Kassai Szentharomság

szobor

1720-22

Repr –

GerKasErzsszobr 109 l.

Kassa város

Gerevich – Genthon

A mag. tört. képes könyve.

Bpest, 1935

Kassai ref. egyház

Sodromyzomaricos kelyhe

repr.

Vas. Ujs. 1913. 49-1-

Buda, kir pal

350

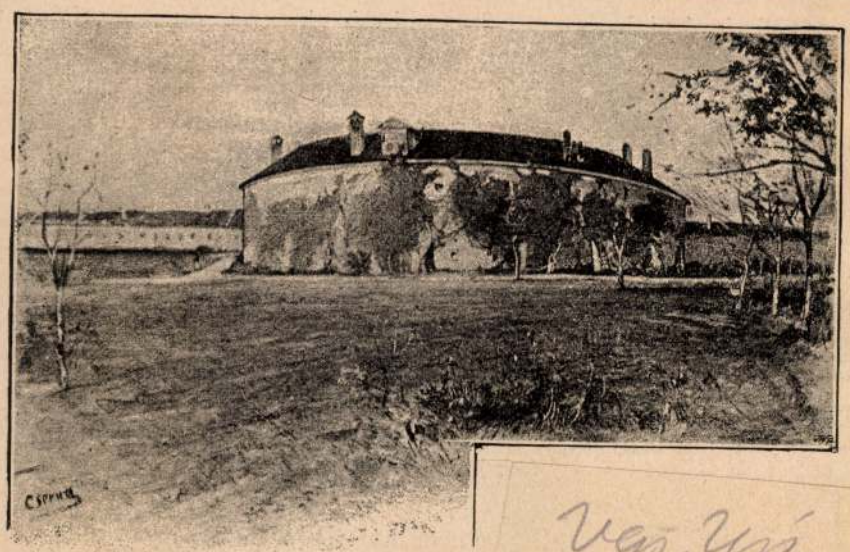

Kassa: Bástya a premontrei rend kertjében.

Kassai várbástya

Vas. Ujs
1890. 168. l.

VÁSÁRLÁSI SZABÁLYOK.

Az összes kiállító művészeket köteleztük utolsó szabott áraik kiírására, ennek folytán a kifüggesztett eladási árakból semminemű engedmények nem tehetők.

Ezen eladási árak minden terem sarkában vagy bejárata mellett kifüggesztvék. *Az eladásokat Lesskó János műtárnok* és helyettese Szarvasi Kornélia titk. hiv. tisztviselő intézi. Az írásban adandó vételbejelentések záros határidőn belül feltétlen fizetésre köteleznek. A vételár $^1/_4$-e a vásárlás aláírásakor; $^3/_4$-e pedig legkésőbb a tárlat bezárásáig fizetendő meg.

Az összes műtárgyak csakis tűzkár ellen vannak biztosítva.

A megvásárolt műtárgyakat a Társulat a Szépművészeti Múzeum helyiségében köteles átadni. A házhoz szállítás, csomagolás, biztosítás, írásbeli rendelkezés alapján, feltétlenül a műtárgy tulajdonosát terheli. A Társulat felelőssége a műtárgy átadásával, illetve a Múzeumból történt elszállításával feltétlenül megszünik.

A Képzőművészeti Társulat
Igazgatósága.

Kassa

Vas. Ujs.

1862. 507

504. l.

Keppel -

dag később-kori emlékekben, amelyek
templom, a városháza, megyeháza stb.
kulturmunkájára vall a honvédszobor
kép örökitett meg.

A bányavárosok közül Körmö
czebánya vonja magára a mütörténész
templom, Selmeczon az Óvár és Leányv
rosháza és számos korai renaissance
emlékek ékes bizonyitékai annak, hog
cára élénk épitő-müvészi élet folyt
cei között.

Kassa

Ny. Magyarország

1938. febr. 27.

— Sziklay László: Kassa. (Révai-kiadás.) Nagymagyarország egyik legcsodálatosabb művészeti emléke a kassai dóm. Ez a templom szimbóluma egy kulturának és egy városnak: gót csipkéin a középkor áhítata dolgozott, kincseit sorozatos vallásháborúk prédálták, kriptájában Rákóczi hamvai nyugszanak. A Kassát megtartó életerő, vallásosság és hazafiasság jelképe a dóm; kőbefaragott vallomása egy város lelkének. Sziklay László erről a történelmi Kassáról, a dóm Kassájáról ad képet, de nem felejtkezik meg a szenvedő városról sem, arról, amely a mai nehéz helyzetben is megmaradt annak, amivé a történelem folyamán lett. A könyv mindenben méltó a nagymultú, nagyjelentőségű magyar kulturgócponthoz.

ALOMJEGYZÉK.

MADIK SZÁM.

98 | beraire Centrale des Beaux-Arts. 1890.
DINER JÓZSEFTŐL ... 125
Folyóiratok ... 139
Különfélék ... 141

ÉS ÖTÖDIK SZÁM.

145 | Tíz év a m. kir. iparművészeti iskola történe-
156 | téből ... 170
Irodalom:
164 | Új könyvek ... 184
Folyóiratok ... 185
169 | Különfélék ... 188
174 |

ODIK SZÁM.

197 | *bayr. Nationalmuseums.* V. Bd. München
1890. CSIZIK GYULÁTÓL ... 225
215 | Folyóiratok ... 227
A magyar iparművészeti társulat ügyei ... 231
216 | Különfélék ... 232

Kassai Múzeum

ismertetése.

Gch (Genevich Tibor)

A kassai múzeum.

Vas. Ujs. 1913. 573,

574, 575. l. képekkel

A Müemlékek Országos Bizottsága

nagytekintetü

T a n á c s á n a k

Budapest.
IX.Hőgyes Endre-utca lo

Kássa Gábor (Sátoraljaújhely, 1893- Bp. 1961)

„Őszuta" vízfestmény 71x56 cm

J. f. j.: Kássa Gábor 1929.

kikiáltási ár: 4000 ft.

BÁV 59.Képaukció Bp.1982.december

MDK

Kássa Gábor

Parasztfej

Ars Hungaria kiáll. 1940.

Kósa Gábor

Kiáltó

PH. 1942. IV. 22.

orgy út 41.), készpénzfizetés ellenében.
49.650-51 Müvészettörténeti Dokumentá-
. Ebben az esetben a kért könyvet pós-

Acta Cassae Parochorum" egri anyaga,
örök utáni állapotát rögziti.

Müvészettörténeti Dokumentációs
Központ

MDK

Kássa Gábor

Balatoni halászhajók

KMTárs Kiáll. 1941. dec. Mücs. 16. l.

MDK

Kássa Gábor

Női arckép. Vf.

Édesanyám. Vf.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 18.l.
Mücs.

MDK

Kássa Gábor

Patak mellett, vf.

Téli Kiállitás. Mücs. 1935. nov.
28.l.

MDK

Kássa Gábor

Kubikusok, vf.

Téli Kiállitás. Mücs. 1935. nov.
28.1.

MDK

Kássa Gábor

Férfiarckép. Vf.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 24.l.
Mücs.

MDK

Kássa Gábor, festö

318. Téli délután. Olf.

347. Falu szélén. 16.1. "

Bp.Mücs.-CMKT. Nemz.Képzömüv.Kiáll. 1934.ápr.29.-jun.17.
Kat. 15.1. és 16.1.

MDK

Kássa Gábor,festő

421.	Andante.	Vizf.	
52o.	Átkelés Szenebicában.	"	2o.l.
528.	Tanya szélén.	"	2o.l.

Bp.Mücs.-"A Magyar Müvészetért." Képzőm.Kiáll. 1942.
jun.6.-22. Kat.17.l.
és 2o.l.

MDK.

Kássa Gábor grafikus

"Épül a Sztalin-híd" /akvarell/
"Megérkezik a T.SZ. Cs. " /akvarell/

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállitás
Mücsarnok,1955. 32.1.

MDK

Kássa Gábor

Lilaruhás hölgy, vf.

Női arckép, vf.

Gyermekarckép, vf.

Magy.Arcképfestők Társ.kiáll. N.Szal.1939.nov.

6.l.

M.D.K.

Kassa Gábor.

Festőmüvész a gyulai városháza nagytermében a helybeli müvészekkel együtt képkiállitást rendez tek.

Városok Lapja. 1938. XXXIII.évf. 24.szám. 592.oldal
Gyula.

MDK

Kássa Gábor

Koratavasz

Átkelés Sebenicoban

Férfiarckép

KMTárs 1941. dec. Mücs. 17.1.

M.D.K.

Kássa Gábor

200. Cigánysoron. Vizf.
202. Zagyvaparti részlet. Vizf.
204. Szolnoki utca. "
205. Parasztleányka. "
206. Mélázó fiu. "
207. Gyermekarckép. "
208. Gyermekek a folyóparton. Vizf.
209. Cigánynegyed. Vizf.

"A gyermek a művészetben" kiállitás tárgymutatója Bp. 1940. Orsz. M. Képzőmüv. Társulat. 16. l.

M.D.K.

Kássa Gábor /1893-

390. Őszi domboldal. Vizf. 81.5x57 papir.
391. Kilátás a Gellérthegyről. Vizf. 49.5x39.5 papir.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. IV. füzet. MUMOK. Bp. 1952. 27. l.

MDK

Kássa Gábor, festö

Borulás a tanyán.
Eszti néni varrogat.

Mücs.-OMKT.Öszi Tárlat. 1943.okt.2.-nov.1. Kat. 29.és 30.l.

Kássa Gábor MDK

Győri piac, vizf.

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Kássa Gábor MDK

Hóolvadás, vizf.

Milcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Kassa Gábor

MDK

Hugom, vizf.

Miccarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Kássa Gábor MDK

Ketten

Mücsarnok 1939
Derü a müvészetben kiáll.

MDK

Kássa Gábor, festőm.

vizfestményei biztoskezű ismerőjeként igazolják.

Chroniquer: A Nemz. Szal. tárlatai. 59.csop.kiáll.
Képzőművészet.1928. 7.sz. 46.l.

Kássa Gábor MDK

Szobalányom, vizf.
Vasárnap délután, vizf.

Műcsarnok 1939
Derü a művészetben kiáll.

MDK

Kássa Gábor
műve:

Hugom. Vizfestmény.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 32.l.

MDK

Kássa Gábor
grafikai műve:

Győri piac. Vizfestmény.

Az Orsz. Magy. Képzőm. Társ. jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója. 1936. máj-jun. 18. l.

Kássa Gábor

Szerepel a Magyar Akvarelfestők Társasága kiállításán a Nemzeti Szalonban akvarelekkel

Pesti Hírlap 1937 X. 10.

Kássa Gábor

Kássa Gábor a Müteremben

Fiatalos erő, egészség és optimista életkedv árad el Kássa Gábor kiállitásán s ez a hangulat elárasztja a nézőt is. Hetvenöt darabbal vonult fel, ezeknek kétharmada vizfestmény. Eddigi mücsarnokbeli képei, meg ugyanitt a Müteremben rendezett csoportkiállitáson való szereplése is azt mutatták, mostani kiállitása is azt bizonyitja, hogy legsajátabb müfaja a vizfestés. Egyébként igen jó olajfestményeiben, mintha tartózkodóbban bontakoznék ki, néhány finom pasztelje is, mintha félig akvarellben volna elgondolva, — hanem a vizfestésben egészen kibontja magát, mint a virág vagy páva a napfényben, érezhetőn gyönyörködik magában, szinei fölcsendülnek és tiszta harmoniával muzsikál-

15-en tart főpróbát a Magyar Szinház és 16-án mutatja be az ujdonságot. A miskolci látogatás miatt tehát három napig nem lesz előadás a Magyar Szinházban.

* **Árulók.** *(Az Uránia bemutatója.)* Ennek a filmnek a fotografus a hőse! Mégpedig az, aki a repülőfelvételeket csinálta: *Jaworskynak hívják a fényképezőgépnek ezt a mesterét,* aki ritka szép, izgalmas és érdekes fotografiákkal ajándékozott meg bennünket. Ahogyan egyes repülőgép-részleteket fotografál, a propellert alulról, furcsa skurzban magát a gépet és aztán felülről a tengert, a hadihajókat, a felhőket — *az a legnagyobb művészet.* Van a filmnek egy része, amikor felhőkön keresztül és felhők felett repül a bombavetőgép, nyomában az üldöző ruj, magasan lebegnek a szüztiszta égben vattás felhőhegyek felett, aztán elmerülnek, ujra kibukkanyak [illegible]

Magyarság 1937 I. 5

Kássa Gábor

— **Kássa Gábor festőművész kiállitása a „Müterem"-ben.** A Kossuth Lajos-utca 12. szám alatti „Müterem"-ben *Kássa* Gábor mutatja be képeit. Kássa uj lendülettel, friss üde szinekkel és törekvésekkel kezdi meg az 1937-es évet. A magyar művészgárda szimpatikus fiatal tagja, magyaros temperamentumtól lüktető, abszolut korszerü megoldásu képeivel már régebben is felkeltette az érdeklődést. Ezuttal uj oldalról, kellemes meglepetésként mutatkozik be. Bravuros akvarelljeivel, minden problémát lendületesen megoldó előadásmódjával ujat, szépet és tökéletest tár a szemlélő elé. Kiállitása kétségkivül érdekes és jelentős tényezője lesz a meginduló évadnak.

N. U. 936. XII. 31.

Nemzeti Ujság

Kássa Gábor

KÁSSA GÁBOR KIÁLLITÁSA

A Műterem helyiségeiben mutatja be *Kássa* Gábor gyüjteményes festészeti anyagát. Festményei nagyrészt tájképek, melyeken a magyar Alföld, a magyar falu és kisváros csendes, kiegyensulyozott élete elevenedik meg. Az örök nyugalom tükröződik a képekről, amelyek azért nem válnak unalmassá, mert a művész fiatalos temperamentuma friss elevenséggel tölti meg a képeket. Művészeti iránya az impresszionizmusból indul ki, amely föllazitja a naturalista látás kötöttségét és műveinek könnyedséget, elevenséget biztosit. Szemléletének éppen ezért az olajtechnika nem felel meg annyira, mint a vizfestés. Képeinek tulnyomó részét, még portréit is éppen ezért akvarellel készíti. Kássa Gábor művészete nem elegyedik a modern művészet polemiáiba, távol tartja magát a bizonytalan kimenetelü harcoktól. Az ut, amelyen ő halad, biztos, az eltévelyedéseket kizárja ihlető eleme és végcélja a természet örök szépsége.

(B. P. L.)

Nemzeti Ujság 1937 I. 3

Kássa Gábor

— **Kássa Gábor kiállítása.** A *Műterem* most megnyíló kiállítása *Kássa* Gábor festőművész olajképeit és akvarelljeit mutatja be. A komoly tehetségre valló kollekció kiváltkép tájképekben gazdag. Ezek k"zül is külön figyelemre tartanak számot a fiatal művész erőteljes, naturalista előadású téli motívumai.

Pesti Napló 1937 I. 3

Kássa Gábor

— **Kássa Gábor festményei.** Kássa Gábor festőművész, akinek kiállítása vasárnap nyílik meg a Kossuth Lajos-utcai műteremben, rokonszenves ismerősünk különböző kiállításokról, amelyeken azonban csak egy-egy munkájával jelentkezett. Itt ismerkedünk meg vele tehetségének teljes formájában. Túl az impresszionizmuson, de innen a naturalizmuson, valami igen kellemes és közvetlen természetlátás jellemzi Kássa Gábor festői egyéniségét, amely legmaradéktalanabbul az akvarellben és guache-ban éli ki magát. Ennek a nem könnyű két technikának finomkezű és nemesízlésű mestere ez a fiatal festő, akinek tájai frissek a könnyed levegőtől, a táj lelkének őszinte átérzettségétől, a szinek üde életétől, de a rajz komoly, finom értékeivel is gazdagok. Magyar tájak, erdők, rétek, vizek, behavazott városok hangulatának, költészetének derűslátású megszólaltatója Kássa Gábor, aki akvarellistáink sorában kétségtelenül és joggal elfoglalhatja az első helyek egyikét. *(f. j.)*

Pesti Hírlap 1937 I. 3

Kássa Gábor

Szerepel a hagyak Az Képfestők kiállításán a Nemzeti Szalonban

Nyság 1937 X-9

Kása gábor

Szerepel a Nemzeti Szalon
portréfiállításán

Pester Lloyd 1937 X. 10

Kássa Gábor

Kerepes a „Műterem"
kiállításán

Ujság 1937 VI. 1.

Kássa Gábor

MEGHÍVÓ

KÁSSA GÁBOR

FESTŐMŰVÉSZ

GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSÁNAK ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁRA, 1937. JANUÁR HÓ 3-ÁN DÉLELŐTT 11 ÓRAKOR A „MŰTEREM" KIÁLLÍTÁSI TERMEIBEN.

TISZTELETTEL

KÁSSA GÁBOR
FESTŐMŰVÉSZ.

KATÓ KÁLMÁN
A „MŰTEREM" MŰVÉSZETI VEZETŐJE.

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ JANUÁR 3-ÁTÓL JANUÁR 17-ÉIG

NAPONTA 9–6-IG, VASÁR- ÉS ÜNNEPNAP 10–2-IG.

EZEN MEGHÍVÓ A KIÁLLÍTÁS TARTAMA ALATT BELÉPŐJEGYÜL SZOLGÁL.

NYOMTATVÁNY

BUDAPEST 4 HL. 1936 DEC 29

A TELEFON MA MÁR NÉLKÜLÖZHETETLEN

KÉSZPÉNZ-ZEL BÉRMENTESÍTVE

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Király Kálmán

úrnőnek
úrnak

„MŰTEREM"
KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK KFT.
BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS U. 12
FÉLEMELET
TELEFON: 1-895-54

Budapest

ker., Andrássy

út / utca / tér 73/75 sz.

Kássa Gábor MDK

Piac a Pipa utcában, olf.

Mücsarnok 1957 Tavaszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Tatai parkrészlet, akvarell

Műcsarnok 1957 Tavaszi tárlat

MDK

Kássa Gábor

Homokbánya, vf.

Magyar Nemzeti Művészet 1939. 1. sz.

MDK

Kássa Gábor festő

Zala Gy. ezüstérem

A Képzőművészek Egyesülete díjai. Pesti Napló, 1939. febr. 26.

MDK

Kássa Gábor

Budai Dunapart, akv.

Ernst Muz. M. Kisplaszt. és Graf. kiáll. 1954.szept.

30. 1.

MDK

Kássa Gábor festő

Mükiállitás Zalaegerszegen. Nemzeti Ujság, 1926. dec. 18.

Kássa Gábor MDK

Tavaszi vásár Sopronban, olf.

Műcsarnok 1920. tavaszi kiállítás

Kássa Gábor MDK

vizfestmények
Régi utca Münchenben
Merengés

Mücsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények
Kikötőrészlet Spalatóban
Vasárnap délután
Tanya szélén

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények
Nő piros kabátban
Kubikosok
Nógrádi pincék

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények
Hálók a Zagyvaparton
Cséplés
Reggeli a kertben

Mücsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények
Este a tanáyn
Páholyban
Borult reggel a Balatonon

Mücsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények
Téli délután
Homokbánya
Áradáskor

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

Vízfestmények
Hajók Spalatóban
Olvasó nő a kertben
Mélázó fiu

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények
Alföldi este
Reggeli köd a Balatonon
Apám sétaközben
Mücsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor MDK

Győri piac, vizf.

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállítás

Kássa Gábor MDK

Hugom, vizf.

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállítás

Kássa Gábor MDK

Merengés, vizf.

Mücsarnok 1937 Téli kiállitás

Kassa Gábor.

A lüczornok téli tárlatán képe szerepel.

Ujság, 1928. dec. 16.

Kaza Sábor.

A lüzarusle téli tárlatán lépe
szerepel.

Nyíregy, 1928. dec. 16.

Kássa Gábor

1935-ben Szapudi Laendler Istvánnal, Mende Gusztávval és Billitz Margittal közösen rendeztek kiállitást Sopronban.

Csatkai Endre: A soproni képzőművészet története 1962. Sopron 27.l.

Kássa Gábor
+ 1961.

Tájképek, csendéletek. Önarcképe a soproni Liszt Ferenc Muzeumban

Soproni, később Győrben majd Budapesten rajztanár és kiállitóművész.

Csatkai Endre: A soproni képzőművészet története
Sopron 1962. 22.l.

MDK

Kássa Gábor

Oszi domboldal, vf.

Kilátás a Gellérthegyről, vf.

Főv.Képtár háborus veszteseinek jegyzéke

Bp. 1952

Zeggin, Paul /München
német éremmüvész Münche
György/

Kássa Gábor (1893-)

Őszi domboldal.
Vizf.81.5x57 papír Ltsz:5752.Sign.1937.

Kilátás a Gellérthegyről.
Vizf.49.5x39.5 papír Ltsz:5894:Sign.1941.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

Kássa

Szerepel a műsoznak

tél. tárcatán

Ej Magyarság 1937 I. 24

Kássa Gábor

— **Kiállítás.** A Kossuth Lajos utcai »Műterem«-ben mutatja be hetvenöt képét *Kássa* Gábor, a tehetséges festőművész. Akvarelljei kellemes színekkel és finom témákkal vonják magukra a figyelmet. Különösen havas tájai és balatoni képei tetszenek. Néhány hangulatos, ügyes pasztelje még olajképeinél is jobban bizonyítja Kássa jószándékát és művészi törekvéseit.

Et, 937. I. 3

Kássa Gábor

— **Kássa Gábor festőművész kiállításának ünnepélyes megnyitása a „Műterem"-ben.** Dr. *Hóman* Bálint kultuszminiszter képviseletében dr. *Jalsovitzky* Károly osztályfőnök nyitotta meg vasárnap délelőtt 11 órakor *Kássa* Gábor festőművész kiállítását. Az előkelőségeket a kiállító művész és *Kató* Kálmán, a „Műterem" művészeti igazgatója kalauzolta a termekben. Az előkelő közönség a délutáni órákig gyönyörködött a látványos szép kiállításban, mely nyitva van december 17-ig naponta 9—6-ig, vasár- és ünnepnap 10—2-ig.

N.U. 937 I. 6

Nemzeti Újság

Kássa Gábor

* **Kássa Gábor kiállítása.** Kássa Gábor gyüjteményes kiállítása a „Műterem"-ben fiatalságot, erőt, lendületet, élvezetes színbeli és formabeli változatosságot tár a szemlélő elé. Tájképeivel, a plenertől a ködösségig minden hangulatot és színharmóniát felsorakoztat. „Tél Rottenburgban" festménye finom szürke tónusával egységes, tömör, összefogott mű. „Részlet a régi Münchenből" című alkotása pedig a vízfestészet komoly iskolája. Arcképei, az akvareltehnika ezer lehetőségét felhasználva változatosak, megnyerőek, beállításuk ötletes.

Uj hajnal 1937 I. 3

Kássa Gábor

Vízfestményekkel szerepel a Műsarnok téli Tárlatán

Magyarság 1937 I. 23

Kássa Gábor

Szerepel a Műcsarnok
téli tárlatán

Pesti Napló 1937 I. 24.

Kássa Gábor MDK

Behavazott város, vizf.

Cigánysoron, vizf.

Mücsarnok 1938 Téli tárlat

Kässa Gábor MDK

Bohnavacott vároa, vizf.

Ciganyaoron, vizf.

Miscarmok 1938 Téli téjlat

Kássa Gábor

MDK

Magányos órák, pasztell

Kikötő Sebenicóban, vizf.

Műcsarnok 1938 Téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

Női arckép, vizf.

Hóolvadás, vizf.

Mücsarnok 1938 Őszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Apám, vizf.

Mücsarnok 1938 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Pihenő hegedüs, vizf.

Műcsarnok 1938 őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Csónakkikötő

Mücsarnok 1938 Őszi tárlat

KÁSSA Gábor

Magyar Nemzet, 1991.124.sz.

Halálának harmincadik évfordulóján Kássa Gáborra, a kiváló akvarellfestőre emlékeztek barátai és tisztelői. Kássa a főiskola elvégzése után a kecskeméti művésztelepen dolgozott Révész Imre mellett, majd állami ösztöndíjjal Münchenben, Nürnbergben és Rotterdamban tanult. Első kiállítása is Rotterdamban volt. Kiállított Münchenben is, majd gyűjteményes tárlata volt Budapesten. Számos díjat nyert. Kássa nagyon vonzódott a régi Budapesthez, sok képén örökítette meg az eltűnőben levő várost. Szép emléket állított festményeivel az öreg Óbudának, és szívszorítóak azok a képei, amelyek a háborúban rommá lőtt Budapestet és a halott hidakat ábrázolják. Ám képein feltűnik a város ezernyi jellegzetessége is, a piaci nyüzsgés, az ócskapiac, a koldus a templom előtt. Lírai alkat volt, akit megfogott a táj szépsége, szíven ütötte az emberi fájdalom, és az akvarellben olyan kifejezési módot talált, amely megfelelt egyéniségének.

Kurtzweil Ján, sochár a rezbár v
žený roku 1797, keď pracoval na sochár
tabernákula v kaplnke novopostaveného kaš
schwickovcov v Dolnej Krupej za odmenu 79 zla

Kvetner František, maliar v Trnave, pôvodo
rogu (Maďarsko), doložený roku 1762, keď sa stal v
ve mešťanom.

Ladiver Leonard, maliar v Levoči, doložený roku 1702, keď prešovskí maliari Ezaiáš Metzner a Ján Kromer dali levočskej mestskej rade písomnú správu o jeho maliarskej kvalifikácii. V správe okrem iného uviedli, že Leonard Ladiver pracoval ako maliarsky tovariš aj v Poľsku a predpísaný učebný rok pôsobil v sedmohradskom meste Hermanstadt (teraz Sibiu v RSR).[31]

Lapicida Andrej, kamenár v Bytči, doložený v urbári bytčianskeho panstva z roku 1607, kde sa uvádza, že už roku 1605 bol oslobodený od všetkých zemepanských dávok za povinnosť slúžiť remeslom pri stavbe a opravách budov tamojšieho kaštieľa.

Lapicida Juraj, kamenár v Piešťanoch, doložený roku 1637, keď mali v neďalekej Banke od tematínskeho panstva prenajatý kameňolom za ročný poplatok 10 zlatých. Možno je totožný s kamenárom Jurajom Köfaragóm, ktorý je zapísaný ako richtár („judex Keofarago Giorgi") v piešťanských kúpeľoch v maďarskom urbári hlohoveckého panstva z roku 1609.

Legéň (Legeny) Štefan, maliar v Trnave, pôvodom z Banskej Bystrice, doložený roku 1713, keď sa stal v Trnave mešťanom.

Lehner Šimon, murársky majster v Hlohovci („Mauermeister in Freystadtel"), doložený roku 1802, keď viedol stavebné práce pri prestavbe druhého poschodia hlohoveckého kaštieľa. Pod jeho vedením pracoval na prestavbe murársky palier Matej Schwartz spolu s ďalšími sedemnástimi murármi a murárskymi tovarišmi (Jakub Rechtori, Ján Kuchárik, Andrej Palička, Jakub Madunický a iní). Šimon Lehner je aj staviteľom empírového divadla („Comoedie-Haus") pri hlohoveckom kaštieli

Kassa Gábor

Kiállít

P. H. 932. XII. 20.

. . . . . .

. . . . . .

ok: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

müveivel: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

on: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Kássa Gábor MDF

A fehér kakas, vizf.

Mücsarnok 1939 dec- 1940 január

Kássa Gábor MDK

Jelmezes hölgy, vizf.

Alföldi gulyás, vizf.

Mücsarnok 1939 dec.- 1940 január

Kássa Gábor.

A Műcsarnok téli tárlatán olvadásos téli táj-képe szerepel.
(említve.)

Magyarság. 1928. dec. 16.

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Női arckép

Sziklás part Spalatóban

Utca Sebenicóban, olf.

Egy tányér leves

Mücsarnok 1939 Téli tárlat

MOK

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Régi utca Münchenben

Merengés

Műcsarnok 1938 Téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

Szeles reggel a Balatonon

Délután a Balatonon

Arcképtanulmány

Este a tanyán
Koratavasz

Műcsarnok 1939 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények

Májusfa

Dalmát kikötő

Palóc menyecske

Édesanyám

Mücsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Önarckép

Alföldi este

Reggeli köd a Balatonon

Apám sétaközben

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor

MDK

Vizfestmények

Vásár Dalmáciában

Cséplőéskor

Férfiarckép

Hajók Spalatóban

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

Ketten

Micsarnok 1939 Derü a müvészetben

Kássa Gábor

MDK

Szobalányom, vizf.

Vasárnap délután, vizf.

Mücsarnok 1939 Derü a müvészetben

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Páholyban

Borult reggel a Balatonon

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Homokbánya

Áradáskor

Este a tanyán

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Olvasó nő a kertben

Mélázó fiu

Téli délután

Mücsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Hálók a Zagyvaparton

Cséplés

Reggeli a kertben

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények

Nő piros kabátban

Kubikosok

Nógrádi pincék

Mücsarnok 1938 Téli tárlat

Kassai Gábor
festő

A Műcsarnok Őszi Tárlatán, a Benczúr-Társaság jubileumi kiállításán szerepel akvarelljeivel.

8. ó. 4. 1942. X. 12.

Kósse Gábor
festő

Gyűjteményes anyaggal szerepel a
Téli Tárlaton.

N. U. 1939. I. 24.

Kassa Gábor

A Rücsarnok 1942-ben rendezett téli tárlatán szerepelt.

Új Magyarság 1942. XII. 8.

Kássa Gábor

A Műcsarnok 1942-ben rendezett téli tárlatán szerepelt.

N. n. 1942. XII. 10.

Kássa Gábor

A Műcsarnok 1942-ben
rendezett téli tárlatán szerepelt.

M. N. 1942. XII. 8.

Kássa Gábor festőmű.

* **Tárlatvezetés.** A Műcsarnok őszi tárlatán vasárnap, október 18-án délelőtt tárlatvezetés lesz, amelyet Kássa Gábor festőművész, tanár tart az érdeklődők számára. A vezetés pontosan 11 órakor kezdődik.

U.M. 1942 X 17

U.M. 1942. X.17.

Kássa Gábor

MDK

Lilaruhás hölgy, vizf.

Mücsarnok 1940 A magyar művészetért c.kiáll.

Kássa Gábor

MDK

Csendes órák, pasztell

Nicsarnok 1940 A magyar művészetért c.kiáll.

Kássa Gábor

Egyéni kollekcióval szerepel a Téli Tárlaton.

N. U. 1939. I. 28.

Kássa Gábor

Az Nemzeti Szalon a magyar aquarell és pastellfestők egyesülete kiállításán szerepel.

U.M. 1942. XII. 25.

	Bevétel		Kiadás	
	Pengő		Pengő	
sen				
	Le a bevételt			
	Kifizetendő összeg			

osztály:

.....

A fizetés $\frac{\text{készpénzben}}{\text{cheque kibocsátásával}}$ megtörtént

19 ..... cheque száma .....

A főpénztár:

.....

30. sorsz. Könyv. minta. — Pallas nyomda, Budapest. 193

Kássa Gábor

MDK

~~Pixxxxixx~~

Férfiarckép, vizf.

Műcsarnok 1940 Tavaszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Estefelé a Margit-hisnál, vizf.

Mücsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

Kássa Gábor MOK

Női arckép, vizf.

Öreg cimborák, vizf.

Andante, vizf.

Miskarnok 1941 Jubileumi kiállítás

Kássa Gábor

MDK

Női arckép

Mücsarnok 1944 Tavaszi tárlat

Kossa Gábor festő

Szerepel „A nő a művészetben"
c. kiállításon a műcsarnokban

Lyság 1936 X. 24

Kássa Gábor

Szerepelt a chűcsamok téli tárlatán.

PH 1932. XI. 20.

Kássa Gábor

MDK

Épül a Sztálin-híd, akvarell

Műcsarnok 1955 VI. Magy. Képzőm. Kiáll.

Kársa Gábor

„Alföldi gulyás" c. munkája Halmos élet-
képdíjat nyert.

W U 1940. I. 16.

Kássa Gábor

MDK

Tanulmányfej, vizf.

Műcsarnok 1944 VII.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Kássa Gábor

MDK

Női arckép

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Az ujonc, repr.

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Önarckép, vizf.

Műcsarnok 1944 Tavaszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Reggeli öltözködés

Műcsarnok 1944 Tavaszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Ősz a falu szélén, vizf.

Megérkezik a komp, vizf.

Mücsarnok 1943 A magyar müvészetért c.kiáll.

Kássa Gábor MDK

Látogatás

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Nyári reggel a Duna mellett

Műcsarnok 1943 Téli kiállítás

Kássa Gábor

MDK

Borulás a tanyán

Mücsarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Eszti néni varrogat

Miesarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Az ujonc

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Kássa Gábor
festő"

Rétt vesz a Nemzeti Szalonban rendezett magy. akvarell és pastellfestők kiállításán.

Új Magyarság 1942. XII. 25.

Kássa Gábor MDK

Átkelés Szenebicában, vizf.

Mücsarnok 1942 A magyar müvészetért c.kiáll.

Kássa Gábor MDK

Májusfa, vizf.

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Kássa Gábor MDK

Andante, vizf.

Miesarnok 1942. A nagy nivészetért c.kiáll.

Kássa Gábor MDK

Édesanyám, vizf.

Mücsarnok 1940 tavaszi tárlat

Kássa Gábor
festőművész

Téli Tárlat - a Műcsarnokban - képével szerepel.

A legjobbak között szerepel " Győri piac " c.képét

Pesti Hirlap 1931.XII.22.

Kássa Gábor MDK

Női arckép, vizf.

Műcsarnok 1940 tavaszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Szolnoki utca, vizf.

Parasztleányka, vizf.

Mélázó fiu, vizf.

Gyermekarckép, vizf.

Mücsarnok 1940 Gyermek a müvészetben c.kiáll.

Kassa Gábor MNK

Szolnoki utca, vizf.

Parasztlázadás, vizsg.

Malázó Ilk, vizf.

Gyermekarckep, vizf.

Miscsarnok 1940 Gyermek a nivészatban c.kiall.

Kássa Gábor MDK

Gyermekek a folyóparton, vizf.

Cigánynegyed, vizf.

Mücsarnok 1940 Gyermek a müvészetben c.kiáll.

Kássa Gábor MDK

Cigánysoron, vizf.

Zagyvaparti részlet, vizf.

Mücsarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Kósa Gábor.

A Művészeti Szalon csoportkiállításán főleg rothenburgi és müncheni régi városrészleteket ábrázoló aquarelleket állít ki. (emlitve.)

Pesti Hirlap, 1924. febr. 5.

Kássa Gábor MDK

Lilaruhás hölgy, vizf.

Jelmezes arckép, vizf.

Pihenő hegedüs, vizf.

Édesapám, vizf.

Műcsarnok 1941 Arcképkiállítás

Kássa Gábor MDK

Apám sétaközben, vizf.

Édesanyám, vizf.

Műcsarnok 1941 Arcképkiállitás

Kássa Gábor MDK

Koratavasz

Átkelés Sebenicoban

Férfiarckép

Milcsarnok 1941 Téli kiállítás

Kássa Gábor MDK

Balatoni halászhajók

Mücsarnok 1941 Téli kiállitás

MDK

Kássa Gábor

7.nemzeti képzőm. kiáll. 1944. jun. Miles.

MDK

Kássa Gábor

Harmonikázó legény, vf.

7. nemzeti képzőm.kiáll. 1944.jun. Műcs.

-

gyven napos, hét napos időszakról tud-

átta /a halottakat/, addig nem tudott
hozzá, imákat adott föl a halottakért.

MDK

Kássa Gábor

November, vf.

7.nemzeti képzőm.kiáll. 1944.jun. Mücs.

MDK

Kássa Gábor

Tanulmányfej, vf.

7.nemzeti képzőm.kiáll. 1944. jun. Műcs.

Kássa Gábor

festőművész

Téli Tárlat - Műcsarnokban - képével szerepel.

Kibikusok.

Pesti Hirlap
1935.VI.16.

Kássa Gábor

Tájképekkel nezepel a hűcsarnok
tél: Tárlo-Tár

Magyarság 1938 II. 6

Kóssa Gábor

Szerepel a Műsarnok tél.

Tárlatán

Est. Kurir. 1938 II. 9

Kássa Gábor

Víz festményekkel nagyon a
műcsarnok ~~Tava~~ tél. Tárlatán

Pesti Napló 1938 II. 6

Kássa Gábor

festőművész

A Balatoni Társaság kiállításán elnyerte:
a balatoni intézőbizottság emlékplakettjét: Borult reggel c. vízfestménye.-

Pesti Napló
1935. XII. 15.

Kádár Gábor

festőművész

A Balatoni Társaság képkiállításának nyertese :

Balatoni Intézőbizottság emlékplakettjét : Borult reggel c.vizfestménye.

Nemzeti Ujság
1935.XII.15.

Kássa Gábor

— **Mükiállitás Zalaegerszegen.** Zalaegerszegen ma nyilt meg a vármegyeháza közgyülési termében *Kássa* Gábor, *Göbel* Árpád festőmüvész, *Pataky* Andor szobrászmüvész és *Kovács* Lulu iparmüvész mükiállitása. A kiállitást *Czobor* Mátyás polgármester nyitotta meg, üdvözölve a zalai müvészeket, akik munkáikkal növelik a megye jó hirnevét.

Nemzeti Ujság 1926 XII. 18

Kássa Gábor

Alkotásával szerepel a Műcsarnok Őszi Tárlatá

Pest,1942.X.16.

Kássa Gábor

festőművész

Téli Tárlat - Műcsarnokban - képével szerepel.
Horgászók.

Pesti Hirlap
1934.I.17.

Kássa Gábor MDK

Horgászók, vizf.

Műcsarnok 1953-54 IV. Magy. Képzőm. Kiáll.

Kássa Gábor

festőművész

Magyar Akvarell- és Pasztellfestők Egyesületének kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Esti Kurir
1933.XII.28.

Kássa Gábor

festőművész

Magyar Akvarell-és Pasztellfestők Egyesülete kiállitása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Magyarság
1935.XII.22.

Kássa Gábor

festőművész

Magyar Akvarell-és Pasztellfestők Egyesülete kiállitása- Nemzeti Szalonban - képével szerepel.
Markáns arcképtanulmánya.

Pesti Hirlap
1935.XII.21.

Kássa Gábor

MDK

Falusi vasárnap, vizf.

Miccsarnok 1942 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Szepi, a harmonikás, vizf.

Almaevő leány, vizf.

Műcsarnok 1942 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Karmester, vizf.

Alföldi táj, vizf.

Olvasó hölgy, vizf.

Mücsarnok 1942 Őszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Merengés, vizf.

Tél a tanyán, vizf.

Andante, vizf.

Tél a külvárosban, vizf.

Műcsarnok 1942 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Falusi vasárnpa, repr.

Miesarnok 1942 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Vásári részlet, vizf.

Műcsarnok 1942.43 téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Nő hegedüvel, vizf.

Műcsarnok 1942-43 téli kiállítás

Kássa Gábor

MDK

Olvadó hó, vizf.

Miicsarnok 1942-43 Téli kiállítás

Kássa Gábor MDK

Delelő disznók, vizf.

Mücsarnok 1942-43 téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Vásári részlet, repr.

Mücsarnok 1943 tavaszi kiállitás

Kássa Gábor MDK

Vásári részlet, repr.

Mücsarnok 1942-43 téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Vásári részlet, vizf.

Miccarnok 1943 tavaszi kiállitás

Kássa Gábor MDK

Téli napsütés, vizf.

Mücsarnok 1943 tavaszi kiállitás

Kássa Gábor MDK

Tél a kertünkben, vizf.

Műcsarnok 1943 Tavaszi kiállítás

Kássa Gábor

MDK

Várakozás, vizf.

Mücsárnok 1943 tavaszi kiállitás

Kássa Gábor MDK

Józsi bácsi ebédel

Mücsarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Gyümölcspiac Spalatóban

Látogatás

Mücsarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Vajda M. Pál, vizf.

Miesarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Férfiarckép, vizf.

Műcsarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Női arckép, vizf.

Mücsarnok 1943 Őszi tárlat

Kássa Gábor

Szerepelt a „Derű a művészetben" c. kiállításon.

N. le. 1939. III. 25.

Kássa Gábor

MDK

Harmonikázó legény, vizf.

Mücsarnok 1944 VII.Nemzeti Képzőmüvészeti Kiáll.

Ötengeri: tiszántúli 19.15—19.35, egyéb áll. 9.15—19.35.

Örlemények: korpa 13.75—13.90, 8-as liszt 16—16.50.

A készáruüzletben az alábbi kötések jöttek létre:

Búza: 600 mm felsőtiszai 80-as 20.80, 600 mm felsőtiszai 80-as 20.80 budapesti paritásban.

Muhar: 58 mm minta szerint 22.— Győr.

Lucerna: 50 mm fehérbárcás 290.— állomás, 23 mm 90%-os 245.— Budapest, 8 mm fehérbárcás ó 277.— állomás.

Lóhere: 5½ mm minta szerint 150.— Budapest. 20 mm minta szerint 135.—, 15 mm minta szerint 135.—, 12 mm minta szerint 145.50 Monor, 15 mm 90%-os 135.— állomás, 3 mm 90%-os 138.— Budapest.

Magvak és hüvelyesek: köles fehér 29—32, vörös 25—26, egyéb 24—25, káposztarepce 36—37, kék mák 127—130, borsó Viktória sterilizált 18—18.50, lencse nagyszemű sterilizált 36—47, középszemű sterilizált 27—33, kisszemű sterilizált 23—26, fehér szokványbab dunai 30.50—31.25, dunántúli 29.25—29.75, felsőmagyarországi 29.25—29.75, gömbölyű fürjbab 33—35, hosszú fürjbab 33—35, barnabab 31—35, tarkabab 26.50—28, lucernamag nyers arankás 235—245, ólomzárolt fehérbárcás 20 q-nál több 290—295,

Kalsa Gábor

MO. 1939. XI. 4.

Kársa Gábor

Szerepelt a Magyar Arcképfestők Társaságának kiállításán.

Nll 1939. XI. 4.

Kássa Gábor MDK

November, vizf.

Műcsarnok 1944 VII.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Kássa Gábor

MDK

Májusfa, repr.

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

M.D.K.

Kássa Gábor

Vajda M. Pálról készült portréjának repr.-ját bemutatja a lap a Műcsarnok őszi tárlatáról.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. okt. 29.-nov. 4.- VI. évf. 44. sz.

Kássa Gábor

Széles akvarelleljárással rézült tájképei szerepelnek a Műcsarnok őszi tárlatán.

Új Magyarság 1942. X. 11.

Kássa Gábor

Kiállít a Műcsarnok őszi tárlatán, említve „Falusi vasárnap" c. vízfestménye, az „Alföldi táj" és a „Merengés".

Esti Kurir 1942. X. 14.

Kássa Gábor MDK

Tanya szélén, vizf.

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Kássa Gábor MDK

Tanya szélén, vizf.

Mücsarnok 1942 A magyar müvészetért c.kiáll.

Kássa Gábor MDK

Megérkezik akomp, vizf.

Miccarnok 1942 Tavaszi kiállítás

Kássa Gábor MDK

Deleléskor, vizf.

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények

Kikötőrészlet Spalatóban

Vasárnap délután

Tanya szélén

Mücsarnok 1938 Téli tárlat

Kássa Gábor MDK

Bucsusok, vízf.

Hegyi beszéd, vízf

Mücsarnok 1937 Téli kiállitás

Kósa Gábor

MDK

Budapest, vizsl.

Hegyi Beszéd, vizsl

Miscsarnok 1927 Téli Kiállítás

Kássa Gábor MDK

Boldog Margitot a Nyulak-szigetére viszik, vizf.

Mücsarnok 1938 Szent István kiállitás

Kássa Gábor MDK

Szent Erzsébet szegényeihez indul, vízfi

Mücsarnok 1938 Szent István kiállitás

Kássa Gábor MDK

Májusfa, vizf.

Mücsarnok 1937 Téli Kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Györi piac, vizf.

Miscsarnok 1931/32 téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Patak mellett, vizf.

Műcsarnok 1935 téli és Székely Bertalan emlékkiáll.

Kássa Gábor MDK

Kubikusok, vizf.

Mücsarnok 1935 téli és Székely Bertalan kiáll.

Kássa Gábor

MDK

Hóolvadás, olf.

Műcsarnok 1936 Jubileumi kiállítás

Kássa Gábor MDK

Templom belseje, vizf.

Mücsarnok 1938 Szent István kiállitás

Kässa Gábor MDK

Templom belsője, vizt.

Miscarnok 1958 Szent István Kiállítás

Kássa Gábor MDK

Gyász

Műcsarnok 1936 Nő a művészetben c. kiáll.

Kássa Gábor MDK

Vasárnap délután

Műcsarnok 1936 Nő a művészetben c. kiáll.

Kássa Gábor MDK

Kávénénike, vizf.

Mücsarnok 1936 Nő a müvészetben c. kiáll.

Kássa Gábor MDK

Férfiarckép, vizf.

Mücsarnok 1937 IV. Nemzeti Képzőm. Kiáll.

Kässa Gábor

MDK

Férfiarckép, vizet.

Műcsarnok 1927 IV. Nemzeti Képzőm. Kiáll.

Kássa Gábor MDK

Hegyi beszéd, pasztell

Műcsarnok 1938 Szent István Kiállitás

Kásea Gábor MDK

Hegyi beszéd, passzeli

Miscarmok 1938 Szent István Kiállítás

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények
Palóc menyecske
Édesanyám
Önarckép

Műcsarnok 1939. téli tárlat

MDK

Kássa Gábor

Épül a Sztálin-híd	akvarell	27x34
Megérkezik a T.Sz.Cs.	"	29x41

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállítás.Műcsarnok.
1955.Kat. 32.l.

MDK

Kósa Gábor, festöm.

Györi piac. Vizf.

Mües.-OMKT 1931-32.évi téli kiáll. dec.20.-jan.17.
Ket. 28.l.

Kássa Gábor

kiállított festménye:

Piac a Pipa utcában, olaj, 48 x 58 cm.

Tavaszi tárlat. A Műcsarnok kiállítása 1957. Kat. szerk.: Kiadiginé Kirimi Irén. Bp. 1957. 19 l.

10. l.

Kássa Gábor

kiállított akvarellje:

Tatai parkrészlet, 18x23 cm.

Tavaszi tárlat. A Műcsarnok kiállítása 1957. Kat. szerk.: Kisdiginé Kirimi Irén. Bp. 1957. 19 l.

15.l.

Kássa Gábor

MDK

vizfestmények
Egy tányér leves
Májusfa
Dalmát kikötő

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények
Vásár Dalmáciában
Cséplés kor
Férfiarckép

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kássa Gábor MDK

vizfestmények
Női arckép
Sziklás part Spalatóban
Utca Sebenicóban, olf.

Mücsarnok 1939. téli tárlat

KÁSSA GÁBOR

411. Lilaruhás hölgy. Vizf.
415. Csendes órák. Pasztell

KMTárs.Magyar Művészetért kiáll.1940-41. 17.old.

mDK

Kássa Gáborm festöm.

is mindig kiteljesedett képeivel mutatkozik....

Kende Béla:
Műcsarnok tavaszi tárlata.
Művészet.1940. 33.sz. 45.l.

MDK

Kássa Gábor,

a N.Sz.által rend. 63 csop.kiáll. egyikén-másikán szerepelt müveivel. 1928.

A Nemz. Szal. 400-ik jub.és a KEVE XX-ik kiáll.-a. 1929 febr.

KÁSSA GÁBOR

Szeles reggel a Balatonon.
Délután a Balatonon.
Arcképtanulmány.
Este a tanyán.
Kora tavasz.

KMTárs. 1939. őszi tárla t. kat. 16.oldal

Kássa Gábor, MDK

Legfrissebben jött tag, a Műcsarnokból már ismert.

Nemz.Szal. 388.kiáll.
Képzőművészek vidéki szöv. I.kiáll. Kat.
1928.jan. -

MDK

Kássa Gábor, festőm.
Győr.

Gyász.	olt.
Cigányputrik.	"
Kisvárosi utca télen.	vizt.

Nemz.Szal. 388.kiáll.
Képzőművészek vidéki s szövetségének I.kiáll.
1928.jan. Kat.

Kássa Gábor festőművész

Gyász

"Nő a művészetben"kiállítás katalógusa.1936.Műcsarnok.

Kássa Gábor festőmüvész

Kávénénike

"Nő a müvészetben"kiállitás katalógusa.1936.Mücsarnok.

Kássa Gábor festőmüvész

Vasárnapdélután

"Nő a müvészetben"kiállitás katalógusa 1936.Mücsarnok

KÁSSA GÁBOR

Májusfa. Vizf.

Téli kiállítás képes tárgymutatója. Műcsarnok 1937.

Kássa Gábor MDK

festő

Csatkai Endre: A 4o éves Soproni Képzőművészeti Kör története.

MDK

Kássa Gábor

Képei a Mücsarnokban rend.Szt.István kiállit á-
son.

/d.m./: Szt.István kiáll.a Mücsarnokban.

Magyarország 1938.máj.24. 8.o.

MDK

Kássa Gábor
műve:

Hóolvadás.Vizfestmény.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 34.l.

MDK

Kássa Gábor /Győr/

Művével résztvett a Képzőm.Vidéki Szöv.I.kiallitásán.

Gál Endre dr.: A Képzőm.Vidéki Szöv.I.kiall.

Képzőművészet, 1927. 6.sz. 23.l.

MDK

Kássa Gábor

Cigánysoron, kép

Művész Kurir 1938. 1-2.sz. 7. 1.

MDK

Kássa Gábor

Tanulmányfej, vizf.
Vasárnap délután, vizf.
Női arckép, vizf.

A Magy.Akvarell- és Pasztellfestők Egyesülete
XXIII.kiáll.kat.1938.nov.20-tól dec.4-ig.

Kássa Gábor

MDK

Kosárfonó, repr.

Mücsarnok 1944. márc-ápr.
Tavaszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Falusi vasárnap, gouache

VI. N. Képzőm. Kiáll.on megvásárolt mütárgyak.

Szépmüvészet 1942. 205. l.

Kássa Gábor MDK

Az ujonc, repr.

Mücsarnok 1943.nov-dec.
Téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Női arckép

Műcsarnok 1943. nov.-dec.
Téli kiállítás

Kássa Gábor MDK

Nyári reggel a Duna mellett

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Látogatás

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállítás

Kássa Gábor

Az ujonc.

Miscarnok 1943.nov.dec.
Téli kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Reggeli öltözködés, vizf.

Műcsarnok 1944. márc.-ápr.
Tavaszi Tárlat

Kássa Gábor

MDK

Önarckép, vízf.

Műcsarnok 1944. márc.-ápr.
Tavaszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Női ardkép

Műcsarnok 1944. márc-ápr.
Tavaszi tárlat

Kássa Gábor

MDK

Kosárfonók, vizf.

Műcsarnok 1944. márc-ápr.
Tavaszi tárlat

Kássa Gábor MDK

Gyász

Mücsarnok 1936. okt-nov.
A nő a müvészetben kiáll.

Kássa Gábor

MDK

Vasárnap délután

Műcsarnok 1936. okt-nov.
A nő a művészetben kiáll.

Kássa Gábor

MDK

Kávénénike, vizf.

Műcsarnok 1936. okt-nov.
A nő a művészetben kiáll.

Kássa Gabor

Lilaruhas hölgy, vizfestmény

Csendes órak, pasztell

"A Magyar Művészetért" Kepzőm.Kiall.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec. 15 - 1941 Jan.12. 17.1.

MDK

Kássa Gábor

Három kiállítás. Pest 1941. ápr. 8.

MDK

Kássa Gábor

Pihenő hegedüs, vf.

Magyar Nemzeti Művészet 1938. 4. sz. 65.l.

szövarch 20.- 176.lap

Kássa Gábor.

A Nemzeti Szalon kiállitotta müveit 1928-ban.

Bende J:

A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

Kássa Gábor MDK

Tavaszi vásár Sopronban, olf.

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

MDK

Kássa Gábor

Réti I.: A Mücsarnok téli tárlata. Az Est
1939. jan. 29. 12.l.

MDK

Kássa Gábor

Vásári részlet, repr.

KMTárs. 1943. tav. kiáll. kat.

MDK

Kássa Gábor

Falusi vasárnap, repr.

KMTárs. 1942. őszi tárl. kat.

MDK

Kássa Gábor

Pandur J. arcképe. Vizf.

III.Nemzeti Képzőművészeti Kiall. 1935.
Marc.24-máj.15. Műcsarnok. Kat. 14.l.

Kássa Gábor MDK

Gyász, olf.

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

KÁSSA GÁBOR

Merengés.

KÁSSA GÁBOR

Bucsusok. Vizf.
Hegyi beszéd. Vizf.

Téli kiállitás képes tárgymutatója. Műcsarnok 1937.

KÁSSA GÁBOR

Várakozás. Vizf.
Májusfa. "
Este a folyóparton. Vizf.
Boldog Margitot a Nyulak-szigetére viszik.
Vizf.

MAPE kiáll. Nemzeti Szalon 1942.dec.-1943.jan.

MDK

Kássa Gábor

Képzőművészet 1934. VIII. 74. sz. 143.l.

MDK

Kássa Gábor, festőm.

K.S.dr. A győri Vigadó -épületben rendezett szokásos évi kiállítás.

Nagyszámu és terjedelmes vásznai közt győri utcarészleteket ábrázoló festői képei, élénk vásári jelenetei ragadták meg a közönség tetszését.

Néhány igen sikerült arckép.

A Győri Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat. Képzőművészet. 1930. 35.sz. 1930.okt.19-26.

MDK

Kássa Gábor gimn.tanar,festőművész

Közreműködött a VII.Nemzeti Képzőművészeti kiállitas anyaganak rendezésében.

VII.Nemzeti Képzőművészeti Kiall.kat.
Műcsarnok.1944.Jun.1-18-ig. 39.l.

MDK

Kassa Gabor

Tanulmanyfej.Vizfestm.
November. "

VII.Nemzeti Képzőművészeti Kiall.Kat.
Műcsarnok.1944.Jun.1-18-ig. 11.l.

MDK

Kassa Gabor

Harmonikázó legény. Vizf.

VII.Nemzeti Képzőművészeti Kiall.Kat.
Műcsarnok.1944.Jun.1-18-ig. 9.1.

MDK

Kássa Gábor, Győr

Városközi kiállítás Békéscsabán. Képzőművészet
1930. IV. évf. 29. sz. 103.l.

MDK

Kássa Gábor, festőm.

Hóolvadás c.képén egy határozott piktori egyéniség rendkivül érdekes xzinjátékában gyönyörködhetünk.

/gy./:A Műcsarnok téli tárlatáról.
Képzőművészet.1929. 16.sz. 25-28.l.

MDK

Kássa Gábor

A balatoni intézőbizottsag emlékplakettjét Kássa Gábor "Borult reggel" c.vizfestm. nyerte.

Cikk: A Balatoni Tarsasag kiall.-nak nyertesei és matinéja.

Pesti Napló, 1935.dec.15. 21.l.

MDK

Kassa Gábor, festöm.

" Májusfa" Repr.

KMTárs. 1942.tav.XI tárlat. Kat.

MDK

Kássa Gábor, festőm.

Falusi vasárnap. Repr.

KMTárs. 1942. őszi kiáll. Kat.

MDK

Kassa Gábor festőm.

88. Májusfák.

90. A Balaton Aligánál. Vízf.

V.Nemzeti képzőm.kiáll. 1939. Kassa. Kat. 8.1.

MDK

Kássa Gábor, festöm.

mindig megcsodált vizfestményei most is bizonyitgatják a vizfestés nagyvonalu lehetöségeit.

Kende Béla: Szent István kiállitás a Mücsarnokban
Müvészet.-1938. 88. old. /Tárlatok/.

MDK

Kássa Gábor festőm.

a tárlat keretén belül egy kollektívval szerepel.

A nagyobbméretü akvarellezés ügyes specialistája.

Pipics Zoltán: Téli Tárlat.
Műcsarnok. Uj Magyarság. 1939.jan. 29.

MDK

Kássa Gábor

Alkotásaival Győr városát képviselte az 1930. febr.-ban Békéscsabán rend. városközi tárlaton.

Cikk: Városközi kiáll. Békéscsabán.

Képzőművészet, 1930.IV.évf. 29.sz. 103.l.

MDK

Kássa Gábor

A Kormányzó a királyi vár részére, a "Magyar Művészetért" kiállitáson megvásárolta Kássa Gábor "Megérkezik a komp" c.vizfestményét.

Pesti Hirlap, 1943. jun.1.

MDK

Kássa Gábor

Zala-érmet kapott

A Magyar Képzőm. Egyesületének közgyülése. Pesti Hirlap 1939. jun. 22. 9.l.

MDK

Kássa Gábor

Őszi csendélet

Férfiarckép

Aranka

Kássa Gábor a Müteremben. Müvészet 1937. 5. sz. 18.l.

MDK

Kássa Gábor

Kiállitás Zalaegerszegen. Budapesti Hirlap 1926. dec. 19.

MDK

Kássa Gábor

K.Gy.: Ars Hungarica. Fiatalok. 1940. jul. hó

MDK

Kássa Gábor

Kiállitás az Ars Hungarica-ban. Pesti Hirlap 1941. ápr. 24.

MDK

Kássa Gábor

Bevonuló ujonc c.festménye a Műcsarnok 1943
44 évi téli tárlatán.

Pipics Zoltán: Téli tárlat a Műcsarnokban.

Új Magyarság, 1943.nov.21. 14.l.

MDK

Kássa Gábor

A Magyar Arcképfestők kiáll. Magyarország 1939. nov. 4.
7. l.

MDK

Kássa Gábor, festőm.

müve kiemelendő az olajfestmények, vizfestmények, grafikák anyagából.

Mücs. -Téli tárlat 1942.
Függetlenség. 1942.dec.6. 6.l.

MDK

Kássa Gábor

Áradáskor

F.J.: Téli tárlat a Mücsarnokban. Pesti Hirlap 1939. jan. 31.

MDK

Kássa Gábor

Pihenő hegedüs, vf. repr.

Magyar Nemzeti Művészet 1938. 4. sz. 65.l.

MDK

Kássa Gábor

A Képzőm.Társ. fennállásának nyolcvanéves jubileuma alkalmából rend.kiállítást a Műcsarnokban. A kiállításon a VI.teremben szerepelt műveivel.

Lazáni Abonyi Ernő: A Képzőm.Társ.jub.kiáll.

Magyarság, 1941.márc.2. 13.l.

MDK

Kássa Gábor

A Képzőm.Társ. fennállásának nyolcvanéves jubileuma alkalmából kiállitást rend. a Műcsarnokban. Alkotásával résztvett a kiállitáson.

Lazáni Abonyi Ernő: A Képzőm.Társ.jub.kiáll.

Magyarság, 1941.márc.2. 13.l.

MDK

Kássa Gábor

-io.:Téli tárlat a Mücsarnokban. Pesti Napló 1939. jan. 31.

MDK

Kássa Gábor

Vásári részlet, repr.

KMTárs. téli kiáll. 1942. dec. 1943. jan.

MDK

Kássa Gábor

Páholyban, vf.

Magyar Nemzeti Müvészet 1939. 1. sz.

MDK

Kássa Gábor

Májusfa, repr.

KMTárs. 1942. tav. tárl. kat.

MDK

Kássa Gábor

Egy tányér leves, vf. Repr.

Magyar Nemzeti Müvészet 1939. 1. sz.

MDK

Kássa Gábor

Gondolkozó, vizf.
Cigánynegyed, "
Ősz a tanya szélén, vizf.

A Magyar Akvarell- és Pasztell-festők Egyesülete kiáll.katalogusa.1940.Nov.24-Dec.8. 13.lap

MDK

Kássa Gábor

Ösz a tanyán, pasztell
Olvasó hölgy, "
Tél a tanyán, "

A Magyar Akvarell- és Pasztell-festők Egyesülete kiall.katalogusa.1940.Nov.24-Dec.8.
13.lap

MDK

Kássa Gábor

Művével résztvett a kiállitason.

KmTars. 1943. márc. - ápr. tav. kiáll.
Kiállító művészek névsora. 26.lap

MDK

Kássa Gábor

Homokbánya, vf. Repr.

Magyar Nemzeti Müvészet 1939. 1. sz.

MDK

Kássa Gábor, festöm.

Cigánysoron s. festménye eredeti meglátásával és rajzszerüségével tünik ki.

Mücs.-"Gyermek a müvészetben" c.kiáll. XIX-XX.sz. Bp.1940. febr.-márc.

MDK

Kassa Gábor, festöm.

88. Májusfák.

90. A Balaton Akigánál. Vizfestm.

A m.kir.vall.- és közokt.min.V. nemzetk.Képzöm.kiállitása. Képes tárgymutató.
Kassa.1939.

MDK

Kássa Gábor

/d.m./: Téli tárlat. Magyarország 1939. jan. 29.

MDK

Kássa Gábor

/e.a./:Thorma János "Március idusa". A Műcsarnok téli tárlata. Ujság 1938. 7-8-.l.

MDK

Kássa Gábor

Hóolvadás

Képzőművészet 1929. 16. sz. 28.l.

M.D.K.

Kassa Gábor

"Májusfa" c. festményének repr.-ját hozza a lap a Téle Tárlatról.
/Kritika cimét nem lehet megállapitani, mert a lap hiányos.

Szinházi Élet. Bp. 1937. jan. 31.- febr. 6.
XXVII. évf. 6. sz. 69. lap.

MDK

Kássa Gábor

B.P.L.: Derü a müvészetben. Nemzeti Ujság. 1939. márc. 25. 23.l.

MDK

Kássa Gábor

Nógrádi pincék, vf.

Kikötőrészlet Spalatpban, vf.

Vasárnap délután, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 16.1.

MDK

Kássa Gábor

Nő piros kabátban, vf.

Kubikosok, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Hálók a Zagyvaparton, vf.

Cséplés, vf.

Reggeli a kertben, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

Kansas City, Mo.

Mr. Harry S. Truman,
Independence, Mo.

Dear Mr. Truman:

Enclosed is your copy of the
Kansas City Star of this date.

Yours very truly,

WDK

MDK

Kássa Gábor

Este a tanyán, vf.

Páholyban, vf.

Borult reggel a Balatonon, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Téli délután, vf.

Homokbánya, vf.

Áradáskor, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Hajók Spalatoban, vf.

Olvasó nő a kertben, vf.

Mélázó fiu, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Vásár Dalmáciában, vf.

Cséplés kor, vf.

Férfiarckép, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kaas Gábor

Vázsr Dalmacidban, vf.

Csépleskor, vf.

Perifarcsép, vf.

KMTáre. 1939. téli tárlat kat. 15.1.

MDK

Kássa Gábor

Tanya szélén, vf.

Régi utca Münchenben, vf.

Merengés, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 16.l.

MDK

Kássa Gábor

Alföldi este, vf.

Reggeli köd a Balatonon, vf.

Apám sétaközben, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Egy tányér leves, vf.

Májusfa, vf.

Dalmát kikötő, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Palóc menyecske, vf.

Édesanyám, vf.

Önarckép, vf.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

MDK

Kássa Gábor

Női arckép, vf.

Sziklás part Spalatoban, vf.

Utca Sebenicoban, of.

KMTárs. 1939. téli tárlat kat. 15.l.

KANSAS. 1955. FOUR FEATURE KIT. 12.1.

NOT STICKER, 1X.

SKINTAGE HALF SPECTACLES, 1X.

FACE REPENTCOPEN, 0X.

KANSAS CAPOT

MDK

MDK

Kássa Gábor

Szent Erzsébet szegényeihez indul c. akvarellje. (Műcsarnok, Szent István kiáll.

Művész Kurir, 1938. 4.sz. 48.l.

MDK

Kássa Gábor

-rp-:"A magyar müvészetért" kiállitása. Magyarország 1940. dec. 14. 6.l.

MDK

Kássa Gábor

Edvi Illés Aladár tanitványa, koll. kiáll. Győrben 1931. dec. Edvi Illés Aladárral és feleségével együtt

Kató S.: Képzőművészeti Szemle. Győri Szemle 1932. 66.l.

Kássa Gábor MDK

Hóolvadás, vizf.

Mücsarnok 1928/29 téli kiállitás

MDK

Kássa Gábor

a bpesti Képzőm. Főiskolán Edvi-Illés Aladárnál, majd Kecskeméten Révész Imrénél tanult

E. G. I. 532.1.

Gojdics István t. orvos Ungvár, V. Gulyás Lajos t. orvos Csongrád, Garzó Erzsébet iskolaorvos Eger, Haidekker Nándor t. orvos Veszprém, Hamara Gyula t. orvos Abaujrántó, Gönczy Mihály t. orvos Gönc, Heinzsomóla t. főorvos Nagyvárad, Herpay Ferenc tanársegéd Debrecen, Hoffmann Marosvásárhely, Horváth Ádám t. főorvos Sopron, Horváth Dezső t. főorvos Marosvásárhely, Horváth Miklós t. orvos Endrőd, Huzella Lajos t. főorvos Szekesfehérvár.

Idrányi László t. orvos Sárospatak, vitéz Iroffy Alajos t. főorvos Nagyszőllős, Jambor Kálmán t. orvos Győr, Jávor Zoltán egy. tanársegéd Budapest, Jeney Endre egy. tanár Debrecen, Johan Béla belügyi államtitkár, Joó Imre t. főorvos Makó, Joós Ilona oszt. vezető Budapest, Kanyó Béla egy, tanár Szeged, Jesztrebényi Ernő t. főorvos, Karossa-Pfeiffer József t. főorvos Máramarossziget, Kántor Ödön t. orvos Sárvár, vitéz Kerényi Aladár t. orvos Budafok, vitéz Kertay Nándor Budapest, Kiss Lajos t, orvos Tamási, Kiss Nándor t. orvos Beszterce, Kiszty Jenő ig. főorvos Szikszó, Király József ig. főorvos Komárom, Klekner Ilona egy gyakornok Budapest, Koncz Lajos t. főorvos Gyula, Koncz Zoltán t. orvos Komárom, Kormos Árpád t. orvos Pétervásár, Kóródy István Szeged, Koronka Gábor t. orvos Szentendre, Kostyál László egy. m. tanár Kassa, Kovács Elek int. orvos Marosvásárhely, Kristóf László t. orvos Párkány, Krisztinicz Aurél t. orvos Rozsnyó, Kultsár Sándor t. orvos Báuffyhunyad, Kun Lajos OKI állomásvezető Ungvár, Kuntz Gyula t. orvos Zsibó, Kuthy Elek t. orvos Tiszafüred.

Lovas Béla int. orvos Ungvár, Lőrincz Ferenc egy, tanár Kolozsvár, Lovassy László t. orvos Devecser, Major Rezső t. orvos Csurgó, Makara Rezső OKI adjunktus Budapest, Matusovits Leó t. orvos Szeged, Meduna Jókelyhidy György t, főorvos Sátoraljaujhely, Szilágyi Pál t. főorvos Győr, Takátsy Gyula egy. tanársegéd Pécs, Szirmai Kálmán t. orvos Nagyvárad, Ternóvszky Jenő OTI ig. főorvos Budapest, Theisz Oszkár t. orvos Szolnok, Tomcsik József egy. tanár, OKI igazgató Budapest, vitéz Tóth Béla t. főorvos Szeged, Tóth Ernő t. főorvos Kecskemét, Torbágyi Emil t. főorvos Szigetvár.

Ujhelyi Károly OKI adjunktus Budapest, Váczy Lajos egy, tanársegéd Debrecen, Vágó János t. orvos Kassa, Varga Lajos t. orvos Gödöllő, Varga István t. orvos Dés, Veress Nándor t. orvos Baktalórántháza, Vitéz István egy. adjunktus Budapest, Virágh Elemér t. orvos Tata, Vilmont István t. orvos Kiskundorozsma, Zámbó Endre t. orvos Érsekujvár, Zimmermann Frigyes egy. tanársegéd Budapest, Zonda László Budapest.

A KONGRESSZUS MAI NAPJA

Szombaton délelőtt **Szaller Miklós** dr., Szolnok vármegye tisztifőorvosának elnökletével folytatódtak a szakelőadások. A rendkivül nagy érdekességü és magasnivóju előadások és viták során a járványok kialakulásáról, a tifusz elleni küzdelemről, a kutvizsgálati eredményekről, ivóvizellátásról és más időszerü kérdésekről tartottak előadásokat. **Jeney Endre** dr. a debreceni egyetem közegészségtani tanára a tuberkulózis elleni küzdelemről tartott előadást. A szakelőadások déli 1 óráig tartottak, majd az Egészségházat tekintették meg a vándorgyülés résztvevői. Ezután autóbuszokon Bankó-fürdőre utaztak a vándorgyülés résztvevői, ahol Kassa városa ebédet adott az egészségügyi kongresszus résztvevőinek tiszteletére. Szombaton délután kirándulásokon vettek részt a vendégek és ezzel a kassai egészségügyi kongresszus befejezést nyert.

Vissza a természethez!

Természetes gyógymód és táplálkozás

Irta: DR. BUCSÁNYI GYULA egészségügyi főtanácsos.

Ez a mű tartalmazza mindazon tanácsokat, melyek a családi életben előforduló betegségek természetes gyógykezelésénél okvetlen szükségesek.

A természetes gyógymód alapfogalma. — Természetes táplálkozás. — Vegetárizmus. — A vér megromlása. — A hús. — Tojás. — Zsírok. — A vitaminok. — Főzelék. — Gyümölcs. — Alkohol. — Fürdés, mosakodás. — Alvás. — Idegápolás. — Gyógynövények. — Betegségek házi gyógyitása stb., stb.

Szerző a modern természetes gyógymódok úttörője és mestere. — négy évtizedes gyakorlat tapasztalatai alapján irta meg élete e főművét.

230 oldal. Ára csak P 4.20. Kapható: a **Felvidéki Ujság** kiadóhivatalában **Kassa, Fő-u. 96.**

Terményeit tűzkár ellen átalánybiztosítás keretében biztosíthatja legolcsóbban!

gányt. A cigány munkája közben bekerült a raktárba is és elállt a szeme-szája, amikor látta, mennyi termény volt abban felhalmozva. A sok búza megszéditette a cigányt és azon kezdett spekulálni, hogyan lehetne a magtárból lopni. Vívódása azonban nem tartott sokáig, hanem tényleg lopni kezdett. Lopott mákot, ezt hazavitte a feleségének Az asszony a mákot elrejtette s mert mindketten nagyon szerették, ez idő óta igen gyakran került mákosnudli az asztalra. Lopott aztán Ribár Albin gyapjut, lucernamagot, búzát és árpát. Mindezeket a holmikat Veizer Lászlóné csécsi parasztasszony hozta be a kassai piacra és napi áron eladta.

Kiderült, hogy az üzlet igen jó. A keresettel úgy a cigány, mint Veizerné meg volt elégedve.

Ribár Albin folytatta tehát a lopást, de most már annyit lopott, hogy Veizerné a lopott

nél helyezte el az árut.

Hat hónapig tartott ez a paradicsomi állapot, amikor végre Czeizler Elek terménynagykeresekdő észrevette, hogy a raktárt dézsmálják. A tolvajt leleplezni nem volt túlságosan nehéz. A csendőrség, melyet Czeizler természetesen beavatott a dologba, hamar végére járt az ügynek. Igy került Ribár Albin, a szépnevü cigány és másik öt vádlott a kassai törvényszék elé.

Ribár Albin héthavi börtönbüntetést kapott.

Az orgazdasággal vádoltak közül a cigány feleségét és Veizer Lászlónét egyenként kéthavi fogházzal sujtotta a törvényszék, de az itélet végrehajtását három év tartamára felfüggesztette. Szabó Barkó János tizenötnapi fogházra átváltoztatható 30 pengő pénzbüntetést kapott, egy fiatalkorut dorgálásra itélt, Salzmann Jakabnét pedig felmentette a törvényszék.

A sertésól mellett hagyta ujszülött gyermekét

Hét havi börtönre itélték a lelketlen anyát

Hegymegi Lidia Finke községbeli lakosnak a mult év folyamán egy szerelmi viszonyból kifolyólag a következményekkel kellett számolnia. Állapotát a falubeliek előtt igyekezett eltitkolni, mert tudta, hogy a törvénytelen gyerek nagy szégyent jelent reá. Ugyanezen a nézeten volt Hegymegi Lidia anyja is s együttes erővel sikerült is a lány állapotának eltitkolása. Mult év október 16-án reggel négy óra felé a lányt szülési fájdalmak lepték meg. Kiment az udvarra és a sötétben, a sertésól mellett megszülte a gyermeket.

Elszakitotta a köldökzsinórt, aztán az ujszülöttet meztelenül, fürdetlenül, önsegélyre képtelen állapotban, lelketlen módon otthagyta a hűvös reggelben a disznóól mellett, maga pedig visszament a lakásba és lefeküdt pihenni.

A gyermek fázott és sirni kezdett. Meg is hülhetett, mert a sirást köhögés tarkitotta. A szomszédok figyelmesek lettek a gyerek-sírásra, keresni kezdték s öt óra felé meg is találták. Bevitték magukhoz s azonnal elhivták a szülésznőt, aki látta, hogy a gyermek végtagjai a hidegtől meg voltak dermedve. A szülésznő ellátta a gyermeket, megfürösztötte jó meleg vízben s aztán megtette a feljelentést a csendőrségen.

Hegymegi Lidia reggel nyolc órakor anyjával együtt elment a szomszédhoz, hogy megnézze a gyereket. A hir ekkor már bejárta a falut s Hegymegi Lidia is ugy tett, mintha erre a hirre jött volna a szomszédhoz. Mikor arról volt szó, hogy a gyermek az övé,

ezt letagadta a szomszédok előtt, sőt átkozni kezdte azt, aki a csecsemőt az ő sertésóljuk mellé kitette.

Meg kell jegyezni, hogy Hegymegi Lidián ekkor már nem látszott semmi nyoma annak, hogy szült. Később a körorvos megvizsgálta s ennek megállapitása után, mikor a lány látta, hogy a tagadás hiábavaló, bevallotta, hogy a gyermek az övé s hogy ő tette ki. A gyermeknek nem történt semmi baja, amig a sertésól mellett feküdt, aztán anyja magához vette, egészséges maradt s ma is teljesen egészséges.

Hegymegi Lidiát a miskolci törvényszéken vonták felelősségre, ahol a fenti tényállás megállapitása után annak hangsulyozásával, hogy csakis a véletlenen mult, hogy a kitett csecsemő megmenekült, elitélték

hét havi börtönre és három évi jogvesztésre.

Az elitélt felebbezett a bünösség megállapitása miatt. Igy került az ügy a kassai itélőtábla Gedeon-tanácsa elé, mely az elsőfoku itéletet helybenhagyta.

Az orvoskongresszus második napja

Szakelőadások a járványok és a tüdővész elleni védekezésről

A Magyar Hygienikusok Társasága az Országos Közegészségi Egyesület Tudományos osztálya nagy érdeklődés kiséretében folytatta vándorgyülését az állami kórház nagytermében. A vándorgyülésen közel kétszáz orvos vett részt a fővárosból és a vidékről. Jelen volt dr. **Johan Béla** államtitkár, az egyesület elnöke, dr. **Tomcsik József** egyetemi tanár,az OKI igazgatója. A kongresszuson résztvettek a következők:

Alapy Gáspár polgármester Komárom, Annók Imre tisztiorvos Budapest, Arnold Alajos t. orvos Baja, Balla Béla Bayer-gyári igazgató Budapest, Bartos Dezső ezredorvos Budapest, Belák Imre tisztifőorvos Veszprém, Bernáth Kálmán t. orvos Szarvas, Bélteky Sándor t. orvos Szászrégen, Buchgraber János t. orvos Budapest, Biringer Károly t. főorvos Ungvár, Benedek Árpád ig. főorvos Ungvár, Béri Elek t. orvos Elek, Bódis Gáspár t. orvos Egeres, Czakó Lajos t, főorvos Hódmezővásárhely, Czekkel Ferenc t. főorvos Eger, Csajkos Gyula t. orvos Celldömölk, Cserba Zoltán OKI felügyelő Budapest, Csetényi Gyula t. orvos Nagyvárad, Csépke Zoltán t. orvos Csenger, Deli Károly t. orvos, Zalaegerszeg, Demjanovich Endre t. orvos Bácsalmás, Demjén József t. orvos Nyiregyháza, Diénes Dezső t. orvos Kassa, Dobsa Lajos t. orvos Makó, Dinnyés Pál t. orvos Beregszász, Domahidy György OKI felügyelő, Domonkos Géza t. orvos Pápa, Doros Gábor egy. m. tanár Budapest, Dreguss Miklós OKI adjunktus Budapest, Duducz Zoltán egy. m. tanár Kolozsvár, Dunszt Ferenc t. orvos Szobránc.

Engel Rudolf kórh. főorvos Kassa, Eperjessy Zoltán t. orvos Budapest, Ersős László OKI adjunktus Budapest, Eszenyi Gyula t. főorvos Rimaszombat, Éles István t. orvos Ilosva, Faragó Ferenc OKI adjunktus Budapest, Farkas László t. orvos Vágsellye, Fenyvessy Béla egy, tanár Pécs, Félegyházy Sándor t. orvos Debrecen, Fogarassy István t. orvos Szatmárnémeti, Fördős Dezső t .főorvos Szekszárd, Gálfi József t. főorvos Szatmárnémeti, Gärtner Istán t. főorvos Debrecen, [illegible]

zsef t. orvos Balatonfüred, Mártonffy István t. orvos Nagykálló, Mészáros Gábor ig. főorvos Kassa, Mihálffy Ferenc t. orvos Jánoshalma, Molnár Ferenc t. orvos Szilágycsehi, Molnár Gyula t. orvos Tiszalök, Monoki Ferenc t. orvos Rahó, Móró Lajos t, orvos Lengyeltóti, Nagy Árpád t. orvos Baja, Nagy László int. orvos Debrecen, Nappendruck Mátyás int. orvos Kolozsvár, Novák Ernő egy, adjunktus Kolozsvár, Nyerges Gábor t, főorvos Dés, Okolicsányi Béla t. főorvos Léva, Ördögh József t. orvos Siklós, Osváth Jenő t. orvos Budapest.

Papp Karola Budapest, Parragh Hugó t. főorvos Balassagyarmat, Patkós György egy. gyak. Budapest, Pater János t. orvos Budapest, Petrilla Aladár Oki felügyelő Budapest, Papp-Juhász István t. orvos Makó, vitéz Pogány Béla t. orvos Szikszó, Rabati Ferenc egy. tanársegéd Pécs, Rappay Elek t. orvos Dombovár, Rauss Károly OKI adjunktus Budapest, vitéz Rády Ödön t. főorvos Komárom, Reviczky Ádám alispán Komárom, Reeh Dezső t. orvos Gáva, Román János t. orvos Élesd, Rothstädter György t. orvos Sümeg, Réthy Aladár egy. tanársegéd Budapest, Rosenthal Félix t. orvos Torna, Röthler István t. főorvos Kassa, Ruppenthal Miklós t. orvos Győr, Russay Gábor t. főorvos Ungvár, Sajó Lajos t. főorvos Budapest, Sághy Ferenc egy. m. tanár Budapest, Schmeiser Katalin egy. gyak. Budapest, Simonyi István t. orvos Szob, Sólyom Sándor t. főorvos Kolozsvár, Somogyi Zsigmond t. főorvos Budapest, Spiry Endre t. főorvos Miskolc, Stockinger János t. főorvos Eger, Suchy Dezső t. főorvos Zilah.

Szabó Miklós iskolaorvos Kassa, Szalay László t. orvos Devecser, Szaller Miklós t. főorvos Szolnok, Szathmáry József Budapest, Szász Tibor t. orvos Székelyhid, Szentendrei Mihály t. orvos Kecskemét, Szaitz Mihály t. orvos Tasnád, Szappanos György t. orvos Hódmezővásárhely, Szánzhó Kálmán t. orvos Gyula, Szentjóbi-Barna János t. orvos Kraszna, Szentkereszty László t, orvos Szeghalom, SzerepiBernát t. orvos Nagy-[illegible]

Féléven át fosztogatta egy cigány a csécsi terményraktárt

Hat vádlott felett ítélkezett a kassai törvényszék

Kassa, junius 14.

Czeizler Elek csécsi terménynagykereskedőhöz, Ribár maga is árult és holmikon egyedül nem tudott túladni, ezért

. 19 l. Budapest, év nélkül./1937./

Dozsó, ifj: Hungarian medieval art

Árpád dinasty. Kny.Hungarian Quarter-

20 k. 16 l. Budapest, 1937.

Desiderio: Ricardi di Luigi il Gran-

va. Kny. Corvina. 8 o. 4 k. 10 l. Bu-

940.

bert: Tihanyi Peintures 1908-1922.

s par.... 4 o. 32 k. 11 l. Paris,1936.

renc: Az "eskütéri" hid Budapesten.

31 l. Budapest, 1894.

renc:Az"eskütéri" hidfő és környéke

n. Városrendezési tanulmány. 8 o. k.

est, 1895.

renc: A központi városház / volt Ká-

anya/ és környéke Budapesten. 8 o. 1 k

apest, 1901.

: A köszegi Szent Jakab-templom ujon-

lezett freskóinak helyreállitása.Kny.

Kassa műemlékei

Genthon István-Szentiványi Gyula: Abauj-Torna vármegye és Kassa műemlékei./Kny.Abauj-Torna vármegye./ 4 o, 20 K, 14 L, Budapest, é.n./1940./

Kassa mnemlékei

Wick, Béla: Rim. kat. kostoly a ustavi mesta Kosic

8°, 23K, 56L, Kassa, 1923.

Kassa műemlékei

Wick Béla: Kassa város katholikus műemlékei.

8°, 18K, 102L, Kassa, 1923.

Kassa műemlékei

Kőszeghy Elemér, von:

Kunstdenkmäler von Kassa, Budapest, 1940. Officina. 8r. 22 l 14 tábla

Kassa műemlékei

Kemény Zajos (1): Kassa város műemlékei.

Kis 8°, 0K, 39L, Kassa, 1917.

Kőszeghy Elemér: Kassa műemlékei

16°, 28K, 23L, Budapest, 1937.

Kassa műemlékei

Kassa műemlékei

Myskovszky Viktor: Kassa város középkori és rendizsance stylü műemlékei.

16°, 32K, 0L, Budapest, 1895.

Kassai német színészet története

Flórián Kata: A kassai német színészet története 1816-ig. Budapest 1927. 8-r 105 l.

Emlitve:

M. Császár Edit: Újabb színészettörténeti irodalmunk. Századok 1934. 202. l.

Lásd okv. mert a fenti mű a diszlettipusokat terverőjükkel együtt felsorolja 34-36 l.

Ezután *Halaváts Gyula* értekezett a lederata tibiscumi római hadi útról.

A hivatalos jelentések megtétele után elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. *Gerecze Péter* és *Spitzer Mór* igazg. választm. tagokat kérvén föl, az ülés véget ért.

Dr. Szendrei János,
titkár.

KASSAI EMLÉKEK. Az ú. n. *lőcsei ház*at a Műemlékek Országos Bizottságának felügyelete alatt restaurálták. Sztehlo Ottó, a bizottság építésze az épület műtörténeti becscsel biró részleteit megkimélve, azt lehetőleg régi, XV. századbeli alakjába állította vissza. A lőcsei ház az ő nevét onnan nyerte, hogy a XVI. század közepén Thurzó Elek hagyományából alapítványként Lőcse városa birta s vendégfogadót tartott benne. A ház kezdetben a Szathmáryaké volt s állítólag Szathmáry György esztergomi érsek († 1524.) szülőháza. Földszintjén a jezsuita utczára néző helyiségei gótikus bordázata, csillag-, illetve hálóboltozatai; fölöttük az emeleti részen épen maradt gótstílű, kőbefaragott, csavart lábazatú ablakkeretek a XV. század második felére utalnak, mint az építés idejére. A ház emeleti, utczai sarokszobájának befalazott, olasz renaissance kandallója s az udvari loggia toszkánszabású oszlopai a XVI. század közepéből valók. A ház a Szathmáryaktól házasság révén Thurzó Elek, körmöczbányai kamara gróf kezére került. Lőcse városától az 1570. évben Kassa váltotta meg s szintén korcsmát tartott benne, 1617-ben Fest János könyvnyomtató műhelyét is ott állította fel és 1626-ban Bethlen Gábor fejedelem lakodalmi ünnepségének színhelye, a mint arról a város jegyzőkönyvei több helyen tanuskodnak; így 1629 november hó 24-én: «ő felsége mind a *lőcsei ház*at, mind pedig több házakat foglalt el az lakodalmának idején» és 1636. április hó 28-án: «Bethlen általvágatta volt, mert akkor fejedelmünk volt, hatalmas volt s más az, hogy szüksége reá lakodalmának kiszolgáltatásakor, de az több generálisok soha nem birták».

Az 1628. évben emelt harangláb, az *Orbántorony* szintén a mult évben nyerte díszét. A dóm- és sz. Mihály kápolnából kikerült sirkövek egy részét ugyanis befalazták a toronyba, loggiaszerű részt építvén elébe. A sirkövek közt van Günter Mihály a dóm Mária látogatása oltára donátorának vörös márvány sirköve az 1516. évszámmal. A Fegyverház-utcza kerek tornyát, mely a város erődítéseihez tartozhatott művészházzá alakíttatta át a város. A premontreiek templomában kutatások folytak *I. Rákóczi Ferencz* tetemei után. A már megbolygatott sirck közt talált tárgyak, szinezüst betűk, számok s egyéb apróságok fejedelmi temetés maradványai lehettek.

K. L.

Arch. Ert. 1910

felmerülő újabb régészeti leletek ismertetése czéljából tizenkét értekezés tartatott. Ezek voltak: dr. *Hekler Antal*, Görög portrait fej a bécsi Modena-gyűjteményben és Római emlékek Dunapenteléről. Dr. *Márton Lajos*, Egy sajátságos kőkori edényalak. Dr. báró *Nyáry Albert*, A várhegyi leletek P.-Ilinyben és megszünt magyar fayence gyárakról. *Halaváts Gyula*, Vizakna, Kiscsűr Kistorony műemlékei. Dr. *Kohlbach Bertalan*, Somogy vármegye őskora. *Töth Kurucz János*, Az izsai Leányvár nevű római castellum. Dr. *Szendrei János*, Spitzer Mór régiséggyűjteményéről. *Nagy Géza*, Erdélyi múzeumokban levő régeszeti emlékek és végül dr. *Gerecze Péter*, A dunavecsei Fejéregyház és Máriaegyházi pusztákon végzett ásatások, kapcsolatban az Árpádsír-keresés ügyével.

A szaktudomány szempontjából a társulat a mult évben két jelentős határozatot hozott. Egyrészt elhatározta, hogy a vidéki múzeumok régészeti anyagának becsesebb emlékeit itt a központban szakférfiak által bemutatatja, — másrészt, hogy évenkint költségvetésében bizonyos összeget tőkésít «kiadványok» czímén, — hogy az ekként összegyülő összegek, évek multán egy nagyobb régészeti kiadvány közzétételét tegyék lehetővé.

Anyagi viszonyainkat illetőleg jelenthetjük, — mondja tovább a titkári jelentés, — hogy a mult évben volt 3712 K 25 f. bevételünk, 2769 K 39 f. kiadásunk és így 942 K 36 f. pénztári maradványunk, melyhez hozzáadva a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál értékpapirokban elhelyezett tőkénket, a társulat vagyona 22,822 K 36 f., a mely szerint vagyonunk szerényen bár, de állandóan gyarapodik.

Tagjaink számát illetőleg, meghalt és kilépett 11 tag. Elhunyt tagjaink sorából különös részvéttel kell megemlékeznünk *Thaly Kálmán*ról, igazgatóválasztmányunknak egyik legrégibb tagjáról.

Régészeti ügyekben úgy az országból, mint a külföldről számosan fordultak a titkári hivatalhoz, mely 1601 ügyszámot intézett el. Ezután a pénztarvizsgáló bizottság jelentése és az 1909. évi mérleg fölolvastatván, a közgyülés által az összes jelentések tudomásul vétettek s a felmentvény megadatott. Egyuttal az 1910. évi költségvetés 3367 K 36 f. bevétel, 3180 K kiadás és így 187 K 36 f. pénztármaradványi előirányzattal elfogadtatott.

Indítványok nem tétetvén, miután elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére *Huszka József* és *Kunvári Fülöp* igazg. vál. tagokat kérte föl, a közgyülés véget ért.

Dr. Szendrei János,
titkár.

AZ ORSZÁGOS RÉGÉSZETI ÉS EMBERTANI TÁRSULAT folyó évi márczius hó 29-én kedden d. u. 5 órakor az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum fölolvasó termében tartotta ez évben harmadik rendes havi ülését.

Jelen voltak báró Nyáry Albert elnöklete alatt: Csányi Károly, dr. Gerecze Péter, Halaváts Gyula, Spitzer Mór ig. vál. és rendes tagok, Lipcsey József pénztárnok, a titkár és számos hallgató.

Elnök az ülést megnyitván, *Csányi Károly* az iparművészeti Múzeum magyar eredetű újabb szerszeményű régiségeit mutatta be.

Kassa Orbán-torony

KASSA

Orbán-torony

Divald Kornél: A felső-magyarországi renaissance-építészet. MM és ÉE, XXXIII-1899, 223 l.
301 l

Kassai Orbán torony

Wick Béla: A háromszázéves kassai szt. Orbántorony.

16°, 1K, 18L, Kassa, 1928.

Kassai Orbán torony

A KASSAI ORBÁN-TORONY ,KAPUJA. 1628

MAGYAR MÜVESZET
1933. 342 l.

Ezekben az alaprajzi elrendezésekben sokkal erősebbek a középkori várépítkezés hagyományai, semhogy az olasz vagy német renaissance kisebb-nagyobb irányításon kívül erősebb hatást gyakorolhatott volna. Ugyanez áll a homlokzati kiképzésekre. Váraink, kastélyaink homlokzatai ebben a korban is megőrizték a középkori várszerűség jellegét, síma, tagolatlan kőfalak uralkodnak a benyomásban. Olasz vagy német értelemben vett palotahomlokzataink nincsenek a Felvidéken sem. Ez a negatívum azonban egyszersmind a helyi stílusérzék önállóságának bizonyítéka: csak azt veszi át, amit szervesen beilleszthet várkastély-koncepcióiba. A látszatarchitektúrát elhagyja, a nagy kőfalakat juttatja érvényre, kevés nyílást alkalmaz, a díszítést, villáspártázat szarvalakú változata teljesen német jellegű, feltűnő az is, hogy német nemzetiségű vidékeken szívesen alkalmazzák. A szász Barcaságon sajátos lépcsőzetes pártázat alakult ki (Brassó, Feketehalom). Ennek a formának érdekes továbbfejlődése az uzoni Mikes-kastély udvari falának dísze. Ismét más jellegű a kolozsvári Bethlen-bástya melletti falmaradvány pártázata, mely régies módon négyszögletes fokokból van összetéve. Hasonló régies várpártázatot máshelyütt is találunk (szepesi vár négyszögletű tornya, Csákóvár stb.).

Mindezek a változatok semmiféle összefüggésben sincsenek a szepes-sárosi pártázattal, attól mind formára, mind eredetre nézve eltérőek. Vagy északolasz-német származá-

KASSA, Abaúj vármegye fővárosa, a középkortól a XVIII. sz. elejéig Felső-Magyarország keleti vidékeinek művészeti főhelye. Németektől a XII. sz.-ban telepített két falu helyén keletkezett s az Anjouk korában fejlődött virágzó várossá. Szt. Mihály-kápolnája a XIV. sz. elején, úgy látszik, templomszentélynek indult, de félben maradt s diadalívét Nagy Lajos korában falazták el. A Szt. Erzsébet-plébániatemplom (csak 1804-től püspöki székesegyház) valószínűleg egy hasonló nevű johannita-ispotály helyén a XIV. sz.-ban a Szt. Mihály-kápolnáéhoz hasonló tagoltsággal épült s kéthajós templom volt, amely köré 1400 után kezdték a mai dómot

építeni. Ennek elrendezése a XIII. századi brainei (Franciaország) templommal mutat rokonságot, de ez a hatás csak közvetett lehet. A három egyforma, széles hajóval tervezett kereszthajós és bazilikás templom szentélye Zsigmond király korában készen volt. A hajót, utóbbit és a kereszthajót összekötő sugaras elrendezésű kápolnáival a XV. sz. derekán boltozták be. A század első feléből legművészibb részletei a déli és nyugati kapu, utóbbi Szt. Erzsébet legendájának érdekes domborművei, amelyek mozgalmasan erős kifejezéssel foglalják össze életének főmozzanatait. A boltozás hiányait kijavítása, a szentségház s a filigrán gótika többi remeke is ez időből való. Ekkor épült a déli torony, mely a templom párkánymagasságától csonka maradt. Az északi torony szép barokk sisakját a XVII. században nyerte. Értékesek a dóm szárnyasoltárai, a főoltár 1477. Mária látogatása oltára s az ú. n. Mettertia-kép (Mindszent-oltár) 1517-ből. 1556-ban a tűzvész 18 oltárt hamvasztott el a dómban. Hogy a hatalmas templom a XV. sz.-tól kezdve virágzó művészeti élet központja, erről ötvösművei (Antonius mester kelyhe) s miseruhái is tanuskodnak. Ötvösségünknek Kassa a XVI—XVII. sz.-ban a török elől ide menekült alföldi mesterek révén főhelye. Építészeti és szobrászati emlékei e korból későbbi átépítésnek estek áldozatul, de régi útleírások szerint (Simplicissimus) a lakóházak felsőmagyarországi renaissance-stílusban épültek. Kassa egyéb templomai közül a dominikánus és a ferencrendi őrzött meg gótikus részleteket. A XVI. sz.-ban épült, de ismételten átalakították a dóm melletti harangtornyot. Az egykori jezsuita-, ma premontrei templomot Báthory Zsófia költségén (1682) fejezték be, kéttornyú, faragott kövekből épült szép barokk-homlokzattal. A városházát rokokó stílusban (1774) Langer János pozsonyi kamarai építész emelte. A kamaraház mai homlokzatát

1905. augusztus 9.

A természetrajzi tanfolyam előadóinak a tanfolyam tervezetéből a hallgatók jegyzőkönyvéből egy-egy példány megküldetik (726/1905.)

4db.

Kassai szt. Flórián kápolna

Wick Béla: A kassai szt. Flórián-kápolna.

8°, 0K, 13L, Kassa, 1923.

Kassai szent Florián

Kápolna

Wick, Béla: Kaplnka sv. Floriána v Koziciach

8°, OK, 15L, Kassa, 1923.

<Kassa vâros mûemlékei>

Kemény Lajos < >
Kassa 1917. 8-r. 39 l.

himnusz teljesen eltérő strófa-szerkezete miatt, nem adhatott semmi támpontot sem.

Sikerült azért mindkét dallam liturgikus előfordulásait megállapítani. A kettő közül az általánosabban ismert a 130-ik oldalon lévő.

Ez a dallam a vatikáni antiphonale himnuszai között van, in festo septem dolorum B. Mariae Virginis. Ugyanez a dallama volt régebben a dedicatio ecclesiae, búcsú-himnusznak is.[1]

Ez a dallam tehát mindenütt hatsoros és pontosan egyezik a mi 2-ik strófánkkal. A 3-ik versszak tehát csak töredék.

A kezdő dallam föllelése már nehezebb volt, mert nincs fölvéve a római antifonáléba. Megtalálható azonban a ma is használatban levő szt. domokosrendi antifonáriumban, hymnus in festo Mariae Magdal. in I. vesperis:

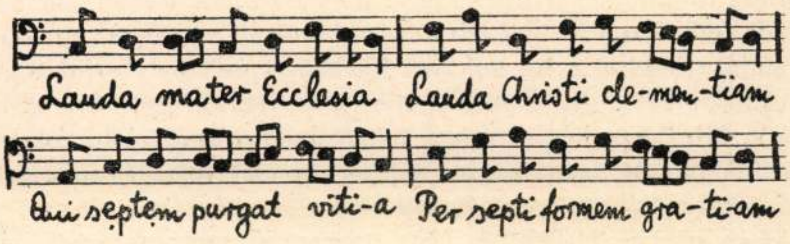

A laudes himnusz dallama is azonos. Ez a négysoros dallam eredeti alakjában csak a 4-ik strófában fordul elő. Az 5-ik versszak csonka, az első meg hatsorossá van kibővítve. De éppen ez a hatsorossá való kibővítés igen értékes számunkra, mert ez ad bizonyítékot arra, hogy a kézirat domokosrendi és magyar szerzetes írása.

[1] Harmat Artúr zeneműv. főiskolai tanár úr szíves segítségével alkalmunk volt a dallamokat P. Wagnerhez, a gregorian-dallamok egyik legnagyobb élő szaktekintélyéhez elküldeni, aki kettőnk e melódiára vonatkozó agnoszkálásait megerősítette és közölte velünk, hogy ugyanez a dallam előfordul szt. István martír himnuszának egy 1235-iki párizsi kéziratában is. Ez kétségtelenné teszi, hogy e dallam a miénk őse, mert Erzsébetet 1235-ben avatták szentté, tehát ekkor már a dallam francia kéziratból ismert. P. Wagner közölte velünk a Dedicatio Ecclesiae VIII. Urbán előtti szövegét is, amelynek ez az első strófája:

Angulare fundamentum
Lapis Christus missus est
Qui parietum compage
In utroque nectitur
Quem Sion sancta suscepit
In quo credus permanet.

Ez a két sor: «Et angelis coronata
Ut sponsata comite»

az *utolsó két sora* a Dedicatio himnuszának in vesperis, amely így kezdődik: Urbs beata Jerusalem.

Kassai Domonkos-rendhár könyvtára

Montalembert szent Erzsébetről írott művében a Gaude felix Hungaria himnuszról írva a dominikánus liturgiára hivatkozik. A Novum sydus emicuit-nál meg a mozarab ritust említi, amely ritushoz tudvalevőleg a dominikánusok igen közel állanak. A Mária Magdolna-himnusz még ismert és ma is használatos a dominikánusok között, mert Mária Magdolna a rend protektora. A hagyomány szerint Mária Magdolna tetemét a szt. baumes-i kolostorban őrízték, mely kolostort 1282 óta dominikánusok lakták. A két különböző szöveg azonos dallamára tehát dominikánusnál könnyű a magyarázat.

A négysoros dallam hatsorossá való átalakításának lélektani kulcsát is megtaláljuk a dominikánus antifonáriumban. Az in festo Sancti Dominici in primis vesperis antiphona ugyanis így kezdődik: Gaude felix parens Hispania. Ez az antifona hatsoros strófából áll és formai szerkezete a következő: *a b c d c d*. A dominikánus barát a Gaude felix kezdetű szt. Erzsébet-himnuszt annak az antifonának a formájára bővítette ki, amelyet jól ismert és amely szintén Gaude felix-el kezdődött. Az azonos kezdet könnyen rávezethette az azonos formára. Minthogy két záró sor kellett neki, a már előbb ismertetett régi dedikációs himnusz utolsó két sorát választotta és hozzáírta: et angelis coronata, ut sponsata comite.

Az is megmagyarázható, hogy miért e két sort, miért e dallamot választotta. A dedikációs himnusz e két sora könnyen beilleszthető volt, mert elsejének dallama csak záradékban különbözik az Erzsébet-Domokos himnusz harmadik sorától, másodika meg szinte teljesen azonos amazéval. Ahogy az előbb két azonos kezdetű szöveg, úgy itt két azonos végű dallam olvadt össze. Igy aztán a Gaude felix Hungaria kezdetű Erzsébet-himnusz első szakasza is ilyen formájú lett: $a\ b\ c\ d\ c_1\ d_1$. Belekezdve a dedikációs himnuszba, abbahagyva az előbbi dallamot, második strófának ezt választotta. Ez a magyarázata a csonkán maradt szakaszoknak is. T. i. a kompilációnál kifogyott a szövegből. Lehet, hogy a kézirat ép alakjában az utolsó csonka strófa után még folytatódott.

Magyar dominikánus előtt a vers fordulatai sem lehettek ismeretlenek. Vegyük pl. a hymnus in festo Sancti Emerici Ducis első szakaszát:

Plaude parens Pannonia
de tam felici filio
cuius virtute varia
Caelum repletur gaudio.

A Pannonia—varia sorvégződések egyeznek a Hungaria—varia-val, a parens Pannonia meg a parens Hispania-val. Hasonló rímeket talá-

a befejező uchány sort lásd a komplett példányban

(1.)

Gaude fe-lix Hungari-a gaude de Christi mu- ne-re

laudes in voce va-ri-a corde promas et o – pe-re

et angelis coronata ut sponsata co-mi-te

(2.)

Angula - re fundamentum lapis Christe missus est

qui et page pari-e – tum in utroque nectitur

quem novo splendore nu-ti-lat plebs novas laudes jubilat

(3.)

Urbs bea -ta Hierusalem dicta pacis vi-si-o

quae construitur in cae- lis vivis ex lapidibus

(4.)

Leta stu-pet Thuringi-a fractis nature re- gu-lis

dum per sanctae suffra-gi-a miranda fiunt seculis

(5.)

Novum sydus emicuit error vetus con-ti – cu-it

A SZENT ERZSÉBET-HIMNUSZ MAI HANGJEGYEKRE ÁTÍRVA

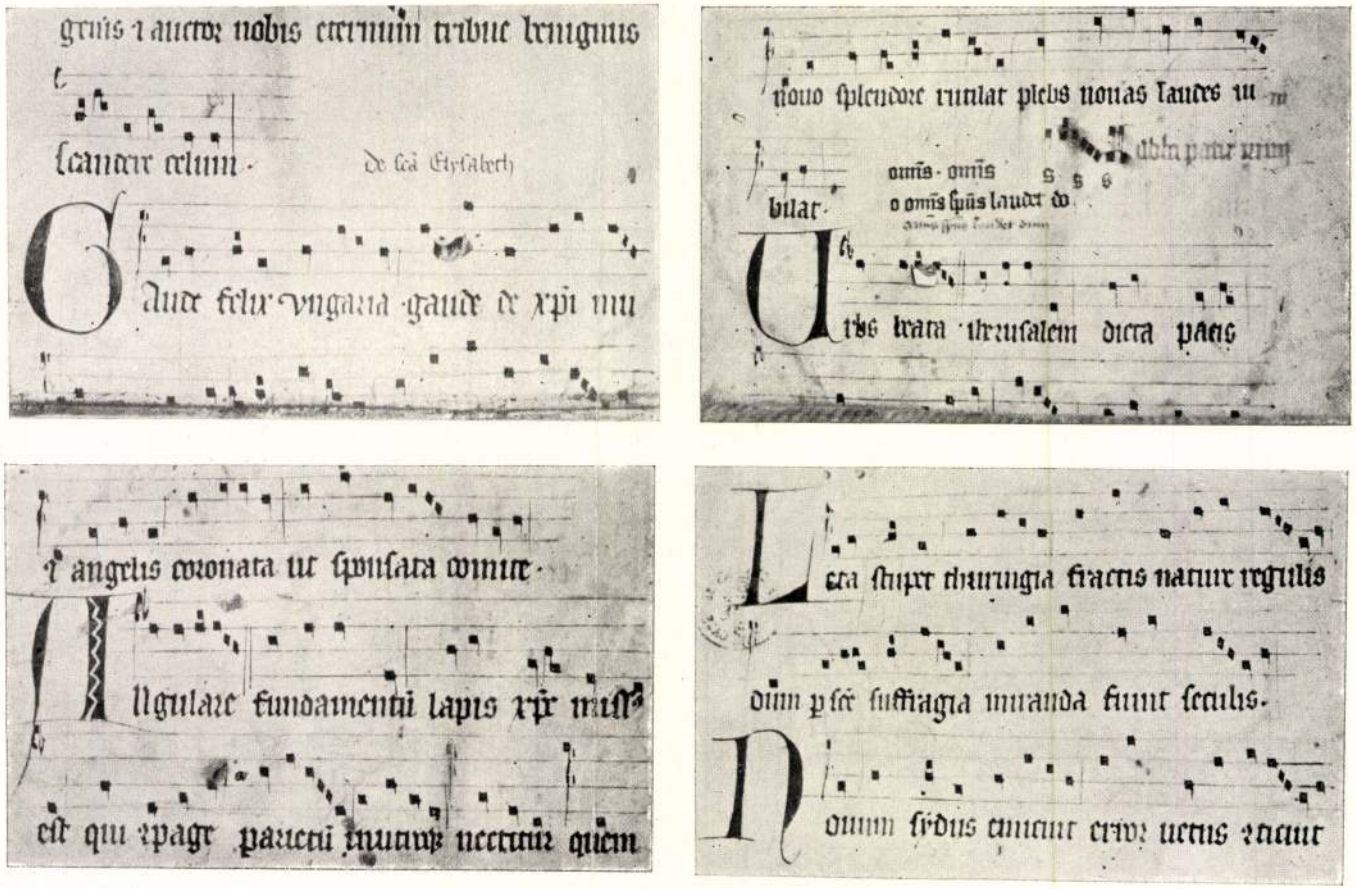

A SZENT ERZSÉBET-HIMNUSZ KISEBBÍTETT HASONMÁSA

Aristotelis Stagiritae Methaphisica. Hártya-kézirat ívrétben a XIV. századból, eredetileg 59 levéllel, amelyből ma az 56-ik után kettő (?) hiányzik. Egyhasábosan, csinos gótbetűs kodexírással írva. A lapszéleket XIV. és XV. századi, több kéztől való jegyzetek borítják. Rubrikálva, piros és kék egyszerűbb kezdőbetűkkel kezdődik az 1a oldalon: *OMNES homines natura scire desiderant...* Végződik az 59b lapon: *Explicit metaphisica Aristotelis. Amen.*

Hozzájárul: *S. Thomae Aquinatis in Aristotelis libros XII. Metaphisicorum commentarius. Accedunt fragmenta quaestionis incerti auctoris super Commentaria S. Thomae in libros III. de Anima Aristotelis.* Hártyakézirat ívrétben a XIV. századból, amely az 57. levéllel megszakad. Kurzív, nehezen olvasható írás, igen sok rövidítéssel két hasábosan írva. Rubrikálatlan. Kezdődik az 1a lapon: *(S) Icut docet philosophus in Politicis suis, quando aliqua plura ordinantur ad unum...* 54b l. az első hasáb alján: ... *intelligibile et primum bonum,* quod supra dixit deum, qui est benedictus in secula seculorum *AMEN. Et in hoc terminantur sentencia duodecimi libri Methaphisice. Claudus eget baculo cecus duce pauper amico.* 54b l. *Incipit etc. (B) Onorum honorabilium. Iste liber, qui de animis intitulatur...* Megszakad az 57. lap alján.

A két kézirat egy a XV. század első feléből való egyszerűen préselt vörösbarna bőrrel bevont deszkakötésben van, szerény rézkapcsokkal ellátva.

Magánál a kéziratnál jóval érdekesebb a könyvet kötő dominikánus által előzéklapúl felhasznált hangjegyes hártyalevél, egy hatalmas graduále ívrétű lapjának a fele. Betűtípusa a XIV. sz. végére vagy a következő elejére vall és kétségkívül hazai kézből került ki. Gregorianus hangjegyei is megfelelnek a kornak.

Valószínű azonban, hogy Kassán írták, a Szent Erzsébetnek szentelt városi plébániatemplom részére és tekintve azt a különös tiszteletet, amelyben e népszerű nemzeti szentünk épp ebben a városban részesült, úgy lehet, magát a rajta olvasható Szent Erzsébetről szóló himnuszt, legalább ebben az alakjában, itt készíthette valamely zenéhez is értő egyházi ember.

A himnusz a rövidítések feloldásával így hangzik:

DE SANCTA ELIZABETH.

Gaude felix Ungaria
gaude de Christi munere
laudes in voce varia
corde promas et opere
et angelis coronata
ut sponsata comite.

Angulare fundamentum
lapis Christe missus est
qui et page parietum
in utroque nectitur.
quem novo splendore rutilat
plebs novas laudes jubilat.

Urbs beate Iherusalem
dicta pacis visio
quae construitur in caelis
vivis ex lapidibus.

Leta stupet Thuringia
fractis nature regulis
dum per sanctae suffragia
miranda fiunt seculis.
Novum sydus emicuit
error vetus conticuit.[1]

Dankó József prépost, a magyar szentekről szóló énekek szorgalmas gyüjtője, két Erzsébet-himnuszt közöl.[2] Az egyik általános hangú és csekély változtatással bármely szentre alkalmazható, a másik egészen egyéni és kétségen kívül magyar eredetű. E két himnusz mindenikéből találunk részleteket a kassaiban. Az egyezések a következők:

Himnuszunk első négy sora a Dankónál másodiknak nevezett darab első szakával egyezik. Ugyanebben találjuk meg a kassai himnusz negyedik (négysoros) versszakát, mint ötödik szakot, csekély eltéréssel. Viszont a most közölt szöveg első és második szakaszának két utolsó sora a Dankónál olvasható első himnusz első versszakának felel meg. Új részlet tehát nem sok van a kassai szövegben. Valószínű azonban, hogy ez az összeállítás régibb és eredetibb. A magyaros himnuszt *(Gaude felix Ungaria)* Dankó először egy 1481. évi kéziratos breviariumban találta, ez tehát XV. századi átdolgozása a kassai régebbi szövegnek.

Varjú Elemér.

II.

Himnuszunk kézirata négysoros kvadratikus hangjegyekkel van írva, amely írásmód tudvalevőleg nem jelez semmiféle ritmikai változást. Mai hangjegyekkel átírva mellékletünkön mutatjuk be.

Kétségtelenül két dallammal állunk szemben. Hangnemük hypodór. Az egyik a 4-ik számú versszak, amelynek az 1. sz. bővült az 5. sz. csonka alakja; a másik meg a 2-ik számú, amelyiknek csak első négy sorát tartalmazza a 3-ik strófa.

[1] A himnusz-töredék hevenyészett magyar fordításban igy hangzik:

SZENT ERZSÉBETRŐL.

Örvendj Boldog Magyarország
Krisztustól jött adománynak
Dícséretét minden módon
Szívvel, tettekkel hangoztasd,
Angyalok megkoronázták
Hogy társokul elfogadták.

Alapvető szegletkövül
Krisztus ím elküldetett,
Hogy ölelő kőfal gyanánt
Ezt a kettőt összekösse.
S amint új fényre deríti,
A nép újból dicsőíti.

Boldogságos Jeruzsálem
Béke jósolt látománya
Felépítve az egekben
Kövekből amelyek élnek.

Bámul a víg Türingia
A természet rendje megdőlt
A szent által hogy megesnek
Századokra szóló csodák.
Az új csillag felragyogott
Régi kétely elhallgatott.

[2] Vetus hymnarium ecclesiasticum Hungariae. Budapestini, 1893. A első himnusz a 277., a második a 286. lapon.

A kézirat tisztán olvasható, a szöveg is pontosan a megfelelő hangjegy alá van írva s mindössze három hely adhat félreértésre alkalmat. Ezek közül kettő hangjegynek tetszhető tintafolt ; az egyik a 2-ik strófában a »parietum« szó előtt, a másik ugyanitt a «jubilat» szó után. Végül egy elhibázottan, korán felírt, de ki is javított C-kulcs látható ugyane strófa »nectitur« szava előtt.

Tekintettel arra, hogy dallam-kompilációval állunk szemben, fontosnak találtam volna mentől több variánsát megtalálni. Megpróbáltam Dankó forrásainak utánajárni, de sajnos nem állott valamennyi kézirat, kódex és ősnyomtatvány rendelkezésemre. Iparkodtam több régi, magyar vonatkozású liturgikus műre is kiterjeszteni vizsgálatom. Igy megnéztem elsősorban, kassai vonatkozásról lévén szó, a kassai

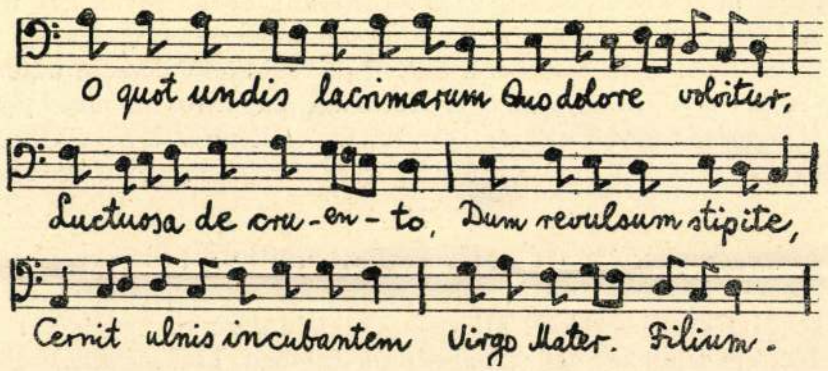

szt. Erzsébetnek szentelt dómból származó, XV. századbeli gradualét (Múz. cod. lat. med. aev. 172.), ahol azonban semmi nyomát sem találtam. Nem vezettek eredményre a Breviarium Strigoniense 1484., a Missale Strig. 1488., 1490. és több hasonló korú magyar vonatkozású breviárium sem. A Breviarium Zagrabiense 1688. dallam nélkül tartalmazza a Dankó közölte Gaude felix kezdetű himnuszt némi szövegi eltéréssel. Pl. a 2-ik strófa 3-ik sorában »rite« helyett »vitae« etc. Ugyanitt van a Novum sydus kezdetű himnusz is, szintén dallam nélkül és szintén szövegi eltérésekkel, amelyek között két teljesen eltérő sor is akad. Az egész »De Sancta Elizabeth Ducissa«-t megtaláltam egy pálos-rendi csonka breviáriumban, amely Hóman Bálint szerint a XV. század végéről, esetleg a XVI. sz. legelejéről való, továbbá ugyanezen breviárium 1540-iki kiadásában, de itt is csak dallam nélkül. Csak a Gaude Sion kezdetű Erzsébet-himnusz dallamát láttam egy XV. századi antifonáriumban (cod. lat. med. aev. 259. Marg. Scheiffarts) ötvonalas kvadratikus írással. Ez általánosabb, kevésbbé magyar vonatkozású

EGY SZENT ERZSÉBET-HIMNUSZ ZSIGMOND KIRÁLY KORÁBÓL

ÍRTA VARJÚ ELEMÉR ÉS LAJTHA LÁSZLÓ

I.

A kassai szent Domokos-rend ősi zárdája kegyeletesen őrzi a maradványait egykori hatalmas könyvtárának. A rendház már a XIII. században fennállott s volt idő, amikor tagjainak száma a százat is meghaladta. Köztük minden időben kiváló tudós férfiak találkoztak s ennek megfelelő volt a gazdag könyvtár is ; méreteiben nem maradt mögötte az osztrák *Stiftek* sokszor megbámult és irigyelt könyvgyüjteményeinek.

Kassa ama a ritka szerencséjű magyar városok közé tartozott, amelyik soha sem került török kézre s így aránylag sokat megőrzött, középkori gazdagságának emlékeiből. Hogy a domonkos-zárda minden kincseivel együtt mégis a pusztulás révére jutott, az a vallásújítással együtt járt zavaroknak tulajdonítható. Az új hit követői megrohanták a rendházat, gazdag felszerelésű templomát feldúlták, oltárait elégették, a lakókat pedig szétűzték. Ekkor került prédára a szép könyvtár is. Egy csekély részét a város, néhány darabját pedig a Kassán székelő szepesi kamara vette birtokába ; a könyvek tömegét pedig széthurcolták, örök kárára a magyar művelődésnek és tudománynak.

Amikor a XVII. század folyamán a domonkosok visszatelepedtek Kassára, könyvgyüjteményüknek már csak szerény maradékait tudták összeszedni. A legszebb kéziratok és ősnyomtatványok messze vándoroltak, s amint már a könyvek közmondásos sorsa hozza magával, egyik gazda kezéről a másikéra kerültek.

Ma akad belőlük Budapesten épúgy, mint Gyulafehérváron, Bécsben vagy Nürnbergben. Talán legkevesebb a régi helyen, a zárda könyvtárában található. S még e keveset is alig látta könyvészeti dolgokban jártas szakember, hogy számot adna róluk a tudomány hasznára.

Mivel jó magam e kevesek közé tartozom, kötelességemnek tartom a gyüjtemény egyik legértékesebb darabjára, egy réges-régi Erzsébet-himnuszra felhívni a figyelmet, amely úgy szövegét, mint dallamát tekintve, eddig ismeretlen változattal gyarapítja meglehetősen szegény himnusz-készletünket.

A dominikánus-könyvtár nehány középkori kézirata között egy kis ívrétű kötet vonja magára a figyelmet, amely *Stagiriai Aristoteles Metaphisica*-ját és Aquinói Szent Tamásnak ehhez írt magyarázatait tartalmazza. A kodex rövid leírása a következő :

A Névtelen Falu

„földalatti harangjainak" szavát még ma is hallgatják a szentimreiek

Soltszentimre, augusztus 24.

(Az Esti Ujság munkatársától)

Ilyenkor, nyárutói felhők vonulása idején, amikor már az ősz üzenetét susogják a szelek s a sárguló kukoricatáblák fölött károgó varjúcsapatok szállnak, szomorú, kihalt ez a kunsági szikes tartomány. Fehér szik verte ki a szürkevizű kis tavak partját s az ezüstösen csillogó hullámokon fekete szárcsák ringatóznak. Messziről kolomp szól; sovány gulya legeli ott a kiszáradt mezőt. A szikkadt, rögös tarlókon itt-ott szántanak, *megkezdték a barázdajáró népek a jövő esztendő kenyeréért való csatát.* A nádasokból vadkacsák ijedt serege rebben fel, ha a parton megreccsen a *kutu.*

Valamikor láp, zsombékos, ingoványos nádas volt ez az egész soltszentimrei határ. Ezer meg ezer holdon nem termett más, csak nád, sás, meg sárgaliliom Most már csak kis foltok maradtak belőle, az aranykalászt ringató szántóföldek. kemény rögökkel borított szikesek, sivár járások között. A láp világából kiemelkedő magaslaton falu is volt. *Nevét ma már nem tudja senki.* A házak nyomát is régen elmosták az őszi esők, nyári zivatarok; a benne élő emberek emlékét eltemeték a bús, véres, szomorú magyar századok. Még akkor, amikor Európa védelmében ömlött az ősök vére s a Duna—Tisza közé bitangba csapott és latrok prédája volt az árva magyar élet, mikor a tatár és török dúló hadai elől csak az ingoványos lápok védelmezték a beléjük menekült embereket. *A puszta, ahol a Névtelen Falu földbesüllyedt még aztán is sokáig volt néma és halott. mikor már elvonultak a vérzivataros századok. A falu késői folytatása, Solt-Szent-Imre. csak 48 esztendővel ezelőtt támadt fel újra.*

Ez a föld 900 esztendővel ezelőtt Szent Imre herceg birtoka volt. Történelmi adatok bizonyítják, hogy az ideszakadt nép már akkor is adózott. S most, 900 esztendő után is, bajos volna megmondani, hogy miért? Mert az élet most is konok és megátalkodott itt, mint a tokmányba szorult kaszakő. A kis falu, amit dunántúli jövevények alapoztak, ma is úgy áll, hogy pár évvel ezelőtt még egy régi uraságiistállóban volt a templom s a gazdasági válság esztendeiben bálak jövedelméből szedték össze a katolikus tanító fizetését. A lakosság egy része még most is nyögi a falu „harmadik vételárát". Mert — ahogy mondják — háromszor vették meg ezek Szent Imrét. Először elárverezték az új telepeseket a régi tulajdonosoknak az ő földjeikre egyetemlegesen betáblázott adóságáért. Ugy mentek el innen, hogy a kezükben csak egy görcsös, bunkós koldusbotot vittek. 1918-ban új honfoglalók jöttek, ki is fizették a földeket, 1929-ben aztán az eladó a valorizációs törvény alapján újabb 270.000 pengőt követelt rajtuk. A bíróság meg is ítélt 60.000 pengőt. De az ügyvéd erre is pénzt kóstál. Hát úgy felszaporodott az évtizedes pereskedés alatt a költség, hogy sokan még ma is abban gebednek meg.

Hát ennek az adósságban, gondban élő falunak van azért egy kedves és drága kincse, amire évről-évre borúsabb homlokkal néznek, mert nem tudják, hogy jövőre már nem-e ezzel is szegényebbek lesznek? *Egy műemlék, egy csonka torony és omladozó falú, ősi templom, ami évről-évre pusztul, de a szegény község nem tudja konzerválni.* Kint, messzi a pusztán, szántóföldek és legelők között, a Névtelen Falu helyén búsul a csonkatornyú templom.

A plébános úr szerint az Árpádok idejében épült s a török alatt pusztult el a faluval együtt. A följebbvaló esztendőkben ásatások is folytak itt. Megüszkösödött gerendákat, csontokat, honfoglaláskorabeli kardokat, kengyeleket; *a magyar művelődéstörténet igen értékes leleteit vitték innen a Nemzeti Múzeumba.* De a Műemlékek Országos Bizottsága nem nyilvánította a romot műemlékké. Pedig azt mondják, *500—600 pengőből meg lehetne a repedéseket úgy erősíteni, hogy fennmaradna a csonkatorony a késő unokáknak* ezen a földön, ahol mást úgy sem hagytak meg a multból a véres századok.

A síkon, ahol a csonka torony emelgeti fáradt fejét a bárányfelhős égbolt felé, surbankó juhászgyerek terelgeti a megsárgult járáson a falkát. Ahogy nézegetjük a csonka torony eső, szél s időnyalta terméskövei, a római méretű téglákat, tanyai népek húznak el mellettünk a dülőn.

— *Adjon Isten!* — emelik ránk a madzagos taslakalapot.

— *Adjon Isten.*

— *Oszt ásót nem hoztak?* — barátságoskodik az egyik szőrmók ember.

— *Minek az?*

— *No, no. Gondolom, magik is abban járnak...*

— *Mondja már, miben?*

— *Hát kincsekeresködők ugy-e? Ásni gyüttek.* Nekünk mögmondhattyák, mer mink má mögástuk. Csakhogy nagyon őrzi ám a kincsöt a fejetlen barát!...

Próbáljuk elhitetni velük, hogy fogalmunk sincs, micsoda kincsek után lehetne itt ásni. Látják, hogy jószándékú népek lehetünk, hát felokosítanak:

— *Má, hajja, pedig kincs van itt. E má biztos. Tömérdek.* Má gyerökkoromba mesélte öregapám, mög szülém. Királok kincse van a templom alá ásva. Ismerök is olyan embört, aki már látta, mikó kicsapott a lángja. Mer, hajja, a péz az tisztíjja magát. A láng által. Mindön hét esztendőbe kicsap a fődbül a láng ott, ahun péz van elásva.

— No — mondom — kötve hinném. Ha pénz volna itt, ebben a keserves világban már rég kicsapásolta volna a végrehajtó... Lehet, hogy pipára gyujtott valaki éjszaka. Azt láthatta a szomszéd.

De ők csak erősítik, hogy bizony az úgy van, mert az öregek mondják. Holdtöltekor lehetne megtalálni, pontban éjfélkor. Keresték azt már nagyon sokan, öttömösi, meg mérgesi emberek is eljöttek ide ásni éjszaka. Pedig az messzi van, lent a homokon. Hallották, hogy a följebbvaló esztendőkben egy akasztói ember is látta a lángot. Neki is állt mindjárt ásni. Jó nyomon járt, mert már koccant is az ásója a pénzes fazékon, de akkor éjfél lett és felébredt a fejetlen barát.

— *Hát az ki?*

— *Akinek a tatárok elvitték a fejét.* Itt csaptak rajta a templomban, éppen misézött, mikó gyüttek a kutyafejű tatárok. Má leginkább is én csak úgy hallombul hallottam...

— *Azám* — teszi még hozzá elgondolkozva — felébredt a barát. *Asztán elkezdte agykoponyacsontokkal dobáni az akasztói embört. Az mög elszalatt.*

Hát igen, holdvilágos nyári éjszakákon, mikor a fűszálakon gyöngyös harmat csillog, a pásztortüzek mellett, meg tollfosztásra való, téli délutánokon a kemencepadkán, ilyen meséket mesélnek a romtemplomról a népek. *Azt tartja a legenda a környéken, hogy amikor jött a török vagy a tatár* (ki tudná már azt) *már messziről ágyúzni kezdték a templomot, mert a harangok meglátták a toronyból a közelgő veszedelmet és magukból megkondultak.* A Névtelen Falu népe bemenekült a nádasokba, csak a barát maradt a templomban és misézni kezdett. A harangok pedig csak szóltak, kongtak, búgtak. A törökök a toronynak irányítottak 300 ágyút. A torony a porba omlott, de a harangok a földön is tovább kongtak, búgtak. Aztán folyton-folyvást zúgva, megindultak a nádasok felé, hogy a pogány kezére ne jussanak. Bementek a lápba és elsüllyedtek az ingoványban. A török ki akarta ásni őket, hogy ágyút öntessenek belőlük. De minél lejjebb ástak, a harangok annál lejjebb süllyedtek. Megharagudtak erre a kutya törökök és lefejezték a barátot, aki még mindig ott misézett a templomban. A harangok pedig még messziről a föld mélyéből is búgtak, kongtak, csilingeltek az *„Ite missa est"*-re...

Igy mesélgetik a romtemplom legendáját a szikes tartományban. És bujóholdas nyári éjszakákon, mikor a réten tücsök cirpel, a tóban brekegnek a békák s a kinti népek szűrre, subára telepedve nézegetik a Göncölszekerét, Fiastyúkot, Sántalányt, Félkönyércsillagot, *ma is hallják a föld alól az elsüllyedt harangok halk szavát,* a templomi csengettyűt, a romok fe ől a fejetlen barát zsolozsmáját. De nem sokáig, mert a kincskeresők, meg a hosszú századok úgy megrongálták a falakat, a téli fagyok úgy szétnyomták a repedéseket, hogy egy jó őszi eső, szélvihar, átadhatja már a végső enyészetnek.

(—s —e)

MESTERHEGEDŰT
sürgősen vennék. „Készpénzért" jeligére a főkiadóba.

Visszatértek Kassára a Rákóczi-relikviák

Kassa, augusztus 24.

Nemzeti zarándokhely lett a visszatért Kassa Szent Erzsébet székesegyházának Rákóczi-kriptája. *A felszabadulás óta legalább negyedmillió magyar jött el, hogy lerója kegyeletét a szabadság gondolatának mártírsorsú apostola előtt.* És a kegyelet zarándokútja azóta két irányba visz, amióta a Rákóczi-relikvák is visszakerültek régi helyükre, a Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeumba. A nemzet kegyelete ezeket a becses ereklyéket a cseh megszállás előtt is őrizte s amikor bizonyossá vált, hogy Giskra utódai be fogják magukat fészkelni a fejedelem városába is, a múzeum akkori igazgatója, *Kőszeghy* Elemér az ereklyéket Budapestre szállittatta. *A Nemzeti Múzeumból kerültek most vissza az ereklyék* s most méltó helyen, a kuruc szabadságharc megbízható városának falai között beszélnek a fejedelem bujdosásának keserű, vigasztalan napjairól.

1

II. Rákóczi Ferenc korának krónikásai megírták, hogy a fejedelem Rodostóban sokat festegetett és faragott. Fába és elefántcsontba véste alkotó fantáziájának formáit. A rodostói nehezen múló napok emlékét őrzi *az a díszes faragású karosszék és hat gyertyatartó, amely a fejedelem szegényes hagyatékában maradt.* Az a férfi, aki több mint egymilió hold ura volt, mielőtt fegyverbe szólította sanyargatott népét az idegen önkény ellen, elkobzott vagyonából jóformán csak ezt a néhány tárgyat mentette meg az utódok számára. Ezek is csak azért maradtak meg a birtokában, mert Rodostóba már nem érte el az üldözők keze. Az üvegszekrényben elnémult harangocska pihen a jellegzetes barokk faragású, bőrhuzatos karosszék mellett. Sohasem fog tobbé megszólalni. *Utoljára akkor csendült fel, amikor hírül adta a rodostóiaknak, hogy nincs többé a nagy fejedelem.* Szemünkkel megsimogathatjuk annak a szemfedőnek maradványait is, amely testét beborította. Aranyos hímzéssel díszített selyemfoszlányok ma már ezek.

2

A becses ereklyék mellett a múzeum egyébként gazdag anyaga is megérdemli az érdeklődést. Ott van mindjárt az udvaron a dómot is elpusztító nagy tűzvész után Illenfeld János kassai harang- és ágyúöntő műhelyében készült közel húszmázsás harang. Földbe süppedt alsó peremén latin felírás. mely magyarul így hangzik: *„Megvizsgáltál minket tűzzel, mint megvizsgálják az ezüstöt. Törbe is vezettél, hátunkra nyomorúságot tettél; engedted, hogy emberek gázoljanak át fejünkön. Tűzbe-vízbe kerültünk, de enyhüléshez juttattál minket."*

Ebben a néhány sorban benne van a város multja s az a szellem, mely annak népét mindenkor a jobb jövendőhöz vezette el.

Milyen volt őseink lakószobája? Kultúrtörténeti szempontból valóban nagyértékű bútodarabok adnak itt erre feleletet. Itt van mindjárt egy középkori sekrestyeláda. A XV. században készült, mestere egy fatörzsből készítette. Gótikus építményre emlékeztet, díszítésében is ott a csúcsíves elem. Ettől a kolostori bútordarabtól kezdve megtalálnuk mindent, ami különböző korokban otthonossá tette a lakást. *Kassai és felvidéki várakból, polgári otthonokból kerültek ide a bútordarabok, képek, használati tárgyak.* Szinte várjuk az ütését annak az öreg oszlopos órának, mely *Szokolovszky* József kassai mester műhelyében figyelmeztetett először az idő múlására. A Rákócziak regéczi várából került elő az a négy karosszék, melynek hímzett támlái a barokk izlésről beszélnek. Amott egy sötét tónusú tiszafa íróasztal, a felvidéki erdők legértékesebb anyagából. *Az egyik üvegszekrényben II. Rákóczi Ferenc nővérének, Rákóczi Juliannának egykori arannyal átszőtt brokát menyasszonyi ruhája,* melyből a kor szokásának megfelelően vecsérnyeköpenyt készítettek.

Bele lehet fáradni a mult sok-sok megcsodálniváló, nagy gonddal összeválogatott emlékének szemléletében. Szinte az az érzésünk, hogy itt járnak közöttünk elmúlt századok nagyjai, kézmívesei és polgárai. Ez a súlyos várlakat mintha megcsikordult volna, azt a remekbekészült kopogtatót láthatatlan kezek mozdítják meg, hogy ajtót nyissanak. Ebből a képből István nádor lép ki, akit fényes bandérium kisér a Forgách-palota elé. Változik a kép. Visszaugrunk néhány századot. Antónius mester, azután Zegedy Tamás nem győzik a pompaszerető polgárokat elég ötvösmunkával kielégíteni. Elődeiknél Mátyás király feleségével ékkövekkel díszített kelyheket rendel a Szent Erzsébet székesegyháznak. Ki tudja, nem valamelyik vitéze hagyta-e zálogban azt a sisakot, melynek leeresztett rostélya mögött hiába keressük a visszanéző szemet. És látjuk *azt az ügyes mestert, aki már a mult században számológépet készíttetett saját tervei szerint Bécsben, melynek aztán csodájára járt az egész város.*

3

A falon megszólal egy empire óra. Halk, finom menüett dallamai suhannak ki ezüstszárnyakon belsejéből. Villamoscsilingelés rá a válasz, mely beszüremlik az ablakon. A mult és jelen hangja találkozott. A villamos újabb látogatókat hozott, akik most térnek vissza a multhoz...

S. K.

ELARULJUK:
TOURJANSKY UJ FILMJE
IZGALMAS, AKTUÁLIS, MŰVÉSZI
HÉTPECSÉTES TITOK
BRIGITTE HORNEY, VILLY BIRGEL
PREMIER MA!
URANIA
TERRA-FILM

A Fonal- és Himzőipar kényszeregyességi ügyét áttették a törvényszékhez és ügyészséghez

Ujabb fordulat Horvát Ákos valutasibolása körül

Néhány héttel ezelőtt nagy feltűnést keltett Budapesten *a Fonal és Himzőipar Rt.*, illetve tulajdonosának, *Horvát* Ákos budapesti kézimunkakereskedőnek valutasíbolási ügye.

A vállalat 14.000 fontot kitevő valutát nem szolgáltatott be a Nemzeti Banknál,

annak ellenére, hogy egyfelől a vállalat idei angliai exportja teljesen egyenlő volt az elmult éviekkel, másfelől pedig, hogy az elmult években a vállalat vezetősége a kiment áru devizális ellenértékét az exporttal arányosan mindig beszolgáltatta a Magyar Nemzeti Banknak.

A nagy szenzációt keltett bűnügy megingatta az egész részvénytársaságot, úgy hogy kénytelen volt maga ellen a kényszeregyességi eljárást megkérni. Július végén tartották meg ebben az ügyben a hitelezői értekezletet, amelyen

az előterjesztett szakértői jelentés hitelesen is megállapította a valutáris bűncselekményt és egyidejűleg alátámasztotta a Magyar Nemzeti Bank által elindított bűnügyi vizsgálatot.

Annakidején megállapították a kiküldöttt könyvvizsgálók, hogy a

vállalatnak Londonban 14.000 font értékű áruja van, megállapították azt is, hogy a passzivák között 670.000 pengő értékű olyan követelés szerepel, amely családi jellegű s amelynek fennállása tekintetében kételyek merülnek fel.

Az *Országos Hitelvédő Egylet* a hitelezők kívánságára az utolsó tárgyaláson olyan határozatot hozott, hogy az ügyben tekintettel az egyéb aggályos motivumokra is csak abban az esetben hajlandó az egyesség létrehozására irányuló tevékenységét tovább folytatni,

ha a részvénytársaság a Londonban tároló 14.000 font értékű árut, illetve annak esetleges ellenértékét rendelkezésre bocsátja és a családi jellegű 670.000 pengő összegre rúgó követelés tekintetében lemondó, vagy hátrábbálló nyilatkozatot szolgáltat.

valamint további garanciákkal támasztja alá egyességi ajánlatát. Kimondták a hitelezők, hogy ezeknek a feltételeknek teljesítésére bizonyos határidőt engedélyeznek a vállalatnak.

Az ügyben azonban semmiféle érdemleges további lépés, sem a 14.000 font, sem pedig a családi jellegű követelésekről való lemondás tekintetében mindezideig nem történt.

A határozathoz képest tehát az O. H. E. az ügyet mint tárgyalásra nem alkalmast

a napokban visszaküldte a törvényszékhez

azzal, hogy a törvényszék a maga hatáskörében próbálja meg újabb tárgyaláson az adós társaság és a hitelezők közötti egyességi viszonyt rendezni. Ettől függetlenül pedig az ügy egyéb aggályos körülményeire való tekintettel

az irateknak az ügyészséghez való továbbítását is kérte.

A napokban tartják meg a törvényszéken az újabb tárgyalást és ekkor fog eldőlni, hogy a hitelezők egyáltalában pénzhez jutnak-e. Érdekelt körökben kilátástalannak ítélik meg a helyzetet és egészen valószínűtlennek tartják, hogy Horváthék a 700.000 pengőt kitevő angol fontot a hitelezők, illetve a Magyar Nemzeti Bank rendelkezésére bocsássák.

HORTHY MIKLÓS kormányzót ünnepelte *a velencei filmverseny nemzetközi közönsége*

Velence, augusztus 24.

Azt a kisszámú, de jórészt közismert emberekből álló magyar kolóniát, amely most *Velencében* és a *Lidón* tartózkodik és esténként résztvesz a filmverseny bemutatóin, *Szent István napjának estéjén rendkivül kellemes és nagy élményszámba menő meglepetés érte.* A *Magyar Filmhíradó az Észak felé menetelünk* és *Kárpátaljának visszafoglalásáról szóló film* legszebb jeleneteiből egy négyszázméteres híradófilmet állitott össze, amelyet aztán *Dr. báró Villani* Lajos, a magyar kormány képviselője, a filmkiállitáson, *benevezett a híradók versenyére s az előzetes zsüri versenyre bocsátott.*

A *Biennale* műsorát a nemzetközi zsüri állitja össze s úgy intézkedett, hogy a magyar hadsereg felvidéki bevonulásáról szóló híradófilmet a hatalmas *Palazzo di Cinemában* és az *Excelsior* óriási méretű terraszán, amely a versenyek szabadtéri színháza,

Szent István napjának estéjén mutassák be.

A figyelmes gondolat természetesen a kis magyar kolónia körében *őszinte örömet keltett.*

Az előadás alkalmából úgy a filmpalota, mint az Excelsior nézőtere zsúfolásig megtelt előkelő közönséggel. Ez azt jelenti, hogy közel négyezer ember ült a két nézőtéren. A magyar híradófilm a *Tabis* filmgyár *Bel ami* című, *Maupassant* híres regényéből készült német film bemutatóját előzte meg.

Híradófilmünknek óriási sikere volt.

Amikor pedig a vásznon, a komáromi hidon, majd pedig a kassai bevonulásnál feltünt fehér lován lovagló Kormányzó Urunk alakja, a sokezer főből álló nemzetközi közönség úgy a filmpalotában, mint az Excelsior nézőterén hatalmas tapsba kezdett, amely perceken át zúgott.

A jelenlévő magyarok mélyen meghatva fogadták ezt a hatalmas spontán tüntetést Kormányzó Urunk mellett, amely újabb bizonyítéka annak, hogy *a legelső magyar embert milyen nagy tiszteletben és csodálatban részesíti az egész nemzetközi közvélemény.*

A *Biennale* publikuma, amelynek legfeljebb egy-két százaléka magyar, egyébként pedig főként *németekből, olaszokból, franciákból, angolokból* és *amerikaiakból* áll, a különböző nemzetek filmjeinek bemutatásánál magatartásával *mindig el szokta árulni politikai rokonszenvét vagy ellenérzését.* A magyar híradófilmnél ennek az elfogultságnak nyoma sem volt, mert hiszen maga a kép elvitathatatlanul dokumentálta, hogy *igazságos ügyről van szó.* A magyar katonaságot ujjongó örömmel fogadó felvidéki lakosság lelkesedése magával ragadta a nézőteret s

amikor Kormányzó Urunk megjelent a képen az ezrekre menő nemzetközi publikum az igazság hősét ünnepelte benne, aki a magyar nemzet igaz ügyét diadalra vitte.

Mi magyarok, akik jelen voltunk ennél az ünneplésnél, a mélységes meghatottság mellett büszke öntudattal fogadtuk a percekig zúgó tapsot, amely *a világközvélemény megnyilatkozása volt Kormányzó Urunk mellett,* de egyúttal az eszme mellett is, amelynek ő a legfőbb megszemélyesítője.

O. A.

— **Serdülő fiúknak és leányoknak** adjunk időközönkint reggel felkeléskor egy-egy kis pohárnyi természetes „Ferenc József" keserűvizet, mert gyomor-, bél- és vértisztító hatásának gyakran igen fontos eredményeket köszönhetünk. Kérdezze meg orvosát!

Ciano gróf olasz külügyminiszter ünnepélyes fogadtatása Tiranában

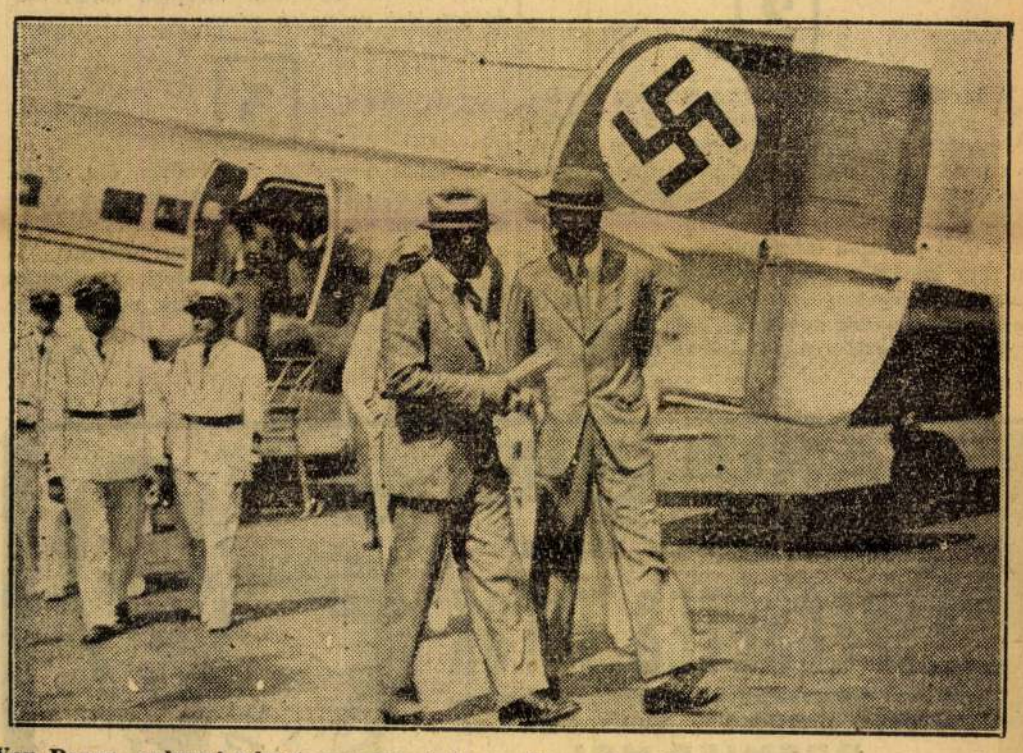

Von Papen, ankarai német nagykövet átutazóban a budaörsi repülőtéren. Erdmannslorff budapesti német követtel beszélget

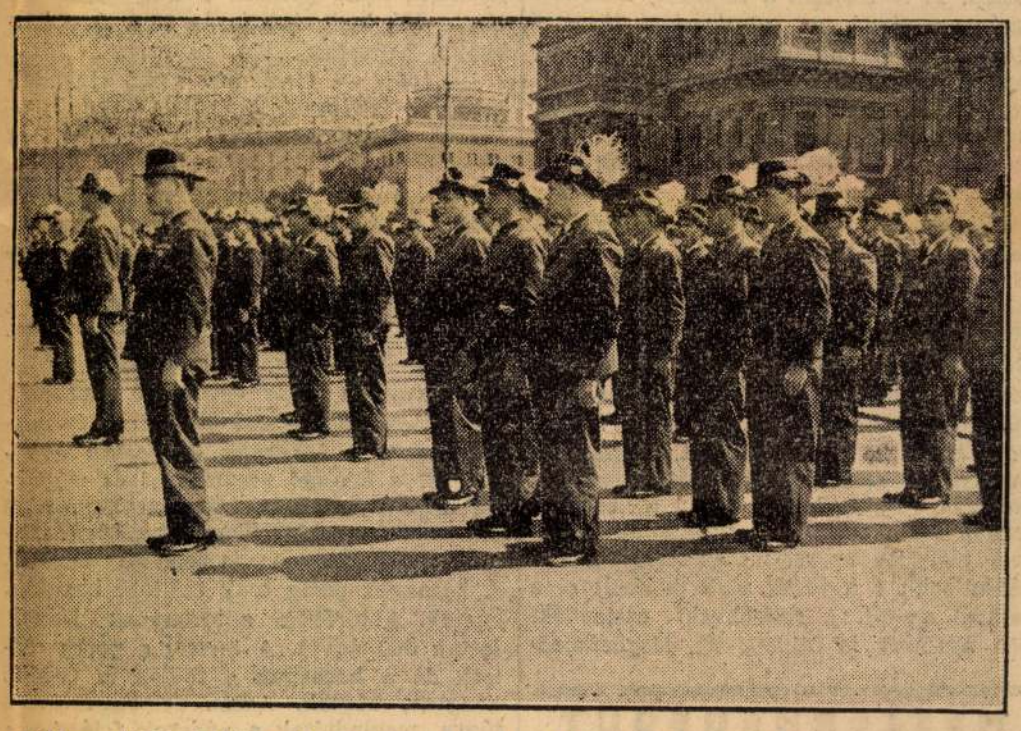

A Nemzeti Munkaközpont „Becsüld a munkát" 200 tagú csoportja vitéz Marton Béla országos elnök vezetésével Berlinben ünnepélyesen megkoszorúzta a Hősök Emlékművét

E cikk címe: Pukánszkyné Kádár Jolán – Felvidéki játékszín. Első oldal Kassai Jarab alatt

val találkozunk. A legszembeötlőbb példája ennek a három királyfiról szóló német játék, egy magyarországi népkönyv dramatizálása. A három királyfi: Zoltán, Árpád és Szigfrid mintegy jelképezik az egységet a Felvidéken együttélő magyarság és németség között. S ha a német vízkereszti játékban a három királyok közül kettőt Caspernak és Melchernek hívnak, a harmadik neve Boldizsár. Épp úgy megférnek egymás mellett a különböző népek nevei, mint az előadásban a többféle nemzetiségű játékosok: a dobsinai vízkereszti játékban együtt szerepelnek Abafi, Lux, Kirschner, Quittko és Ukrincsko nevű bányászok.

A legröghözkötöttebbek a karácsonyi játékok, egyben a legéletízűebbek is. A betlehemi pásztorok a kicsi Jézusnak brinzát és brinzalevest hoznak. Ezek a pásztorok mindig szlovákok, csak olykor akad köztük egy-egy lengyel. De beszédükben a pásztorélet kifejezéseit magyarul használják az idegennyelvű szövegben is «szállást» és «kosárt» emlegetve. De nemcsak magyar szavak, magyar élet is szövődik az idegen játékba. Az összes játékok jellemző sajátsága nyelvi különbség nélkül a tömörség. Ez a magyar játékok hatása; ezeket a külföld hasonló játékaitól épp rövidségük, a lényegre szorítkozó dikciójuk különbözteti meg. Erre a rövidségre szükség volt, mert több, két vagy három nyelven játszottak, felváltva adva elő magyar, német és szlovák játékokat. Ott, ahol a népi játékok hagyománya még élt, a játszók az összeomlás után is ragaszkodtak ehhez a hagyományhoz és mindig magyar darabbal kezdték előadásukat.

A játszók számára éppen a magyar talajból fakadó vonások jelentették a lényeget. A legújabb korban a katolikus legényegyletek vezetői, papok és tanítók kísérletet tettek a népi játékok felfrissítésére. A kékellői plébános az ú. n. paderborni gyűjteményből, könnyen előadható színadaraboknak egy népszerű német kiadásából egy Genovéva-dráma előadásával próbálkozott. A darabot csak egyszer lehetett előadni, mert a közönség zajosan tüntetett ellene s a régi hagyományszentelte, hazai talajból fakadó Genovéva-játékot követelte. Ugyanígy csődöt mondott a németországi betlehemes játékok átplántálásának kísérlete is. A népnek nem kellettek a papirosízű irodalmi pásztorok, a maga szlovák pásztorait követelte, akik a csörgő pásztorbotot, a fafringát tartják magyar, német és szlovák játékokban egyaránt.

A felsőmagyarországi népi játékok hazája az ú. n. alsó bányavárosok: Körmöcbánya, Selmecbánya, Újbánya, Bakabánya, Libetbánya és Bélabánya környéke, de gazdagon virágzottak a Szepességen is és egyik legdúsabb lelőhelyük a pozsonymegyei Főrév. Ezekről a vidékekről terjedtek át egész Felsőmagyarországra, de nem álltak meg az Északi Kárpátok lejtőin. A terjedés eszköze nem a népiség volt. Sokszor a legközelebbi azonos nyelvű szomszédok sem vették át őket, míg a felsőmagyarországi bányavárosokból átterjedtek a máramarosi sóbányákba, a nagybányai aranyvidékre, az erdélyi aknákba,

Felvidéki
német népjáték jelenete

Tükör 1938. dec.

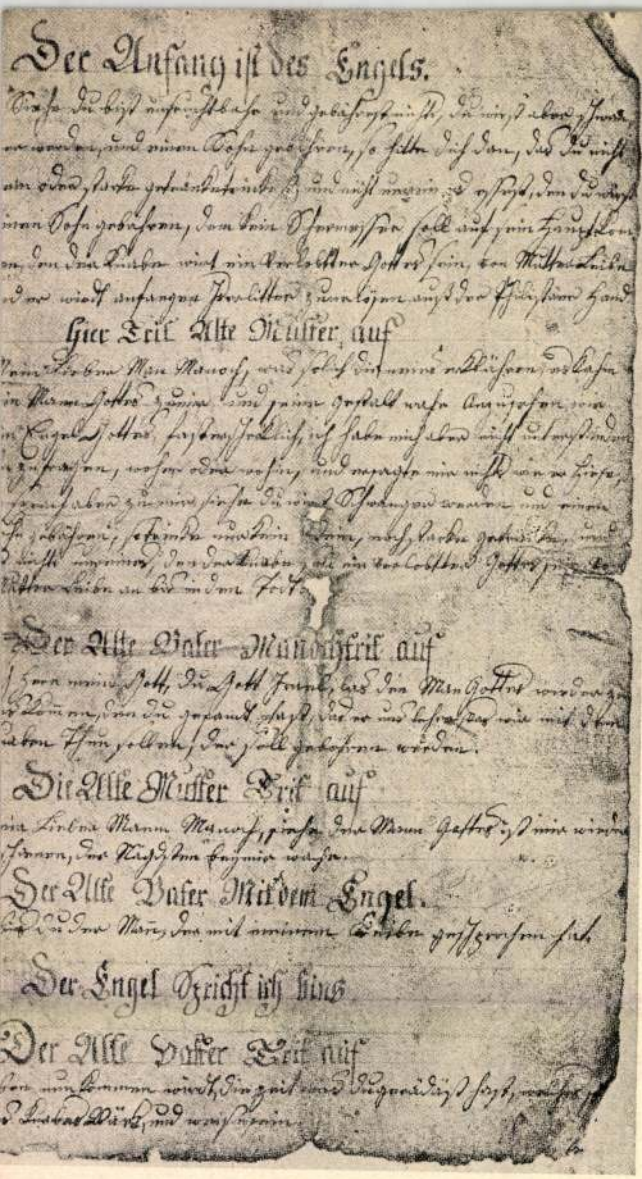

XVII. századbeli felvidéki népi játék, az u. n. «Sámson-játék» kéziratának lapja

a krassószörényi vas- és szénbányákba, s hol magyar, hol ruszin, hol német, hol román nyelven bukkannak fel. Felszívják saját vidékük játékhagyományait is, másképp színeződnek, de gyökerükben egyek, magyarországiak maradnak. Egy felvidéki német játék közelebb áll az erdélyi magyarhoz vagy románhoz, mint németországi variánsához. A történeti Magyarország egysége ez, melynek szellemi élete nem ismer nyelvi választófalakat. S ugyanezt az egységet fogjuk találni a magyarországi hivatásos színészetben is.

A népi játékok a XIX. században megmerevedett formájukban maradtak ránk, de hagyományuk sok helyen, így különösen Pozsonyban a középkorig nyúlik vissza. A színjátékok élénkebb és rendszeresebb ápolását a Felvidéken a városi polgárság kezdte a XVI. században. A városokban a játékok művelésére a polgárcsaládok fiaiból külön testületek alakultak. Virágzott a Felvidéken a protestáns iskolai színjáték is, és pedig, mint Eisenberg Péter késmárki tanító vízkereszti játéka mutatja, nemcsak a középiskolában, hanem egészen kicsi gyermekek közt is. Stöckel Lénárd bárfai iskolamester Zsuzsanna-drámája az egész Felvidéken kedveltté tette a Zsuzsanna-játékokat. Személyes közvetítéssel került Körmöcbányára Stöckel darabja s a városban és környékén a legszélesebb néprétegek átvették és népi játékká formálták. Átkerültek Kassára is, ahol ugyancsak nagyon népszerűekké lettek a Zsuzsanna-játékok.

Az ellenreformáció korában a jezsuitáknak a felsőmagyarországi városokban is virágzó színjátékuk volt. Barokk színjátékaik különösen Pozsonyban, Rozsnyón és Kassán virágzottak. Ezek ugyan nagyrészt latin nyelven szólaltak meg, de a XVIII. században már magyarra fordítják őket. Valószínű, hogy épp Kassán folyt le az első magyarnyelvű jezsuita színjáték. 1767-től 1773-ig Illei János, a magyar jezsuita színjáték legkitűnőbb magyar művelője volt a Jézustársaság kassai házfőnöke. Kézenfekvő, hogy elő is adatta 1767-ben Kassán nyomtatásban megjelent három magyar iskolai színjátékát: a Salamont, Ptolomaeuszt és Tituszt; a címlap szerint «kettejét maga szerzette, harmadikát Metasztáziuszból fordította». Érdekes, hogy a nagyrészt latin nyelven szóló és előkelő közönség előtt bemutatott jezsuita színjáték sem maradt hatás nélkül a felvidéki népi játékokra. Ezért hívják a betlehemi játékok egyik pásztorát még a bányászok és szénégetők játékaiban is Titirusznak; a másiknak neve a barokk Mopsusból a magyar játékokban Moksus és Mocskos lett, a német és szlovák darabokban pedig magyar közvetítéssel Mox.

Ez a nagy és mélyen gyökerező játékkultúra az összes társadalmi osztályokat áthatotta s a Felvidéken a legújabb időkig élt a műkedvelő színtársulatok divatja. Legvirágzóbb példája a szomolnoki, nagyrészt bányamérnökökből és tisztviselőkből alakult s a XX. század elejéig virágzó színtársulat.

A népi, iskolai és műkedvelő színjátékok századokon át munkálták a talajt a hivatásos színészek számára, úgy, hogy megjelenésük idején már kész és fogékony közönséget találtak a Felvidéken. Először német színészek jönnek, Pozsonyba már a XVII. században

beszívárognak a közeli Bécsből. Pozsonyban magyar arisztokraták is tartanak fenn színtársulatot: Erdődy János gróf operatársulatának karmestere, Chudy József lesz az első magyar daljáték, a Pikko hertzeg és Juttka Perzsi komponistája Pesten. Pozsonynak már 1730-ban állandó színháza volt. A második állandó színházat a Felvidéken Kassa építette a XVIII. század végén, még mindig német színészeknek. Ebben a gyönyörű empire épületben játszottak először 1816-ban a Miskolcról átrándult magyar színészek s ebben aratta diadalait a huszas évek végétől kezdve a Kassai Magyar Dal- és Színjátszó Társaság. Ezt a kedves épületet Déryné diadalainak színhelyét 1899-ben lebontották s helyén épült a ma is fennálló színház.

A népi játékok a történeti Magyarország bonthatatlan szellemi egységét tükrözték; ugyanilyen magyar egység képe az a társaság, mely Kassai Dal- és Színjátszó Társaság néven 1828-tól kezdve Kassán gyökeret vert. Kolozsvárott kovácsolódott eggyé, tagjai a legkülönbözőbb magyar tájak szülöttei: s mégis annyira kassainak érzi őket mindenki, hogy mikor a pesti magyar színház megnyílik s a kassai színészek, a magyar színészek legjobbjai Pestre sietnek, hogy most már nem egy országrész, hanem az egész ország színházainak díszei legyenek: Kassa erélyesen követeli vissza a maga színészeit Pest vármegye nemes, nemzetes és vitézlő rendeitől; just formál hozzájuk, mert mint Abauj vármegye rendei írják, «huzamos esztendőkön által Szabad Királyi Kassa Várossától nyert pártolásokért, sött talán érdemek felett lett meg különböztetésekért, inkább és méltán háládatosságokra tarthattunk számot».

Hiába perlik őket vissza; ők ott vannak ekkor már a helyükön, az egész nemzet színházában, bár, mint írják, az abauji közönség holtig kedves marad előttük. Csak Déryné tér vissza újra a «hideg» Pestről Kassára, második otthonába, ahol nem volt idegen, ahol családiasan «Drintsi»-nek becézték. S ha felülünk képzeletben az ekhós szekérre, amely Dérynét viszi hosszú pályáján ide-oda Nagy Magyarország minden tájára, legtöbbet a Felvidék hegyes-völgyes utait rójuk: Pozsonytól és Komáromtól Ungvárig és Beregszászig. Változatos táj, változatos élmények peregnek le előttünk. Egyszer grófi palotában lakik Déryné, mint Bártfán a gavallér gróf Szirmay Stefi házában, ahol ketten Kovácsnéval válogathatnak a hét szoba hét selymes nyoszolyája között. Máskor Ránkon egy fészer földjén hál az egész társaság, míg a zápor eső onnan is ki nem mossa őket, mint az ürgét. S ha mindenünnen vannak is kedves emlékei s a közönség szeretettel veszi is körül, sehol sem olyan meleg a fogadtatás, mint a Felvidék legmagyarabb részén, Losoncon, Rozsnyón, Rimaszombatban és főkép Kassán. Rimaszombatba egy kicsi truppal jön Déryné, se díszletük, se ruhájuk, és mégis Calderont játszanak. Az élet álom királyfija számára Déryné fehér bolyhos flanellből varr hermelinpalástot, fekete pamutból készítve bele csomókat. S a flanellköpönyeget hermelinpalástnak látja mindenki. Nemcsak a városi lakosság tódul a színházba, bejönnek a környező falvak birtokosai is és gyakran röpítik hintaikon a szegény magyar színészeket grófi kastélyokba, nemesi kúriákba, ahol jó ebéd várja őket, «töltött káposzta» vagy «lúdmáj-pástétom truffel gombával». Milyen

Kántorné, a kassai Gertrudis

Déryné, a kassai Melinda

kedvvel, milyen részletesen írja le Déryné ezeket az ételeket, úgy, hogy szánkban érezzük az ízét. Nemcsak az ételét, a páratlan vendégszeretetét is, mellyel a magyar nyelv apostolait körülveszik.

De a legszebb hely mégis csak Kassa, a «Superioris Hungariae Civitas Primaria», Felsőmagyarország fővárosa. A színügyi bizottság élén arisztokraták állanak. Péchy József gróf még a német társulatot simogatja, de örömmel nyit utat a Miskolcról átránduló magyar társulat nyári vendégjátékainak is. Berzeviczy Vince állandósítja 1829-től kezdve a magyar színészeket, rákölti vagyonának tetemes részét, színházi «plánta-iskolát» tervez. Csáky Tivadar gróf nemcsak Déryné gavalléros udvarlója, az álom-lovag, aki égszínkék takarós, égszínkék bojtos fehér paripán érkezik Dérynéhez, a «góth templommal átellenben» lévő Szirmay házba, hanem a magyar színészet komoly pártfogója is. Ha egy-egy darabban fényes szalonra, keleti szőnyegre, drága porcellánra, délszaki növényre volt szükség, a gróf maga küldött mindent palotájából. Ő indította meg Kassán az első magyar színházi lapot. Mikor a vármegye értékes színházi ruhatára, melyet a színtársulatnak használatra adott, a tűz martaléka lett, Andrássy György gróf engedélyt adott, hogy a társaság a veszteség pótlására hernádmenti nagy kertjében Moller Gróf Valtronjét katonai látványos csataképekkel előadhassa. Csáky Tivadar négyesfogatán hozta ki Kántornét, mint Valtron grófnét, Szentpétery Zsigmond és Szilágyi Pál színészek lóháton vezényelték a kassai térparancsnokság által rendelkezésre bocsátott katonákat.

De a színtársulat méltónak is mutatkozott erre a pártolásra s mindannak javát nyujtotta a kassai közönségnek, amit a magyar játékszín akkor nyujtani képes volt, operában és drámában egyaránt ; mint a Dérynéhez intézett kassai versezet mondja :

«Bús Norma és cseles Rozina,
Camilla, Romeo és hű Zerlinda.
Körünkbe zeng, miként bús csattogány
S körünkbe fejlik a tavasz-virány.
S most Thisbe, most meg Liszli bájol el,
S most mint keresztanyácska remekel.»

Kassáé az érdem, hogy a legnagyobb magyar tragédiát, Katona József Bánk bánját elsőnek bemutatta. Déryné, a «bús Norma és cseles Rozina» most mint az első magyar Melinda jelent meg, Kántorné, a legnagyobb magyar tragika mint az első magyar Gertrudis. Bánk bánnak Bartha János, Ottónak Egressy Gábor, Peturnak Szentpétery Zsigmond és Biberachnak Megyery Károly volt az első magyar személyesítője.

A Pesti Magyar Színház megnyitásával a kassai színház elvesztette vezető szerepét. A kassai évek eredményei a Nemzeti Színházba épültek bele, épp úgy, mint a kolozsváriaké, s így a Nemzeti Színház jelképe lett a magyar színészet bonthatatlan egységének. De a magyar vidéki színészetnek mindig egyik legfontosabb állomása maradt Kassa.

Bérlet KASSÁN. Szünés.

Ma Szombatan Februárius' 16ta napján 1833.

A' NEMZETI DALL, ÉS SZÍNJATSZÓ-TÁRSASÁG ÁLTAL

UDVARHELLYI MIKLÓS' részére

fog előadódni:

BÁNK-BÁN.

Itt még soha nem adatott nagy Nemzeti Dráma 5 Felvonásban. Szerzette Katona József.

SZEMÉLYEK:

Nagyságtoknak, minden Renden, 't Karban lévő Pártfogóinak

Udvarhellyi Miklós,

A' Cassa kinyittatik két fertály hatra. — Kezdődik hetedfél órakor, vége 9kor.

A Bánk-bán legelső előadásának színlapja (Kassa 1833)

A régi kassai színház

A szabadságharc elnyomatása utáni időkben színházépületét a főidényben német társulatoknak kellett ugyan átengednie, de nyáron mégsem maradt egy esztendeig sem magyar társulat nélkül. 1859-ben Molnár György társulata játszott itt s a közönség lelkesen tapsolt Szőllőssy Rózsa és Piroska vasmegyei csárdásának ; de a taps az elnyomott magyarságnak szólott. Az alkotmányos élet helyreállta után a legjobb vidéki társulatok keresték fel : Latabár Endre, Temesváry Lajos, Csóka Béla, Lászy Vilmos, Krecsányi Ignác, Komjáthy János társulatai. Az összeomlás után is hű maradt a magyar színészethez ; a magyar társulat Pozsonnyal felváltva játszott itt s a közönség látogatta előadásait, akkor is, mikor számára ez hátrányt és veszélyt jelentett, csak azért, hogy magyar szót hallhasson.

Kassa mellett a többi felvidéki város is készséggel nyujtott hosszabb-rövidebb időre otthont a magyar társulatoknak. Krecsányi Ignác, a vidéki színigazgatók legkiválóbbika nemcsak a szép pozsonyi és kassai kőszínházban játszott ; megfordult a felvidéki városok közül Ungvártt, Munkácson, Beregszászon, Eperjesen, Nagyszombaton, Nyitrán. Ungvártt a «Korona udvarán levő tágas színkörben» tartotta a színlap szerint előadásait, de Krecsányi visszaemlékezéseiből kitűnik, hogy ez csak amolyan deszkabódé volt, ahol a kakasok belekukorékoltak az előadásba. Beregszászon, mint a színlap mondja «a Sipos Ferenc udvarán levő nyári színházban» folyt a játék, amely eredetileg szérűskerti pajta volt. De pajtákban és kocsmaszobákban vele volt mindig Shakespeare, a Bánk bán s az Ember Tragédiája. Ezek nem engedték soha társulatát ripacstársasággá süllyedni, még a legmostohább külső körülmények között sem. Ezeken átvergődve, de nem lankadva jutott be a valóságos színházi épületekbe, ahol legnagyobb diadalait aratta. S az ő diadalai a vegyesajkú városokban egyúttal a magyarság győzelmét is jelentették. A mult század végén ismét akadt a vidéki magyar színészetnek olyan apostola, mint száz esztendő előtt Kelemen László vagy az elnyomatás éveiben Molnár György volt. Rakodczay Pál volt a lekes színész neve ; kezébe vette a vándorbotot, hogy a magyar vidékkel Shakespeare-t és Molière-t, a Faustot, a Bánk bánt és az Ember Tragédiáját megismertesse. Ő volt Lear király és Harpagon, Mephisto és Bánk bán és főkép Lucifer, a legkedvesebb szerepe. Legfontosabb felvidéki állomásai Eperjes, Igló, Kassa, Losonc, Lőcse, Nagyszöllős és Nyitra voltak. Sok nehézséggel kellett megküzdenie ; Losoncon mindössze három díszletük van. Antonio egy faluban alkuszik Shylockkal. Öltöző egyáltalában nincs s A velencei kalmár előadása próba és súgó nélkül megy. Lőcsén az Ember Tragédiáját játsszák, de díszlethiány miatt kénytelen kihagyni a falanszter- és eszkimó-jelenetet. S mégis — az Ember Tragédiája után a Faustnak is nekivág. S hogy nem hiába tette, azt egy levele igazolja, melyben a lőcsei Faust-előadásról beszámol. Ebben írja, hogy házigazdája, egy gimnáziumi tanár, az előadás előtt egész délután Faustot tanulmányozta s előadás után hajnalig beszélgetett vele Faustról és Mefisztóról. Ez a beszélgetés 1890 Szilveszter éjszakáján, a magyar végeken mutatja, hogy színészeink a Felvidék legtávolabbi pontjain is magyar nyelven európai kultúrát terjesztettek.

Gergely Tibor rajzaival

Irta ÁSGÚTHY ERZSÉBET

Lassú zökkenéssel állt meg a zsúfolt személyvonat a fagyos indóház lezárt sorompói előtt..

De még ki sem fújhatta magát, sistergő gőzének szabadulásától még meg sem szuszszant, máris becsapódtak a rácsos ajtók s megtelt a perron siető, kapkodó, vásáros néppel.

Sötét fejkendős, óriásbatyús, ködmönös asszonyságok igyekeztek a pöfögő masina harmadosztálya felé s harcos rohammal szállták meg a keskeny lépcsők szakaszait. A fulladásig tömött fülkéken áthömpölyögve, mint hatalmas tankok hengerítettek el útjukból minden akadályt, míg végül az utolsó talpalatnyi férőhelyet is diadalmasan bevették.

Károgva, csivogva, lökdösve helyezkedtek el, s közbe itt is, ott is gyereksírás vegyült a hangos zsivajba. Az ezerráncú széles szoknyatenger hullámzásából gyerekfejek bukkantak elő s a meglazított ujjasok és hárászkendők közül maszatos, kifulladt gyerekarcok bontakoztak ki. Hogy lélekzethez jutottak, egyik-másik hangosan sírni kezdett.

— Honnan jönnek, néni? — szólt hátra elmenőben az egyik vasutas.

— Vásáron vótunk odabe — felelte a közelben ülő asszonyság s előbbre húzta fején a hátracsúszott kendőt.

— Hát ezt a sok gyereköt hun szedték? Tán csak nem gyerekvásáron vótak?

— Á, lelencesek ezek, ma adták ki üket.

— Én viszem ezt a négyet, — fordult hátra egy fiatalabb menyecske, sápadt, szikár, hideg kékszemű — kettőér kijönnek majd itt Szálason, ezek csak vizsgálaton vótak. Eme kettő meg Balonyára gyün velem. Éppen ma hozták be üket. Ne ríjj mán te! — bökte meg a karján ülőt — adott anyád kenyeret az útra, mér nem szopod.

— Mást szeretne szopni, azért rí — fordult oda okosan a szembenülő. — Oszt mennyi idős?

— Tizenöthónapos mán, de csak rí folyton, mióta ideadták. A másik a testvére, — intett hátra — amott ül, ni...

— Hát a mennyi idős?

— Tán ötéves lehet... még meg se néztem a könyvét...

— Ötéves mán?

— Meglesz annyi... Mikor az annya ott hatta, nagyon rítt. Monta is neki: Itthagyol engem anyukám, te meg elmécc haza?... De a nem törődött vele. Csak úgy ott hatta. Nézték is minnyájan. De a nem rítt utánuk egy könnyűt se...

— Ó, Istenem, micsoda egy anya lehetett... hogy a törvén nem bünteti az ijjeneket... — sóhajtoztak a hallgatók.

— Oszt mijen asszony vót?

— Nagy, kövér... Meg lompos is... Megmondhatom na, ha nem való is, hogy ítélkezzem felette. Ne ríjj mán te, hogy a jó Isten akárhova tegyen — rázta meg újra a karján ülőt. — Nézd-e, ezek mijen szépen alszanak — mutatott a batyuk tetején kuporgó másik két gyerekre. — Nem is tudom, hogy fogom üket felverni Szálason...

— Hát ama két pójást hova viszik? — kérdezi az egyik asszonyság.

— Nem tudom. Nem tülünk valók...

— Magáé ez a pici baba? — szólítja meg a sarokba húzódott szótlan asszonyt a kíváncsiskodó.

— Amott ül az anyja — int az elutasítóan egy csinos, fiatal lány felé, aki vídáman ringat az ölében egy másik pólyást.

— Enyim e mind a kettő — nevet feléjük a lány. — Ikrek — teszi hozzá kissé elpirulva. — Anyám csak bejött értük, hogy vinni segítsen. Most jövünk a kórházból...

— Ó, hát ikrek az aranyosak?... No, mán ijjet...

— Sok ez eccerre... Eccerre kettő... — keseredik a lány anyja.

— Hát bizony sok... Sok néha az egy is... — bólogatnak.

— Na, legalább egy fáradsággal kettő nevelődik — mondja valamelyik.

— Hászen... — sóhajt az öreg asszony.

— Oszt minek híják a babákat? — kérdi tovább a kíváncsi.

— Tibi és Magdus — siet a felelettel az ifjú anya.

— Ó, ugyan, honnan vették a nevit — csodálkoznak.

— Magam se tudom — mentegetőzik pironkodva az anyjuk. — Még aluttam, amikor be kellett mondani... Mingyár kérdik, mihelyest megszületnek...

— Tibi — ejtegetik próbálkozva. — Tibi... Nohát Tibi — enyhülnek meg. — Szép név a... mért ne?... És most hazamén lelkem?

— Haza.

— Csak jobb az otthoni koszt, igaz-e?... Hát a kis fiút minek híják?... a magáét?... — fordulnak a lelences menyecske felé.

A kis Ilse Pausin jövendő világbajnokságáról nyilatkozik a rádiónak

Győzött a müncheni iskola

Megírtuk, hogy a budapesti korcsolya világbajnoki mérkőzéseket a pesti műjégpályáról a birodalmi német rádióállomások is közvetítették. A német rádió a budapesti sporteseményt arra is felhasználta, hogy a magyar fővárosból ú. n. városképet közvetítsen hallgatóságának. A német riporterek feladata nehéz volt, mert a közvetítés számára a sportriporttal együtt mindössze csak harminc perc állt rendelkezésre.

A közvetítés lebonyolítására a német rádiótársaság Paul Gnuvát, a müncheni rádió sportbemondóját küldte Budapestre, a közvetítés vezetője pedig Erich von Kunsti, az egykori osztrák rádiótársaság műsorigazgatója volt.

Erich von Kunsti régi jó ismerőse a magyar rádiónak, osztrák rádióigazgató korában sok szép és vidám napot töltött Budapesten. Paul Gnuva először járt Magyarországon, őt még kalauzolni, vezetni kellett a városban. Ő még nem gyönyörködött Budapest panorámájában, még nem ismerte a magyar főváros zenei, művészi életét és európaszerte ismert varázsát.

A budapesti közvetítés lényegében meghaladta a szokásos rádióközvetítések keretét, amennyiben a kivitelt illetően két iskola mérte össze erejét. A Kunsti által képviselt bécsi iskola és a Gnuva által védett és mind erősebben tért hódító müncheni iskola. A két iskola erőpróbája Budapest volt.

A két irány képviselői természetesen a legnagyobb egyetértésben döntötték el a követendő irányt. A budapesti studió erősítőjében a Pynel lemezre vett felvételeket magukkal vitték Berlinbe, ahol iskolapélda gyanánt leforgatják az illetékes köröknek egy ú. n. riportiskola keretében.

Miben áll a két iskola lényege?

Lássuk a feladatot:

Közvetítés a budapesti műjégről, a korcsolya világbajnoksági mérkőzésekről — ennek kapcsán riportot (ú. n. városképet) közvetíteni Budapestről.

Megoldás a **bécsi iskola elmélete szerint**:

Bemutatni Budapestet mozaikszerű hangképekben. A hangképek egyike a műjégi sportesemény.

Megoldás a **müncheni iskola szerint**:

Bemutatni a sporteseményt és ebből kiindulva a rendelkezésre álló szünetekben (versenyszámok közti időkben) a budapesti benyomásokról beszámolni.

Elfogulatlan véleményünk szerint a müncheni iskola győzött.

A német rádió kiküldötteinek azonban nemcsak az volt a céljuk, hogy Budapestről hangképeket adjanak sokmilliónyi hallgatóságuknak, hanem, hogy közvetítsék a műkorcsolyázás világbajnokságát.

Gnuva, a rádióriporter, aki szinte költői lendületű szavakban fejezte ki elragadtatását Budapest szépségei fölött és ihletett szavakban emlékezett meg a magyar hagyományok elevenen élő történelmi erejéről, odakint a korcsolyavilágbajnokságok színhelyén is csak dícsérni tudott. Erre kétségtelenül meg is volt minden oka. Nemcsak azért, mert a február végi napsugár szinte tavaszi pompában ragyogott a tükörsima jégre, a könnyű szélben csattogva lobogó zászlóerdőre és a Vajdahunyad várra, de mert a három első díjat a német versenyzők vitték el a világ legjobb műkorcsolyázói előtt...

A verseny napján délelőtt még kedélyes beszélgetéseket vettek a német rádiókiküldöttek hanglemezre. Egymásután kereste fel Kunsti igazgató és Gnuva rádióriporter az éppen trenirozó vagy a tribünökön pihenő világbajnok jelölteket a mikrofonnal. Legnagyobb érdeklődésre természetesen a

MIT TETT A SZÉKESFŐVÁROS A RÁKÓCZI-KULTUSZ ÉRDEKÉBEN?

Dr. Felkay Ferenc székesfővárosi tanácsnok előadása a kassai rádióban 1939 február 25-én este 17 óra 10 perckor.

Ujra a mikrofón előtt halljuk dr. Felkay Ferenc székesfővárosi tanácsnokot, ezúttal azonban nem a budapesti, hanem a kassai studió mikrofónja előtt. Ez stilszerű is így, mert az előadás Rákóczi városából, Kassáról hangzik el. Felkay Ferenc mintegy kaleidoszkópban mutatja be mindazt, amit a Fejedelem emléke érdekében a főváros tett. A főváros mindig mindenben elöljárt, ha hazafias áldozatkészségről volt szó. Nem csoda tehát, ha Rákóczi fejedelem eszméjét mindig lelkesen szolgálta és türelmetlenül sürgette még a mult században a Fejedelem hamvainak hazaszállítását. Addig is egymásután vezettek zarándoklatokat nemcsak Rodostóba, hanem a Fejedelem konstantinápolyi sírjához is. 1903-ban Lung György fővárosi tanácsnokkal az élén hatalmas zarándokcsoport jelent meg Konstantinápolyban, ahol a híres Széchenyi pasa fogadta őket. A Fejedelem hamvai a galatai Saint Benoit székesegyházban nyugodtak és itt gyászmise és hazafias ünnepség volt. Erről a török lapok hosszú cikkekben számoltak be. A porta azonban még mindig nem merte kiadni Rákóczi hamvait, mert európai viszálytól félt. Thaly Kálmán azonban azon munkálkodott, elsősorban a főváros anyagi támogatásával, hogy Rákóczi hamvait hazahozzák. 1906-ban a magyarok millióinak álma teljesült, mert Rákóczi és társainak hamvai világraszóló diadalmenetben érkeztek a Keleti-pályaudvarra, ahol Bárczy István polgármester fogadta a hazatérteket a főváros nevében. Régi filmeken még látható az a csodálatos pompájú bevonulás, mely Rákóczi hamvait az akkor elnevezett Rákóczi-úton végigvitte. A főváros vezető tisztviselői vállukon vitték a hamvakat a hat fehér ló

Felkay Ferenc dr. a mikrofón előtt
(M. F. I. — Pálházy felv.)

által vont díszkocsihoz. A főváros résztvett a kassai ünnepségeken is, de nem elégedett meg ennyivel, hanem célul tűzte ki a Fejedelem szobrának Budapesten való felállítását. Erre a célra a főváros iskoláiban hatalmas összeget gyüjtöttek. A világháború megakadályozta a szobor felállítását, de 1937-ben már ott áll a Fejedelem szobra az Országház-téren. A pompás alkotás a fővárosnak legszebb szobra. A főváros a Rákóczi-kultuszban még itt sem állott meg. Egyik igen kiváló fiú-felsőkereskedelmi iskoláját II. Rákóczi Ferencről nevezte el, egyik leánygimnáziumát pedig Zrinyi Ilonáról. A felsőkereskedelmi fiúiskola igazgatója, a híres szónok és pedagógiai író, *Havadi* Barnabás, a leánygimnázium igazgatója pedig *Párkányi* Norbert tanügyi főtanácsos, iskoláik megtisztelő címe miatt is a szokásos és normaszerinti megemlékezéseken kívül, még fővárosszerte ismert, külön évenkénti ünnepélyekkel áldoznak patrónusok emlékének. Ezek az ünnepélyek mindig méltók Rákóczi és Zrinyi Ilona nevéhez. A főváros különben a Fejedelem halálozási napját gyásznapként, születésnapját pedig minden magyar örömünnepeként ünnepelteti meg már évtizedek óta, **minden iskolában.** És minden alkalmat megragad, hogy a magyar történelem és hazaszeretet, a szabadságba vetett hit apostolának, a Fejedelemnek emlékét minden kínálkozó alkalomkor ünnepelje és ünnepeltesse.

A magyar Rákóczi-kultusz egy jelentős részét a Székesfőváros vállalta, bár nagy szerep jutott természetesen a vidéknek is. Felkay Ferenc dr. rádió-előadása ezúttal is érdekesnek, eredetinek ígérkezik.

Dr. Heigl László.

Chat Noir
Chat Noir
kölniviz egyéni
varázst kölcsönöz
a nőnek

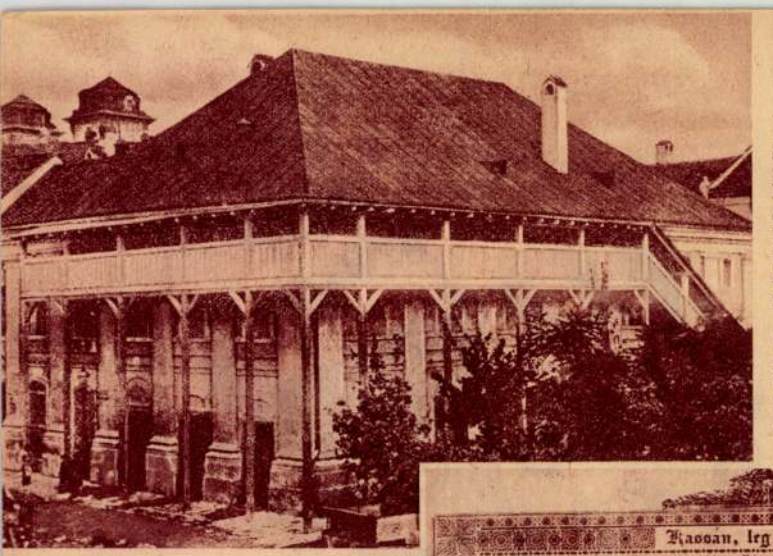

A régi kassai színház

A KASSAI MAGYAR SZINHÁZ A KASSAI RÁDIÓBAN

Nemsokára másfél évszázada, hogy a felvidéki magyarság kulturális központjának, Kassának régi kőszínházában először hangzott fel a magyar művészi szó. 1816 május 15-e ez a nevezetes dátum. Két hétig játszottak akkor a magyar színészek, de Kassa lelkes közönsége már akkor is meleg szeretettel vette őket körül. Azóta a magyar kultúrtörténet ragyogó lapjait írta tele a kassai magyar színház.

Az 1818. évben már egész télen át magyarul játszottak a korviszonyok mellett nagy és szép színházépületben. Akkor is, mint legelőször, a Pestről elkerült miskolci társaság volt az úttörő színészcsapat Kassán. Rájuk gondolva, gyönyörű Kassa városának kövekbe és művészi emlékekbe írt magyar történelme pompás új színekkel csillog. Murányi Zsigmond és Benke József játékszíni igazgatók vezetése mellett jöttek ezek a borítós szekerek a Dóm és az Orbántorony szomszédságában álló teátrum kapujához, hogy ott a magyar színpadi kultúra vassal pántozott, ékszeres ládáit lerakják. Magyar játék, magyar dal, magyar művészet volt a súlyos ládákban. Déryné ifiasszony szállott le elsőnek a kocsiborító alól. Utána a többiek: Murányiné, Sáska Biri, Lángné, Benke, Murányi, Vásárhelyi Jancsó Károly. S azután — a viharzó évtizedek során át — mindig újra megújulva, mint a poraiból feltámadó Phönix madár fiai, annyian: Egressy Gábor, Szerdahelyi József, Laborfalvy Róza, Komlóssy Ida és a magyar színjátszásnak szinte mindahány csillaga! Kassa, ez a gyönyörűen és fájdalmasan csendülő nevű város játszotta a magyar színpadi művészetben az egyik tápláló forrás szerepét.

Az 1781-ben épült, kívül faerkélyes régi színház a kassai magyar színjátszás hősi küzdelmeinek s a magyar nemzeti lélek megszületésének volt a tanuja, az 1899 szeptember 28-án megnyitott új nemzeti színház pedig a küzdelmek eredményeinek s a magyar lélek kibontakozásának ünnepi csarnoka.

De a küzdelmek is visszatértek az elmult 20 esztendő alatt. Az 1918-tól 1938-ig tartó két évtized alatt a kassai színházban a kisebbségi helyzetben élő magyarság színészete is megtette a magáét. A nemzetmentés nagyszerű és küzdelmes munkáját végezte.

Amidőn a Dóm és a Színház fölött ismét felragyogott a szabad magyar napsütés, a honvédeket fogadó virágözönben és léleksugárzásban az örök kassai magyar színház is töretlenül állott. Miként megnyitása ünnepén, most is a Bánk bán előadásával hódolt Magyarország Kormányzójának s ünnepelte a megpróbáltatásokból mindig kiemelkedő magyarság hősi sorsát.

A kassai rádió az elmult héten emlékezett meg arról a nagyszerű szerepről, amelyet színháza a felvidéki magyarság életében és az egyetemes magyar kultúrában igazi misszióvállalással töltött be.

D. I.

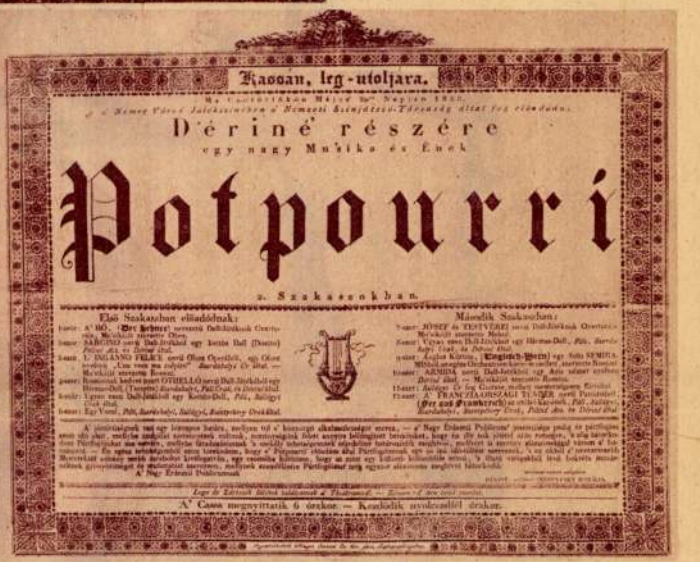

Kassán, leg-utoljára.

Déryné részére egy nagy Musika és Ének

Potpourri

2. Szakaszokban.

Első Szakaszban előadódnak:

Második Szakaszban:

A' Cassa megnyittatik 6 órakor. — Kezdetik nyolczadfél órakor.

Régi, 1823-ból való plakát, mely Dérynét hirdette

Rádióélet 1939 febr. 24

31. SZ. 1905. (52. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. | FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JULIUS 30.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre — **12** „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre — **8** „ | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre — **5** „ | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

I. RÁKÓCZI FERENCZ NYUGVÓHELYE.

I. Rákóczi Ferenczet, II. Rákóczi György erdélyi fejedelem és somlyói Báthory Zsófia 1645-ben született egyetlen fiát még atyja életében — 1652-ben — hét éves korában erdélyi fejedelemmé választották, de Rákóczi György 1660-ban a Gyalu és Temes között vívott csatában életével együtt trónját is elvesztvén, I. Rákóczi Ferencz az erdélyi fejedelmi trónra nem ülhetett soha. Magyarországba vonult s népes, ragyogó udvar közepette élt nagy fényben birtokain, legtöbbnyire Patakon, a makoviczai várban és a zborói kastélyban, melynek híres «száz hársa» alól keltezte egykor atyja fejedelmi kiadványait.

I. Rákóczi Ferencz 1666-ban, 21 éves korában nősült, feleségül vevén Zrinyi Péternek és Frangepán Anna-Katalinnak ragyogó szépségű, fenkölt lelkű s páratlan erényekben bővelkedő leányát: Ilonát, a ki őt 1672-ben egy leánykával, Juliskával, 1676 márczius 27-én pedig egy fiuval, a magyar történelem egyik legnagyobb s legdicsőségesebb alakjával: Ferenczczel ajándékozta meg.

A Zrinyi-Nádasdy-Frangepán összeesküvés vérbe fojtása után Rákóczi Ferencz maga csak hitbuzgó s a bécsi körökkel nagy összeköttetésben álló édesanyjának közbenjárására s óriási sarcz árán tudott menekülni a haláltól.

Báthory Zsófia fiának szerencsés megmenekülésére, valószinűleg fogadalomból, Kassán a szentháromság tiszteletére templomot építtetett. A felsőmagyarországi renaissancera jellemző barok-stilű templom építéséhez 1671-ben fogtak hozzá s tiz év alatt, 1681-ben, fejezték be teljesen. A templom főkapuja fölött a somlyói Báthory-czímer domború képe PRINCIPISSA SOPHIA BÁTHORY DE SOMLYÓ ANNO DOMINI 1682 felirással látható, a homlokzaton pedig HONORI . SS . TRINITATIS . PRINCEPS SOPHIA . BÁTHORY POSUIT ANNO 1681 felirat olvasható, a templom alapításának s az építkezés fokonként történt haladásának emlékezetére.

I. Rákóczi Ferencz rövid betegség után, élete

A TEMPLOM FŐHOMLOKZATA.

A TEMPLOM BELSEJE.

Szabó Adorján fölvételei.

A BÁTHORY ZSÓFIA ÁLTAL ÉPÍTTETETT KASSAI TEMPLOM, HOL I. RÁKÓCZI FERENCZ HAMVAI NYUGOSZNAK.

Kassai Rákóczi templom

virágjában, alig 31 éves korában, 1676 julius 8-ikán zborói kastélyában elhunyván, tetemei, bizonyára édesanyja kivánságára, a kassai templom kriptájában temettettek el. Míg ez azonban megtörténhetett, nagy időnek kellett lefolynia. Ennek egy részét a fényes temetéshez való előkészületek foglalták el, melyek megtételével a gyászba borúlt hitves Hidy György jószágkormányzót bízta meg, a ki úrnőjét esetről-esetre értesítette intézkedéseiről. Ezekből az értesítésekből tudjuk, hogy a viaszgyertyákat és szövétnekeket Lengyelországból, az üvegneműeket a kurimai uradalmi hutából szerezték be, a temetési zászló, a címerek, a diszes epitaphium, a ravatal és a koporsó elkészítéséhez szükséges képiró, aranyhimző és szövő-kárpitos, aranyozó, ötvös, képfaragó és ónműves-munkák pedig Eperjesen és környékén készültek. A zborói és a kassai templom bevonására szükséges fekete posztót a Rákócziak ledniczi uradalmához tartozó Puchó városka posztóverői szolgáltatták, végül az öntött vaskereszteket Lőcsén és Kézsmárkon csinálták.

Ezek az előkészületek az 1676. év végéig mind megtörténtek ugyan, a temetést azonban a szerte csatangoló kuruczok miatt, de talán azért is, mert a kassai templom ekkor még csak mintegy fele részében volt készen, nem lehetett megtartani. Egy esztendő s 41 nap folyt le Rákóczi Ferencz halála óta, a míg végre 1677 augusztus 18-ikán megtarthatták a temetést, a mely a «temetési rend» megállapított pontjai szerint a következőképen folyt le:

Augusztus 17-én a zborói harangok szomorú zúgása mellett indul meg a zborói várból a temetési menet. Az elhúnyt fejedelem testét nyolcz sárosi főnemes viszi, a koporsót pedig a mély gyászba öltözött fejedelemnők követik, két-két úri rendtől támogatva. A rokonság közül csupán Erdődy György gróf és felesége, Rákóczi Erzsébet volt jelen. A gyászszertartást Zborón a Rákóczi-jószágok papjai végzik és elkisérik a menetet egész Kassáig, a hová a gyászmenet, Nagy-Sároson keresztül, augusztus 18-án megérkezik s a hol azt az éjszaki városkapu előtt a Boldogasszony tiszteletére alakult congregatio tagjai a világi papokkal, szerzetesekkel és az egyházi méltóságokkal, élükön a temetési szertartást végző Bársony György egri püspökkel, fogadják. A nyolcz sárosi főnemes által emelt koporsót a kassai nép nagy tömege kiséri a templomba, a menetet végül Schmith császári tábornok vasas ezrede zárja be. A jezsuiták templomában a koporsót fekete posztóval bevont ravatalra helyezik, a test mellett pedig az e czélra kirendelt «becsületes emberek», az epitaphiumot, a fejedelmi méltóságot jelző buzogányt, a zászlót, a sisakot és a sarkantyút tartják. Majd Kereskényi István atya, a kassai jezsuita rendház tudós tagja a szószékre lép s költői és szónoki fordulatokban pompázó, mélyen megindító beszédben búcsúztatja el a korán elhúnyt fejedelmet. «Adja az Ég — mondja a többi közt — hogy ez a mindnyájunkat ért sulyos csapás jóra forduljon s *Ferenczedben, a Te utódodban, fényesen ragyogjanak föl egykor lelked ékességei.*» Kereskényi beszéde után az egri püspök mondott imát a halott lelki üdvéért, majd beszentelte s azzal a «nyolcz becsületes úri rend» a koporsót a ravatalról leemelve, levitte a templom sírboltjába. Itt a fejedelem mellé «sírba törik» a gyászos tafotából készült lobogót a fejedelem «viselő» kardjával együtt.

Báthory Zsófia csak kevéssel élte túl fia halálát. 1680 junius 14-ikén elhúnyván, tetemét, végső akarata szerint, 1681 márczius 16-ikán fia mellé, a kassai jezsuita templomban helyezték nyugalomra.

Hol van ez a két koporsó? Rejtély máig, mert a több izben megindult kutatások során sem tudták megtalálni a templom kriptájában, bizonyára azért, mert a tetemek elhelyezésénél elővigyázó, őrködő gondossággal jártak el azok, a kikre a hamvak eltakarítása rá volt bízva.

II. Rákóczi Ferencz édesatyjának emlékét ez idő szerint tehát csupán az a művészi kivitelű, díszes epitaphium őrzi, mely ma a szentély éjszaki falán áll. Hadi trofeákkal ékesített, remek festésű és aranyozású dombormű ez, közepén a Rákócziak ezüstlapon kivert czímerével, a melynek előállítására kétszáz gíra (100 font), ezüstöt használt fel az ötvös. A czímert ellipszis alakú szalagon latin nyelvű felirás övezi, mely

I. RÁKÓCZI FERENCZ FEJEDELEM EPITAPHIUMA A PRÉMONTREI REND KASSAI EGYHÁZÁBAN.

méltóképen hirdeti a legnagyobb magyar szabadsághős s a legideálisabb lelkű ember atyjának soha el nem múló emlékezetét.

Mihalik József.

JÓSLAT.

Én hiszek a világba,
Én hiszek a jövőbe,
A szeretet hatalmát
A jóság diadalmát
Hiszem és hirdetem előre!

Lesz még idő, mikor majd
Az emberszív belátja:
Hogy gyűlölködni vétek;
Hogy szeretet az élet,
Hogy ez az ő igaz világa!

. . . Oh, majd ha ez az eszmény
Ül egyszer diadalmat,
Pedig meglesz, tudom jól, —
Az én haló poromból
Virágok és rózsák fakadnak!!

Szabolcska Mihály.

MORDVIN NÉPDALOK.[1]

I.

Sorozáson.[2]

Kocskur falú tágas, széles
Egyik végén szép zöld füzes,
Nagy fenyőház a más végin,
Benne van a czári kantin,
Kantin mellett irószoba,[3]
Zöldpázsitos az udvara.
A rét teli katonával,
Három csapat regrutával.
Dévajkodás, tréfa, lárma,
Táncz és vidám nóta járja.
Csak egy erzja[4] legény néma,
Nem szól ajkán nóta, tréfa.
Kérdi tőle egy katona,
Öreg legény, vén regruta:[5]
«Lelkedet mi bánat gyötri,
Mért nem vigadsz, mint a többi?»
— «Azért vagyok néma, pajtás,
Nem járom a tánczot, mint más,
Mert egyedül búsul anyám,
Kályhapadkán édes apám,
Apám szeme könnyben ázik,
Anyám arczán könny patakzik,
S feleségem keservébe'
Sirva borúl a bölcsőre . . .
Ezért gyászol az én lelkem,
Ezért öl a bánat engem!»

II.

A botor és a bölcs gazda.

Ki nyirfából épít házat
Elmondhatja: nincsen tanyám,
Nincs hol fejem lehajtanám.
A meleg fönn a tetején,
Lent ül mind a füst feketén.
Ki fenyőből rakja házát,
Erdei fából tanyáját,
Azt mondhatja: van már fészkem,
Nyugodalmas házam nékem.
Kedves meleg a szobában,
A füst a tetőn elillan.

Ki a falú mellett szánt-vet,
Elmondhatja: nincs vetésem,
Aratásra nincs reményem.
Alig bujik ki a gabna,
Lábas jószág letiporja,
Alig hogy a fejét hányja,
Lelegeli a más nyája.
Ki ott a zöld mezőn szánt-vet,
Azt mondhatja: van vetésem,
Aratásra van reményem.

Az eredetiből fordította: *Bán Aladár.*

[1] A mordvin népdalok eddig magyar nyelven nem voltak ismertetve. Az ugor nyelvcsalád ez egyik legjelentékenyebb ágának igen becses és sok eredetiséggel dicsekvő népköltészete van. Az itt közölt mutatványok Paasonen Henrik helsingforsi egyetemi tanár gazdag gyűjteményéből valók, melyet a kiváló nyelvtudós 1889/90-ben gyűjtött s 1891-ben adott ki a «Journal de la Société Finno-ougrienne» czímű folyóiratban. — [2] Az e románczban kifejezett vigasztalan keserűség megértésére tudnunk kell, hogy Oroszországban régente a katonai szolgálat egy volt a szülőföldtől és családtól való örök elszakadással. A besorozott fiatal legény csak ősz fürtökkel tért vissza falujába, ha el nem pusztult. — [3] A sorozó bizottság szobája. — [4] A mordvin nép két fő törzsre, dialektusra oszlik: erzja és rszoksa mordvinra. — [5] Azaz közlegény.

B. A.

MIBE KERÜLT AZ ÉLET PESTEN EZELŐTT 150 ÉVVEL?

A kereseti és munkaviszonyok, a piacz és a létfentartás többi eszközei egy mult korszakban, csak az árak és a gazdasági értékek igen sokoldalú és részletes egybevetéséből állapíthatók meg. Budapest mai fejlődésének igazi arányai sokkal meglepőbbek ebből a szempontból vizsgálva, mintha csak külső átalakulásának képét veszszük szemügyre.

Milyen volt a ház és telek értéke a 150 év előtti Pesten? Régi telekkönyveink nagy része a 38-iki nagy árviz alkalmával megsemmisült; a többi is hiányosan maradt ránk. De a legrégibb időben nem is vezettek rendes telekkönyvet, alkalmilag elrendelt összeirásokra s ezek mellett főleg a nagy számmal levő hivatalos végrehajtói jelentésekre vagyunk utalva a birtokállapot változásai, az ingatlan forgalom és az ingatlan érték-viszonyainak megállapításánál.

Külön eljárást az ingók és ingatlanok végrehajtására, mint ma, régente nem ismertek. A jogerős itélet birtokában levő fél megkereste a foganatosításra a város hatóságát, mely aztán kiküldötte egyik tagját. Ez maga mellé vevén egy irnokot, megjelent a helyszinén s felszólította az adóst, hogy fizessen, vagy pedig jelöljön ki biztosítékot, a mely állhatott ingóból, ingatlanból, vagy kezesből, de mindig attól függött, hogy a hitelező elfogadta-e fedezetül? Hites becsűs nem volt. Ha a végrehajtó a fölajánlott fedezetben nem látott elég biztosítékot s egyezség nem jött létre, az adós börtönbe került. Itt nem volt helye ellenmondásnak, kifogásnak, repressionalis pernek, mint a nemesség elleni executióknál. Legföljebb vagyontalansági esküt (juramentum paupertatis) tehetett a boldogtalan adós, de ez nem mentette meg a fogságtól. Ellenkező esetben ünnepélyesen, a kulcsok átadásával igtatták be a hitelezőt a ház, vagy annak egy része birtokába, mely lehetett

Kassa

Városháza

Premontreich kolostora

Székesegyház

Hány Gyula vajzai

Repr.

Om VI. (269, 271, l. 267,)

ESZTERGOM

Kincstár: Apostoli kereszt

Képe VV 1876, 325 l.

mélyebb, érettebb, nagyvonalúbb művész. Zimmermann barokosabb jellegű lévén, a XVII. század német metszői inkább az ő nyomdokán haladnak.[280]

Ekkortájt, a XVII. század elején, több oly csataképet ismerünk, amelyek függetlenek az egyes ostromoktól s inkább ideális képek. A maga nemében szinte egyedüli egy 1612-ből való üvegserleg beégetett zománcképe, amely magyar-török tornát ábrázol;[281] az Iparművészeti Múzeum e ritka darabjának képe kétségtelenül magyar mester műve. A négy viaskodó alak formaérzése s kifejezésének bensőséges bája elüt mindattól, amit idegen mesterek készítettek. Szintén magyar-török párharcot, magyar hadnagy és török bég párviadalát látjuk másutt; az egymásnak ugrató két lovast flegmatikusan állják körül csapataik.[282] A fínom kivitelű rézmetszet stílusa különbözik a szokványos ábrázolásoktól. Sokkal becsesebb az a miniatúra, amely Szentgyörgyi Bakách Sándor 1622-i címeres levelét ékesíti. Lováról leesett vitézt segít társa a saját paripája nyergébe, míg a lelőtt állat a földön nyúlik el.[283] A színdús miniatúrán élményszerűség érzik: a bajtársiasság megkapó jelenetének képe művészileg is magyar felfogást képvisel. Nagyobbigényű az egri érseki líceum képtárában őrzött az az olajfestmény, amely szintén török világból veszi tárgyát. Romantikus környezetben, viharos ég alatt vad küzdelem zajlik le egy vár tövében: törökök rablótámadását verik vissza a magyarok.[284] A barok szellemű, hollandi hatásokat visszatükröztető kép minden bizonnyal — névszerint ismeretlen — magyar mester műve; főként a lovak rajzában érzik a magyaros látásmód.

A művészi termelés ebben a műfajban főként a XVII. század ötvenes éveitől szökik magasra. A művészek száma — jelentékenyebbeké s névteleneké egyaránt — igen megszaporodik, bár az eredetiség a nagy átlagból nem csillan ki. Egypár felkapott lapot másolnak, variálnak s egész bonyolult származási táblát lehetne róluk szerkeszteni. Kremmer Dezső mert csupán nekivágni e feladatnak s művészi termelés egy csekély hányadával kapcsolatban: a Pest-Budát ábrázoló legjelentékenyebb német metszetek genetikus kinyomozásával foglalkozik. Ő főleg a főváros topografiájára van tekintettel s messzebbmenő művészettörténeti fejtegetésekbe nem bocsátkozik. Horváth Henrik helyesen állapítja meg, hogy e metszetek feldolgozásával Kremmer valóban nagy és érdemes munkát végzett, ha az általa vizsgált

képe ;[270] színes és eleven a Kassa alatt felvonuló turbános törökök hada [271] (24. kép) s a Hárta alól menekülő keresztény csapatok képe.[272] Nagy kaszabolás folyik Sopron vára alatt.[273] Egyes csatakképeken, mint a szikszói ütközetben [274] vagy Fülek ostromán[275]

24. W. P. Zimmermann : Török lovasság Kassa vára alatt (Dilbaum Eikonographiájából, Augsburg, 1605).
W. P. Zimmermann: Cavalleria turca sotto il castello di Kassa. (da l'Eikonographia di Dilbaum, Augsburgo, 1605).

egészen a kaotizmusig felismerhetetlen kavarodás zajlik.[276] Ezekben a zsúfolt, bizarr hatású harcokban Zimmermann láthatólag nagy kedvét lelte. Történetileg a legértékesebb az Eikonographia karcai közül Bocskay István 1605 i harctéri felvonulása.[277]

Zimmermann népszerű lapjai önállóan is megjelentek.[278] Mint rajzok, a maguk korában újszerűségükkel tűntek ki. Ortelius csataképei hozzájuk képest túlfeszesek, ridegek, túlteng bennük a topogr fia, nem oly frissek és élményszerűek, mint Zimmermann riportszerű karcai. Zimmermann, maga is érezve műve fogyatékosságát, élete további folyamán felhagyott az önálló munkával s műkereskedőnek csapott fel.[279] Siebmacher tudatosabb,

Ambcsata -

A kassai városháza homlokzata

vette át a szót:

— Ez a hely volt a katolikus népi élet fellegvára és Kassa magyar gócpontja. Tizennyolc egylet tartozik a keretébe, amelyek mindegyike alaposan kivette a maga részét a munkásságban. Legfontosabb volt számunkra a műkedvelő társulatunk. Az elmult színi évadban harmincnégy előadást tartottunk — drámát, vígjátékot, operettet, népszínművet vegyesen és valamennyi alkalommal zsúfolásig megtelt a színház nézőtere. Marossy Lajos állította be ezeket a darabokat, amelyeknek nagyobb sikerük volt, mint a színészek produkcióinak. Hangversenyeket rendeztünk nyolcvan tagú vegyeskarral és hatalmas zenekarokkal. Napról napra új és új munkát valósítottunk meg és tagjaink lankadatlan szorgalommal vállaltak mindent magukra. Az egyik műkedvelőnk például a magánéletében villamoskalauz. Számtalanszor láttam munka közben, a villamos hátsó perrónján szerepet tanulni.

— Az utolsó hetekben a Katolikus Legényegylet tagjaiból magyar nemzetőrséget is alakítottunk. Fegyvereink is voltak elrejtve, amelyek gumibotokból és kábeldrótokból álltak. Egy gombnyomásra, egy kiáltó szóra 1600 ember állt volna rendelkezésünkre a paróchia előtt.

— Fontos az, — veszi át a szót Tost Barnabás prelátus — hogy itt vagyunk és így vagyunk itt. Most, hogy a Rádióélet felkeresett minket, ennek a beszélgetésnek a keretében két köszönet tolmácsolására szeretném felkérni önöket. Az egyik a kassai csizmadiáknak szól. Nem tudok eléggé hálás lenni áldozatkész, igaz magyar magatartásukért. Valamennyit aranyrámába kellene tenni és a nevüket márványba vésni... és ekkor sem fejezhetjük ki eléggé irántuk érzett szeretetünket. A másik a magyar rádiónak szól. Tizennégy év óta rádiózom, de soha mást nem hallgattam, mint Budapest műsorát. Még ma is könnyes hálával köszöntöm a magyar rádió minden munkatársát, hogy mindazok a reménységek, amelyeket a magyar rádió öntött belénk és általam a többiekbe, valóra váltak.

II. Rákóczi Ferenc ma is épségben maradt hálószobájának részlete

Gellért Marika, Ross József, Móry Luzzy, Váradi Lajos, Garam Jolán, Vágó Artúr és Kozma Andor a »Füszer és csemege« szereplői a kassai szinházban

Radióélet 1938 dec. 23

nyebb itt, mint másutt. Mindezt tekintetbe véve erős meggyőződésem, — hogy a régi mondást új köntösbe öltöztessem — Kassa nem volt, hanem lesz.

— Örömmel és szeretettel dolgozom, még az éjszakát is nappallá téve és ha olykor-olykor egy-egy röpke percre megállok munkámban, az nem a fáradságtól, hanem az örömteli emlékezéstől van. Csodálatos lelki élmény volt katonáink bevonulása, felejthetetlenül szép az a nap, amikor először tűzhettük ki a magyar trikolórt, de legelősorban szívet melegítő, felemelő érzés a kormányzói pár látogatása.

— Sohasem felejtem el azt a pillanatot sem, amikor az eddigi »Halló Kosice« helyett először csendült fel a mikrofónba »Halló! Halló! Itt Kassa!« A magyar rádió olyan hatalmas munkát végzett itt ezalatt a néhány hét alatt, amelyről csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatok.

•

A polgármester után Tost Barna prelátus kerestük fel, aki Kmetz György és Bartha Béla káplánok segítségével a Katolikus Legényegylet útján a legelevenebb magyar kultúrmunkát fejtette ki az elmúlt évek alatt. 1888-ban alakult ez az egyesület, amelynek nemrégiben volt ötven éves jubileuma Konrády Lajos plébános alapította, de már harmincöt évvel ezelőtt Tost Barnabás állt az élén. Három és fél évtized munkássága és szeretete tette lehetővé, hogy az elmult évek során a Katolikus Lgényegylet az legyen, ami volt.

— A prelátus úr éberségén múlott, hogy ne szűnjön meg ez az alakulat — világosított fel Kmetz György káplán. — A Katolikus Legényegyletet fel akarták oszlatni, sőt még az épületét is elvenni. Kizáróan neki köszönhető, hogy Kassa fiatalsága magyar maradt.

Most Bartha Béla káplán

A Nagyságos Fejedelem sírjánál, a kassai dóm kriptájában

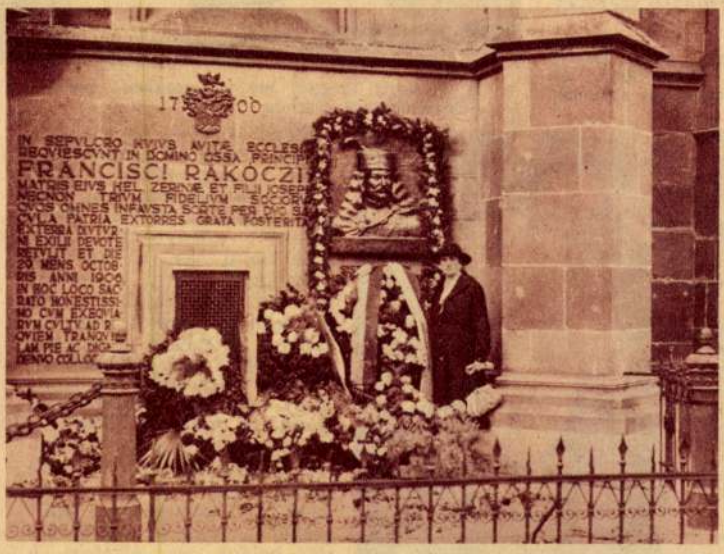

Pausz Béláné a kassai magyar asszonyok egyik vezető egyénisége a kassai dóm Rákóczi emléktáblája előtt

RÁDIÓÉLET

X. ÉVF. 45. SZÁM
1938 NOVEMBER 4.
ÁRA 14 FILLÉR
Csehszlovákiában Kč 1.20
Jugoszláviában Dinár 2.50
Romániában ... Lei 6.—

Kassa

Kassa

Kunder Antal m. kir. kereskedelemügyi miniszter szerdán este szólt a rádió hallgatóságához.

(M. F. I. felv.)

ÁRJEGYZÉK

RANSCHBURG GUSZTÁV

ANTIQUAR KÖNYVKERESKEDÉSÉNEK

(1895—1939)

BUDAPEST, IV., FERENCIEK-TERE 2. SZÁM.

TÁVBESZÉLŐ: 183—656.

148. SZÁMÚ ANTIQUAR KÖNYVJEGYZÉKE

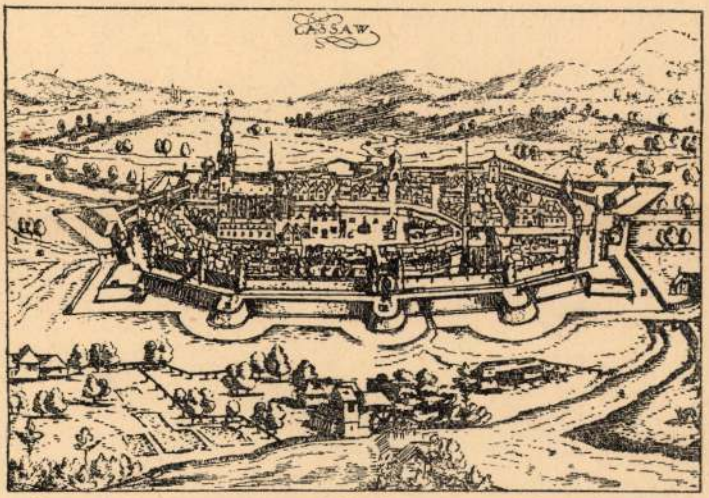

Kassa látképe az 1660. évből Dillich könyvéből (114. szám)

TARTALOM

Magyarország történetére, föld- és néprajzi, természeti, művelődési, közjogi, közgazdasági és egyéb viszonyaira vonatkozó régi és újabb keletü könyvek érdekes gyűjteménye.

BUDAPEST, 1939.

Függelék

548 **Approbatae Constitutiones** regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum. Varadini, ap. Abr. Kertész Szenciensem, 1653. kkts. k. folio. Szabó I. 878. 60.—
E munka első kiadása, szövege magyar nyelvű. Szép teljes példány.

549 **Bartal, Anton.** Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae. Jussu et auxiliis Academiae Litter. Hungaricae. Lipsiae, Bpestini, 1901, fzve. 4⁰. 60.—

550 **(Benczur, Joseph.)** Vorläufige Ausfülrung der Rechte des Königreichs Hungarn auf Klein- oder Roth Reussen und Podolien, u. des Königreichs Böheim auf die Herzogthümer Auschwitz und Zator. Wien, Trattner, 1772. br. kl. 4⁰. 68 u. 42 S. 18.—

551 **Compilatae constitutiones** regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem adnexarum. Claudiopoli, 1669. régi bőrkötés. 4.— Szabó I. 1085. 50.—
Szép teljes példány, címeres rézmetszetű ex-librissel. Első és ritka kiadása.

552 **N. Cserei Farkas.** A magyar és székely asszonyok törvénye. Kolozsvár, Hochmeister, 1800. régi fbőrkötés. 8⁰. XII, 392 old. 10.—

553 **Eckhart Ferenc.** A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában. Bpest, 1922. fzve. n. 8⁰. 12.—

554 **Engel, Joh. Christ.** Monumenta Ungrica. Viennae, 1809. vászon. 8⁰. 1 címképpel. XXIV, 479 old. 12.—

555 **Fessler, I. A.** Die Geschichte der Ungern und ihrer Landsassen. 10 Teile. Leipzig, 1815—1825. Lwdbde d. Z. gr. 8⁰. Mit 5 Kupferstichkarten u. 3 Tabellen. 30.—

556 **Gelcich, József.** Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae. — Raguza és Magyarország összeköttetésének oklevéltára. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Thallóczy Lajos, Bpest, M. T. Akad., 1887. n. 8⁰. (Diplomatarium Ragusanum.) 8.—

557 **Hajnal István.** A Kossuth-emigráció Törökországban. I. kötet. Bpest, 1927. fzve. n. 8⁰. (Magyarország újabbkori történelmének forrásai.) 15.—

558 **Herder, S. A. W. Frhr. v.** Bergmännische Reise in Serbien ausgeführt im Jahre 1935. Pesth, 1846. br. (orig. Umschlagbll.) 8⁰. 12.—

559 **Hóman Bálint.** A magyar királyság pénzügyei és gazdaságpolitikája Károly Róbert korában. Bpest, 1921. fzve. n. 8⁰. 15.—

560 — — A Szent Lászlókori Gesta Ungarorum és XII—XIII. századi leszármazói. (Forrástanulmány.) Bpest, M. T. Akad., 1925. fzve. 4⁰. 1 táblázattal. 6.—

561 **Pázmándi Horvát Endre.** Árpád. Pest, Beimel J., 1831. fvászon. n. 8⁰. Rézm. címképpel. 12.—

562 **János minorita** Nagy Lajosról szóló krónikatöredéke. Liber de rebus gestis Ludovici regis Hungariae. Ford. stb. Dékáni K. Bpest, 1910. fzve. n. 8⁰. (Középkori krónikások XI.) 5.—

563 **Kazy, Franciscus,** S. J. Historia regni Hungariae. 3 tomi. Tyrnaviae, 1737—1749. régi kktsek. (II. kötet bőr). folio. 24.—

564 **Kercselich. Balth. Ad.** Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabiensis partis I. tomus I. Zagrabiae, s. a. (1753.) régi (kevéssé sérült) fbőrkts. folio. 15.—
Több nem jelent meg.

565 **Kohári, Gustav.** Erinnerungen eines alten ungarischen Assureurs. Wien, (1906.) br. 8⁰. 6.—

566 **Marczali Henrik.** Enchiridion fontium Historiae Hungarorum. — A magyar történet kútfőnek kézikönyve. Angyal D. és Mika S. közreműködésével. Bpest. 1901. fvászonkts. n. 8⁰. 25.—

567 **Mihalovics Ede.** A kegyúri jog különös tekintettel hazánkra. A bpesti k. tud. egyetem hittani kara által jutalmazott pályamű. Nyitra, 1897. fzve. n. 8⁰. 15.—

568 **Miskolczy Gyula.** A horvát kérdés története és irományai a rendi állam korában. II. kötet. Bpest, 1928. fzve. n. 8⁰. (Magyarország újabbkori történetének forrásai. Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez.) 15.—

Kozocsa Sándor. Bevezetés a bibiliografiába. Bpest, 1939. fzve. 8⁰. 3.—
A magyar bibilográfiai irodalom első rendszeres összefoglalása, jól használható irodalmi összeállítással és névmutatóval.

Kassai középkori fazekas-műhely

MEGHÍVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

194[illegible] ÉVI DECEMBER HÓ 20-ÁN DÉLUTÁN 6 ÓRAKOR A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ELŐADÓTERMÉBEN (VIII., BAROSS-UTCA 13.) TARTANDÓ

RENDKÍVÜLI KÖZGYŰLÉSÉRE

SORREND:

1. Elnöki megnyitó.
2. DR. MIHALIK SÁNDOR: Egy kassai középkori fazekasműhely. (Vetített képekkel.)
3. DR. OROSZLÁN ZOLTÁN I. titkár előterjeszti a választmány alapszabálymódosító javaslatát.

Kérjük t. Tagtársainkat, hogy a közgyűlésen, annak fontosságára való tekintettel, minél nagyobb számban megjelenni szíveskedjenek.

Vendégeket a Társulat szívesen lát.

Előzőleg délután 5 órakor ugyanott előkészítő választmányi ülést tartunk, kérjük t. Választmányi Tagtársaink teljes számban való megjelenését.

Budapest, 1941. évi december hó 6-án.

GEREVICH TIBOR
elnök

39.218. — K. M. E. Ny.

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula *úrnak*
titkár *úrnőnek*

Bpest.

XI., Lágymányosi-u. 16.

ami bennünket környékez: mint a becsületesség és a műveltség követelménye.

A kiállítás modernitását nem is annyira a formai megoldásokban és a díszítés részleteiben látjuk, mintsem inkább abban, hogy mindenfelé az anyagszerűségre, a gondos munkára és a célszerűségre való komoly törekvés nyilvánulását tapasztaljuk.

A Darmstadtban rendezett hesszeni országos művészeti és iparművészeti kiállítás eszméje Ernő Lajos hesszeni nagyhercegtől indult ki. Célja az, hogy áttekinthető képet mutasson Hesszen jelenkori művészeti alkotásairól. Itt ez a korlátozás adja meg a kiállításnak sajátos jellegét. A látható művek vagy hesszeni születésű, vagy Hesszenben lakó művészektől erednek. A legelőkelőbb helyet az architektura foglalja el, mint az a művészet, mely a kézművességet összefoglalja. Fejlődése szorosan összefügg a modern élet követelményeivel s vonatkozásban van oly társadalmi és gazdasági kérdésekkel, amelyek most kiválóan előtérbe kerültek.

Mindinkább tért hódít az a meggyőződés, hogy egy tervszerűen vezetett iparművészeti politika a közgazdaságtannak fontos része. Az építészet és iparművészet csak akkor emelkedhetnek valóban művészeti magaslatra, ha hivatott erő irányítja fejlődésüket. A fejlődés pedig megakad, ha e föltétel hiányzik, vagy ha a hivatottság az erő nélkül van meg, vagy megfordítva. Hesszen e tekintetben szerencsés ország. Kormánya, de első sorban a művészetért lelkesülő, áldozatkész fejedelme rövid idő alatt bámulatos haladásra serkentette és képesítette Hesszen iparművészetét. És az eredmény szemmellátható.

Érdekes része a kiállításnak a munkásfalu. Az olcsó lakások létesítésére alakult egyesület hat teljesen berendezett munkásházat mutat be, amelyek megalkotásában a leghivatottabb művészek vetekedtek egymással.

Ez a kiállítás, Németország egy művészi szempontból igen értékes államának hét éves fejlődését mutatja be. Nem legkisebb érdeme a kiállításnak az, hogy nem akar tömegekkel hatni, hanem szűkebb méretű és ezért könnyen áttekinthető. Ha egyéb érdeme nem volna, ez az egy is elég, hogy a kiállítás létrejöttén örüljünk.

A bécsi Kunstschau első bemutatkozásán a Klimt vezérségét követő művészcsoport munkáit egyesíti magában. Mintegy 50 termet töltenek be ezek a merész, részben érthetetlen, de sokszor igen érdekes festmények, szoborművek és iparművészeti dolgok. Az a bizonyos bécsi stílus nyilvánul itt szuverén módon úgyszólván minden munkán, az a könnyed, de alapjában a perverzitásig túlhajtott, ideges művészet, amely a bécsieknél talán megbocsátható, minthogy azzal adnak munkáiknak helyi ízt, sajátos bécsi jelleget. Egy felkapott áramlatnak nyilvánulásai ezek, amelyeken igaz gyönyörűségét kevés ember lelheti, mert, mint említettük, közönséges halandóknak nemcsak érthetetlen, de részben visszataszító művészi szülemények. A rendezés, mint ahogy azt a bécsieknél már megszoktuk, most is kitűnő. Olcsó eszközökkel finom művészi hatásokat értek el. A keret, amely a művészi dolgokat magában foglalja, azokkal sohasem versenyez, bár magában véve is komoly művészi munka számba megyen.

Végül még rövidesen meg akarunk emlékezni a prágai kiállítás iparművészeti részéről. A legbecsesebb az iparművészet körébe tartozó csoportok között az ipari iskoláknak kiállítása. Tudatos, erélyes és a gyakorlati élet követelményeivel számoló vezetésre vallanak a különböző szakiskolák munkái. Általánosan elismerik, hogy a prágai iparművészeti iskolának a kontinensen alig akad párja. Finom ízlés, eredetiség és praktikus szellem nyilvánul a bemutatott munkák javarészében s a kiállításon szereplő ipari csoportokban sűrűn tapasztaljuk az iskola hatását, látjuk, hogy mily okosan befolyásolja és fejleszti művészi irányban a cseh ipart.

Legmeglepőbb eredményeket az iparágak között az agyagművesség mutatja. Vannak nagy csehországi gyárak, amelyek csakis művészi szempontból kifogástalan árukat készítenek és hoznak forgalomba. Tehát nem követik azt az üzleti elvet, mely azt tartja, hogy a közönség túlnyomó része beéri az ízléstelen tákolmányokkal s ezért ilyeneket kell gyártani. Az említett cseh gyárak ellenben a legkiválóbb művészekkel készíttetik a terveket és mintákat s gondosan ügyelnek arra, hogy azok sokszorosítása is megfelelő legyen. Ujabban a Zsolnay-féle eozinkészítményekhez hasonló dísztárgyakat, falburkoló lemezeket készítenek. Hasonlóan kedvezően mutatkozik be a cseh üvegipar, szövőipar, míg ellenben a bútoripar — egy-két kivételtől eltekintve — az unalomig elcsépelt bécsi bútortípusok utánzására szorítkozik.

A csehországi németek két év előtt Reichenbergában és a csehek a most Prágában rendezett kiállításaikkal egyaránt bebizonyították vasszorgalmukat, haladásukat. A két, ipari szempontból annyira fejlett nemzetnek versengése szemmelláthatóan rohamosan előrevitte őket a közgazdaság és kultura mezején egyaránt.

Az ilyen versengésből mindenesetre több haszna van az országnak, mint ha politikai, nemzetiségi és felekezeti villongásban merül ki ereje. GY. K.

Aki egy nagy művészeti alkotást megértett, kezdi szeretni önönmagát.

Ha valakinek művében megláttad a ***szép****-et, ne menj el szótlanul mellette. Egy jól alkalmazott dicséret sokszor egy egész élet sikerét dönti el.*

Ha egyszer valahol ráakadtam a ***szép****-re, azután mindenütt azt keresem.*

Aki művészet nélkül el tud lenni, élete harmóniájából talán csak egy valami hiányzik, de az épen — a vezető dallam. K. LIPPICH ELEK.

RÉGI BAKACSIN SZÖVETEK.

IRTA: DIVALD KORNÉL.

A Magyar Iparművészet 1905-ik évfolyamában, Sáros vármegye szövött emlékei sorában két szöttes kendőt s egy hasonló technikájú miseruha-betétet mutattam be. Wenzel Gusztávnak, Kassa város barchettkészítéséről írott s az Akadémia társadalomtudományi értekezéseiben 1871-ben megjelent füzete kapcsán, elsősorban Rejtő Sándor műegyetemi tanár úr szíves segítségével, elég valószínűséggel sikerült kimutatnom, hogy ezeknek a régi szötteseknek a technikája ugyanaz, mint aminé a különösen Zsigmond királyunk részéről szabadalmakkal elhalmozott régi barchettszövőinké volt. Ugyancsak 1905-ben, de ennek egyik későbbi számában, az olasz L'Arte cimű folyóiratban Alessandro Belluci, a Rómában rendezett női kézimunkakiállításon látható volt egész sorozat hasonló technikájú és ízlésű XIV. és XV. századbeli kendőt ismertetett behatóan. A kendők és terítők, másfél száz darab, Mariano Rocchi perugiai gyűjteményéből valók voltak s Belluci szerint e barackmagmustrás alapú fehér sávokkal váltakozva, kék pamuttal alakosan átszőtt kendők Perugia takácsai egyik külön céhet alkotó csoportjának sajátos alkotásai voltak, amelyek Itália egyéb részeiben legfeljebb festményeken ábrázolva fordulnak elő. Belluci szerint ezeken a kendőkön „la tessitura è ad occhio di peruice", vagyis a lenfonalas alapszövet barackmagmustrájú (szószerint fordítva fogolymadár szemekkel mustrázott) s a kék fonál, amellyel az alakosan mintázott sávokat átszőtték, pamut. Bár az olasz iró nem tartja valószínűnek, a kék pamuttal átszőtt kendők készítésével foglalkozó mesteremberek céhe alighanem az Ars Bambacariosuma volt, amely Perugiában 1529-ben a L'Arte della Sèta-val egyesült. A perugiai pamutszövők irataí nem maradtak fönn. A Wenzel Gusztáv közölte s e folyóirat 1905. évfolyamában általán magyarázott okmányok szerint kassai és bártfai barchanistáink egyéb jelentős szabadalma az volt, hogy Zsigmond király idejében pamutfonallal szőni kivülük senkinek sem volt szabad hazánkban. Barchanistáink általában kétféle szövetet készítettek; parchantot és pokschint, vagyis barchettet és bakacsint, 1905-ben közölt fejtegetéseimben annak a véleményemnek adtam kifejezést, hogy az ez alkalommal bemutatott szöttes kendők, barchettek, Rejtő Sándor úr figyelmeztetett arra, hogy mivel a Wenzel közölte okmányok szerint a barchettet s nem a fonalat bolyhosították (wolslachen) és szövése után fehéritették, a barchett nem lehetett szines fonállal átszőtt. A budai törvénykönyv Zsigmond korabeli adatai szerint Buda vásárain barchettből szabott kész dolmányokat is árúsítottak. Ez a körülmény szintén arra vall, hogy a barchett egyszínű szövet volt. A bakacsin szintén a budai törvénykönyv adatai szerint szines szövet s drágább, mint a barchett, mert amig ebből idegen kalmárok Buda vásárain legkevesebb hat darabot adhatnak el, a bakacsinból öt darab a minimális mennyiség, a nem budai kalmároknak csakis nagyban megengedett elárúsitásnál.[1]

A kassai barchanisták ránk maradt irataiból azonban bizonyos, hogy a barchettet is sávolysorokkal szötték, mint a bakacsin fehér sávjait. Ez utóbbi különben nevét alighanem szintén sávolysoros alapja mustráitól nyerte. Az olasz boccasino (szamárszáj) minden bizonnyal a barackmagmustrának Itália más vidékein divatozott vagy Perugiában is az occhio del peruice-nél régibb elnevezése. Hogy ezt az olaszoktól vettük át, ez a körülmény arra vall, hogy a keleti eredetű technika is Itáliából származott át hozzánk. Zsigmond király korabeli virágzásából bizvást lehet arra következtetnünk, hogy a bakacsin-szövés már a XIV. században országszerte elterjedt s bármint igyekezett ez a királyunk korlátozására, továbbra is országszerte művelték s ha régi

[1] V. ö. Davori Relkovic Neda, Buda város jogkönyve. Budapest, 1905. 269—271. l.

neve el is enyészett, illetve az életben idővel az új korbeli feketeszínű halotti terítőkre ment át, magát a technikát barchanistáink szabadalmainak elévülése után a takácsok továbbművelték; sőt kezdetlegesebb alakjában a nép is elsajátította és az ország legkülönbözőbb vidékein lényegében véve ugyanazzal a technikával készíti még ma is vastag szőttéseit, amelyek fehér primitív mustrájú alapját kézzel berakott s rendszerint piros pamut, csillagok és madarak díszítik sávosan.

A képeinken ez alkalommal bemutatott régi bakacsin-szövetek közül a felerészében egész lapon ábrázolt kendő a Szepességről való s párosával madarak, szamarak és ágaskodó torzállatok díszítik s keskenyebb sávjain rosszul másolt gót minuszkulái alapján ítélve, alighanem a XVII. századból való. A husvéti bárányokkal díszített kendőrészletet Lőcséről, ma a Sárosvármegyei Múzeumban, sárga gyapjú- s nem pamut-fonállal szőtték át; gót minuszkulás Mária-feliratai alapján bizvást a XV—XVI. századba helyezhetjük keletkezése idejét. Másik két kisebb képünk egy XVII. századbeli 128 cm széles és 148 cm hosszú ökrökkel, pulykákkal és kutyákkal átszőtt terítő részleteit ábrázolja. A terítő Abauj vármegyéből való s Mihalík József szívességből közölhetem, aki a Sárosvármegyei Múzeum rendezésekor a bártfai szent Egyed templom lomtárában egész sorozat régibb típusu bakacsinkendőt talált és szerzett meg a múzeum számára. Ezeknek a kendőknek a díszítése a folyóiratunk 1905. évfolyamában közölt s szintén bártfai kendőéhez hasonló.

Az ugyanitt közölt fricsi kendő vademberei díszítik azt a törülközőt, amelyet az iparművészeti társulat gyüjteménye számára a szepesmegyei Malduson szereztem meg s amely a társulat népművészeti kiállításán látható. Az érdekes törülköző alighanem a XVII. századból való s fehér alapszövete nem barackmagmustrás, de sávolysorokkal szőtt, egymással összeolvadó Andráskeresztekkel mintázott.

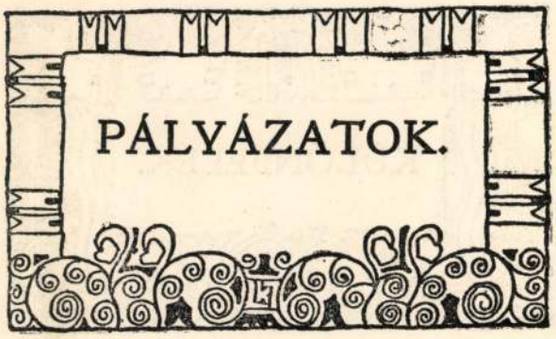

PÁLYÁZAT KÖNYVTÁBLÁKRA ÉS BŐRDÍSZMŰVEKRE. Dávidházy Kálmán debreczeni könyvkötő, díszmű- és dobozárúgyáros felkérte a Magyar Iparművészeti Társulatot, hogy a következő általános nyilvános pályázatot hirdesse:

1. Tervezzenek könyvfedeleket, bőrrel bevont képkereteket és ékszer-, kesztyű-, gallér-, varróeszköz-, zsebkendő-, kisebb írószer-, kártya- stb. dobozokat, női kézitáskát, pénz-, szivar-, levéltárcát s egyéb, a bőrdíszművesség körébe tartozó tárgyakat, a melyek mint dísz-, emlék- és használati tárgyak forgalomba hozhatók.

2. A tervezett tárgy, illetőleg annak díszítése megvalósítható legyen a következő tehnikákkal: bőrvéset, bőrplasztika, bőrkarc, bőrmozaik vagy bőrbatik. Esetleg aranyozás is alkalmazható.

3. A tervek annyira legyenek kidolgozva, hogy a pályázat hirdetője azokat műhelyében közvetlenül felhasználhassa.

4. Dávidházy úr a legmegfelelőbb rajzok díjazására három pályadíjat tűz ki és pedig:

I. díj 100 K, II. díj 60 K, III. díj 40 K.

Ezenkívül szándéka, hogy a nem díjazott művek közül is a neki megfelelőket — a tervezővel együttesen megállapítandó méltányos tiszteletdíjon — megvásárolja.

5. A pályázat határideje 1908. november hó 3-dikán déli 12 órakor jár le, a mikorra a pályaterveket be kell küldeni a Magyar Iparművészeti Társulat igazgatóságához. (Budapest, IX., Üllői-út 33—37.)

6. A pályázatot a Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége által felkért bíráló-bizottság dönti el.

7. Valamennyi pályaművet a pályázat eldöntése után 8 napon belül el kell vitetni, mert azontúl a Társulat értök felelősséget nem vállal.

Budapest, 1908. szeptember hó 16-án.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ELNÖKSÉGE.

SZOBRÁSZMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT. II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai emlékének megörökítésére a kassai székesegyházban felállítandó emlékműre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium nyilvános és nyilt pályázatot hirdet, amely 1909. évi szeptember hó 30-án d. u. 5 órakor jár le. A pályázat részletes feltételei megtudhatók a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium művészeti szakosztályában (V., Báthory-utca 12.).

Magyar Iparművészet
1908. évf.

KÜLÖNFÉLÉK.

NYOMDÁSZATI TANMŰHELY. Az iparművészeti iskola keretében ez év októberében tanműhely nyílik meg, amelybe korlátolt számban olyan nyomdászok és iparművészek vétetnek fel, akik eddigi működésükkel a tipografiában vagy a grafikában való jártasságukat igazolni tudják s magukat a nyomdászatban iparművészeti irányban továbbképezni óhajtják. A Könyvnyomdászok Szakkörének nemes áldozatkészsége folytán teljesen felszerelt nyomda áll a tanműhely tagjainak rendelkezésére s azonkívül állandó évi anyagi támogatásban is részesül. A tanítási tervezet értelmében heti 2 órában rajztanítás folyik, másik kettő színgyakorlatoknak van szánva, amelyek a síkformákban aránybeli, térkitöltési és színbeli érzék fejlesztését célozzák. Ezenkívül ugyancsak heti 2 órában különféle szakelőadások tartatnak, mint például a sík nyomdászati mértéke (typometria), a nyomda felszerelése, a szedő és a nyomó munkája, a papiros, a festék, a stereotipia és galvanoplasztika, a kemigráfia, a művészi sokszorosító eljárások, az alapnyomati lemezek, a dekoratív korlátozások törvényei, a nyomdászmunka gazdasági és társadalmi kérdései stb. stb. A fősúly azonban a gyakorlati feladatok megoldásán nyugszik (heti 4 órában). Itt főleg olyan nyomtatványok szerkesztetnek át a modern művészeti kívánalmaknak megfelelőleg, a melyek közkézen forognak s az ízlésességet mégis nélkülözik. Levelezőlapok, keresztelőlevelek, különféle bizonyítványok, hatósági okmányok stb. stb. bő anyagot szolgáltatnak az ilyen kísérletezésekhez. A Könyvnyomdászok Szakkörének támogatásával az Iparművészeti iskolában szervezett nyomdászati tanfolyamon a beiratkozásra s egyéb tanulmányi rendre vonatkozólag az Iparművészeti Iskola esti tanfolyamának szabályai érvényesek. Ismert grafikus művészek, építészek s vezető szerepben lévő nyomdászok jelentkeztek a sokatigérő tanműhely tagjaiul.

OLBRICH JÓZSEF MÁRIA (1867—1908). Nagy veszteség érte a német iparművészetet: egyik leglelkesebb, legbátrabb és legmunkásabb apostolát döntötte a sírba a halál. Olbrich, a darmstadti művészkolónia vezére halt meg augusztus 8-án Düsseldorfban, ahol egy nagyszabású megbízáson, egy árúház megalkotásán dolgozott. Olbrich Osztrák-Sziléziában, Troppauban született 1867-ben. Tanulmányainak elvégzése után munkatársa lett Wagner Ottónak, a hírneves bécsi építésztanárnak, aki nagy hatással volt Olbrich fejlődésére. — 1898-ban nagy feltünést keltett első nagyobbszabású, önálló munkájával, a bécsi Szecesszió épületével. 1899 óta tagja a Darmstadti művészkolóniának. Hosszú sora a művészi épületeknek és lakásberendezéseknek dicséri finom ízlését, sokoldalúságát, eredetiségét. Több kiállításon (Darmstadt 1901., Turin 1902., St.-Louis 1904.) nagy sikert aratott műveivel. A most még látható darmstadti művészeti kiállításnak főépülete, a műcsarnok a vele kapcsolatos nagy „nász toronnyal" Olbrich terve nyomán készült.

Olbrich munkáit sajátos elegáncia jellemezte; a bécsi ízt megtartották későbbi alkotásai is, amelyek idegenben készültek. Művészi tudását, önállóságát még azoknak is el kell ösmerniök, akik egyébként nem hevültek alkotásaiért. Érdemeinek nem legcsekélyebbje az, hogy a történelmi stílusok szolgai utánzása ellen ő küzdött a leglelkesebben és sikeresen s ezzel nagy része van a modern német iparművészet megújhodásában és megizmosodásában.

AZ ORSZ. IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM október havában plakátkiállítást rendez s egyben bemutatja újabb beszerzéseit is. Tárgyalásokat folytat ezenkívül a Múzeum igazgatósága, hogy a londoni Franco-British kiállításon levő angol és francia iparművészeti iskoláknak kiállításainak a javát megszerezze, hogy ezeknek az iskoláknak munkáit még ez év folyamán bemutathassa a magyar közönségnek.

Sok erős, nagy léleknek a katasztrófájába került, míg kialakulhatott egy-egy — útszéli igazság.

Az eszünk talán elegendő arra, hogy megmondja: mit hogyan kell tenni. De mit ér, ha tenni nem tudunk?

Innen van, hogy sokszor a mi tanácsunkkal mások boldogulnak, olyanok, kiknek nincs elég eszök, de tenni képesek.

Nem szeretem az elveket, mert súlyokat aggatnak a szárnyaimra.

Aki az elvek jól kigondolt, szépen szabott öltözeteiben szeret járni, ösztönszerűen húzódik a hétköznapi kemény dologtevésektől, mert nyilván tisztában van vele, hogy munkában a legkiválóbb szabó remeke is kitérdesedik.

A Természet hatalmas, de nem zsarnok. Hűséget követel az ő szerelmesétől, nem rabszolgaságot.

Bizalom szüli az önbizalmat.

K. LIPPICH ELEK.

Kassai Barchettnyörk

Kassa üvegesipara

Az első harai üveges adatunk Kassáról 1307 ből való –

Kassa és az üvegesipar

l.

Ságüvegipar 55. l.

Ódon emlékek Kassán

Amióta az államhatalom vette kezébe Magyarországon az igazságszolgáltatást, nagyot változott a judikatura lényegében is, formájában is. A rettegett vármegyei börtönökben ma legfölebb patkányok bujkálnak, a pallosjoggal fölruházott municipális városok dohos tömlöcei pedig nagyrészt csákány alá kerültek s helyökre modern házak épültek.

Az ilyen borzalmas célokra szánt régi épületek között Magyarországon jóformán egyetlen emlék a kassai „Miklós", a városi tömlöc, amely még akkor épült, amikor Kassa királyi szabadalmas város lett, tehát a XIV. században s így egyike az odavaló legrégibb épületeknek.

Komor külseje, vasrostélyos ablakai, vastag falai maga a megtestesült középkor. Hangulatokat fakaszt, de milyen hangulatokat! Szinte hallja az ember a súlyos bilincsek zörrenését, a nyirkos sötétben rothadó szalmán életökért aggódó áldozatok sóhaját.

Évszázadokon át innen hurcolták halálra a sok politikai s vallási mártirt, ebben a tömlöcben sinylődtek évekig a szerencsétlenek, akiket a városi tanács, a „iurati cives" egyben vagy másban bűnösöknek talált a „Schwabenspiegel" (törvénykönyv) embertelen státutumai szerint.

A törvénynapokon összeült az öregasztal mellé a tanács, igazságot osztani s a legtöbbnyire torturákkal kicsikart vallomások alapján meghozta borzasztó ítéleteit. A gyermek-gyilkosnő szivét tüzes vasrúddal szúrták át, a parázna asszonyszemélyt zsákba varrva a Hernádba fojtották, a tolvajt fölakasztották, a becsületsértőt utcaseprésre ítélték, a bigámiában talált egyént kikorbácsolták a városból.

A Miklós tőszomszédja a „Hóhérbástya". Kassát az Anjouk alatt vették körül először körfalakkal, amelyeket Zsigmond király idejében megerősítettek, Mátyás uralkodása alatt kibővítettek s állandó őrzésükkel a nyolc bástyatoronyban céhes-uraimékat bízták meg.

Ennek az egykori erődítménynek az eredeti alakjában meghagyott maradványa a „Hóhérbástya". A rondellaszerü épület belső részén nyitott folyosó van, ahonnét lövőrések meredtek a Hernád vizére. Innen dörögtek hajdanán Rákóczi rézágyúi a nyápic labancra.

Ennek a bástyának az udvarán hajtották végre a halálos ítéleteket is. A szomoru emlékü „congeries et ruina lapidum" most a premontreiek tulajdona. Falát százados repkény borítja, árnyékában pedig szeliden borul a káposzta levele . . .

Sulyok Károly

A kassai régi Miklós-tömlöc.

—⟡—

A Szapolyayak emelkedésének titka

Ha az utas a Szepességen délről északnak halad, Igló tájékán hirtelenül egy égbenyuló hegységóriás zárja el a szemhatárt. A Tátrahegység ez, amely a szepesi fensíkból szinte minden átmenet nélkül tör égnek.

Hasonlóképpen vagyunk a Szapolyayakkal, akik itt a Tátraalján lépnek föl a magyar történelem színpadjára, hirtelenül, mondhatnók bejelentetlenül, a legelőkelőbb szerepekben.

A tizenötödik században tünnek elő a homályból. Első ismert ősük Szapolyay Balázs, akinek fia, Miklós, nagybányai kamaragróf, (tehát egy a mai VII-ik rangosztálynak megfelelő királyi tisztviselő) síremléket emelt az 1450. év körül ugyanott. Valószinü, hogy az apja is a kamara tisztviselője volt. Nagybánya 1445 óta a Hunyadyak kezén van, amit nem ok nélkül említünk.

Miklósnak két fia maradt, Imre és István. Mindakettő az ország nádora lett: István az Imre halála után, 1487-ben s felesége Hedvig tescheni hercegnő volt. Fiuk, János, Magyarország királya lett s királyi nőt nyert feleségül, a lengyel Izabellát.

A karriér szédületesen gyors; s ha részben a helyzetnek — 1526 — rójjuk is fel, a család tagjainak személyes tulajdonságai annyira nem kiválóak, hogy az emelkedés titkát másfelé kell fürkésznünk.

Úgy véljük, hogy reáakadunk. Cherchez la femme! A Szapolyayak anyai ágon rokonságban voltak a Hunyadyakkal!

Ezzel a magyarázattal a dolgok rejtelmessége teljesen eltünik s magától értetődőnek fogjuk találni a történelem menetét s a dolgok egymásutánját.

A Szapolyayak egy Hunyady-birtokon, Nagybányán tünnek föl, mint már említettük. A bányák mivelése s a valószinűen bérletbe nyert pénzverés megbízható embert kivánt, s kinálkoztak reá a rokon Szapolyayak.

Amikor Mátyással a Hunyady-ház a magyar trónra jut, a nádori tisztet a Szapolyayak, Imre és István egymást követve töltik be.

Mátyás uralma nem volt szilárd. Trónkövetelők sűrűn akadtak a szomszédos uralkodó családokban; a pártos főurakkal és főpapokkal sok ügye-baja volt a királynak. A rokon Szapolyayak mindig hűek; nem teszi őket idegessé, hogy nem királyi ház sarja parancsainak kell engedelmeskedniök.

A szepesi grófságot azért nyerik el, hogy a lengyel trónkövetelőknek bevágják az útját, s István egy tescheni hercegnővel köt házasságot, aminek világos politikai háttere van, s megköthető azért volt, mert a vőlegény rokona a magyar királynak.

Midőn Mátyás király meghalt, úgy mondják, hogy a nádor János nevü kis fiát karjára vette s magasra tartván, így szólott:

— Ha már ennyire nőttél volna, királylyá teszlek!

A nádor ambiciója ugyan meghizhatott az elhunyt király példáján; aki azonban, ha nem is volt fejedelmi sarj, de az akkor ismert világra szóló hősnek volt méltó fia.

S így ismét csak a rokonság fölvetett eszméje nyujthat magyarázatot Szapolyay István idézett szavaihoz, s ez a nyitja, hogy a kis János, mire megnőtt, a kedvező helyzet karján királylyá emelkedett. A büszke és hatalmas főurak maguk fölé helyezték, mert királyi vér keringett ereiben.

A Hunyadyak és Szapolyayak rokonságára a gyulafejérvári templom Hunyady-síremlékein levő címerek a tanubizonyságunk. A Hunyadiak családi címere mellett ott látható a Szapolyayaké is: a növekvő farkas, jeléül annak, hogy női ágon a két család egymással rokonságban volt.

A rokon Szapolyayak így lettek részesévé a Hunyadyak gazdagságának, hatalmának, dicsőségének. És ezért lett a gyulafejérvári egyház is a Szapolyayak porhüvelyének sátora.

Kemény Lajos

—⟡—

Névtelen hősök

A szabadkai színház jubileuma

Amikor ötven esztendővel ezelőtt lerakták Szabadkán a mostanában jubiláló színház fundamentumát, a Bácska nem tartozott Magyarországhoz. Kitépték az országnak vonagló testéből tejjel-mézzel és — borral folyó Kánaánját s megtették külön provinciának, amelynek ez volt a neve: „Die Wojwodschaft Serbien und das Temescher Banat". Abban az elkülönített testrészben száműzve volt a magyar nyelv iskolából, színpadról és minden hivatalos eljárásban: aki magyarnak vallotta magát, annak nagyon keserves volt az élete . . .

Szabadka városa sem volt magyar a nyelvében abban az időben. De érzése egészen az lehetett, azzá kovácsolódott 48-nak tüzében, különben meg sem érthetnők, hogyan támadhatott az a gondolat közönségében, hogy éppen a legválságosabb időben magyar színházat épít. Hogyan kapta meg erre a hatósági engedélyt, valóságos rejtély. De fölépült a színház és hosszu időn át ellátta, nemcsak a bácskai színpadokat kitünő erőkkel, de még a Nemzeti Színháznak is adott kiváló szinészeket. Sajnos, hogy az utóbbi időben eltért egy kicsit ettől a tradiciótól, mert éppen a jubiláris előadáson tapasztaltuk, hogy a szabadkai szinészet ma nincs hivatva vezető szerepre . . .

Ez a körülmény nem rontja le Szabadkának azt a kiváló érdemét, hogy szomoru időkben hatalmas istápolója volt a magyar érzésnek és mint első nyitott díszes csarnokot a magyar színművészetnek. Joga is volt ahhoz, hogy megünnepelje ennek az országos eseménynek ötvenedik évfordulóját és dicsőségére válik, hogy ezerkoronás pályadíjat tűzött ki egy ünnepi darab megirására. A biráló szerepére neves fővárosi írókat kért föl és az eredmény az volt, hogy Molnár Gyula „Névtelen hősök" cimü alkalmi drámája lett a versenyben győztes.

A szerző, akinek két darabját adták már

Uj Idők 1904-5. XI. 14. 7

A magnétikus elem

I.

Bárány Ferdinánd egy kis vidéki városban a fizika és matematika tanára volt. Már a negyedik korpótlékot is megkapta, amikor azt olvasta a lapokban, hogy egy volt iskolatársa akadémikus lett. Ettől a pillanattól fogva nem volt nyugta: Budapestre vágyott. Ehhez azonban protekcióra volt szüksége. Egy álmatlan éjszakán megtalálta a helyes megoldást s másnap kivasalt Ferenc József-kabátban meglátogatta a főispánt.

— Mivel lehetek szolgálatára? — kérdezte fagyosan a megye mindenható ura.

— Szeretném, ha a fővárosba helyeznének át és protekcióért jöttem méltóságodhoz.

A főispán köhintett egyet, ami azt jelentette, hogy nem tetszik neki a dolog, aztán még kettőt köhintett, ami azt jelentette, hogy dikcióba fog.

— Tisztelt tanár úr, — kezdte, — csodálom, hogy ilyen kéréssel kopogtat be hozzám. Hivatalos működésem nyitott könyv s önnek módjában lett volna meggyőződést szerezni arról, hogy a protekció e könyv minden lapjáról száműzve van. A protekció a mai közélet rákfenéje, amely elsorvasztja a tehetségeket s melegágya a stréberkedésnek . . .

— Bocsásson meg méltóságod, hogy félbeszakítom . . . Még egy kérésem van: Szerencséltessen nőtestvére kezével.

Nemsokára ezután megtörtént az esküvő s Bárány Ferdinánd az aggszűzből lett menyecskével Budapestre költözött, ahová áthelyezték.

II.

Elmult egy-két esztendő, de Bárány Ferdinánd ambiciója nem szunnyadt ez idő alatt. Mivel sajnos, mégegyszer nem házasodhatott meg (pedig a kultuszminisztérium egyik nagyhatalmu tanácsosának volt egy vénkisasszony leánya) nem juthatott előbbre.

Egyszer ebéd után fölverték álmából.

— Egy negyedik emeleti lakó van itt, veled akar beszélni, — szólott a felesége.

Alázatos emberke lépett a szobába.

— Ki maga? — förmedt rá a tanár.

— Szabó Tamás, a negyedik emeletről.

— Mit akar? Gyorsan!

— Egy kis protekciót . . .

— Ne folytassa. A protekció a mai közélet rákfenéje, amely elsorvasztja a tehetségeket s amely melegágya a stréberkedésnek.

— Bocsásson meg, nagyságos uram, hogy félbeszakítom. Nem állásra pályázom, nincs is oklevelem.

— Hát akkor mi az ördögöt keres nálam?

— Egy találmányom van. Egy új elem! Magnétikus elem! Ön fizikus, meg fogja érteni a leírásomat. Itt hagyom önnek, hogy tanulmányozza.

III.

A föltalálók valamennyien csökönyös emberek s azért ne csodálkozzunk, hogy Szabó Tamás egy hónap mulva megint fölverte délutáni álmából a tanár urat. De ennek már fele sem tréfa. Bárány Ferdinánd kijött a sodrából s kemény hangon türelemre intette a negyedikemeleti lakót. Szabó Tamás azonban nem hagyta annyiban s minduntalan alkalmatlankodott az előszobában.

— Ez már türhetetlen! Hogy egy bolond ennyire üldözze az embert! — szokta mondani a tanár.

Őnagysága félni kezdett, mert sokat olvasott bolondokról, akik hirtelen támadt rohamukban halomra öldösték az embereket. Félelme átterjedt a cselédségre is és ha Szabó Tamás megjelent, valamennyi elbujt előle. Csakhamar az egész házban híre kelt, hogy a negyedikemeleti lakó megbolondult. Lakott a nagy épületben egy tiszti orvos is, akit egyízben sírva fogadott a felesége. Görcsös zokogás közt elmondta baját: hogy retteg a negyedik emeleti lakótól, aki mindig az ő ajtajuk előtt megy el. Már többször be is nézett az előszoba üveges ajtaján: talán a kis gyermekeket akarja megfojtani. A tiszti orvos méltányolván felesége aggodalmát, még aznap kijelentette a házmesternének, hogy megszabadítja a házat a veszedelmes lakótól.

Szegény Szabó Tamást csakugyan elvitték a bolondok házába s erre megnyugodtak az anyák a földszinttől a negyedik emeletig.

IV.

A fizika és matematika tanárában már olyan erősen buzogott az ambició forrása, hogy aludni sem tudott. Akadémikus szeretett volna lenni, de bárhogyan törte is a fejét, semmi okos eszméje nem támadt. Most is álmatlanul hevert ágyában s mozgolódásával fölkeltette a feleségét is.

— Ferdinánd, — szólt hozzá az asszony, — kérhetnél hat heti szabadságot.

— Miért?

— Valami hidegvízgyógyító-intézetbe kell menned.

— Hát mit gondolsz rólam? Talán bolond vagyok?

— Dehogy, Ferdinánd, csak ideges.

— A hideg vizet megtalálom itthon is.

Bárány Ferdinánd fölkelt s a fürdőszobában a csap alá tartotta a fejét. Azután bement a dolgozó szobájába, hogy valami olvasni valót vigyen az ágyába. Annak a szegény bolondnak a munkája került a kezébe.

— Ez jó lesz, — gondolta, — legalább hamar elalszom tőle.

Felesége időközbe elaludt s a tanár úr háboríttatlanul olvashatott. Eleinte gúnymosoly ült az ajkán, később tágra nyílott a szeme a csodálkozástól, majd magára kapta hálóköntösét s bement a laboratóriumába.

Kora reggel ott talált rá a felesége, de Bárány kiküldte.

— Hagyj magamra, fontos kísérletet végzek.

Az asszony várt egy-két óráig, aztán bevitte a reggelit, de férje megint csak kiküldte.

— Ne zavarj, délig ne zavarj, óriási találmánynyal lepem meg a világot.

— Erről nem is szóltál még nekem.

— Az éjszaka támadt az eszmém, — tudod, — amikor fejemet a csap alá tartottam.

— Látod, ezt nekem köszönheted. Hát még ha megfogadnád a tanácsomat és szanatóriumba mennél, talán még a repülőgépet is föltalálnád.

V.

A tudós világban óriási föltünést keltett Bárány Ferdinánd korszakalkotó találmánya, a magnetikus elem megszerezte számára nemcsak a hazai, de a külföldi szakkörök elismerését is. A hetilapok közölték az arcképét, a napilapok meginterjuvolták és figyelmeztették a kormányt, hogy Bárány Ferdinándnak az egyetemen a helye, nem pedig a kültelki reáliskolában.

Bárány Ferdinánd csakhamar elérte vágyainak netovábbját: akadémikus lett és egyetemi professzor. Amikor a kinevezést megkapta, nagyon későn ment haza ebédelni.

— Hol voltál? — kérdezte tőle az asszony. Egészen kihült a leves.

— Jót cselekedtem. Emlékezel még arra a szegény bolondra?

— Aki a negyedik emeleten lakott?

— Igen. Meglátogattam. Eddig negyedik osztályon ápolták, ezentúl a harmadikon fogják kezelni. A különbözetet én fizetem.

— Mindig mondtam, hogy nagyon jó szíved van, — szólott elismerő hangon a felesége.

Révész Gyula

Gyalui Farkas amatőr-fényképe

DECEMBER A SZAMOSPARTON

KASSAI VÖRÖSRÉZ-EDÉNY

halála után a műtárgyak természetesen a külföldre kerültek, mert nem volt hely, a hol tulajdonosuk még életében örök letétbe tehette volna, nem intézmény, mely műtárgyainak gondos megőrzésére vállalkozott volna.

A napjainkban restaurált középkori templomok közül nem egy valóságos muzeum volt, a melyben századok folyamán tömérdek s műtörténelmi szempontból véve gyakran igen becses műtárgy halmozódott föl. Ez utóbbiak közül a rosszúl fölfogott stílszerű hatás kedvéért nem egyet küszöböltek ki a templomból s helyeztek el múzeum híján nyitott deszkaszínben avagy magánházak padlásán. Történt pedig ez olyan műtárgyakkal is, a melyeket már irodalmunk is behatóan méltatott s a melyekre legelőkelőbb fővárosi múzeumaink is büszkébbek lehetnének, mint a külföldi másodrangú régi mesterektől megszerzett képekre, a melyekre még ma is ezreket költünk.

A mily fontos a múzeumok minél nagyobb számban való alapítása vidéki kulturális központokban, épp annyira kivánatos volna, a már meglevő gyűjtemények szakavatott rendezése. E tekintetben vidéki múzeumaink nem sok lélekemelőt nyújtanak.

Mint alkalmam volt tapasztalni, vannak gyűjteményeink, a melyek megtekintését annak, a kiről kisül, hogy múzeumi dolgokhoz ért, meg sem engedik, oly nagy a rendetlenség ezekben. Egy-két merőben archeologiai érdekű, illetve egész ujonnan alapított múzeumon kívül, a vidéken a nyilvános jellegű gyűjtemények a nagyközönségre nézve rendezetlen állapotuk miatt semmiféle hatással nem lehetnek. Az egyetlen kivétel e tekintetben talán csak a kassai múzeum, a vidéknek ez egyik legrégibb ilynemű intézménye, a melyet új palotájában most rendeztek újonnan s a melyet a közel jövőben nyitnak meg ismét.

Felsőmagyarország fővárosa művészettörténelmi szempontból nézve hazánk legnevezetesebb helyeinek egyike. A kassai dómon, csúcsíves építészetünk e ránk maradt legpompásabb emlékén s a szent Mihály kápolnán kívül, a mely ugyancsak csúcsíves építészetünk legeredetibb alkotása, a festészet, szobrászat és az iparművészet emlékei teszik azzá, a melyek itt különösen a XVI. és XVII. századból nagy számban maradtak ránk s a régi háborús idők viharai közepette szinte bámulatra méltó módon eleven művészi életről regélnek. Ez emlékek javarészt még ismeretlenek, a minthogy sajátos viszonyainknak megfelelően a kassai szent Erzsébet dómról sincsen eddigelé korunk színvonalán álló s a műemlék becséhez méltó monografiánk. Soha sem beszéltek annyit nálunk művészetről, műtörténelemről, mint manapság; az érdeklődésnek azonban eziránt, különösen művészetünk régi emlékei iránt, vajmi kevés határozott jele látszik. Mintha az a tettrekész, lelkes nemzedék, a mely műemlékeink számbavételéhez először fogott hozzá, kihalt volna, a nélkül hogy működésével a hivatalosan nagy számban nevelt mai műtörténész nemzedéknek példájául szolgálna, a műtörténelmi kutatás terén — tisztelet a kivételeknek — nálunk ma jórészt mindenfelé nyomasztó szélcsönd honol.

A művészetünk letünt korszakainak emlékei iránt rajongó szeretettel viseltető régi nemzedék java képviselőinek egy része alapította Kassán a mult század hetvenes éveiben a felsőmagyar-

Tarczai György: A kassai múzeum.
Művészet 1903. évf

A KASSAI MÚZEUMBÓL
ELŐKELŐ HOLLANDI NŐ ARCKÉPE
CASPAR NETSCHER OLAJFESTMÉNYE

Kassai múzeum festménye

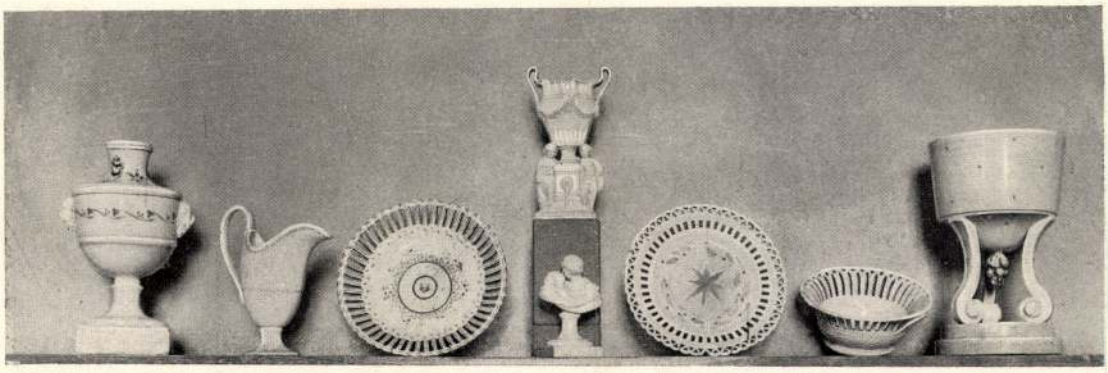

KASSAI FAYENCE-EDÉNY A KASSAI MÚZEUMBAN

Tarczai György:

A KASSAI MÚZEUM

Vidéki múzeumaink ügye a legutóbbi évek folyamán örvendetes lendületnek indult. Miként a múzeumok országos bizottságának ujabban megjelent évkönyvéből is kitünik, a már meglevő gyűjtemények mellett számos új múzeum keletkezett, a mely ha egyelőre kezdetleges állapotában nagy igényekre nem is tarthat számot, biztos menedéke lesz régi művészetünk emlékeinek s hathatós eszköze annak, hogy oly helyeken is, a hol ezzel eddig vajmi keveset gondoltak, tudomást szerezzenek a modern magyar művészetről.

Egyelőre ugyan jóformán csak a kormány gondoskodik arról, hogy vidéki múzeumaink gyűjteményei évről-évre néhány modern magyar műtárgygyal is gyarapodjanak. Az érdeklődés azonban, a mely a vidéki műkiállítások kapcsán művészetünk iránt már nem egyszer lobbant föl szinte váratlanul lelkes módon, remélnünk engedi, hogy a vidéki városainkban nem egy helyütt virágzó kulturális egyesületek helyes irányítása esetén, egyesek és társulatok szintén részt kérnek majd művészi életünkből s maguk is gyarapítani fogják művészeti gyűjteményeiket. Minél inkább gyarapodnak vidéki múzeumaink modern műtárgyakkal, az érdeklődés azok iránt annál szélesebb körű lesz s így izlést fejlesztő hatásuk is egyre jelentősebb. S ha vidéki városaink és ezek lakósai egyelőre pusztán múzeumuk kedvéért lesznek műpártolókká s vesznek évenkint egy-két műtárgyat, művészi életünk virágzása, a melynek művészeink anyagi boldogulása bizonyára nem az utolsó föltétele, már akkor is hatalmas lépéssel jut közelebb a megvalósuláshoz.

Nem kevésbbé fontos a vidéki múzeumok hivatása régi művészetünk emlékeinek megóvása tekintetében. Hogy mily hajmeresztő mulasztások történtek nálunk e téren még nem régiben is, ennek részletes bizonyítása bizonyára fölösleges. Monumentális emlékeink megóvása érdekében a Műemlékek Országos Bizottsága megtesz mindent, a mire megszabott hatáskörében képes. Igazában azonban műemlékeink pusztulását gyökeresen csak akkor akadályozzuk meg, ha ezek iránt a nagyközönség érdeklődését fölkelteni sikerül s ez műemlékeinket önszántából maga fogadja oltalmába.

Az ingó műemlékek megóvása érdekében a kultuszminiszterium gondoskodásából most készül egy törvényjavaslat. Ha ez utóbbi törvénynyé is válik, hatásköre a gyűjtők birto-

Művészet 1903.

A KASSAI MÚZEUMBÓL
DIANA ÉS AKTEON
ISMERETLEN MŰVÉSZ OLAJFESTMÉNYE

kában s így rendesen jó helyen levő műtárgyak megóvásán kívül aligha terjed majd túl.

A külföldi régiségkereskedők ügynökeit, a kik nyaranta még ma is csapatostul járják be Felsőmagyarországot, Erdélyt és a Dunántúlt, bajos dolog lesz megakadályozni abban, hogy a mit potom áron a vasutak vonalaitól félre eső régi elhagyatott várkastélyokban vagy pusztulásnak indult udvarházakban, városaink régi patriciusi épületeiben összeharácsoltak, hogy azt külföldre ne hurcolják. Garázdálkodásuktól csak a vidéki múzeumok védhetnek meg bennünket, a melyek társadalmi úton alapítva szerény anyagi eszközökkel is sikerrel kelhetnek versenyre a vajmi olcsó eszközökkel dolgozó régiségügynökökkel; de magában véve erkölcsi fölényükkel is s minden anyagi viszontszolgálat nélkül a maguk részére hódithatják a vidéki közönséget, a mely pusztán avatatlanságánál fogva s minthogy a birtokában levő hasznavehetetleneknek látszó régi műtárgyakkal nem tud mihez fogni, engedi át ez utóbbiakat idegeneknek martalékul.

Vidéki múzeumaink közül ma is azok a legérdekesebbek, a melyeket műtörténelmi szempontból véve jelentősebb vidékeken egy-két lelkes műértő tisztán társadalmi úton alapított s a melyekben a műtárgyak zöme ajándékból áll. Annál sajnálatosabb, hogy vannak régi városaink, a melyek egész mivoltukkal olybá tünnek föl, mint egy-egy múzeum s még csak lomtárhoz fogható helyiségük sincs, a hol jobb idők virradásáig azokat a műrészleteket, régi vasalásokat, butorokat, faragványokat elraktározhatnák, a melyek egy-egy régi ház lebontásával kapcsolatban válnak bitang jószággá. Ezek között a mindmáig múzeum nélkül szűkölködő vidéki városok között pedig van olyan is, a melyben hajdanában a külföldön napjainkig emlegetett, világhírű gyűjtők laktak, a kiknek

Kassai fayence edény

KÜLÖNFÉLÉK.

† Gr. ESZTERHÁZY JÁNOS az Arch. Értesítő és az Arch. Közlemények régi munkatársa, a ki az erdélyi muzeum éremtárát értékes ajándékokkal gyarapította, folyó junius 24-ikén 74 éves korában fejezte be közhasznú földi pályáját. Áldás emlékére!

† KÁLÓCZY LAJOS szakunknak évtizedeken át buzgó művelője, a dunántúli gyűjtők Nestora ez évi junius hó 29-ikén 80 éves korában tért örök nyugalomra. Béke hamvaira!

† PONTELLY ISTVÁN, a délvidéki muzeumtársulatnak sok éven át derék vezértitkára és folyóiratunknak egykor munkatársa, folyó október hó 6-ikán Temes-Nagyfaluban, a hol az utóbbi időkben mint plébános működött, 59 éves korában rövid szenvedés után kimult. Nyugodjék békén!

LIBETBÁNYAI BRONZLELET. Mintegy két hét előtt, a vízvezeték javítása alkalmával Libetbányán, a Kőristől fél órányi távolságban egy keletnek nyúló völgyben, kőtörmelékben $1^1/_2$ méter mélységben bronzkori leletre bukkant egy munkás, mely lelet tulajdonomba jutott.

A lelet állt: 2 drb tűből, 1 drb füles vésőből, melyet a találó összezúzott, pár bronz töredékből, 1 drb karpereczből, mely szintén meg lett rongálva, különösen a rajta levő dísz letörve, mely dísznek párját nem ismerem, levén pld. a dísz egy korona nagyságú, alsó 1részén két füllel ellátott bronz lap, melynek két fülén keresztül át volt húzva a karperecz és 12 drb. fokoshoz hasonló tárgy.

Beszterczebánya, 1898. május 10. *Thomka Gyula.*

A KASSAI FAZEKAS-CZÉH történetéhez érdekes adattal járul az alábbi kassai városi tanácsvégzés, mely 1610. szept. 16-iki kelettel hozatott. Látnivaló ebből, hogy Kassán az illető mesterembereknek már 1610 előtt volt czéhük, melynek artikulusait ebben az esztendőben reformálja meg a városi tanács. Az adalék a következőképen szól: «Az fazekassok cehi könyörög az czéhládáért, az ki ez keddig itt fenn volt, hogy alá adattassék nekiek, hogy ők is az nemes tanácsnak rendelése szerint az böcsületes városnak szolgáljanak és lehessen bizonyos regulájok, melyekhez tartsák magokat. *Deliberatum.* Az láda adattatik neki, az artikulusokat meglátván, új esztendőre megreformálván neki adják.» (Kassa város egykorú jegyzőkönyvében). *M. J.*

Arch. Ert. 1898.

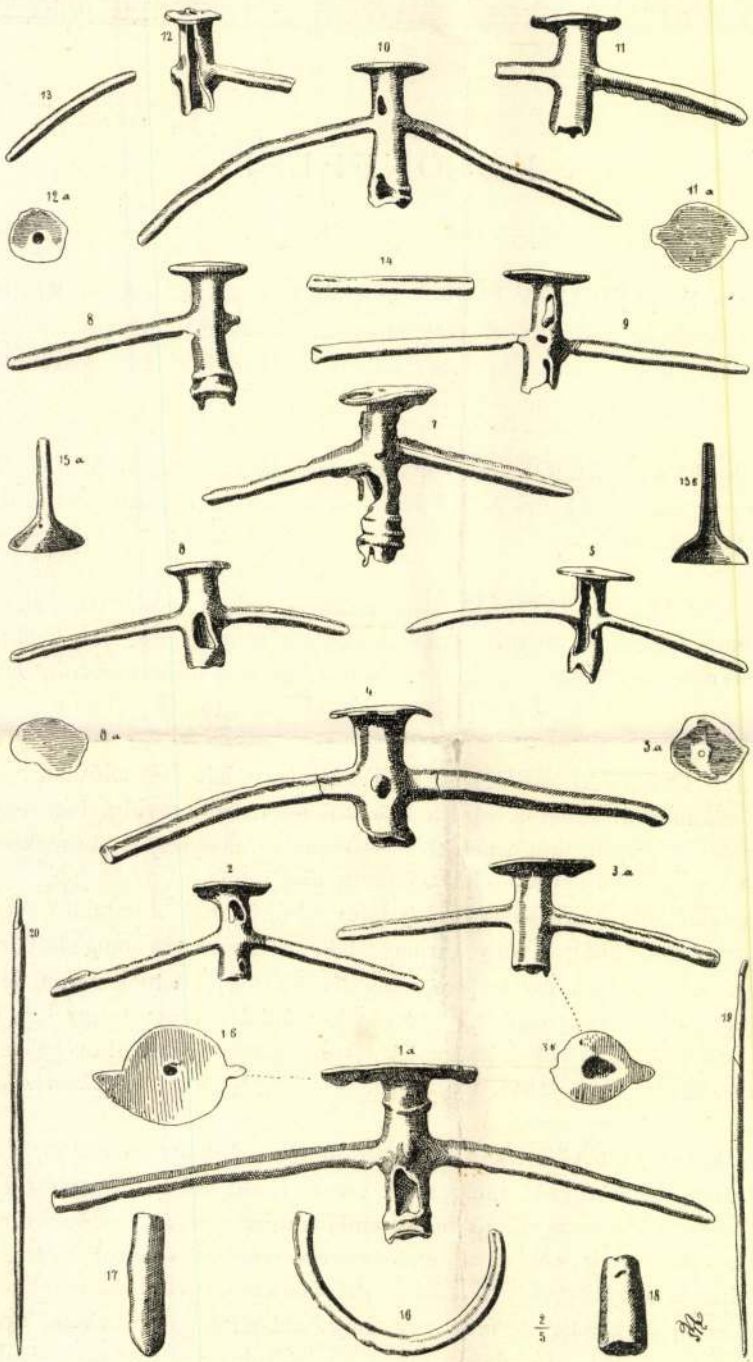

LIBETBÁNYAI BRONZLELET.

Kassa

Farelas cek

KASSAI KEMÉNYCSERÉP. Kassán a XVIII. sz. végén több városi polgár keménycserépgyárat alapított. A helytartótanács 1804-ben megengedte, hogy a gyár a „K. k. privilegirte ungarische Kaschauer Englisch Steingutfabrik" címet használhassa. A gyár tapolcsányi fehér agyagot és kisfalusi mészhomokot dolgozott fel. A K. alapanyaga sárgás színű és áttetsző mázzal van borítva. A gyár 1845 körül megszűnt, jegye K vagy Kaschau, az agyagba bemélyítve.

L. g. I. 532 l

ügykezelésében zavart okozó, felme-
smételten felkérem az intézetek veze-
eadványaikat nem a főfelügyelő vagy
em a „Muzeumok és Könyvtárak Országos
VIII. Nemzeti Muzeum" czimre szives-

Kassai festő 1500

Kövi

Kassai festő, 1500 [illegible]

19. a) Grent [illegible] és [illegible]

[illegible] 75 × 42 cm. b) [illegible] és Grent

Gándor 75 × 42 cm. c) [illegible] és Grent

Dömötör 75 × 42 cm. Valamennyi fa, tem-

pera.

a) [illegible], Ipolyi 42 sz.)

b) 44 sz.

c) 43 sz.

Kassai mester

Csánky Dénes: M. O. M. Szépmüvészeti

Múzeum Évkönyvei, VII – 1937

173 l.

[illegible]

Mihalik József: Kassa város ötvösségének története.

Kny. Archaeologiai Közlemények
20, 33 K, 349 L, Budapest, 1900

Kassa ötvösségének története

Kassai ötvösök

Kassai ötvösöke
vonatkozólag
Okv. lásd
Kassai 451/1913
ffségi aktát.

A MÚZEUMOK ÉS KÖNYVTÁR

Iktató szám: 239

Érkezett: 19

A beadvány

kelte:

száma:

Tárgy:

országi múzeum-egyletet, a mely a kassai múzeumot csaknem kizárólag társadalmi úton megteremtette. Az alapítók sorában ott volt Henszlmann Imre, Kassa e nagy szülöttje, műtörténelmünk atyja, továbbá a Klimkovics testvérek, a kik ott tanárkodtak s a mellett a festészet terén korukban számottevő működést fejtettek ki. A múzeum-egylet első éveiben ennek érdekében még Dessewffy Sándor, akkor kassai püspöki titkár, ma csanádi püspök s Myskovszky Viktor, ez érdemes kutatónk buzgólkodott. A nagy közönség kezdettől fogva fölkarolta az új intézményt s alig egy évtized mulva, hogy a múzeum-egylet abban a régi épületben, a melynek építését Bocskaynak tulajdonítják, berendezkedett, a helyiség szűknek bizonyult. Régi helyén, a legutóbbi tíz év folyamán a kassai múzeum már olyan volt, mint egy túltömött régiségraktár, a melyben jóformán mozogni sem lehetett. S a midőn Bubics Zsigmond kassai püspök, ez ismert mecenásunk, több termet megtöltő gyűjteményét a múzeumnak ajándékozta, ezt már el sem helyezhették itt.

Kassa szabad királyi város közönsége ekkor követésre méltó áldozatkészséggel fényes palotát emeltetett az új múzeumnak, a mely ebbe egy évvel ezelőtt költözködött át. A túlzsufoltság s kellő szakavatott erők hiánya miatt rendezetlen múzeum ideiglenes vezetésével ekkor Wlassics Gyula miniszter Mihalik Józsefet, a jeles műtörténeti írót s az országos iparművészeti múzeum igazgató őrét bizta meg, a ki egy év alatt, igaz hogy éjt-nappalt összetéve, a muzeum műtárgyait nemcsak lajstromozta, hanem szakok szerint s e mellett kiváló jó izléssel oly pompásan rendezte el, hogy a kassai múzeum mai állapotában fővárosunk és a külföld ilynemű jelesebb intézményeivel egyaránt versenyezhet.

A kassai múzeum új palotája tíz nagy termet foglal magában; de minthogy a gyűjtemények ujabb adományok következtében ismét tetemesen gyarapodtak, az épület már is szűk, a min egyelőre talán úgy lehetne segíteni, ha az állat- és ásványgyűjteményt, a mely a modernebb felfogás szerint a kulturhistóriai emlékek és művészeti alkotások gyűjteményébe úgy sem illik, máshol helyeznék el. Az egyes termek berendezése izléses, mondhatnám fényes s ezt a múzeum főleg Éder Gyula városi tanácsos buzgólkodásának köszönheti, a ki a múzeumi ügyeknek a város közönségével szemben lelkes referense volt.

A kassai múzeum gyűjteményei között a képtár a leggazdagabb, a melyet Mihalik József a palota tágas előcsarnokában, lépcsőházában és az utóbbiból balra nyíló két emeleti teremben helyezett el. A képek, a melyeket itt látunk egy-kettő kivételével mind magánemberek ajándékai s főleg Henszlmann Imre és a Klimkovics-család hagyatékából kerültek a múzeumba, azonfelül Bubics Zsigmond püspök bőkezűségéből, a kinek válogatott darabokból álló képtára maga két termet tölt meg.

Henszlmann Imre hagyatékában csupa régi kép van, még pedig főleg olasz mesterektől. Egy festett feszület Guido Reni nevét viseli. Ennél előkelőbb nevek is szerepelnek ebben és a többi gyűjteményekben, a melyek természetesen eddigelé még nem eshettek keresztül a tudományos képkritika rostáján. A Klim-

KASSAI FAYENCE-EDÉNY

Művészet 1903.

A KASSAI MÚZEUMBÓL
ISMERETLEN FÉRFI ARCKÉPE
ISMERETLEN MŰVÉSZ OLAJFESTMÉNYE

kovics-testvérek hagyatékából múzeumunkba került festmények között sokan azokat találják majd a legérdekesebbeknek, a melyeket ők maguk festettek. Klimkovics Ferencnek archaizáló fölfogásában, a melylyel magyar történelmi életképeit festette, tagadhatatlanul van valami sajátos varázs, a mely lebilincsel s naiv közvetlenségével hat. Mindazonáltal, művei után ítélve, e festőnk fejlődése időnek előtte félbeszakadt s ő nem vitte többre, mint az ügyesebb műkedvelő, a minek alighanem az akkoriban nálunk mindenfelé kicsinyes viszonyok voltak az okai s erejének a tanítás terén és a város társadalmi életében való nagymértékű szétforgácsolása. Bár műkedvelőnél egyéb soha sem akart lenni, jóval több művészi vervvel dolgozott Bubics Zsigmond püspök, a midőn kedvtelésből még az ecsetet forgatta. Tájképei, mint a minő a kassai múzeumban Fraknó vára, a Markó-Ligeti iskola számottevő követőjeként tüntetik föl; virágképei azonban a melyekből itt egy tekintélyes sorozat látható, a bécsi festők hatására vallanak, a kiktől úgy látszik első sorban tanult. Említettem, hogy a Bubics Zsigmond adományozta képek két termet töltenek meg. A képek zöme régi olasz, németalföldi és német mesterek műveiből s nehány jó másolatból áll. Az előbbiek sorában Tintoretto, Claude Lorrain, Pieter Claes és Nic. van Hoye, továbbá Caspar Netscher és Wohlgemuthnak tulajdonított munkák vannak, a melyek egyikét-másikát a tüzetes képkritika, ha el is fogná vitatni e mesterektől, ezek modoráról a képek nagyjában mind híven tájékoztatják a nézőt, miként Rafael, Dürer és a velenceiek irányáról is az a nehány kép, a melyet e mesterek iskolájának tulajdoníthatunk.

A Bubics-gyűjtemény figyelemre méltóbb képei még Overbeck Madonna-kartonja, nehány pompás angol akvarell, több középkori miniatűrkép. Az újabb magyar festészetet a gyűjteményben Ligeti Antal tájképe, a korán elhunyt kassai születésű Aranyossy Ákos rézkarcai képviselik s Bubics püspök pompás arcképe, a melyet László Fülöp festett.

A múzeum képtárának régibb szerzeményei sorában idősebb művésznemzedékünk több jeles tagja szerepel. Székely Bertalan már régebben egész sor pompás tanulmányt ajándékozott a múzeumnak. Tanulmányait a mester azzal az egészséges realizmussal festette meg, a mely nemrégiben rendezett különkiállításán feltünt ifjúkori önarcképét jellemezte. Lotz Károly ajándékából a mesternek egyik régebben festett s múzsát géniuszszal ábrázoló képe került ide. Benczur Gyula Vajk keresztéléséhez festett s Adalbert püspököt ábrázoló tanulmányával szerepel szülővárosa a múzeumban, a melynek érdekesebb képei még Than Mór mohácsi csatája, Orlai Petrich szent István képe, Molnár József egyik legjobb keleti tárgyú műve, a mely utazó beduin családot ábrázol a Markó-Ligeti iskola modorában. Képviselve van múzeumunkban, ha nem is fényesen, Rombauer, a felvidéknek a mult század elején külföldön is ünnepelt festője, a kinek sírja Eperjesen omladozik elhagyatottan. Klimkovics Ferenc hagyatékából került a múzeumba Roskovics Ignác két kitünő festménye. Az egyik Klimkovics arcképe, a melyet a mester jeles professzora ötvenéves jubileumára festett, a másik Roskovics legkedvesebb zsánerképeinek egyike: a művész-

Kassa [illegible]

Kassai citadella

Thaly Kálmán

Egykorú jelentés a kassai citadella megvételéről 1682-ben.

Adatok

1872. 416. l.

every yule, pers

Kassai ág. ev. templom

Ráth György: Paikos Endre: A kassai helvét hitv. egyház megalakulásának története.
Századok: 1894. 622. l.

Könyvism.

Kassa

Kemény L.

Kassa város régi
számadáskönyver

1431–1533.

Petrik 1886–1900

Kassa

Kemény L.

Száz év Kassa legré-
gibb történetéből

Petrik 1886–1900

Kassa

Hohenauer J. és Lekly lyg.

Emlékkönyv a kassai honvédsrobor alap javára.

Petrik 1886–1900.

Kassa

Myskovszky V

Kassa város Középkori és renaissance-stilű műemlékei.

Petrik 1886–1900

Kassa

Abanjtorna megyehára

Hány gyula rajza

repr.

Om. VI. 249. l.

ESZTERGOM

Kincstár: Eskübereszt

Képe VV 1876, 325 l

Kassa

< Forgács utcai kapu >

Révész Kálmán:

A < >. Tört. Közl. Abaujtorna vármegye multjából. 1913. 1–5. l.

Kassa

Lekly Gy.

A Kassai m. kir. gépészeti Középipariskola története 1872-1896.

Petrik 1886-1900

Wick Béla: Dvestorročný kostol košického chudobinca

Kassa

8°, 2k, 19l, Kassa, 1930.

Kassai Kálvária

Wick Béla: A kassai kálvária története

8°, OK, 76L, Kassa, 1927.

Kassai Ispotály-templom

Wick Béla: A kétszázéves kassai Ispotály-templom

8°, K, L, Kassa, 1930.

Kassai Immaculata

Wick Béla: A kassai Immaculata-szobor története

8°, 1K, 45L, Kassa, 1928.

Kassai gör. kath. templom

1871-től önálló parochia.
A templom 1882-86. épült.
1896-ban építették a két
tornyot s vettek a harango-
kat. 1923. külsőleg. 1935. bel-
sőleg tatarozták. 1926.
Jézus sz. Szivé, 1934-ben pedig
Sz. Család oltárát állitották
fel.

Misgör. kath

55. l.

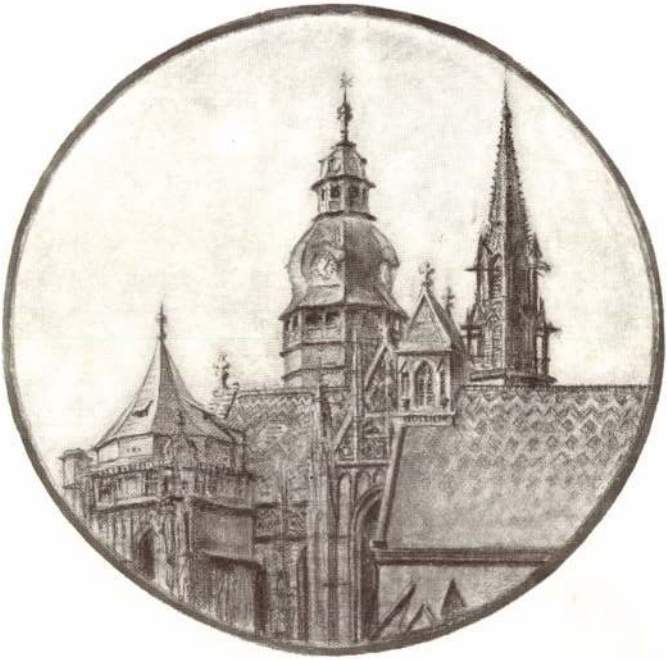

SIPOS BÉLA: KOŠICE.

Kassai építőmesterek

Kemény Lajos (1.): Kassai építőmesterek

Kny. Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye
4°, 12 K, 12 L, Budapest, 1904.

2		3 2 8 2 1	
T		7 3 6 9	február 5 - december 3
			Kamatszámegyenleg
			Kamat [illegible]

Kassai Madonna

Uj Magyar-ság 1940. dec. 25.

Madonna a rózsával
Kassáról

91. l.

33. Kamienetz vára.
Mutius: »La Sacra Lega contro la potenza Ottomana«-jából
(Nápoly, 1699).
La fortezza di Kamienetz
Mutius: La Sacra Lega contro la potenza ottomana (Napoli, 1699).

34. Kassa meghódítása 1685-ben.
(Chiarello: Historia degli Avvenimenti etc. Velence, 1687).
La conquista di Kassa nel 1685.
(Chiarello: Historia degli Avvenimenti ecc., Venezia, 1687).

Ambesata

megéneklője. Tevékenysége olyan, mint Davidé és Horace Verneté Napoleon idején, vagy Jan Matejkoé a XIX. századi lengyel művészetben. Marlborough haditetteit is megörökítette. Nem volt hadi mérnök, aki a generálisokat kíséri; szabad képzelettel dolgozik, esetleg mások leírása alapján. Az autopsia ritka eset nála.[399]

35. Ütközet a bécsi erdőben. Romeyn de Hooghe rajza, Peeters metszete (Magyar Történeti Képcsarnok).

La battaglia nella foresta di Vienna. Disegno di Romeyn de Hooghe, incisione di Peeters (Galleria di Pittura Storica Ungherese).

A felszabadító hadjáratokból rajzolta az Acta Leopoldi lapjait, amelyeket Peeters metszett az Icones számára.[400] Itt látjuk a bécsi ostrom jeleneteit[401] (35. kép), valamint Érsekújvár ostromát.[402] Nevezetes Haffner Kristóf metszete Buda és Pest ostromáról, a legeredetibb s a legfestőibb ostromjelenet, amely 1686 eseményeiről készült: csupa élet és mozgalmasság.[403] Péterváradról, Belgrádról[404] és Eszékről is remek ostromképet készített[405] (36. kép).

Hooghe magyar vonatkozású csataképeinek csekély a forrásértéke: szubjektív alkotások. Az ellentétes elemek összeállítása,

tehát ez is jellemző. E lapocskák közül a legnagyobbnak szélessége 2·08 cm.

Egybevetve a leletek typusait, valamint a közöttük lelt érem tanuságát s azon körülményt, hogy a vitézzel eltemetve, már annak nem egész lovát, hanem csak fejét és patáit találjuk; — mint a honfoglalási kor későbbi szakának temetkezési szokása — temetőnk korát a honfoglalás kezdetétől mintegy három nemzedékre, tehát a vezérek korának elejére tehetjük.

Mindenesetre örömmel üdvözöljük azt a m. n. muzeum gazdag honfoglalási emléksorozatában s hiszszük, hogy Zemplén vármegye ősmagyar emlékekben gazdag földje s lelkes történetbarátai még sok becses emlékkel fogják kiegészíteni.

Dr. Szendrei János.

KASSAI SZÁRMAZÁSÚ ÖTVÖSMŰVEK.

A *gönczruszkai* (Abauj-Tornamegye) ev. ref. ekklézsia tulajdonában több kassai származású ötvösművet sikerült az elmúlt nyáron megállapítanom. Ezek közé tartozik első sorban egy 26 cm. magas, részben aranyozott ezüstből készült kehely, melynek ábráját is bemutatjuk (1. sz.). A kehely síma peremmel határolt négyosztatú talppal bír; a perem fölött gyenge reliefben trébelt növényornamentum vonúl el, míg a talp felső része erőteljes domborodással emelkedik a szár felé, melylyel az egyes czikkelyek bevágódásaiból kiinduló s fölfelé haladó szalagok által felosztott négy mező köti össze. Minden mezőben trébelt diszítésű ornamentumok vannak elhelyezve, melyek ívalakban haladó s rendesen volutákban végződő kartoucheokon csüngő fesztonokat, kacskaringósan haladó virágindákat, kalászokat, virágcsokrokat, az egyik — ábránkon is látható — mezőben pedig kosárba helyezett virágokat ábrázolnak.

A talp legfelső része hegyeikkel lefelé körben álló akanthusz-leveleket példázó gyűrűvé szorúl össze; ebbe van beléhelyezve a tömör ezüstből öntött, gombbal ellátott szár, mely gombján és alsó harmadában egy-egy gyűrűvel van tagolva. E gyűrű fölött és alatt szelíd hajlással hosszú levelek sorakoznak egymáshoz, míg a gomb gyűrű feletti része czikkelyekkel van diszítve s egy erősen hornyolt síma gyűrű által van a kuppához, illetve a kuppa kosarához illesztve.

A kosár egész terjedelmében fehér ezüst-pléhből van alakítva. Legalsó részét a szár gyűrűjétől a kuppa hasasodó része felé, vagyis a sugarak irányában haladó keskeny növénylevelek alkotják; e fölött egy mértanilag szerkesztett, meanderhez hasonló s derékszögű vonalakban tört szalag-dísz vonúl körben, mely fölött végre a kosár tulajdonképeni ékessége: a levél s virágfűzérek közé elhelyezett kalászok, csokorszerűen megkötött s lebegő végű szalagok, fesztonok és egyéb növényi díszekből álló, fehér ezüstlemezből kivágott háló foglal helyet. A kuppa széles harangalakú. Födele kétszeresen profilirozott fedő, melynek kidomborodó felületén egy leveles virágcsokor fekszik.

Arch. Ert. 1898.

a többi a munkások kapzsiságának esett zsákmányul. Példányunk hoszsza 4·02 cm., s karikájának átmérője 2 cm.

Egyik legbecsesebb tárgya végül leletünknek az itt mindkét lapjának rajzában bemutatott ezüst érem, mely temetőnk korát kétségtelenül meghatározza. Átmérője 2·07 cm. s négy helyen át van furva,

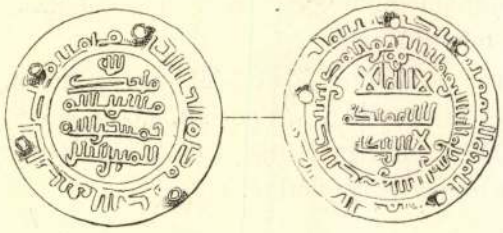

annak jeléül, hogy diszítés s talán fegyver elleni védelem gyanánt is ruhára volt fölvarrva. Egy ázsiai szamanida pénz, úgynevezett dúrhem az, a mely vagy Ismail Ahmed Emir (892—907.) által Balehban, vagy Nasr ben Ahmed (913—993.) Emir által Samarkandban veretett. Tehát mindenesetre vagy a IX. század végéről, vagy a X. elejéről, tehát honfoglalási korunk későbbi korszakából való.

A szamanida pénzek ez időben világkereskedelmi eszközök voltak, hozzánk bizonyára Oroszországon át kerültek, de forgalomban voltak fel egészen a magas éjszaki tartományokig.

Hazai leleteinkben eddigelé csupán a szegedi és galgóczi leletben fordultak elő.*

Jellemzőnek tartjuk, hogy svédországi leletekben szintén több esetben előfordultak ezen részek, még pedig szakasztott olyan filigrános és bőrtűs diszítésű ékszerek kiséretében, a milyeneket a tokaji honfoglaláskori leletből ösmerünk s oly egyéb érmek hozzáadásával, mint a minők például a nálunk a pilini leletben előfordult Lajos-féle (399—911.) kölni ezüst denar** s a benepusztai, neszmélyi és csornai leletek kormeghatározó középeurópai érmei.

A bodrogvécsi leletek sorát az a nyolcz darab szabálytalan alaku, töredezett szélü vékony vert ezüst lemezke zárja be egyelőre, a melyek a kard hüvelyét borították s a melyek mindegyike a fölszögezéshez több helyen át volt lyukasztva. De még ezek sem nélkülöznek minden érdekességet, mert gondosabb vizsgálat után kitünik, illetőleg még két lapocskán pontosan constatálható, hogy azok a fentebb leirt szamanida dirhem féle pénzekből vannak kalapálva. Az akkori viszonyokra nézve

* Hampel J. i. m. 24—26. l.

** Hampel J. i. m. 19. l. és E. Hildebrand. Antiquarisk Tidskrift för Sverige. Stockholm 1870. 55., 66. és 103. lap

A kehelynek minden oly része, mely a diszítést nélkülözi, meg van aranyozva, a többi rész fehér színben hagyott ezüst.

A kuppán bevésve e felirat foglal helyet:

I. GÖNCZRUSZKAI KEHELY.

Ad Gloriam Dei et vsum Ecle: Re: G: Ruszcen. fieri curavit Paulus Bartzay de Ead. et charissima ejusd Consors Susana Vay de Vaja. Anno 1779.

A talp peremén: **Ministro ejusd Paulo Damo Lisznyai.**

A feliratokból kiviláglik, hogy a kelyhet 1779-ben készíttette a gönczruszkai ev. ref. ekklézsia számára nemes Bárczay Pál és hitvestársa, vajai Vay

Zsuzsánna asszony s hogy ezen időben az ekklézsián Lisznyai Damó Pál uram lelkészkedett.

A kehely talpának peremébe két bélyeget találunk beütve, az egyik egy derékszögű négyszögben az S D betüket, a másik pedig a fém finomságát jelző 13-mas számot tünteti elő.

Az első bélyeg jegyei a kelyhet készítő mester nevének kezdőbetüit képezik s ez esetben *Stephanus Diószegi* kassai ötvösmesterre vonatkoznak.

Diószegi István, miként azt a kassai városi levéltárban, az egykori kassai ötvösczéhnek meglévő iratai között és egyéb helyütt eszközölt kutatásaim kiderítették, mint ötvösmester, 1755-től 1782-ig működött Kassán. Polgárjogot 1755 szeptemb. 3-án nyer s még ugyanezen év november havában megnősül, Jenei Gombkötő István és neje: Kovács Judith asszony hajadon leányát, Máriát vevén feleségül. E nővel való házasságából 1779-ig kilencz gyermeke származott, azonban a szerencsétlen szülőktől megtagadta a sors azt a kedvezést, hogy ezek közül csak egyet is felnevelhettek volna, mert gyermekeik legtöbbnyire még csecsemő korukban hunynak el, miként arról a kassai ev. ref. ekklézsia feljegyzései tanuskodnak. Diószegi István 1770—71-ben első czéhmester volt, mint második czéhmester pedig tizenhárom éven át — az 1761., 1767—68, 1772—79., 1781—82 évben — szolgálta czéhét. A czéhregestrom csupán annyit jegyzett fel róla, hogy 1778 április 29-én szegődtette magához inasul a már 1776. július 7-ike óta Grimm András kassai ötvösmester társánál tanuló Neumärker Jánost s hogy e szerződtetés alkalmából Diószegi átvállalja Grimmtől a kezességet. (Ugyanezen inast a czéh már junius 3-án elkergeti, mert rossz magaviseletet tanusított.)

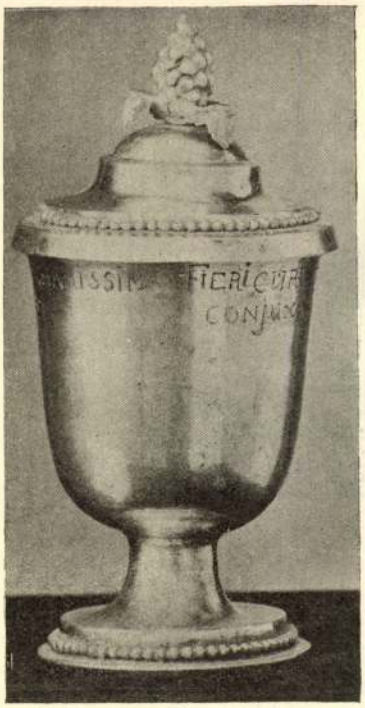

2.
GÖNCZRUSZKAI URVACSORA POHÁR.

Első szemléletre feltünik, hogy a kehely födele — mely magában véve sem illik a kehelyhez — később keletkezett a kehelynél s hogy más kéz munkája. A technikának elütő volta mellett igazolja ezt a peremébe beütött bélyegző, mely **I** és **W** betüket mutat, s mely *Johannes Wandet* kassai ötvösmester mester-jegyét alkotja. Erről a mesterről alább szólok.

A gönczruszkai ev. ref. ekklézsia tulajdonában e kelyhen kívül továbbá egy ezüstből készített, fedeles, nyeles és talpas úrvacsorapoharat is találtam, melynek egész magassága 6 cm., talpának átmérője 5·5, szájának átmérője pedig 6·3 cm. (2. ábra).

Profilirozott köralakú talpán egygyöngysor fut körül, mely gyöngykörrel a födelen ismét találkozunk. A födél ormán, lehajtott levélcsomó között, tobozszerű ékítés ül, mely tömören van megöntve s függőlegesen emelkedik a ponczollal érdessé kivert levelek közül. Maga a pohár trébelt, teljesen fehér színűs csupán belülről van

megaranyozva. Peremén e bevésett feliratot olvashatjuk: **Fieri Curavit Pau. Barczay, de Eadem, et charissima conjux SARA B. BOLDISAR AÑO 1801.**

Kiderül e föliratból, hogy a poharat ugyanazon Bárczay Pál adományozta, a ki a fentebb leírt kelyhet készíttette az ekklézsia számára, de a ki ekkor, 1801-ben, újból (talán másodízben) nősült, mert felesége már nem Vay Zsuzsánna, hanem Boldizsár Sára asszony.

A pohárka talpának benyuló részén s a födél peremén ott találjuk *Wandet János* kassai mester fentebb említett bélyegét s mellette a 13-mas számot, mely az ötvény finomságát igazolja.

Az ekklézsia harmadik tárgya nem kevésbbé fontos előttünk, bár ennek anyaga nem nemes fém, csupán csak vörös réz, mi azonban tűzben erősen meg van aranyozva. E tárgy. az ú. n. úrasztala-kosár, a melyre az úrvacsorán kiosztatni szokott kenyér helyeztetik el. E kosár a mai asztaldíszek szokásos alakjával bír. Köralakú talpa fölött trébelt műben ferde czikkek díszítik, melyek a szár felső részén, a hol ez a kosár lapjához símúl, kisebb méretben ismétlődnek. A kosár lapja fölfelé rézsút kihajló keskeny peremmel bír, mely áttört műben növényornamentummal van díszítve. A kenyértál lapjának fenekén a következő sorokat találjuk bevésve: **Fieri curavit Paulus Barczay de Eadem et charissima conjux sara B: Boldisar, AÑO 1801.**

A kenyér-kosár egész magassága 18 cm., alapjának átmérője: 20 cm., felső lapjáé: 27·5 cm. A kosár felső lapja fölé abroncsok segélyével valamikor egy kis, köralakú domború fedélke volt alkalmazva, a melyen az ev. ref. egyház által oly nagy előszeretettel használt s symbolikus jelentőségű pelikán-madár ült. E födélke, bár most már nincs a kosár fölé alkalmazva, meg van még a templom tulajdonában s melyet, mert csinos kivitele által a századeleji hanyatló ötvösségnek egy jobb alkotását képezi, ábrában is bemutatunk.

A csoport ezüstből van öntve s utólag czizelálva. Közepét a kiterjesztett szárnyú pelikán-madár erős alakja tölti be, mely előtt három fiókája, melyeket feltépett melléből táplál, foglal helyet. Az ezüstből készült úrvacsora-pohár, s az 1779-iki kehely födője hitelesítő bélyegeikkel világosan tanusítják, hogy azok Wandet János keze alól kerültek ki, módunkban áll tehát rajtuk Wandet művészetét s művészetének specifikus fogásait kitanulmányozni. Wandet oly sajátságosan kezelte az ezüstlemezekből kinyirott s azután ponczollal érdes felületévé lett növényleveleket, melyeket gréstikkelyével az erek irányában még külön is megmunkált, hogy egy ilyen példányt jól szemügyre véve, Wandet bármely más e nemű alkotását azonnal felösmerjük.

Az úrvacsora kosáron bélyeget nem találunk; de ha szemügyre veszszük a felső lap peremében elhelyezett áttört ornamentumot, a virágleveleket kezelése rögtön elárulja, hogy Wandet művével van dolgunk.

Maga Wandet János 1779-től 1804-ig működött mint ötvösmester Kassán. A czéh 1779 julius 21-én veszi föl kebelébe «Stuckmeister»-ré s ekkor említtetik meg, hogy beszterczebányai születésű. Remekét ugyanazon évi szept. 16-án mutatja be a czéhmesternek s fizet mestertaxa fejében 15 rajnai forintot. Polgárjogot nov. 29-én nyer, a czéhet pedig, mint első czéhmester, 1791. és 92-ben, második czéhmester gyanánt pedig 1797-től 1804-ig szolgálta.

Két szép gyertyatartóját a kassai Orsolya-szűzek templomában a tabernaculum oldalára alkalmazva láthatjuk. A gyertyatartó fehér ezüstből tömören öntött bütykös növényágat ábrázol, melyre kacskaringós indákkal egy néhány levél kúszik fel. A gyertyatartókon megtaláljuk Wandet ismeretes bélyegét, kétségtelen tehát, hogy az ő munkája.

Hátra volna még, hogy Diószegi István kelyhéről, annak stilusa és technikájáról nézetünket kifejezzük. E kehely sajátságos alakja és ornamentátiójával azonnal feltünteti azt a körülményt, hogy készitője sem a barok, sem a rokokkó ízlés befolyása alatt nem állott, de motivumait a XVIII. században Franczia országból kiindúlt azon sajátságos ízlésből merítette, mely ízlés a XVIII. század legvégén de különösen pedig a XIX. legelején, a Garnier alapdiszpozicziójának elfogadása által egész Európában elterjedt s mely irány a klasszikus görög formák mélyebb tanulmányozása által később megalkotta a száraz, úgynevezett *style-empiret.*

A mint példánkból láthatjuk, e styl elég korán talált hívekre hazánkban is s Diószegi István bizonyára külföldi bujdosásai révén, vagy a Francziországból ide került ötvösmintákból jutott azon diszítő anyaghoz, melyet kelyhén felhasznált s a mely kehely, eltekintve talpának túlmagas voltától, a szár vaskosságától s a kuppa ez időben különben közhasználatúvá vált alakjától, már csak azért is érdekesnek mondható, mert az új iránynak egy aránylag korai képviselője volt hazánkban.

Mihalik József.

3. PELIKÁN A GÖNCZRUSZKAI URASZTAL-POHÁR FÖDELÉN.

KÜLÖNFÉLÉK.

† TORMA KÁROLY, a daciai epigraphica nagy mestere, az aquincumi kutatásoknak kezdeményezője s évek hosszú során át érdemdús vezetője, a budapesti egyetemen egy évtizeden át a classikai archæologia tanára, akad. r. tag, kinek nevét szakirodalmunkban alapvető dolgozatok tartják fön, kit a külföld is méltányolt. Az elhúnyt fényes pályát futott meg, Torma Józsefnek, a híres chronologusnak fia, főispánságot viselt Szolnok-Dobokamegyében, majd a képviselőház alelnöke lett. Később a kolozsvári egyetemnek volt tanára, s innen került Budapestre. A szeretetreméltó embert sok csapás érte; az utolsó években Rómába ment, honnan a kies Porto D'Anzioba tért pihenni. Itt lelte végső nyugodalmát f. é. márcz. hó 1-én, távol övéitől, távol hazájától. *Th.*

† Dr. FISCHBACH OTTO, a gráczi muzeum őre, folyóiratunk derék munkatársa, tudományunk nagy kárára folyó márczius hó 10-ikén, rövid betegség után, 28 éves korában elhúnyt. Béke lengjen porai fölött!

XVII. SZÁZADBELI SIRBOLT. Kassán a főutcza éjszak-nyugati részén 1890. julius hó 14-én kaszárnyaépítés közben terméskőből és téglából falazott sirboltra bukkantak; belső éjszaki falán e csonka felirat volt: «— fieri (fecit?) dominus Stephanus Bakai anno 1676 mense Februario —»; délen: «Esaia XXVI. Vivant mortui sat. habitatis in pulvere»; nyugaton: «Psalm. CXVI. Revertere sat. bene facit tibi. Johan. XIV. XIX. Vivo ego et vos vivetis»; keleten: «Joh. XIX. Scio, quod redemptor sat. videbo Deum meum.» A sirboltban három csontvázon s az elkorhadt koporsók részein kívül ezüstözött, makkban végződő rézkapcsokat s három *zománczozott* gyűrűt találtak. A gyűrűk közül egyikbe, melynek karikája feketére zománczozott, három gyémánt volt foglalva; a karika belső kerületén: «Sz. Jus. (tina?) Wass. Ia. (nos?)» betűk. A második gyűrűben rubint, a harmadikban kő helyett egy zománczott M betű volt. *K. L.*

ÖREG RÁKÓCZY GYÖRGY POHARA. Szentkirályi Sebestyén, kassai lakos 1662-ben kelt végrendeletének* egyik pontja így szól: «Mivel az keresztúri (= bodrogk.) templomhoz való eszközöket eldulták volt az németek,

* Kassa v. levéltárában 19432 sz. a.

Arch. Ert 1897

A TISZAFÜREDI MÚZEUM- ÉS KÖNYVTÁREGYLET, folyó évi február 7-én tartotta évi közgyűlését főt. Tariczky Endre elnöklete alatt. Az elnöki megnyitó után Milesz Béla egyleti titkár terjesztette elé jelentését. Nevezetesebb mozzanatok, hogy szeptember 12-én vette át Tiszafüred városa az új városháza két termébe átköltöztetett múzeumot. Az egylet «Múzeum- és könyvtáregylet»-té alakult át és hogy az 1896. év folyamán az egyesület igénybe vette a magas kormánytól 1895-iki 200 forint segélyét s Tisza-Füred 100 forintos hozzájárulását.

A múzeumi tárgyak a mult év folytán következőleg gyarapodtak: az érmek 390 darabbal s így most van az *éremtárban* 2196 drb pénz és hasonló. E tételnél különös említést érdemel a szives adományozók közt Kiss Pálné szül. Tatár Izabella úrnő, ki Miskolczról egyszerre 355 drbból álló pénz- s eml. éremgyűjteményt ajándékozott a t.-füredi múzeumnak. *A régiségek osztályában* szaporulat 22 ősleleti tárgy; most van összesen 1201 drb. Itt a bronzgyűjtemény megemlítésre méltó becses leletekkel szaporodott; nevezetesen a Lipcsey Tamás tiszafüredi földbirtokos, téglaégető agyagbányájában talált sírból felkerült tárgyakkal s ezek: egy korongos fibula, aranyozott bronzból, 15 darab gránáttal, két egyenlő nagyságú, kereszatlakú kapocs, aranyozott bronzból, különösen nagyságuk által feltünők; két karperecz rossz ezüstből. E telepen csupán egyetlen sír találtatott, melyben még a csontváz is (m. e. méternyire a földszínétől) elporladva volt A megtalált fülönfüggőket a munkások széttördelték s csak alaktalan részeit mutogatták. Tiszafüred nyugoti oldalán elvonuló husz-öles úton, utcsináló munkánál kikerült az árokból egy darab szép példány bronzkorongos fibula, a lapján négy körzetben kék, sárga, zöld, barna zománczos diszítésekkel; egy bronz kis kecske teljesen ép s szép patinával bevonva, patinás bronzcsat, madárfejjel és ennek pendantja épek; kivülök még több töredék bronzcsat és lemez.

A vegyes tárgyak osztályában szaporulat 15 drb, van itt 755 tárgy. — A könyvtár 1896-ban rendkivüli számarányban szaporodott, először is vétel és ajándékozás folytán 122 darabbal; továbbá ez évben adta át a tiszafüredi törzskaszinó a «Múzeum- és könyvtáregylet»-nek az általa gondozott t.-füredi könyvtárt, mintegy 1300 drb. könyvvel. Az évi szaporulat itt 1422 darab és van összesen 1744 darab könyv. Szaporulat a 4 osztályban 1896-ban 1849 drb., van összesen jelenleg 5900 darab tárgy, melyek relativ vagyoni értéke 16—18 ezer korona. A tárlatot 140 vendég látogatta, a helybelieken kivül, míg a 16 év alatt 1925 látogatót jelez a névsor. Az egyleti rendes tagok száma jelenleg 110, a tiszteletbeliekké 33; a könyvtár használata igen élénk.

Bevétel volt 1896-ban 385 frt 84 kr., a kiadás 385 frt 84 kr. A közgyűlés a választmány által már megvizsgált pénztári kimutatást tudomásul vette s a pénztárnok részére a felmentvényt megadni határozta. Majd a választmány által 1897-re javasolt költségvetési előirányzatot tárgyalta és fogadta el a közgyűlés 620 frt bevétellel s 615 frt 56 kr. kiadással, mely kiadások a könyvtár gyarapítására, múzeumi tárgyak szerzésére, felszerelésekre, katalogus nyomtatására, ásatásokra, személyi kiadásra, stb. vannak előirányozva, míg a bevételek államsegélyből, Tiszafüred régebben meghatározott adományából s tagsági díjakból fedeztetnek.

Milesz Béla.

SÍRKŐ CSALÁDJEGYES PAJZZSAL. KASSA

A fennmaradt emlékanyag stiláris kapcsolatai két nagy síremlékfaragó-iskola létezésére utalnak. Kassán és Budán dolgozott ez a világosan kimutatható két műhely.

Az emlékek javarésze az írott adatokkal kimutatható pusztulás ellenére ma is Kassán és Budán található. A két műhely közül kétségtelenül a kassai volt a régebbi, nemcsak a fennmaradt emlékek kronológiája, de a faragás régiesebb stílusú, az ábrázolás is alátámasztja ezt a hipotézist.

Kassán a XIV. század elején egyszerű, liliomban végződő gótikus kereszttel díszített, vésett, feliratnélküli sírkövek használatosak. A díszítményt kőbe vésték és a kő színétől jobban elütő szurokszerű anyaggal töltötték ki. Lajos uralkodásának első éveiben a gazdagodó polgárok már nem elégedtek meg ilyen egyszerű emlékekkel, hanem a kereszt függőleges szárához jobbra dűlő, családjeggyel, vagy címerrel díszített pajzsot is vésettek. Ilyen a kassai Felsőmagyarországi múzeumban lévő és kettőskeresztes családjeggyel díszített sírkő. Vele egyidős az Orbántoronyban álló, egyszerű latin kereszttel díszített, de már domborúan faragott síremlék. Ennek a típusnak továbbfejlesztésével ugyancsak az Orbántoronyban találkozunk, amikor a kereszthez pajzs támaszkodik, először üresen, később két kalapácsos családjeggyel, vagy a román ornamentikából jólismert baziliszkusszal díszítve.

A kassai kőfaragóiskola további gazdagodását és fejlődését már feliratos emlékek jelzik. Ilyen az ú. n. Erzsébet-sírkő, melynek a Tedeum utolsóelőtti verséből vett felirata három köralakú mezőt alkotó mondatszalagba van elhelyezve. A mezőket egykor faragványok díszítették, melyből ma csak egy kendős fejet lehet felismerni. Az eddigi típusok kombinációjából származik az a sírkő, melyet a szakirodalom Seip Andrásának ismer, melynek feliratát azonban Mihalik József Sculptornak, vagy Seriparnak oldja fel. Családjegynélküli címerpajzs díszíti a sírkő keresztjét és felirata szerint 1374-ben elhúnyt számára készült.

E korbeli kassai sírkövek két teljesen fejlett emlékét a felirat alapján tulajdonos és idő szempontjából teljesen el tudjuk határolni. Katalin asszony Jakab kassai polgár anyjának sírköve 1375. évszámot visel. Laposan domborodó keresztjéhez azonban olyan családjeggyel díszített pajzs támaszkodik, melynek jegyét a Dóm kőfaragó-

Dercsényi: Nagy Lajos Korá

Kassai sírkő

ken végül Madonna, Keresztelő Szent János és Szent József, Szent Anna és Szent Erzsébet foglalt helyet.

E pompás és gazdag kompozícióból ma csak töredékeket láthatunk a Halászbástya Kőtárban. Mária és Szent János torzója, az egyik evangélista ülő alakja még ma is jól felismerhető. A faragványok anyaga, gyengeminőségű homokkő, sajnos, nagyon rosszul őrizte meg a Nagy Lajos-kori szobrász vésőjének munkáját. De így is érezni a ruharedők lendületes vonalvezetését, mely azonban nem érinti az alakok biztos statikáját és lágy körvonalakkal fogja körül a ruhába bujtatott testet. Ugyanezt a tartózkodó, kiegyensúlyozott vonalvezetést érezni az ülő evangélista alakján is, ami a feltételezett, de kellően nem igazolt nürnbergi hatás mellett a magyar művészet egyéni, kiegyensúlyozott józan szellemére mutat (X. tábla).

Nagy Lajos korának utolsó éveiből származik a nagyváradi székesegyház egykor biztosan gazdag szobrászati díszének egyetlen maradványa, egy nemrég előkerült Szent László torzó. Baljában pajzsot tartó, a hetvenes éveknek megfelelő lovagi ruházatot viselő álló alak egykor talán a Szent László-kápolnát díszíthette. Amennyire valószínű, hogy stílusa és motívuma a székesegyház előtti bronz Szent László szobor, a Kolozsvári testvérek művének hatása alatt alakult, annyira ellentétes a kor művészi elképzelésével, hogy a bronzszobor másolata lett volna. Architektonikus összefüggéseit különben is a háttérben leomló, tagolatlan köpeny eléggé hangsúlyozza. Fontosabb, hogy újabb bizonyíték a nagyváradi Szent László-kultusz lovagi átfogalmazására és méreteire. Eszerint a székesegyházban a két bronz Szent László szobor és a Szent László-herma mellett ez volt a negyedik, a lovagkirályt ábrázoló plasztikai alkotás.

A gyérszámú, elszórt, de magas kvalitású épületplasztikából jogosan következtethetünk arra, hogy lényegesen több készült Nagy Lajos idejében, de már a XV. században megkezdődő átépítések, a templomok pusztulása ezeknek a gyengébb anyagokból készült szobroknak megsemmisüléséhez vezetett.

Lényegesen gazdagabb és összefüggőbb anyag áll rendelkezésünkre a síremlékszobrászat terén. Az emlékek javarésze időtálló vörösmárványból készült, bár pusztulásukat a sírok feltörése, a padozatba helyezetteknél az állandó koptatás is előmozdította. Az elhúnyt sírjának emlékkel való megörökítésének gondolata már a XI. században is felbukkan a pécsi sírkövön, de általános elterjedése Nagy Lajos korára tehető. A síremlékek számának megszaporodása kétségtelenül a lovagi öntudattal és a lovagvilág életformáit szívesen utánzó, egyre gazdagodó városi polgársággal áll kapcsolatban. Eleinte csak a sír megjelölésére, később a családjegy, címer alkalmazásával a személy közelebbi meghatározására kerül a sor, míg a korszak végén már az elhúnyt alakjának, sokszor valószerű ábrázolásával is találkozunk. A sírkövek megoszlása világosan mutatja ennek a folyamatnak szellemi alapját is. Kassán a polgári sírkövek még a korszak végén is csak felirattal és családjeggyel vannak megjelölve. A lovagi sírkövek legnagyobb részét országszerte címer és felirat díszíti. Végül találunk olyan sírköveket is — igaz nagyobbrészt főpapokét — melyeken a személytelen címer háttérbe szorul, hogy helyet adjon az elhúnyt alakjának. Ez a folyamat a halottra való emlékezés, alakjának megörökítési vágya mellett kétségtelenül az emberértékelésnek a középkori kötöttségből kiszabaduló öntudatosításnak eredménye.

Kassa régi síremlékei

Wick Béla: Kassa régi síremlékei: XIV–XVIII. század.

8°, 27K, 160L, Kassa, 1933.

Kassa régi temetői

Wick Béla: Kassa régi temetői, templomi kriptái és síremlékei: I. Temető

8°, 1P3K, 18DL, Kassa, 1928.

Kassa régi sírkövei

Wick Béla: Kassa régi temetői; templomai kriptái és sírkövei. Košice, 1928-31. 8-r. 280 l, 99 képmell.

Ism.

Pozsonyi-Filtsch Zoltán: Sárospatak 1933, 348, 349. l.

niszter Ur !

. költségvetésben a "Művészeti célok

tán műemléki célokra 45.000 Pengő

FIEDLER JÓZSEF:

KASSA OSTROMA 1706-BAN

Kassa város tanácsi jegyzőkönyvében, az 1706-ik esztendőben egy szó ötlik a szemünkbe a sárgult papiros margójáról. Obsidio. Háromszor, négyszer is előfordul egymás után, és mindenkor nem is egy, hanem több felkiáltójel örködik mellette. Ha átfutjuk a szó melletti eseményeket, megtudjuk, hogy bizony nem könnyű napok virradtak akkor a városra, mert Rabutin generális csapatai tartották körülzárva a II. Rákóczi Ferenc fejedelem pártján lévő Kassát.

Lapozzuk végig a régi tanácsi jegyzőkönyvet és nézzük meg, milyen volt az élet a körülzárt város falai között.

1706 szeptember 21-én megérkezett Kassára, a fejedelem parancsára Károlyi Sándor. Mikor a városi tanács tagjai, élükön Lukatsik György főbíróval tiszteletüket tették a generális előtt, az közölte velük, hogy a német csapatok Erdélyből jövet körül akarják zárni a várost. Rögtön átvette a katonai hatalmat és elrendele, hogy a lakosság minden módon mutassa meg hűségét hazája és ura, fejedelme iránt. Megparancsolta azt is, hogy három nap alatt minden épkézláb ember fogjon fegyvert, aki pedig ezt megtenni vonakodik, azt üzzék ki a városból.

A nemes tanács azonban úgy vélekedett, hogy »Isten őrizzen, obsidiónak alkalmatosságával nemcsak fegyveres, sőt másféle emberek is kivántatnak vigyázásra, tűznek oltására, törések megcsinálására etc. Azért nem ítéli tanácsosnak, hogy a férfi cseléd, ámbár fegyvertelen legyen is, ki igazítassék.«

Szeptember 25-én elrendelte a városi tanács, hogy »aminémű pálinka találtatik árendátor uraiméknál, azt a militia számára elfoglalják, hasonlóképpen a sert is«.

Ugyanaznap megparancsolja Károlyi Sándor generális, hogy mindenki hordassa le padlásáról a szénát, szalmát és szemes életet, és a zsindelyek is leverettessenek a házak tetejéről. A parancsolatot kihirdető kékdolmányos szepességi hajdú azt is kikiáltotta minden uccasarkon, hogy: »az idő úgy hozván, minden ember állandó legyen maga hivataljában, szófogadó, serény és akit midőn s hová fognak szükség idején küldeni, mind hóttáig ott maradjon«.

Lukatsik György főbírót meglepte ez a rendelkezés. Tudta ő nagyon jól, hogy hol van helye megszállás idején a városi lakosság fegyverforgató tagjainak, mert ősidők óta megszentelt tradíciók jelölték ki azt. Elment tehát a generálishoz és értésére adta, hogy ilyenkor, mikor ellenség áll a kapuk előtt, a céheknek a tornyokban, a kételkedőknek a belső bástyáknál, azoknak pedig, akik nem bírnak polgárjoggal, a belső kőfalnál van a helyük. »Azért, ha ezen parancsolat úgy értetik, — fejezte be szavait a főbíró —, hogy a lakosság a katonasággal együtt a külső bástyákra rendeltessék, ez nem lehet«. Hogy Károlyi Sándor mit válaszolt Lukatsik főbíró szavára, azt nem jegyezte fel a tanácsi jegyzőkönyv.

Másnap új rendelet látott napvilágot. Ennek értelmében mindenki, aki a falak között lakik, köteles megjelenni a tanácsháznál, és saját anyanyelvén hűséget esküdni a fejedelemnek.

Megkezdődött hát a búcsújárás. Nemzetiségek szerint jöttek a népek. A tanácsház előtti téren Lukatsik főbíró olvasta a formulát és az emberek kórusban mondották utána az eskü szavait. »Az igaz Isten, ki Atya, Fiú, Szent Lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, engemet úgy segéljen, hogy noha én is a tekintetes magyar haza és méltóságos vezérlő fejedelem, Felsővadászi Rákóczi Ferenc kegyelmes urunkhoz megesküdtem vala, mindazonáltal ezen mostani alkalmatossággal és szabad akaratomból megújítván, ezen Kassa városa következendő obsidiójának idején, fejem fennállásáig s utolsó csepp véremnek kiontásáig fegyverkezvén, megnevezett kegyelmes fejedelmünk, s hazánk hívségében álhatatosan megmaradok. Azok ellen sem titkon, sem nyilván semmit nem cselekszem. Barátjának barátja, ellenségének ellensége leszek. Ha másokban, akár feljebb, akár nálamnál alább valók legyenek, hazánk s kegyelmes fejedelmünk ártalmára s ezen Kassa városának

Tátra. 1938. II. 2.

veszedelmére szolgáló dolgokat tapasztalok, minden félelem, kedvezés és személyválogatás nélkül kinyilatkoztatom. Sőt, ha énbennem is olyan találtatik, mint hazámnak árulója, mások rettentő példájára fökommandóim által teendő törvény szerint méltán büntettessem. Isten engemet úgy segéljen! Amen!«

Amikor az utolsó városi hajdú és az utolsó koldús is letette az esküt, Károlyi Sándor katonái fölgyujtották a külső várost, az úgy nevezett Hóstátot és a messzebb fekvő Miszlóka, Tökés, Téhány és Szent-István falvakat is, hogy a közeledő német csapatok sehol ne találjanak se élelmet se menedéket.

Estére aztán kivonult csapatával a városból a generális. Becsukták az északi, a déli és a Folgass kaput. A kapuk kulcsainak egyikét átadták a főbirónak, a másikat pedig Radics András kommendánsnak. A bástyatornyokban töltött fegyverrel őrködtek a céhek és a dóm magas, szürke tornyába is vigyázó őrség került.

Elszakítva a világtól, magányosan várta a német csapatok támadását Kassa városa.

Szeptember 29-én, szent Mihály napján, megjelent a város határában Rabutin generális ármádiájával és a Hernád mellett megszállván, ott töltötte az éjszakát. A császári tiszt másnap rögtön hozzáfogott az ostromhoz. Fölvontatta ágyúit a szepsi-út felöli dombokra és lövetni kezdte a várost. Éjszaka sáncokat ásatott a várfalak közelében és ezek mögé rejtette hatalmas mozsárágyúit. A tanácsi jegyzőkönyv rosszalóan említi meg, hogy »Rabutin generális uram éjjel-nappal ágyúkkal és bomba hányásokkal oly közelről lövette a várost, kinél már közelebb afféle derék muníciót már nem kellett volna szállítani«.

Érthető, hogy a becsapodó bombák és ágyúgolyók pánikot idéztek elő a lakosság körében. Hogy ennek elejét vegyék és az embereket figyelmeztessék a becsapódó golyókra, a következő óvintézkedést léptették életbe: »Az egész harangokkal való harangozások, úgy az óráknak jelzése is megszüntetett. Amidőn tűz támadott, jele volt az harangoknak félre verése, midőn pedig az ellenség bombát bocsájtott, hogy kik vigyázhasson, mindenkor a dob háromszor megüttetett.«

Az erős ostrom ideje alatt a fölfegyverzett városi őrség és a lakosság között is meglazulhatott a fegyelem, mert a tanácsi jegyzőkönyv megemlíti, hogy a tanács tagjai október 2-án összeültek a városban lévő főtisztekkel és egy szigorú edictumot adtak ki.

Olyan ez az edictum, mint egy ma kiadott statárium-rendelet. Megérdemli, hogy teljes egészében közöljük.

»1. Valaki Isten ellen káromkodik, bemondván Tisztének, egy néhány ízben keményen megbüntettessék, ha ugyan meg nem tér, végén meghal érette.

2. Senki a város feladása felül feje elvesztése alatt ne beszéljen.

3. Senki az ellenséghez ne szóljon se jót, se gonoszt, egyszer adott hite szerint, hanem puskával feleljen.

4. Valaki tiszte ellen zúgolódik s parancsolatját nem fogadja, meghal érette.

5. Részegen a bástyákra senki ne menjen.

6. Ahová rendeltetett egyszer, mindenféle rend ott legyen, más kapitányság, avagy pedig Commendáns uram alatt való bástyára ne menjen, hanem ha a szükség kívánja, vagy kapitányától vagy pedig Commendáns uramtúl küldetnék.

7. Valaki az strázsán aludva vagy vigyázatlanúl találtatik, meghal érette.

8. Ha valakinek valami fogyatkozása lészen akár micsoda fogyatkozásban, az olyantén az maga kapitányának vagy Commendánsának jelentse meg és adja értésére a Főkapitányoknak vagy Commendáns úrnak, hogy idején igazítassék el az olyan fogyatkozás, ne zúgolódgyék, a seregben legkisebb okot ne adjon a confuzióra, mert akárki légyen meghal érette.

9. A városban, aki nem deputáltatott fegyverkezésre, ki ne jöjjön, se ides-tova ne járjon, hacsak kapitány vagy pedig Commendáns uraimék nem hivatják, se conventiculumokat ne tartson, mert ami rajta esik, magának tulajdonítsa.

10. Minden féle rend között az egyesség megkívántatik. Senki egymásnak kárt ne tegyen lopással vagy városban való kóborlással, mert mihelyen valaki abban tapasztaltatik, meghal érette.

11. A bástyákon való zajgásnak minden ember békét hagyjon, hanem csendességben legyen, kiváltképpen, ha ellenséget lát.

12. Senki hamis hírt ne költsön és ha mit hall, akár jót, akár gonoszt, se titkon, se nyilván másnak ki ne jelentse, se hintegesse és zürzavart ne indítson, hanem jelentse meg késedelem nélkül kapitányának vagy pedig Commendáns uramnak.

Actum Cassoviae die 2. Octobris 1706.«

Az ostrom alatt Radics András, Esze Tamás és Ölyvesi regimentje volt a városban. Azonkívül egy kisebb lovascsapat, mely Erdélyi Miklós deák vicekolonellus parancsnoksága alatt állott. Továbbá a Szepes vármegye által küldött hajdúk. Összevissza körülbelül négyezer ember. »Ezen vitézlő rend — mint a tanácsi jegyzőkönyv megjegyzi — éjjel-nappal elosztván a külső bástyákon vigyázott, lött, és fegyverkedett, a belső és külső kapuk között való vigiliákat is el ne mulasztván.«

»A városi nép pedig, — emlékezik tovább a jegyzőkönyv — néha egész éjszakákon a nemes városházán mindnyájan, néha pedig egy része ottan, más része a kapitányok szállásán és harmadik része alsó kapu között is vigyázott, tüzet annak idejében oltott és mint olyan, szükségben és félelemben mindenről gondoskodott.«

1706 október 11-ig tartott az ostrom. »Ezen napra virradólag, — mint a tanácsi jegyzőkönyv írja — az ellenség étcakának idején kiszállítván municióját a sáncokból, Kassa alúl az egész ármádiával a Hegyalja felé vette magát, micsoda kimenetele lesz tovább, Isten titkában áll.«

Felszabadult hát Kassa. De a tanácsuraknak nem volt nagy örömük, mert amikor végigjárták a várost és újra összegyültek a tanácsházban, szomorú szívvel jegyezték bele a tanácsi jegyzőkönyvbe, hogy: »Károkat pedig minéműeket tett légyen, mint a szt. Erzsébet nagy templomában, az egész Folgács uccában, külső és belső Folgász bástyákban, mint pedig ezen városban lévő házakban, az bomba és ágyúlövések által, azok csaknem megbecsülhetetlenek. Mindazonáltal elmenetele után az ellenségnek, megtekintvén Károlyi Sándor uram önagysága más becsületes úri rendekkel együtt mindazokat, csak hozzávetőlegesen szólottanak úgy hozzá, hogy ezen alkalmatossággal háromszázezer forintnál több kárt vallott volna Kassa városa.«

Nagy volt az anyagi kár, de annál kevesebb veszteség volt emberéletben. »A belső népből — írja a tanácsi jegyzőkönyv — Istennek csodálatos gondja viselése után, mindannyi ágyúlövések és bombák behányása után is, tíznél több el nem esett, mind a vitézlő rendeket, mind pedig a lakósokat egybe számítva. És azok között is senki oly nevezetes ember nem volt és a többin is csak vigyázatlanság és vakmerőség miatt esett a szerencsétlenség.« A németeknek azonban, mint a jegyzőkönyv megemlíti, »fele a földszínen hagyatott és eltemettetett, kinek számát mindez mai napig nem tudjuk, mivel minden nap arra rendeltetett emberek keresik és sírba tévén eltemetik őket és napról-napra növekedik számuk.«

Október 14-én aztán bevonult a felszabadult városba II. Rákóczi Ferenc fejedelem Bercsényi Miklóssal és egész udvartartásával. Önagyságát Lukatsik György főbíró és a városi tanács tagjai fogadták a város külső kapuja előtt. A belső kapunál Radics András kommendáns várta a fejedelmet, az Erzsébet templom ajtajában pedig Pettes András, a nagyprépost. Mozsarak üdvlövései között hallgatta végig Rákóczi a szent misét és az ünnepi Te Deumot a dómban. A mise után pedig a város lakósai, akik díszruhában, zászlókkal és dobokkal sorfalat állottak az ucca két oldalán, visszakísérték a fejedelmet Eszterházy Antal palotájába.

Ez volt Kassa utolsó, dicsőséges ostroma. 1711-ben mégegyszer körülfogta a várost a német. Ekkor azonban már nem tudott a fejedelem hűségén lévő városi katonaság megbirkózni a túlerővel. 1711 április 27-én a város kénytelen volt megnyitni kapuit a császári hadak előtt és ezzel véget is ért Kassa szerepe a Rákóczi-kor történetében.

SZEMLE

IRODALOM

SZLOVÁK KÖNYV EÖTVÖS JÓZSEFRŐL. Röviddel ezelőtt jelent meg Göllner Erzsébet könyve: József Eötvös, štúdia literárne historická (Eötvös József, irodalomtörténeti tanulmány).

A könyvet érthető érdeklődés előzte meg, mert az előbbi híradások szerint a szerzőnő a pozsonyi magyar tanszék jelöltnője volt. Az érdeklődést mindenesetre a sine ira et studio néző és a könyvet önmagában váró magyar kultúrmunkások is osztották, mert ebben a témában a csehszlovák nemzettel való kultúrális megismerkedésünk annyiszor kihangsúlyozott követelménye méltó anyagra talált. Eötvös József, egyik legátfogóbb, legeurópaiabb tehetségünk, akit Masaryk is idéz müveiben, szlovák nyelven megszólal. Érdekes egyéniségét, hatalmas irodalmi és tudományos életmüvét szlovák szerzőnő mutatja be a csehszlovák tudományos köröknek. Ezt vártuk a könyvtől és ilyen szemmel néztük első 8 mutatványoldalát is, mely annak idején a pécsi Magyar Női Szemlében látott napvilágot és melyet a PMH is ismertetett.

Amikor a szerzőnő erre a könyvre vállalkozott, súlyos feladatok terhét rótta önmagára. Nem is egy irányban. A magyarsággal szemben azt vállalta, hogy kultúrájának egyik kiváló képviselőjét méltó és nívós módon mutassa be a csehszlovák tudományosságnak. Az ő szemében úgy kellett Eötvöst bemutatnia, mint az európaiság új felfedezettjét, akinek nagyságából a tolmácsolás mit sem vonhat le. Végül felelősséget vállalt Eötvössel szemben: nívót idegen köröknek csak a nívó magaslatában lehet tolmácsolni. Eötvöst megírni annyit jelent, mint az ő hitvallását követni: »munkánk több legyen, mint csak szép tudományos mű, szép emberi tett legyen!« (Falu jegyzője).

Mindehez még egy nem is olyan kis szívügyünk járult hozzá: Eötvöst eddig úgy, ahogy az Idő kivánja, még nem írta meg senki. Voinovich kitartó buzgalommal életadatait szedte össze, épúgy mint Ferenczy, Concha, Gyulai, Alexander Bernát, Berkovics, Bodnár, Császár, Dóczi, Fináczy és a többiek végtelen sora csak hozzászólt. Részleteket láttak és részleteket tárgyaltak, de az összefoglaló Eötvös-mü mind máig esedékes. Úgy pedig még senki sem írta meg, ahogy épen szlovák szerzőtől elvárhatjuk, hogy Eötvöst és müvét a dunamedencei népek egyetemébe helyezte volna. Az új könyvnek tehát bőséges tér állott a rendelkezésére.

Mit töltött be a szerzőnő ezekből a feladatokból? Mennyire járult hozzá a nagy ür betöltéséhez, mely épen Eötvös körül tátong?

A téma:

Egyet előre kell bocsátanunk: a szerzőnő hálás témát választott. Eötvös nemcsak egyéni nagy jelenség, hanem korának és a korabeli eszmeáramlatoknak is hü kifejezője. Utólagos kritika fenntartásával is örömmel kell azt regisztrálnunk, hogy épen legeurópaibb jelenségünk tolmácsolását választotta. Azt az Eötvöst, akit európaiságában a legkönnyebben és a legméltóbban érthetnek meg bárhol. Itt mindjárt előre leszögezhetjük: a szerzőnő minden sora Eötvös nagyságától és tiszteletétől teljes. Úgy foglalkozik vele, mintha a nagyság és abszolut csodálat befejezett épület volna, melynek kibővítéséhez nem is akar hozzájárulni, hanem minden megállapításával szilárdságát akarja dicsérni. Ez helyes kiindulópont, de kritikátlansága a végeredményt veszélyezteti, mert Eötvös megírása nemcsak abból áll, hogy mindent, amit róla tudunk, felsorolunk és mindent mindenkor szó nélkül tudomásul veszünk, legfeljebb egész apró részleteknél akadunk meg és azt mondjuk, itt Eötvös ezt vagy azt nem írta meg, pedig megírhatta volna. A megírást pozitív értékelés jegyében kell megoldani. Bár milyen jó a kiindulása — mi magyarok csak hálásak lehetünk annak, aki Eötvöst nagynak és értékesnek tartja —, de ennek a módszernek idővel mégis ki kell lépnie a hideg, mindent termé-

KASSAI HARANGOK. A *kassabélai* róm. kath. plébániatemplom tornyában lévő harang felirata, melyet Kovács S. lelkész úr szíves készsége folytán közölhetek, érdekes adalékkal járul hozzá harangjaink történetéhez. A maiuscolákkal előállított felirat, mely a haranggal együtt úgy van öntve, ugyanis így szól:

LILIA — CEU — FLORENT —
AQUILA — CEU — NUBILA —
TRAHA — NT — GUNTERŪ —
SANGUIS — FLOREAT — ATQUE —
VOLET.
O(mnia) A(d) M(ajorem) D(ei) G(loriam).

A harang feliratában említett Gunther (Günther) az a kassai patricius család, melynek egyik tagja, Mihály, 1516-ban Kassán elhunyván, az odavaló dómban helyeztetett örök nyugalomra. Sírkövét, mely ez idő szerint a többi páratlan becsű síremlékkel együtt esőnek, viharnak, fagynak kitéve félre dobva hever a város egyik dudvás, piszkos kültelkén, e folyóirat tavalyi évfolyamában mutattam be (157—172. l.). Günther Mihály emlékének tisztelettel adózhatunk, mert ő volt az, ki a kassai Erzsébet-székesegyházat gazdag adományozása által egy oltárral s több becses műtárgygyal gazdagította. Az ő hagyatékából öntetett a kassabélai harang is, melyen a megboldogult bőkezű donátornak emlékezetét az imént közölt feliratban örökítette meg a mainál jóval hálásabb nemzedék. Valószínű, hogy a harang egy ideig valamelyik kassai templom tornyában függött s csak később került ki a kassabélai templomba, a melynek Kassa város jelenleg is patrónusa. — A kassai ev. ref. templom egyik harangjának történetét, az ekklézsia levéltárában lévő feljegyzés szerint, melyet Révész Kálmán szívességéből közölhetek, röviden a következő sorokban ismertetem: 1690. Ujjolag öntetett az harangunk, mely a városban lévő templomunk (mai apáczák temploma) megégésekor elolvadott, ilyen inscriptióval:

SVM FVSA IN HONOREM ET GLORIAM
SS · TRINITATIS ET VSVM ECCLESIÆ
REFORMATÆ CASSOVIENSIS 1690.
DIE 2-a IVNII. POST TRISTEM
CONFLAGRATIONEM CIVITATIS CAS-
SOVIENSIS ET TEMPLI
HVIVS IN ANNO 1674 NOVO ME
FVDI CVRAVIT GR. D. MICH ·
VARADI Aº 1690.
FVDIT ME Von (?) VLACH ·

Mihalik J.

HAZAI ÖTVÖSSÉGÜNK TÖRTÉNETÉHEZ.* A jelen alkalommal közölt adalékok is csak szórványosak ugyan s összefüggő képet nem tudnak adni, mindamellett publikálásuk indokolt, mert van remény rá, hogy esetleg

* Előbbi közleményeink megjelentek: Arch. Ért. 1893: 372. l.; 433—434. l. és 1896. 142—145. l.

Arch. Ért 1898.

ujabb levéltári kutatások által azok kiegészíttetnek s mert műtörténeti adataink nagy szegénysége mellett örömmel kell fogadnunk az ily fajta legapróbb feljegyzést is.

Az adalékok, melyeket ez alkalommal közlünk, kivétel nélkül a kassai városi levéltárból kerültek ki, s a mennyire ez lehetséges volt, valamennyinél meg van nevezve az okmány levéltári száma is, a melyből az illető adalék vétetett.

1504. Von wegen *Alexanders Schuitzers* mit der *Goltschlaerenn* haben dÿ czewgen, als nemlich: Jorg Rolwagen, Michl Steuer, Hans Schmidt eyntrechterlich eynbekannt, dass zÿ sich mit eyander vorricht haben. (Kassa város egykorú jegyzőkönyvéből.) — Az említett *Alexander Schuitzer*, ki a pénzverőkkel bizonyos ügyben kiegyezkedett, bizonyára a kassai Erzsébet-templom berendezési munkálatai körül szorgoskodott.

1516. Am freytag visitationis. Vorbot *Alberti Goltschmidt* von Epperies. Hat Albrecht goltschmydt von Epperies eyn Vorbot gethan auff alle vnd yczliche gutter, wye die genannt weren des Bertu Vrbanusz, bys czwm Rechten. — A szóban forgó eperjesi illetőségéről kétségünk nem lehet. (Kassa város egykorú jegyzőkönyvéből.)

1529. Am Tag scti Francisci. *Jorg Moler* hot eyn Vorbot geton auff das Geldt, das der *Albrecht Goltschmied* legen soll vor das Haus Simon Molers. etc. (Kassa ~~város egykorú~~ jegyzőkönyvéből.) A nevezett *Albrecht Goltschmied* kassai ötvös volt, hol 1528-tól 1533-ig találjuk nyomát.

1530. Feria sexta ante Geoigi. *A kassai pénzverő-ház legényei tilalmat tesznek Stürzer Peter lovára és javaira.* «Vorbot der monzer geszelln. Dÿ Moenzner geselln haben eyn Vorbot gethon auff des Thomas stürzers ross vnd gÿtter, dy her beÿ dem Tÿreck pÿnder hot, bisz zwm rechten.» (Kassa város levéltárában, az egykorú városi jegyzőkönyvben.)

1552. május 22-én a kézsmárki biró és tanács írásos meghatalmazást ad «*Dominicum Aurifabrum*, juratum civem nostrum»-nak és «*Maximilianus Aurifaber*»-nek, hogy bizonyos peres ügyben Kassán eljárjanak. (Kassai levélt. № 1688/15. Miss.)

1566. április 10. Sebastian Gierlin, «vorwalter des Handels aus der Schmelnicz» (Szomolnok) írja a kassai tanácshoz, hogy mert a tanács őt levélben megkereste, hogy 13 márka ezüstöt küldjön neki, ezt ő a legszívesebben megtenné, ámde ezt már nem teheti, mert azt az ezüstöt, a melyet még csak 3 nap előtt birt, már máshová elküldötte. (Kassai levéltár. № 2764/35. Miss.) A levél érdekes adatul szolgál arra nézve, honnét szerezték be a kassaiak az ezüstöt.

1578. julius 4-iki kelettel a rozsnyói biró és tanács a kassaiakhoz írja, hogy rozsnyói lakos: *Steffanus Goldschmied*, megjelent a rozsnyói tanács előtt «vnd vns erinnert eines Recht Spruchs halben, so alhie der verschinen (15)72 Jahr beschehen zwischen Fliesch Jeorgen vnd Daroczj Philip von wegen fl 25», a melyet Daróczy Fülöp Flies Jorgen fivérének, Ilies Jonusnak, ötvös István házában, Ilies Jorgen jelenlétében, készpénzben kölcsön adott. Daróczy Fülöp elhalván s legközelebbi vérrokona (Freund) ötvös István lévén, de mert ez Rozsnyóról elköltözött . . . stb. (Kassai levéltár. № 3473/66. Miss.)

1578. Actum 15. January. Greger Fibigk thuet ein Verbot auf *Evtwesch Janosch* von Crockhaw, Ross, so in der Vorstat beim Kalmar Kelemen stehet. (Kassa város egykorú jegyzőkönyvéből.) — Az adalék megállapítja ötvös János krakói illetőségét s egyszersmint a lengyelországi ötvösökkel való érintkezésünket dokumentálja.

1583. «*Daniel Sturmb*, Goltschmied aus der Neusol» Gallen János hagyatékának leltározásánál szerepel. (Kassai levéltár, lajstromozatlan missilis.)

1588. szept. 26-iki kelettel Göncz birája és esküdt polgárai levélben kérik meg a kassai birót s tanácsot, hogy *Eotwos Bodizar* gönczi polgárnak, ki «hit szerint tanuvallomást kivánna» tenni a kassai tanács előtt, «kivel az eo keresetét erősithetné és bizonyithatná», azért kérik a göncziek a kassai urakat, hogy ötvös Boldizsár részére «az minth isteni igazság ezt mutatja, agya meg nekie, kivel állhasson az törvény eleiben.» (Kassa város levéltára. № 4070/104. Miss.)

1591. okt. 30. *Andreas Schmelczer* tut Verbot auf des Katas (Kádas) Lukatsch Hab wnd Gütter wmb 193 fl Schuld. (Kassa város egykorú jegyzőkönyvében.) — A szóban forgó személy a pénzverő-házban pénzolvasztó lehetett s az alábbival egy és ugyanaz.

1592. máj. 13. Schmelczer Andras tut Vorbot auf Nitraÿ Mathein Gelt $4\frac{1}{2}$ fl, bej Zalomkemenj Walent. (U. ott.)

1593. szept. 1. *Die Goldtschaderin* Sophia, Paul Kirchners stieftochter, begerret miet verwilligung eines E. Ratts das Haus und ihre Guetter zuverkauffen etc. (U. ott.)

1595-ben a város első negyedében «*Goldtsaderin*» háza említtetik. (Kassa város egykorú jegyzőkönyvében.) — Az adat az előbbi adalékban említett Zsófia asszonyra vonatkozik. A férj a pénzverőháznál czémentes lehetett.

1598. A városi adókönyvben: Jobst Beckhmann Rest wegen *Christoff Goldschaider* in Paull Reichendallers Haus: Anno 1592—93: fl 8. Anno 1596. in sein Hausz: fl 6. Anno 1597. fl. 6. Thuett fl 20.

1689. jul. 22. Abaujvármegye limitatiója az ötvösök részére. «Limitatio rerum Venalium etc.»

Eötvösök.

(A «*széna*», «*tűzre való fa*», és «*görögh portéka*» czímű czikkelyek előtt, vagyis 25 limitatió között a 22-ik helyen.)

Síma ezüst mínek gyrajától köl adni	fl 3 ℔ 25.
Szep aranyos mínek gyrajától	« 4 « —
Fél részént aranyozott mivnek girájától	« 3 « 60.
Az sima mínek kivől-belől való megaranyozására egy gyra ezüsthöz két aranyat vegyenek.	
Czifra mínek aranyozására aranyat	« $2\frac{1}{2}$.
Az sima mínek egy felől való aranyozására egy gyra ezüstre aranyat	N- 1.

(Kassai levéltár. № 10194.)

1747. Kassa Nemes város ezüstportékájának specificatiója, a mely portéka is oeconomus uraiméknál vagyon:

Egy magas fedeles ezüstpohár, kivül aranyos, a fedelén ezüst rózsás bokréta. — Egy ezüstpohár, cum inscriptione circa insigne Stephanus Almássy supra insigne unicornis. — Második kisebb. — Harmadik még kisebb. — Negyedik is annál kisebb, cum ysdem inscriptionibus et insignibus. — Két ezüstpohár, belül aranyos, kivül czápázott cum inscriptione D et M, id est Debreczeni Mihály. — Item egy kicsiny ezüstpohár, belül aranyos, kívül sub inscriptione Kállai Mihály. — Egy kehely formájú, kivül-belül aranyos és lyukacsos czápázású. — Item tizenkét ezüst részrül aranyozott kanál cum inscriptionibus axiomatum. — Hasonló egy kanál megaranyozott, a nyele gombra desinál. — Item hat közönséges ezüst kanál.

A szóban forgó ötvösművek, Almássy István, Debreczeni Mihály és Kállay Mihály volt kassai városi birák neveit viselvén, valószinűleg kassai ötvösök által készültek s még a tizenhetedik századból valók. *Mihalik J.*

HITELESÍTŐ BÉLYEG. 1648-ban Kassa város tanácsa előtt per folyt egy *muskatér* iránt, mely a város hitelesítő jeléről némi utbaigazítást nyujt. A mondott év márczius 7-én az egyik tanú következően vallott: «Bodnár Jánosnak fáratságáért egy muskatér jutott, mellyen *az város czimere* volt-e sütve avagy nem, nem láttam sat.» A márczius 13-án folyt vallatáson pedig az egyik fél így nyilatkozott: «— én *az város czimerét* a muskatérról levakarván sat.» *K. L.*

AZ ARADI VÁR FELSZERELÉSÉNEK JEGYZÉKE 1703—1704. Kassa város levéltárában 12186. szám alatt található e jegyzék. Az ágyúk közt volt hat darab a Rákóczyak czímerével s az 1639. évszámmal; egy darab I. Ferdinánd király czímerével s 1547. évszámmal; egy darab Miksa czímerével s 1569. évszámmal; egy darab Patóchy Ferencz de Eperies felirással s 1542. évszámmal.

A KASSAI JEZSUITA TEMPLOM TÖRTÉNETÉHEZ. Kassa város jegyzőkönyvében 1671 márczius hó 9. napjára a következő feljegyzés olvasható: «Azt is proponálta biró uram ő kegyelme, kétségkívül konstált a m. községnél, hogy páter jezsuiták derekas templomot kezdtenek építeni, minthogy az fundamentumát meg is ásták, mely iránt országgyülésen elvégeztetett dolog levén, az ellen senki nem állhat. Azonban biró uram ő kegyelme ennehány ízben requiráltatott páter jezsuitáktól, mivel derék fundamentuma kivántatik az templomnak, arra nézve az mostani kőfalt el kell rontaniok, azért a mely boltozat nagyon szomszédságokban az lőcsei ház mellett az közutcza felett, engedje meg a n. város, hogy azon boltozatot vagy magok elronthassák avagy penig az n. város rontassa el». *K. L.*

Kassa

Kassai ref. templom

Pajkoss Endre. A kassai helv. hitvegyház története

Kassa.

Jezuita templom

Arch. Ert

1898. 384 l.

Udvarnoki éremlelet 179.
Ujházy Mihály 228.
Uplis-Czihe barlangok 334, 335.
Ural-altáji bronz régiségek 73.
Urna Abosról 448; — Kémend tájáról 356.
Urnák Apahidáról 429; — Árvaváralján 405—406; — (La Tène) Kéttornyú-Lakról 355; — Lovasberényben 318—328; — Verseczenél 408.
Urnatemető Apahidán 429; — Árvaváralján 404—407; — Böny-Rétalapon 287; — Kéttornyú-Lakon 355; — Tolvádián 68; — Verseczen 45, 408.
Uszty-tartaraszkajai leletek 71.
Út (római) 430, 431, 446, 447.
Utrinai őstelep nyomai 68.
Uvaroff-féle gyüjtemény Moszkvában 246, 248.
Urvacsora-kosár Gönczruszkáról 17—18; — -pohár Gönczruszkáról 16—17.
Ustikolinai római súly felirata 48.
Ülő vasból 412.
Üveg gyöngyök Földvárról 129, 130; — a karászi Gara-halomból 403; — gyöngyök Purgstallról 277; — palaczk (festett) 1763-ból 279; — tekercs Földvárról 129.
Szent Sergius 195.
Veszprémi ruhakapocs a XVI. századból 375.
Vicekúti őstelep 29—38.
Villanova-kor 309.
Vilyi bronz tőrpenge 77.
Viminacium 1.
Vince pálos szerzetes és szobrász 214.
«Vincere aut mori» pengefelirat 242.
Virchow 254.
«Vivat huszár» kardfelirat 241.
Vizesdai lelet analogiája Zriniscseből 251.
Vizigóth emlékek 162, 163.
Vízvezetéki csövek bélyegei Aquincumból 77—79.
Vjatkai kardok 70.
Volga és Don köze 338.
Vorovibkai lelet 71.
Voss v. Ehrenfels család sírköve Sopronban 363.
Votivkéz Ravazdról 49.
Vöröskői gyüjtemény 132.
Vörösréz leletek 413.
Vörösvári római mértföldkövek 446; —völgy 446.
Vukovár melletti szlavon őstelep 167.
Vukovár-vucedoli szalagos díszű neolith cserép 255, 256.

Kassa a XVII.

Häradben -

Repr

Hadtört. Közl.

1935. 19. l.

OSSZÉK, keményfa, gyöngyházberakással. Arab, mit Perlmuttereinlage. Arabisch, XIX. Jh.

ıssal, lantidomu lábon, két fiókkal, felnyiló kettős stell, Ahornholz, braun intarsiert, auf leierförmige

árványlappal. XIX. sz. — Konsoltisch, Nussholz, . Jh.

át kárpitozásu üléssel. XIX. sz. — Stuhl, schwarzes z. XIX. Jh.

ı, barok alak, piros bársony kárpitozással. Barok- sholz, mit rotem Samt tapaziert. Barockstil.

ott, rokokódiszü fa. — Zwei Eckzierden, Holz-

ıyozott fa. XIX. sz. — Zwei grosse Rahmen, Holz

. XIX. sz. — Rahmen, Mahagoni. XIX. Jh.

s berakással, bársony kárpitozással. Bécs, 1870 k. hlagen und intarsiert, mit rotem Samt tapeziert.

Kassa

Rodostói Rákóczi-
ebédlőház

irod

Mihalik Sándor:
A Kassai Múzeum
ujabb Rákóczi-erek-
lyéi. Uj Magyar
Museum. I. k. 1942.
7. füzet, 74—76. l.

Kassa

Laisd okv.

Szíklay Ferenc:
Kassa. Bpest
1938. Révai
kiadás -

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai dóm (Szé-
kesegyház).

57

Kemény Lajos:
Műtörténeti adatok
a kassai dóm XVIII.
századi számadásai-
ból. Arch. Ért 1915.
360—262. l.

Céd

Felmerül a kérdés, vajjon Palchónak, jóval Wagenschön festménye előtt készült képe, ennek az ikonográfiai tipusnak őse, vagy ő is csupán egy, már elterjedt, idegen mintaképet másolt? Az utóbbi feltevés valószinübb, hiszen ennek a témának messzenyuló előzményei voltak, s már Carlo Maratta megfestette a római Gesú számára Ennek a témának hasonló variánsát őrzi az esztergomi vizivárosi templom Xaveri Szent Ferenc mellékoltárának a festménye, hol szintén a nagy hittérítő agóniáját látjuk, mely szinte változata a Flórián kápolna Falkoner képének. A háttéri staffagealakok itt is el vannak hagyva. A vértanut az agónia perceiben csak az angyalok viziója vigasztalja. Ezzel szemben Sambach Gáspár képén, melyet 1752-ben szállitott a székesfehérvári jezsuiták temploma részére, ismét népes csoport veszi körül az azonos beállitásban haldokló szentet. Valószinünek látszik, hogy ez az annyit variált alaptipus Rómában alakult ki és innen terjedt el egész Európában.

A kép megbarnult, sötét tónusaival szemben kellemes ellentétet alkot a dusan aranyozott, szeszélyes rokokó ke-

XIX. sz. — Afganteppich. XIX. Jh. 370×230 cm.

el, kétsávos kerettel. XIX. sz. — Perser Laufteppich.

isz. XIX. sz. — Perserläufer. XIX. Jh. 330×115 cm

XIX. Jh.

1830. NYOLCSZÖGÜ SAKKASZTAL, Schachtisch, Nussholz. XIX. Jh

1831. KAROSSZÉK, mahagoni, bőrká XIX. Jh.

1832. NYOLC EBÉDLŐSZÉK, tölgyfa stuhle, Eichenholz, mit Wappen

1833. KÉT ÁLLVÁNY, fekete fa el Elfenbein. XIX. Jh.

1834. NAGY FALIÓRA, kartusidomu, — Grosse Wanduhr, kartuschen

1835. NŐI IRÓASZTAL, mahagoni fa, tisch, Mahagoni, mit Bronze Er

1836. SZALONASZTAL, diófa, gazdag Nussholz, mit Figuren in Beine

1837. LAKKSZEKRÉNY, fekete lakka — Lackschrank. Japan.

1838. HÁROM SZÉK, diófa, neobarok,

Kassai premontrei
(egykor jezsuita)
templom

Szabó Aladár: Báthory
Zsófia temploma Kassán
Kassa 1942. 31. l.

Ism.
Wick Béla:
Uj Magyar Museum
1942. I. k. 167,
168. l. –

1654-ben volt jezsuita
templom, a rend feloszlatása

Kassai Miklós-
börtön

Mihalik Sándor:
A Miklós-börtön
Kassa 1942.
Ism.

Szíklay Ferenc:
Uj Magyar Museum
1942. I. k. 164. l.

Ad 34/1944.sz.

A Műemlékek Országos Bizottsága
nagytekintetű Vezetőségének

B u d a p e s t.IX.

Högyes Endre-utca 10.

Ajánlott

Expressz ajánlott

Kassa - Miklós Bőrtön

güket visszahajlítjuk. Tepsibe tesszük és letakarva, meleg helyen még félórát kelesztjük. Tetejét megkenjük tojássárgával és forró sütőbe tesszük. Gáztűzhelynél 10 percig előmelegítjük a sütőt; miután a tepsit betettük: nyomban lefelé állított takaréklángra csavarjuk és így sütjük 35 percig. Akkor csepplángra állítjuk és még 25 percig sütjük. Ha nem pirult volna meg: az utolsó 5—10 percben felfelé állítjuk a lángot. Amikor betettük a tésztát: tíz percig nem szabad a sütő ajtaját kinyitnunk.

Krumpliesők

artás

lőle (vizes tenyéren) hempergetjük. Apr juk, így tesszük tál

felébe keverjük bele az s gyakori keverés mellett ssan forraljuk. Ezután k le a lúg tetején képző- aradék lúgot tegyük félre meg, aztán öntsük bele et még zsiradékmentesen Ha felforrt: tegyük bele s keverés közben főzzük l keverjünk bele félmarok helyen kilyukasztott fa- vizes ruhát és ebbe önt- t szappant. Másnap, ha n, a rongy segítségével darabokra vágjuk. Hagy- száradni, mielőtt hasz-

megmaradt lúg fel-

nap mulva patraszáll a Bartaloma-öbölben. Őszvérháton megy tovább La Pazba, amelynek egyébként nagy jövőt jósol, ha majd az Államok birtokába kerül, ami viszont — Xántus véleménye szerint — csupán idő

gyumolcsoshajó munkásaként az Elbafolyón menekült tovább Drezdáig. Innen Párizsba, majd Amsterdamba került, később pedig Brüsszelen át Angliába utazott. Onnan már aránylag könnyen jutott el „gyerekkori örökös ábrándjainak ígéretföldjére", Amerikába. Pontosan hét dollárja volt,

t ezüst, korálldisszel. Egy mentekötő, egy öv, egy forgó, ıb és huszonkét kicsi gomb, két sarkantyu. (Ez utóbbi cher Galaschmuck, Silber, vergoldet, mit Korallen. Eine muck, neun grössere, neun kleinere und zweiundzwanzig Jngarisch, XIX. Jh.

t filigrán ezüst, zománcos és ékköves disszel. 33 külön-gombbal és 2 sarkantyuval. (Ez utóbbi bronz.) Magyar, . Silberfiligran vergoldet, mit Emaildekor und Schmuck-ıgelige Knöpfe, 5 kugelige Knöpfe und 2 Bronzesporen.

ıihajló oldalán trébelt három csigás medaillonban fekvő lagyar, XVII. sz. — Becher, Silber, teilweise vergoldet, llone mit Tierfiguren. Ungarisch, XVII. Jh. M. 12·5 cm.

t akantuszleveles indák közt virágok, C M mesterjegy-ber, reich mit getriebene Accantusblätter und Blumen-

a, oldalán trébelt virágszál és Puttó váltakozik. Három Lipcse, XVII. sz. — Willkomm, Silber, teilweise ver-d Blüte und Putto, auf kugelige Füsse. Leipzig, XVII.

Kassai ref. templom

Csoborhalay I. k.

266. ábra. Sodronyzománczos kehely. XV. század. A kassai ev. ref. templomé.

öltönye zöld és violaszinű. A harmadik mezőben szemben á
mezőével csaknem mindenben egyező színezéssel. Az an
A nyél keskenyebb mezői aranyozatlan gombokkal és so
lasztó kiugró izületen a talp peremének motivumai vannak
s egymás fölé helyezett arczokat látunk. A gomb kissé lap

[1] Ötvöskiállítási Kalauz, II. ter. 89. — Egyházm
II. köt. 87. l.

[2] Ötvösség Remeki: I. köt. 105. l. — Hampel Józ
88. l. — Mihalik J.: Arch. Ért. 1901. II. füzet. — Egyházművé

Kassai székesegyház

A főoltár képének
részlete
(A betlehemi gyer-
mekgyilkosság)
Repr. -

Arch. Ert. 1917

141. l.

Kassai vikeresogyház

Czobor-Szalay II. 326. l

394. ábra. Miseruha hímzett kereszttel. XVI. századi magyar munka. Kassa városáé.

hasonlítanak egymáshoz. Mindannyia tartozó, gyöngyökkel borított süveget

ek a legszebbek. Ámde ez a tény vagy
neg, hogy mint mindig, úgy akkor is
észi egyéniségek s páratlan ügyességű
an leli magyarázatát, hogy a többi
bé kapcsolatos emlék, áldozatul esett
ak.

ket a legszebb s legjellemzőbb egyházi
épmása diszíti. Valamennyit egyenkint
sleges lévén, csak a legnevezetesebb
fogunk szorítkozni.

ga nemében Gyulay Vuk püspöknek
ház kincsestárában őrzött, kiállítások
süvege (LIX. tábla 1. sz.). Szorosan
et remekei között volna a helye, mert
tatta a diszítés lényeges alkotó részeit,
k a háttér előállításában segédkezett,
en hímet varrva a drágaköves foglalvá-
süveg mintegy összealkotott. Ugyanis
és kisebb négyszögű aranylemezeknek,
at nagy és ötvenhat kisebb, képezi
gyok alul szegélyt s ennek közepétől
érő pántfélét alkotnak, melynek végén
gy háromszögű lemezkét látunk. A leme-
foglalványokban, igazgyöngyök között

Kassai székesegyház

Kemény Lajos:

A Kassai szent Erzsébet-egyház restaurálása a XVIII. században.

Arch. Ért. 1917.

195 — 204. l.

ced

Kassai vizesegyház

Kemény Lajos:
irod A kassai dóm
ort János oltára -
Kassai Hirlap.
1913. máj. 31.

(a komonski
sekvestyében)

ıeretlen művész.

. századból.

de egyoldalú csegely előlapján,
czélben, nyílt koronával és oly-
y hátrafésült haja hosszú, ba-
és hogy köntöst meg e fölött
. Felirata a kettős reczézett kör
• VNGARIE.«.

rői 4 : 4 cm. — Lelt. sz. 1138. —
sch) Emil ajándéka 1907 április
tt az 1909 november 24-iki 5395
5-iki 656 (351–910) és a 3211–910
910 január 10-iki (2095–909) és
10) sz. jegyzékek alapján. — Be-
(41–908).

Kassai szeresegyház

27 —

cód
2

Lyka Károly:

Kassai dóm.
Budapesti napló
1896. szept. 6.

461. HÁROM GYÖNGYTÁSKA.

462. HÁROM GYÖNGYTÁSKA.

463. KÉT KIS GYÖNGYERSZÉNY.

464. HÁROM CSENGŐHUZÓ, himzett

465. KIS NŐI ERNYŐ, selyem és elef

466. LEGYEZŐ, halcsont küllőkkel, pa

467. LEGYEZŐ, békateknő. Biedermay

468. LEGYEZŐ, elefántcsont küllőkkel.

468a. LEGYEZŐ, szinezett elefántcsont
század második fele.

469. LEGYEZŐ, áttört, elefántcsont kü

470. MISERUHA, lila alap, arany ker

471 FEHÉR SELYEM BELÉPŐ, szin

480. LEGYEZŐ, áttört, szines aranyozo
és medaillonokkal. Francia. Louis

Kassai ogyhori francis-
kanus, mai szemi-
náriumi templom
homlokzata
1718-24

Repr.

GerKasErzsszobr 108.1

Római katolikus plébánia és az Erzsébet székesegyház.

KASSA
~~KOŠICE~~

Kassa város ősi címere.

Az Alföld peremvárosa, Abaúj-Torna vármegye volt és jövendő székhelye, a hernádmenti ősi, gyönyörü város, egykori főkapitányi villa regia: ismét magyar. 70.232 főnyi lakosságából az 1910-es népszavazás 75.4%-ot állapított meg. A Rákóczi-sírboltban pihennek ma is Zrinyi Ilona, Beresényi Miklós, Sibrik Miklós hamvai, itt van Tinódi Lantos Sebestyén emléktáblás lakóháza és sok száz és száz más szívmelengető magyar történeti emlék.

A kassai volt Kossuth Lajos-utca, mi most visszakapja régi nevét.

A kassai Nemzeti Színház, amelynek előző színházépülete 1792-ben épült.

A Városháza épülete, ahová újra magyar világ költözik.

A premontrei templom. (Épült 1682-ben.) Jobbra a régi lőcsei-ház.

UNGVÁR—~~UZHOROD~~

Az Ung folyó menti, honfoglalás korabeli Ungvár, a nagymultú, büszke, három dombon épült város is visszakerült az Anyaországhoz. (Fent:) Az ungvári nagyhíd és a város balparti oldala. — (Lent, balra:) A város látképe. — (Lent, jobbra:) Az ungvári ősi vár.

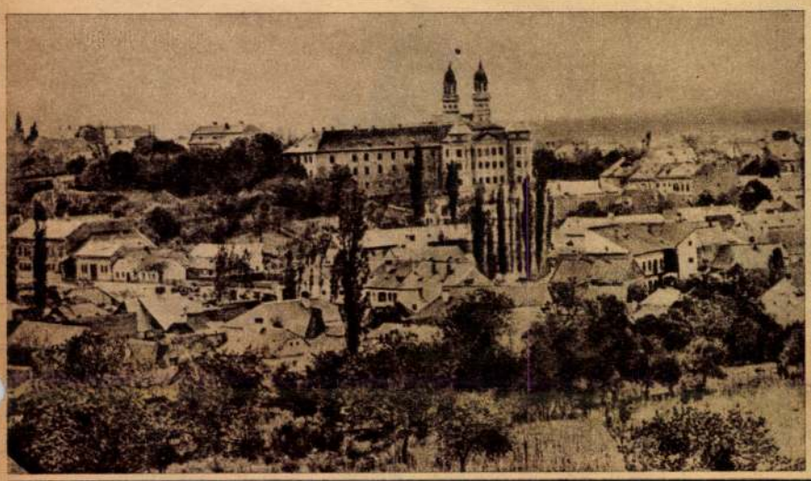

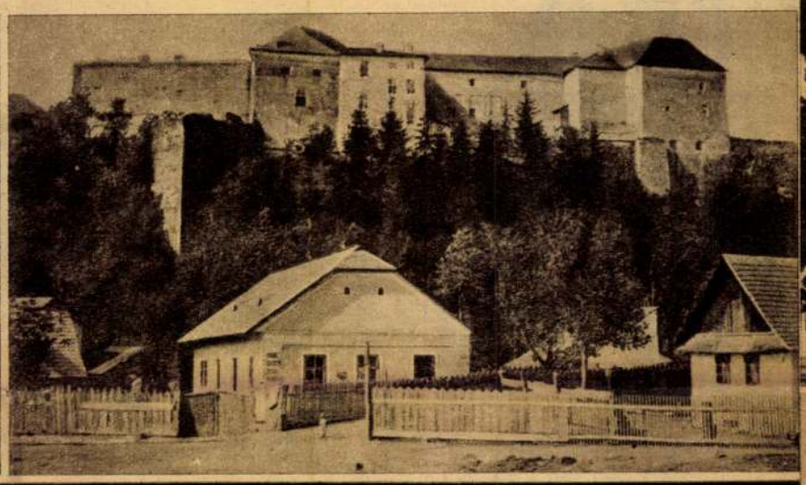

MUNKÁCS—~~MUNKACEVO~~

Bereg vármegye ősi címere.

A „hét fejedelmi személyek", honfoglaló őscink első telephelye, Munkács — ismét magyar. (Balra:) Munkács vára, amelyet Zrinyi Ilona három éven át tartott a török ellen. — (Fent:) A városháza. — (Lent:) A Munkácsi Mihály-utca.

Kassai premontrei
templom
Magyar Nemzet 1938 nov. 6.

Kassai képeskönyv

Ha kicsi az ajtód, told meg egy ablakkal. — Ebresztőóra, mint rádióberendezési tárgy — Érdemes-e az almába harapni? — A Nagyságos Fejedelem cserkészei. — Műkincsek a vagónokban.

Valamennyi kassai látogatásunk közül legemlékezetesebb, enyickei kirándulásunk marad. Őszintén be kell ismernünk, hogy első sorban nem azért, mintha az ott látottak ragadtak volna meg legjobban bennünket Kassán, hanem mert a szél sodort tova. Ezt ne tessék költői túlzásnak venni, hanem szószerint értelmezni. A híres felvidéki szél itt mutatkozott be tőle megszokott hidegséggel és erővel. Két-két csendőr fogott vasmarokkal, nehogy Ikarust megirígyelve a levegőbe repüljünk, illetve inkább a földön hemperegjünk. De ne »szeleskedjük« el beszámolónkat, hanem inkább térjünk át az enyickei adóállomásra.

A helyzet itt sem volt különb, mint a kassai stu-

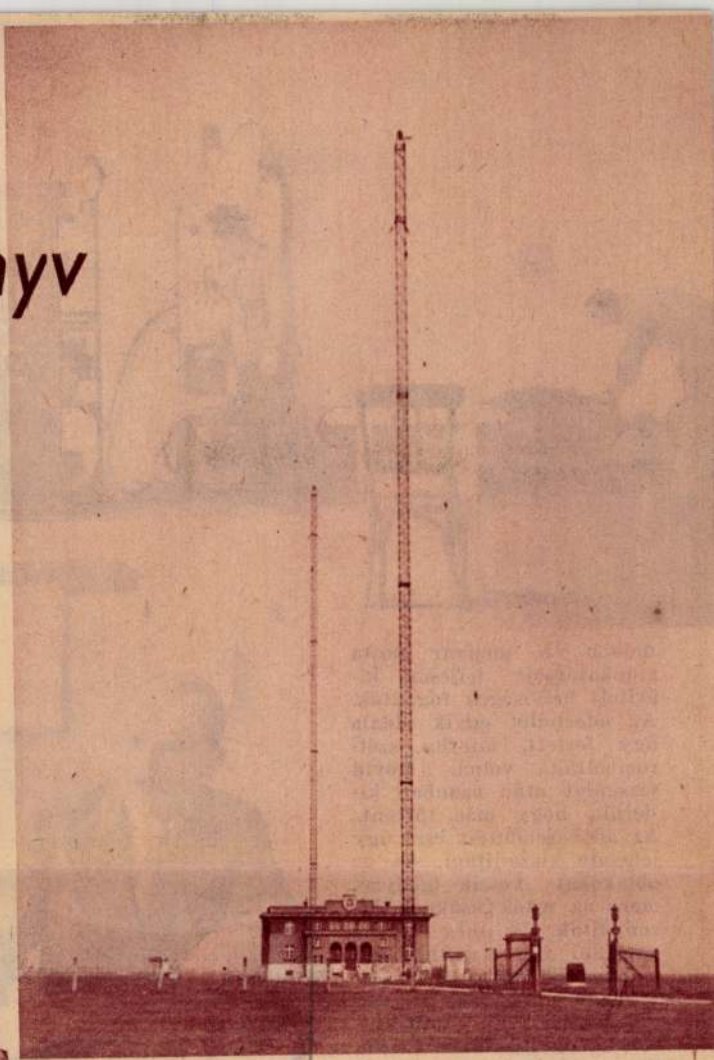

1

2

1. Az enyickei adóállomás.
2. Az egyik antennatorony Enyickén.

Rádió élet 1939 jan. 6.

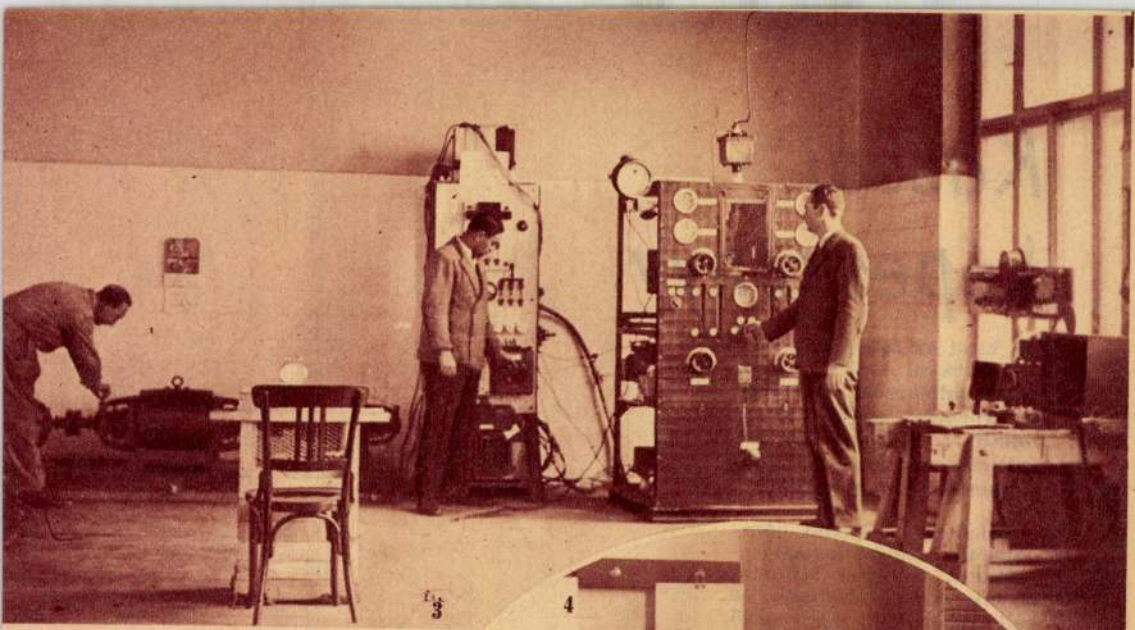

3

4

dióban. A magyar posta munkatársait teljesen kiürített helyiségek fogadták. Az adóépület egyik oldala úgy festett, mintha szétrombolták volna. Rövid vizsgálat után azonban kiderült, hogy más történt. Az adóberendezést csak úgy lehetett kiszállítani, ha az ablakokat veszik igénybe, mert az ajtók szűknek bizonyultak. De még így is tágítani kellett rajtuk, hogy a nagyobb tárgyakat sértetlenül elvihessék. Jó magunk, akár csak e pillanatban a nyájas olvasó, azon töprengtünk, hogy mi volt akkor, amikor az adóállomást felszerelték? Erre is megkaptuk a magyaráza-

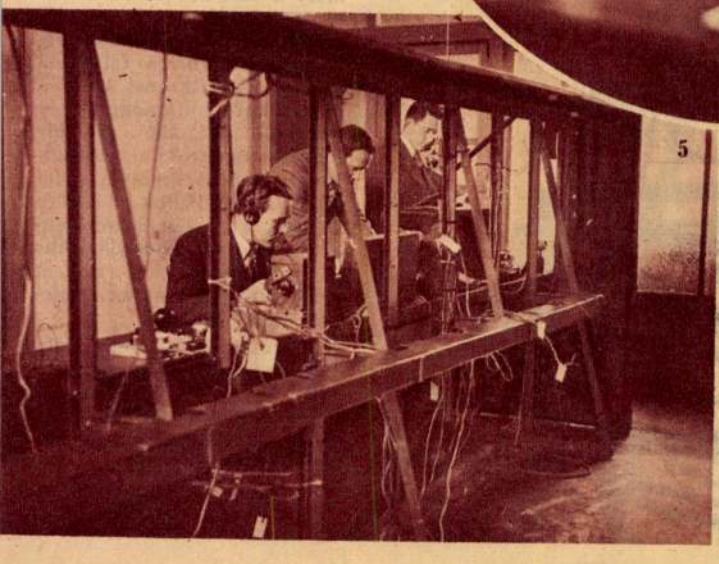

5

3. Egyelőre még így fest az enyickei adóállomás belülről. Az előtérben balra jól kivehető a lécekből összetákolt asztal, rajta a »pontos időjelzővel«.

4. Nagy György és Zakariás János postamérnökök, akik a kassai rádió műszaki ügyeit irányítják.

5. A kassai studió erősítője pillanatnyilag zilált látványt nyujt.

6. Ime az erősítő teljes berendezése.

7. Főzőtanfolyam a kassai Kazinczy cserkészotthonban.

8. Cserkészfiúk munkában.

tot. Előbb a gépeket szállították be, azután fejezték be az építkezést. Ugyis mondhattuk volna, hogy a gombhoz varták a ruhát.

Mindez sok fejtörést okozott a magyar mérnököknek, mert ez az építészeti megoldás kizárt minden pontos matematikai tervet és berendezkedést. Nem lehetett mást tenni, minthogy a magyar posta is az ablakon keresztül szállította be gépegységeit, ha csak nem akarta volna lebontatni az egész épületet.

Az adóépületben nem maradt más, mint a csehszlovák állam húsz éves jubileumára elkészített díszvilágítás berendezés. Igy tehát a magyar posta műszaki emberei ládákból és lécekből összetákolt ideiglenes bútordarabokkal voltak kénytelenek megelégedni. A pontos időjelzést pedig egyelőre egy vekkeróra képviseli. Ott áll az öreg ládából készült »asztalon«, mellette a vendégkönyv, amelyben már szaporodnak az aláírások. Első lapján vitéz Somogyváry Gyula verse díszeleg, aki tudvalevően legelsőnek lépte át az enyickei adóállomás küszöbét.

*

Amikor nagynehezen »kienyickéztünk« a hatalmas szélviharból, egy kis erősítőre vágytunk. Rendes polgárember e kifejezés alatt valami jófajta szilvóriumot, vagy barackpálinkát ért, mi azonban a kassai studió erősítőjét.

Itt a meglett és komoly férfiak kissé pirulva fogadtak. Az erősítő ugyanis még igen kezdetleges lábon áll, mert bár megfeszített erővel dolgoznak, de sok mindent kell bepótolniuk, ami időt és munkát jelent. Az ötletesség, amellyel a kassai rádióban mindvégig számtalanszor találkoztunk, itt sem hagyta cserben a posta munkatársait. Szinte azon gondolkodtunk, hogy minek a hatalmas és komplikált berendezés, amikor

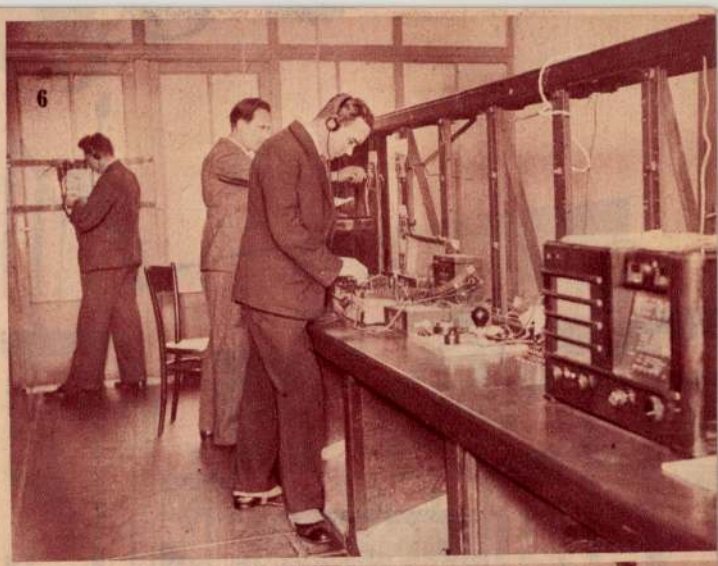
6

7

8

Két érdekes helyszini közvetítésben is résztvettünk mint csendes nézők.

A kassai rádió mikrofonja ellátogatott a Kazinczy Cserkész-otthonba. A ház, amelyben a cserkészek élnek, arról nevezetes, hogy sokszor szállt meg benne a Nagyságos Fejedelem. A földszintjén a hatalmas kirakatüveg mögött furcsa, régi oszlopokat pillantottunk meg, amelyről kiderült, hogy itt volt valamikor II. Rákóczi Ferenc istállója. A második emeleten, közvetlenül a fejedelem hálószobája felett élnek, dolgoznak, tanulnak a Kazinczy-cserkészek. Az egyik szobában fiúk, másikban lányok. A lányok különböző ételek elkészítésének titkait tanulják meg, míg a fiúk barkácsolnak. A fűrész zakatolását, a konyhaedények csörömpölését túlharsogja az egészséges vidám kacagásuk és nótázásuk, amelytől hangos az egész ház.

*

Felkerestük a másik rádióelőadás »hősét«, a kassai múzeumot. Itt töltöttük el a legtöbb időt és mégis keveset ahhoz, hogy mindent láthassunk, mindent kellőképen értékelhessünk.

— A múzeumot a Klimkovits testvérek alapították 1876-ban — mondotta nekünk Kőszegi Elemér, a kassai múzeum igazgatója. — Akkor még Felsőmagyarországi Múzeum Egyesület volt az elnevezése. Húsz év mulva a városnak ajándékozták és ekkor emelték ezt a csodálatosan szép épületet. 1909-ben állami kezelésbe került és Varju Elemér lett az igazgatója. 1919-ben szinte az utolsó pillanatban szedtem össze a múzeum legértékesebb tárgyait, amelyek két vagónt töltöttek meg és Budapesten helyeztem biztonságba. Most végre ezek is visszakerülnek. Elrendezésük természetesen hosszabb időt vesz igénybe, hiszen tizenhárom terem

így is kifogástalan adást nyujtanak a hallgatóknak.

*

A studióban szíverősítő helyett szívderítőt kaptunk. A tornai Bartók István keresett fel, aki lemásolta számunkra a karácsonyi számunkban megjelent tornai betlehemjárást. Már akkor megígérte, hogy megírja nekünk faluja egyéb népszokásait. Igy ajándékozott meg egy újabb néprajzi kézirattal, amelyet szóról-szóra ideiktatunk:

»A lányok András napján szoknak ólmot önteni és ki milyen alakút önt, olyan álású férfi lesz a férje.

És szoknak a lányok Lucától karácsonyig harapni minden nap egy almába és karácsony estéjén ki ál a lány a kapuba és amilyen nevű férfi jön arra, olyan nevű lesz a férje.

És Én is egy szer haraptam Lucától karácsonyig egy almába és mikor kiáltam a kapuba hát egy nagy fekete kutya jön ara, hát felsültem mert a kutya nem tudta megmondani, hogy hogy hívták.«

Ugy-e aranyos?

*

fel. Az az érzésünk, hogy a múzeumlátogatók hosszú sorában ott lesznek majd Magyarország minden részéből mindazok, akik szeretik mindazt, ami szép és művészi.

*

Most, amikor kassai beszámolónk végére értünk, egy vallomással tartozunk. Azt hittük, két nap alatt mindent végignézhetünk és mindenről beszámolhatunk olvasóinknak. A két napból egy hét lett és mégis menynyi mindent nem láttunk.

Nehogy az a gyanu érjen, hogy talán azért tartott utunk oly soká, mert a szórakozásokat sem vetettük meg, sietünk kijelenteni, hogy erre nem maradt időnk.

Pedig ha valahol, úgy Kassán jól lehet mulatni.

Sz. Ö.

berendezéséről van szó. Remélem, hogy március—áprilisra végleg elkészülhetek a munkával és újból megnyithatjuk a múzeum kapuit az érdeklődők számára.

Ókori, bronzkori és római kori leletek gazdag gyüjteményét nézhettük itt végig, olyant, amilyent sok európai múzeum is megírigyelhetne. Vas- és réztárgyak, kerámia, templomi berendezések, könyvek, képek, szobrok, történelmi emlékek várják, hogy szeretetteljes kezek az őket megillető helyeikre állítsák

9. Vas-, rész- és kerámiatárgyak terme a kassai múzeumban. Fent az 1644-ből származó csizmadia-céh zászlója.

10. A szepesujhelyi templom berendezése is a kassai múzeumba került, miután 1660-ban barokk stilusúra cserélték ki.

11. A kassai múzeum kertjében állitották fel ezt a csodaszép görögkatolikus fatemplomot. A bejáratnál Kőszegi Elemér múzeumigazgató áll.

(M. F. I. felvételek)

MIT JELENT FINNORSZÁGNAK AZ OLIMPIÁSZ?

Még több mint másfél esztendő választja el az öt világrész sportoló fiatalságát attól, hogy felzengjenek a helsinkii stadionban az olimpiai fanfárok, de a finn olimpiai bizottság már lázasan dolgozik, hogy a világ fiataljai és sportszerető nemzetei két héten keresztül otthon érezzék magukat.

Egész Finnország már most lázban ég és mindenkit, gyereket, felnőttet egyaránt az olimpiai készülődés tart izgalomban. Ez érthetőbbé válik, ha tudjuk, hogy Finnország multja és jelene szorosan egybeforrt a sporttal. A XIX. század végén több mint száz sportegyesület működött az ország területén, de az orosz hatóságok valamennyit betiltották, tekintettel arra, hogy az oroszosítás ellenállását látták bennük. Ezek a sportegyesületek titokban, a tilalom ellenére is, tovább működtek, sőt újabbak is alakultak, amelyeken a sportolás egyértelmű volt a fajvédelemmel.

1904-ben állta ki a finn sport az első erőpróbát. Az athéni és londoni olimpiászon nagy sikerrel szerepeltek, de Oroszország tiltakozott az ellen, hogy Finnország saját színeiben induljhasson. A stockholmi olimpiászon, 1912-ben, Hennes Kolehmainen, a csodafutó nagy győzelme végleg megerősítette a finn nemzeti öntudatot és azóta is, harminchét év elteltével, az a szállóige járja, hogy Finnország megjelenését a térképen, Hennes Kolehmainen-nek köszönheti.

Mindezt az orosz hatóságok is jól tudták és végleg megtiltották Finnország szereplését az olimpiai játékokon. Erre 1914-ben a párizsi olimpiai játékok bizottsága törölte Finnországot a sportoló nemzetek sorából. A világháború kitörésekor a finn ifjúság azonnal megkezdte harcát hazája függetlenségéért. Miután másutt nem kaphatták meg a szükséges katonai kiképzést, a finn sportolók kezdeményezésére a németországi 27. vadászezredhez vonultak be és 1917-ben végre elérhették álmukat.

A testgyakorlásnak köszönheti Finnország azóta is, hogy helyzete a többi államok között megerősödött. Az antverpeni és párizsi olimpiai játékokon aratott sikereinek köszönhető, hogy 1940-ben ők rendezhetik meg a népek békés nagy csatáját.

A finn sporttársadalom színe-java állt az olimpiai bizottság élére, amelynek elnöke Rangeli, a finn torna- és sportegyesület vezetője, és egyúttal az állami bank igazgatósági tagja. Frenkel és J. Helo polgármesterek, a finn labdarugó szövetség vezetői. A bizottság tagjai között szerepelnek még U. Kekkoken, a finn könnyű atlétika elnöke, Österman hadseregfőparancsnok, F. Erogius konzul, Pekkala vezérigazgató.

A stadion építkezését 1934-ben kezdték meg és az négy év multva fejeződött be. Itt tartották a világbajnokságokat, de ekkor még csak 30.000 néző számára volt hely. Ma már javában folynak az átalakítások 63.000 néző befogadására. Ez annál könnyebb feladat, mert az olimpiai játékok megtartása reményében az elmult esztendőkben nem fejezték be a keleti szárny építkezését.

A díszpáholy mellett nyert elhelyezést a sajtópáholy, míg a stadion tornyában, közvetlenül az ujságírók helyei mellé kerültek a rádióbemondók fülkéi. A jövő esztendőben a világ minden részéből idesereglett rádióriporterek közvetítik majd az öt világrész különböző pontjaira az egyes versenyszámok lefolyását.

Az olimpiai bizottság az olimpiai játékok időpontját július 20-tól augusztus 4-ig állapította meg. Mindezt hosszú évek tapasztalatai és megfigyelései alapján tették. Megállapítást nyert, hogy júliusban Helsinkiben nagyon kevés az eső, s az éjszaka egyáltalában nem sötét. Még augusztus elején is 16 órát süt a nap egyfolytában, sőt a naplemente után sem lesz rögtön sötét, csupán két órával később. Júliusban a hőmérséklet éjjel is magas, ami arra vezethető vissza, hogy Helsinki folyókkal van körülvéve, s a víz napközben erősen felmelegszik.

68.) Predella dell'altare maggiore della cattedrale di Kassa 1474-77.

Flor Rimasc

Kassai sztereszkár

Kassai vöresegyház

Henszlmann Imre:

Két kassai dombor-
mű. Arch. Ért
1886. 213–220. l.
2 képes táblával

Kassai nekrológház

Sztehlo Otto:

Nehány nő a kassai szent Erzsébet-templomok építése történetéhez.

Arch. Ért. 1915.

238–243. l.

2 táblával és 1 ábrával

~~1944 MÁJUS 20-ig~~
~~1944 JÚNIUS 5-ig~~

SZILVÁSY—SIMON MARGIT

festőművész

művészi pályafutása jelentős állomásokra tekinthet vissza. 1942-ben kollektív kiállításon szerepelt, ugyanebben az évben kapta meg a Nemzeti Szalon kitüntető elismerését többek között. Festői képzettségét a Képzőművészeti Főiskolán szerezte meg. Főiskolai tanulmányait már az érett és ismeretekre türelmetlen ember mohóságával végezte, hasonlóan azokhoz a művészekhez, akik tehetségüket sokáig nevelték magukban és érett korukban mindennel szakítottak, hogy hivatásuknak és szenvedélyüknek élhessenek. Jóllehet 1935-ben már szobrászati tanulmányokat végez, Sárospatakon pedig a fazekasok hazájában

Kassai nélesegyház

Csanky - szepesi 48. l.

3., 7. kép SZENT ERZSÉBET-DÓM. *Az oratórium (páduai Szt. Antal) oltára.* A bártfai Szt. Egyed-templomból a kassai dómba került oltár szekrényébe 1866 előtt Klimkovits Ferenc páduai Szt. Antal képét festette. Fülkés oromzata más oltárról való. Az oltár egykori négy szekrényszobrát (az ötödik hiányzik) a bártfai Szt. Egyed-templom eredetileg Mettercia-oltárán, megmaradt két háromszögalakú oromképét pedig u. o. a Szt. András-oltáron találjuk fel (l. Bártfa). Két szárnya, a belső oldalakon aranyozott, mustrás, a hátlapokon pedig újólag kékszínűre festett háttér előtt kettesével álló férfi szenteket ábrázol, mindannyiszor nevük megjelölésével. Nyitott állapotban a balszárnyon fent: S· Felix-S· auctus, lent: S· Valentinus-S· Erasimus, a jobbszárnyon fent: S· Stephanus-S· laurenczius, lent: S· Blasius-S· stanislaus. Csukott állapotban a balszárnyon fent: Sanctus Franciscus sanctus ludvicus, lent: sanctus Bernhardus sanctus benedictus, a jobbszárnyon fent: Sanctus leonardus sanctus procopius, lent: sanctus Egidius sanctus Anthonius. Az eredeti, aranyozott, mustrás keretbe foglalt képek beható tisztításra és konzerválásra szorulnak. A belső és külső képek azonos mérete 83·5×52 cm. A szárnyakkal egykorú, aranyozott és mustrás szekrény külmérete: 188×133·5 cm, belvilága (az új alsó betétet is bele értve): 170·5×116·5 cm, mélysége: 32 cm.

23—25. kép ÁLLAMI KELETSZLOVENSZKÓI MÚZEUM. (Štátne Východoslovenské Muzeum). *Három táblakép*, Lázár feltámasztása (Nr. 354), Hegyi beszéd (Nr. 355) és Angyali üdvözlet (Nr. 358) a Szepességből, valószínűleg Ruzsbachról. Az erősen sérült, átfestett, utóbb megtisztított és konzervált képek eredeti, valószínűleg aranyozott háttere jórészt a bolusig kopott. A táblák mérete 80×50·5 cm, vastagsága 2 cm, hátoldalai festetlenek. Az Angyali üdvözlet mintáját a heidelbergi biblia pauperum (készült 1440—50 körül) hasonló tárgyú fametszetében találjuk fel.

nyak külső, erősen rongált lapjain mávoros háttér előtt a Mater dolorosa és a Vir dolorum látható. A szárnyasoltár feltételezhető háromszögalakú ormainak nyoma veszett.

BUDAPEST

O. M. SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM. *Oltár-töredék* a szepesmegyei Lehnicről. A rk. templom padlásáról került elő. A széjjelbontott egykori nedeci (l. még ott) Szt. Bertalan-főoltár középső részének legutóbb konzervált töredéke (91·5×16·5 cm). Festett belső lapján Szt. Bertalan lenyúzása-jelenetnek részlete vehető ki. Alsó felében a festett keretelés sárga-fekete szélű, piros és mintás csíkja, a következő (alsó) jelenet ezüstözött hátterének részlete a töredék helyzetét magyarázza. Hátoldalának faragott díszítménye újabb. 8. kép

Házi oltárka két szárnya, valószínűleg a Szepességből. Két külső, konzervált képén (egyenként 38·5×10 cm) Szt. Szaniszló püspök és Szt. Vencel álló alakja, kopott kék háttér előtt, a régebbi festés nyomaival. A szárnyak belső, faragott lapjai, melyek együttesen az Angyali üdvözletet domborműben ábrázolják, szintén a mai külső képeknél jóval korábban 1400 körül készültek. 18. kép

Oltárszárnykép háromszögalakú oromképpel a szepesdaróci rk. templomból. A középen és jobbszélen erősen kiegészített és konzervált tábla főképe (82×51 cm) remete Szt. Antal megkísértését, háromszögalakú ormán (alsó szél. 50 cm, baloldali mag. 50 cm) Illés prófétát ábrázolja. Az utóbbi kezeiben mondatszalagját — el[illegible]-as prop[heta] — tartja. Mindenütt ezüstözött háttér. Hátoldala festetlen. Új keretben. A templom eredetileg az antonita-rendhez tartozott és így táblánk tárgyánál fogva nyilván az elenyészett főoltárból származik. A kompozició helyzetét tekintve az egykori főoltár balszárnyának felső képét és ormát alkotta. 13. kép

Két oltárszárny és két háromszögalakú oromkép a sárosmegyei Radácsról. A két szárny belső lapjain aranyozott háttérrel Szt. Anna legendájának 19—21. kép

Tolnai Világlapja
1944. 12. 7

Mit beszélnek a kassai Miklós-börtön emlékei a letűnt századokról?

A fejedelem városa olyan szigorú erkölcsű volt, hogy a házasságtörő nőket a saját maguk varrta zsákba kötötték és bedobták a Hernádba. De voltak más kriminális ötleteik is a kassaiaknak, és a régi ítélkezések szörnyű módszereiről hiteles feljegyzések maradtak fenn.

A levéltárak emlékeinél is többet beszél a letűnt századok borzalmas kínzásairól a kínvallatások székhelye: a híres Miklós-börtön. Aki Kassán megfordult, mindig látott egy rossz vakolatú házat, egy rideg börtönépületet, amelynek a környékét is rémregénybe illő borzalmak kísérték.

Ezt a kopott, régi házat azonban Kassa felszabadulása után a Műemlékek Országos Bizottsága restauráltatta, mert felismerte rajta, hogy a kétségbeejtően elhanyagolt külső nemes építőművészetet takar, amelyet múzeumi célra előnyösen lehet használni. Az ütött-kopott épületet átalakíttatták és ekkor előbukkantak az elegáns, arányos és tágas gotikus ablakkeretek — egy középkori patricius-ház ragyogó szépsége. Eredetileg nem is börtön-célra épült a ház, amely szerkezetében és formájában is a gotika szülötte, mert négyszöges tágasságában fel lehet fedezni a hatalmas nyílásokra, levegősségre törekvő renaisszance-lelket. Érdekes, hogy méreteiben és szerkezetében nagyon hasonlít a kolozsvári Ferences-kolostorhoz, hiszen kassai mesterek építették nagyrészben a kolozsvári Szent Mihály-templomot is. A kassai börtönház kandallódíszeiből, rozettáiból és gotikus betűidomaiból kikutatták Gerevich Tibor professzorék, hogy a tulajdonos Kassa város nagy szülöttje, Szathmáry György volt, aki egy előkelő kereskedői ház otthonából emelkedett a primási trónusra. Egy kandalló peremdíszét is összeállították, amelyen szárnyas angyalfejek, gyöngyvirágszálak, szívből kinövő virágcsokrok és makkos tölgyfák díszlenek. Kassán már az 1500-as években is nagyszámban tevékenykedtek a fazekasok, de magában a Miklós-börtönben is volt műhelyük. A Miklós-börtön földalatti részeiből és az utóbbi évszázadok alatt eltömődött pinceszobáiból a régi századok emlékei kerültek elő: 15,000 kerámikai töredék. Habánkorsó, bokály, gyöngyös kancsó, gyöngysoros bögrék, keskenyszájú palackok is előkerültek: a rabok víztartó edényei.

Most is szemügyre vehetjük itt azokat az abroncskákat, amelyek beszélgetésre és bekukucskálásra szolgáltak. Az első emeleti női tömegzárkában a vakolatra festett régi kép vonja magára a figyelmet. Egy nagybajuszú férfit ábrázol a kép — valószínűleg azt a kegyetlen alakot jelképezte bizonytalan körvonalakkal, aki a börtönt először „vezette" és akinek kegyetlenségét legendák őrzik még ma is. A kegyetlen pribék éberségét igen furfangosan játszották ki a rabok. A kopogások jelei immár örökre elvesztek, de ezekből a régi rajzokból sok elővarázsolódott, amikor a vakolatot leszedték. A Miklós-börtön bolthajtásaira sok csavargójelet rajzoltak; például a hegedű rajza jelezte a csavargóknak, hogy a város kolduláshoz nagyon alkalmas — azaz a csavargók nyelvén: „az ég tele van hegedűkkel". Ha ez reménytelen volt, s a város lakossága nem volt adakozó hangulatban, flótákat rajzoltak a falakra, ami annyit jelentett, hogy „mehetsz flótázni".

Az emeleten gotikus ablakok hirdetik a multat és ezek párkányaira bárdot és a bíró-szót rajzolták fel a gonosztevők. Ezzel annyit mondtak társaiknak, hogy az igazságszolgáltató bírót nem lehet megvesztegetni.

A földalatti rész feltárásához igen sok munka volt szükséges, mert 11 helyiséget tártak fel, holott közülük kilenc teljes egészében földdel volt betömve. Ha a lépcsőkön leindulunk, nehezen hihetjük, hogy börtönökbe és ablaktalan zárkákba kerülünk, mert az első szobák olyan hatalmasak, mintha lovagtermek lettek volna. A hatalmas ívekhez kín és gyötrelem emlékei tapadnak, mert itt végezték a kínvallatásokat. Összesen hat kínzófát találtak az ásatás idején, s ma már ugyanazon a helyen állanak, mint Mária Terézia idejében.

A Műemlékek Országos Bizottsága teljesen rendbehozta ezt a régi börtönt. A roskadozó börtön helyett egy 15. századi patricius-épület áll a nézők előtt. A börtönemlékek számos megható darabját a városiak és az idegenek egyaránt nagy figyelemmel tekintik meg. A régi bilincsek és kalodák, a hóhérszék és a pallos mellett a gazdag kerámikai anyag és a sok régi bútor, megoldásban primitív, de hangulatkeltése nagyon megkapó. A börtönben volt a hóhér lakása is, és az emeleti részen a tetűtlenítő kemence gondoskodott a börtönlakók egészségi állapotáról. A bejárattól balra látható a lábravaló béklyó, de ott van a falbaépített vas akasztófül is, amelyhez a rabokat hozzábilincselték. A hóhérszobában áll a hóhérszék. Az ásatáskor megtalálták azt a részt is, amelynek mennyezete fagerenda volt és deszkákkal két cellára osztották. Ebben töltötték a halálraítéltek utolsó óráikat. A kínzó és vallató helyiségben ma csak fényképek tanuskodnak arról, miképpen is szurkálták és pörkölték a bűnösöket vallatás közben.

A Miklós-börtön leletei a várostörténet szempontjából rendkívül érdekesek és a maguk némaságában is letűnt századok szigorú erkölcséről beszélnek...

E. J.

Ex aztán öröm

Bíró: — Nézze, én elhiszem, hogy maga ártatlan, csak nem tud alibit bizonyítani. Nem látta véletlenül valaki a lopás elkövetésének ideje alatt?

Vádlott: — Nem, hála Istennek senki.

egy lépést sem

Vasenol

lábpuder nélkül!

Üzletiség

Nagybácsi: — *No, Laicikám, ha szépen felmondasz egy verset, kapsz egy pengőt.*

Laicika (rövid megfontolás után): — *Inkább felmondok két verset három pengőért.*

Brilliánst, ezüstöt

legdrágábban veszek.

Zálogból díjmentesen kiváltom

Baross ékszerház, Grósz, Baross utca 83.

Telefon: 140—969. Kérem a címre figyelni.

Hipnózis

Hipnotizőr: — *Nézzen merően a szemembe, kapcsolja gondolatait az enyémbe. Mit érez?*

Médium: — *Hogy egy nagy üst kell betöltenem.*

FOGÁSZAT

változatlanul

VIII., Baross-u. 98. I. 2.

Fogorvoslásra jogosított államilag vizsgázott fogász műterme

Áraim meglepően olcsók

Országosan elismert legkiválóbb, legjobb fogászati munkák híres készítője. **Tizéves jótállás.** Fogadóórák reggel 8-tól este 8-ig. **Vasárnap és ünnepnap délelőtt is.** OTBA-tagoknak is.

Háborús háztartás

A tavaszi utazás ruhatára

A korai tavaszi hónapokban, különösen húsvét táján, sokan utaznak el rövid pihenőre. Nagyon jót tesz az ilyen kikapcsolódás az idegeknek és a szervezetet nagymértékben felfrissíti. Még akkor is pihenteto az utazás, ha nem ülünk le egyhelyben, hanem bebarangolunk több tájat vagy több várost, mert a levegőváltozás és a környezetváltozás már önmagában is felüdíti és pihenteti az idegeket.

Ne vigyünk magunkkal felesleges terhet! Sokkal kényelmesebben utazunk, ha nincs poggyászunk. Különösen nőket figyelmeztetünk erre, akik előszeretettel hurcolnak magukkal sok ruhát. Akár fiatal, akár idősebb nőnek leghelyesebb átmeneti kosztümben utaznia, pulloverrel. Ezenkívül — egyheti utazáshoz — elég, még egy pullovert, egy könnyebb blúzt és egy délutáni ruhát vinni. Az átmeneti nagykabátot karunkon vihetjük magunkkal, az esőkabáttal együtt. Erős talpú cipőben utazzunk, egy pár könnyebb cipőt csomagoljunk be. A rajtunk levőn kívül két váltás fehérnemű kell még, két hálóinggel, a mosdó-, fésülő- és kozmetikai szerekkel kiegészül minden szükségletünk.

Takarékos hajmosás

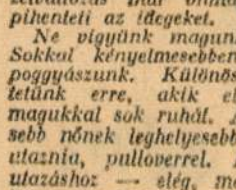

A mai világban mindennel takarékoskodnunk kell, még a legapróbb dolgoknál is. A „sok kicsi sokra megy" elve elevenebb valóság, mint valaha. Aki otthon, házilag mossa a haját, az rendszerint shampoon-t használ ehhez a műveletehez. Valaha néhány fillérbe került egy csomag kitűnő shampoon, ma bizony pengőn felül kérnek egy csomagért. Ha az előírt használati utasításhoz ragaszkodunk: egy csomag egyszeri hajmosásra elfogy. De háromszor-négyszer is megmoshatjuk a hajunkat (rövid hajat) egy csomagnyi anyaggal, a következő módon:

Jól benedvesítjük a fejünket — legjobb néhány percig folyó meleg víz alá tartanunk — aztán nedves kezünkre szórunk egy keshegynyit a shampoon-porból és ezt a fejünk egyik oldalán gyorsan eldörzsöljük, (nyomban dús hab képződik, ha elég nedves a hajunk), aztán a másik oldalt és végül középen tesszük ugyanezt. Most az egész fejen eldörzsöljük a habot, miközben a fejbőrt masszírozzuk. Néhány perengi dörzsölés után öblíthetjük. Legjobb megint folyó meleg vízben öblítenünk. Utoljára gyengén ecetes vízzel öblíthetünk.

Szappanfőzés

A fegyre adagolt kevés szappannal nehezen tudjuk a nagymosást is ellátni, ezért minden jó háziasszony gondosan félreteszi és gyűjti a konyhai hulladék-zsiradékot — még a mosogatóvízről is le lehet a zsiradékot kanalazni. Birka- és marhahús faggyúját is tegyük el ilyen célra. Lábszárcsontokból is kaparjuk ki a velőt. Ha már egy kilónyi zsiradék összegyűlt, főzzünk belőle szappant. Ha túlságos hosszú idő alatt tudjuk csak összegyűjteni: időnként süssük ki a zsiradékot, így nem penészedik meg. Egy kg zsiradékhoz 33 és fél deka zsírszódát és 2.7 liter vizet tegyünk. A vizet forraljuk fel, ha forr: apránként keverjük bele a szódát és főzzük, amíg felolvad. Ekkor tegyük félre. Másik felébe keverjük bele az egy kiló zsiradékot és gyakori keverés mellett két óra hosszatt lassan forraljuk. Ezután szűrőkanállal szedjük le a lúg felső felén képződött szappant. A maradék lúgot tegyük félre az edényt tisztítsuk meg, aztán öntsük bele azt a lúgot, amelyet még zsiradékmentesen tettünk először félre. Ha felforrt: tegyük bele a tiszta szappant és keverés közben főzzük egy óra hosszatt, végül keverjünk bele félmarok sót. Az alján több helyen kilyukasztott faládikába helyezzünk vizes ruhát és ebbe öntsük a kétszer felfőzött szappant. Másnap, ha megszárad a szappan, a rongy segítségével kiemeljük és drótlal darabokra vágjuk. Hagyjuk néhány hónapig száradni, mielőtt használatba vesszük.

A szappanfőzésnél megmaradt lúg felhasználása

Azt a lúgot, amelynek felső felére a szappant, az első főzés után lekanalazzuk a szappant, öntsünk egy kisebb faládikába és hagyjuk megszikkadni. Másnap daraboljuk fel és tegyük félre, hogy kiszáradjon. Másodrendű ruha („a tarka") mosásához jól használhatjuk.

A második lúgot, ami a szappanból a faládika lyukain kicsorog: felhígítva faedény és kő súrolásához használjuk.

Foszlós kalács

A húsvéti asztalon nem hiányozhatik a finom foszlóskalács, amely így készül:

2 deka élesztőből kovászt készítünk. Ha megkelt: melegített edénybe szitált egy liter lisztbe öntjük. Hozzáadunk 2 tojás sárgáját, diónyi vajat (margarint) — ha édes kalácsot akarunk: 4 evőkanál cukrot, ha sósan szeretjük a kalácsot: ízlés szerint sózzuk — aztán annyi langymeleg tejfel vagy tejes vízzel dagasztjuk ki, hogy keményes rétestésztaszerű legyen. Dagasztás közben gyakran csavarjuk a tésztát. Ha már szép hólyagokat vet és leválik az edény faláról meg a kezünkről: 5 deka felolvasztott vajat melegen — de nem forrón! — apránként beledagasztunk. Letakarva, meleg helyen, másfél óra hosszat kelesztjük a tésztát, amíg a duplájára dagad. Lisztezett deszkára borítjuk, három hosszabb hurkát készítünk belőle és ezeket állandó csavarás közben, összefonjuk, a végüket visszahajlítjuk. Tepsibe tesszük és letakarva, meleg helyen még félórát kelesztjük. Tetejét megkenjük tojássárgával és forró sütőbe tesszük. Gáztűzhelynél 10 percig előmelegítjük a sütőt; miután a tepsit betettük: nyomban lefelé állított takaréklángra csavarjuk és így sütjük 35 percig. Akkor csepplángra állítjuk és még 25 percig sütjük. Ha nem pirult volna meg: az utolsó 5—10 perben felfelé állítjuk a lángot. Amikor betettük a tésztát: tíz percig nem szabad a sütő ajtaját kinyitnunk.

Krumplisok

Tápláló, ízletes aprósütemény, amelyet sütni sem kell: 10 deka áttört, főtt burgonyát összegyúrunk 10 deka darált dióval, 10 deka törött cukorral, 10 deka finomravágott mazsolával, kevés rummal megöntözve. Golyócskákat formálunk belőle (vizes tenyéren) és kristálycukorban meghempergetjük. Apró papírtölcsérkékbe rakjuk, így tesszük tálra.

HÉT DOLLÁRRAL A VILÁGHIR FELÉ

„Világjáró" Xántus János, Amerika magyar földrajztudósa

Jellemzően magyar sors jutott osztályrészeül Xántus Jánosnak, a negyvennyolcas idők egyik kitűnő számüzöttjének. Hazájában alig ismerik a nevét, míg a nagyvilág az egyik legnagyobb felfedezőt és földrajztudóst tiszteli benne.

Huszonnégy éves volt Xántus János, amikor mint Komárom honvédvárőrségének tagja, osztrák fogságba került. Königgrätzbe vitték, beosztották a pilseni ezredbe, majd szabadonbocsátották, de Prágában ismét elfogták! Pár hét mulva sikerült megszöknie; gyalog ment Teschenig, ahonnan egy gyümölcsöshajó munkásaként az Elba-folyón menekült tovább Drezdáig. Innen Párizsba, majd Amsterdamba került, később pedig Brüsszelen át Angliába utazott. Onnan már aránylag könnyen jutott el „gyerekkori örökös ábrándjainak ígéretföldjére", Amerikába. Pontosan hét dollárja volt, amikor partraszállt az Ujvilágban, s miután a viszonyokat nem ismerte, a már korábban érkezett magyar menekülők egyik telepére, Uj-Aradra ment.

„Mikor szegény hazámfiai idejöttek — írja New-Aradról — rémségesen vadon volt ez a vidék. A legközelebbi fehérember 120 mérföldre lakott. Sem utak, sem semmi."

Változatos életének kalandjairól egyébként pontosan beszámolnak levelei, amelyekből egész kötetre való maradt. Egyik levelében például megírja, hogy legfeljebb öt év alatt elkészül a Devenport-Sanfranciscói vasút, s „ekkor majd beáll az itteni vidék virágzó kora. New-Yorktól San Franciscóig, vagyis az Atlanti-óceántól a Csendes-tengerig az itteni kolóniának úgyszólván szívén vonuland keresztül az egész óriási forgalom. Máshelyütt arra utal, hogy ha megindul a forgalom a két tenger között, az óriási utat majd 19 nap alatt teszi meg a posta s „e gyorsaság kielégítő leend legalább addig, mígnem a léghajókon fogják a szállítást eszközölni".

1854-ben megkezdik a Kansas-folyó felmérését, s Xántust ide szerződtetik először 60, később 65 dollár havi fizetéssel. Pár hónap mulva önálló feladatkörrel délebbre rendelik. Az Arkansas-folyó forrásvidékének felmérése és térképezése a cél. Xántus János két hónap alatt több mint 1100 km utat tesz meg 30 tagú csoportjával; vad sziklavidéken, erdőségeken vágja magát keresztül; verekszik az indiánokkal s már halottnak hiszik, amikor szeptember közepén visszaérkezik. Itt szerzett állat-, növény- és ásványgyűjteményéből a Smithsonian Institution útján később a Magyar Nemzeti Múzeum is részesedett.

Két év mulva ugyancsak hivatalos „pioneer"-ként a Kaliforniai-félsziget és a „Bíbor-tenger" (Kaliforniai-öböl) feltárására indul. San Diego kikötőjéből fut ki a hajója, a part mentén halad délnek s Xántus öt nap mulva partraszáll a Bartaloma-öbölben. Öszvérháton megy tovább La Pazba, amelynek egyébként nagy jövőt jósol, ha majd az Államok birtokába kerül, ami viszont — Xántus véleménye szerint — csupán idő kérdése.

Munkájának sikeres elvégzése után — elismerésképp — az amerikai tengerészet mérnöki karába osztották be kapitányi rangban. Persze mindjárt új feladatot is kapott: a Csendes-óceánra küldték tengeri kutatóútra. Ez a közel 130,000 angol mérföldnyi utazás volt a legtermékenyebb időszak Xántus János életében. A Csendes-óceán akkor még jóformán ismeretlen terület volt, amelyet a tengerészeti térképek is fehér foltokkal jelöltek meg. A magyar mérnök kutatásai során 89 szigetet és zátonyt fedezett fel; megállapította a tengermélységeket, s a zátonyvidékek megtalált átjáróit pontosan bevezette a térképbe. A bejárt vidék állat- és növényvilágáról írt tanulmánya alapul szolgált a későbbi részletes kutatómunkálatokhoz.

Munkásságát az amerikai természettudós-társadalom ma is számontartja, s emlékét számos alapítvány őrökíti meg az Ujvilág különböző egyetemein.

F. Gy.

A mesteri kvalitásokkal rendelkező, név szerint sajnos ismeretlen másik festő reánk maradt munkássága a bártfai Kálvária-oltár és ugyaninnen a kassai dómba került Utolsó vacsora-oltár képeiből tevődik össze.[1] Ez utóbbi oltár ma már csonkán áll a kassai dómban. Myskovszky leírásában[2] részletesen jellemzett külső, merev szárnyainak még egykori létezése is teljesen feledésbe merült. Annál szerencsésebb nyereség számunkra, hogy a Szt. Borbálát ábrázoló egyik táblát a budapesti Nemzeti Múzeumból a Szépművészeti Múzeumba került raktári anyagban találtam meg. Ezen a Borbálatáblán, mint oltárainak külső képein mindannyiszor konzervatívabb felfogású és még a bártfai Borbála-oltár festőjéhez is közelálló, de jobb formaérzékű műhelytársának ecsetjét érezzük.

Jelentékenyebbek az oltárok belső képei, melyeken a kassai passió-mester stílusának előkelő folytatója lép elénk. Kitünő formatudásával, biztos tér- és egyensúlyérzékről tanuskodó komponálásával, tarkaságban is összhangzatos kolorizmusával — a passió-mestert is felülmúlva — a müncheni Jan Polackra jellemző törekvések szoros közelségébe jutott. Ezek a bártfai oltárok, továbbá a kassai (1477) és a szepeshelyi (1478) főoltár,[3] valamint a lengyelországi wartai Mária mennybemenetele-oltártábla[4] (Franciszek de Sieradz?) adják a boroszlói Borbála-stílusból is gyakran kölcsönző azt a fontos stílus-komplexust, amely végeredményben is Jan Polack művészi törekvéseit készíti elő. Igy alapot szolgáltat ahhoz, hogy a nagy müncheni mester stíluseredetét és kapcsolatait működése területén kívül necsak szülőhazájában, hanem a kassai iskolában is indokoltan keressük.

IX.

A SZEPESI FESTÉSZET HELYZETE A XV. SZÁZAD HETVENES ÉS NYOLCVANAS ÉVEIBEN. — ÖSSZEFOGLALÁS

Az előadottak szerint az 1470-es években a Felvidék mindinkább elevenebbé váló művészi életének súlypontja Kassára esik és az előző évtizedben nekilendült tevékenység és formakeresés is Kassán hozza meg érett gyümölcseit. A Szepesség viszont, mely a mateóci mesterben az elindulás nagy tényét nyujtotta, a fejlődés iramában lemarad, kis időre háttérbe szorul és — a fennmaradt emlékanyag mennyisége és minősége után ítélve — az oltárkereslet kielégítését csak szerény képességű festők szolgálták. Jó példa erre az 1474. évi nagylomnici — ma már teljesen átfestett, de Divald felvételén, régi állapotában megörökített — Mária-oltár festője, aki, ha gazdagabb részletezéssel is, de még mindig a provinciális svábóci festő száraz szellemi örökét rágja.

A pangó művészi atmoszféra látszólag kedvez annak a munkabíró és mozgékony festő-faragó tevékenységének, aki nemcsak a Szepességen, hanem ennek hatóterületén Liptóban is szétszórja jól begyakorolt és tetszetős hatású, művészi frazeológiájának termékeit. Ez a festő és feltehetőleg egyben faragó, dolgozatunk elején a szepességi Mária-oltárok mesterének elnevezett tipikus felvidéki — valószínűleg lőcsei — oltárkészítő. Oeuvrejét Divald nyomán[5] a szmrecsányi főoltár mesterének elkeresztelve,

[1] Genthon István: i. m. 62, 79. l.

[2] I. m. 55—56. l.

[3] Csánky Dénes: Szepeshelyi táblaképfestészet a XV—XVI. században. Az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VIII. k. Budapest, 1937. 23. l.

[4] M. Walicki: Domniemane dzieło Franciszka z Sieradza. Sprawozd. Pols. Akademji Umiej. 1932. — Stilstufen der gotischen Tafelmalerei in Polen im XV. Jahrhundert. Warszawa, 1933. 38—39. l. — T. Dobrowolski: i. m. 74. l.

[5] Szepesvármegye művészeti emlékei II. Budapest, 1906. 44. l.

Genthon István állította össze.[1] Az eddig végzett anyaggyüjtés kisebb kiegészítésre szorul. Alkotásai között ismeretesek : a lőcsei Szt. Katalin-, a szepesszombati, a malompataki, a nagyszalóki, a mindeddig ugyaninnen származtatott felkai, egy szepességi, közelebbről ismeretlen eredetű Mária-oltár és a teljes egészében festett liptómegyei szmrecsányi főoltár. Kutatásainkkal eddig ismert oeuvrejét a következő emlékekkel bővítjük ki : lőcsei oltárára újabban állított és szekrényében korábbi szobrokkal kiegészített oltárka, oltárszekrény festett felekkel a felsőerdőfalvai templomban és a liptószentjánosi templom két kiadatlan háromszögalakú festett orma „David" és „Abakuc" próféta mellképeivel.[2]

Ehhez képest tíz oltárának 79 képe a régi felvidéki oltárművészetnek páratlanul termékeny alakjával ismertet meg. A formakeresés problémája vagy az alkotásban való elmélyedés távol áll tőle. Technikai ismerete, élénk színeinek vonzó előadása mellett is, jellegzetes kompozícióinak, típusainak és részletformáinak jól begyakorolt, de únosuntalan ismételt egyformasága, műveinek összességében nem egy alkotását közel ipari szintre süllyeszti. Festményei és szobrai egyaránt boroszlói iskolázottságról tanuskodnak[3] és koraibb művein, a lőcsei Szt. Katalin- és a szepesszombati Mária-oltárok képein különösen közelről érezzük a Borbála-mesterhez és iskolájához fűződő kapcsolatait. Oltártermelő tevékenysége az 1470-es évekből az 1480-as évtizedre is kiterjedett. Működése idejének megállapításában felkai oltárán olvasható 1483 évszám támogat, különben mesterünk későbbi alkotásait — mint újabb kutatásunk már megjegyezte[4] — könnyen egy-két évtizeddel korábbi időre is keltezhetnők.

A XV. századvégi szepesi új formanyelv kialakulása az újjáépített szepeshelyi prépostsági templom 1478. évi felszenteléséből megmaradt oltárain sem állapítható meg. A multszázadi átfestésektől kevésbbé érintett főoltár képei még Kassával párhuzamos, tehát korábbi fejlődés betetőzését jelentik. A helyi fejlődés úttörője, a nürnbergi H. Pleydenwurff hatásából kinőtt új festőegyéniség, az egykori szepesváraljai főoltár mestere csak az 1480-as évek közepén tűnik fel és középeurópai viszonylatban is értékes kvalitásaival egyszeriben veti meg a Szepesség, sőt talán az egész Felvidék századvégi legfontosabb művészi irányzatának, a szepeshelyi káptalani prépostsághoz fűződő festőműhelynek az alapját.[5]

A felsőmagyarországi táblaképfestészet kialakulásának vizsgálatából, a korai szepesi és sárosi emlékanyag szintéziséből, a virágzás korába vezető átmeneti törekvések vázlatából egyre tisztábban kristályosodik ki felvidéki késő-gotikus festészetünknek a középeurópai művészetben elfoglalt helyzete. A fejlődés menetéből és a stílusigazodás képéből leszűrt eredményeket a következőkben foglalhatjuk össze.

1. Az eddig ismert legrégibb felvidéki táblakép a XIV. század végéről maradt fenn és a német-cseh harmadik festészeti stíluskorszaknak a Felvidéken is elterjedt hatásáról tanuskodik.

[1] I. m. 69—70. l.

[2] A két oromkép a Szlovenszkói Kiállításon került elő. I. k. 47. l. 289 b, c sz.

[3] Faragott műveinek boroszlói iskolázottságára először Erich Wiese mutatott rá (Die Plastik der Zipser Deutschen. Pantheon, Jahrg. 1938. 2. Heft. 56. l.). Működésének idejét azonban tévesen helyezi a század hatvanas éveire.

[4] Fenyő Iván és Genthon István : i. m. 456. l.

[5] Az idevágó anyagot Csánky Dénes „Szepeshelyi táblaképfestészet a XV—XVI. században" című i. művében gyüjtötte össze és dolgozta fel. — E helyütt említjük meg, hogy az esztergomi prímási palota gyüjteményében legutóbb Genthon István egy Kálvária-képből kivágott, Máriát és János evangélistát ábrázoló két töredéket talált, melyek — nézetem szerint — félreismerhetetlenül a szepeshelyi festészet egyik legfontosabb alkotásának, az egykori okolicsnói főoltárnak festészeti komplexusából származnak.

2. A XV. század elejéről fennmaradt egyetlen szepesi emléken az alakulás helyi jellege még nem állapítható meg.

3. A helyi fejlődés kialakulása a XV. század derekától mutatható ki. Megindítója a magyar nemzeti szentek tiszteletétől ihletett mateóci mester, kinek működését ugyanez a kezdeményező szerep illeti meg a kislengyelországi táblaképfestészet kialakulásában is. Boroszlói iskolázottsága évtizedekre kijelöli a felvidéki, elsősorban a szepes-sárosi oltárfestészet stílusigazodását.

4. A következő, 1460-as évekkel kezdődő korszak törekvéseinek átmeneti jellegét éppen a helyi, mateóci hagyományok és a boroszlói igazodás korszerű formáinak keveredése kölcsönzi.

5. A mateóci mesterrel meginduló, az átmeneti mesterekkel fellendült oltárfestészet a kassai főoltár mestereiben éri el a középeurópai fejlődés magas szintjét.

6. A kassai virágzás idején, az 1470-es években kezd látszólag decentralizálódni a Felvidék művészi tevékenysége világosan körvonalazható műhelycsoportokra: az alsómagyarországi bányavidékre, Kassára és a Szepességre (Lőcsével és Szepeshellyel). Az utóbbinak vezető szerepével a nyolcvanas években alakul ki a szepesi jellegű új festészeti formanyelv, mely még a XVI. század elején beáramló német-dunai stílus párhuzama mellett is megújuló alsónémet, sőt németalföldi hatásokban eleven erővel él a régi magyar festészet 1520-as évekkel kezdődő gyors lehanyatlásáig.

A SZEPESI ÉS SÁROSI TÁBLAKÉPFESTÉSZET 1460-IG TERJEDŐ EMLÉKANYAGÁNAK LAJSTROMA

BÁRTFA (BARDEJOV)

3., 7. kép SZENT EGYED-TEMPLOM. *Két háromszögalakú oromkép*, Ker. Szt. János és a Három Királyok hódolása a Szt. András (Mindenszentek) oltárának középképéről. Eredetileg a templom legrégibb, 1450-ben (?) emelt és utóbb szétbontott Sz. Mária szárnyasoltárát díszítették. Ennek a Mária-oltárnak eredeti szekrénye két szárnyával együtt ismeretlen időben a kassai (l. még ott) Szt. Erzsébet-templomba került, újra faragott, aranyozott és festett szekrényszobrait pedig, ma a bártfai templom déli oratóriumában álló és eredetileg Mettercia-oltár szekrényébe helyezték. A Madonna-szobor magassága az új korona (a kis Jézusé is új) nélkül 121 cm. A négy mellékszobor közül csak három, új attributumokkal kiegészített, női szent szobra maradt meg. Magasságuk 74 cm. Belső lapjaikon mustrás, aranyozott háttérrel festett oromképek mérete: alsó szél. 52 cm, baloldali mag. 74 cm. Festett indázattal díszített, eredeti aranyozott kerettel (az újonnan faragott liliomok nélkül) 69×99 cm. A Ker. Szt. János oromkép erősen szúrágott hátlapja festetlen, bizonyságául annak, hogy eredetileg az oltárszekrény felett díszlett. A Három Királyok hódolása-kép lilavörös háttérrel festett hátlapján Salamon király erősen sérült mellképe, balkarjával mondatszalagját: Salomon rex propheta, öleli át. Ez az orom külső és belső képének beállításából következtetve az eredeti oltár jobb szárnyát ékesítette.

15. kép SÁROSI ORSZ. MÚZEUM. (Krajinské muzeum šarišské). *Tízezer vértanú*, erős szemcséjű vászonra festett olajfestmény. A rokitói (Sáros vm.) rk. templom letéte. L. sz. 457. 1450—60 körül készült szárnyasoltár (?) egyik táblájának újabbkori másolata. Új vászonra és vakrámára húzva. Mag. 92, szél. 74 cm.

BESZTERCEBÁNYA (BANSKÁ BYSTRICA)

16—17. kép VÁROSI MÚZEUM. (Mestské muzeum). *Szt. Zsófia-oltár*. A szászfalvi (Zólyom vm.) rk. templom letéte. A festett szárnyasoltár középső képe Szt. Zsófiát három leányával, bal- és jobbszárnya fent Szt. Ágota kínzatását és a császár elé idézését, lent pedig egy közelebbről meghatároz-

Lengyelországban, széles területen az átmeneti törekvések, majd az azt követő virágzás idején az emlékanyag nagysága és kvalitása a lengyel királyok fővárosát, Krakót teszi a művészi vérkeringés lüktető központjává. A boroszlói Borbála-oltár adta lendülettel a magyar Felvidékhez hasonló művészi formakeresés indul meg. Egyesek, élükön a tuchowi mesterrel[1] ragaszkodnak a mateóci hagyományokhoz, konzervatív hűségük azonban szín- és formai merevedéshez vezet. Mások viszont, mint a włocławeki egyházmegyéből származó Mária halála[2] és az ószandeci Krisztus siratása[3]-táblák kétségtelenül egyazon festője, továbbá a Mária megkoronázása-oltár, avagy az álló női szenteket ábrázoló oltárszárnyak (Włocławek, Egyházmegyei Múzeum) festői pedig előre néznek és haladó szellemű törekvéseikben fejlődésképes művészi áramlat lüktet. A krakói festészet legkitünőbb alakja, a bártfai függőkép Szandeci Jakabnak feltételezett mestere mellett, az átmeneti korszak másik erőtől duzzadó egyénisége a krakói Dominikánus-templomból az ottani Czapski Múzeumba került Jézus és Mária életét tárgyaló sorozat[4] festője. Stílusának legfőbb jellegzetessége, hogy a technikában megőrzött mateóci síkszerűség, az új realista művészi felfogás bátor képalkotó fantáziájával találkozik. Műveinek érdekességét, a festő különleges helyzetét talán éppen a stíluselemek ez oldatlan keveredése adja meg.

VII.

A KASSAI FŐOLTÁR ELŐZMÉNYEI ÉS KAPCSOLATAI AZ ÁTMENETI EMLÉKEKKEL

A Felvidéken, valamint Lengyelországban az átmeneti korszak formakereső fantáziájának természetes velejárója a széleskörű, lázas munkásság. A boroszlói Borbála-oltárból merített stílusösztönzés egyre jobban felszívódik az alkotás folyamatos iramába és az önállóságra törekvő új egyéniségek átélésében és átírásában a kölcsönvett morfológiai elemek a képhatás egyéni jellegébe olvadnak és már önálló élmény teljességével hatnak.

Ennek az eleven, lüktető művészi életnek tehát immár egynéhány esztendő is elegendő, hogy létrejöjjön a korszak legnagyobb szabású alkotása, a kassai főoltár (1474—77), mellyel a régi magyar festészet Kolozsvári Tamás óta ismét európai horizontra lép. Nyilvánvaló, hogy ez a hatalmas főoltár sem születhetett meg minden helyi előzmény nélkül. A XIV. század végétől okiratainkban említett kassai festők,[5] akiknek a dóm művészi feldíszítése nemzedékekre kiterjedő munkát adhatott, bizonyítékot nyujthatnak Kassán már korán kialakult művészi központ jogos feltételezésére. Az 1556. évi nagy tűzvész, majd a felszerelések állandó megújítása a főoltár stílusát előkészítő helyi emlékek valamennyiét mind a dómból, mind a város nem egy tekintélyes egyházából — a látszat szerint — kiirtotta. Éppen ezért külön jelentőséget tulajdonítunk az átmeneti periódus fentebb vázolt felvidéki és lengyelországi emlékeinek, melyek

[1] Névadó jelentőségű táblája a krakói Nemzeti Múzeumban (F. Kopera i I. Kwiatkowski : i. k. Nr. 14). Ugyane mester műveinek tartom a már említett siennoi töredékeken kívül az opatóweki festett szárnyasoltárt (T. Dobrowolski : i. m. 65, 72. l.) és Krisztust az apostolok között ábrázoló táblát a krakói Wawelben (Dr. Feliks Kopera : Malarstwo w Polsce od XVI do XVIII wieku. Kraków, 1926. 139. l.).

[2] A włocławeki Egyházmegyei Múzeumban.

[3] A tarnówi Egyházmegyei Múzeumban. Azonos származású, de később keletkezett szárnyasoltár elpusztult középső tábláját pótolja.

[4] F. Kopera i I. Kwiatkowski: i. k. Nr. 16.— A tarnówi Egyházmegyei Múzeum Kasina Wielkaról származó négy átfestett oltárszárnyát, valamint a krakói Czapski Múzeum Szt. Borbálát ábrázoló egyik töredékét (F. Kopera i I. Kwiatkowski : i. k. Nr. 15) ugyane krakói mester műveinek tekintem.

[5] Kemény Lajos : A kassai képírócéh. Művészet VIII. Évf. 1909. 253—255. l.

Csánky-szepesi

biztos és követhető fonalat adnak a kassai főoltár stíluseredetének megmagyarázásához. Így indokolt az a feltevésünk, hogy a Kassáról Sároson át Krakó felé vezető, természetes gazdasági és kereskedelmi utak vonalába eső, haladó művészi felfogásról tanuskodó alkotásokat egyszersmind a kassai iskola kisugárzási emlékeinek is tekinthessük. Az átmeneti korszak három vezető és stílusformáló egyénisége az Anna-legenda radácsi mestere, a bártfai függőkép (Szandeci Jakab?) és a krakói Dominikánus-sorozat festői vezethetnek azokhoz a művészi erőforrásokhoz, melyekben a főoltár három festőjének, az Erzsébet-, a Passió- és a Mária élete-ciklus mestereinek stílusa gyökerezik.

E három festő között a passió-mesternél találjuk fel a legközelebbi stíluskapcsolatokat a Dominikánus-sorozat festőjével. Erre az összefüggésre elsőnek a lengyel irodalomban Michał Walicki hívta fel a figyelmet.[1] Mindkettő lényegében azonos felfogású festő, akiket a torzított és szemüket meresztő zsidótípusok, hasonló alakbeállítások, sőt néha képszerkesztési elvek, lényegében azonban a művészi iskolázottság alapja, a morfológia tart össze. A Dominikánus-sorozat festőjénél kevesebb, de nagyobb alakok töltik ki a képfelületet, a passió-mester viszont szívesen zsúfol össze alakcsoportokat, vagy állít mély távlatú térbe, realista megfigyeléseiből gazdagon ontja a részleteket, világos és nyers színfoltjai pedig a képfelületen mozgalmasan tarka hatásúakká fokozódnak fel. Ezzel a passió-mester képfelfogása közelebb jutott a már vele kapcsolatba hozott[2] Jan Polack 1480-tól Münchenben kimutatható művészetéhez, mint a Dominikánus-sorozat festője, akiben jóideig a korai Jan Polackot vagy műhelyét keresték.[3]

Más helyzetet foglal el a főoltár másik és legnagyobb festője, az Erzsébet-mester. Míg a passió-mester előadása a Dominikánus-mesterrel való összehasonlításban a fejlődés vonalán további lépést jelent, addig a másik két festő: a radácsi Anna-legenda és a bártfai függőkép mestereinek még kereső formanyelve az Erzsébet-mester klasszikus művészetének viszonylatában az egyszerű kezdeményezésnél aligha jelenthet többet. A radácsi mesternek az áhított, új realizmusból bimbózó lirizmusát, ösztönös és bátor színérzékét, a bártfai mester biztos térkomponáló képességét az Erzsébet-ciklus kassai mestere folytatta. De milyen nagy utat kellett a fejlődésnek úgyszólván néhány év alatt megtennie, hogy eljusson a festői előadásnak arra az érett és nemes magaslatára, ahol a képalkotás összes eszmei és formai elemei az átmeneti mestereknél csak áhított, az Erzsébet-mesternél azonban tökéletesen elért összhangban és egyensúlyban élnek.

Így tehát az Erzsébet-mester stílusát elsősorban a fentebb kimutatott és az emlékanyag hiányossága miatt ugyan nem közvetlen, de hazai előzményekben és a nevezett lengyelországi kisugárzásokban tudjuk egyelőre megjelölni és lehet csupán értékelni, nem pedig az irodalmunkban tárgyalt németországi, sváb és bécsújhelyi vonatkozásokban. Ugyanis a feltehető nyugati kapcsolatok olyan általános és természetes jellegűek, hogy azok csupán az általános kortársi összefüggések, illetőleg a korstílus tág keretébe illeszthetők. Az újabb magyar irodalomban[4] a stílus eredetének és kapcsolatainak igazolására felhozott érvek azonban nem bizonyítékul, hanem inkább cáfolatul kínálkoznak. Kétségtelenül helytálló ugyan az újabb kutatásnak az a következtetése,[5] hogy „a képeknek semmi néven nevezendő közük nincs sem Wolgemuthoz, sem a frank festőiskolához," de miért állapítja meg ugyanakkor a kassai stílus kisugár-

[1] I. m. 29—30. l.

[2] Genthon István: Az Apostolvértanuságok mestere. Arch. Ért. XLIII. k. 1929. 174. l. — Genthon István: A régi magyar festőművészet, Vác, 1932. 82—83. l.

[3] Thieme-Becker: Künstler-Lexikon, XXVII. Band 1933. 200—201. l.

[4] Péter András: i. m. 110. l. — Genthon István: i. m. 78, 83—90. l.

[5] Genthon István: i. m. 77. l.

zását az ország határán túl azokban az alkotásokban (Apostolvértanuságok bécsújhelyi mestere és iskolája stb.), amelyek éppen — mint korábban már ismeretes[1] — a frank festőiskola egyenes leszármazottainak tekinthetők. Hogyan sugározhat tehát egyszerre frank hatást olyan mű, mely nem abban a stílusban, hanem más törekvésből fogant? Ez az önmagának is ellentmondó megállapítás a fénykép-összehasonlításokhoz igazodó irodalomnak ürügyül és hivatkozásként szolgálhat majd arra, hogy a kassai főoltár stílusának eredetisége kétségbevonassék és ezzel az a nürnbergi irányzat másod- vagy harmadlagos derivátumává süllyesztessék. Az Erzsébet-mesternek hazai előzményekből kisarjadt stílusát a kor általános tendenciájának megfelelően a németalföldi befolyás erősödése irányítja. Művészi mentalitása távol áll a frank származású és a flamand Rogier van der Weyden művészetéből kiindult Friedrich Herlin[2] kissé száraz stílusától, aki a nürnbergi festészethez közelebb álló ulmi Hans Schüchlin mellett a sváb földön a németalföldi irányzat egyik főképviselője volt.

A kassai főoltár harmadik mesterének, a Mária-ciklus festőjének helyzetét a két első mesternek stílusformáló egyénisége szabja meg és a három festő külön-külön determinálható művészi megnyilatkozását a multból eredő közös szellem foglalja zárt művészi egységbe. Morfológiája a passió-mesterével rokon, sőt néha azonos is vele, a részletekben és a táj szépségeiben elmerengő szelíd lírája viszont az Erzsébet-mesterhez viszi közel.[3]

VIII.

A KASSAI FŐOLTÁR MESTEREINEK HATÁSA A KRAKÓI ÉS A KASSA-SÁROSI FESTÉSZETRE

A kassai főoltár stiláris előzményeit Sárosban, Krakóban és vele összefüggő művészi területen találtuk meg. Bizonyára nem véletlen tehát, hogy a stíluskisugárzás iránya is ugyanerre vezet. A főoltár mestereinek lengyelországi működését még a stíluskritika segítségével sem tudnók bizonyítani és így a három vezető kassai mesternek, köztük elsősorban az Erzsébet-mesternek hatását eddigelé csupán lengyel festők (Magister Petrus Polonus pictor, Bochniai Miklós) kassai tartózkodásával, stílusközvetítő szerepükkel magyarázhatjuk.

Walicki hozta először összefüggésbe[4] a kassai főoltárral a Krakótól északnyugatra fekvő Olkusz híres Mária-oltárát. Festőjében (HP. monogrammista vagy Lublini Ádám) az Erzsébet-mester hűséges és kitünő követőjére akadunk. A két oltár között fennálló rendkívül szoros formai és kompozicionális rokonsággal — érthetetlenül — ismét „a lengyel részvétel aktív szerepét" kívánja Walicki igazolni, holott a kassai

[1] Otto Benesch: Die wiener Tafelmalerei im Zeitalter Friedrichs III. Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte VII. 1930. 185—187. l.

[2] Die Werke Friedrich Herlins von Ernst Buchner. Münchner Jahrbuch der bildenden Kunst XIII. 1923. 1—51. l.

[3] Walicki a kassai okiratokban talált lengyel mesternevek (Wlodarsch Lőrinc, Bochniai Miklós) alapján lengyel művészek részvételét igyekszik bizonyítani (i. m. 8, 13, 30. l.) a kassai főoltáron. Wlodarsch, „moler von Crocka" nevével azonban csak 1505-ben találkozunk először, polgárjogot is csak 1512-ben nyert. (Kemény Lajos: A kassai Szt. Erzsébet egyház történetéhez. Arch. Ért. XVII. k. 1897. 45, 415. l.) A főoltár keletkezése után három évtizeddel későbbi feltűnése, ilyenformán teljesen kizárja szereplését a főoltár munkálataiban. Bochniai Miklós, vagy egyáltalán a főoltár keletkezési idejével egybeeső és csupán névszerint ismert mesterek szerzőségét illetőleg Genthon Istvánnak (i. h.) már korábban kifejtett cáfolatára hivatkozunk. Walicki, következtetésének igazolására felhozza, hogy „a képek egyike W. betűvel van szignálva". Ez utóbbit Walicki, mint a régi magyar kutatás is, tévesen vélte a festő mesterjegyének. E kérdésben Genthon István álláspontja (i. h.) a helyes, aki a wartburgi lakoma képén négy tányéron is látható ⋀⋀ vagy W alakú jelzést fémbélyegnek tekintette.

[4] I. m. 28—31. l. Továbbá Gerevich Tibor: i. h.

főoltár közel egy évtizeddel előzte meg az olkuszi oltár elkészültét (1486). Továbbá a külső szárnyak külső képeit a Dominikánus-mester öregkori műveinek tartja és a feltűnő különbséget gyors stílusfejlődéssel igyekszik magyarázni. Részletező finomsága azonban ellentétes a Dominikánus-mester mindenkor vaskos és sommázó realizmusával. Ez a jeles képességű, de maradi festő szorosan a boroszlói Borbála-oltár morfológiájához méri mondanivalóit,[1] mintahogy a belső képek kitünő festője is meg-megüti ezeknek a régi művészi emlékeknek a hangját.

Ugyanezeknek a törekvéseknek szelleme vezeti a nyolcvanas évek krakói festészetének másik kitünő egyéniségét, a krakói Wawel Mater dolorosa oltárának festőjét, akit a lengyel kutatók, köztük Walicki is a sziléziai Stanisław Dürink-ben, IV. Kázmér lengyel király udvari festőjében gyanít és változatos külföldi hatások egész szövevényével vesz körül.[2] Előkelő hangú stílusában a nürnbergi Pleydenwurff közvetítette erős németalföldi befolyások mellett még mindig találunk kapcsolatokat a Borbála-mester iskolájával. Formanyelvét, valamint finom színkultúráját — mint már Gerevich Tibor megfigyelte[3] — a kassai Erzsébet-mesterhez is közelállónak érezzük.

A három kassai mester stílusa és művészi öröke határozza meg a század hátralévő évtizedeiben a kassai műhelyek egész Sárosra kiterjedő festészeti törekvéseit is. A kassai főoltárral már kapcsolatba hozott[4] bártfai Krisztus születése-oltáron és az egykori eperjesi főoltár (1490) teljesen átfestett képein kívül ezúttal két határozottan körvonalazható festőegyéniséget emelünk ki, kiknek munkássága is a kassai főoltárhoz kapcsolódó műhelyek széleskörű tevékenységét igazolja.

Az egyik név szerint is ismert, a bártfai Szt. Egyed-templom Mager Veronika kápolnájában álló, 1489. évi Mária-oltár számadásában megemlített „Severinus pictor", aki az oltárszárnyak négy külső képéért 2 forintot vett fel.[5] E képek Myskovszky[6] és Divald[7] említése óta — dacára a név szerint ismert festőnek — teljesen elkerülték az újabb kutatás figyelmét. Műveinek összegyüjtése, festőnk hovátartozásának megállapítása művészettörténeti kutatásunk régi mulasztását pótolja.

Az elpiszkolódott és rongált állapotú táblák stíluskritikai vizsgálata a templomban Severinus festő további két, ugyancsak jellegzetes formanyelvű munkáját fedezteti fel és pedig az Árpádházi Szt. Erzsébet[7] és az 1485. évi Mettercia-oltárok tábláit. Bártfai alkotásai kisebb igényűek és kvalitásúak, művészi képességeinek teljességét a kassai székesegyház híres Mária halála-oltárán és ugyaninnen Berkire, majd onnan a budapesti Szépművészeti Múzeumba került kettősszárnyú Mária mennybemenetele-oltáron mutatja be. Öt oltárának fennmaradt 48 képén egy ábrándos lelkületű, drámai akcentusoktól tartózkodó, eleven színérzékű, de kvalitásban ingadozó festő egyénisége bontakozik ki előttünk. Iskolázottságát a kassai főoltár Mária életefestőjénél nyerhette. Mesterének morfológiáját követi még a bártfai Szt. Erzsébet-oltár képein is, melyek — mint ismeretes — a nagy Erzsébet-ciklus kisigényű, leegyszerűsített másolatainak készültek. Plasztikai díszítésű szekrény-oltárain mindannyiszor egyazon, és pedig szintén kassai iskolázottságú faragó kezemunkájára ismerünk, akit a fentebb említett számadás Steffen Tarner (Tornai István) névvel jelöl meg.

[1] M. Walicki: i. m. 31. l.
[2] I. m. 34—35. l.
[3] I. m. 121. l.
[4] Divald Kornél: i. m. 144. l. — Genthon István: i. m. 79—81. l.
[5] Dr. Iványi Béla: i. m. 344. l. 2302 r. Közli Divald Kornél: Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai I. Budapest, 1909. 25. l.
[6] I. m. 64. l.
[7] A bártfai Szent Egyed templom. Arch. Ért. XXXVII. k. 1917. 114. l.

Kassai nékeségház

sodronyzománcos
kehely XV. sz.
l.

Arch. Ért. 1887.
126. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai Miklós –
börtön.

Uj Magyar Museum
1942. I. k. 2. füzet
296, 297 l.
képekkel

SALA 32 - (Pitt. 22-23)
22 Mattino al mare.
23 Bagnante.

Kassa város életé-
ből, mű- és művelő-
déstörténeti adatok.

Kemény Lajos:
Mű- és művelődéstörténeti adatok Kassa város élete-
ből a rokokó korában.
Arch. Ért. 210 — 235. l.
1906.
(27 oldal! Valóságos dinamit bomba a Kassai adatokból!!

SALA 32. (Pitt. 1-21)

PITTURE.

Carrà Carlo.

Nato a Quargnento (Alessandria) l' 11 Febbraio 1881. Pittore e critico d'arte. Studiò all'Accademia di B. A. di Milano. Dopo una breve esperienza futurista entrò nel Gruppo del « 900 » e partecipò a tutte le più importanti Mostre italiane e straniere, dalle Biennali di Venezia e Quadriennali di Roma alle Mostre organizzate dalla Biennale all'estero. Alla 1ª Quadriennale romana (1931) vinse il premio di 50 mila lire. Risiede a Milano.

1 Finestra sul fiume.
2 Madre e figlia.
3 Paese alpestre.
4 Squero di S. Trovaso.
5 Marina.
6 Ritorno dai campi.
7 Casine sotto il monte.
8 Paesaggio - La Torre.
9 Baite.
10 Composizione 1ª.
11 Estate sul Tirreno.
12 Contadini della Versilia.
13 Cavallo e cane.
14 Vigilia di Pasqua.
15 Case sul lago.
16 Vittoria.
17 Abeti.
18 Composizione 2ª.
19 Ragazzi al mare.
20 Donna con cane.
21 Testa femminile.

< Kassai oltárszár-
nyak a kassai és
becsi muzeumban >

Kenczler Hugó:

<) Arch. Ert
1913. 424 és kv.
M.
képekkel
és képtáblakkal.

PIANTA TOPOGRAFICA DEI PADIGLIONI

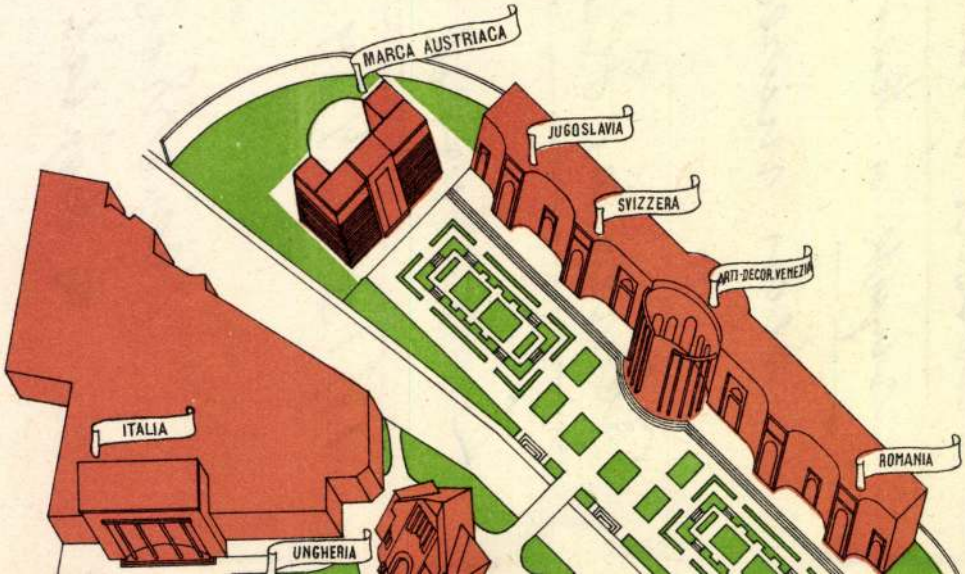

Kassai orsolya szüzek.

ciboriuma

Czobor – Szalay II. 313 l.

362. ábra A kassai Orsolya-szüzek ciboriuma. XVIII. századból.

438. **A TIGRIS-SZÁLLÓ.** Rudolf Alt. Színezett ceruzarajz.
Kiállítja: az O. M. Szépművészeti Múzeum.

439. **A LLOYD-ÉPÜLET.** Rudolf Alt. Színezett ceruzarajz.
Kiállítja: az O. M. Szépművészeti Múzeum.

440. **A MAGYAR KIRÁLY SZÁLLÓ.** Rudolf Alt. Színezett ceruzarajz.
Kiállítja: az O. M. Szépművészeti Múzeum.

441. **A VÁRMEGYEHÁZA.** Rudolf Alt. Színezett ceruzarajz.
Kiállítja: az O. M. Szépművészeti Múzeum.

442. **A CSÁSZÁRFÜRDŐ.** Rudolf Alt. Színezett ceruzarajz.
Kiállítja: az O. M. Szépművészeti Múzeum.

443. **A JÓZSEF-TÉR.** Rudolf Alt. Színezett ceruzarajz.
Kiállítja: az O. M. Szépművészeti Múzeum.

Kassai volt jezsuita

templom

(Rákóczi ak temploma)

Repr.

Erdélyi Muzeum

1935. 358. l.

Mellett.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai könyvkötő céh.

alakult 1699.

l.

Arch. Ert. 1915

149. l.

JTŐ

OLYÓIRAT

TI

SZLÓ DR.

Kassai Művészek

~~Kassai~~

Kemény Lajos:

Kassai képfaragók
és szobrászok.

Kassai Ujság

1927 jan. 30.

A cím hülye!
utána nézni!

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassa

Rákóczi rodostói ebédlőháza

Morgenzeitung
1937. aug. 27.
(Was wird mit den Resten des Rakoczyhauses geschehen?)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassa

Rákóczi rodostói
cédlóháza

Morgenzeitung
1937. aug. 22.
(Gipsabgüsse vom
Hause Rakóczi II.
in Rodosto.)

Kassa:

Rákóczi rodostói ebédlőháza

Keller Imre:

Rákóczi rodostói háza. Kassai Ujság 1937 aug. 29. képekkel

A cikkből kitünik, hogy az ebédlőház 30 ládába csomagolt alkatrészeit, még a cseh megszállás alatt megtalálták a Stefanik utca 58. n-alatti ház pincéjében, s már Polák József dr. ig azgató lépéseket tett a helyreállítás ördekében.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai nékesegyház

l.

Csányi mücentrest:

16, 17, l.

40 – 43. l.

tervrajzokkal és

kijelkkel.

Hódmezővásárhely
Kállay-utca 67/a
Telefon: 106.

Tekintetes.

"E U R O P A"
könyv és lapterjesztő Vállalat..

B U D A·P E S T

Visegrádi u 36.

16182

Kassa Gábor.

A Nemzeti Szalon csaportkiállításán műnei szerepelnek.

Pesti Napló, 1928. febr. 5.

Kassa Gábor.

a Nemzeti Szalon csoportkiállításán akvarelljei szerepelnek.

Esti Kurir, 1928. febr. 7.

Kassa Gábor.

A Nemzeti Szalon csoportkiállításán hollandiai vízleteket és utca-tájképeket szerepeltet. (említve.)

Magyarország, 1928. febr. 5.

Kassa Gábor.

a Nemzeti Szalon 59-ik csoportkiállításán műtárgyai szerepelnek.

Nemzeti Ujság, 1928. febr. 12

THALY KÁLMÁN PLAKETTJA.

TELCS EDÉTŐL

ÉREMMINTA.

BETLEN GYULÁTÓL.

Magyar Iparművészet
1904.

EGY BECSES SÍREMLÉK A XVIII. SZÁZADBÓL, Benczur Vilmos, takarékpénztári tisztviselő Kassán, két érdekes képet bocsátott rendelkezésünkre, melyet itt közlünk.

Az egyik kép, a kassai ágostai hitvallásúak Forrás-utcai sirkertjében levő és a Klobusiczky István *1738-ból való sírkápolnáját* mutatja be, melynek kovácsolt vasból készült rácsa figyelemreméltó

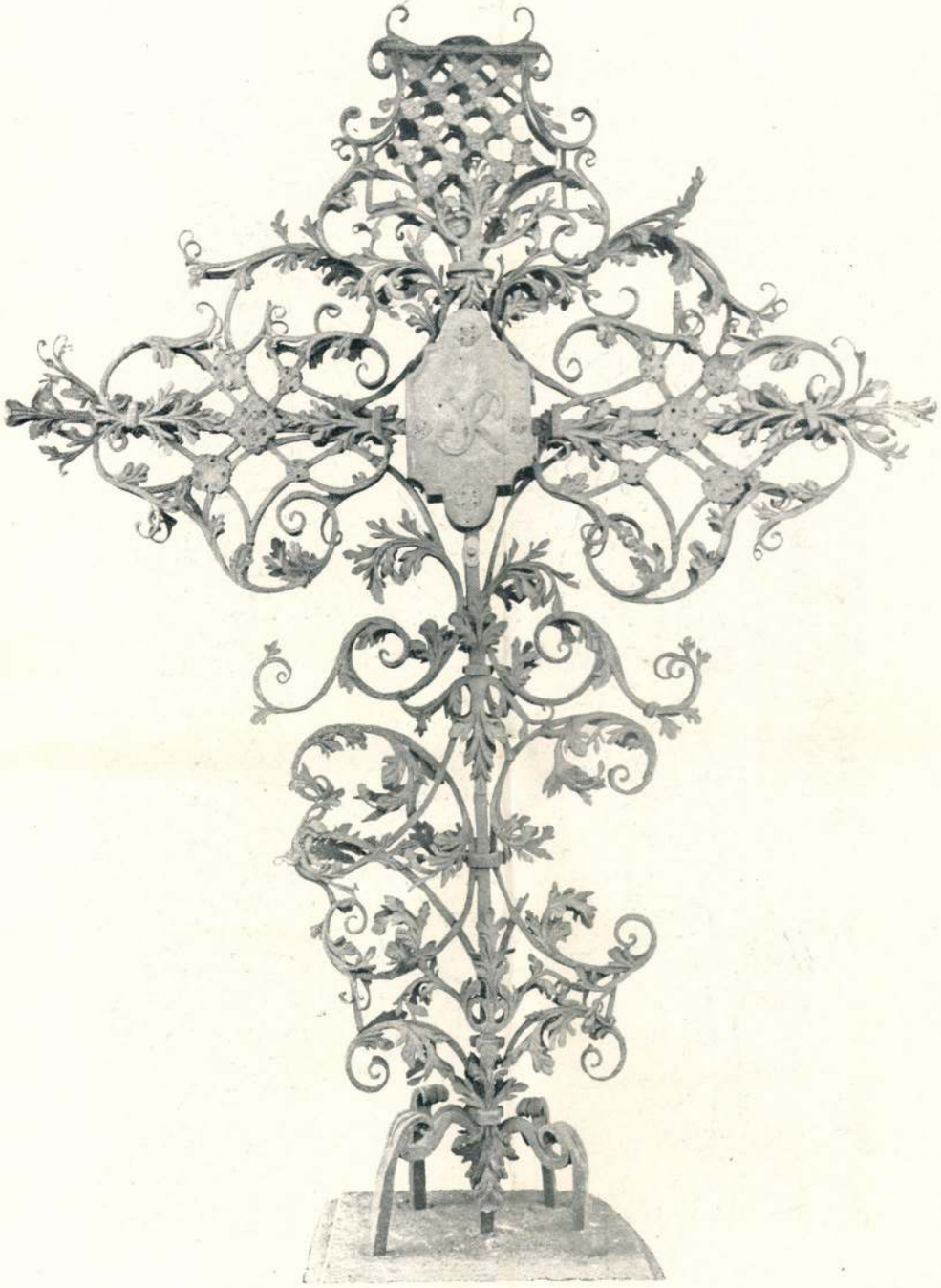

A másik kép, a fenti kápolnában levő *vasból kovácsolt sírkeresztet* ábrázolja. Ez a kereszt, mely a XVIII. század kovácsiparának egy remeke, úgy rajz, mint tehnika szempontjából kiváló műalkotás s hazánkban az e korból megmaradt e nemü műveknek egyik legbecsesebbje. A mű alkotója ismeretlen, de valószinü, hogy kassai mester műhelyében készült.

WALTER CRANE TORINÓI EMLÉKKÁRTYÁI.

rencsésebb országok jómódú közönsége szokott: ma talán nem is lenne Magyarországon könyvkiadás. Azért van diadalmas könyvkultúránk, mert annyian vettek könyvet — kenyér helyett.

Az olvasó áldozatában osztozik az író, kiadó, könyvkereskedő is. A magyar író sohasem elégedetlenkedett azért, mert ez a kis ország nem juttatta palotához, jachthoz, főúri élethez. Kiadó és könyvkereskedő is beéri azzal, ha egyik esztendőről a másikra folytatni tudja munkáját. Számol azzal, hogy tíz vevője közül kilenc nehezen szerzi meg és nehezen nélkülözi a könyvre kiadott pénzt. Mindig gondol erre, de különösen gondol a Könyvnapon, mely gazdagnak és szegénynek egyformán ünnepe.

Ezért jelent meg az idei Könyvnapra *minden* könyv a rendesnél jóval olcsóbb áron: a kiadó is áldozattal viszonozza a közönség áldozatát! Ezért jelent meg annyi egészen olcsó könyv: hogy senki ne legyen kénytelen üres kézzel, sóhajtva félrehúzódni a könyvnapi sátrak mellől. A munkás, a kispénzű diák is megtalálja a maga klasszikus értékű és mégis „zsebéhez mért" áru olvasnivalóját.

Ez a Könyvnap a legelső magyar írók és tudománynépszerűsítők könyveivel a maga módján mindenki számára emlékezetessé akarja tenni a szabadabban lélegző Magyarország első boldog esztendejét. Nemcsak azzal, hogy a legjobbat adja, ami a magyar szellemtől az elmúlt esztendőkben kitellett, hanem azzal is, hogy ezt a legjobbat mindenki számára hozzáférhetővé teszi.

A MAGYAR KÖNYVNAP ESEMÉNYE:

FÉJA GÉZA: DÓZSA GYÖRGY

c. történelmi regénye

Ára könyvnapon 5.— pengő, könyvnap után 6 pengő 60 fillér egész vászonkötésben

MAGYAROK KÖNYVTÁRA SOROZATBAN:

Erdei Ferenc: *Kossuth Lajos azt üzente* **Illyés Gyula:** *Kik a magyarok*
Féja Géza: *Kurucok* **Ortutay Gyula:** *Rákóczi két népe*
Szabó Zoltán: *Két pogány közt*

Az 5 kötet ízléses tokban, kartonkötésben, könyvnapon 2 P 10 fillér, könyvnap után 4.— pengő

Kiadja a MEFHOSZ KÖNYVKIADÓVÁLLALAT Budapest, IX, Högyes Endre ucca 13 szám.
Vidék Földes Ede útján

Magyar Népviseletek

Palotay Gertrud könyvének az ezévi könyvnapra készült új kiadása a magyar népviseletek szinpompás kertjéből mutat be egy csokorra valót. Magyarország távoli szögleteiből hozza elő őket: meglett férfit és ifjú legényt, pásztorembert és fiatal leányt, ifjú menyecskét és javakorbeli komámasszonyt. Elmondja, hogyan alakultak ilyenné, mikor keletkezhettek és miben különbözők.

Koncesni György, kitűnő festőművészünk 12 színes és számos egyszínű művészi képe ad különös értékét ennek a rendkívül ízléses kötetnek.

Ára keménykötésben a könyvnapon P 3.80

2 új Officina-képeskönyv

Kassa műemlékei

Kőszeghy Elemér szakavatott tolla ismerteti Kassa művészettörténeti emlékeit, templomait, házait és szobrait, Felsőmagyarország történetének évszázados tanuit. — 30 képpel.

Ára keménykötésben a könyvnapon P 2.20

Rákóczi Földje
(Kárpátalja)

Pataky Mária tanulmánya Rákóczi földjéről, varairól, városairól, vadregényes tájairól és a várak hajdani urairól, népéről és művészetéről. — 32 képpel.

Ára keménykötésben a könyvnapon P 2.20

1939.

Kassa ünnepére

RITMUS A KÖNYVRŐL

(A MAGYAR KÖNYV ÜNNEPÉRE)

Óh, ne mondjátok azt, hogy a Könyv ma nem kell,
hogy a Könyvnél több az Élet és az Ember:
mert a Könyv is Élet, és él, mint az ember —
így él: emberben könyv s a Könyvben az Ember.

Tudom én, hogy ülj bár autód volánja
mögött, vagy a gyár köt rabként, vagy a bánya, —
mostoha vagy édes: az Élet leánya
lelked, s csak a forró Cselekvést kívánja.

De jaj, a Cselekvés! jaj, a híres Élet!
Próbáltuk eléggé, láthattuk mivé lett?
Csatatér a világ, s minden csuromvér lett,
mióta az Írást legyőzte az Élet.

És azt se mondjátok. hogy elég a könyv már,
hogy sok is az írás, s elborít e könyv-ár,
s alacsony lármával tellik ma a könyvtár,
ami volt szent kincsek csarnoka, és mentsvár!

Mert a Könyv is élet, nem hideg kincs az se;
s mint az emberkertben, nem hiányzik gaz se:
de a gaz is trágya, ne bánjátok azt se!
Csak a holnap tudja, jó volt-e vagy rossz-e?

Óh, öntözd lelkünket, termékeny áradás,
melytől szőlőnkben a bölcs részegség csodás
bora érik, s melynek sodrán a tanodás
fiú messze tenger öbléig csónakáz!

Kassai Lőcsei-ház

KASSA

Lőcsei-ház

Divald Kornél: A felsőmagyarországi renaissance-emlékezet. MM és ÉE, XXXIII-1899, 223 l.

egy 1456- és egy 1459-ből), egy Erzsébettől (1466. német nyelven), három II. Lajostól (kettő 1525- és egy 1526-ból), kettő Mária királynétól (1526- és 1545-ből, az utóbbi német nyelven), kettő János királytól (1529.), nyolcz I. Ferdinandtól (egy 1534-, öt 1544- és egy 1551-ből) és végre nyolcz a bánya-tanácstól (négy 1550-, kettő 1558, és kettő 1561-ből; mind német nyelven).

Kovachich J. Miklósnak egy másik «Adversaria de numeris, ponderibus, mensuris et monetis Hungarorum» czímű gyűjteménye (Könyvt. jegye: Fol. Lat. 971.) szintén több igen érdekes, hazánk pénzverési viszonyaira vonatkozó oklevelet tartalmaz, melyeknek legalább kivonatos ismertetése több tekintetből kivánatos volna.

Heraldikusaink figyelmébe a következő muzeumi kéziratokat ajánlom:

1. Fejérváry Carolus, Familiarum Hungariae Atlas Historico-Diplomatico-Heraldico-Genealogicus. 3 köt. (Fol. Lat. 254.) Czímerrajzokat és az illető családok genealogiáját tartalmazza.

2. Marsovszky Jos., Collectio insignium Hungaricorum A. 1712—1840. benigne collatorum e libris regiis studio et opere — — ad Excelsam Cancellariam Reg. Hung. Aul. officii expediturae Directoris adornata. 2. köt. Heraldikai szempontból igen hasznavehető könyv.

3. Scuta gentilitia illustrium et nobilium Familiarum Hungariae coloribus distincta. 14 kötet. (Quart. Lat. 190.) Számtalan czímerrajzot tartalmaz, de minden magyarázó szöveg nélkül.

Ezeken kívül van még a muzeumi könyvtárban több külföldi czímergyüjtemény, de ezek reánk nézve közvetlen érdekkel nem bírnak. *Boynychich Iván.*

A kassai dominikánus templom történetéhez. Az alábbi oklevél érdekes adatot tartalmaz a kassai dominikánus templom történetéhez. 1578-ban a templom annyira megromlott, hogy *Rudolf* király átengedi ez elhagyott s rossz födélzetű templomot a kassai tanácsnak abból a czélból, hogy gabona-raktárnak használják. Kötelesek azonban, ha a dominikánus-szerzet ismét erőre kapna, s a templomot visszakövetelnék, azt minden nehézség nélkül átengedni. A kir. leirat így hangzik:

Nos Rudolphus etc. Memorie commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit vniuersis, quod nos attentis et consideratis constanti fidelitate fidelibusque servitijs fidelium nostro-

Arch. Ert

rum prudentium ac circumspectorum iudicium iuratorum totiusque communitatis ciuitatis nostrae Cassoviensis, vero benignum habentes respectum humillime supplicationis ipsorum nobis propterea facta *totale desertum templum alias ad Religiosos fratres S. Dominici pertinentem,* sed per complures hactenus Annos a fratribus praedicti Ordinis desertum tam ex *incendio conflagrationeque praefatae ciuitatis nostrae Cassoviensis* omni prorsus *tecto destitutum,* quam temporis et aeris iniuria penitus *corruptum et desolatum in inferiore* ejusdem ciuitatis nostrae Cassoviensis parte et Area situatum, ijsdem iudici, iuratis et communitati civium ciuitatis nostrae Cassoviensis pro domo frumentaria reparandum et extruendum clementer dedimus, contulimus et concessimus ita, et sub ista conditione ut fideli nostro reuerendissimo Stephano Radetio Episcopo Agriensi per Hungariam Locumtenenti et Consiliario nostro tanquam diocoesano ipsorum litteras sub sigillo civitatis ipsius Cassoviensis publice consignata dare teneantur quod si sucessu temporis praedicti fratres Ordinis S. Dominici in integrum restituti ac templum praedictum ab ipsis Civibus Cassoviensibus per illos repeti contingat, tunc ijsdem illud absque resistentia difficultateque aliquali eisdem remittere et restituere debeant et teneantur. Imo damus et conferimus et concedimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in arce nostra Regia Posoniensi die 10 Mensis Aprilis 1578.

(Fogalmazata a m. kir. orsz. ltár cancellariai osztályában.)

Közli: *Adorján.*

Egy czímerész nő a XVI. század elején. Heraldicai adatok hazánk régibb korából — leszámítva magokat a czímerleveleket — a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. Az alább közlendő levél pedig, mely mint a mohácsi vész idejénél csak öt évvel ifjabb *magyar nyelvű* szerkesztvény, már magában e körülménynél fogva is becses: még nevezetesebbé, söt a maga nemében talán egyetlenné válik feltűnő érdekes tartalma folytán. Ez ugyanis egy a XVI-ik század elején élt oly tudós magyar nővel ismertet meg bennünket, ki a czímertanban szakismerettel birt. E kiváló hölgy a Gömör és Borsod vármegyék egyik előkelő legrégibb családjából származott *Puthnoky Istvánnak* neje volt, keresztnevéről *Affra* (Eufrosina), a családfa adatai szerint ugyan született *Puthnoky.*

Levelét rokonához, a János király által főispánná kinevezett

Kassai Mester MDK

A Kassai dóm-oltár arrsélet szobra E.S. mester St Barbara-metszetének hatását mutatja.
(Lehrs 160).

J. Balogh: L'origine du style des Sculptures en bois de la Hongrie médiévale
Acta Historiae Artium 1957. 234.o.

Kassai Erzsébet-legenda mestere MDK

A KassaiSzent Erzsébet főoltárra vonatkozó adatok az Adattárban.Az oltár készültének idejére vonatkozó okleveles forrásokat Kemény közölte./189o/.1847-ben Szeitz Ernő pesti festő tisztitotta le a képeket.A templom ujjáépitése idején, a 8o-as évek végén, a 9o-es évek elején a képeket az Országos Képtárban helyezték el, itt kiállitásra is kerültek. 1927-ben, majd háboru által okozott megrongálódás után restaurálták a képeket.

Az oltárra vonatkozó irodalom.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955. 343-347.l.

Kassai Erzsébet-legenda mestere MDK

A kassai Szent Erzsébet oltárnak a mester által festett képei:1.Szt.Erzsébet születése.2.Szt. Erzsébet eljegyzése.3.Szt.Erzsébet betegeket ápol. 4.A kereszt és a rózsacsoda.5.A wartburgi lakoma.6.Szt.Erzsébet bucsuja férjétől.7.Szt. Erzsébet kiüzetése Wartburgból.8.Szt.Erzsébetet egy koldusasszony sárba taszitja.9.Szt.Erzsébet betegeket ápol.10.Szt.Erzsébet látomása.11. Szt.Erzsébet halála.12.Szt.Erzsébet felvétele a sirból.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.343.l.

Kassai Erzsébet-legenda mestere MDK

Bártfai Szent Erzsébet oltár festője bizonyára kassai mester hatása alatt állott.

Hatással volt mester, a passiósorozat mesterével együtt, bártfai Utolsó vacsora-oltár festőjére is.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.1~~16~~8.1.

Kassai Szent Erzsébet legenda mestere MDK

Főoltár két belső mozgó szárnya belső 12 képe Szent Erzsébet életének története.
Korábbi kutatás kimutatta, hogy főoltár képeit három mester festette, de nem hangsulyozta, hogy a három festő művészete közös törekvéseket mutat,

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.111-112.l.

Kassai Erzsébet legenda mestere MDK

/1474-1477/

Sorozathoz tartozó képek reprodukciói könyvben:

Szt. Erzsébet beteget ápol		XCII. tábla
" " "	Részlet	XCIII. "
Szt. Erzsébet elüzetése XCIV.		~~XXXX~~ tábla
" " "	Részlet	XCL. "
Szt. Erzsébet sárbataszitása		XCVI. "
~~Szt~~ " " "		XCVII. "
Wartburgi lakoma		XCVIII. "

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp. 1955.

Kassai Erzsébet legenda mestere MDK

- Sorozat képeinek elemzése. - ~~Warburgból kiüzetés jelenetén~~ Warburgból való kiüzetés jelenetén motivum hasonlatossága a bécsi Albert-oltár mesterének 1440 tájáról származó Pásztorok imádása jelenetével.

Kassai főoltár három festője közül Erzsébet legenda mestere volt a vezető mester.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.112-113.l.

Kassai Erzsébet-legenda mestere MDK

Mesterhez belső lirai rokonság füzte a Kassai Mária halála oltár I. mesterét

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.12o.l.

Kassai Erzsébet-legenda mestere MDK

Külföldi festészet hatásának vizsgálata Kassai főoltár képeivel kapcsolaban. Erzsébet ciklus jelentősége Erzsébet ábrázolások hazai fejlődésében Kassai főoltár müvészetének hatása belföldön és az ország határain tul.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei Bp.115-116.l.

Kassai Erzsébet legenda mestere MDK

Gerevich mester egyik követőjétől származtatta a Krakkói Wawelt egy oltárat és az olkuszi triprichont. Hekler mester a kölni Mária élete mesterrel, Hoffmann E. a bécsi Jüngerer Schottenmeisterrel mondta rokonnak. Gerevich a mester kezét látta a bécsi Schottenstift ciklusen is.

Radpcsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.111.l.

Kassai Mária élete-sorozat mestere MDK

A kassai Szent Erzsébet főoltárra vonatkozó adatok az Adattárban /Lásd Kassai Erzsébet legenda mesterét.)
Képek: A főoltár 1-12.képét a Kassai Erzsébet legenda mestere,13-36.képét a Kassai passiósorozat mestere festette.37.Mária mennybemenetele,38.Mária eljegyzése.39.Krisztus születése. 4o.Körülmetélés,41.A betlehemi gyermekgyilkosság.42.Menekülés Egyiptomba.43.Angyali üdvözlet.44.Vizitáció.45.Királyok imádása.46.Bemutatás a templomban.47. A 12 éves Jézus a templomban48.Mária halála.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. 343-347.l.

Kassai Mária élete sorozat mester MDK

A Divald által mesternek tulajdonitott bártfai Krisztus születése oltár festményeinek együttes jellegében németalföldi hatás

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.115.l.

Kassai Mária élete sorozat mestere MDK

Divald a mestertől származtatta a bártfai Krisztus születése oltár képeit.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei Bp.1955.111.1.

Kassai Mária élete sorozat mestere MDK

Gerveich a mesterrel a wawel templom Angyali üdvözletét és Krisztus az irástudók között tábláját mondta rokonnak.

Sorozathoz tartoznak főoltáron külső mozgó ~~szrának~~ szárnyak külső képei.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.111.1.

Kassai Mária élete sorozat mestere MDK
/1474-1477/
Sorozat reprodukciói könyvben:

Angyali üdvözlet	CIII.	tábla
Mária templombamenetele	CIV.	"
Királyok imádása	CV.	"

Mester müvészetének alaptulajdonságai rokonok az Erzsébet legenda és a Passiósorozat festőjével.
- Sorozat képeinek elemzése. -
Három sorozat festője közül vezető mester Erzsébet legenda mestere volt.
Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.114-115.l.

Kassai Mária .xxxxxx élete sorozat mestere MDK

Külföldi festészet hatásának vizsgálata kassai főoltár képeivel kapcsolatban.

Kassai főoltár müvészetének hatása belföldön és az ország határain tul.

Radxocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei Bp.1955.115-116.l.

Kassai Mária halála oltár I. mestere MDK

~~Mária halála oltár Kassai Erzsébet legenda festője.~~

Az ő munkái a Mária halála oltár képképe és belső szárnyképei. /147c-148c~~x~~, repr. könyvben CXXI. tábla./

Kassai Erzsébet-legenda mesteréhez belső lirai rokonság füzte.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp. 1955. 12c. l.

Máriax

Kassai Mária halála oltár II.mestere MDK

Az ő munkái a Mária halála oltár külső szárnyképei./147o-148o, Szt. Emerencia és Apollónia alakját ábrázoló táblák repr. könyvben CXX.tábla/ Valószinüleg e képek fa ugyanannak a festőnek az alkotásai, aki később Severinus mesterrel a bártfai Anna-oltárt festette.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.12o.l.

Kassai Mária élete oltár II. mestere MDK

A Kassai Mária halála-oltárra vonatkozó adatokat lásd a Kassai Mária halála oltár I. mesterénél és a bártfai Szent Anna oltárra vonatkozó adatokat lásd Severinus-nál.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.267,342,343.l.

Kassai Mária halála oltár-mestere MDK

Az 1470-1480 körül készült kassai Mária halála oltárra vonatkozó adatok az Adattárban. Képek: 1. Mária halála. 2. Szt. Kozma és Damján. 3. Szt. Zsófia három lányával. 4. Szt. Fábián pápa és Sebestyén. 5. Szt. Balázs és Erazmus. 6. Szt. Márta. 7. Szt. Emerencia. 8. Szt. Ágnes. 9. Szt. Apollónia. 10. Szt. Orolya. ~~Szt. Katalin~~ 11. Szt. Katalin. 12. Szt. Dorottya. 13. Szt. Borbála. 14. Mária koronázása. 15. Vir dolorum szentekkel. - A Szt. Katalint és Borbálát ábrázoló táblán Jakobus Bleselius neve és 1579-es évszám. A felirat bizonyára az egykori restaurátorra vonatkozik. 1944-1945. évi háborus esemény során képek megsérültek. - Irodalom. -

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp. 1955. 342-343. l.

Kassai passiósorozat mestere MDK

A mester Genthon szerint az Apostolvértanuságok mesterével és Mikó Jánossal tartozik egy körbe.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.111.1.

Kassai passiósorozat mestere MDK

A sorozathoz tartoznak a főoltáron a belső szárnyak külső képei és a külső mozgó szárnyak belső képei. Gerevich Passió mestert Jan Pollakhoz közelálló Kassán dolgozó lengyel festőnek vélte, akit feltételesen az 1474-ben Kassán polgárjogot nyert Magister Petrus Polonus Pictorral azonositott.

Csányky Miklós a Krisztus gunyolása és az Ostorozás jelenetének mintaképeit a Worcester mester rajzai között mutatta ki, a passió festményeit a krakkói dominikánus templom sorozatával hasonlitotta össze.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.111.1.

Kassai passiósorozat mestere MDK

Kassai főoltár három festője közül Erzsébet legenda mestere volt a vezető mester.

Külföldi festészet hatásának vizsgálata kassai főoltár képeivel kapcsolatban.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.115.l.

Kassai Passiósorozat mestere MDK

Passiósorozat /1474-1477/ reprodukciói könyvben:

Olajfák hegye	XCIX. tábla
Töviskoronázás	C. "
Sirbatétel	CI. "
Krisztus a pokol tornácán	CII. "

Kassai főoltáron Erzsébet legenda mestere, passió sorozat mestere és Mária élete sorozat mestere festményeiben rokon törekvések.

- Passiosorzat képeinek elemzése.-

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.113-114.l.

Kassai passiósorozat mestere. MDK

Kassai Erzsébet legenda mesterével együtt hatással volt bártfai Utolsó vacsora-oltár mesterére.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.Bp.1955.118.l.

Kassai passiósorozat mestere MDK

A kassai Szent Erzsébet főoltárra vonatkozó Adatok az Adattárban /lásd Kassai Erzsébet legenda mesterét/.
A passiósorozat mestere által festett képek: 13.Utolsó vacsora,14.Lábmosás,15.Krisztus Pilátus előtt.16.Krisztus ismét Kaiafás előtt. 17.Krisztust felszegzik a keresztre.18.Kálvária 19.Krisztus elbucsuzik tanitványaitól.2o.Olajfák hegye.21.Krisztus másodszor Pilátus előtt. 22.Ostorozás.23.Krisztus siratása.24.Krisztus a pokol tornácán.25.Bevonulás Jeruzsálembe. 26.A kufárok kiüzése a templomból.27.Krisztus Kaiafás előtt.28.Krisztus gunyolása.29.Pilátus kézmosása.3o.Keresztvitel31.Judás csókja.32. Krisztus Annas előtt.33.Töviskoronázás.34.Ecce homo.35.Sirbatétel.36.Feltámadás. 1-12.képet Szent Erzsébet legenda mestere.37-48.képet Maria élete sorozat mestere festette.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.

Bp. 1955. 343-347. l.

Kassai Rózsás Madonna mestere ? MDK

Reprodukció könyvben CLXXXIV. tábla.
1500 táján készült.
- Festmény formai elemzése.
"ranyhátterének dekorációs motivuma azonos a bártfai Madonna és a nádasdi Madonna motivumai val., azonkivül más megegyzések is megfigyelhatők a három festménynél.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.
Bp.1955.164.l.

Kassai Rózsás Madonna mestere 2 MDK

Megegyezések nádasdi és bártfai Madonnával azt mutatják, hogy felesleges a kassai Madonna aranyháttéretét trecento vagy nürnbergi hatásokra vezetni visza. - ~~Megegyezés~~ Megegyezésektől eltekintve mester önálló egyéniségü müvész, aki a Szent Antal-legenda mesterének stilusát közvetitette Kassa felé.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.165.1.

Kassai Rózsás Madonna mestere ? MDK

név említése

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.
Bp.1955.166.l.

Kassai Rózsás madonna mestere 2 MDK

Adattár:

a festményre vonatkozó irodalom.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.
Bp.1955.347.l.

Kassai Rózsás Madonna mestere ? MDK

A rózsás Madonna és a Mária látogatása oltár festői nyelven közeli rokon, a két emlék mégsem tulajdonitható egyazon mesternek.
- Különbségek elemzése.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei. Bp.1955.165.l.

KASSA Ferenc

grafológia = Erdélyi Magyarság 1991/2. 59.

emlékanyagával kívánta bizonyítani a német
:ság művészettörténetének összefoglalásához
ától kezdve publikált, az erdélyi szászság
- 1934-ben *Wilhelm Pinder, Theodor Müller* és
ősorban a németországi összefüggéseket és az
·délyi szászság művészettörténetének kutatása
osan kifejlődött hagyománnyal rendelkezik.
ık a legjelentősebb egyéniségei ennek a szász
és rajta kívül *(Gustav Gündisch* és társai, *Otto*

az erdélyi székelység művészettörténetének
ezdetet jelentő munkája, *A Székelyföld leírása*
lőben a középkori székelység művészetének
ek *Entz Géza* tanulmányai.
ori falfestészet történetének feldolgozásában
élhetett legtöbb sikert abban a törekvésében,
gyalja. Ez a felfogásmód különbözteti meg a
at a mindig határozottabban a középkori
kutatásoktól. Az összefoglalások sorában
nető értékelés *Virgile Vătăşianu* nagyszabású
en a magyar irodalommal szembeni datálási
int a régebbi, főként az Árpád-kori művészeti
anunak és tanítványainak (köztük *Gheorghe*
ött a közép-európai kapcsolatok eredetének
észetben és szobrászatban a prágai Parler-
a magyarországi és a szlovákiai. Az 1960-as
legjelentősebb és leginkább fejlődő területe a

MDK

Kássa

R.Sz.I: Akvarellkiáll. a Főv. képtárban.
Uj Magyarság, 1941. aug. 3. 15 l.

MDR

Kassa

Tájképpel szerepelt a Mucsarnok 1937.évi téli kiállitásan.

Pipics Zoltan dr.: Téli tárlat a Műcsarnokban.

Uj Magyarság,1937.ján.24. 21.l.

MDK

Kássa G.

Merengés, akv.

Téli délelőtt falun, akv.

Tanya szélén, akv.

Grafikai kiáll. Műterem, 1937. aug.

3 l.

MDK

Kássa Gábor

Badacsonyi táj, vf.

Tav.tárlat, N.Szal. 1934. jun. 5 l.

MDK

Kássa Gábor

Kilátás a Gellérthegyről I-III. /3 db/

Uszályhajók a Margithidnál

Uszályhajók az Országháznál

Bpvizfpály 1941. Főv.Képtár. Házi példány

8 l.

MDK

Kássa Gábor

Uszó jégtáblák

Ködös délután

Téli hangulat

Bpvizfpály 1941. Főv.Képtár. Házi példány

8 l.

MDK

Kássa Gábor, festő:

Halász hajók, v. f.

Műterem. – VII. Balatoni Kiáll. Katalog. 1935

nov.-dec.

MOK

Kássa Gábor, festő:

Badacsonyi táj. v. f.

Műterem. - VII. Balatoni Kiáll. Katalog. 1935 nov.-dec.

MDK

Kássa Gábor, festő:

Ködös poggel, v. f.

Műterem. – VII. Balatoni kiáll. Katalog. 1935 nov.-dec.

MDU

Kássa Gábor, Lorgászok

Horgászok. v. f.

Müterem – VII. Balatoni Kiáll. katalog – 1935 nr. dec.

MDK

Kássa Gabor. festő.

Borult reggel, v. f.

Műterem. - VII - Balatoni kiáll. katalog. 1935 nov-dec.

M. D. K.

KÁSSA Gábor festő

Tájképeket állít ki a II. kerületben

Magyar Nemzet 1960. (XVI.) 96. 52. 4. e.

d. m. Képzőművészeti kiállítás a II. kerületben

MDK

Kássa Gábor festő

e.a: Arcképkiáll. a N.Szalonban. Ujság, 1939. nov. 4. 5.l.

MDK

Kássa Gábor

Piac a Pipa-utcában, of.

Tavaszi Tárlat, 1957. Mücs.

HDK

Kassa Gábor, festö.

Női profil.	Vizf.
Börkabátos férfi.	"
Kárpáthy J.festömüvész arcképe.	"
Egy festömüvész arcképe.	"

Nesz. Szalon Repr. Kiáll. - Balló Ede emlékezetére.
Nagy. Arcképfestök Társ. 1937.okt.9-24. Kat.

MDK

Kássa Gábor, festö

Férfi arckép. Vizf.

OMKT.-Mücsarnok. IV.Nemzeti Képzömüv. Kiáll.
BP.1937.ápr.29.-jun.2o. Kat. XXX. 2o.1.

MDK

Kassa Gábor, festö

Magányos órák.	Pasztel.
Kikötö S ebenicóban.	Vizf.
Behavazott város.	Vizf.
Cigánysoron	Vizf.

KMTárs. XXXXIX Téli tárl. 1938.febr.-márc. Gyüjt.kiáll
B.p.Mücsarnok. Kat. 9.l.

MDK

Kássa Gábor

Májusfa, vf.

Magy. Müvészetért kiáll. r. Mücs. 1940. febr.

16. l.

MDK

Kássa Gábor

A fehér kakas, vf.

Horthy jub. kiáll. Mücs. 1939. dec. 12.1.

KASSA

Székesegyház (Gerster fogja javítani)

A kassai székesegyház... VU 1858, 514 l.

Somogyi József
festő

l. Szabadművészet
1947. 126. l.

MDK

Kássa Gábor

Jelmezes hölgy, vf.

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec. 12.1.

Kássa Gábor, festő

---

a soproni Tanitóképzőnek a tanára volt. 200.old

Rozsondai Károly: Képek a soproni tanitóképző történetéből. 193.old

Kássa Gábor

Tatai parkrészlet, akvarell, 19 x 23 cm

Budapest Műcsarnok kiállítása, 1957. kat. nem. kisdéjiné, Kirimi Iréa.

15

Kássa Gábor

Piac a pipa utcában, olaj, 48 x 58 cm

Budapest Múcsarnok Kiállítása 1957.
Kat. szerk. Kidéjiné Kisimi Irén!

10.

Kássa Gábor 1893-1961, festő MDK,

A Gáboni vidéki arcképeket, zsánerképeket, csendéleteket fest. Sokat vásárolt a Mű-veszi alap. 85 old

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor 1893-1961. festő

A háboru után festi a Vas és Óbuda pusztulását. E sorozatok a Tőrt Múzban vannak. XSZLA

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, festő 1893-1961 MDK

1960 tavaszán utolsó kiállítása a II. kerületi képzőmüv. kiállításon. Még ember csoportokat festett expressiókban, pénztáraknál, balesetéknél nagyélet hűséggel. 85 oldal

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, festő MDK

1941-ben Csók Istvánnal és Kárpát Ny Jenő vel Közös kiállítása volt. 85 oldal

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, festő u D K

1939-ben „Alföldi est" c. képével Zala ér mat nyer.
1940 ben „Alföldi gulyás" c. képével a Halmos. Élet-
kép díjat nyeri el. Nemzeti Szalon, Műcsarnak Vialli
tás. „Majuska", „Megérkezett a Kump" stb. Eszterházi díjat
nyer. 85 old.

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1895-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja
Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, 1893-1961. festő M.D.K.

Nemcsak akvarellben dolgozott. „Az utolsó garas" c. olajképe, művészeti nek egyik remeke. Szoló.

Becht Rezső: Kássa Gábor,1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.1962.XVII.Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor 1893-1961, festő MDK

Tagja lesz a zsűrinek és titkára a Magy. Akvarell- és Pasztellfestők egyesülésének. 8 sold

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor 1895-1961, festő

1937 ben a „Műterembe" gyűjt kiáll. „Cinkotári menyecske" „Öcskös piac" ~~[illegible]~~ hugának portréja „Olvasó öreg" Kárpáthy Jenő festő arcképe stb. 8 sokl

Becht Rezső: Kássa Gábor,189 -1961. 84.o.

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.1962.XVII.Kiadja
Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, festő. MDK

1935 ben „Borult reggel" c. vízfest mé-
nyével elnyerte a Balatoni Int. bizottság
ezüst plakettjét. Egyik legismertebb Balaton
festő lett. 85 old.

Becht Rezső: Kássa Gábor, 189 -1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja
Sopron Város Tanácsa.

Kássa Gábor, festi

MDK

Szuggesztív erejű önarckéjsek, pompás művész portrék (Hajdu ~~[illegible]~~ Mihály kiemeg., László Antal, hegedűművész, Csellista), családi képek s th XSVEN.

Becht Rezső: Kássa Gábor,1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.1962.XVII.Kiadja
Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, 1893-1961, festő MDK

Sopronban rajztanár, 1921. Zalaegerszeg, 1925 Győrben tanít. Sok kiállítás. A harmincas évek közepén Óbuda, Árpád gimn. 84 old.

Becht Rezyő: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, 1893-1961, festő

MDV

1926-ban állami ösztöndíjjal München-be ment, onnan Nürnberg, Rothenburg, Hollandia. Rotterdamban kiállítása, nagy méretű vízfestményei. 84 old.

Becht Rezső: Kássa Gábor, 1893-1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. VII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor, 1893-1961, festő MOK

Sátoraljaújhelyen szül. 1893. Sop. rokban tanúlt és élt. Ott került rajzolni, festeni. 84 old

Becht Rezső: Kássa Gábor, 189 -1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kássa Gábor 1893-1961, festő MDK

A Képz. Mův. Főiskolát végezte Edvi Illés Aladár Bosznay István voltak mesterei. A Vecskeméti Művésztelepen Révész Imre volt mestere. A huszas évek elején már neves művész. 84 old.

Becht Rezső: Kássa Gábor, 189 -1961. 84.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1962. XVII. Kiadja Sopron Város Tanácsa

Kassa Gábor, festő

A soproni Berzsenyi Gimnázium iskolatört. kiállitásán képeivel szerepel. 369. old

Pröhle Jenő: a Berzsenyi Gimnázium iskolatörténeti kiállitása. 367. old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XII. 1958. Sopron

MDK

Kássa Gábor

Alföldi gulyás, vf.

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec. 12.1.

MDK

Kássa Gábor

Balatonaligánál, of.

Magy. Müvészetért kiáll. r.Mücs. 1940. febr.

16. l.

MDK

Kássa Gábor festőm.

Tárlatbeszámoló. Magy.Kulturszemle, 1942.
jan. 15. 19-20 l.

MDK

Kássa Gábor, festö

Gyász. Olf.

Tavaszi tárlat. 1923 ápr.-máj. OMKT-Mücs. Kat. 35.l.

MDK

Kássa Gábor, festö

Tatai parkrészlet. Akvarell.

Mücsarnok.-Tavaszi Tárlat. 1957. Kat.15.1.

MDK

Kássa Gábor, festö

országos értékü név, a bp.-i Képzömüv. Föiskola jelestehetségü növendéke, a soproni tárlatokon bontogatta szárnyait.

Dr. Csatkai Endre: A soproni piktura történetének vázlata. Magyar Müvészet. 1928. 7.sz. 562-4.l.

Kássa Gábor,festö MDK

Karmester c.müve emlitésreméltó.

Kampis János:Öszi Tárlat a Mücsarnokban. Magyarság.
XXXX 1942.okt.11. 15.1.

HDK

Kássa Gábor,festö

Ösz a tanyán. Vizfestm. Mesteri alkotás.

Nemzeti Szalon.- -yz-: Magyar akvarell- és pasztell-festők egyesületének kiállitása. Sz.N. 1940. 88.l.

17

MDK

Kássa Gábor,festö

Piac a Pipa utcában. Olaj.

Műcsarnok.-Tavaszi Tárlat. 1957. Kat. lo.l.

MDK

Kássa Gábor,festö

Ösz a falu szélén. Vizf.
Megérkezik a komp. "

Műcsarnok. IV.Képzőmv.kiáll. "A Magyar Művészetért".
1943 máj.16-3o. Kat.

16.1.

Kássa Gábor MDK

Szerepelt a Képzőművészeti Alap Képcsarnokai és a honvédség rendezésében 1956 jan. 17-én megnyilt kiállitáson.

--: Képzőművészeti kiállitás Békéscsabán.
VIHARSAROK NÉPE, Békéscsaba, 1956. jan. 20.

MDK

Kássa Gábor, festö

falusi képekkel vett részt a kiállitáson.

R.Szörédi Ilona:"A magyar müvészetért" mozgalom nagy kiállitása. Mücsarnok.-Uj Magyarság. 1943. máj.16. 13.l.

MDK

Kássa Gábor, festő XXXX

MDK

Kássa Gábor, festö

Cigánysoron.	Vizf.
Zagyvaparti részlet.	"
Szolnoki utca.	"
Parasztleányka.	"
Mélázó fiu.	"
Gyermekarckép.	"
Gyermekek a folyóparton.	"
Cigánynegyed.	"

Müss.-OMKT."A gyermek a művészetben" kiáll.1940.II.-III
Kat.16.1.

MDK

Kássa Gábor, festő

sokoldalu és érdekes mintaszerü sorozattal szerepel.

Hücs.-Az 1939.évi Téli Tárlat. -3 Órai Ujs.1939.febr.1.
4.l.

MD K

Kássa Gábor, festö

Szent Erzsébet szegényeihez indul. Vizf.

Boldog Margitot a Nyulak-szigetére viszik. Vizf.

KMTárs.-Szent István kiállitás. 1938.-Kat. 10.l.

MDK

Kássa Gábor, festö

Merengés.	9.l.	Vizf.
Tél a tanyán.	"	"
Andante.	"	"
Tél a külvárosban.	"	"
Karmester.	"	"
Alföldi táj.	"	"
Olvasó hölgy.	"	"
Szepi,a harmonikás.	"	"
Almaevö leány.	"	"

mücs.-KMTárs. Öszi tárlat.1942.okt.-nov. -Képes tárgym. keretében a Benczur Társ. jub.kiáll.-Vastagh Éva emlékkiáll.-Haranghy Jenö gyüjt.kiáll.

MD K

Kássa Gábor, festö

Falusi vasárnap. Vizf. 4.1.

Mücsarnok.-KMTárs. Öszi Tárlat.1942.okt.-nov. -Képes tárgymutató keretében a Benczur Tára. jub.kiáll. -Vastagh Eva emlékkiáll. -Haranghy Jenö gyüjt.kiáll.

MDK

Kássa Gábor, festö

Horgászók. Vizf.

Mües.-IV.M.Képzm.Kiáll. 1954.jan.-febr. Kat.12.1.

Kássa Gábor festőm.

MDK

Tél a Margithidnál, festm.

Női profil, festm.

Művészet, 1941. 39.sz. 48.l.

MIK

Kássa Gábor, festö

/M.Akv.- és Paszt.fest.Egy./

Gyümölcspiac Spalatóban.

Látogatás.

Mücs.-OMKT.Öszi Tárlat. 1943.okt.2.-nov.1. Kat. 9.1.

MDK

Kássa Gábor, festö
/M.Arck.fest.Társ./

Férfi arckép.
Női arckép. Vizf.
Józsi bácsi ebédel. 8.l.
János bácsi, a kanász.

Mücs.-OSKT.Őszi Tárlat. 1943.okt.2.-nov.1. Kat. 7.l.
és 8.l.

MDK

Kássa Gábor, festő

Vajda M.Pál. Vizf.

M.Arck.fest.Társ.

Mücs.-OMKT.Őszi Tárlat. 1943.okt.2.-nov.1. Kat. 5.1.

MDK

Kássa Gábor, festő

Tanulmányfej.	Vízf.
Vasárnap délután.	"
Női arckép.	"

Nemzeti Szalon.-MAFE XXIII.kiáll. 1938.nov.20.-dec.4

Kat.

MDK

Kássa Gábor, festő

Szeles reggel a Balatonon.
Délután a Balatonon.
Arcképtanulmány.
Este a tanyán.
Kora tavasz.

Mücsarnok.- Őszi Tárlat. 1939.okt.8.-nov.19. Kat.16.l.

/Ennek keretében a MAFE 24.kiáll.-e./

Kássa Gábor,festö MDK

Arcképtanulmány. Vizf.
Ösz a patak mellett. "

Nemzeti Szalon.-MAPE XX.Jub.kiáll. 1935.dec.20.-
1936.jan.6. Kat.

MDK

Kássa Gábor

Alföldi este, vf.

Józsi bácsi ebédel, vf.

Májusfa, vf.

Pedagógus szakszerv. I.képzőm.kiáll. 1947.máj.

5. 1.

Kássa Gábor festő

MDK

KMTárs őszi tárl. 1938.nov. Mücs.
35 l.

MDK

Kássa Gábor festőm.

KMTárs 1945. tav.kiell. 22.o.

Kássa Gábor MDK

Faluszélén, olf.

Mücsarnok 1934 Nemzeti Képzőmüvészeti Kiállitás

Kassa Gábor MDK

Horgászók, vizf.

Mücsarnok 1934 téli kiállitás

Kepes Gábor MDR

Horpácsok, vizf.

Műcsarnok 1974 téli kiállítása

Kóna Gábor

Kinkit

Nó. 1942. IV. 18.

zpont meginditotta rotaprintes for-
köteteként a
pőzőművészeti Élete"
mely a Közoktatásügyi Népbiztosság
Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
kozó részét tartalmazza. Ára: 15.- Ft.

iadványai közül kapható
k 1954-55."
zpont évkönyve. Ára: 75.- Ft.

k 1956-58."

k a Müvészettörténeti Dokumentációs

Kássa Gábor MDK

Édesanyám, vizf.

Mücsarnok 1932/33 téli kiállitás

Kássa Gábor MDK

Pandur J. arcképe, vizf.

Mücsarnok 1935 III.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Kóna Gábor

Kiákít

Kj M. 1942. IV. 19.

T. Cim!

A Müvészettörténeti Dokumentációs Köz
ráskiadvány-sorozatát. A sorozat első k

"Magyar Tanácsköztársaság Kép
cimü levéltári publikáció jelent meg, a
Müvészeti Osztályának iratanyagát és a
iratanyagának a képzőmüvészetre vonatk

Értesitjük, hogy ezenkivül intézetünk ki

"Müvészettörténeti Tanulmányok
cimü kötete, mely a Dokumentációs Köz

Továbbá kapható

"Müvészettörténeti Tanulmányok
cimü kötete. Ára: 45.- Ft.

A felsorolt kiadványok megvásárolhatók

Kássa Gábor MDK

Téli délután, olf.

Mücsarnok 1934 Nemzeti Képzőművészeti Kiállitás

Kássa Gábor

MDK

Győri rongyos-köz, olf.

Műcsarnok 1932/33 téli kiállítás

ETI ÉLET

A Nemzeti Szalonban rendezett **XVII. Tavaszi Szalon** kiállításon a vallás- és közoktatásügyi minisztérium megvásárolta: *Breznay* József: Esti szoba (tempera) festményét, továbbá *Kutasi* Imre: Sashegy c. pasztelljét.

A Kolozsvári Művészeti Hetek keretében rendezett **VI. Nemzeti Képzőművészeti Kiállításon** a kultuszminisztérium megvette: *Jobbágyi Gaiger* Miklós: Önarckép (olajfestmény); *F. Ferenczy* Julia: Akt (pasztell); *Heintz* Henrik: Szent László harca a kunokkal (olajfestmény); *Gy. Szabó* Béla: A kicsi szoros Bözödön (fametszet); *Andrássy* Zoltán: Akt (vízfestmény); *Lorberer* Anna: Behavazott hegyek (olajfestmény); *Pállya* Célesztin: Hetivásár Újpesten (olajfestmény); *Chiovini* Ferenc: Zagyvakanyar (olajfestmény); *Rátz* Kálmán: Zagyvapart télen (vízfestmény); *Kudelász* Károly: Tordai sóstó (vízfestmény); *M. Makkay* Piroska: Kendermosók (fametszet); *Veress* Elemér: Zsoboki öreg kapu (vízfestmény); *Dabóczy* Mihály: Női fej (terrakotta); *Andrássy Kurta* János: Vazul (bronz); *Matei* Aurél: Férfi fej (nyárfa); és *Laborcz* Ferenc: Erdélyi parasztasszony (vörös márvány) című munkáját.

A VI. Nemzeti Képzőművészeti kiállításon szép számmal történt magánvásárlás is: *Boldizsár* István: A Főméltóságú úr (rézkarc); *Manajló* Fedor: Ruszin templom belseje (tempera); *E. Gáll* Ferenc: Hazatérők (olajfestmény); *Basilides* Sándor: Szegénysoron (olajfestmény); *Sárdy* Brutus: Tavaszi felhők (olajfestmény); *Szlányi* Lajos: Magaslati napfény (olajfestmény); *K. Csikós* Antónia: Bányászházak (olajfestmény); *Diósy* Antal: Havas tetők (vízfestmény); *Dudás* Jenő: Szálfa-hordás (tus); *Szentesi Hiesz Géza*: Madonna (bronz); *Sóváry* János: Diszkoszvető (bronz); *Kóbor* Henrik: Kora-reggel (olajfestmény); *Szlányi* Lajos: Tisza (olajfestmény); *Kun* István: Falu (olajfestmény); *Siuda* Nándor: Március (olajfestmény); *Szentgyörgyvári Gyenes* Lajos: Virág-csendélet (pasztell) című alkotásokat vásárolták meg magánosok.

Budapest Székesfőváros a **VI. Nemzeti Képzőművészeti Kiállításon** a következő műtárgyakat vásárolta meg: *Kósa Huba* Ferenc: Bátyám (márvány); *Gy. Szabó* Béla: Mosónők (fametszet); *Komjáti* Gyula: Erdő (rajz); *Pölöskey* Sándor: Róma, Piazza del Popolo (tempera); *Kaveczky* Zoltán: Sebesvár (tusrajz); *Élesdy* István: Marosvölgy (rajz); *Tolcsvai Nagy* Géza: Fametszetek; *P. Kováts* Géza: Görgény (rézkarc); *Kássa* Gábor: Falusi vasárnap (gouache); *Boldogfai Farkas* Sándor: Érmek; *Szabados* Béla: Alice (terrakotta); *Borsos* Miklós: Női fej (gránit); *Balaskó* Nándor: Család (terrakotta); *Endrédy* György: Tavasz (tempera); *Simon* Béla: Gombaszedők (olajfestmény); *Szolnay* Sándor: Keresztúri táj (olajfestmény); *Muhorai* Mihály: Tájkép (vízfestmény).

Kolozsvár sz. kir. város vásárolta meg a **VI. Nemzeti Képzőművészeti Kiállításon**: *F. Ferenczy* Julia: Önarckép (olajfestmény); *Boldogfai Hajgató* Ferenc: Őszi reggel (olajfestmény); *Tollas* Julia: Önarckép (vízfestmény) és *Diósy* Antal: Dunapart (vízfestmény) című művét.

Nagyvárad sz. kir. város szintén a **VI. Nemzeti Képzőművészeti Kiállításon** vásárolta meg *Harmos* Károly: Örömbánat c. vízfestményét.

A kolozsvári bankok adományából az Erdélyi Nemzeti Múzeum képtára számára megvásárolták: *Krizsán* János: Téli tájkép (olajfestmény); *Krusnyák* Károly: Szent István felajánlja a szent koronát (olajfestmény); *Edvi Illés* Aladár: Istálló-sarok (olajfestmény című munkát és *Gy. Szabó* Béla: két fametszetét.

Hoffmann Ferenc budapesti műkereskedő ugyancsak a **VI. Nemzeti Képzőművészeti Kiállításon** vásárolta meg: *Szőnyi* István: Szekér (tempera); *Olajos* Gábor: Tájkép (olajfestmény) és *Fülöp A. Andor*: Virág-csendélet (olajfestmény) c. alkotását.

Különös örömmel állapítható meg, hogy újabban nemcsak az állam, a Székesfőváros és egyéb közületek, hanem magánosok is vásárolnak a kiállításokon. Főképen pedig jelentős lépés a művészeti élet megbecsülése felé az a körülmény, hogy hivatásos műkereskedők is kezdenek a tárlatokon vásárolni, amint ezt Hoffmann Ferenc kolozsvári vásárlása bizonyítja. Ezzel mintegy buzdító példát mutatott más műkereskedők számára is.

KÖNYVSZEMLE

Horváth Henrik: Középkori budai fejek. Budapest, 1941. 8° 46+13 l., 57 tábla.

Horváth Henrik posthumus munkája, Némethy Károlynak, a Fővárosi Múzeumok tragikusan korán elhalt főigazgatójára emlékező méltó bevezetésével, a Székesfőváros kiadásában jelent meg. A magyar középkor ihletettlelkű kutatója beteg ágyában is foglalkozott utolsó könyvének kéziratával, sőt utolsó napjaiban korrektúráját is láthatta s így még apróbb stiláris különlegességében is, teljes egészében Horváth Henrik munkáját kapja az olvasó.

A *Középkori budai fejek* képeskönyv, a szónak legnemesebb, a magyar szakirodalomban talán egyedülálló értelmében. A középkor Buda kőemlékeinek tudós kutatója, megőrzője és rendezője e munkájában kézen fogja az olvasót, a szakembert és a szépet kereső laikust egyaránt, hogy megmutassa neki mennyi szépség, mennyi érték található a ránkmaradt pár darab budai faragványon. Könyvének, mely több mint félszáz budai kőemléken fennmaradt arckép részletfelvételét mutatja be, a szerző által bevallott célkitűzése: „mit lehet a képzőművészet kifejezési eszközeivel felidézett arcok mögött és alatt az elmult idők szellemi tartásából és lelki értékeiből valóban felismerni".

Könyvének anyaga, bár még a XVI. századba is átnyúlik, Horváth Henrik legsajátosabb kutató területéről származik, de ugyanezt mondhatjuk problematikájáról és módszeréről is. Közismert az a szeretet és az elmélyülés, amivel Horváth Henrik minden budai emlék, de különösen a középkori kőemlékek felé fordult. Nemcsak legjelentősebb irodalmi és muzeológiai munkássága kapcsolódott e tárgykörhöz, hanem a középkori kőemlékek álltak legközelebb szívéhez is. Külön meg kell emlékezni módszeréről, hiszen a könyv anyaga, ha nem is ennyire frappáns, kitűnő felvételekben, jól ismert Horváth Henrik korábbi munkája alapján. Különleges tehetsége volt, hogy egy-egy emléket a legkülönfélébb szempontból megvilágítva a szakemberek előtt is sokszor rejtvemaradt összefüggéseivel fűzze társaihoz, készülési korához, korának szellemi erőihez. Sajátos módszere gazdag emlékismeretén, rendkívül széleskörű olvasottságán, melyet egyáltalában nem korlátozott a művészettörténet szakirodalmára, alapult. Posthumus munkája e módszernek kiteljesülése. Ahogy egy-egy régóta

tovább

~~Fliegl Kálmán~~

Kássa Gábor

Klimó István

K. Nagy Sándor

Szalóczi Szini Zoltán

festők koll.

kiáll. Az „Ars Hungarica Képrőművészek és Műbarátok Gazdasági Szövetkezete művésztagjai

Kiállítóhelyiség: Pátria Klub.

lásd

Rajzoktatás

1941. II. évf. 4. sz.

40. l.

ó 27-én 180. sz. a. kelt felterjesz-
hoz, hogy a t. Orsz. Bizottság a
és kiválasztása alapján s a
adalom terhére 40.000 korona összeg
ulat mostani tavaszi tárlatán gyüjte-
műemléki vonatkozásu tárgyakat vásá-
k vételárát a jelzett összeg keretében
se alapján folyósitandom.
május hó 22.

Vass

K

~~Göbel Árpád~~

tovább

Kássa Gábor
festő

Kovács Lulu
iparművész

Pataky Andor
rabbi

Zalaegerszegen a vármegye közgyűlési termében koll. kiállítás

U. 4263

Nemzeti Újság
1926. dec. 18.
(Műkiállítás Zalaegerszegen.)

a tyúkólon /// innen, a hová a lajtorján az leg-
y be, a ~~[illegible]~~ kifeszitett kötélen
amak, a melyek között női hálókabát, női
ó van. Jobbról ~~a [illegible]~~ a kőfal mögött,
ombozatú fák képeznek csoportot. Jelzése

1 cm.
. 23-iki 92258 sz. leirattal 80 Kán.

IV. 14-én. (338/902.)
dta az 1902: VII. 26-iki 27258 sz. lei-

Kássa Gábor festőművész
Arcképkiállitás a Műcsarnokban
Pesti Hirlap, 1941.okt.31. 6.l.

az esztergomi kódex jó átlagot képviselő iniciáléinak vonalvezetése egyszerűbb, nyugodtabb, a levélindák lendülete nehézkesebb, merevebb.

A XII. század utolsó negyedében készült esztergomi kézirat arannyal és megfeketedett ezüsttel s miniummal szegélyezett zöldszínű indaornamentikával, továbbá állatalakokkal díszített iniciáléi azonban elsősorban a korábbi hazai munkákban virágzott irányokat folytatják, a Csatári Biblia (Gutkeled-Biblia. Az Admonti kolostor könyvtára birtokában volt, jelenleg a bécsi Nemzeti Könyvtár tulajdona) díszítéseinek modorában. Az iniciálék nemcsak formailag, de színezésükben is a Csatári-

296. kép. *1. (Mss. II. 3) Expositiones in Cantica Canticorum. XII. sz. 29a lap.*

MDK

Kássa Gábor

esszi: Derü a müvészetben. M.Nemz.Müvészet, 1939, 2.sz. 34 l.

Kép

másolatot!

zavai.

rdély	2
képfestő Lyka I.	2
ő Erdélyben "régi"	2
festő 18.sz.e. Erdély	2
mesvár	2
5 k. Ungvár	2
z.m.f. Kolozsvár	2
Temesvár	2
	2
	6
. Kolozsvár	2
. /1831/ Kolozsvár	2
	2
álázsfalva	2
.sz.e. Erdély	4
és rézmetsző 1754-1815	2
	4

MDK

Kássa Cábor

g.l: Őszi Tárlat a Mücsarnokban.
Magy. Nemz. 1942. okt. 11.

MDK

Kássa Gábor
vás. 1933-ban

Győri Képző- és Iparművészeti Egyesület vásárlásai /levélbeli közl. Győr, 1943. XI.15/.

MDK

Kássa Gábor, Győr

Gál E: Képzőművészek Vidéki Szöv. I. kiáll.
Képzőművészet, 1928, 6.sz. 23 l.

MDK

Kássa Gábor

Ars Hung. 1. kiáll. Uj Magyarság, 1940.
dec. 21.

Kássa Gábor
Pihenő hegedüs, vizf.

KMTárs 1938. őszi kiáll.

11 l.

MDK

Kássa Gábor
Apám, vizf.

KMTárs 1938. őszi kiáll. 12 l.

MDK

Kássa Gábor
Női arckép, vizf.

KMTárs 1938. őszi kiáll. 12 l.

MDK

Kássa Gábor
vás. 1930-ban

Győri Képző- és Iparművészeti Egyesület vásárlásai. /Levélbeli közl. Győr, 1943. XI. 15./

MDK

Kássa Gábor

vás. 1929-ben

Győri Képző- és Iparművészeti Egyesület vásárlásai.
/levélbeli közl. Győr, 1943, XI. 15./

MDK

Kássa Gábor
vás. 1931-ben

Győri Képző- és Iparművészeti Egyesület vásárlásai. /Levélbeli közlés, Győr, 1943.XI.15./

MDK

KássaGábor

Hóolvadás, vizf.

KMTárs 1938. őszi kiáll. 12 l.

Kássa Gábor Jestő M.D.K.

aquarellje emlitve:

Tél a művészetben Bp. 1942, 4

MDK

Kássa Gábor

Alföldi táj

Tanya széle

Ars Hungaria kiáll. 1940.

MDK

Kássa Gábor
vás. 1927-ben

Győri Képző- és Iparművészeti Egyesület vásárlásai.
/levélbeli közl. Győr, 1943. XI. 15/.

MDK

Kássa Gábor
vás. 1928-ban

Győri Képző- és Iparművészeti Egyesület vásárlásai.
/Levélbeli közl. Győr, 1943. XI. 15/.

Kássa Gábor festőművész

✤

Könyvpremier lesz ma délután fél 6-kor a III. kerületi pedagógus klubban (III., Fő tér 1., I. em.). Bemutatják Pereházy Károly „A régi Óbuda" című könyvét. Illusztrációit Kássa Gábor festőművész készítette. Az egykori ódon utcák hangulatát idéző jeles akvarellista hagyatékából kamarakiállítást is rendeznek.

△

Napló. Október 16.

Magyar Nemzet, 1975. okt. 15.

[ ]

Kássa Gábor, festő

Könyv a régi Óbudáról

Érdekes könyv látott napvilágot a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat gondozásában: *Pereházy Károly*, az egykori Óbuda életét írja le benne *Kássa Gábor* akvarelljeinek segítségével. Ez a könyv — mint a korábban megjelent *Tabán* is — egy már elmúlt világ képeihez íródott; a ferdetetős, földbe süppedő házsorokba, kis kávémérésekbe és kertes udvarokba pillant. Kássa Gábor hangulatos városképeihez Pereházy Károly *Krúdy Gyulát* is segítségül híva mond történelmi ismertetést. (MTI)

a régi Óbudáról

2.

LAP, Bp. 1975 okt. 22.

KASSA GÁBOR, rajztanár

Sopronban a tanitóképzőben volt rajztanár. Mende Gusztáv soproni festőnek tanára volt a képezdében. 47.old

SZABÓ JENŐ: Mende Gusztáv és művészete 40.old

SOPRONI SZEMLE, Helytörténeti Folyóirat, XXVI.évf. 1972. 1.szám

Kassa Gábor festőművész

emlékkiállítása szeptember

16-án a soproni Liszt Ferenc Múzeumban

Magyar Nemzet 1972 szeptember 13

Hold.

Rássa Gábor
festő

Méltatás

Salamon Nándor: Festészet a vizek vázosában.
Művészet, 1974 július - 16 oldal.

Kássa Gábor

Neve említve a „Villámtenutató?" c.

Irásban

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Magvető Bp.1972

13.old

KÁSSA GÁBOR, festő

Gyulai müvész. Técsy László szobrász, rajztanár szüleinek 50 éves házassági jubileumára plakettet készitett. 1942-ben. 6./134/.old.

SZIGETI ISTVÁN: Técsy László szobrásszművész érmei és plakettjei 5/135/.old.

AZ ÉRME, Közlemények az érmegyüjtés köréből.
-------- XIV.1958. 9.sz. Bp.

KASSA GABOR, festo

A Soproni Liszt Ferenc Múzeumban Kassa Gábor festo-művész emlékkiállitása volt 1972-ben.- 374.old

DÁVID LAJOS: Jelentés a Győr-Sopron Megyei Múzeumi szervezet 1972.évi müködéséről 357.old

ARRABONA, AXantus János Múzeum Évkönyve, 15.szám, Győr, 1973

Mürvétnet, Budapest, 1944. jül.

24

1021 Kárna Gábor: „Kapetül"

Vrása Gábor

A győri Xantus János Múzeumban az 1961-ben elhunyt Vrása Gábor-hegyi festőművész emlékét elevenítik fel a legszebb műveiből megnyílt kiállítás.

Festivalok, bárlatok országszerte.

Magyar Hírlap 1973/70 6 old.

Kassa Gálor
festő

„Egyedül" (repro)

Salamon Nándor: Festészet a vizek városában.
Művészet, 1974. július – 16 oldal.

Kassa Gábor
festő

A győri művészet prominens
alakja volt.

Salamon Nándor: Festészet a vizek városában
Művészet, 1974. július – 16 lap.

Kassa Gábor
festő

Roppant termékenységgel készítette akvarelljeit Kassa Gábor, aki 1926-1935 között élt Gjörött. Számos díjat nyert művész volt.

Salamon Nándor: Festészet a virek városában
Művészet, 1974 július - 16 lap.

Kássa Gábor

Rothenburgi utca /Esős hangulat/,vizf.
Husvéti körmenet Sopronban, olaj
Stahrenbergi csónakkikötő, vizf.

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

14-15 l.

Kássa Gábor

A sümegi vár alatt, vizf.

Régi házak Münchenben, vizf.

Sümegi utca, vizf.

Interieur, vizf.

Foltozó varga, olaj

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

14-15 l.

Kássa Gábor
Tatai parkrészlet, vízf.

Tavaszi Tárlat, 1957. Műcsarnok.

Kássa Gábor

Falurészlet kuttal, kréta

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

24 l.

MDK

Kássa Gábor festőmüv.

Siklóssy L: Őszi tárlat a Műcs.-ban. Pesti Hirlap, 1943. okt. 2. 6 l.

MDK

Kássa Gábor, Győr

Gyász, olaj
Cigányputrik, olaj
Kisvárosi utca télen, vizf.

Képzőművészek Vidéki Szöv. I. kiáll. N.Szal.
1928.jan. 6 l.

Kássa Gábor

Régi torony Rothenburgban, vizf.

Wieden /Soproni részlet/, vizf.

Nehéz munka, kréta

Hazafelé, kréta

Pajta mögött, kréta

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

17 l.

Kássa Gábor

Piac Nürnbergben, vizf.

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

16 l.

MDK

Kassa Gábor

-p-: Téli tárlat a Mücsarnokban. Pest, 1943.
nov. 20.

Kássa Gábor

Falusi részlet Hollandiában, olaj
Krisztus és a gyermekek, olaj-szinvázl.
A Dünák Scheweningennél, olaj
Itatónál, olaj
Női arckép, olaj
Sajtvásár Altmaarban, olaj

Soproni Képzőművészeti Kör kiáll. 1927.

15 l.

Kássa Gábor

Várakozás, vizf.

Májusfa, vizf.

Este a folyóparton, vizf.

Boldog Margitot a Nyulak-szigetére viszik, vizf.

Magyar Akvarell és Pasztellfestők kiállítása
Nemzeti Szalon, 1942, december, 3, 8 l.

kódex). 1510—1925 körül. 11b lap.

E 9 r 5
L 7

Kássa Gábor

Ősz a tanyán, pasztell

Olvasó hölgy, pasztell

Tél a tanyán, pasztell

Gondolkozó, vizf.

Cigánynegyed, vizf.

Ősz a tanya szélén, vizf.

Magyar akvarell és pasztellfestők Egyesülete kiállítás. Nemzeti Szalon, 1940. november, 1, 13 l.

MDK

Kássa Gábor

Balatoni ösztöndíf festőművészeknek.
Uj Magyarság, 1944. aug. 13.

MDK

Kássa Gábor

Esterházy Pál hr. ujabb vásarlásai a Mücsarnokban.
Uj Magyarság 1940. jan.

Kássa Gábor

pestői naturalizmus

~~Műcs. Miá..i, tól~~
Pipics 48. l.

BUDAPEST

V.

Lipótvárosi bazilika

A lipótvárosi templom kölcsönére
VV 1865, 376 l.
A lipótvárosi templomépítési kölcsönre
VV 1865, 388 l.

Kássa Gábor

az alábbi fővárosi pályázaton III. díj.

Pesti Hírlap

1941. jul. 9.

(A Budapestet ábrázoló vízfestmények pályadíjainak nyertesei.)

Kássa Gábor

Koll. kiáll.

B. A.:

Az Ars Hungarica kép- és szoborkiállítása

A Pátria Klub Andrássy-út 45. sz. termeiben öt festő- és öt szobrászművész alkotásai vonultak fel. Felöltő a festőművészeti részben, hogy olajfestmény nincs közöttük, csupa akvarell meg pasztell, alig vegyül belé pár rajz és tempera.

Pedig mindjárt az élen *Kássa* Gábort, a Műcsarnok tárlatain olajfestményeiről ismertük meg. Rokonlelkűek ezekkel itt látható vízfestményei. Férfias, életvidám erő ragyog *Női profil, Egy tányér leves, Öreg paraszt* képein. *Szőke hölgy* arcképe még éppen lenyűgöző szuggesztív erejű.

Magyar Nemzet

1941. ápr. 6.

Kassa Gábor
festő

Műcs. kiáll, 1920 tól
Pipics 115 l.

1548. Esterházy-Schatzkammer im Kunstgewerbe
Budapest.

ata és udvara. Carlo Justi műve, 1801—1807.

rda. 1801—1807. Plan von Carlo Justi.

ref. templom. 1722.

óf Rhédey Zsuzsanna címerével, 1754.
ű've).

alos János műve, 1699.)Kalotaszeg).

e. Kőfaragó Benedek műve, 1646.

Reformierte Kirche. 1772.

Kirche von Hadad. 1754.

Kirche von Vista)Gegend von Kalotaszeg). 1699.

rmierten Kirche in der Farkas-Gasse zu Kolozvár

en Kirche in der Farkas-Gasse zu Kolozsvár. 1561

ű've. 1801—21. Lebontották 1936-ban.

Anton Alföldi, 1801—21.

te. Ugrai László műve, 1792—96.

Kássa Gábor

1935-ben a Balatoni Társaság kiállításán a balatoni intéző-bizottság emlékplakettjét kapta Borult reggel c. virtestményére.

Pesti Napló 1935. dec. 15.

Kássa Gábor

* **Kássa Gábor kiállítása.** Kássa Gábor gyűjteményes kiállítása a „Műterem"-ben iatalságot, erőt, lendületet, élvezetes szín-beli és formabeli változatosságot tár a szemlélő elé. Tájképeivel, a plenertől a ködösségig minden hangulatot és színhar-móniát felsorakoztat. „Tél Rottenburgban" festménye finom szürke tónusával egysé-ges, tömör, összefogott mű. „Részlet a régi Münchenből" című alkotása pedig a vízfestészet komoly iskolája. Arcképei, az akvareltehnika ezer lehetőségét felhasz-nálva változatosak, megnyerőek, beállítá-suk ötletes.

Uj Magyarság

1937. jan. 3.

Kássa Gábor

MŰVÉSZET

Kássa Gábor a Müteremben

Fiatalos erő, egészség és optimista életkedv árad el Kássa Gábor kiállitásán s ez a hangulat elárasztja a nézőt is. Hetvenöt darabbal vonult fel, ezeknek kétharmada vizfestmény. Eddigi mücsarnokbeli képei, meg ugyanitt a Müteremben rendezett csoportkiállitáson való szereplése is azt mutatták, mostani kiállitása is azt bizonyitja, hogy legsajátabb müfaja a vizfestés. Egyébként igen jó olajfestményeiben, mintha tartózkodóbban bontakoznék ki, néhány finom pasztelje is, mintha félig akvarellben volna elgondolva, — hanem a vizfestésben egészen kibontja magát, mint a virág vagy páva a napfényben, érezhetőn gyönyörködik magában, szinei fölcsendülnek és tiszta harmoniával muzsikálnak. A legegyszerübb szintémában is mélyre lát, felbont és zengő futammal szonorabban érezteti a mozdanivalót. Egy-egy szürke égbolt, hóolvadás, futó mező nála gazdag és erős szinfutamokkal van kifejezve. A rajz mély biztonsággal bennerejlik képeiben, nem fölényesked el semmit; az ő egyéniségének példája is azt mutatja, hogy fiatal müvészeink számára kedvezőbb, termékenyitőbb a közép- és északibb európai képzőmüvészeti kulturákból meritenie. Aminthogy a multban is kedvezőbb volt. Kássa Gábor németalföldi és német tanulmányi éveinek hatásait teljesen a maga egyéniségébe olvasztotta, minden képét, tekintet nélkül tárgyára, néphez és természethez közelállón, gyökeresen magyarnak érezzük, magyar a világos ösztöne, szineinek szinte barbár ereje, koncepciójának világossága, egyszerüsége egyaránt. Müvészetében kiteljesedett akvarell-stilust érzünk és a maga egyéniségéhez végképpvaló megérkezését. Még egy feltünőt meg kell jegyeznünk sikerei között: ahogy akvarellben arcképet fest. Az arcképfestést láthatólag az olajfestés foglalta le magának, de Kássa mindazt nyujtani tudja vizfestésében, amit az olaj nyujtani szokott s ráadásul nyujtja az akvarell virágszerü üdeségét, könnyedségét. Örömmel látjuk itt viszont balatoni képeit is, melyek egyikével az itt rendezett Balatoni kiállitás ezüstplakettjét nyerte volt. Végül meg kell emlitenünk képeinek szerény árait is, amelyek hozzáférhetővé teszik a mai közönség számára is müvei megszerzését. **B. A.**

Szabadság 1937 január 5.

repel. Az ujdonsághoz rengeteg kellék szükséges, többek között az a hatalmas kép a „Szüz és a gödölye", amelytől a darab a cimét nyerte és amely körül forog a társadalmi szinjáték meséje. A társulattal együtt a kellékeket külön teherautókon szállitják Miskolcra. A miskolci premier után a Magyar Szinház müvészei *Lillafüredre* mennek és a következő napot pihenéssel töltik. Január 14-én megismétlik a Zilahy-darab előadását a miskolci szinházban. *Budapesten január 15-én tart főpróbát* a Magyar Szinház és *16-án mutatja be az ujdonságot.* A miskolci látogatás miatt tehát *három napig nem lesz előadás a Magyar Szinházban.*

* **Árulók.** *(Az Uránia bemutatója.)* Ennek a filmnek a fotografus a hőse! Mégpedig az, aki a repülőfelvételeket csinálta: *Jaworskynak hivják a fényképezőgépnek ezt a mesterét,* aki ritka szép, izgalmas és érdekes fotografiákkal ajándékozott meg bennünket. Ahogyan egyes repülőgép-részleteket fotografál, a propellert alulról, furcsa skurzban magát a gépet és aztán felülről a tengert, a hadihajókat, a felhőket — *az a legnagyobb müvészet.* Van a filmnek egy része, amikor felhőkön keresztül és felhők felett repül a bombavetőgép, nyomában az üldöző raj, magasan lebegnek a szüztiszta égben vattás felhőhegyek felett, aztán elmerülnek, ujra kibukkannak és a felhőnyiláson keresztül

Kássa Gábor

Koll. kiáll. Müterem

1937.

jan. 5

1937. **Kássa Gábor festményei.** A Kossuth Lajos-utcai „Müterem"-ben tekintélyes gyűjteményre rugó festményét mutatja be Kássa Gábor. A Mücsarnok kiállításairól ismerjük rutinos vizfestményeit' és egyéb munkáit; gyűjteményes kiállítása most teljesebb fogalmat ád képességeiről. Megtudjuk rajta, hogy Kássa arcképfestőnek is jeles művész. Sőt női arcképei kimagasló darabjai kiállításának. Rajtok is tulzott ugyan az előadásbeli bonyodalmasság, a sok felesleges szinfolt és azoknak külön hangsulyozása, de torzitás nélkül szerencsésen ki tudja dolgozni rajtok a karaktert és finoman éreztetni a vonalak és a szinek szépségét. Tájképei közül azok a különbek, amelyeken nem szaporitja a szinfoltokat, hanem egyszerüségre és összefogóbb előadásra törekszik. Ilyen balatoni ködös tájképe (44.), vagy „Egyedül" cimü kis interieurje, amely befütött vaskályha előtt olvasva ülő öregembert ábrázol. *(e. a.)*

1937. jan. 5.

Uj Nap

1937. jan. 5.

vész.

1905.

vorlázási érem elő)

~~elynek~~ ~~Elő~~lapján ~~a~~ látható, ~~a~~

n ül ~~gyermek-király~~ fején nyilt
irágot tart, baljával pedig tér-
alak alatt: „CORONATVS", az érem
· FILIVS · R · HVNGA · ET · BOHEMI · 1508
· ET · PANNONY · GENS · MARTIA · REGNI ·
E · PVER · V · G. Az utóbbi két betű közt ~~racsos~~ egy sisak nyert
. 9 cm.
Nuber Károlytól 10 Kán.

15-én 508 sz. a.
ott 1905: XI. 30-án a 21515 szvsz.

97

1411

Kasa Gábor

Koll. kiáll.

Müterem

1937. jan

Katalogusa nincs

meg-nehem.

brafordult. Keblét kitün-
, szemöldöke, bajusza és
szürke. Paszomántgallérú
ısa arany, gombjai pedig

. — Lelt. sz. 788. — Értéke
th-féle ereklyemúzeumból. —
ıtokat l. a 62. lapon az 580
ilis 23-án (107–95). — Átvételi
omásul vette az 1896 április

Kassa Gábor

Győri őszi kiáll, 1931 -
akvarellek, pasztellek -
Uszály a Rabán, Kepék,
Mit bármulsz kenyeres?,
Mulató férfi, portrék,
Hegyi beszéd,

Kató Sándor -

Képzőművészeti szemle -
Győri Szemle
1932. 64. l -

198. szám.

A Kolosszeum

Jelezve lent balra: H. Sattler.
Vászon, olaj, 95 × 127 cm. (Hivatal.)
Simor prímás rendelésére készült.
Földváry István: Az esztergomi érseki képtár. Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — Rényi 23. l. — Kőrösy László: Esztergom. Esztergom, 1887., 239. l. — Maszlaghy II., 198. szám.

SCHELLEIN, CARL (1820—1888)

Döme Károly pozsonyi kanonok

Jelezve lent jobbra: Carl Schellein, Wien, 1865.
Vászon, olaj, 86 × 17 cm. (Kupola.)
Maszlaghy II., 551. szám.

SCHROTH, ANDREAS (működött a XIX. század elején)

Rudnay prímás arcképe

Jelezve lent jobbra: Andreas Schroth, 1829.
Vászon, olaj, 145 × 96 cm. (Folyosó.)
Maszlaghy II., 469. szám.

SCHUSTER, JOHANN (1812—1890)

Fogolymadarak

Foglyok egy meredek szélén

Mindkettő jelezve lent jobbra: J. Schuster.
Vászon, olaj, egyenként 69 × 85 cm. (Kupola.)
Maszlaghy II., 374—375. szám.

SWOBODA, EDUARD (1814—1902)

I. Ferenc József

Kassa Gábor festő

irod.

Somogyi Antal:
Az idei győri tárlat.
Győri Szemle
1930. 277. l.

Kassa Gábor

koll. kiáll. a Mü-
csarnokban

cód

Ujság. 1939. jan 28.
(e. a. s. A Mücsar-
nok séli sárlata.)

Kássa Gábor

Apám sétaközben
Pátrolyban c. Eépei
repr.

Művészet
1939. 21. l.

na Jézussal.

KÁSSA GÁBOR

147. Ősz a tanyán, pasztell
148. Olvasó hölgy, pasztell
149. Tél a tanyán, pasztell
150. Gondolkozó, vízf.
151. Cigánynegyed, vízf.
152. Ősz a tanya szélén, vízf.

Nemzeti Szalon
1940 nov-dec.
MAPE 25. kiáll-

VÁSZKÓ ERZSÉBET: Csendélet

Kássa Gábor

Ősz a patak mentén,
vízf.

Művészeti Hetek Pécs

1941.

	Kikiáltási ár pengőben
214/a WOODMAN, RICHARD (1784—1859), BARÄNGER, JAMES UTÁN, Falkavadászat. Színezett rézmetszet. 64×86	50.—
215. ZDRASILA, ADOLF, Tengerszem. Eredeti színes fametszet. 30×40	10.—
216. ZUCCHI, ANDREA (1675—1740), ROBUSTI JACOPO, ill. TINTORETTO (1518—1594) UTÁN, Másolat Tintoretto menyezet-festményéről. Rézmetszet. 46×43	8.—
217. ZWART, WILLEM DE, Hollandi táj. Eredeti rézkarc. Aláírt példány. 30×40	22.—

Kássa Gábor
festo

Vkminkiáll. 1943

Ősz a tanyán, tempera

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO

a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"**

címmel.

AZ ELNŐKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Kássa Gábor

Megérkezik a Komp
c. vízfestményét a
Magyar művészetért ki-
állításon megvette Horthy
Miklós kormányzó

Pesti Hírlap
1943. jun. 1.

387. Robe

Sz. Johannesbergben 1808 nov
július 1

Szaniszló Ferencz püspö

Mellig látható, kissé
piros, oldalt előrefésült ha
szeme szürke, bajusza és sz
kövekkel és gyöngyökkel l
nyaklánczon viseli. Mucetu
a váll közelében, fölfelé hala
»*Robert Theer 1851.*«.

Elefántcsont-miniature, mé
sz. 387. — Értéke 40 K. — Á
régiségtárától 1885 január 12-é
(97–885 rgst. sz. N° I: 11. és 2

Kássa Gábor

festő

l

Képmüvészet

1941. 20. l.

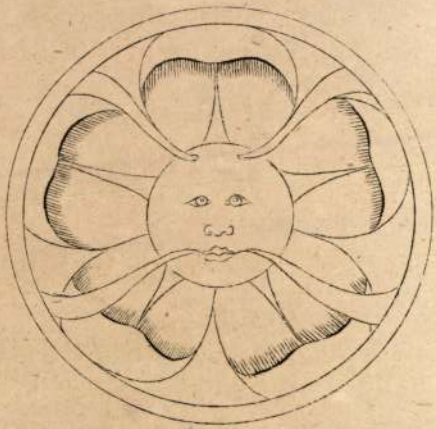

9.

5.

Kássa Gábor

festő

Egy tanyár teves

c. képe repr.

Atilla 1940. nov. 1.

Kósa Gábor

l.

Szépművészet

1941. 207. l.

KORVIN MÁTYÁS EGYESÜLET · SOCIETÁ MATTIA CORVINO · 19 20

~~NYOMTATVÁNY~~

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrnőnek

Kassa Gábor
festő

E. Bpreistrály
1941.

~~*Budapest*~~

MEGHÍVÓ

a

KORVIN MÁTYÁS

MAGYAR-OLASZ EGYESÜLET

KÖZGYŰLÉSÉRE

az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—35) dísztermében folyó évi június hó 24-én, hétfőn délután 6 órakor

Gerevich Tibor
elnök

Franklin-Társulat nyomdája

Kássa Gábor

Koppmagyograf 150 éve

KÁSSA GÁBOR :

164. Uszályhajók a Margithidnál. - Vizf.p.
36.5 x 26.5 cm.Jelz.l.j.:"Kássa Gábor
1941".

STÜHMER
STÜHMER
STÜHMER
STÜHM
STÜHMER
STÜHMER

Kássa Gabó festő

l.

Szépmüvészet
1942.205.l.

Kassa Gábor

Bresti festő

l

Győri kiáll, 1942

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Kassa Gábor

festő gyűjteményes kiállítása a Múteremben.

Megnyílt 1937 jan. 2.

Katalógusa ~~nincs~~ Kompatáramban ~~[illegible]~~.

~~(Innen a Múterem katalógusok számozása kronológiában és függelembe vennevendő~~

Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

787. Táncsics Mihály.

látható, kissé fordul, de nem

Mellig, jobbra néz. Balkezét
jusza és szakálla barna, szeme szürke.
ja, melynek gallérját felhajtotta, a jo

Vászon, méretei 73: 62 cm.
Az 1848/9-iki szabadságharczi
Átvétetett az 1896: IV. 8-iki

904: V-4.

Kássa Gábor

kiáll.
Nemzeti szalon
1928. febr.

Fov. Kept

Kássa Gábor

KMTárs 1940. A gyermek

Cigányszoron, vízf.
Fagyvaparti részlet, vízf.
Szolnoki utca, vízf.
Parasztleányka vízf.
Mélázó fiú, vízf.
Gyermekarckép, vízf.
Gyermekek a folyóparton vízf.
Cigányneged vízf.

eologia e di storia dell'arte

talo-ungherese
S.V. Illma ad intervenire alla con-

uyvelde
el Belgio
935 alle ore 5 e 1/2 nella sala
mia ungherese
ema:/
sso italiano
ioni/

Tihamér Fabinyi
presidente
della Società italo-ungherese

Kassa Gábor

az alábbi pályaraton

III. díj

nyert

Kende Béla:

A nékesfővárosi aquarell-pályázata a Fővárosi Képtárban. Művészet 1941. 40-41-sz. 70. l.

Bíza Ferenc, gimn. tolga

X. 100

Kása Gábor

festő

vrod

Mabi

Kássa Gábor

l.

Győri vasszi kiáll 1943.

26-l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Kassa Gábor

l.

Győri kiáll. 1919–1929

5. l. – 7. l. 9. l.

10. l. 18. l. 33. l.

BUDAPEST
42 IV 11-7

Kassa Gábor
festő

l.
Győri kiáll. 1919 – 1929

44. l
45. l.

BUDAPEST

Kássa Gábor

ferbő Győr
Műcsarnok

1931/32. téli tárl. 368.
1932/33. téli tárl. 368, 605

Kássa Gábor festő
Győr
Kisfaludy-utca. ellicsarnok

1934. téli kiáll. 377.
1934. nyári. képzőm. kiáll. 318.
347.

Karl Haider.
1846 február 6-án.

ének egy része reggeli hangu-
a hol a sík területet balról egy,
darab élénkíti és a hol hátra-
gút halad, a melynek mentén
eznek csoportot részben már

gyeket erdőségek borítják és
opasz sziklafalak válnak ki.
szkedik lefelé és a háttérben
bontakozik ki. Jelzése alól

cm. — Lelt. sz. 3818. — Vétetett
sz. engedély alapján 4000 K-án
908 július 15-én. — Elszámol-
753–908). — Az elszámolást
11-iki 11525–910 szvsz. hatá-

III
578 (3818)
616 (200).

518

ajándék

Kássa Gábor

XXIV. aukció

A Gyűjtő 1915. 172. l.

Tabáni részlet, olajf. 80.–

XXVI. aukció

u. o. 1916. 28. l.

Babacsendélet, akvarell 80.–

Furulyázó fiú 80.–

Tabáni részlet 80.–

XXVII. aukció

u. o. 1916. 45. l.

Parasztudvar, olajf. 50.–

PUSZTAPALOTA (Bakony)

Rom

Kepe VV 1867, 65 l.

Kássa Gábor

festő

Vásári részlet c.
képe repr.

KMTársteli kiáll.

1942 dec –
1943 jan.

~~Petritakás Dunapentelén VI. 16.~~

Kassa Gábor

l.

Szépmüvészet

1943. 115. l.

Europa
piacfőtivatala

„EUROPA"
film-, könyv-, lapterjesztő- és
könyvkiadó r. t.
Bp, V., Rothermere-u. 12.
Telefon: 127-837.

Budapest, V.

Rothemere Ut 12

Kósa Gábor

l.

Szépmüvèszet

1943. 75 l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Kassa Gábor

l.

Szépmüvészet

1943. 62. l.

BUDAPEST

Kassa Gábor

László élete, arck.

Pápics Szár

106, 107. l.

MAG

FI

FILMKAMARAI ÉS MOZ

BUDAPEST, 1941. MÁRCIUS 8. EGYES S

B Ü S Z K É N

LEGSZEBB
FILMÜNKET

Kássa Gábor

Tél a külvárosban.
vízf.
Talusi vasárnap.
vízf.

Művészeti hetek
Kolozsvár 1942. 94. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassa Gábor

lásd

Szépművészet

1941. 49. l.

Kássa Gábor

5 grafika

Csanky Ungthal

41. l.

Kássa Gábor

Májusfa c. képe

repr.

KMTárs tav. tárl. Eat.

1942 ápr. - máj

Eloadast tartott : hol és miről

.....

Cikke, tanulmánya, könyve jelent

.....

Milyen társaságnak, szövetségnek

.....

Szerkesztője, főmunkatársa, munka

.....

Cserkész, levente vagy ennhez has

.....

Esetleges másfajta felemlitésre

.....

A kérdésekre adandó feleletek m
zendő az 1940-1941. iskolai év

!!!!Ez az adatgyüjtő iv legkésőbb

Kássa Gábor

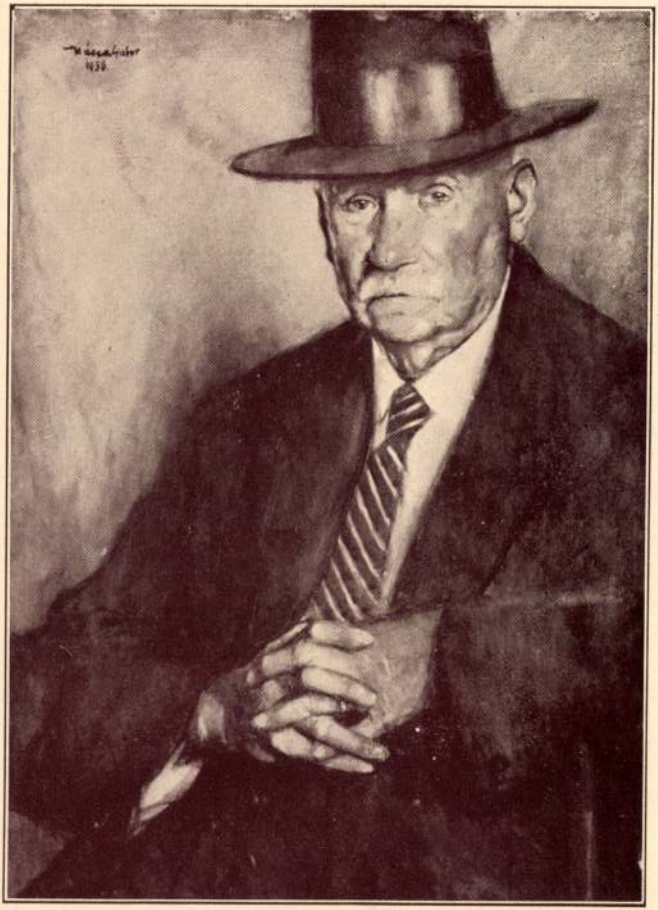

Magyar Nemzeti Múzeum
1938. III. 3. 44. l.

„Apám“ Kássa Gábor akvarellje

Sürgősen fel kell ál
a K

Ez év tavaszán a „Magyar Képzőművészek Egyesülete“ megindította, illetve az évekkel ez előtt elindított, de akkor néhány művész ellenke zése miatt — sajnos — abbamaradt mozgalmat új ra kezdte, — „Magyar Képzőművész Kamara“ fel állításáért.

Alighogy elkezdtük a munkát, máris akad egy-két aggódó (inkább akadékoskodó) művész é laikus akik a művészt és a művészek szabadságá féltik a Kamarától, pedig, ha csak egy kicsit i gondolkoznának, be kellene látniok, hogy aggodal muk nem egyéb rémlátásnál, hogy legfőbb hib csak az, hogy elmulasztottuk már évekkel ezelőt felállítani.

Kássa Gábor

Szent Erzsébet szegényei-
hez indul, akvarell
(Műcsarnok Szent István
kiállítás.)

Művész Kurír
1938. 4. 4.

Kássa Gábor

koll. kiállítása vízfestményeiből.

KMTárs. 1939. téli tárlat

Kássa Gábor

Verfestmény kollekciója

KMTárs. Gyermek a
műveszetben

1940 febr. – márc.
16. l.

Telepy Károly. Budapest. (35. 36. 37. 92. 93. 127. 318.)
Tito Ettore. Velencze. (200. 408.)
Tölgyessy Artur. Budapest. (19. 52. 117. 211. 295.)
Tolnai Ákos. Budapest. (51. 257. 266.)
Tommasi Adolfo. Florenz. (100.)
Tornai Gyula. Bécs. (49. 86. 131. 181. 379. 399. 412.)
Tóth László. Budapest. (47. 362.)
Tschaggeny Charles. Bruxelles. (191.)
Tschaggeny Frederic. Bruxelles. (369.)
Túry Gyula. Budapest. (15. 381.)
Uhde Franz. München. (364.)
Ujváry Ignácz. Budapest. (268. 285. 287. 367.)
Vágó Pál. München. (102. 417.)
Vajda Zsigmond. Budapest. (215. 264. 290.)
Van Gelder Lucia. München. (230.)
Van Heemskerck van Beest Abbazia. (244. 254.)
Van der Hecht Henri. Brüssel. (165. 347.
Van Leemputten Corneille. Brüssel. (22.)

Kássa Gábor

Képzőművészet 1933. 57. sz. 78. l.

KÁSSA GÁBOR: ÉDESANYÁM
A Műcsarnok téli tárlatáról

hogy álljanak rá azok a szavak, amelyeket Komáry Zsig

másnak, teljesebbnek látom férfikoromban, mint ifjuságomban, másnak borus időben és a tavasz özönös napfényében, másnak, amikor huz magával az élet terhe, vagy amikor örömömben szinte uj dallamok fakadnak a lelkemben. Anna Pavlovna Hattyutánca azonban Bruxellesben egész más volt, mint Párisban és több Molière-kutató vallja azt, hogy Molière még a saját darabjaiban is mindegyre más volt. Amint nem hagyja el a szájat kétszer ugyanaz a dallam és nincs kétszer ugyanegy mozdulat. Korántsem azonos a képzőművésznek vázlatokban és torzókban vajudása az örökké változó szinészi alakitással, hanem csakis az alakitóművész szereptanulásával. Nagy vajudás ez, ujra, meg ujra küzdeni az anyaggal, szóval, mozgással, ritmussal, soha el nem készülni, mert az alakitóművész e küz-

Földalatti Téli Segítség mozgalom Ausztriában

Bécs, január 2

Az osztrák kormány elhatározta, hogy erélyes eljárást indít az osztrák nemzeti szocialisták »Téli Segítség« aknamunkája ellen. Az osztrák kormány tudvalevően felszólította a lakosságot, hogy az inségesek megsegítésére kiki tehetsége szerint adakozzék. A titokban működő nemzeti szocialista párt erre külön »Náci Téli Segítség«-et szervezett a föld alatt. Kiadta a jelszót, hogy igazi német ember nem ad pénzt a kormány téli segítségének, hanem csupán a náciének. Ezt a propagandát egyúttal arra használta fel, hogy Ausztria legkisebb falucskájában is erős agitációt indítsanak a nemzeti szocializmus mellett. Az osztrák kormány most a hatóság útján kutatja, kik azok, akik a »Náci Téli Segítség«-et a föld alatt előmozdítják.

Még ez történt ma

1. A kommunizmus ellen. A jugoszláv kormány nevében Korosec belügyminiszter rádióbeszédet intézett a lakossághoz. Tudatta, hogy az újév a kommunizmus ellen irányuló harc jegyében fog állani, Jugoszlávia új választói jogot fog kapni, a kormány módosítani kívánja az egyesülési és sajtójogot és igyekezni fog békés megegyezést teremteni a horvátokkal.

2. Icsuka-kaj. Ennek a szónak japán nyelven az az értelme, hogy »küzdj a fasizmus ellen!« A japán parlamenti pártok kebelében pártközi csoport alakult, amely azt tűzte ki célul, hogy életre-halálra harcolni fog a »fasiszta egypárt rendszer« irányzata ellen. Hadügyi körök már hónapok óta a következőkre akarják rávenni az illetékes köröket:

a) Lassankint megszüntetendő a parlament hatásköre.

b) Ne legyen joga a parlamentnek megbuktatni a kormányt.

c) Politikai pártok ne működhessenek s *az egyes képviselők ne mehessenek a kerületükbe felvilágosító beszédeket mondani.*

d) A felsőházat töröljék el. Gazdasági tanács lépjen helyébe.

e) Szervezzenek egy minisztériumot, amely kizáróan a nemzeti ügyekkel foglalkozzék. *A minisztérium feje senkinek se legyen felelős.*

A parlamenti pártok úgy látják, hogy itt egy kisebbségről van szó, amely minden hatalmat a kezébe akar ragadni, hogy azután felelőtlenül kormányozhasson.

3. Milyennek találta Angliát és az angolokat? Johansen dán gyáros és politikus éveket töltött Angliában. Bejárta a szigetország minden zugát, a legkülönbözőbb rendű és rangú emberekkel érintkezett, üzleteket kötött, diplomáciailag tevékenykedett s az udvarnál is bejáratos volt. Most ment vissza hazájába. Mielőtt hajóra szállt, a »Manchester Guardian« tudósítója megkérdezte tőle, milyennek találta Angliát és az angolokat.

»Nem a legkellemesebben éreztem magamat Angliában — válaszolta a gyáros és politikus, — s az angolokat nem a legkellemesebb embereknek találtam. Az önök éghajlata egyszerűen borzasztó. *Mindig nyers és visszataszító.* A fűtési berendezéseik szörnyűek. Mindent bepiszkítanak és bekormoznak. *Van-e önöknél egyáltalán tisztatestű ember?* Az ételeik tisztára ehetetlenek. *Egyetlenegyszer sem ettem rendesen önöknél.* A kávéjuk? Hát csak igyák meg maguk! A földmívelésük olyan alacsony színvonalon áll, hogy *szégyenletes.* Ha e téren nem tesznek valamit, ez tisztára öngyilkosság. A kórházi berendezéseket barbároknak találtam. *Még barbárabb, hogy a kórházakat csak a jótékonyság tartja fenn.* A középiskolák és az egyetemek — a skót egyetemeken kívül — alacsony színvonalon állanak s *nem arra vannak berendezve, hogy tudást és műveltséget szerezzenek bennük.*

A dán harag és felindulás nélkül mondotta ezeket a szavakat. Az angol ujságíró pedig szintén harag és felindulás nélkül írta le őket. Az angol közönség alkalmasint szintén harag és felindulás nélkül fog belepillantani ebbe a tükörbe. Csak az nem valószínű, hogy magára ismerjen a képben.

4. Ma ötven éve. Triesztből táviratozzák, hogy ott az Olasz Nemzeti Párt még életben lévő néhány tagja ünnepélyes keretek között emlékezett meg ma Trieszt városának 50 évvel ezelőtt Umberto olasz királyhoz intézett köszönőiratáról. Ezt a köszönőiratot Trieszt városa küldte Umberto olasz királynak azért, mert a király Dante munkájának egyik példányával ajándékozta meg Trieszt városát. A köszönőirat többek között azt mondotta, hogy Trieszt szivvel-lélekkel olasznak érzi magát, noha az osztrák államban kell élnie. Nehogy diplomáciai bonyodalmak támadjanak, az olasz király nem fogadta el a köszönőiratot. Ez abban az időben igen nagy feltünést keltett.

(Ennek mindössze 50 esztendeje, Trieszt ma Olaszországhoz tartozik s Olaszországhoz tartozik az a Dél-Tirol is, amelybe Triesztet be akarta kebelezni az osztrák politika s ami ellen a trieszti Olasz Nemzeti Párt ötven esztendővel ezelőtt kézzel-lábbal tiltakozott.)

Éveken át székszorulásban szenvedő egyének gyakran meglepő rövid idő alatt rendbejönnek, ha reggelenként felkeléskor és esténként lefekvés előtt egy egy fél pohár természetes **Ferenc József** keserűvizet isznak. **Az orvosok ajánlják.**

Az uccán talált „rum“

tömegszerencsétlenséget okozott

Eddig két halott, sok súlyos beteg

— *Az Est tudósítójától* —

Ujév napján újra gyilkolt a faszesz. Egymásután hívták ki a mentőket a fótiúti melegedőbe, a váciúti Vöröskereszt menhelyre és uccai összeesésekhez. A mentőorvosok mindenütt megállapították, hogy *faszeszmérgezés* történt.

Tóth János 48 éves földmüves a tömeges faszeszmérgezés egyik áldozata.

Mire a mentők kiértek hozzá, halott volt.

Szentgyörgyi István 34 éves gyári munkás még élt, amikor a mentők megérkeztek, be is szállították a Rókus-kórházba, *ott azonban meghalt.* A két halálos áldozaton kívül egy sereg áldozata van a faszeszmérgezésnek.

Hesz Mihály 46 éves gyárimunkás, *Szabó* János 39 éves lakatossegéd, *Bálint* József 29 éves gyárimunkás, *Farkas* Imre 50 éves géplakatos, *Durujos* Lajos 56 éves borbélysegéd, *Gáli* Pálné 40 éves munkásnő, *Kiss* Máté 21 éves szabósegéd, *Tóth* János 18 éves napszámos, *Magliczki* György 40 éves napszámos, *Vitmándi* Károly 21 éves napszámos, *Nagy* Gábor 27 éves műszerész és egy 45 évesnek látszó *ismeretlen nő.*

A rendőrség széleskörű nyomozást indított a tömeges faszeszmérgezések ügyében. Megállapították, hogy a mérgezés két helyen történt, *a fótiúti melegedőben és a váciúti Vöröskereszt-menhelyen.* Arra vonatkozólag, hogyan jutottak a szerencsétlen emberek faszeszhez, eddig csak egy nyom van. Az életbenmaradt áldozatok közül néhányan elmondták, hogy ők *Hesz* Mihálytól kapták a *»rumot«.* Rendőrtisztek hallgatták ki a Rókus kórházban Hesz Mihályt, aki a következőket mondta:

— Szilveszter éjszakáján három társammal hazafelé mentem a fótiúti melegedőbe. A nyugati pályaudvar közelében egy fához támasztva

másfélliteres üveget találtunk.

Megszagoltuk az üveget, *rumszaga* volt. Megkóstoltuk az italt, nagyon ízlett nekünk, ittunk belőle mind a négyen. Elhatároztuk, hogy ami megmaradt, kivisszük társainknak.

Csakugyan: mikor éjszaka *Hesz* Mihály társaival kiért a fótiúti melegedőbe, a szegény emberek jórészét megkínálták rummal. Nem tudni, hogyan került át az üvegben maradt ital a közeli Vöröskereszt melegedőbe, tény az, hogy még éjszaka ott is ittak az üvegből. A faszesz (metilalkohol) hatása csak másnap délután mutatkozott. Ujév napján, délután 5 óra tájban

erős görcsök között sorra estek össze azok, akik ittak a rejtélyes üvegből.

Nyomban megindult a rendőri nyomozás és ennek során többeket előállítottak a VI. kerületi kapitányságra. A kapitányságí folyosón kihallgatásra való várakozás közben is *többen rosszul lettek, úgyhogy a mentők a VI. kerületi kapitányságra is kivonultak.* A 45 évesnek látszó ismeretlen nő, aki ugyanesak metilalkoholos mérgezésben szenved, a Bécsi út mellett egy telken esett össze. Kihallgatni még nem tudták, *eszméletlenül fekszik a Rókus-kórházban.*

— **Ki korán kel...** Lord *Nuffieldről,* az angol autókirályról, akinek félmilliárd pengőnél is nagyobb a vagyona s néhány nap előtt 30 millió pengőt ajándékozott az oxfordi egyetemnek, oldalakat írnak az angol lapok. Őt magát is megkérdezték életmódjáról, szokásairól, szórakozásairól. Lord Nuffield, aki 35 év előtt 100 pengővel a zsebében mint bicikli-kereskedő kezdte a pályafutását, többek közt elmondta, hogy mindig korán fekszik le, mert reggel korán kell kelnie. Ezzel kapcsolatban az egyik nagy angol világlap körkérdést intézett egy sor világhírű emberhez, hogy mi a véleményük a *koránkelésről?* A válaszok a következők voltak:

Henry *Ford:* Minden este már kilenckor lefekszem. *Reggel hat órakor* kelek.

Sir Eric *Geddes,* volt miniszter, Anglia egyik legnagyobb vállalatának az elnöke: Féltizenegykor a legjobb lefeküdni. *Reggel félhétkor* szoktam felkelni.

Marconi, a rádió feltalálója: Az alvás tekintetében orvosom előírását tartom mindig szemelőtt. Mondhatom, semmivel sem törődik annyit, mint azzal, hogy mikor fekszem le és mikor kelek fel.

H. G. *Wells:* Lehet, hogy Napoleonnak elég volt hat óra alvás, de tudom, hogy nekem legalább *nyolcórai nyugodt, zavartalan álomra* van szükségem. Ha nem alszom ki magam, rendesen nem tudok másnap dolgozni.

Sir Henry *Deterding,* az olajkirály: Nincs határozott lefekvési, vagy felkelési programom, de feltétlenül nyolc órát alszom, akármikor is fekszem le.

Joseph *Rank,* Anglia egyik leggazdagabb embere: Korán kell lefeküdnöm, ha korán akarok kelni.

— **Kiállítás.** A Kossuth Lajos uccai »Müterem«-ben mutatja be hetvenöt képét *Kássa* Gábor, a tehetséges festőművész. Akvarelljei kellemes színekkel és finom témákkal vonják magukra a figyelmet. Különösen havas tájai és balatoni képei tetszenek. Néhány hangulatos, ügyes pasztelje még olajképeinél is jobban bizonyítja Kássa jószándékát és művészi törekvéseit.

— **Házasság.** Dr. *Weisz* Gyula és neje Kató leányát eljegyezte dr. *Propper* Miksa orvos és neje fia, Propper Imre mérnök.

A sápadt bőr napfényt kíván!

Elég reggelenként 3—5 perc a „hanaui magaslati nap" sugarai alatt, hogy pompás napbarnított szint kapjon. A bőr tisztátalanságai eltűnnek. De nemcsak a külsőnek, hanem az egészségnek is nagymértékben használ a világhírű hanaui lámpa.

Kapható a szaküzletekben!

Csak »eredeti hanaui« újtípusú lámpát fogadjon el. — Kérje új képes árjegyzékünket bő ismertetéssel. **SIEMENS,** Budapest, VI., Nagymező ucca 4.

SZÍNHÁZ

Márkus Emilia új szerepéről beszél

A *Nemzeti Színház* jövőheti dán ujdonságában, a »Szülők lázadása«-ban az egyik vezetőszerepet *P. Márkus* Emilia fogja alakítani. A Nemzeti Színház nagy művésznője és örökös tagja kérdésünkre a következőt mondotta nekünk új szerepéről:

— *Három évvel ezelőtt léptem fel utóljára a Nemzeti Színházban* »A kör« című vígjátékban. Akkor *Ódry* Árpád, *Csortos* Gyula és *Uray* Tivadar, a nők közül *Rápolthy* Anna játszották a többi főszerepet. *Locher* darabjában *Táray* Ferenccel és *Szeleczky* Zitával is fogok játszani, akikkel *még sohasem szerepeltem együtt.* Az új színészgeneráció, amely azóta szerződött a Nemzetihez, amióta én távol voltam színpadától, nagy szeretettel fogadott engem, a régi tagot.

Márkus Emilia

— *Nyolcvan esztendős nagymamát játszom a darabban.* Katonás, energikus hölgyet, aki nagyszerű elhatározással akarja megnevelni a mai szellemű, féktelen ifjúságot, hogy visszavezesse a régi erkölcsök világába. De ő is elköveti — persze csak látszólag — azokat a »kilengéseket«, amelyek a mai úgynevezett társadalmi és családi erkölcstelenséget dokumentálják és ezzel *felnyitja a fiatalok szemét.*

* **Thomas Mann Budapesten.** Thomas *Mann* bécsi és prágai felolvasásai után *januárban Budapesten is fog előadást tartani.* A nagy német író valószínűen *egyik színházunk színpadán* jelenik meg ismét a közönség előtt.

* **Milyen társaságban utazott Stravinszkij Newyorkba?** A »Normandie«-val, mint *Párizsból* jelentik, a mult hét végén *Havreból Newyorkba* utazott *Stravinszkij* Igor. A nagy orosz zeneszerző *igen érdekes társaságban* kelt át az óceánon. Együtt utazott vele *Van Dongen,* a világhírű festő, Sinclair *Lewis,* a nagy amerikai író Budapesten is jól ismert felesége, a milliomos Mrs. *Hutton,* Rebecca *West, Osso,* a nálunk is járt francia filmvállalkozó és Pierre *Lazareff,* az ismert párizsi színházi ujságíró.

Belvárosi Színház

Pénteken, január 8-án este 8 órakor

először

Egymillió pengő

Kollár Béla 3 felvonásos komédiája.

Főszereplők:

Baróthy József
Básthy Lajos
Bulla Elma
Darvas Ernő
Komár Juliska
Laczkó József
Páger Antal
Raffay Blanka
Rózsahegyi Kálmán
Soltész Annie
Vidor Feri
Vizvári Mariska

Rendező: **Páger Antal**

Díszlettervező **Gara Zoltán**

A jegypénztár telefonja: 1-884-07

KORDA kölcsönt vesz fel

Korda Sándor

Nyilt titok angolországi és amerikai filmkörökben, hogy *Korda* Sándor egyébként nagyszerűen megalapozott angol filmvállalata, a *London Film Co.* az utóbbi két évben *bizonyos pénzügyi nehézségekkel küzd,* természetesen anélkül, hogy a világhírű vállalat *komoly veszedelméről lehetne szó.*

Tény az, hogy az elmult esztendőre vonatkozóan a vállalat vezetősége *330.000 font sterling veszteséget mutat ki* és ezt azzal okolja meg, hogy a vállalat *a denhami új műtermek építése miatt közel féléves tétlenségre volt kénysze*rítve.

Most, hogy az átmeneti pénzszűkén segítsenek, — mint *Londonból* táviratozzák — a részvényesek azzal a javaslattal foglalkoznak, hogy a *London Film Co.* vegyen fel egy *1.750.000 font sterling összegű rövidlejáratú kölcsönt.*

A vállalat alaptőkéje *428.549 font sterling,* amelynek javarészét a *Prudential* nevű nagy biztosítótársaság bocsátotta Korda rendelkezésére és senki sem kételkedik abban, hogy — tekintettel Korda páratlan tekintélyére és sikereire — a kölcsönt *simán megszavazzák* és a *Prudential* segítségével folyósítják is.

Öröm és üröm Szilveszter éjszakáján

A színészvilág legnagyobb mulatsága újév napján statisztikát csinálni arról, hogy *ki »pendlizett« legtöbbször Szilveszterkor:* ki lépett fel a legtöbb helyen, *ki keresett a nevezetes estén legtöbbet?*

Az idei *pendlibajnokságot Salamon Béla nyerte el: huszonegy helyen szerepelt egy kis tréfában.* Aki a rekordot tartotta, a mult esztendei *pendlibajnok: Radó* Sándor második lett *tizennyolc fellépéssel.*

Németh Mária az idén szerepelt először Szilveszter estén Budapesten: a Vigadóban lépett fel két kabaréelőadás műsorában.

*

Abrahám Pál »3:1 a szerelem javára« című operettje kétszer került előadásra Szilveszterkor a Royal Színházban. Egyik szereplője *Somogyi* Nusi, mint sok művésznő-társa, ugyancsak több helyen vállalt szilveszteri fellépést.

Javában játszták másodszor a darabot, amikor kiderült, hogy Somogyi Nusi, amikor a jelenetére került a sor, még *nem érkezett vissza* egy moziból, ahol szintén fellépett. Éppen *Peti* Sándor volt a színpadon, aki hiába mondta el háromszor is a végszót: Somogyi Nusi csak nem lépett a színpadra. Peti hamarosan feltalálta magát: *rögtönözni kezdett. Jó tíz percig* szórakoztatta »saját szavaival« a közönséget, mindaddig, amíg meg nem érkezett Somogyi Nusi és folytathatták az előadást. Még tapsot is kapott a rögtönzött viccekért.

*

Egy kis átmeneti műsorkellemetlenséget okozott a színészpendlizés a *Pódium*-kabaré éjszakai előadásán is.

Kiss Manyi, aki több kis darab főszerepét játssza, *nem érkezett meg idejében* az egyik darab előadására. Ép így lekéste jelenetét *Keleti* László is, aki — bármennyire is kiszámította — nem tudott percnyi pontossággal megjelenni a *Pódium* színpadán. De olyan jó volt a hangulat, hogy nem éri majd büntetés a késedelemért.

*

Az idén léptették életbe *a póttagok gyűjtőhelyét.* Egyik mozi irodájában esti tíztől reggel háromig 10—12 színész és színésznő volt »tartalékolva« és várta a jószerencsét, illetve a balszerencsét, hogy valamelyik szilveszteri műsor egyik-másik szereplője *lemond vagy megbetegszik.* A tartalékosokból vagy négyet be is hívtak telefonon, aki aztán rohant autón helyettesíteni.

A póttagok közül azok, akik *csak vártak, huszonöt pengő* honoráriumot kaptak, akik *fel is léptek, negyvenet.*

Tita Ruffo visszavonult az operaszínpadtól

Tita Ruffo

Róma, január 2

A világ legnagyobb baritonistája, Tita *Ruffo,* akit annakidején Európában és Amerikában olasz honfitársával, *Caruso*-val egyenrangúan ünnepeltek, *viszavonult a színpadtól.* A rendkívüli művész, akit *jól ismer a budapesti közönség is,* kijelentette, hogy elhatározása *végleges,* se szerződést nem vállal, se vendégszerepelni nem fog és hozzákezd *emlékiratai megírásához.*

Tita Ruffo, akinek csodálatos baritonja *Battistini* miatt sokáig nem tudott érvényesülni, *harminc évvel ezelőtt,* 1907-ben a *bécsi* operaházban lett egyszerre híressé, ahol a »Rigoletto«-ban lépett fel *Caruso*-val. Caruson kívül énekelt aztán a legnagyobb világhírességekkel: Patti Adelinával, Saljapinnal, Toscaninival és Figarójáról, Rigolettójáról, Germontjáról nemcsak kritikákat, *de könyveket is írtak.*

* **Darvas Lili a pécsi színházban.** *Szegedi* nagysikerű vendégjátéka után *Darvas* Lili legközelebb a *pécsi* színházban fog vendégszerepelni. *Január 7-én és 8-án* lép fel a »Nagy szerelem« és az »Erzsébet, az elérhetetlen asszony« című darabokban.

KÉT BEMUTATÓ

A színházak jövő heti műsora

Két ujdonság bemutatóját hozza a jövő hét: mindkettő *pénteken* lesz. Az egyik a *Nemzeti Színházban,* a másik a *Belvárosi Színházban.* A Nemzeti Színház Jens *Locher* dán író »Szülők lázadása« című vígjátékát mutatja be, a Belvárosi Színház pedig egy új magyar színpadi szerző, *Kollár* Béla »Egymillió pengő« című vígjátékával ismerteti meg a pesti közönséget.

*

OPERAHÁZ. Hétfő: Filharmóniai hangverseny. Kedd: Hovanscsina. Szerda: Farsangi lakodalom; Csárdajelenet. Csütörtök: Carmen (B. bérlet). Péntek: Hegyek alján (C. bérlet). Szombat: Hunyadi László (Gyenge Anna vendégfellépésével. D. bérlet). Vasárnap d. u.: A mosoly országa; este: Gioconda (Népm. Biz.). Hétfő: Nincs előadás. Kedd: Istenek alkonya (A. bérlet). Szerda: Rigoletto.

NEMZETI SZINHÁZ. Hétfő: Kísértetek. Kedd, csütörtök, vasárnap: Pénz! Pénz! Pénz! Szerda: Áruház. Péntek (Először. A. bérlet), szombat, kedd (B. bérlet): Szülők lázadása. Vasárnap d. u.: Ocskay brigadéros. Hétfő: Kísértetek (K. bérlet).

VIGSZINHÁZ. Hétfő (F. bérlet), kedd (B. bérlet), csütörtök (D. bérlet), péntek (E. bérlet), vasárnap (R. bérlet), hétfő (A. bérlet): Nem adok hozományt! Szerda, szombat, vasárnap d. u.: Társasjáték.

MAGYAR SZINHÁZ. Hétfő, szerda, vasárnap d. u.: Bikfic tanár úr. Kedd, csütörtök (XI.) péntek (XII.), szombat, vasárnap: Szakítani nehéz dolog.

BELVÁROSI SZINHÁZ. Hétfő, kedd, szerda, csütörtök, vasárnap d. u.: Megvédtem egy asszonyt. Péntek (Először), szombat, vasárnap: Egymillió pengő.

PESTI SZINHÁZ. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: Vihar az Egyenlítőn.

MŰVÉSZ SZINHÁZ. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: Egy lány, aki mindenkié.

ROYAL SZINHÁZ. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: 3:1 a szerelem javára.

VÁROSI SZINHÁZ. Hétfő: Nincs előadás. Kedd, szerda, csütörtök, szombat, vasárnap d. u. és este: Hulló falevél. Péntek: A zsidónő (Flesch Ella vendégfellépésével).

ANDRÁSSY-UTI SZINHÁZ. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: Jöjjön elsején!

KAMARASZINHÁZ. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: Urilány szobát keres.

BETHLEN-TÉRI SZINHÁZ. Egész héten minden este: Csak játék. Szerda és vasárnap d. u.: Charley nénje.

TERÉZKÖRUTI SZINPAD. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: Dr. Kerekes Mária és kabaréműsor.

PÓDIUM. Egész héten minden este és vasárnap d. u.: Új műsor.

KOMÉDIA. Egész héten minden este, szerda és vasárnap d. u.: Az ember nincsen fából.

RENDKÍVÜLI SZÍNHÁZI KEDVEZMÉNY

Az alábbi szinházi előadásokra olvasóink és előfizetőink KÜLÖNBÖZŐ RANGÚ JEGYET RENDKIVÜL LESZÁLLITOTT ÁRON válthatnak Az Est kiadóhivatalában VII ker., Erzsébet körút 18—20. sz (Telefon): 1-438-38! Reggel 9 órától délután 5 óráig, vasárnap délelőtt 9—2 óráig.

A kedvezményes áru előadások műsora:

VASÁRNAP, JANUÁR 3-ÁN

VIG: Társasjáték (3½ d. u.) Nem adok hozományt (8). MAGYAR: Bikfic tanár úr (3½ d. u.) Szakitani nehéz dolog (8). BELVÁROSI: Megvédtem egy asszonyt (4, 8). PESTI: Vihar az Egyenlítőn (4 d. u.) MŰVÉSZ: Egy lány, aki mindenkié (4 d. u. és 8 este). VÁROSI: Hulló falevél (4 d. u. és 8 este). KAMARA: Urilány szobát keres (4 d. u. és 8 este). KIRÁLY: Csókos regiment (4 d. u. és 8 este). BETHLEN TÉRI: Doktor úr (4 d. u.) Csak játék (8 este). KOMÉDIA: Az ember nincsen fából (8½). ERZSÉBET-VÁROSI: Trón vagy szerelem (3½ d. u. és 8¾ este).

MINDEN JEGYVÁSÁRLÓ INGYEN KAPJA A TELJES SZINLAPU »MAGYAR SZINPAD«-OT

Kássa Gábor: Vasárnap délután

ÁRIS KIÁLLITÁSÁRÓL

Kássa Gábor

Művészet 1936. 3–4. 62. p.

bájos ahitatan az *Imádás* keretén belül is örökkétartó érték.

NÁRAY AURÉL A MŰTEREMBEN. Az egyházművészek kevesei közé került most Náray Aurél a Műteremben bemutatott gyüjteményes kiállításával. Azelőtt megszokott női arcait láttuk csak egyénien laza festésű finom szinezésű képein, most azonban nagy biblikus képszerkesztőként mutatkozik. A történelmi jellegű képeken mindeddig szokatlan hevenyészett modor néha valóban zavarólag hat, de azt ellensúlyozni tudja rengeteg festői értékeivel. Színei, melyek keretekbe ágyazva megejtőn szépek, egyes részletei műremékek. Álmodozásain kétségtelenül átsuhan Munkácsyról szóló emlékezés,

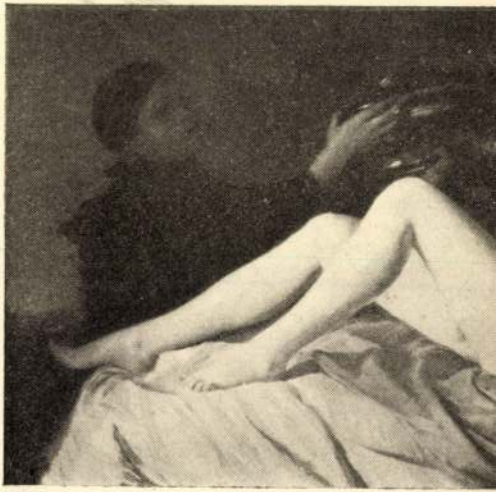

Szánthó Má
A Műcsarnok jubi

Kássa Gábor

A Képzőművesek Egyesületének Zala György-emlékérmét kapta. (erüst)

Pesti Napló
1939. febr. 26.

Kássa Gábor

Kássa Gábor

A VII. ik terem jutott *Kássa* Gábor festményeinek. Nemrég tünt föl ez a bravuros technikával dolgozó festőművész s igy elég hamar jutott ahhoz a kitüntető elismeréshez, hogy a Műcsarnokban kapott helyet gyüjteményes kiállitása. *Kássa* franciás könnyedségü, higgadt, impressziv életjelenségláttása tájban, figurában egyaránt gondolatteljesen jelenik meg vizfestőanyagával alkotott lapjain. Igen érdekes, tehetséges művész.

Esti Kurír

1939 febr. 1.

echnikának mindent magával ragadó
ógép, elektrótechnika, rádium stb. világ-

apcsolatos minden égető problémára ad

LÁG KÉPE

mintegy 2500 oldalon egységes szem-
gról.

tjuk minden érdeklődőnek, aki a csatolt
nk eljuttatja.

áló tisztelettel

R. MAGY. EGYETEMI NYOMDA

Kássa Gábor

2 vrsf -

Nemzeti Salon

MAPE 20-ik jub. kiáll.
Kat. 1935. dec. 20 -
1936. jan. 6 -

Kassa Gábor.

1911/12 – 1915/16

Ferkèpzomfoiskèvk

99. l.

Kássa Gábor

cikk

Pester Lloyd

1940. jan. 14

Bruine-Jones

Velhagen és Klasing

I/2 pol

Kássa Gábor

A Műcsarnok Horthy Miklós jubileumi kiállításán megkapta a Halmos életképdíjat. Alföldi gulyás c-képére.

Uj Magyarság

1940. jan. 14.

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA:
BUDAPEST, VIII, RÖKK SZILÁRD UCCA 16.

TELEFONSZÁMOK:
130—611 és 137—594

POSTATAKARÉKP.
CSEKKSZLA. SZ. 47573.

Budapest, 1939.aug. 21.

Mélyen tisztelt Tanár Ur !

Dienes István ur nyiregyházai munkatársunk közli, hogy a kefelevonat elküldésével egyidejüleg irt levelünk félreértés okozója volt. Őszintén sajnáljuk ezt, mert szeretnénk Tanár urat megnyerni arra, hogy sorozatunk további köteteinek megalkotásában is méltóztassék szerepet vállalni.

Meggyőződésünk, hogy a mellékelt tiszteletpéldány megtekintése után tisztázódik a félreértés és mi akadálya sem lesz annak, hogy állandó és megismétlődő kapcsolat létesüljön Tanár ur és szerkesztőségünk között mindannyiunk megelégedésére és hasznára.

Kassa Gábor

MAGYAR MUVESZET
1928. 68. 563

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, épitési és átalakitási vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8.53.

Kássa Gábor

1916. Szent György Céh 26-ik
aukcióján

Babacsendélet,
Furulyáró fiú } akvarell.
Tabáni részlet

A Gyűjtő 1916. 28. l.

Thász Károly, áll. tanító VII. 290

Kássa Gábor

U. 4263

~~1859. a) Lotz Károly:~~

1859. Jelenetek ~~[illegible]~~ szt. László életéből (T).

a) A cserhalmi ütközet.

~~[illegible]~~ László, a ki ~~király~~ ~~egy magy~~ ~~kezéből.~~ [illegible] jobbra vágtató és dis ménen ül a ~~király és~~ a jobb hóna a ~~rablót~~, ki ~~[illegible]~~ a jobbjában lé jával a szabadulni törekvő magya ~~királynak~~ dicsfénytől körülvett Öltözete: vért és pánczél, vállra kantyu~~ja hegyes~~. A csillagos pej tó kun ~~[illegible]~~ beretvált arczú bajusz den alól érő köntöst hord. A bar ~~[illegible]~~ és uszályos ~~[illegible]~~ nik szemünkbe. A háttér virágos

férfi, a kinek

ruhája

Szines carton, méretei 277.5
A budai Mátyás templom fresc
Az 1898: XI. 14-diki előterj
81978 sz. leirat alapján vétetet
tatott 1899: XI. 22-én (18/99).
2075 szvsz. fogadta el. (111/900
Jegyzékbe foglaltatott 1900:
~~[illegible]~~

hogy az elrabolt leányt

904: v. 6.

1898

Kássa Gábor

festő Zalaegerszegről

jelenleg Győrben.

Gyász, olajf.

Cigánysputrek, olajf.

Kisvárosi utca télen, ~~II~~ vízf.

a Képzőművészek Viděti hö-

vetsége 1928. évi tárlatán.

Délszláv női mellény

X. 92.

Kássa Gábor

Magyar Művészet
1928, 68, 563

1928. febr. Koll. Kiáll
a Kenzeti/Szalonban.

Kaiser Friedrich-Museum (Magdeburg) VI. 215.

Kassa Gábor

Születtem 1893-ban Sátoraljaújhelyen. A soproni liceumban tett érettségi után régi tervemhez híven beiratkoztam az Orsz. Képző-művészeti Főiskolára s megszereztem a rajztanári oklevelet. Öt évet töltöttem a főiskolán, ahol hét évig Edvi Illés Aladár, azután Révész Imre növendéke voltam. 1926-ban állami ösztönzéssel Hollandiában voltam. 1927-ben pedig Németországban. Itt festett munkáimból a jelen kiállításon is bemutatok néhány darabot.

Jelenleg a győri reálban mint rajztanár működöm.

Koll. kiáll. a Nemzeti Szalonban 1928 febr.

1907.

és egy sima karimáju, de egyelejű érmem előlapján

dultan, ~~és~~ arczélben van ábrázolva. Levelés
ajusza hosszú, szakálla rövid ~~Ma-~~
olvasható meg, magas. Felirata a vonal-

emelkedett perem mentén haladó

G. REX. MORT. MCCCI.

~~me, karimája, képes lapjának háttere~~

etei 6.7:6.7 cm.-- Becsértéke 20 K.--
április 30-án (787-907-63).

Mon

1547

Kássa Gábor

Műcsarnok festő falaegernek
1923. tav. kiáll. 488.

Győr, Reáliskola

1928/29 téli kiáll. 486

Egri iparostanonciskola népkönyvtár.

VI. 224.

Kássa Gábor

Győri utcarészletek, vasári jelenetekből koll. kiáll Győrött 1930. oktober.

Képzőművészet

1930. 35. sz.

Kássa Gábor

KÁSSA GÁBOR: Hóolvadás

A Műcsarnok Téli Tárlatáról

Képzőművészet

1929. 16. 7.

KÉPZŐMŰ

FŐSZERKESZTŐ: GYÖN

dekorativ elemekben kimutathatók ezek a kor építészeti stílusát jellemző markáns ismertető jelek.

Ha az időrendi sorrendet betartjuk, a sort az ókori legrégibb, s igen jelentős nép művészetével kell kezdenünk, az egyiptomival. Az egyiptomi művészetnek szembeötlő fő sajátsága, a kompozíció tisztán, keményen, világosan megkonstruált felépítése, melyet elsősorban a vízszintes és függőleges vonalak, illetve síkok érzékeltetnek, s ez az egyenes vonalúság karakterizálja a bútorokat is, mert itt is a világos konstrukció, a szilárd egyensúlyi elrendeződés a lényeg. Évtizedeken át fejlődő tényleges kultúrnép volt, s a hátramaradt csekélyszámú emlék ellenére is nagy változatát találjuk a maradványoknak, a legdíszesebb királyrelikviáktól az egyiptomi polgárember egyszerű használati bútoráig. Bútoraik felületét, csak úgy mint az épületeket tele képirták, vagy domborították mondanivalójukkal.

Az ő kultuszuk csak nekünk misztikus, nekik nem volt az. Hitük szilárd alapokon nyugodott, mely évezredeken át mondhatnánk alig változott, s bizonytalanságot, elérhetetlen vágyat nem hagyván hátra, propagativ művészetük is csak a vallás rendelkezéseinek hiánytalan megrögzítésére szolgált. Festészetük a szó legszorosabb értelmében képírás, a vallás tételeinek megszövegezése volt, a szobrászati feladatot pedig egy múmiát pótoló, a stabilítás, maradandóság szemelőtt tartásával készült emberi test másolata képezte. Festőiség, a fény, árnyhatás, a bizonytalanság, konturelmosódottság, laza hangulat, vágy érzékeltetés, távol állott tőlük. Átgondolt, józan, szerves keresztülvitele a gondolatnak, egy mondhatnánk, magát abszolut pozitivumban — a hagyományok betartásában — kiélő nép művészete ez. Belső küzdelmek, polgárháborúk ismeretlen fogalom voltak. A király, aki egyúttal isten is, elérhetetlen magasságban trónolt felettük, s alatta rétegeződtek hierarchikus rendben az egyes osztályok. De a különböző társadalmi osztályok művészi termékeit is azonos szellem hatja át. A fennmaradt emlékeknél tehát ugyanazon karaktert fényüző vagy az egészen leegyszerűsített formában is megtaláljuk. A vertikális konstrukciót, a nyomás merőleges átvitelét legszembetűnőbben a dült támlájú ülőbútoroknál figyelhetjük meg, ahol merőleges támasztórészek viszik át a terhelést a hátsó lábakra. A vallási állatkultusz, a tények érthető feltüntetése hozta valószínüleg magával, hogy a bika, vagy oroszlántalpú bútoroknál a lábak mindig a járó állatának megfelelelően, egy irányba menően parallel állanak. A trónszékek vázát gyakran teljes alakjukban kiformált oroszlánok képezik. A bútorszerkezet technikailag tökéletes megoldására nagyon ügyeltek. Konstrukciójuk, a ráma, a tartó váz és betét összeépítése, a csapok és hornyok kiválóan ügyes alkalmazása által tökéletesnek mondható.

KÁSSA GÁBOR: FASOR

A FÜGGETLEN MŰVÉSZEK TÁRSASÁGA KIÁLLITÁSÁRÓL

Az ülőbútorok mellett ugyanez jellemezte a szekrénybútorokat, a ládákat, az ékszerkazettákat és a szarkofágokat is, melyek vonalaikban, felépítésükben szintén leegyszerűsített tektónikus formával birnak, csupán sima felületeikkel szolgálva a hieroglifek, vagy a sík, s lapos faragású ismétlődéses geometriai ornamensek számára.

A legtöbb bútor festett volt, de nem tónusos, hanem rendszerint élénk lokálszínezésű, nem festői, csupán határoló, kiemelő jelleggel.

A hanyatlás, a hitélet gyengülése korában, mindezek a karakterisztikumok sokat veszítenek, egyrészt a naturalizmus erőteljesebb térhódítása, másrészt a mértéktelen élet, a pompát érzékeltetni akarás által, úgyhogy az egyiptomi művészetben is tipikusan fellépnek azok a tünetek, amelyek minden stilepocha végét jelző sajátosságok, s amelyekkel majd a hozzánk közelebb álló stílusok tanulmá-

nyozásánál — lévén sokkal szembeötlőbbek, — részletesebben foglalkozhatunk.

Az egyiptomival rokon asszir, óperzsa művészeti maradványok az ország fényüző, a dinasztiát mindenek fölé helyező államforma következtében, jóformán mind nagydiszű királyrelikviák, mint ahogy az építészeti emlékek is mind a dinasztiákkal függnek össze. Főkarakterben közös az egyiptomival, mindössze az orientális reprezentációs szellem nyilvánul meg erőteljesebben, a gazdag lapos ékítményű diszítési törekvésekben és a kárpitozásnál a párnák és támlák dús bojt- és rojtozásában.

A görög kultúra, eltérőleg a rabszolgaság, a zsarnokság, a misztikus vallási kultuszok jellemezte keleti kultúráktól, az egyéni, társadalmi és szellemi szabadság jegyében fejlődhetett; egy emberi, derült életfelfogás szolgáltatta tapanyagát, egészséges, fizikális művészetük kiterebélyesedéséhez. Miután nem voltak elnyomottak, öntudatos nemzetté fejlődhettek, amely érezte az erejét, s megbecsülte a szabadságot; nagy hatással volt rá a gyönyörű természet, a kék ég, a tenger, megedzette őket a sport és fejlődésképessé tette a jólét. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a görög nép kiegyensúlyozott lelki struktúrájánál fogva egy pozitivumok alkotta, egy földi szépségideált megvalósító művészetet tudott kitermelni, amelyben a gondolat, az eszmeiség maradéktalanul, mintegy kőbe vésve szoborszerű plaszticitással fejeződik ki.

Valamennyi alkotásuk, legjellegzetesebben a templomépületek, egy kevés motivumú, tiszta arányú, helyes méretű, mondhatnánk geometriai törvényszerűséggel kialakított ritmust tükröznek vissza. A gyakori lokálszínezések csak még jobban kiemelik, kihangsúlyozzák a formákat. A kompozició minden részében tiszta és egyöntetű, akár nagyjában, akár részleteiben vizsgáljuk. S természetesen ugyanaz az elv, szellem, mely az épületeket áthatja, formálja a bútort és a belsőt is. A bútor szoborként hat az interieurben, ahol az ülőbútor mintegy kiegészítő része az egyénnek, mert a természetes ülés, a test nemes tartása, a ruhák plasztikus redőzete gyönyörűen összeolvad a bútorral, s alkotja egy nemesvonalú emberszobor számára a talapzatot.

DOBAY FERENC: TÉLI TÁJ

A görög interieur egy belső kiépítés, amelyben a nyilt udvarok folytán, a külső fasszád elemeit kombinálták, s így ez annak mintegy térben feloldott s a lakályosság akkori szükségleteinek megfelelő másá, amelyben a gazdag architektónikus diszítésű bejárók, sztukkos festéssel ellátott falak, a mennyezeti faragott kazetták, nehéz szövetekkel beaggatott ajtónyílások, a virágok és kúszónövények alkalmazása, a nyilt udvar napsugárban csillogó viztükre, s a reáboruló sötétkék égbolt együttesen képezték a görög szellem legfényüzőbb interieur kialakítását. Kemény, tiszta, zárt szoborszerű jellege van az egésznek. Nincsenek zúgok, elmosódottságok, nincsenek levegő perspektivák. Ahogy a

Képzőművészet
1929. 25. 7.

Kássa Gábor

Y. Az Ars Hungarica Képzőművészek és Műbarátok Gazdasági Szövetkezetének művésztagjai komoly színvonalú, intim karácsonyi kiállítást rendeztek a Pátria Klub helyiségeiben. A kiállításon főképen a képanyag volt számottevő. Sokszor nagyobb kiállításokon sem akad több elmélyedő munka, mint amit itt láthattunk.

Kássa Gábor „Tanyaszéle" c. képe a művész legjava alkotásaiból való. Igazán művészi és mélyen magyar. *Korpács* Lajos igen jó lótanulmányokkal szerepel. ~~*Czencz* János~~ kollekciójának több darabja állítja meg hosszabban a tárlat látogatóját. Nagy csendélete színben és vonalban egyaránt kiváló, jól összefogott munka. *Prohászka* József „Feketeruhás nő" c. műve nagyon finom, artisztikus alkotás, a kiállítás egyik legjobb darabja, bárhol megállaná a helyét. *Kóbor* Henrik is jó új képekkel szerepel. Közülük leginkább kiemelkednek a „Tiszadadai református templom" erőteljes színfoltjaival, az érdekes világítású „Györöki utca" és a friss „Muskátlis udvar". *Monostori Moller* Pál egy komoly problémát felvető, bonyolult rajzú csendélettel tűnik ki.

A szobrászok közül ~~*Csucs* Ferenc~~ („Táncolók"), ~~*Cser* Károly~~ és *Pikszai* Rudolf („Kitagadott") érdemelnek említést.

Ez az intim kiállítás az Ars Hungarica tagjainak komoly munkálkodását igazolja. — *Y* —

Szépművészet
1941. 1. sz.
20. l.

...kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérto
Budapest 5. Póstafiók 118.

53.901/943
~~53.419/1943.~~
szám.

A Műemlékek Országos Bizottsága tek. Elnökségének,

Budapest,
IX. Hőgyes Endre-utca 10.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.

Kássa Gábor
Czencz János
festő
cédula

Az Ars Hungarica Képzőművészek és Műbarátok Gazdasági Szövetkezetének művésztagjai komoly színvonalú, intim karácsonyi kiállítást rendeztek a Pátria Klub helyiségeiben. A kiállításon főképen a képanyag volt számottevő. Sokszor nagyobb kiállításokon sem akad több elmélyedő munka, mint amit itt láthattunk.

Kássa Gábor „Tanyaszéle" c. képe a művész legjava alkotásaiból való. Igazán művészi és mélyen magyar. *Korpács* Lajos igen jó lótanulmányokkal szerepel. *Czencz* János kollekciójának több darabja állítja meg hosszabban a tárlat látogatóját. Nagy csendélete színben és vonalban egyaránt kiváló, jól összefogott munka. *Prohászka* József „Feketeruhás nő" c. műve nagyon finom, artisztikus alkotás, a kiállítás egyik legjobb darabja, bárhol megállaná a helyét. *Kóbor* Henrik is jó új képekkel szerepel. Közülük leginkább kiemelkednek a „Tiszadadai református templom" erőteljes színfoltjaival, az érdekes világítású „Györöki utca" és a friss „Muskátlis udvar". *Monostori Moller* Pál egy komoly problémát felvető, bonyolult rajzú csendélettel tűnik ki.

Szépművészet
1941. 20. l.
dupl

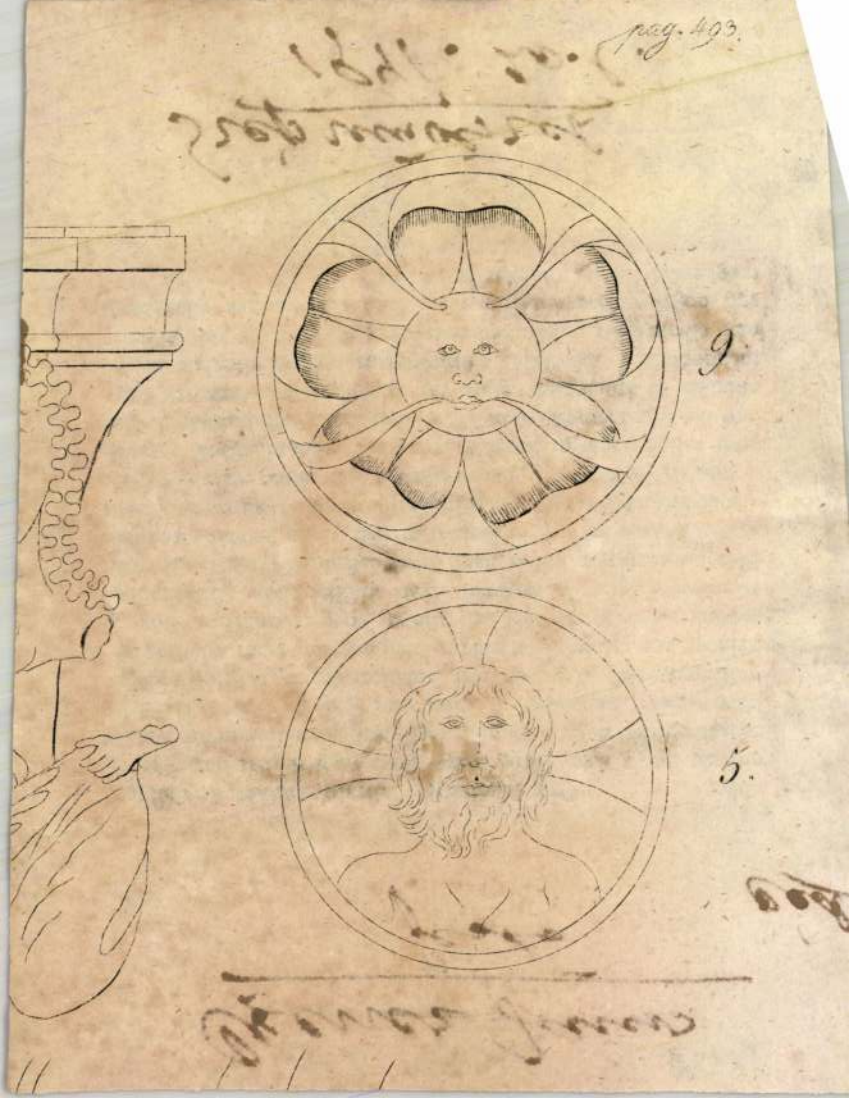
9
5.

Kássa Gábor

Budapesti Hírlap

1937.

dátum levágva

B. H

* (Kássa Gábor festményei.) Kássa Gábor, az akvarell-technika kiváló művésze. Naturalista szemlélettel közvetíti természetbenyomásait, sohasem írja át a valóságot, mégis jól komponálja meg tájképeit és figurális festményeit. Nem oldja föl úgy a formát, nem folyatja el annyira a vízfestéket, hogy technikája az alakfestésre ne lenne alkalmas. Előadásán, fejlett festői kultúráján meglátszik a külföldi mesterek tanulmányozása, a hollandiak naturalizmusán érlelődött művészete ott tanulta meg a bevégzettség iránt való szeretetet. Noha hű marad az akvarellhez, pasztellhez, festményei sokszor ezzel a technikával is az olajstílus melegét, telítettségét sugározzák. Friss, közvetlen stílusa a naturalizmus életképességében való hitet tartja ébren. *Tél a külvárosban*, *Hóolvadás*, *Kisvárosi vásár*, *Havas háztetők* és arcképei a nagy gyüjtemény legkiválóbb darabjai. Kiállítása a *Műterem* Kossuth Lajos-utca 12. szám alatt lévő helyiségeiben látható.

Szám: 70136/1906.
III. c.

Határidő:

A válaszirat alapjául szolgáló megkeresés, je
száma 46093. irat

Tárgy: a sztrecsno
mok fenttartás

A sztrecsnoi var
ugyében f. é. j
nagybecsü át

MDK

Kássa Gábor

Pihenő hegedüs, vf. repr.

Magyar Nemzeti Müvészet 1938. 4.sz.

65 l.

, BUDAPEST, VIII. KÖNYVES K. KRT. 40.

ölcsönadott Néprajzi Tanulmányok..
Adattárunk fenti címére sürgősen
en a könyv elveszett volna, kérjük
lunk fenti címére beküldeni.

Dr. Morvay Péter sk.
osztályvezetőhelyettes

~~Horváth Béla~~

Kássa Gábor ~~Grobián~~

K

Cédi!

— **A Képzőművészek Egyesülete díjai.** A Magyar Képzőművészek Egyesületének választmánya most elsőízben adta ki alapító elnökének, *Zala* Györgynek emlékére alapított ezüst érmeket, melyeket ~~Horváth Béla~~ szobrászművész és *Kássa* Gábor festőművész nyertek el. Az építészeti aranyérmet *Münnich* Aladár, a *Neuschloss*-érmet *Kende* Ferenc és a kitüntető elismerést ~~Gregersen~~ Hugó építőművészek kapták.

Pesti Napló

1939, febr. 26

BUDAPEST
1939 JAN. 6-1

Horváth Endre rézmetszete
Magyar Országos Iparművészetl Tárlat

Savonarola. Varga Ferenc terrakotta-szobra
Műcsarnok, Őszi Tárlat

A művásárlás megszervezése

Irta: *Mitrovics Gyula* egyetemi tanár

A képzőművészet a nemzeti közművelődésnek éppen olyan értékes alkotó eleme, mint akár a tudományos eredmények, akár a jótékonysági intézmények. Az ember magasabbrendűsége leghiánytalanabbul épen művészetében érvényesül. Más kulturális területeken a tevékenységre az embert végső elemzésben mégis mindig a szükség hajtja, hogy megkönnyítse a helyzetét, hogy legyőzze és hatalmába kerítse a természet erőit, s í. t. Ezzel szemben a művészetben saját lelkiségének legmagasabbrendű — szabad és önkéntes — megnyilatkozását keresi és érvényesíti; önmagát revelálja, menten azoktól a gátlásoktól, amelyeket minden más tevékenységében le kell győznie.

Kulturális fejlődésünknek rendkívüli szerencséje, hogy művészeti téren sikerült rövid idő alatt évszázadok mulasztásait pótolnia. A magyar művészet mindenütt győzelmesen állja a versenyt, nagy művészeti multtal dicsekvő nemzetek körében is. Mintha valami csodálatos elhivatottság vezetné az áldott kezeket oly időkben is, amidőn előzmények, iskolák és hagyományok nélkül dolgoztak; föl tudtak emelkedni koruk legjobbjainak színvonalára: elég, ha a Kolozsvári testvérekre, Mányokyra és Kupeczkyre gondolunk. Éppen azért majdnem szinte öncsonkítást jelentene, ha hatalmas lendületnek indult képzőművészetünket elvérezni engednők. Már pedig ezzel egyenlő jelentőségű az, ha művásárlás híjában el kell kepzőművészetünknek

Magyar Nemzeti Művészet
1938. 4. 7. 66. kép

Dr. Stolpa József arcképe. Szabó Dezső olajfestménye. Műcsarnok, Őszi Tárlat

Jenő, *Kallós* és *Hajdu* Rezső virtuózitással megmintázott művei biztosítják a kiállítás színvonalát. Nem mehetünk el elismerés nélkül *Matzon* Frigyes „Hősi emléke", *Matéka* Sándor bájos zsánerjei és *Dabóczy* Mihály „Vívóbajnok" és „Korsós leány"-a előtt.

Hiba, hogy kevés, de dicséret, hogy jó a kiállított anyag. *Kfj.*

*

Örömmel írtam volna hosszabb és kimerítő ismertetést az őszi építőművészeti kiállításról, dehát össze-vissza csak három élő építőművész és az elhalt Hikisch Rezső művei vannak kiállítva. Hazánkban többszáz tervező építőművész működik, de a Műcsarnokban alig állítunk ki néhányan évről évre. A Társulatnak és Egyesületnek soksok építésztagja van, de kevesen állítanak ki, van oly kiállítás is, hogy senki sem küld be építészeti műveket. Mi lehet ennek oka, miképpen lehetne ezen segíteni? Talán nem csinál elég propagandát a Társulat és az Egyesület, talán változtatni kellene a zsürit néha, talán több díjat kellene kitűzni, vagy lelkesíteni kellene a magyar építőművészeket, hogy mutassák be rajzban, festmények, fényképeken, modellekben javatermésüket. Külföldön a nagy képzőművészeti kiállításokon az építőművészeti tárlat mindig jelentős részét képviseli a kiállított anyagnak, nálunk sötét folyosókon vagy eldugott kis melléktermekben akad csak hely a kiállított építőművészeti művek részére. Ezen változtatni kellene, gyökeresen és mielőbb!

Most *Lechner* Jenő herminaúti kis temploma lep meg művészi, intim, kedves és magyaros hangulatával; a Hősök-terén épült nagy oltár közismert arkitekturáját is kiállította tervezője. Szeretném, ha Lechner Jenő ismét visszatérne a felsőmagyarországi Rákóczi-stilusban alkotott eddigi, sikerült műveinek irányához. Talán a most visszatért Felvidék ismét impressziókat és kedvet ad neki, hogy fejlessze és folytassa évekkel ezelőtt megkezdett sikeres és értékes ilyfajta törekvéseit.

Münnich Aladár a nagyvárosias, elegáns és mutatós Futura-bérpalota fényképeit állította ki, Budapest határozottan gazdagodott ezzel a sikerült city-beli palotával. Urbányi Vilmos az országház ezévi kongresszusbeli díszítéséről állított ki egy vízfestményt.

Az évekkel ezelőtt elhalt Hikisch Rezsőnek úgyszólván teljes működését mutatja be az emlékkiállítása. Tervei, rajzai, nagyszámban fényképek is bizonyítják azt, hogy Hikisch mester és művész volt. Eleinte a régi német művészakadémiák stílusában dolgozott, később egyéni modernizáit, rusztikus empire-stílusban tervezte meg házait, melyek közül hadd említsem meg a Lukácsfürdő artisztikus átépítését, a még ma is kitűnően ható Astoria-szállót, sok magánpalotát, villát, de különösen nagy elismeréssel kell szólnom síremlékeiről, melyek között sok klasszikus arányú, szépségű és tökéletességű. Igen érdekesek pályázatai és tervezetei, melyek közül több csak azért nem kerülhetett kivitelre, mert zseniális alkotójukat korán és váratlanul ragadta el a halál.

Szivessy Tibor

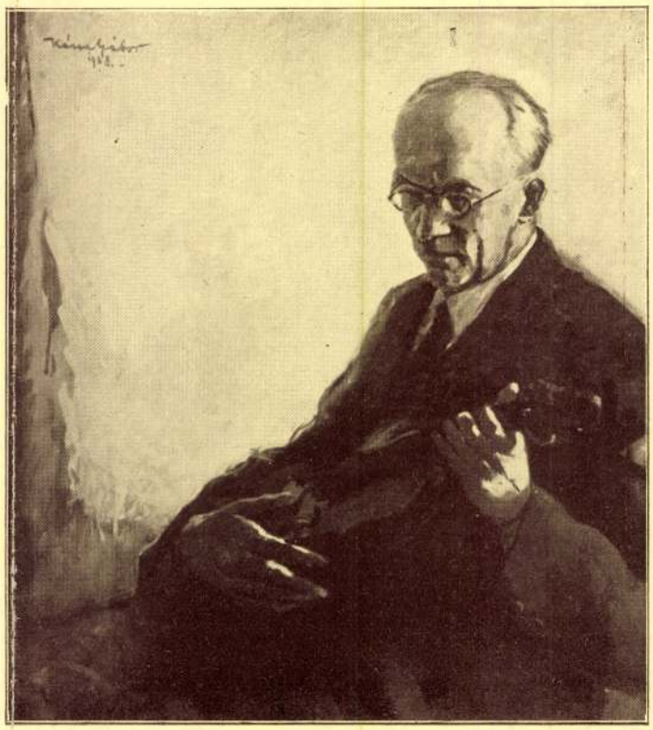

Pihenő hegedűs. Kássa Gábor vízfestménye. Műcsarnok, Őszi Tárlat

Kássa Gábor

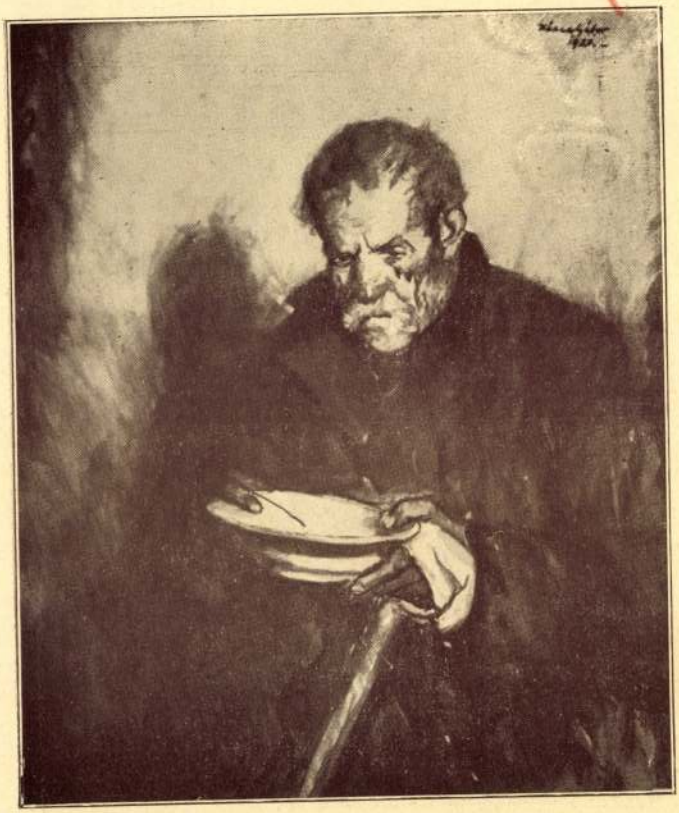

Egy tányér leves. Kássa Gábor akvarellje.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

Magyar Nemzeti Múzeum

1939. I. 27.

A béke. Zala György műve.

Műcsarnok, Téli Tárlat.

A Bory-vár asszonya.

Bory Jenő műve.

Kassa Gábor K

festő

Edvi Illés Aladár

fantványa

koll. kiáll. Győrben

1931. dec.

Edvi Illés Aladárral

és feleségével együtt

Kató Sándor

Képzőművészeti

szemle

Győri szemle

1932. 66. l.

addig e harmadik műnelyt a kissé torz és groteszk ábrázolás és

KÁSSÁ GÁBOR, festő, * Sátoraljaújhely 1893. A bpesti Képzőm. Főiskolán Edvi-Illés Aladárnál, majd Kecskeméten Révész Imrénél tanult. 1926. Hollandiában, 1927. Németországban volt állami ösztöndíjjal. A győri reáliskola rajztanára. 1928. gyüjt. kiállítása volt a Nemzeti Szalonban, 1930. győri utcarészletekből Győrött rendezett kiállítást.

K

E-g. I 532 l

Kovács Ákos, műszaki tanácsos

VII. 162

KM Társ. 1939. téli tárl. Eat (jan–márc)

VII. TEREM

KÁSSA GÁBOR.

Vízfestmények.

180. Női arckép.
181. Sziklás part Spalatóban.
182. Utca Sebenicóban. Olajfestmény.
183. Egy tányér leves.
184. Májusfa.
185. Dalmát kikötő.
186. Palóc menyecske.
187. Édesanyám.
188. Önarckép.
189. Alföldi este.
190. Reggeli köd a Balatonon.
191. Apám sétaközben.
192. Vásár Dalmáciában.
193. Cséplés kor.
194. Férfiarckép.
195. Hajók Spalatóban.
196. Olvasó nő a kertben.
197. Mélázó fiú.
198. Téli délután.
199. Homokbánya.
200. Áradáskor.
201. Este a tanyán.
202. Páholyban.
203. Borult reggel a Balatonon.
204. Hálók a Zagyvaparton.
205. Cséplés.
206. Reggeli a kertben.
207. Nő piros kabátban.
208. Kubikosok.

fordít

Kassa Gábor
Kall. kiáll. 1939

209. Nógrádi pincék.
210. Kikötőrészlet Spalatóban.
211. Vasárnap délután.
212. Tanya szélén.
213. Régi utca Münchenben.
214. Merengés.

Szoborművek:

215. ANTAL A. JÓZSEF: Gyermekfej. Gipsz.
216. MINDSZENTI FERDEL LAJOS: Fésülködő. Bronz.
217. KÓBOR G. ELEK: Gondolkodó. Gipsz.

VIII. TEREM

HORVÁTH BÉLA MŰVEI:

218. Felhős táj.
219. Budapesti táj télen.
220. A Passo di Pordói hágónál.
221. Rosengarten.
222. A budai hegyekben télen.
223. Sassolungo.
224. Virágok. Mgt.
225. Kilátás a Halászbástyáról.
226. Ködös budai utca.
227. Alkonyat az Alföldön.
228. Erdő.
229. Őszi táj az Alföldön.
230. Fiatal leány. Gipsz.
231. Az újpesti öbölben.
232. Ködös budai táj.

5

Sürgősen fel kell állítani a Képzőművész Kamarát

Ez év tavaszán a „Magyar Képzőművészek Egyesülete“ megindította, illetve az évekkel ezelőtt elindított, de akkor néhány művész ellenkezése miatt — sajnos — abbamaradt mozgalmat újra kezdte, — „Magyar Képzőművész Kamara“ felállításáért.

Alighogy elkezdtük a munkát, máris akadt egy-két aggódó (inkább akadékoskodó) művész és laikus akik a művészt és a művészek szabadságát féltik a Kamarától, pedig, ha csak egy kicsit is gondolkoznának, be kellene látniok, hogy aggodalmuk nem egyéb rémlátásnál, hogy legfőbb hiba csak az, hogy elmulasztottuk már évekkel ezelőtt felállítani.

heti a képzőművészeket a kontárok egyre jobban elszaporodó tömegétől. Ez pedig rendkívül fontos és sürgős, mert a mostani lehetetlen állapot, hogy bárki festhet, mintázhat s műveit, bármily kontár munka is az, akadálytalanul értékesítheti, tovább fenn nem tartható. Törvényes rendelkezésre van szükség, hogy csak kamarai tagok adhassák el műalkotásaikat és csak ők használhassák hivatalosan a „képzőművész“ címet. Ez már a nyugati államokban meg is történt.

Csak a „Kamara“ vethet véget az egyes szerencsés összeköttetések segítségével létrejött „Klikkek“ tultengő uralmának s a tulzott ambiciótól fűtött „laikusok“ nem kivánatos, sőt igen gyakran

„Havas boglyák“ Barkász Lajos olajfestménye

Ehelyett mi történt: a két régi anyaegyesület — a hét évtizedes multú „Képzőművészeti Társulat“ és az ötödik évtizede fennálló „Magyar Képzőművészek Egyesülete“ — mellett az utolsó húsz év alatt vagy két tucatnyi művész-egyesület alakult, ami a képzőművészek erejének teljes szétforgácsolódásához vezetett és ez a szétesés a legfőbb oka annak, hogy a képzőművészek ma a magyar kulturának mostoha gyermekei.

Csak a „Kamara“ foglalhatja magába a magyar képzőművészek összességét s végezheti el azt a nagy munkát, melynek a művészek anyagi és erkölcsi helyzetének megjavítása és védelme a legfőbb célja.

Egyedül a „Kamara lehet a magyar művészet szabad, nemzeti alapon és szellemben való fejlődésének legfőbb őre és irányítója.

A „Kamara“ az egyetlen szerv, mely megvéd-

végzetesen káros befolyásának.

A külföldi kiállítások rendezésénél megnyilvánuló és már tűrhetetlenné váló „rendszert“ is csak a „Kamara“ szüntetheti meg.

E lehetetlen állapotokat eddig is csak a művészek hihetetlen türelme, vétkes nemtörődömsége és végül ami a legfontosabb, az erőket összetartó szervezet teljes hiánya, tette lehetővé.

A műkereskedelem halaszthatatlan megrendszabályozását csak a „Kamara“ végezheti el s csak az vethet véget az egyre jobban elharapódzó képhamisításoknak, a művészi alkotások hitelesítésével.

Az egyes lelkiismeretlen műkereskedőknek külföldön üzött s nem egyszer a magyar képzőművészetet kompromittáló, botrányos visszaéléseinek is csak a „Kamara“ vethet véget, azzal, hogy a műtárgyakkal való külkereskedelem „egykézszervévé“ válik.

Gaál Ferenc

A művészek szociális helyzetén is csak a „Kamara" segíthet, csak az oldhatja meg az önsegélyezés fontos és sürgős feladatát s teszi majd lehetővé, hogy a művész rokkantság, vagy munkaképtelenség esetén komoly segélyt kapjon s esetleg árván maradt családtagjairól gondoskodás történjék.

Mert az állam és a főváros által a „Szövetség"-en keresztül mostanában kiosztott, alamizsnasegélyek csak megalázzák, de nem segítik komolyan a művészt. Pedig a művésznyomor nagy s a nyomortanyákon aligha születnek remekművek.

Képviselheti-e a „Kamará"-n kívül más az illetékes legfelsőbb fórumokon a művészek érdekeit?

Lehet-e más, mint a „Kamara", a művészeti díjak megállapító és odaítélő hatósága és a pályázatok egyedül illetékes bíráló bizottsága?

A művészeknek fegyelmi szervre is szükségük van és ez nem lehet más mint a „Kamara".

És a felsoroltakon kívül mennyi érv van még, de ezek is meggyőzhetnek minden szociális gondolkodású és tiszta szándékú embert arról, hogy a „Képzőművész Kamarát" fel kell állítani, még pedig nagyon sürgősen.

A „Kamara" megalkotásánál a „Képzőművészek Egyesülete" és a „Képzőművészeti Társulat" döntő befolyást kell, hogy kapjon, mert a művészek nagy többségét egyesíti magában és csak így kerülhető el a multban elkövetett hiba, amikor a képzőművészek nagy és értékesebb többségének megkérdezése nélkül varrták a művészek nyakába

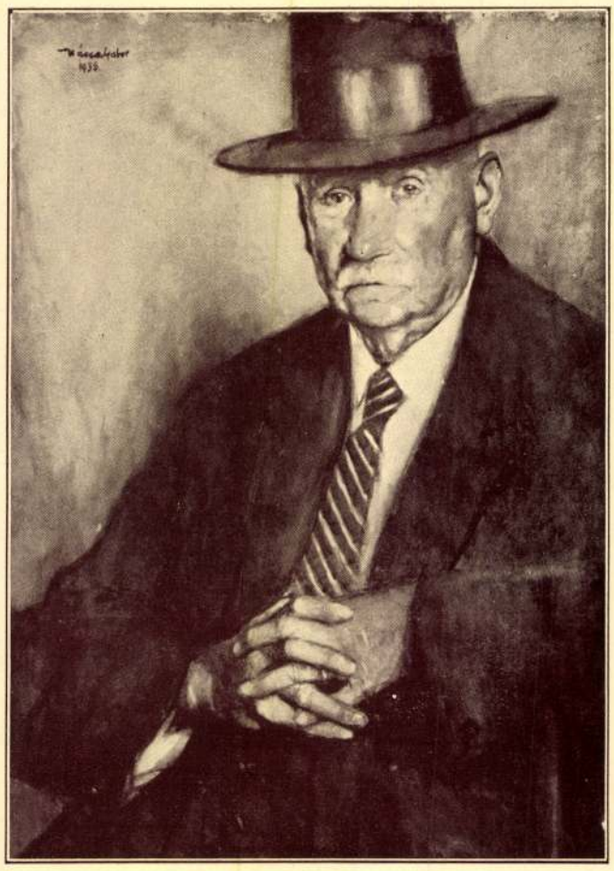

„Apám" Kássa Gábor akvarellje

„IV. Béla fogadalma Margit bölcsőjénél"
Unghváry Sándor akvarellje

a „Művészeti Tanács"-ot. Így aztán nem csodálkozhatunk, ha a művészek nagy és értékesebb többségének szempontjából ennek az intézkedésnek nem volt sokkal több eredménye mint: „Nesze semmi, fogd meg jól."

A „Kamara" az érdekképviselet legújabban bevált formája és az ellenzője csak az lehet, aki ugyan szintén hive az érdekképviseletnek, de kizárólag csak a saját kis „önös" érdeke képviseletének.

A „Magyar Képzőművészek Egyesülete" harcot indított a „Kamará"-ért és az ő érdeme lesz, hogy élére állt a magyar képzőművészek szebb s boldogabb jövőjéért vívott harcnak!

A Kormányzó úr Őfőméltósága által is több ízben kivánt „művészbéke" csak egy komoly alapon álló táborba való tömörülése által érhető el és ez a „Kamara".

A művészbéke nem lehet egyszerűen akárkinek kaszinói találkozása, hanem a legnemesebb értékeink tiszteletében való egyesülés.

Bízzunk mostani kultuszminiszter urunk bölcseségében és reméljük, hogy még ez évben megteremti a „Magyar Képzőművészek Kamará"-ját.

Gaál Ferenc
a „Magyar Képzőművészek Egyesülete" festőszakosztályának elnöke.

Minden magyar fizessen elő a „Magyar Nemzeti Művészet"-re!

1938. 3. 27.

KÁSSA GÁBOR:
Piac Nürnbergben

Nemzeti Szalon 59. csop.-kiáll.
1928. febr.

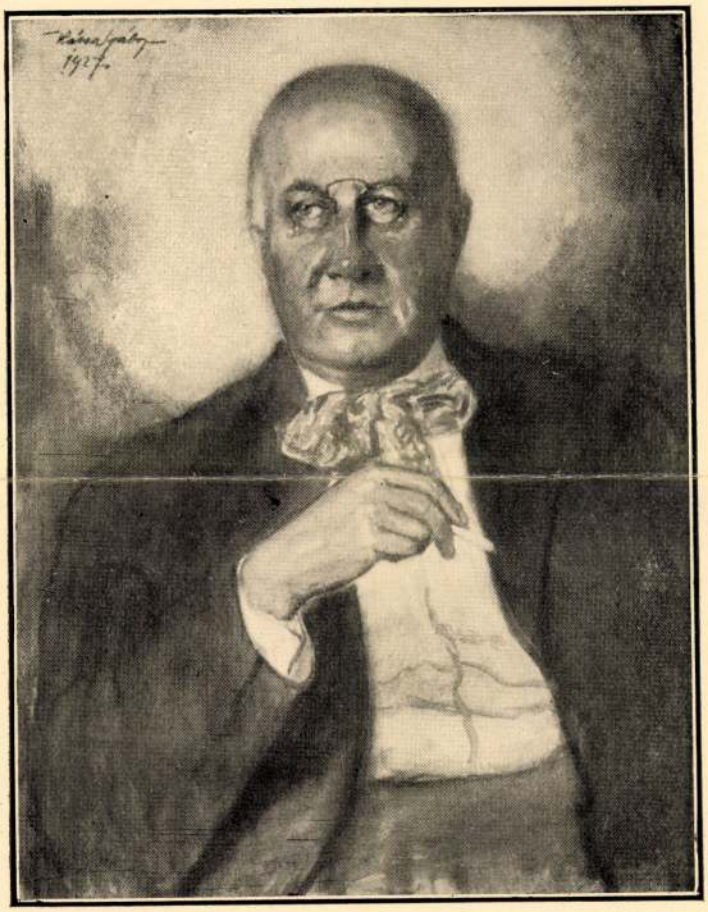

KÁSSA GÁBOR:
Herboty F. ujságiró arcképe

Kassa Gábor
festő

Kássa Gábor festő

— Műteremkiállítás. Kássa Gábor festőművész-tanár gyűjteményes kiállítást rendez dec. 12-től 20-ig, a III. Árpád gimnáziumban (Nagyszombat-u. 19.) Megnyitás dec. 12-én d. e. 10 órakor, nyitva d. e. 10-től este 7-ig.

2 HIRLAP 1948 december 4.

Összesen: ..108 P, azaz

. számu kiadási csekkszámla terhére

január hó 30-án. A miniszter rendele-

t. miniszteri o.tanácsos.-

másolat hiteléül:

m Károly

iv. igazgató.-

~~Fliegl Kálmán~~

Kássa Gábor

Az *Ars Hungarica* művésztagjai közül a kitűnő *Kássa* Gábor, *Klimó* István, *K. Nagy* Sándor, *Fliegl* Kálmán és *Szalóczy-Szini* Zoltán mutatják legújabb festményeiket a Pátria-klubban.

Magyarország
Esti lap
1941. ápr. 11.

*

zálloda. Elsőrangú szálloda a Kényelemmel berendezett szo-jdonos: Szentgyörgyi Ferencz.

*

via. Teljesen modern berende-onyha. Nagy választék borok-lonos Scala Ferdinando.

*

-tónál (Olaszország). **Grand** 15.—május 15-ig. Lift, villamos-25.000 m² kert és park. Távirda ektus ingyen. Ch. Lützelschwab.

*

«Gondola» szanatóriuma. nden kellékével berendezett és iondos kezelés, kényelmes, jó

király udvari szállítója. Képviselet **Lembergben,** Lelewala 2.

*

Lovrana. Hotel és Pensio. Königsvilla étterem, kávéház magyar és német konyha, jó borok, nagy terrasz, kilátás a tengerre. Tulajdonosnő Herrmann Teréz.

*

Lovrana. Quarnero-Pensio. Ujonnan épült elsőrangú ház. Kényelmes szobák, magyar konyha és borok. Pompás tengeri kilátás. Tulajdonos Zipera Rudolf.

*

Lussingrande. Hungaria-Pensio. Kellemes családi otthont nyujtó magyar vendégház, tengerhez közel. Elegáns szobák, egyedüli kitünő magyar konyha, napi ellátás (pensió) 6 kor.

*

Lussingrande. Villa Mignon. Elsőrangú ház. Kilátás a tengerre. Gyönyörű fekvés, nagyszerű kert. Modern komfort, szobák K 18-tól hetenként. Kitünő pensio (6 kor. naponként). Meleg fürdők a házban. Anna Wüste tulajd.

~~Borsa Mutat~~

tovább Kassa Gábor (?)

Pandur József

Pohárnok Zoltán

Schima Bandi

ötvös

Zászlós István

nobrán

a Győri Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat 1933. évi őszi kiállításán vettek részt. Fentiek voltak a kiválóbbak.

Spira Ede dr. IX. 17

Kássa Gábor

festő

Művészet, 1939. IV. évf. 28. sz. 108. l.

Kende Béla: Őszi táblát a Műcsarnokban.

Kassa Gábor

festő

Művészet, 1939. IV. köt. 30. sz. 127. l.

Kemse Béla: V. Nemzeti Képzőművi. Kiállítás Kassán.

Kássa Gábor

festő

Művészet, 1939. IV. évf. 23. sz. 27. l.

Kende Béla: Téli tárlat a Műcsarnok-ban.

Magyar Nemzeti Múzeum
1939. I. n.

Kássa Gábor

Homokbánya. Kássa Gábor akvarellje.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

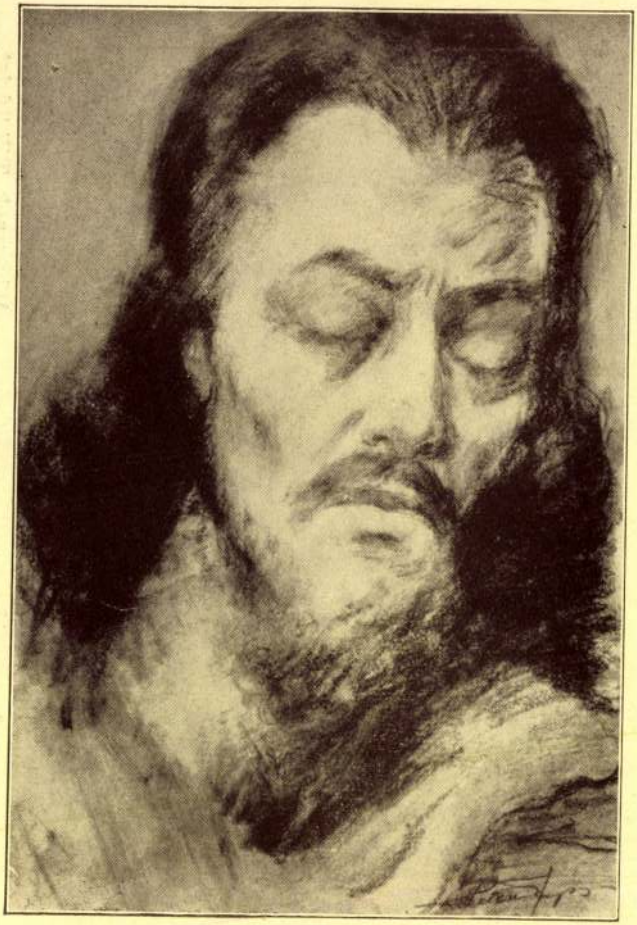

Tanulmányfej. Polczer Lajos akvarellje.

Kássa Gábor: Májusfa

KMTárs 1942. tav. tárl.
Eat.

Kassa Gábor

Kacziány Aladár: Csongor és Tünde

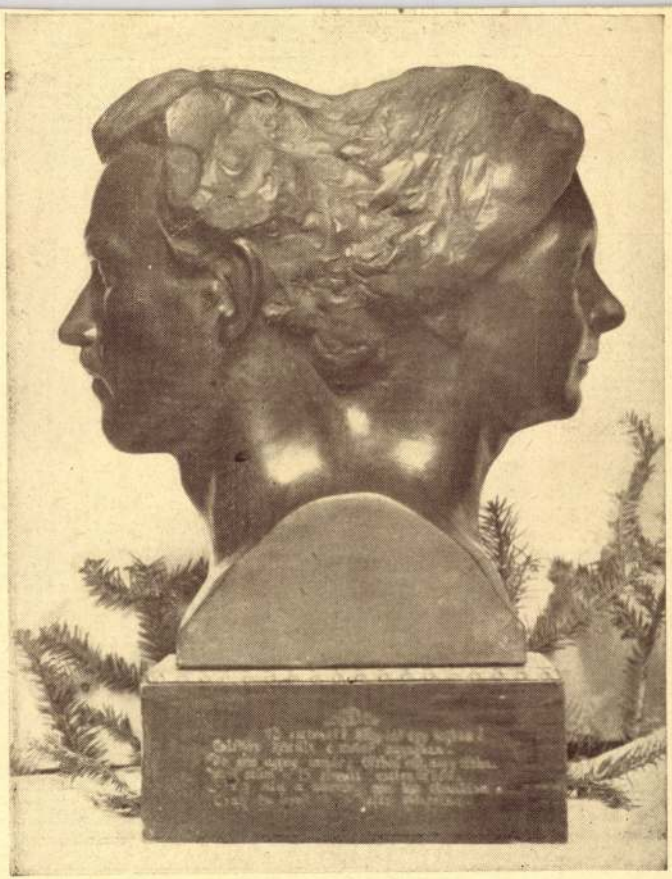

A 15-ik házassági évfordulóra készült szobor.
Bory Jenő műve.

Kássa Gábor

K

Páholyban. Kássa Gábor akvarellje.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

Magyar Nemzeti Múzeum
1939. I. 27.

Komáromi-Kacz Endre: Kékruhás leány.

Kássa Gábor: Vásári részlet.

Kássa Gábor: Falusi vasárnap

KMTárs 1942. őszi kárl.
Ezt.

Kassa Gábor

Kacziány Aladár: Lugasban

Dr. Stolpa József arcképe. Szabó Dezső olajfestménye
Műcsarnok, Őszi Tárlat

Jenő, *Kallós* és *Hajdu* Rezső virtuózitással megmintázott művei biztosítják a kiállítás színvonalát. Nem mehetünk el elismerés nélkül *Matzon* Frigyes „Hősi emléke", *Matéka* Sándor bájos zsánerjei és *Dabóczy* Mihály „Vivóbajnok" és „Korsós leány"-a előtt.

Hiba, hogy kevés, de dicséret, hogy jó a kiállított anyag. *Kfj.*

*

Örömmel írtam volna hosszabb és kimerítő ismertetést az őszi építőművészeti kiállításról, dehát össze-vissza csak három élő építőművész és az elhalt Hikisch Rezső művei vannak kiállítva. Hazánkban többszáz tervező építőművész működik, de a Műcsarnokban alig állítunk ki néhányan évről évre. A Társulatnak és Egyesületnek soksok építésztagja van, de kevesen állítanak ki, van oly kiállítás is, hogy senki sem küld be építészeti műveket. Mi lehet ennek oka, miképpen lehetne ezen segíteni? Talán nem csinál elég propagandát a Társulat és az Egyesület, talán változtatni kellene a zsürit néha, talán több díjat kellene kitűzni, vagy lelkesíteni kellene a magyar építőművészeket, hogy mutassák be rajzban, festmé nyeken, fényképeken, modellekben javatermésüket. Külföl ön a nagy képzőművészeti kiállításokon az építőművészeti tárlat mindig jelentős részét képviseli a kiállított anyagnak, nálunk sötét folyosókon vagy eldugott kis melléktermekben akad csak hely a kiállított építőművészeti művek részére. Ezen változtatni kellene, gyökeresen és mielőbb!

Most *Lechner* Jenő herminaúti kis temploma lep meg művészi, intim, kedves és magyaros hangulatával; a Hősök-terén épült nagy oltár közismert arkitekturáját is kiállította tervezője. Szeretném, ha Lechner Jenő ismét visszatérne a felsőmagyarországi Rákóczi-stilusban alkotott eddigi, sikerült műveinek irányához. Talán a most visszatért Felvidék ismét impressziókat és kedvet ad neki, hogy fejlessze és folytassa évekkel ezelőtt megkezdett sikeres és értékes ilyfajta törekvéseit.

Münnich Aladár a nagyvárosias, elegáns és mutatós Futura-bérpalota fényképeit állította ki, Budapest határozottan gazdagodott ezzel a sikerült city-beli palotával. Urbányi Vilmos az országház ezévi kongresszusbeli díszítéséről állított ki egy vízfestményt.

Az évekkel ezelőtt elhalt Hikisch Rezsőnek úgyszólván teljes működését mutatja be az emlékkiállítása. Tervei, rajzai, nagyszámban fényképek is bizonyítják azt, hogy Hikisch mester és művész volt. Eleinte a régi német művészakadémiák stílusában dolgozott, később egyéni modernizáit, rusztikus empire-stílusban tervezte meg házait, melyek közül hadd említsem meg a Lukácsfürdő artisztikus átépítését, a még ma is kitűnően ható Astoria-szállót, sok magánpalotát, villát, de különösen nagy elismeréssel kell szólnom síremlékeiről, melyek között sok klasszikus arányú, szépségű és tökéletességű. Igen érdekesek pályázatai és tervezetei, melyek közül több csak azért nem kerülhetett kivitelre, mert zseniális alkotójukat korán és váratlanul ragadta el a halál.

Szivessy Tibor

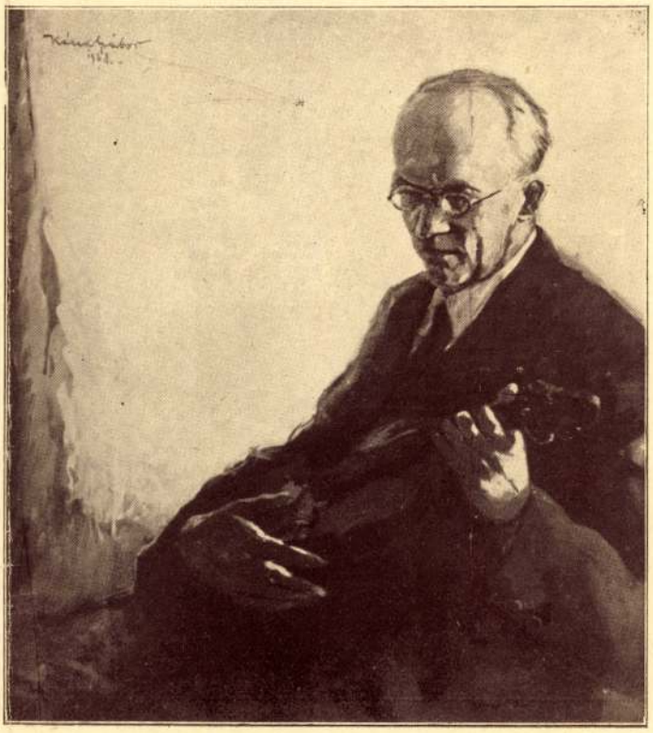

Pihenő hegedűs. Kássa Gábor vízfestménye.
Műcsarnok, Őszi Tárlat

Magyar Nemzeti Múzeum
1938. 4. 27.

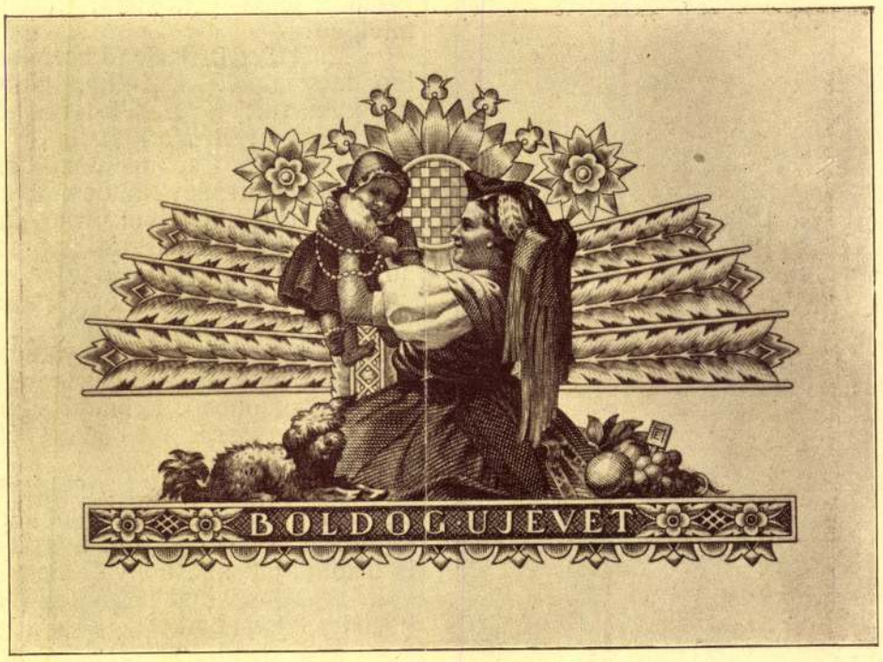

Horváth Endre rézmetszete
Magyar Országos Iparművészetl Tárlat

Savonarola. Varga Ferenc terrakotta-szobra
Műcsarnok, Őszi Tárlat

A művásárlás megszervezése

Irta: *Mitrovics Gyula* egyetemi tanár

A képzőművészet a nemzeti közművelődésnek éppen olyan értékes alkotó eleme, mint akár a tudományos eredmények, akár a jótékonysági intézmények. Az ember magasabbrendűsége leghiánytalanabbul épen művészetében érvényesül. Más kulturális területeken a tevékenységre az embert végső elemzésben mégis mindig a szükség hajtja, hogy megkönnyítse a helyzetét, hogy legyőzze és hatalmába kerítse a természet erőit, s í. t. Ezzel szemben a művészetben saját lelkiségének legmagasabbrendű — szabad és önkéntes — megnyilatkozását keresi és érvényesíti; önmagát revelálja, menten azoktól a gátlásoktól, amelyeket minden más tevékenységében le kell győznie.

Kulturális fejlődésünknek rendkívüli szerencséje, hogy művészeti téren sikerült rövid idő alatt évszázadok mulasztásait pótolnia. A magyar művészet mindenütt győzelmesen állja a versenyt, nagy művészeti multtal dicsekvő nemzetek körében is. Mintha valami csodálatos elhivatottság vezetné az áldott kezeket oly időkben is, amidőn előzmények, iskolák és hagyományok nélkül dolgoztak; föl tudtak emelkedni koruk legjobbjainak színvonalára: elég, ha a Kolozsvári testvérekre, Mányokyra és Kupeczkyre gondolunk. Éppen azért majdnem szinte öncsonkítást jelentene, ha hatalmas lendületnek indult képzőművészetünket elvérezni engednők. Már pedig ezzel egyenlő jelentőségű az, ha művásárlás híjában el kell kepzőművészetünknek

Sürgősen fel kell állítani a Képzőművész Kamarát

Ez év tavaszán a „Magyar Képzőművészek Egyesülete“ megindította, illetve az évekkel ezelőtt elindított, de akkor néhány művész ellenkezése miatt — sajnos — abbamaradt mozgalmat újra kezdte, — „Magyar Képzőművész Kamara“ felállításáért.

Alighogy elkezdtük a munkát, máris akadt egy-két aggódó (inkább akadékoskodó) művész és laikus akik a művészt és a művészek szabadságát féltik a Kamarától, pedig, ha csak egy kicsit is gondolkoznának, be kellene látniok, hogy aggodalmuk nem egyéb rémlátásnál, hogy legfőbb hiba csak az, hogy elmulasztottuk már évekkel ezelőtt felállítani.

heti a képzőművészeket a kontárok egyre jobban elszaporodó tömegétől. Ez pedig rendkívül fontos és sürgős, mert a mostani lehetetlen állapot, hogy bárki festhet, mintázhat s műveit, bármily kontár munka is az, akadálytalanul értékesítheti, tovább fenn nem tartható. Törvényes rendelkezésre van szükség, hogy csak kamarai tagok adhassák el műalkotásaikat és csak ők használhassák hivatalosan a „képzőművész“ címet. Ez már a nyugati államokban meg is történt.

Csak a „Kamara“ vethet véget az egyes szerencsés összeköttetések segítségével létrejött „Klikkek“ tultengő uralmának s a tulzott ambiciótól fűtött „laikusok“ nem kivánatos, sőt igen gyakran

„Havas boglyák“ Barkász Lajos olajfestménye

Ehelyett mi történt: a két régi anyaegyesület — a hét évtizedes multú „Képzőművészeti Társulat“ és az ötödik évtizede fennálló „Magyar Képzőművészek Egyesülete“ — mellett az utolsó húsz év alatt vagy két tucatnyi művész-egyesület alakult, ami a képzőművészek erejének teljes szétforgácsolódásához vezetett és ez a szétesés a legfőbb oka annak, hogy a képzőművészek ma a magyar kulturának mostoha gyermekei.

Csak a „Kamara“ foglalhatja magába a magyar képzőművészek összességét s végezheti el azt a nagy munkát, melynek a művészek anyagi és erkölcsi helyzetének megjavítása és védelme a legfőbb célja.

Egyedül a „Kamara lehet a magyar művészet szabad, nemzeti alapon és szellemben való fejlődésének legfőbb őre és irányítója.

A „Kamara“ az egyetlen szerv, mely megvédvégzetesen káros befolyásának.

A külföldi kiállítások rendezésénél megnyilvánuló és már tűrhetetlenné váló „rendszert“ is csak a „Kamara“ szüntetheti meg.

E lehetetlen állapotokat eddig is csak a művészek hihetetlen türelme, vétkes nemtörődömsége és végül ami a legfontosabb, az erőket összetartó szervezet teljes hiánya, tette lehetővé.

A műkereskedelem halaszthatatlan megrendszabályozását csak a „Kamara“ végezheti el s csak az vethet véget az egyre jobban elharapódzó képhamisításoknak, a művészi alkotások hitelesítésével.

Az egyes lelkiismeretlen műkereskedőknek külföldön üzött s nem egyszer a magyar képzőművészetet kompromittáló, botrányos visszaéléseinek is csak a „Kamara“ vethet véget, azzal, hogy a műtárgyakkal való külkereskedelem „egykézszervévé“ válik.

Magyar Nemzeti Művészet
1938. 3. 27.

A művészek szociális helyzetén is csak a „Kamara“ segíthet, csak az oldhatja meg az önsegélyezés fontos és sürgős feladatát s teszi majd lehetővé, hogy a művész rokkantság, vagy munkaképtelenség esetén komoly segélyt kapjon s esetleg árván maradt családtagjairól gondoskodás történjék.

Mert az állam és a főváros által a „Szövetség“-en keresztül mostanában kiosztott, alamizsnasegélyek csak megalázzák, de nem segítik komolyan a művészt. Pedig a művésznyomor nagy s a nyomortanyákon aligha születnek remekművek.

Képviselheti-e a „Kamará“-n kívül más az illetékes legfelsőbb fórumokon a művészek érdekeit?

Lehet-e más, mint a „Kamara“, a művészeti díjak megállapító és odaitélő hatósága és a pályázatok egyedül illetékes bíráló bizottsága?

A művészeknek fegyelmi szervre is szükségük van és ez nem lehet más mint a „Kamara“.

És a felsoroltakon kívül mennyi érv van még, de ezek is meggyőzhetnek minden szociális gondolkodású és tiszta szándékú embert arról, hogy a „Képzőművész Kamarát“ fel kell állítani, még pedig nagyon sürgősen.

A „Kamara“ megalkotásánál a „Képzőművészek Egyesülete“ és a „Képzőművészeti Társulat“ döntő befolyást kell, hogy kapjon, mert a művészek nagy többségét egyesíti magában és csak így kerülhető el a multban elkövetett hiba, amikor a képzőművészek nagy és értékesebb többségének megkérdezése nélkül varrták a művészek nyakába

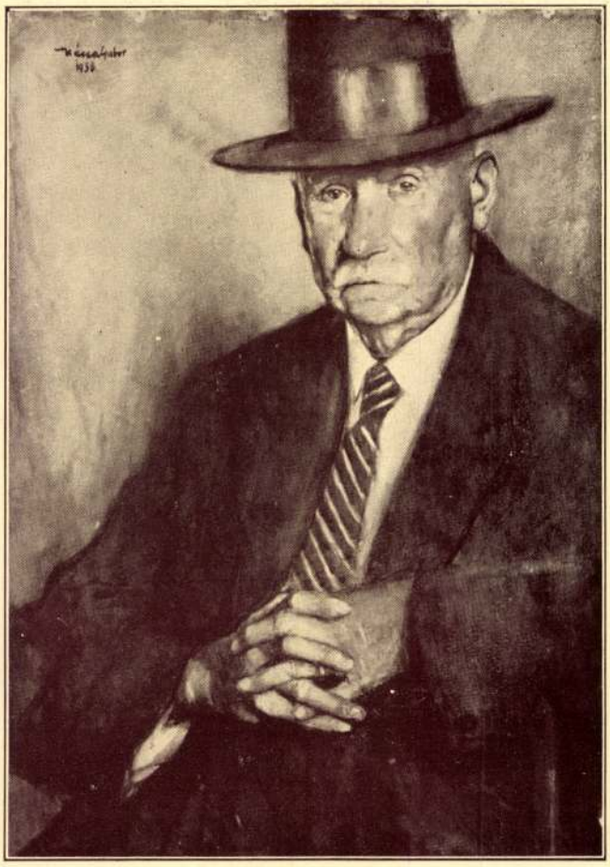

„Apám“ Kássa Gábor akvarellje

„IV. Béla fogadalma Margit bölcsőjénél“
Unghváry Sándor akvarellje

a „Művészeti Tanács“-ot. Igy aztán nem csodálkozhatunk, ha a művészek nagy és értékesebb többségének szempontjából ennek az intézkedésnek nem volt sokkal több eredménye mint: „Nesze semmi, fogd meg jól.“

A „Kamara“ az érdekképviselet legújabban bevált formája és az ellenzője csak az lehet, aki ugyan szintén hive az érdekképviseletnek, de kizárólag csak a saját kis „önös“ érdeke képviseletének.

A „Magyar Képzőművészek Egyesülete“ harcot indított a „Kamará“-ért és az ő érdeme lesz, hogy élére állt a magyar képzőművészek szebb s boldogabb jövőjéért vívott harcnak!

A Kormányzó úr Őfőméltósága által is több ízben kivánt „művészbéke“ csak egy komoly alapon álló táborba való tömörülése által érhető el és ez a „Kamara“.

A művészbéke nem lehet egyszerűen akárkinek kaszinói találkozása, hanem a legnemesebb értékeink tiszteletében való egyesülés.

Bízzunk mostani kultuszminiszter urunk bölcseségében és reméljük, hogy még ez évben megteremti a „Magyar Képzőművészek Kamará“-ját.

Gaál Ferenc
a „Magyar Képzőművészek Egyesülete“
festőszakosztályának elnöke.

Minden magyar fizessen elő a „Magyar Nemzeti Művészet“-re!

Kassa műemlékei

Wick Béla dr.:
Kassa történelme
és műemlékei.
Kassa 1941

fd.

Kassa látképe

olasz rézm. 1686

repr.

Dézsi Lajos dr

Szenczi Molnár

Albert (1574–1633)

M. Tört. Elektr.

Bp. 1897. 25. l.

Delhaes I.

ienben 1777-ben.
21. r. 17.).

isszanéz és hallgatja a hátra mutató an-
Vedd a gyermeket és ~~fogd~~ kezet, mert nagy nem-
edényt tart, baljával pedig a vállán átve-
a szoknyája barna, ingválla bő ujjú. A fe-
re tette és lobogó ~~ruhája~~ vörösbarna L Jobb-
elenül fekszik a szőke Izmael.

01.)

L ruhát visel.

Kassai szent Mihály

Kápolna

Kozora Endre. Alkalmi szent-beszéd. A restaurált Kassai szent Mihály-kápolna megáldásakor, 1904. évi szept. hó 4án mondatta Kassai prepositus-plébános. Kassa 1904.

Kassai wéleszphár

l.

Épitésiet

1944. 61. l.

Drucksache!

V. b. b.

ços Bizettsága

Kassai vikeseghai

Schmidt, T.: Der Kaschauer Dom und die Restaurations-Arbeiten. Separat-Abdruck aus der Kaschauer Zeitung Nr 94. Kaschau, 1876.

Kassai Szatmári-kápolna

l.

Belogh Erdély. rés

I. 199. l.

MACKENSE

Kassai pénzverőház

l. Kemény Lajos
cikket
Magy. Gazdaságtört.
Szemle

1902. 248-253 l.

~~[illegible]~~. Kereles György
cikket.

u. o. 1901. 181. l.
317-320 l.

Kassai pénzverde

l.

Thaly K. cikkei

Arch. Ért

1879. 28-29. l.

Kassai három vértanu emléktáblája

vrád

Komárik István S. J.:

A három kassai vértanu. Bp. 1904.

Kassa lásképe

a XVII. náradban
Egyforu metszet (1686)
repr. –

Veress Endre dr.

Berzeviczy Márton
erdélyi kancellár
(1538 – 1590).
Magy. Tort. Elektr.
Bp. 1911. 160 l.

43.479. — K. M. E. Nv

dott-e? — töprengett a férfi, mikor egyedül maradt. — Hihetek-e neki? — És hiusága azt súgta: Miért ne?

Aztán vállat vont, czigarettára gyujtott, iróasztalához ült és írni kezdett.

«Drága Barátnőm!»

A *másiknak* írt. *Forinyák Gyuláné.*

Rákóczi Ferencz ebédlő-szobája.

Kassán, hol örök álmát alussza a *nagyságos fejedelem*, kegyeletes kezek megteremtik a Rákóczi-múzeumot s annak keretében fölállítják a fejedelem rodostói ebédlőszobáját. Thaly Kálmán eszméje volt, megvásárolni és hazahozni a Márványtenger mellől azt a pár bútordarabot, a mi még maradt a fejedelem rodostói palotájában. Dicséret érte az ősz tudósnak és elismerés azoknak, kik a költségekhez hozzájárultak.

A Rákóczi-múzeum ebédlőszobája azonban csak akkor lesz valóban históriai érdekességű, ha nem csupán a bútorokat állítják bele, hanem elkészítik a rodostói ebédlőterem hű mását. A feladat nem nehéz: a minta még épségben föllelhető Rodostóban s *iparművészeti* szempontból is kívánatos, hogy mását vegyük.

E sorok írója néhány év előtt megfordult Rodostóban és jóleső meglepetéssel győződött meg arról, hogy ámbár majd kétszáz esztendő telt el Rákóczi odaköltözése óta, nemcsak emléke él a lakosságban, hanem emléktárgyai is maradtak. A történetből mindenki tudja, hogy III. Ahmed szultán Rákóczinak és bujdosó társainak 1720-ban egy csomó házat és földet ajándékozott a gyönyörű fekvésű Rodostóban, közvetlenül a tenger partja mellett. A fejedelem, finom műizlésének megfelelőleg, saját házaiban nagy átalakításokat végeztetett, termeit festésekkel, stucco- és sgraffito diszítésekkel fölékesíttette. A hajdani paloták közül, melyekben most szegény görögök és örmények laknak, legépebb az utczasor végén álló egyemeleles ház. Kapuja franczia barokk-stilben készült szabatos asztalosmunka, diszes faragású barokk-portáléval, közepén czimertartó pajzstömbbel. A földszint a cselédség lakosztályául szolgált s falai fehérre vannak meszelve. Az emeleten van a Mikes Kelemen által is többször említett «ebédlőpalota», melynek disze még most is meglepetést kelt.

A terem magas és elég tágas, 40—50 személyre kényelmesen föl lehetne teríteni benne. Mennyezetét művészileg összeillesztett apró, négyszögű czédrusfakoczkák alkotják; finom eresztékeik szabályos vonalban huzódnak. A terem nyugoti oldalán állott az óriási nagyságú, magas és diszes pohárszék, mely hat év előtt még teljes épségben volt. Az ebédlőpalotának három oldalról 14 magas ablaka van s a főhomlokzat közepén a tenger felé kiszökellő nagy, zárt erkélye, honnét elragadó kilátás nyilik a kikötőre, a Márványtenger tündöklő tükrére és a kisázsiai parton kéklő bérczekre. Az ablakok alatt a padolatnak egy-egy lépcsőnyi emelkedése huzódik a fal mellett köröskörül, mintegy szegélyzet. Maguk az ablakok is meglepő szerkezetűek: az alsó ablak, melynek nyilását a falba illesztett ritkás vasrácsozat zárja el, két-két szárnynyal, négy egyforma üvegtáblával biró, rendes alakú; mindenik ilyen ablak fölött azonban egy-egy mór-stilű, remekmívű felső díszablak van. Ezeknek tejszerűleg áttetsző, velenczei, köszörült üvegén, melynek közepét szines üvegvirágbokréta ékesíti, valamint széleit is üvegvirágok környezik, kedves, szelid fénynyel árad be a világosság. Az ablakok felül patkó-ivezetűek s köszörült üvegtáblájukhoz belül fehér gipsszel finoman bevont és szabályos méhsejtformákra kifaragott, rácsozatszerű faczifrázat van szorosan odaillesztve. E diszítés merőben keleti és gyönyörű. Az ablakok keskeny oldalfalai a legremekebb miniatur-mívű, szinekben pompázó guirland-festményekkel ékesek. Hat év előtt még kilencz ilyen ablak volt tökéletes épségben, a többi állítólag a földrengések következtében összetört. A terem falait legfölül keleti stilű, gyönyörű párkányzatfestés futja körül, mely alatt rózsákkal diszített keskenyebb, emelkedett, gipszmívű festett vonal huzódik. Ezen alul apró, remek virágfüzérekkel környezett hosszúkás négyszögek követik egymást, melynek közepét a pohárszék fölött sajátságos hármas virágdisz tölti be, könnyed, finom, szeszélyes és mégis szabályos keretelésben. Mintájuk keleti, de oly miniatür kézi festések, hogy olasz vagy franczia művész ecsetjétől kell származniok. A terem másik három falán stuccoból készült, eleven szinű gyümölcs-csoportozatok domborulnak ki, mindenféle gyümölcsöt ábrázolva vázaformájú díszkosárkákban. E sorok írója valamennyit kifogástalan állapotban látta és meggyőződött, hogy a falról könnyen el lehetne távolítani.

Az említett pohárszék domborművű betétes, zárt szekrényekből áll, nagy, kettősszárnyú ajtókkal, melyek sötétzöld szinre vannak festve; vörösbarna betétjeiket vitézkötés forma, kacskaringós, sárga és piros vonaldiszek és virágocskák ékesítik. A másik megmaradt bútordarab egy barokk-stilű, faragott ormozatú hatalmas pipatartó szekrény, mely vörösfenyőből vagy czédrusdeszkákból van faragva, fölfelé folyton keskenyülő oldalfalakkal és diszes tetőkoronával. A két mezőre osztott hátsólapon fantasztikus virágfüzérek diszlenek. Motivumaikban a franczia barokk a keletivel vegyül. Az oldalfalak belsején szintén virágdíszt találunk. E pipaszekrény úgy eredetisége, mint szépsége miatt valóságos unikum és méltó arra, hogy műasztalosaink mintául fölhasználják.

Jeszenák Anny bárónő. Vay Jela grófnő. Bittó Dénesné. *(Mindszenty Béla felvételei.)*

KÉPEK A TÁRSASÁGBÓL.

Ezt a két bútordarabot hozatta el Thaly Kálmán Rodostóból. El kellene azonban hozni a terem mennyezetét képező czédruskoczkákat, a gyönyörű ablakokat és a gyümölcscsoportozati remek stuccoműveket is, hogy teljesen mását varázsolhassuk vissza a nagy fejedelem ebédlőtermének.

Azt hisszük, minden magyar iparművész lelkesedéssel és önzetlenül fog közreműködni abban, hogy mennél hivebben és tökéletesebben láthassa az utókor Rákóczi rodostói életének e néma és mégis beszédes emlékét.

Ferencz Ferdinánd trónörökös a vadásztársasággal.
(A képen láthatók: Széchényi gróf és grófnő, Lichtenstein herczegnő, Esterházy Móricz gróf, Lichtenstein herczeg és Pallavicini Alfonz őrgróf.)

Élményeim az orosz-japán háborúban.

W. *Weressajew* tollából fönti czím alatt egy könyv jelent meg,* mely majdnem hasonló hatást kelt olvasóiban, mint megelőző hires és ismert műve: «Egy orosz vallomásai». Mint első munkáját, úgy ezt is a minden tekintetet mellőző igazságszeretet jellemzi, mely oly meggyőző erejű, hogy olvasója az íróval együtt érez, együtt tépelődik s együtt botránkozik. Minden sorából kitetszik, hogy szerző az igazság és a szeretet fegyverével küzd és ostoroz.

Weressajew mint tartalékos orvos vett részt az orosz-japán háborúban és épen mint nem combattánsnak alkalma nyilt sok oly titokba és rejtekhelyre betekinteni, melyek mint «orosz állapotok» európai hirhedtségnek örvendenek. Weressajew szemeink elé tárja a legmagasabb tisztek és hivatalnokok szinte hihetetlen tehetetlenségét és lelkiismeretlenségét, a tolvajlások és sikkasztások megdöbbentő láncolatát, a fosztogatásokat, a minden emberi érzést és józan észt megfojtó bürokratizmust.

Látjuk a hadakat gondtalanul és a diadal biztos tudatában előre vonulni, míglen Mukdennél utóléri őket a végzet. És ezzel elérkezett a bosszú órája. Itt bosszulja meg magát, hogy mindenki e háborúban elsősorban is saját kisded «üzletét» óhajtotta fedél alá juttatni, a sok lopás, rablás, zsákmányolás itt nyert megtorlást. Az a sok ezer meg ezer bűn itt vette el bünhődését, maga alá temetve ezt a teljesen korhadt rendszert. A szép hadseregből egy züllött tömeg lesz. A legteljesebb anarchia uralkodik. Tisztek becsmérlik tábornokaikat, a legénység pedig bántalmazza és gyilkolja tisztjeit. S mintegy gúny gyanánt befejezésül a teljesen tehetetlen kormány helyett, a katonaság hazaszállítását végre is a forradalmi sztrájk-bizottság szervezi és hajtja is végre. E könyv ékesen szóló bizonysága annak, hogy Oroszország sokkal «oroszabb», mint a minőnek mi valaha is képzeltük.

A Mukden melletti csata leírását az alábbiakban közöljük. E leírás egyik legérdekesebb fejezete a műnek:

Már kora hajnalban az egész arczvonalon valósággal örjöngő dühvel dörögtek az ágyúk. Forró tavaszi nap volt. Délről erős, de meleg szél fujt. A vékony hóréteg a nap sugarainak hatása alatt olvadozott, galambok röpködtek a chinai viskók ereszei alatt fészkeiket építve, a verebek vidáman csiripeltek. E közben pedig dörögtek az ágyúk s a lövegek rémesen süvítve röpültek a levegőben. Mindannyiunkon valami nyomasztó, de azért ünnepélyes és komoly érzés vett erőt: «megkezdődött».

Késő szürkületkor az ágyúzás megszünt, de egész éjjel gyaloghadosztályok, ütegek és kocsikolonnák véghetlen sorban vonultak nyugatról keletre. Az éj sötétében, a csillagok rejtelmes világításában már messziről hallatszott a kocsik zörgése a keményre fagyott talajon. Éjjel kettőkor a hold is előbújt. Sárga fénye mellett még mindig vonultak a csapatok és folyton hallottuk a kocsik egyhangú lármáját.

Lassan és vészesen telt el így nap-nap mellett. Hózivatar dühöngött. Újra hideg lőn, majd ismét győzött a nap. A csatatéren még mindig ágyúztak, ide hallatszott az őrületes tüzelés rövid, szakadozott és kemény hangja, mint mikor favágók dolgoznak. Éjszakánként hol itt, hol ott csillant föl egy robbanó löveg fénye és félénken és óvatosan surrant a fényszórók világa az éj sötétén át.

A mi ambulánczianink a Putiloff-sánczok mögött volt. E hegyen szörnyű dolgok történtek. Reggeltől estélig elárasztották a japánok e hegyet lövegeikkel. Láthatatlan távolból süvítve jöttek az aczélszörnyetegek becsapva a földsánczokba és árkokba. Sárga és fekete tömegekben röpítették a földet a magasba s még szét sem oszlottak a magasban, mikor alulról mindig ujabb és ujabb füstfellegek törtek égnek. Ez a nappal képe. Éjjel pedig egyik roham a másikat követte. A hegyoldal japán hullákkal fedve. Az a hír járta, hogy a japánok bármely áron is megakarják szerezni e helyet. És tényleg éjjelről-éjjelre folyton növekvő ostromnak volt e hely kitéve. Csak később tudtuk meg, mi történt itt tényleg. A japánok erőfeszítései és támadásai balszárnyunkkal és czentrumunkkal szemben Kuropatkinban azt a meggyőződést érlelik, hogy itt készítik elő a döntő csapást, itt központosította is Kuropatkin főerejét. E közben a japánok csapataikat lassan áttolták ép az ellenkező oldalra, hol Nogi megkerülő hadseregével a hátunkba került. A Putiloff-sánczok a középen feküdtek. Minden éjjel az elvonuló csapatok megostromolták a sánczot, hogy reggel tovább vonuljanak nyugatra. Keletről folyton ujabb csapatok érkeztek úgy, hogy azt a benyomást keltették, hogy az egész japán sereg e pont körül csoportosult.

A levegő tele volt kósza hirekkel. Hallottuk, hogy Saho állomást ismét elfoglaltuk s tizenhét japán ágyút zsákmányoltunk, hogy balszárnyunkon Linevits a japánokat visszaszorította és Liaojang felé kergeti most őket. Mások regélték, hogy a japánok már mindkét szárnyon visszavonultak. Az ágyúzás mind erősebb lett, félénken és óvatosan — mert mindenki félt hinni — az a hír terjedt: A japánok túlszárnyalják és bekerítik a jobbszárnyunkat.

— Szamárság — nevettek a tisztek.

De a hír mindinkább terjedt és mindinkább erősbödött. Az izgatottság nőttön-nőtt.

* Kiadó: Robert Lutz, Stuttgart.

Hajtók a vadászaton.

A trónörökös megérkezése a vadászatra. (A lovon Pallavicini Alfonz őrgróf, előtte Lichtenstein herczeg, a kocsi mellett Teck herczeg.)

Kaszai József
Főoktatónak
szobrai.
b.
Péter I. 1480.
141. 1.
Regnec

egyesületben előadást tartott Magyarországról. Hosszabb [illegible]
Bourgogneban és Champagneban.

Eötvös József Kollégium tagja, a tanévet az École Normale Supérieureben töltötte. „Le style de Corneille" című munkájának anyagát bővítette ki s ezzel kapcsolatban tanulmányozta Corneille korának jezsuita iskoladrámáit s a Corneillet megelőző korok szónoki gyüjteményeit és retorikai elveit is. Kutatásai kiegészítésére Rouenba is elutazott a kor levéltári anyagát keresve. Munkájában D. Mornet, C. Bouglé, Ch. Bruneau professzorok útmutatásait követte. A Corneille problémával kapcsolatban összegyüjtött anyagból elkészítette „La doctrine stylistique des rhétoriques du XVIIe siècle" című tanulmányát. A XVII. század körébe vágó újabb művekről szemlét írt az Egyetemes Phil. Közlönyben. A Napkeletben ismertetései jelentek meg. François du Térumondnak a magyar ifjúságról szóló rádióelőadásához anyagot szolgáltatott. A Magyarországon meginduló szociográfiai munka szempontjából tanulmányozta az École Normale Supérieure keretében szervezett Centre de Documentation Sociale munkaközösség módszereit.

Steixner István (1912, Szentjakabfa, Zala m., róm. kat.), magyar-francia szakos piaristarendi tanárjelölt, Budapestről (Eckhardt prof.), első félévben ösztöndíjas. Ösztöndíját a Rend főnöke kiegészítette és így az egész tanévet Párisban töltötte. A Sorbonneon és az Institut Catholiqueon hallgatott előadásokat főleg Chamard, De Labriolle, Calvet, Morçai és Marechal professzoroknál. Előadást tartott az Institut Catholiqueon Erasmusról. Szakdolgozatával kapcsolatban a Bibliothèque Nationale

Kassa műtörténete

Kemény Lajos: Ujabb adatok Kassa műtörténetéhez.
Arch. Ért. 1900.
72-75. l

cód

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Kassa múltörténeti adatai

Kemény Lajos:
Múltörténeti adatok Kassa multjából.
Arch. Ert. 1910.
95–96. l.

Ced

zik

	1.	Befektetett üzleti tőke
4.	20.	Eladtam k. p- ért 500 q
5.	26.	Eladtam k. p- ért 600 q a
	1.	Készpénz készlet

Kassa műtörténeti adatai

Kemény Lajos:
Műtörténeti adatok Kassa múltjából
Arch. Ért. 1904.
271–277 l.

céd

	"Csepel" motorkerékpár	
	Gépkocsivezetők munkabére:	
	BB-653 személygépkocsi	
	AH-309 " "	
	BD-539 " "	
	i./ÖSSZESEN:	3
j./	Altiszti ruhák:	
k./	Népmüvelési kiadások:	
l./	Jótékonycélu és egyéb adományok:	
	Tagdijak.....	
	Nyaraltatási költségek	2
	Vizmüvek Sport Egyesülete.....	1
	Széchényi Tudományos Társaság.....	
	Magyar Reviziós Liga	
	"Teleia" nemibetegség elleni egyesület.....	
	Soproni Nyári Egyetem	
	Nyomorék Gyermekek Országos Otthona.....	
	Ujpesti Önkéntes Mentő Egyesület.....	
	ÁTVITEL:	4

Kassa művészete

Kemény Lajos: A renaissance és roccoco Kassán. Arch. Ert 1899. 110–115. l.

Kassa város nagy pecsétje

425. SCOTT, SIR WALTER, Poems. With illu

426. SEBŐK ZSIGMOND, Ifjukor és néhány m lásával.

427. SHAKESPEARE SZONETTJEI. Forditot

428. SHAKESPEARIAN QUOTATIONS — Sh állitotta Blanár Imre. Budapest, 1928. 16r.

429. SHAKESPEARE, W., A midsummernight Nagy 4r.

430. SHAKESPEARE, IV. Henrik király. V. H 4r. Ered vkts.

431. SIMPLICISSIMUS, Ungarischer oder Da lauff. Gedruckt im Jahr 1683. Kis 8r. Fvkt

432. SOMOGYI JÁNOS, Káprázatok és porsze sk. ajánlásával.

433. SOPHRONS, Lehren der Weisheit und Tu

434. ST. HILAIRE, JOSEPHINE V., Die wah 8r. Fvkts.

435. SUDERMANN, HERMANN, Die Lobgesä sk. ajánlósoraival.

436. SUE, EUGÉNE, Jean Bart et Louis XIV.

Mihalik József ci Mke
Arch. Ert. 1895.
370 – 372. l.

Bodolay. Bpest, 1905. 8r. Vkts. Szerző sk. ajánlásával.

erelme. — Palma di Palma. — Párbaj a korzón. 8r. 3 köt.
erző sk. ajánlósoraival.

irógépről. Bpest, 1905. 8r. Fvkt. Szerző sk. ajánlósoraival.

os asszony. Bpest, 1906. 8r. Fvkts. Szerző sk. ajánlásával.

atok a szerelemről. Budapest, 1916. 8r. Fvkts. Szerző sk.

Miskolc, 1897. 8r. Fvkts. „E könyv 20 példányban

reszt javára. Bpest, 1880. 2r. Kötve.

sseus Erbe. Berlin, 1914. Szerző sk. ajánlásával.

dákos levelek, 1914. 8r. Szerző sk. ajánlásával.

levelek. 1912. Irta Deli. Budapest, 1913. 8r. Fvkts. Szerző

Sajtószabadság és cenzura. Pozsony, 1833. 4r.

Nagy 4r. Selyemkötés.

Krisztus gyermekségéről irott könyv. Budapest, 1895. 8r.
ával.

Scripturam omrsentorius Venetiis, 1754. 2r. Bőrkts.

Kassai varró és erszénygyártó céh

1692. évi szabályai.

l. Arch. Ért. 1895. 282-283. l.

243. BÁRSONY ISTVÁN, Magányos órái soraival.

244. BÁRSONY ISTVÁN, Magyar termé Szerző sk. ajánlásával.

245. BÁRSONY ISTVÁN, Csend. Budape

246. BÁRSONY ISTVÁN, A róna és az e

247. BÁTHORY NÁNDORNÉ, Tündérv Szent István Társulat. Ered. diszkts

248. BEKEHRUNG, REUMÜTHIGE, de bőrkötés, bőrbevonatu tokkal.

249. BÉLDI IZOR, Intermezzók. Budape

250. BÉLDI IZOR, Indiszkréciók. Budap

251. BEÖTHY ZSOLT, A magyar irodalo soraival Rákosi Jenőhöz.

252. BERCZIK ÁRPÁD, A parasztkisass *Édes jó Jenőmnek.*

253. BERCZIK ÁRPÁD, Parasztkisasszo

254. BERCZIK ÁRPÁD, A Székelyföldö

255. BERCZIK ÁRPÁD, Himfy dalai. B

Diszitették magyar festők. Bpest, Pallas. 4r. Diszkiadás
rző sk. ajánlásával és Bródynak igen szép kétoldalas

est, 1891. 8r. Fvkts. Szerző sk. ajánlásával.

, Les oeuvres de theatre. Paris, 1735. Torne I, II. 8r.

g története. Debrecen, 1802. 8r. Fbőrkts.

polgári történetére való lexicon. Nagyvárad, 1804—1805.

Latinitatis liber memorialis. Locupletatus a Mathia

contemporaine. Paris, 1891. 8r. Fvkts. A szerző sk. ajánlásával.

ares epistolae. Tyrnaviae, 1782. 8r. Félbkts.

, Ének a vén tengerészről. Forditotta Szabó Lőrinc.
sk. ajánlásával.

ni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.
2r. Bőrkts. Közbekötött lapokon sok kézirati jegyzettel.

tlan. Bpest, 1878. Szerző sk. ajánlásával.

Kassai egyházmegye
történeti névtára
és emlékkönyve.

Szm. Kemény Lajos

Arch. Ert. 1907
372-376. l.

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezek
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger Mi
királyság megváltó eszméjének. És fegy
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát

Ezért fordulok barátaimhoz, hivein
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz.
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomi
sok ezer embertársamon, joggal kérhet
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.

És kérek mindenkit, akit közös eszn
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Kassai egyházmegye

Münemléki jellegű

templomai

Henszlmann:

Arch. Ert.

1886. 4. füzet

2:

adal-egyesület által rendezett ~~egyik~~ ver-
két indiai kakas küzd, a melyeknek
lére. Közelökben a rendező guggol, ki fehér
áig érő rózsaszinű köntöst visel. A korlá-
chok ~~helyezkedtek el és a legnagyobb~~ kiserek figyelem-
ézők körül többen czigarettáznak és beszél-
kakas van; egy középütt ~~[illegible]~~ nargilét sziv, egy fehér kendőt
ád annak, kivel fogadást kör; jobbra pe-
jobb lábát a korlátra tette, térdére könyö-
e várja az eredményt. A jelenlévő arabsok
jobbra két sorban: EISENHUT FERENCZ
1894. Cairo.

5: 188.
8 sz. leirattal. Ára 2800 frt. – Elszámoltatott
volás elfogadtatott 1899: V. 25-én a 29855

~~[illegible]rattal a pétervári és moszkvai kiáll-~~
~~[illegible]man 1900 IV. 9-én eskezett vissza (1840/900)~~
fond.

< Kassai építőmesterek >

Kemény Lajos:

< > Arch. Ért.

1909. 384. l.

cét

ben a történelmi órákban. Fegyvertársam a le=
klós, aki félországot hóditott meg a nemzeti nép=
vertársam minden jóérzésű ember, aki rendet,
és kalandmentes külpolitikát akar.
hez, jóakaróimhoz. Szeretettel hivom őket, csat=
Én becsületes iparkodással szolgáltam minden
ájáért, küzdöttem a panamák ellen és segitettem
m tehát a főváros közönségétől, hogy segitsen

e és bizalom fűz hozzám: **ne irjon alá senki=**
nem jönnek olyan ajánlási ivvel, melyen
erepel.
sorsdöntő választások előestéjén

Payr Hugó.

731. KÁLYHACSEMPE, rajta barokvonalu
— Kachel, darauf in barocker Umrah

732. CÉHKORSÓ, zöldmázas cserép, domb
grünglasierter Ton, mit Reliefdekor u

733. CÉHKORSÓ, zöldmázas cserép, dombo
Magyar, 1862. — Zunftkrug, grünglasie
der Weber. Ungarisch, 1862.

734. CÉHKORSÓ, sötétzöld mázas cserép,
(Devecser), 1833. — Zunftkrug, dunkelg
macher. Ungarisch (Devecser), 1833.

735. CÉHKORSÓ, zöldmázas cserép, testén
nyek. Magyar (Devecser), 1866. — Zunf
lich Zunftzeichen der Schuhmacher. Ur

736. KORSÓ, kőcserép, barna mázzal, tagozo
kal. Raeren, XVI. sz. — Krug, Steinzeu
sance-Arkaden, sieben Wappen mit Sch

737. KORSÓ ÓNFEDŐVEL, barna kőcseré
XVII. sz. — Krug mit Zinndeckel, brau
sen, XVII. Jh.

zines virágdisszel. Francia. — Ovale Jardinière, Fayence,

és szánkázó alakokkal. Delft, XIX. sz. — Fayencebild, schlittenfahrende Figuren. Delft, XIX. Jh.

kikötői tájképpel. Delft, XIX. sz. — Fayencebild, oval, Jh.

názzal. Perzsa, XIV. — Kleine tiefe Schüssel, mit matter

al. Perzsa, XIV. sz. — Tiefe Schüssel, Glasur irisierend.

agyag. Kina, Tang-korszak. — Kamel, Ton, braun und

Sirlelet. Kina, Tang-korszak. — Stehender Mann, gelblich , Tang-Zeit.

na, Whei-korszak. — Kamel, gebrannter Ton ohne Glasur.

mázu égetett agyag. Kina, Tang-korszak. — Gesatteltes n. China, Tang-Periode.

Kassai fegyvergyártó céhek.

Kemény Lajos:
A kassai fegyvergyártó céhekről.
Arch. Ért. 1901.
78–80. l.

TARTALOM:

Bevezetés — — — — — — — — — — — — 3
I. A vártemplom (Szeged kövei) — — — — — — — 5
II. Szent Erzsébet-templom — — — — — — — — 15
III. Szent Demeter-templom — — — — — — — — 27
IV. Szent György-templom — — — — — — — — 69
V. Szent Péter-templom — — — — — — — — — 83
VI. Havi Boldogasszony temploma — — — — — — — 91

< Kassai fegyver-
gyártókról >

Kemény Lajos:

< > Arch. Ért.
1905. 270-274. l.

dások rovata elmaradt 1939.évi

ószámadásunkból is, mivel a

esteri rendelet szerint lég-

rosi beruházó programm céljaira

élokra kijelölt összegéből fog-

leg pénzkészletünket vesszük e

tagozódásának megfelelően,az

ovatokon elszámolt parkfenn-

ovaton elszámolt ügyeletes

s összehasonlitási alap elérése

soportositani az 1.5. illetve

redmények indokolásában az em-

Kassai fellegvár

L.

Mihalik Miklósból

47. l. - 48. l.

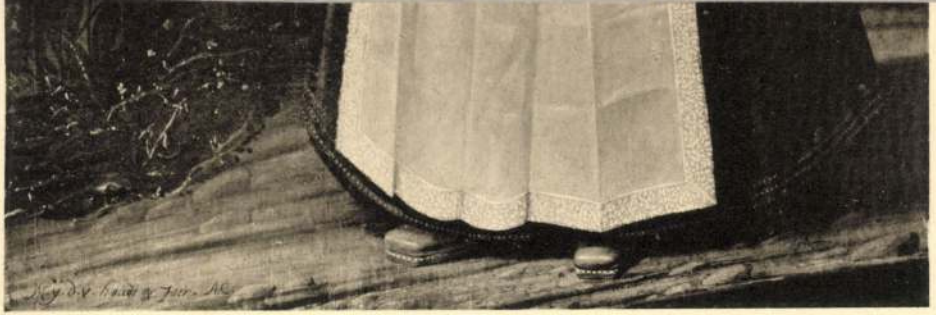

Kassai főkapitányi palota

Cserna Károly rajza

Repr -

Bilágyi: Magy. nemzet tört. VI. 156. l.

Keletázsiai művészet III. 164.

Kassai főoltár

1480 k.

Repr.

Kampkörejk Jacob

186.-l.

dult
~~szoe~~, tojásdad medaillonban ~~van ábrázolva~~,
felszerelvények vesznek körül. Gönder paró-
mlanak, bajusza s szakálla leberetvált. Cso-
nek végei csipkéből valók. Vértbe van öltözt
czimezzel s ezen öt soros felirattal:

.. geborne Herr Herr
. von Carlingfort q ihro
licher Camerer General
. nant u: bestelter Obri-
Regiment Courassier.

eretnek 17·6 : 14·4 cm.

140/95 № 304.

697. HÁROM TÁNYÉR, mázas cserép, né
Ton, volkstümlich. Ungarisch, e. H.

698. TÁNYÉR, keménycserép, közepén ké
Teller, Steingut, im Mittel Abzugsbil

699. FÖDELES LÁDIKA, terrakotta, rena
I. Tata, 1841. — Kästchen mit Decke

700. TÁNYÉR, fajánsz, Imari-modoru, kék
Fayence, mit Blütenzweige in Imarim

701. TÁNYÉR, fajánsz, szines virágokkal.
Holics, XVIII. Jh.

702. GYÖMBÉRTARTÓ, fajánsz, csavaros
barna szinben. Gmunden, 1700 k. —
Auf der sechsseitigen Leibung Land

703. MÉLY TÁL, majolika, rajta szines
Majolika, darauf farbige Landschaft.

704. NAGY ÖBLÖS VÁZA, majolika, s
Grosse bauchige Vase, Majolika, mit

1898. 38 i. l.

)elft, Anf. XVIII Jh.

ék kinai modoru jelenettel, alakokkal és stilizált modoru
— Prunkschüssel, Fayence, neunpassig, mit chinesischen
ck. Süddeutsch, A. XVIII. Jh.

l, kinai modoru kék virágdisszel és alakokkal. Délnémet,
, mit geripptem Rand, Figuren und blauem Blumendekor
XVIII. Jh.

remmel, kinai modoru kék virágdisszel és alakokkal. Dél-
sseln, Fayence, mit geripptem Rand, Blumen und Figuren
III. Jh.

gerezdes testén kobaltkék gyümölcsök. Gmunden, XVIII.
ence, auf der gerippten Wandung Fruchtdekor in Kobalt-

na kőcserép, szines zománcozott, domboru levéldisszel.
pen mit Zinndeckel, braunes Steinzeug mit farbigem Email-
II. Jh. Illusztr. XXVII. tábl.

na kőcserép, hasonló az előbbihez (ragasztott). Kreussen,
it Zinndeckel, braunes Steinzeug, ähnlich dem Vorigen

Kassai jezsuita Templom
történeséhez

l.
Arch. Ért
1898. 384. l.

723. SZÜKNYAKU, TÜRKISZZÖLD MÁ
Fayencekrug, mit engem Hals, türkisfa

724. MÉLY TÁL, perzsa fajánsz, sötétkék
XIV—XV. sz. — Tiefe Schüssel, per
mit schmalem Rand. Rakka, XIV—X

725. MÉLY TÁL, perzsa fajánsz, sötétkék
Tiefe Schüssel, persische Fayence, auf

726. TÁLKA, perzsa fajánsz, kékmázas ala
XVI. sz.— Kleine Schüssel, persische
Teilweise mit Lüsterglanz. Persisch, X

727. KANNA, fehér fajánsz, gerezdes testte
Holics, XVIII. Jh.

728. TÁL, mázas cserép, rajta kétfejü sas. M
adler. Ungarisch, XVIII. Jh.

729. KÁLYHACSEMPE, zöldmázas cserép,
Délnémet (Augsburg), XVII. sz. — Kach
figur eines römischen Heerführers. Süd

730. KIS KANNA, fajánsz, szines szegfüdissz
mit Nelkendekor. Gmunden, zw. H. X

képpel, kék szinben. Delft, XIX. sz. — Zwei Prunkschüs-
ndschaft in Blau. Delft, XIX. Jh.

k diszitéssel, közepén férfi mellkép. Olasz, XIX. sz. —
en und Männerbildnis. Italienisch, XIX. Jh.

disszel és női mellképpel. Olasz, XIX. sz. — Zierschüssel,
nbildnis. Italienisch, XIX. Jh.

, felhőkön három alak. Olasz, XIX. sz. — Zierschüssel,
n auf Wolken. Italienisch, XIX. Jh.

tájkép. (Jelezve F. J. du Chatel.) XIX. sz. — Prunk-
ndschaft in Grau. (Sign. F. J. du Chatel.) XIX. Jh.

zából kinövő virágcsokorral. Aranyozott fakeretben. —
Blumenstrauss in Vase. In vergoldetem Holzrahmen.

en pásztorjelenet. Olasz, XIX. sz. — Bild, Majolika, eine
lienisch, XIX. Jh.

ndisszel. Olasz, XIX. sz. — Zierteller, Majolika, der Rand
h.

mázzal, közepén férfi mellkép. Olasz, XIX. sz. — Zier-
Im Mittel Männerbildnis. Italienisch, XIX. Jh.

Kassai Kálvária-
templom
szent Jakab szobra.
Repr.
Arch. Ért. 1935. 125 l.

11792.

mlané.

, arczélben, gyöngyfűzér nyakék-
ítyolos fejdiszszel van ábrázolva.

i Andrássy, geb. Gräfin Kendefy

z.

a 12·5 cm.

2

14.

0.

Kª 0·10.

Kassai kálvária
mellékalakjai
1430. k.
Repr.
Kampkőrajkfassobr
184. l.

Starhemberg János Rich.

Mellig, kissé job
Hullámos hosszú ha
Kálla leberetvált. –
bal vállán kendő ve
ban:
GIOVANNI RICAR
RALE DI BATTA
AN
a felső jobb sarokba
Rézmetszet, mérete

93

Kassai kardcsuszárok

Kemény Lajos:

Kassai csuszárok

Arch. Ért. 1911.

383. l.

ced

indulok új alkotmányos küzdelembe, eze
gitimizmus lánglelkű apostola: Griger M
királyság megváltó eszméjének. És feg
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát

Ezért fordulok barátaimhoz, hivei
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomi
sok ezer embertársamon, joggal kérhet
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.

És kérek mindenkit, akit közös eszn
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Kassai Ferdinánd

l.

Kemény Lajos:
A végi Kassai csi-
szárokról.
Arch. Ért. 1900.
171–172. l.

réd

746. DISZTÁLKA, fajánsz, rézvörös f
— Kleine Zierschüssel, Fayence,
Maurisch, XVII. Jh.

747. VÁZA, fajánsz, sötét- és türkizk
und türkisblau dekoriert. Persisc

748. TÁNYÉR, fajánsz, kék diszitéssel
XVIII. sz. — Teller, Fayence,
1720—30. Bayreuth, XVIII. Jh.

749. TÁNYÉR, fajánsz, kék diszitésse
Delft, XVIII. sz. — Teller, F
Meistermarke. Delft, XVIII. Jh.

750. DOBALAKU EDÉNY, keményc
kutya. Sacuma, Japán. — Tromme
figuren, am Deckel Fo-Hund. S

751. FALI CSEMPE, fajánsz, ciprus
Cypressendekor. Persisch, XVIII

752. VÁZA, fajánsz, kék stilizált növé
siertem Pflanzenmotiv. Persisch,

Kassai könyvkötészet

könyvmásolók stb.

lásd

z

Magyar Könyvszemle

1910. évf.

188–191. l.

285–287. l.

úgy emlékszem fel

van dolgozva!

kir. Vallás és Közoktatás-

f. évi október 19.-én

elt rendeletével a Műemlé-

tagjává az 1932.

vi szeptember hó 30.-ig

evezni méltóztatott.

okmányt ./. alatt a Bizott-

yával együtt megküldeni

tel felkérem

s munkájában támogatni mél-

ember 9.-én.

Kassai középkori

műemlékek viszonyá-
ról a svab művé
szeter

ÁBAN (~~Die Thermen des D. in Rom). Jelezve (Bez.)~~: J.

~~42 cm.~~

l.

Arch. Ert. 1895
167–170. l.

).

: aus ~~Palestina). Jelezve (Bez.): Th. Ender.~~

Mihalik József
Cikke

(um).

Bildnis einer Bürgerin).

h, XVII. Jh.)

legung Christi).

h, XVII. Jh.)

zve (Bez.): Fényes A. 1903

Dudits Andor (Andreas), szül. (geb.) 1866

118. A TOPOLYAI R. K. TEMPLOM
der r. k. Kirche von Topolya). Jele
Karton. 125×83 cm.

Duflos, Claude (1665—1727). **J. E. Sche**

119. LE RETOUR DÉSIRÉ.
Szinezett rézmetszet (Kolorierter St

Dufy, Jean, XIX—XX. sz. (Jh.)

120. A KIKÖTŐ (Der Hafen). Jelezve (
Aquarell. 53×41 cm.

Dufy, Jean, XIX—XX. sz. (Jh.)

121. AZ ARÉNÁBAN (In der Arena). Jel
Aquarell. 40×55 cm.

Dujardin, Karel, (1622—1678).

122. ÖKÖR ÉS BORJU (Ochs und Kalb).
Rézkarc (Radierung). Bartsch. 30. 1

Dujardin, Karel (1622—1678).

123. A CSATATÉR (Das Schlachtfeld) 165
Rézkarc (Radierung). Bartsch 28. 16

Dürer Albrecht (1471—1528).

Kassai Miklós Böstön

l.

Építészet

1942. 97. l.

Takarékletét

Nyugdíjalap

Váltódiszkont

Lombardkamat

Kassai (?) Madonna

1360-80

repr.

Kampköréjt fasson

165. l.

lra vágtató lovon akképen van ábrá-
lévő karddal épen jelt ad. Prémes
diszíti, haja és bajusza hosszú, szakálla
jzsot hord. Öltözete: szűk ujjú kontos, mente
rkantyuval. Lovának takarója díszes s a
dugva. A háttér folyótól átszelt vidék
közelében török és kereptény lovasság küzd.
ta a kép alatt három sorban:

nd nach dem Leben gestalte Bildung
und
ter von Serin, jetzigen Ungarischen Ge-
etren
nten in der berüffenen neuen Vestung Serin=war

Hofmann
berg Exc:"

tei a vonalkeretnek 33·8 (cm. :27·2)

9425

145/95 N° 328.

Kassai Mária halála
domborum
1490–1500
Repr.
Kampkörejk farrobr.
255. l.

hatnyolczad jobbra. Hajá, bajusza s
leeresztve tartja s baljában, melylyel
e támaszkodik, kalapja van. Ingé-
ának gallérja lehajtott, nyakkendője
hajtókás, órájának láncza rövid s a
ba van vetve. A háttérben balra pam-
k szemünkbe

lak nagysága 10.2 s az acéllapé 20.2 : 13.6 Cm.

50.

137/88 № 1.

Kassai Mária-látogatása oltár

1516.

Repr.

Kampkőrejkfa nobr.

286. l.

287. l.

288. l.

Kassai műipari adatok

Kerekes György:
Műipari adatok Kassa város régi jegyzőkönyveiben.
Arch. Ert. 1909.
267–269. l.

ıbe a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
elyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
viselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

aggodalom és választóim ezreivel való személyes
üzdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
dasági megélhetést veszélyezteti.
na eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

ıus zászlaját a fővárosban!
rályért, Hazáért"

Kassai műtörté-
neti adatok

Kemény Lajos
Műtörténeti adatok
Kassáról.
Arch. Ert.
1905. 163-165 l.

fold.

2 -

.-

mertetés.

Vizmüvei jelentését az 1939.év-

evétele 16,744.964.18 P, kiadása

2,033.917.- P volt. A felesleg

000.- Pvel több az 1938. évi

s 75,000.000 m^3, a tényleges

el több az előirányzottnál. Az

l szemben az 1939.évi

o.000 m^3-ben irányoztuk elő. A

Kassai műtörté-
neti adatok

Kemény Lajos:
Műtörténeti adatok
Kassa város levél-
tárából. Arch. Ért
1910. 263-266. l.

red

~~Baranyay József dr. VIII. 144.~~

Kassai műipari adatok

Kerekes György:
Műipari adatok Kassa régi jegyzőkönyvéből.
Arch. Ért.
1908. 448. l.

be a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
elyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
viselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

aggodalom és választóim ezreivel való személyes
izdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
lasági megélhetést veszélyezteti.
na eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

us zászlaját a fővárosban!

rályért, Hazáért"

Kassai műtörténeti adatok

Kemény Lajos:
Műtörténeti adatok Kassa multjából.
Arch. Ért. 1909.
433–436. l.

fd.

ben a történelmi órákban. Fegyvertársam a le=
lós, aki félországot hóditott meg a nemzeti nép=
vertársam minden jóérzésű ember, aki rendet,
és kalandmentes külpolitikát akar.
hez, jóakaróimhoz. Szeretettel hivom őket, csat=
Én becsületes iparkodással szolgáltam minden
jáért, küzdöttem a panamák ellen és segitettem
m tehát a főváros közönségétől, hogy segitsen

e és bizalom fűz hozzám: **ne irjon alá senki=**
nem jönnek olyan ajánlási ivvel, melyen
repel.
sorsdöntő választások előestéjén

Payr Hugó.

Kassai műtörté-
neti adatok

Kemény Lajos:
Műtörténeti adatok
Kassa multjából.
Arch. Ert. 1910.
347–350. l.

cód
3

~~Baranyay József dr. IX.69~~

Karsai műtörténeti adatok

Kemény Lajos:
Adatok Karsa műtörténetéhez.
Arch. Ért. 1910.
451-452. l.

cíd

1905. VI. 26.

Az orv. tanács elnökéhez. Szalay Imre h. orv. főfelügyelő jelentése a székesfehérvári múzeum ügyeinek rendezése tárgyában (560/1905.)

Kassai műtörténeti adatok.

MEGHÍVÓ

a

KORVIN MÁTYÁS

MAGYAR-OLASZ EGYESÜLET

KÖZGYŰLÉSÉRE

az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—35) dísztermében folyó évi június hó 24-én, hétfőn délután 6 órakor

Gerevich Tibor
elnök

Kemény Lajos: Műtörténeti adatok Kassa multjából. Arch. Ert. 1906. 56–59. l.

Franklin-Társulat nyomdája

cédg

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

.....

úrnak
úrnőnek

.....

Budapest

.....

Kassai műtörténeti adatok

Kemény Lajos:
Műtörténeti adatok Kassa múltjából.
Arch. Ért. 1912.
268-272. l.

Céd

indulok uj alkotmányos küzdelembe, eze
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger M
királyság megváltó eszméjének. És feg
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát

Ezért fordulok barátaimhoz, hiveir
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomi
sok ezer embertársamon, joggal kérhet
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.

És kérek mindenkit, akit közös eszn
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Kassai ötvösség

Mihalik József:

Két kassai fedeles kupa. (Három ábrával)

Arch. Ért. 1899. 5-13. l.

Ellenőrizni, hogy a cikkben említett ötvösök irodalmában a fenti cikk meg van-e említve.

A BUDAPESTI KIRÁLYI MAGYAR PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEM MŰVÉSZTÖRTÉNETI ÉS KERÉSZTÉNYRÉGÉSZETI INTÉZETÉNEK DOLGOZATAI

1. Péter András: Árpádházi Szent István, Szent Imre és Szent László a középkori művészetben. 1925. (Kézirat.)
2. Mihalik Sándor: A kassai dóm Erzsébet-oltára. 1926. (Kézirat.)
3. Stöhr Géza: Az egyházi ruhák története, különös tekintettel Magyarországra. 1928. (Kézirat.)

22. ifj. Dercsényi Dezső: A somogyvári Szent Egyed apátság maradványai. Budapest, 1934.
23. Ferdinandy Mihály: A honfoglaló magyarok művészi kultúrájának nyomai a korai Árpád-korban. Budapest, 1934.
24. Csabai István: Az erdélyi reneszánsz művészet. Budapest, 1934.
25. Voith Pál: Az egri főszékesegyház. Eger, 1934.
26. Nagy Zoltán: A magyar litográfia története a XIX. században. Budapest, 1934.
27. Schanzer Mária: Mednyánszky. Budapest, 1935.
28. László Gyula: Adatok az avarkori műipar ókeresztény kapcsolataihoz. Budapest, 1935.
29. Gerevich László: A kassai Szent Erzsébet templom szobrászata a XIV—XVI. században. Budapest, 1935.
30. Ernst Mihály: A dunántúli falfestés Árpád-kori emlékei. Budapest, 1935.
31. Takács Mária: Jankó János, 1833—1896. Budapest, 1936.
32. Domanovszky György: Magyarország egyházi faépítészete. Bereg megye. Budapest, 1936.
33. Grandpierre Edit: A kolozsvári Szent Mihály templom. Budapest, 1936.
34. Molnár Ernő: A nagyjenő-tüskevári páloskolostor. Budapest, 1936.
35. Szöllősi Magda: Alessandro Tiarini bolognai festő. Budapest, 1936.
36. Rudnay Gyula: Warou Dániel körmöcbányai fővésnök, 1674—1729. Budapest, 1936.
37. Dutka Mária: Esztergomi gobelinek. Budapest, 1936.
38. Péter Kornélia: Marastoni Jakab, 1804—1860. Budapest, 1936.
39. Szabó Ferenc: Borsod megye Árpád-kori templomai. Miskolc, 1936.
40. Müller N. Béla: A buda-vízivárosi Szent Flórián kápolna. Budapest, 1937.

Kassai ötvösmüvek

Mészöly Géza (1844—1887).

379. HEGYOLDAL (Bergabhang). Jelezve (
Fa (Holz). 16×18 cm.

Mészöly Géza (1844—1887).

380. A TISZÁNÁL (An der Theiss).
Fa (Holz). 21×32 cm.

Meulen, Adam Frans van (1631—1690).

381. LOVASCSATA A HIDON (Reitergefec
Fa (Holz). 43×50 cm.

Meytens, Maerten van (1695—1770).

382. BÉCSI ARISZTOKRATA HÖLGY KE
Vászon (Leinwand). 125×94 cm.

Millais, Sir John Everett (1829—1896).

383. GYERMEKARCKÉP (Kinderbildnis).
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung), ovális.

Miniatür, 19. század (Jahrhundert).

384. NŐ FEJKENDŐVEL (Frau mit Kop
6·5 cm. átm. (Durchm.).

Minnigerode, Ludwig, szül. (geb.) 1847.

385. A MERENGŐ (Die Träumende). Jele
Vászon (Leinwand). 92×56 cm.

Mihalik József: Kassai Bármarási ötvösmüvek. 3 ábrával. Arch. Ért. 1898. 14–18. l.

dschaft in Abendstimmung).

).

ALÁLÁ"-HOZ (Zwei Studien zu „Mozart's Tod").
26×22 és (und) 26×23 cm.

OSSZÁ"-HOZ (Kompositionszeichnung zu „A falu rossza").
32 cm.

.

YFEJ (Alter Mönch. Studienkopf). Jelezve (Bezeichnet):
idejéből (Aus der Studienzeit des Meisters).

zze).

(Zeichenstudien. Beiderseitig).

.

Die Erzählungen des Herrn Kapitän"). Jelezve (Bezeich-

Kassai ötvösség

történetéhez adatok

Arch. Ert. 1901. 108,

109. l.

cid

Hadsereg.

Az előtérben egy gyalog
ábrázolva, mig hátul jobbra

29.
K.K. GENDAR

alól balra: Anton Strassgsch
legalól középütt: Druck, Ver
Alois Leykum in Wien.

Kny. chp. mér. a
Pettenkoffer-Strassgschwandt
nach der neuesten Adjusti

151-92-12.

sz. m. f. — Spazierstock, mit Silberb
XVIII. Jh.

1564. SZERTARTÁSI BOT, malakkanád,
Zeremonienstab, mit Silber beschlag

1565. SZERTARTÁSI BOT, malakkanád,
mit Silber beschlagen. Deutsch, XV

1566. SÉTABOT, malakkanád, ezüst verett
Silberbeschlag und Knopf. Deutsch,

1567. SÉTABOT, nád, öntött bronz fogant
griff zwei Putto. XIX. Jh.

1568. BOT, malakkanád, rajta porcellán fo
mit Porzellangriff. Meissen, XVIII.

1569. SZERTARTÁSI BOT, malakkanád,
monienstab, mit Silber beschlagen.

1570. GUZSALY, berakott fadiszitéssel és
rocken, mit Intarsia. Deutsch, XVI

1571. SÉTABOT, malakkanád, gyöngyház
évszámmal. Német, XVIII. sz. — Spa
XVIII. Jh.

Kassai porcellán

Arch. Ex. 1847. 191. l.

VIDOMU SZELENCE, üveg és aranypapír. Biedermeier.
Dose, Glas und Goldpapir. Biedermeier.

: és acél. Bőrtokban. Bidermeyer. — Nähgarnitur, Perl-
er.

a. XIX. sz. — Postament, geschnitzte Eiche. XIX. Jh.

, két hermával, bikafejes és medaillonos párkányzattal.
Karstmarmor, mit zwei Hermen, am Gesimse Stierkopf

enfa és elefántcsont, rajta csavaros ezüst szalagon felirat.
olz, Ebenholz und Elfenbein, mit Silberband. XIX. Jh.

szobor, lándzsával támadó férfi a földön fekvő alak felé
f, Buchsbaumholzschnitzerei. Deutsch XVII. Jh.

lkében szent vértanusága, öt alakkal. Olasz, XIII. sz.

vány, domborműves diszitésében medaillonok, rozettákkal
lbung, weisser Marmor, aus vier Teilen, Relief mit Medail-
XV. Jh.

t oldalán ágaskodó medvével. Velence, XV. sz. — Relief,
enedig, XV. Jh.

Kassai premontrei
(arelőtt jezsuita)
templom

l. 1671.

Dívald Magyarország.

218. l.
221 l. keppel

Kassai régi ref.

templom

Czerna Károly rajza

repr.

Szilágyi Magy. nemzet

tört. V. 590. l.

Át. Képt. 192-206.

. feléből: (Lukács 1. x. 39-44).

Ugyelt 710 Dep. 22 b) 1 rég. 93 a)

rzsébet találkozását, akkor szemléljük, mi-
bbról lévő diszes épületből kijött Erzsé-
asható szöveg szerint e szavakkal üdvöz-
. Et unde hoc mihi vt veiat mater dni ad
kötötték be dicsfénytől körülvett fe-
s palástjuk zöld. Balról a szabadba látunk,
mig jobbról a lakás belsejé-
k van, a korláton pedig visszanéző him-

ia megkoronáztatása látható. Az előtérben tér-
. Szőke haja vállaira omlik, magas ruhája
zetének alját angyalok fogják, kik neki
Fiu-isten trónol keresztes világgömbbel,
val, melyet Mária feje fölé tartanak és a
és jobb sarkában orgonáló, lantot verő,
képeznek a oporto.

.5 cm. (A Dankovich-oppipeménytől. — Dep.
ától átvétetett 1898; IX. 30-án (281/98 No.5.)

jegyz. 5.—

Dankovich (Observ.)

678

Kassai ref. templom
sodronyzománcos
kelyhe

Arch. Ért
1893.
68–72. l.
ábrákkal
Mihalik J.
cikke.

386. GYÜMÖLCSTARTÓ, porcellán, ováli
belsejében szines virágok, külseje két
kinai modoru diszitéssel. Jegye kék ci
Hossza 31 cm.

387. NAGY JARDINIÉRE, porcellán, cs
és virágos diszitéssel. Jegye kék cimer
Hossz. 48 cm.

388. KÉPKERET, porcellán, szines és do
„HEREND", 1860—70.
M. 25 cm.

389. TINTATARTÓ, porcellán, két négyz
porcellán mintájára készült. Jegye b
Hossz 20 cm.

390. MAGYAR NŐ, biscuit szobrocska,
Miklós mintájára készült. Jegye HE
M. 31.5 cm.

391. SOLITAIRE, porcellán, egyszemélye
porcellán mintájára készült. Egy tálc
Herend, 1840—50.

392. TEÁSCSÉSZE ALJJAL, porcellán, l
monogramm. Jegye kék cimer., Here

393. TÁNYÉRKA, porcellán, kosárfonás
diszitéssel. Jegye HEREND benyom
Átm. 15 cm.

394. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, szines
Jegye: HEREND benyomva. Heren

395. SÓTARTÓ, porcellán, három szines

·mek alakjával. Szines porcellán. Neuwien, 1841.
szines porcellán. Neuwien, 1845.

ülő helyzetben. Wien, 1845.

orcellán. Wien, 1770 körül.

nő mellképe. Jelezve KPM. Berlin, XIX. sz. e. f.

nőt ábrázol (állitólag Kanuitz hercegné). Jelezve Zeiser,

ka, 12 kis tányér, egy tányér és talpastál tartozik hozzá.
nyér (1808. évszámmal), később ráfestett jelenettel. Je-
auffman."
kanna fedővel, egy cukortartó és hat csésze aljjal tar-

apon rácsos és virágos diszitéssel. Egy teás kanna fedő-
ártó fedővel, egy öblitő tál és hat csésze aljjal tartozik

rózsákkal diszitve. Wien, XVIII. sz. v.
testen vörös alapon japáni jelenet. Japán.
es szőlőlevél alaku, R. G. K. (Kolovrat) hercegi mono-
831.
en könyv, kék ruházatban. Francia, XVIII. sz.

Kassai rk. püspöki

palota

barok

kepe repr.

Kiss Biklkath Magy

991-l-

Muraszentmárton, tpl

1

Kassai sírkövek

Mihalik József:
Régi kassai sírkő-
vekről. Arch. Ért. 1899.
124–126. l.

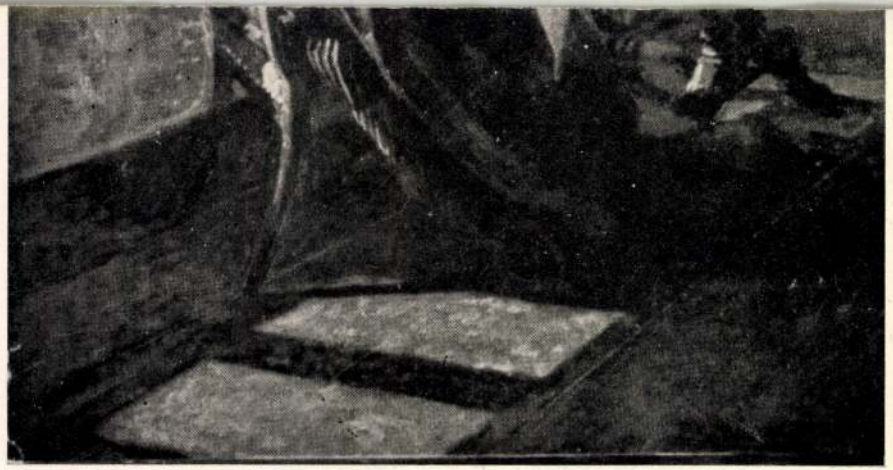

Öreg dachaui nő — Alte Dachauerin (München, 1889)

kkal négy hajlott lábbal, ferde felnyiló előlappal,
ır, XVIII sz. — Schreibtisch, Nussholz, mit Band-
mit niederen Aufsatz mit Schublade. Ungarisch,

Neobarokk. — Konsoltisch mit Spieg
Neobarock.

1685. LÁBAS ÓRA, diófagyökér, trébelt
wurzel, das Zifferblatt mit getrieber

1686. ÁGY, diófa, vörösre pácolt, bronzve
beschlag. Empire.

1687. ASZTAL, diófa, négy hajlitott lább
holz, mit geschweifte Füsse und Int

1688. ALACSONY IRÓSZEKRÉNY, do
dus, XVIII. sz. — Niedriger Schr
platte. Holländisch, XVIII. Jh.

1689. KANAPÉ, faragott és részben aran
Kanapee, geschnitzt, teilweise vergo

1690. SZALONBUTORKÉSZLET, farago
tozással, párcs gyermekjelenetekke
garnitur, geschnitzt und vergoldet, n
vier Armstühle. Louis Philippe.

< Kassai néresegyház
építészeiről >

Kemény Lajos:
A < > Arch. Ért
1910. 165–169. l.

ecd

~~Barlangkutatás X. 42.~~

Kassai vörös egyház

ventséghára

Csemegi József ifj:

Terverés-technikai kérdések a közép-kori építészetben.

Bp. 1936.

133

Kassai székesegyház

Dr Éber László:
XVI. századi magyar festő műve a kassai székesegyházban. (Fénynyomatú melléklettel.)
Arch. Ért. 1902
385–395. l.

negtakaritások mutatkoztak: az

, Alkalmazottak szénellátásá-

Hollerith bérmunkák /1.800 F/

tételeknél, a ténylegesen fel-

volt a termelt vizmennyiség,

,000.000 m³-nél.

aternahálózat megrepedése foly-

szennyeződése következett be. A

ett szükségessé.

zempontjából az előirányzatnak

eri főtelep 8 db. üzemi tartá-

Kassai vikercsyhár

l:

Szabó árpép

361-ei kv. ll.

Kassai sztereszgyház

helyreállítása

l.

Egyházm. tap

I. 100 és kör

ll.

u.o. 141. és kv. ll

sance stilus. — Kabinettschrank, m
sancestil.

1628. KEREK SZALONASZTAL, arany

1629. SZALON-ÜVEGSZEKRÉNY, maha
Vitrine. XIX. Jh.

1630. VARRÓASZTALKA, berakott lap
intarsiert. Um 1850.

1631. OVÁLIS ASZTALKA, mahagonifa.

1632. OVÁLIS VITRINASZTALKA, aran
XIX. Jh.

1633. KEREK ASZTALKA, mahagonifa
XIX. Jh.

1634. KÉT ÁGY, diófa, fényezett. Bied

1635. ASZTAL, mahagonifa, lapja hullámos
Mahagoni. Englisch, M. XIX. Jh.

1636. KÁRTYAASZTAL, diófa, csigás l

1637. KIS DOHÁNYZÓ-ASZTAL, nyolc
Rauchtischchen. Türkisch, XIX. J

Kassai nélezeghaz
két négi sirentéke

Arch. Ert.
1888. 125–130. l.

oszalak, aranyozott fa. XIX. sz. — Stehlampe mit Schirm.

aranyozott fa három karral. XIX. sz. — Zwei Wandarme, X. Jh.

savaros oszlopokkal. 1700 k. Altarmodell. Um 1700.

szitéssel. XIX. sz. e. — Wandkonsol, Nussholz, mit Bronze-

ésü vizparti tájkép. XIX. sz. — Kassette, Nussholz, mit

akk, gyöngyház berakással. Bécs, XIX. sz. k. — Arbeits- Perlmutterintarsia. Wien, M. XIX. Jh.

aranyozott fakeretben, fazettált tükörrel. Francia. — Kleiner

fa, faragott és aranyozott részletekkel. Magyar, modern. — schnitzt mit Vergoldung. Ungarisch, modern.

zander, mórstilusu rézberakással és faragással. XIX. sz. — r. XIX. Jh.

anyozott fa. Modern. — Grosses Postament, Holz, vergoldet.

1314. KIS FÖDELES SERLEG, ezüst
lás. Peremén zsidó felirat. XIX
schrift. XIX. Jh.

1315. KIS FÖDELES SERLEG, ezüst
XIX. sz. — Kleiner gedeckelter

1316. KENGYELES TÁLCA, KÉT TE
téssel. Bécs, 1839. — Platte, Tee

1317. POHÁR, ezüst, részben aranyoz
(Christian Winter † 1737.) meste
vergoldet, mit Barockdekor. (Mei

1318. KEREK KOSÁR, ezüst préselt
Silber. Wien, um 1860.

Kassai nékesegyházi

Kemény Lajos Ny:
A kassai nem Érsekes
egyházi tőrtenésének.
Arch. Ért. 1860
339 – 342 l.

ouleur), Louis XVI. diszitéssel és két gyermeket ábrázoló
Jelezve: „Baillon à Paris." Francia, 1775 k. — Taschen-
Emaildekor. Französisch, um 1775.

ővel, arany, kék-fehér zománcdisszel, rajta medaillonokban
London." Angol, 1780 k. — Taschenuhr, mit Chatelain
ekor. Englisch, um 1780.

tlapján translucide zománcos tájkép. Jelezve: „Musson à
aschenuhr, Gold mit Opalreihe, auf der Rückseite Landschaft
E. XVIII. Jh.

arany (à deux couleur), gyöngyökkel diszitve, az ovális
sz, XIX. sz. — Hängemedaillon mit Brosch, Gold (à deux
XIX. Jh.

uleur, tegezalak szines zománcképpel. Francia, XVIII. sz.
cherförmig, mit Emailbild. Französisch, E. XVIII. Jh.

zománcos kerettel és kék bleu royal-zománcos hátlappal.
rancia, XVIII. sz. — Taschenuhr, Gold, mit Emaildekor.
. Jh.

szines zománccal és ékkövekkel. Hátlapján ékköves váza-
e." Svájc, 1780 k. — Taschenuhr, Gold, à deux-couleur,
chweiz, um 1780.

1309. SZUMAKTÁSKA, fehér alapon né
weissem Fond viereckige Medaillone

1310. KINAI HIMZÉS, piros posztó ala
ban. XVIII. sz. — Chinesische S
stickerei. XVIII. Jh.

1311. KINAI HIMZÉS, piros posztó ala
ban. XVIII. sz. — Chinesische Stic
XVIII. Jh.

1312. CSIPKEGALLÉR ÉS KÉZELŐ, e
Manschette. Italienisch.

1313. GALLÉR ÉS KÉZELŐ, domboru
Manschette. XIX. Jh.

1314. KASMIR-TERITŐ, fehér alapon sz
auf weissem Fond persisches Must

1315. HIMZETT SZŐNYEG, fehér filcala
Stickereiteppich, auf weissem Filzf
XIX. Jh.

1316. EGYHÁZI TERITŐ, piros bárson
alakjával. Orosz, XIX. sz. e. f. -
Christusfigur gemalt. Russisch, e.

Kemény Lajos: A Kassai
nemt Erzsébet egyházi körté-
metőhez. Arch. Ért. 1897
414-415. l.

Kassai nézeseghez

oszlopidomu fa. XIX. sz. — Postament, säulenförmig,

gyszögü lappal. Ezüstözött réz. XIX. sz. k. — Kleiner
upfer versilbert. M. XIX. Jh.

nársfafaragvány. Olasz, XVIII. sz. — Königin auf Löwe,
VIII. Jh.

-készlettel. (Tálca, tál és 12 pohár.) Ezüst és üveg.
ch, Mahagoni, mit Bowleservice. (Platte und 12 Gläser.)
Jh.

rézveretekkel. Magyar, XVIII. sz. — Reisekasette,
beschlägen. Ungarisch, XVIII. Jh.

zveretekkel. Számlapján szines pásztorjelenet. Osztrák,
chwarzes Holz mit Bronzbeschlägen. Am Zifferblatt far-
Jh.

t fa, tükörbetétekkel. Olasz, XVIII. sz. — Spiegel, der
Spiegeleinlagen. Italienisch, XVIII. Jh.

Kassai vétereghár

Mihalik József: A Kassai dóm régi síremlékei. 5 ábrával. Arch. Ert. 1897. 157–172. l.

IX. KÜLÖNFÉL

1521. PIPASZÁR, görcsös faág, elefántcs
mit Meerschaummundspitz. XIX. J

1522. KÉT CSUTORA, esztergályozott fa
Ungarisch.

1523. NŐI MELLSZOBOR, fehér márván
XIX. sz. — Frauenbüste, weisser M

1524. NŐI MELLSZOBOR, fehér márván
Olasz, XIX. sz. — Frauenbüste, w
XIX. Jh.

1525. KÉT FALI GYERTYATARTÓ, fes
tartót tart. Olasz, XVIII. sz. — Zw
armigen Leuchter. Italienisch, XVI

1526. II. FERENCZ ÉS KÁROLY FŐH
alabástrom talapzaton. Osztrák, XIX
auf profiliertem Sockel. Österreich,

1527. IKONOSZTÁZ-AJTÓ, KÉTSZÁRN
az angyali üdvözlet szinesen festve,
Bizanc, XVII. sz. — Ikonostas-Tü
englische Gruss farbig gemalt, upte

öngyház küllőkkel, pergamentlapján festve az Olympus
er, geschnitzte, durchbrochene Perlmutterspeichen mit
ı, XVIII. Jh.

ér selyemlapján arany pikkelydisz közt szinesen festett
Francia, empire. — Fächer, mit durchbrochene Bein-
ranzösisch, empire.

ontküllőkkel, pergamentlapján szinesen festve vizparti
icher, geschnitzte Elfenbeinspeichen, darauf Pergament-
H. XVIII. Jh.

. XVIII. sz. v. — Junokopf, weisser Marmor, nach der

on, szinezve és aranyozva. Német, XVI. sz. — Stehender
Jh.

fa, tagozott kerek talapzaton. Osztrák, XVIII. sz. —
Österreich, XVIII. Jh.

kezében födeles tégely. Német, XV. sz. v. — Heiligen-
h.

ımfora alak, berakott disszel. XIX. sz. — Prunkgefäss,
. XIX. Jh.

el. — Geweihrelief, mit antiker Szene.

Kassai vőrösegyház

Kemény Lajos: A Kassai
szt. Erzsébet
egyház tör-
ténetéhez.
Egy Elpés
táblával
Arch. Ért
1897.
41–49. l.

1342. KÉT ENYELGŐ PÁR, (erotikus),
Paare, (Erotisch), Elfenbeinfiguren.

1343. NECKE, elefántcsont, kagylóalak,
pár. Japáni, XIX. sz. — Netsuke, E
innen kosendes Paar. (Erotisch.) J

1344. NECKE, elefántcsont, erotikus sze
Elfenbein, erotisches, kosendes Pa

1345. JAPÁNI FÉRFI, legyezővel és kosá
mit Fächer und Korb. Elfenbeinfi

1346. NECKE, elefántcsont, ülő gésát ábr
Geisha. Japanisch, XIX. Jh.

1347. NECKE, elefántcsont, gyöngyházbe
Japáni, XIX. sz. — Netsuke, Ele
erotisch. Japanisch, XIX. Jh.

1348. NAGY KONZOLÓRA, Boulle-modc
angyal. Jelezve: Thuret à Paris. Fra
Boullemanir und Bronzebeschläge. (

1349. KÉT ÁLLÓ TÜKÖR, faragott és ré
Zwei Standspiegeln, geschnitzt, teil

1350. ZSEBÓRAÁLLVÁNY, elefántcsont,
für Taschenuhr, Elfenbein, reich m

zobor. Délnémet, XVI. sz. e. — Die heilige Magdalena, XVI. Jh.

ett és aranyozott fa. Olasz, XVII. sz. — Engel mit Füllnisch, XVII. Jh.

ı. XVIII. sz. — Zwei stehende Rahmen, aus vergoldetem

özött fa. XVIII. sz. — Zwei Bilderrahmen aus geschnitz- Jh.

XVIII. sz. — Stehender Rahmen aus vergoldetem Holz.

ÁVAL, elefántcsont szobrocska. Japáni, XIX. sz. — gur. Japan, XIX. Jh.

fántcsontszobrocska. Japáni, XIX. sz. — Japanese mit X. Jh.

ó küllőkkel. XIX. sz. — Fächer, gelbe Schildpattspeichen.

esen festett pergamen lapján nőalakok. Osztrák, XVIII. olzspeichen farbig bemaltes Pergamentblatt. Österreich,

ragott és ezüstözött rokokó díszítéssel. Magyar XVIII. sz.

Kakkai nékesegyház

Nyári Sándor könyvének tömetetése. Arch. Ert. 1896. 373. l.

1324. NAGY OLTÁRGYERTYATARTÓ
— Grosser Altarleuchter, Holz, ge

1325. OSZLOPOS ÁLLVÁNY, zöld márv

1326. BAROKK OLTÁRKA MADONNÁ
Altar mit Madonna, Holzschnitzere

1327. SZOBOR BALDACHIN, faragott és
Osztrák, XVIII. sz. — Baldachin a
Figur des Jesuskindes. Österreich,

1328. SZEPLŐTELEN MÁRIA, álló faszo
század. — Maria Immaculata, Holz

1329. CIGARETTATÁRCA, festett zomá
Zigarettenetui, Maleremail, innen er

1330. CIGARETTATÁRCA, gazdag arany
Goldtauschierung. Japanisch, XIX.

1331. NÉGYSZÖGÜ SZELENCE, elefántc
Dose, Elfenbein, am Deckel Medaill

1332. PECSÉTNYOMÓ KÖZÖS NYÉLLE
meyer. — Petschaft, mit 8 Steine,

1333. BAMBUSZHENGER, faragott és átt

ényes maradványai. Két kötet. Pozsony és Pest, 1796.

Regény. Két kötet. Pest, 1846.

Pergamentkötésben. Velence, 1735. — In Pergamentein-

'RANO. Pergamentkötésben. Róma, 1690. — In Perga-

D'UNGHERIA. Cybo kardinálisnak ajánlva. Pergament-
:rgament gebunden. Bologna, 1686.

és aranyozott fa. XIX. sz. — Zwei grosse Bilderrahmen
Holz. XIX. Jh.

ipke fejkötővel. Olasz, XIX. sz. — Frauenbüste, Alabas-
XIX. Jh.

rettel és lánccal. India, XIX. sz. — Kleines Prunkhorn,
ette. Indien, XIX. Jh.

ödelén ovális miniatürkép, férfi képmásával. Friedrich
Osztrák, empire. — Runde Dose, Schildpatt, im Deckel
terreich, empire.

y ovális keretben. Magyar ruházatu férfi és fiu képmásá-
VIII. sz. v. — Doppelbild, Miniaturmalerei, in schmalen
Jh.

Kassai wékerosyhár

falkepöi

l.

Gereczefalkepök

486, 487. h.

	Á m ü t á r g y													
	méretei		volt az		átadás előtt			átadás után			Található most			
van	magas	széles	új	régi	év	ter.	sor	év	ter.	sor	OK.	TK.	Graf.	
	cméterben		dep. is		sz. a. volt kifüggesztve						szám alatt			lapon
os	16·6	9	–	–	1883	VIII	364	–	–	–	–	373	–	393
os	23.–	19	–	–	–	–	–	–	–	–	–	375	–	394
ypia	12·8	11	–	–	–	–	–	–	–	–	–	403	–	394
n	132·5	106	–	–	1883	VIII	339	1884	V	76	–	405	–	394
n	252·5	158	–	–	1884	IV	151	–	–	–	–	–	–	357
	23·5	34·5	–	–	–	–	–	–	–	–	946	–	–	515

olorierter Farbenstich in Schwarzmanier). 62×82 cm.

után. (Der letzte Tag des Verurteilten. Nach Munkácsy.)

zvé (Bez.): Glatter Gyula.

chaft).

Bartsch 35.
cm.

ühe). Jelezve (Bez.): G. A.

min West után (nach).
31×35 cm.

148. EGY SZÍNÉSZNŐ ARCKÉPE (Bildn
Vászon (Leinwand). 85×72 cm.

Francia festő, XIX. sz. közepe **(Französisch,**

149. KIROHANÁS (Ausbruch).
Vászon (Leinwand). 66×54 cm.

Francia rézkarcoló, XVII. sz. vége **(Franzö**

150. KASTÉLY A TENGERPARTON (Ka
Rézkarc (Radierung). 13×20 cm.

Frey, Jan Peeter de (1770—1834) **Rembran**

151. TÁJKÉP (Landschaft).
Rézkarc (Radierung). 30×22 cm.

Füger, Friedrich Heinrich (1751—1818) **utá**

152. CORIOLANUS.
Vászon (Leinwand). 33×45 cm.

Gaillard, Robert (1722—1785).

153. LE CABARET. Jean Bapt. Leprince
Rézmetszet (Kupferstich). 41×48 cm.

Garbieri, Lorenzo (1580—1654).

154. SZENT MÁTÉ EVANGELISTA (Der
Vászon (Leinwand). 104×82 cm.

K ÉS HÉT SZÉK, Mahagoni fa, vörös selyem párnázás-

ROSSZÉK, szatínfa, faragott és festett diszítéssel, üléses
örös bársonypárna. Sheraton-stilusban. Angol.
Modern.

IX. sz. k.

lt fa, márványlappal. Empire.

l és aranyozva. XVIII. sz. vége.

Kassai székesegyházi
falképei.

Récsey Viktor. A Kassai
domról s az ott újabban
fölfedezett falfestmé-
nyekről. Arch. Ert.
1893. 269–271. l.

Érdekes adatok az általam
restaurált falképekről.

Kentivány

793. EMELETES SZEKRÉNY, diófa, csa

794. KIS KREDENC, tölgyfa, barok farag

795. KÉT SZÉK, diófa, lakkfestésü, empire meier.

796. KAROSSZÉK, tölgyfa, támláján P.

797. SECRETAIRE, cseresznyefa rézverete

798. KÖNYVSZEKRÉNY, cseresznyefa, k

799. LÁBAS SZEKRÉNY (Stollenschrank) Madonna és szentek, középen vasvere

800. KÉT SZÉK, nyárfagyökér brokát ká

801. FALI TÜKÖR, aranyozott, Louis XV

802. KARNIS, faragott és aranyozott bar H. 195 cm.

803. KÉT KAROSSZÉK, faragott, rokokó d kárpitozással. Rokokó. Német, XVIII

804. TRÓNUS, faragott hársfa gazdag rokok M. 180 cm.

805. NAGY VIRÁGASZTAL, kerek lappal,

806. KÉT SZÉK, faragott és aranyozott fa.

807. KÉT NAGY FALI TÜKÖR, faragott

808. KÉT KAROSSZÉK, hársfa, fehér és

két oroszlánfej alaku fülei, kék rózsavörös és arany
gy. Herend, 1857.

edővel. Teste hordóalaku, kettős fallal, a külső rácsosan
ival. Talpa tagozott, hajlott füle sárkányidomu, fődelén
l. Herend, 1870 k.

s fallal, a külső rácsosan áttört szines kinai modoru,
nyalaku, belsejében szines virágdisz. Kék cimerjegy.

ellán, hasonló de kisebb, mint a 367. szám. Herend,

mint a 367. szám. Belsejében zöld ágak közt uszó halak.
va. Herend, 1850—60.

Illusztr. XXI. táb.

szü mint a 367. szám. Egy teáskanna fedővel, egy tejes-
ik hozzá. Kék cimerjeggyel. Herend, 1850—60.

rany „Zwiebelmuster" diszitéssel. Egy kanna fedővel és
benyomva FM. HEREND. 847. Herend, 1847.

nel, zöld appo, rozettás alapon, a peremen három, közé-
erlini porc. mintájára készült. Fekete cimerjeggyel.

Átm. 28 cm.

380. HATSZÖGÜ TÁNYÉR, porcellán, diszitéssel. Kék pajzsjegy. 19 festősz. Átm. 22 cm.

381. TÁNYÉR, porcellán, szines Imári n daillonban virágok közt kerti tájl (1720—44.) Wien, 1730 k. Átm. 21 cm.

382. PORCELLÁN KÉP, aranyozott em Jegye benyomva W 815. Wien, 1815 Méret 14.5—12 cm.

383. KUPA, porcellán, felnyiló ezüst fe keretben, különböző, a szabadkőmü ülő férfialak bőrkötényben, jobbról- SIT LUX FUIT" felirással. Boltozat Meissen, 1740 k. Mag. 19 cm.

384. ÖBLITŐ TÁL, porcellán, oldalán k virág és két rovar. Aranyos-arabesz Átm. 18 cm.

385. SZOBORCSOPORT, biscuit, három, talapzaton. Grassi mintája. Kék paj Mag. 25.5 cm.

Kassai wéresegyház

Mihalik József: Egy fejezet a Kassai Szent Erzsébet templom történetéből. Budapesti Szemle. 1922.

ılása az 193o.évtől:

ogyasztók kédelmi kamata	Összesen
16.763.34	136.154.61
24.3o4.o5	171.o92.89
39.494.73	327.974.48
42.39o.o7	361.49o.26
39.271.26	35o.543.57
39.461.39	369.451.47
34.353.68	388.199.81
34.o61.5o	416.577.97
34.1o5.54	392.367.39
33.o22.29	493.821.66

ndezés javitásának megtéritése.

Előirányzat Zárószámadás

Kassai szent Erzsébet
egyház

l.

Ger MRE
helynévmutató

3804. Herrer Cézár.

Sz. Luancoban 1868 de

A páholyban.

~~benne~~ foglal helyet. ~~páholyatot~~

Benne ~~Két~~ Két,

~~az~~ egymás felé fordul

~~két~~ hölgy ~~kifelé néz~~. Mindkett

kivágott estélyi öltözetet és

lök a barnának, a ki hajába p

hér, mig a szőkéé, a ki fehér

kinek vállravetett kendője sö

~~foglaló~~ előtt különféle szinű

A párkány áthuzata élénk, a h

Vászon, mér. 102.5:114

Vétetett az 1908. ápril

~~az 1908. május 9-iki 52720~~

Elszámoltatott 1908. j

1156 szám alatt.

az 1908. junius 16-iki 62

Vét 43506-908

Kassai Szent Erzsébet templom

főoltára

1474–1472

Repr.

Divald Magyarmüvemlek

141–143. l.

151. l.

Kassai Szent Erzsébet-
templom

Mária látogatása-
oltár
XV–XVI. sz.

Repr.
Divaldd Magyarország
145. l.
Emlitve 142. l.

Kassai Szent Erzsébet-
templom

Divald Magyarország.
84 – 89. l. 90, 91.
92. l. 93. l.

Edsiejek, German VIII. 131.

Kassai Szent Mihály

kápolna

Dívald Magyarország

88, 89. l – Képpel

Kassai Wenz Mihály
kapolna

l.

Egyházm. Lap
I 145, 146. l.

Kassai kent Mihály

kápolna

falképei

l.

Gerecsefalképek

487, 488. h.

	A m ü t á r g y													
	méretei		volt az		átadás előtt			átadás után			Található most			
van	magas	széles	új	régi	év	ter.	sor	év	ter.	sor	OK.	TK.	Graf.	
	cméterben		dep. is		sz. a. volt kifüggesztve						szám alatt			lapon
n	61.–	45.–	–	–	1883	VIII	378	1894	III	102	–	184	–	388
n	66	53·5	–	–	1883	VII	318	1894	X	442	–	185	–	389
n	52·5	44·5	–	–	1883	VII	313	1894	X	424	–	188	–	389
n	79.–	63.–	–	–	1883	VII	302	1894	X	411	–	189	–	389
n	73·5	53·5	–	–	1883	VII	289	–	–	–	–	190	–	390
n	70.–	52.–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	192	–	3[illegible]

Kassai Henr. Mihály

Kápolna.

Mihalik József

Könyvének ism.

Ebb. Sándörtól.

Arch. Ért.

1904. 369. l.

gazdasági élet változásainak figy
állapitásánál.

Másrészről azonban az
sa olyan tényezőket is jelent, am
kell. Az épitkezés mértéke, uj la
dőszcbával stb. való ellátása, eg
nösen szükséges annak figyelemmel
területe uj telekfelosztások stb.
a vizcsőhálózattal megfelelően me

Befolyással van tovább
lakulása - sőt a politikai élete
natkozásban, hogy beruházásaink,
endő óvintézkedéseink /légvédelem
b szerzendő anyagok tekintetében
[illegible] egek közö[illegible] mint [illegible]

Kassa műemlékei

Miklay Ferenc

Kassa. Bp 1938.

Képekkel.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, épitési és átalakitási vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 853.

Kassa műemlékei

Henszlmanni Imre

Kassa városának ó német stylu templomai. Pest 1846.

Rajzolá-és magyarázá —.

Március 31. vasárnap

géd
kor
tői-
tett
lna
ova
vira
az

– a
ink
az
ias-
len
ok-
ed-

nem
nak
om,
vol-
nak,
szív
torik meg, mint azokban a [illegible] padi jelenetekben, melyeket a festők oly előszeretettel örökítenek meg vásznaikon!

Csak végig kell nézni a Glaspalast figurális képein, hogy meggyőződjünk róla, miféle

Mennyi remeket festett ő! . . . Ezek talán kissé szárazak, kartonszerübbek, de azért pazarul gyönyörködhetünk bennök; rajtok a szépen megöregedett, nagy munkái után csöppet meg is fáradt aggastyán »világlátása«. Milyen nyugodalmas, szinte mosolygó melankoliával fösti hatalmas cserfái közé az alkonyt! Hogy érzik vidékein az ő készülődése is a nagy éjszakára! Annak a pihenésnek a nyugalma, melyre nyilván vágyakozik már, melyet számtalanszor megérdemelt.

Sárga, pompózus, sőt hivalkodó — éppen mint az invalidusok dómjában, Napoleon sírja mögött, a sárga ablaküvegek révén némileg színpadias világításban pompázó oltár — az André *Marchand* terjedelmes képe. Akkora, hogy lehetetlen szó nélkül hagynunk. A rivolii csata estéje; a generális, Bonaparte Napoleon elé hordják az ütközetben elfoglalt zászlókat, fekete és sárga mind . . . Lassalle, ki a nap hőse, fáradtan állt a zászlók mellett.

»Couche toi dessus, Lassalle, tu l'a bien mérité!« — biztatja őt Napoleon s Lassalle le is heveredik egy sárga zászlóra.

Malonyay Dezső.

A müncheni tavaszi kiállítás.

Kassai dóm kincsett

miserukaja

1400 körül

A selyembrokát szövet

a szentlélek jelkepes

ábrázolásával be-

hintve.

Magy. Nemz. Muzeum

Repr.

Magyművelődtört

II. 387. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai dóm

főoltára

Jelenetek Szent Erzsébet életéből -

Repr.

Magyarművelődtört

II. 244, 245. l -

279. l. 281. l

298. l. 369. l.

375. l 377. l.

379. l.

Özv. NÉMETH LAJOSNÉ
vegyeskereskedése
VÖRÖSBERÉNY

Kassai dóm

Szent János olajfa-
főrészét ábrázoló
oltártablája.
Részlet. XV. sz.
Repr.
Varmagyis
II. 492. b

Kassai dóm

főoltára

XV. sz.

Kepe repr.

Bal XV–XVI. mint

. II. 548. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai nékesegyház

Mária látogatása - oltárának fafaragványaiból: Polgár és polgárnő a XV. század elején.

Repr.

Magyarművelődtört

II. 313. l.

Megérkezett

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Kassai nézetgyház

Czottmann Bertalan
kassai gyógyszerész
fogadalmi képe
1516.

Repr.
Magyarművelődtört
II. 371. l. 655. l.

Éber László megálla-
pitotta a festő nevét
is, Varju azonban
itt nem közli.

I festő irodalmá-
ba a fenti billigr.
adat pótlólag beve-
endő

CSORDAS ANDRAS
vegyeskereskedö
és hirlapbizományos
NAGYILONDA

Kassai nékesegyház

Dombornüvek a
dom északi kapuzatán

Repr

Magy. Művelődéstort.

I. 368, 369. l.

a s s a .

YISÉG

.

S

SZAKCSOPORT

Templomberendezés.

KOR

XIX.sz.

MÉRET

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZAS

EGYEB ADAT

S z ó s z é k .

VAN RÓLA?

Kassa vára

Kemény Lajos -
Adalékok Kassa
1706-iki ostromá-
hoz.

Hadtört. Közl.
1914. 135. l.

ítélt gyermekeiről.

De tovább Husz sem birta, ő is sirásra fakadt. Negyedóra mulva a fegyőrök kituszkolták az asszonyt és a gyermekeket és ettől kezdve hajnalig Husz szakadatlan imádkozott a három talmudtudóssal.

Hajnali hat órakor már ott állottak a fogház udvarán a kivégzésnél funkcionáló hivatalos személyek. Egész éjjel hatalmas orkán tombolt, az udvart huszcentiméteres magas hó boritotta. Előző délután egy virágágy fölött elkotorták a havat, itt ácsolta meg az akasztófát Bali Mihály. Minden szem arra a fekete vasajtóra mered, amely mögül a fogházból kilép a delikvens. Csak fogházőrök kisérték, még rabbi sem volt mellette. Mármarossziget két rabbija a kivégzés előtti napon Budapestre utazott, állitólag azért, hogy résztvegyenek az ortodox zsidóság országos kongresszusán. Ez azonban csak ürügy volt, mert Husz Ábrahám bünösségéből, vagy ártatlanságából felekezeti vitát dagasztott a közvélemény, sőt a sajtó egy része is és a rabbik attól tartottak,

Kassa vára

Abaujvm

Luk Podm

III. k. 658. f.

Junius hd 3 din " 10. kor.

Julius 1-ciu nyugta szerint 10 kor

Augusztus 31-ciu nyugta szerint 10 kor

okt. 1. 10

600 24

20

8

88.—

Kassai domonkosok

temploma

külső, belső képe

repr.

Emlkassai egyhm

II. k. 731, 733. l.

lásd

Wick Béla

könyvét, mely

fel van dolgozva.

Kassai ferencesek

templom és kolos-

tora

Dümm 5, 6 l.

képekkel.

Kecskemét, rep.

18

Kassai Ferenc: templom

(utóbb a papnevelőintézet temploma)

Képekkel

Emlékkassaiegyhm

II k 736, 737. l.

az épitészeti keretet csak ott szükséges, akkor is csak néhány nulásnál a városkaput, és az al az aranyalap nagyméretű alkalma sikszerüségét, dekorativ jelle ri alaknak, természetnek, épité felfogása és ábrázolása nagyon re és miniaturára.

Ugyanekkor az alakok a mégis kifejező és az egyéni kar Még mindig a római portréművész dott letörölni teljesen a kelet

A bizanci mozaik stil segitette, hogy a X.századtól k készültek.Ezekre épanugy vonatk mint a hatalmas templomok mozai jesztői Nyugaton.Ezekre vonatko ugy, mint a nagy mozaikokra, am teni,mert jellemző az egész biz tét nem a festő találja ki, har a hagyomány szabja meg."

XXXXXXXX

Kassai ispotály –
Kempton
Epűlt 1730.
Kope
Wick-Rozália
90. l.

Városi hatóság Kassán 1715-ben

a „Liber Restaurationum“ szerint.

Városbíró: Rácz Márton.

Tanácstagok: Hlavathy András, Pelsőczy András, Thurzó János, Korponay Ferenc, Bayzat István, Senk Márton, Jászay György, Komáromy György, Romajeroni Jeromos, Csomortány Dávid, Ernau János, Surány István.

Választott község. Tanácskozó csoportok:

Városi tisztviselők:

Pénztárosok: Korponay Ferencz. Romarony Jeromos.

Hegyaljai bortiszt: Máray Bertalan.

Építő tisztek: Ernau János, Korti Márk.

A néptribún társa: Kárász Pál.

Főjegyző: Rácz Márton.

Aljegyző: Hlavathi András.

Lajstromozó: Ifj. Pelsőczj András.

Ispotály tisztek és kassai bortisztek: Ivács György, Jeremesi Ágoston, Till Péter.

Házadó tisztek: Surany István, Osusztovics János.

Patika tisztek: Svarczenbach Ferenc, Ajpeger János.

Vásárbírák: Baron Márk, Markó András.

A templomszolgák felügyelője: Jászay György.

Plébánia tisztek: Szereday István, Mirszurszky Márton, Jamborcsak József, Üveges Tamás.

Kapudiákok: Radikovics István, Walla Zsigmond.

Közügyész: Pap István.

Kassai páncélgyártók

1663.

Bethlen Miklós 1663-ban. Kassán csináltat magának czüsttel ékesített páncélt, meg oly szép volt, hogy mikor 1676-ban fogva volt s neje férje szabadulásáért mindenét felajánlotta, Teleki Mihály semmit sem fogadott el, hanem eredeti áraban ama kassai páncélt –

Deák Béldi

105. l.
106. l.

-

hajó vagy templomhajók. Amennyib

Kassai Orsolya-rendi apácák temploma és zárdája

ved

Emlkassaiegyben

II. k. 742. l. és kv. ll.

jelentékeleneb a bizánci hat
S.Pudenziana mozaikjának nemes
festőiségét szinte szobrászi e
rarchia váltja fel.

Az uj stilus Róma egy
lán a SS.Cosma e Damiano-ban s
félkupjának közepén Krisztus l
szire kiemelkedik,tőle tisztes
apostolok közül.Az apostolfej
pártfogolják az Ur előtt,mig a
az alapitó: IV.Sixtus pápa al
mozaik képét a XVI.század fol
tuk az apostolokat jelképező
báránya trónol kandelláberek,
lumok között. ~~A szinezés alaph~~ Uralkodó szi
nyal gazdagon diszitett ruháj

Kassai szent Rozália Kápolna

Wick Béla dr:

A Kassai szent Rozália Kápolna köstenete

Košice 1935.

feld

Kassai püspöki palota

KASSA

Püspöki palota

Zombory Gusztáv: Kassa. VV 1812, 509 l.

Kamai megyeháza

KASSA

Megyeháza

Zombory Gusztáv: Kassa. VV 1862, 508 l.

Kassa gr. Forgách palota

KASSA

Gr. Forgách-palota.

Zombory Gusztáv: Kassa. VV 1812, 50 l.

Kassai Orsolya-apácák templom

KASSA

Orsolya-apácák temploma

Zombory Gusztáv: Kassa. VU 1862, 598 l.

Kassai Dominikánus templom

KASSA

Dominikánus templom

Lombay Gusztáv: Kassa. VI
1862, 508 l.

Kassai volt jezsuita templom

KASSA

Volt jezsuita-templom

Zombory Gusztáv: Kassa. V 1862, 508 l.

KASSA

Ferencz templom

Kassai ferencz templom

Zombory Gusztáv: Kassa. VV 1882, 508 l.

Kassai Mihály
Kápolna

KASSA

Gr. Mihály-Kápolna

Kassa város egy régi s egy új épülete
VV 1866, 125 l.
(képe 125 l)

Kassai Szent Mihály Kápolna

KASSA

Szent Mihály - Kápolna

Henszlmann Imre: A magyarországi legújabb régészeti töltedezések. VV 1866, 174 l. 175 l.

Kassai · városháza

KASSA

Városháza

Zombory Gusztáv: Kassa. VV 1862, 508 l

Kassai premontrei
(régen jezsuita) templom
külső és belső
képe repr.

Emlkassaiegyhm
II k. 714, 715 l.

2

1. KISFALUDY KÁROLY: VIHAROS TEN

1. Karl Kisfaludy: Stürmische See. — 2. Karl Lotz: Landschaft. — 1.

Kassai nékeseghár

szent

Kassai Erzsébet - nékeseghár

III. 147, 148.

Muz és Kr. Ért

Kassai Szent Erzsébet-templom

Kassai Szent Erzsébet-templom főoltára

VII. 69.

Mivr. és Kat. Ert

Kassa-egyházmegye püspökei az egyházmegyének 1804-ben történt megalapítása óta:

Szabó András	1804—1819.	
Csech István	1820—1831.	
Palugyai Imre	1831—1838.	
(utóbb nyitrai püspök		1838—1858).
Ocskay Antal dr.	1838—1848.	
Kunszt József	1850—1852.	
(utóbb kalocsai érsek		1852—1866).
Fábry Ignác dr.	1852—1867.	
Perger János	1868—1876.	
Schuster Konstantin dr.	1877—1886.	
(utóbb váci püspök		1886—1899).
Bubics Zsigmond	1887—1907.	
Fischer-Colbrie Ágoston dr.	1907—1925.	
Čársky József püspök, apostoli administrátor	1925—	

Kassai püspökök

Kassa főpásztorai a szt. Rozália kápolna megalapítása óta.

Kassa-egyházmegyének 1804-ben történt megalapításáig Kassa városa az egri püspökséghez tartozott.

A szt. Rozália fogadalmi kápolna megalapítása idejétől egri püspökök a következők voltak:

Telekessy István (előbb csanádi püspök)	1699—1715.
Erdődy Gábor gr.	1715—1744.
Barkóczy Ferenc gr. (utóbb esztergomi prímás 1765-ig.)	1745—1761.
Esterházy Károly gr. (előbb váci püspök)	1762—1799.

Esterházy Károly halála után az egri püspökségből a kassai és szatmári egyházmegyéket hasították ki, az egri püspök érsekké lett s joghatósága kiterjedt a kassai, szatmári, rozsnyói és szepesi egyházmegyékre. Ez időtől egri érsekek:

Fuchs Xav. Ferenc (előbb nyitrai püspök)	1804—1807.
Fischer István br. (előbb szatmári püspök)	1807—1822.
Pyrker János (előbb ciszterci apát, majd szepesi püspök és velencei pátriárka)	1827—1847.
Lonovics József (előbb csanádi püspök) (utóbb amasiai c. érsek, majd kalocsai érsek 1866—1867).	1848—1849.
Bartakovics Béla (előbb rozsnyói püspök)	1850—1873.
Samassa József (előbb szepesi püspök)	1873—1912.
Szmrecsányi Lajos	1912—

*

Wick Rozália 83, 84. l.

Remeték a Rozálián.

Levéltári adataink alapján a következő rozáliai remeték nevét ismerjük:

Remetepapok:

Trajcsik András	1736—1748.
Lescsánszky András	1749—1773.
Mossovits Pál	1796—1797.

Remetetestvérek:

Pető (Pettő, Pethő) Zsigmond.
Trajcsik András (később remetepap).
Strohmer (Strohomer) József.
Penner Ferenc († 1764).
Grmanetz István.
Strizsek Vazul (1796-ig).
Strecska József († 1831).

Kassai plébánosok
1708 – 1935 ig.

Kassai plébánosok a szt. Rozália kápolna megalapítása óta:

Tarnóczy Ferenc	1708—1710.
Kohányi István	1710—1717.
Máriássy Sándor	1717—1727.
Aranyossy Ferenc	1727—1729.
Szojka Zsigmond	1729—1730.
Jósfay Ferenc	1730—1743.
Kelemen Imre	1743—1749.
Török Imre	1749—1751.
Zelenay Imre	1751—1756.
Karlay Ferenc	1756—1763.
Berecz Mihály	1763—1775.
Orosz Ádám	1775—1804.
Rimanóczy Ferenc	1804—1821.
König János	1821—1855.
Mihalovits József	1855—1863.
Szabad Ferenc	1863—1899.
Kozora Endre	1899—1913.
Konrády Lajos	1913—1914.
Cselényi István administr.	1914—1918.
Tost Barna	1918—

Wick - Rozália 85 l.

IL DUOMO DI CASSOVIA

Fra i monumenti d'arte che l'Ungheria ha riavuto il 2 novembre 1938, grazie soprattutto all'amicizia dell'Italia ed alla nobile benevolenza di Mussolini che per primo chiese giustizia per l'Ungheria, il più importante è il Duomo di Sant'Elisabetta d'Ungheria a Cassovia (Kassa), il più bel monumento d'arte di tutta l'Ungheria storica, alla quale ogni ungherese aspira con ferma ed invariata volontà.

Non sappiamo chi ne sia stato l'ideatore, ma conosciamo i nomi di molti artisti di Cassovia, i quali vi hanno lavorato, l'hanno costsruito e decorato, ne hanno eseguito l'arredamento. È un'opera collettiva come la maggior parte delle cattedrali medievali, opera non di un maestro solo, ma di numerose generazioni, opera monumentale di tutta una grande bottega, di tutta una città che vi sacrifica i suoi tesori, vi prodiga le sue più belle ispirazioni, e rinchiude fra le pietre l'anima sua. Quel grande maestro anonimo che ha sognato, disegnato e costruito il Duomo di Cassovia, che ne ha modellato la meravigliosa veste scultorea, che ha devotamente dipinto le sue magnifiche pale d'altare ed ha rivestito

Corvina 1938. 10. 4.

d'affreschi, ora impalliditi, le sue mura, l'artefice anonimo che ha battuto in oro finissimo i suoi calici smaltati, non è altro che l'anima stessa della città. E così la cattedrale, consacrata a Sant'-Elisabetta d'Ungheria, nel suo complesso non è altro che il magnifico monumento scolpito in pietra dell'anima di Cassovia, della sua storia, del nobile ardore ed entusiasmo dei suoi cittadini per il Bello, di tutta la struttura intellettuale della città stessa. È l'alto simbolo, la sintesi, il segno visibile e tangibile di tutta la città, come la basilica di San Pietro è simbolo di Roma, quella di San Marco il simbolo di Venezia, la Cattedrale Nôtre-Dame di Parigi, la Chiesa di Santo Stefano di Vienna ; e come sull'orizzonte ungherese la città e l'idea di Strigonio sono rappresentate dalle cupole della sua Cattedrale, elevate tanto in alto sopra la pianura ungherese, come l'anima di Cinquechiese si esprime nelle quattro svelte torri della sua basilica e come Lőcse è sinteticamente espressa dal suo bel Palazzo Municipale con alte merlature, e la città di Eperjes trova il suo equivalente nel palazzo del principe Rákóczi, mentre l'idea di Késmárk è per sempre attaccata al castello di Thököly. Questi vetusti monumenti d'arte sono le vere sigle spirituali di una città o di tutta una regione, anzi del paese stesso. L'alto significato del Duomo di Cassovia non si ferma al fiumicello Hernád, ma diventa il simbolo di tutta l'Alta Ungheria.

Quando ci fermiamo ad ammirarne la parte esterna e ne osserviamo il capriccioso profilo del suo corpo massiccio o la torre settentrionale che si slancia verso il cielo e finisce in una cuspide barrocca, le numerose piccole guglie che tendono in su, la snella struttura dell'abside, il ritmo armonico del cornicione, la torre meridionale troncata, la cosiddetta torre di Mattia Corvino, che s'interrompe all'altezza del cornicione ; quando ammiriamo la leggera fioritura degli ornamenti scolpiti, i vasti portali che invitano ad entrare, o i ricchi rilievi e tutta la serie di vari santi che li adornano ; e quando consideriamo la struttura leggiadra, malgrado lo stretto sistema ogivale, ed i variatissimi fini ornamenti creati dal giuoco della fantasia, tutto l'edificio rialzato su solide fondamenta : ecco che allora il potente Duomo ci svela tutta la mentalità storica di Cassovia e, come probo testimone ed autentico contemporaneo durante i secoli, ci narra nel muto linguaggio delle sue pietre tutta la sorte della città.

I primi documenti riferentisi a Cassovia datano dal XIII secolo. Risaliva a quest'epoca la prima chiesa parrocchiale, più piccola, ad una sola navata, e probabilmente ancora in istile roma-

Il Duomo di Cassovia

nico, che si trovava sul posto del Duomo, mentre la chiesetta di San Michele, — originariamente la cappella del cimitero, situato intorno al Duomo, — fu costruita un po' più tardi, cioè nella seconda metà del secolo, in istile gotico, di cui è uno dei primi monumenti ungheresi, notevole anche per la costruzione originale della sua torre.

Cassovia fu in origine terra demaniale e vi si innalzava anche un castello reale. Gli abitanti del castello e dei suoi dintorni erano ungheresi, e così anche gli abitanti della borgata sorta più tardi nella valle col nome di Cassovia Inferiore ; poi fra l'autoctona popolazione magiara vennero colonizzati, come ospiti reali, anche dei tedeschi e s'infiltravano ulteriormente anche degli slovacchi. Nei secoli posteriori, tra gli artigiani, artisti e mercanti della città troviamo in gran numero italiani e polacchi, accolti dai magiari tanto ospitalmente come prima i tedeschi e gli slovacchi. L'elemento dominante era però sempre l'ungherese, che nei secoli XVI—XVII si rafforzò per i movimenti demografici cagionati dall'avanzata dei turchi e per l'immigrazione dell'elemento magiaro dal Grande Bassopiano ungherese.

Per la sua industria e per il suo commercio, la città divenne già nel Medioevo il centro dell'Alta Ungheria. Una delle fonti essenziali della sua prosperità fu il privilegio doganale concessole da Lodovico d'Angiò il Grande. È in questo tempo, nella seconda metà del Trecento, che si cominciò a costruire la magnifica Cattedrale odierna, la quale già negli ultimi decenni dello stesso secolo venne devastata da un incendio, l'orribile nemico dell'architettura antica. Il restauro fornì l'occasione per continuare la costruzione ancora in maggiori proporzioni e di terminarla nel corso del secolo XV. Sulla volta del coro è dipinto lo scudo del re-imperatore Sigismondo, per significare che la volta, almeno in questa parte del Duomo, fu compiuta durante il suo regno, nei primi decenni del secolo XV. Rivelano ancora lo stile del tardo Trecento i rilievi dei portali di ovest e di est, che rappresentano la Passione e scene della vita caritativa di Sant'Elisabetta d'Ungheria, mentre sopra il portale della facciata troviamo rilievi con rappresentazioni di Cristo sul Monte Oliveto e del Sudario della Veronica.

Un'antica tradizione attribuisce la pianta del Duomo a Villard de Honnecourt, architetto francese che trascorse lungo tempo in Ungheria all'epoca del re Béla IV, verso la metà del Dugento. Questa ipotesi si basa sull'approssimativa concordanza della pianta del Duomo con quella della chiesa di Saint-Yved a Braisne

in Francia, già abbazia benedettina, che a sua volta dimostra affinità con le costruzioni del Villard. La difficoltà dell'attribuzione consiste nel fatto che l'architetto francese visitò l'Ungheria appunto cento anni prima che avessero inizio i lavori del Duomo di Cassovia; questa lacuna di tempo potrebbe essere ancora eliminata con la supposizione non del tutto impossibile che i disegni del Villard fossero rimasti qui in Ungheria e furono conosciuti dai posteriori maestri muratori, o che vennero forse ordinati dallo stesso Comune, il quale però non li potè far eseguire che molto più tardi. La pianta dimostra tre navate con transetto e rivela caratteri francesi soprattutto per la disposizione delle cappelle dell'ambulacro. Ma benché la pianta del Duomo nella sua forma originale risenta in genere l'influsso francese, con la sua architettura riesce in complesso originale, di carattere ungherese. Quest'arte gotica non è chiara ed equilibrata come l'originale francese, diciamo nella Cattedrale di Nôtre-Dame a Parigi o in quella a Reims, ma neanche così manierata e costretta fra rigide formule come l'arte ogivale tedesca nel Duomo di Colonia o nella Cattedrale di Ulm. L'eredità classica non frena tanto lo slancio verso il cielo come alle chiese gotiche d'Italia, in Santa Croce a Firenze o in Santa Maria sopra Minerva a Roma; non è così bizzarra e sovraccarica come il gotico spagnuolo, neanche tanto capricciosa come quello inglese. Nel Duomo di Cassovia lo stile ogivale è adoperato liberamente, ma le sue masse sono disposte in modo che si possa abbracciarle d'uno sguardo solo; il gotico ungherese parla un linguaggio artistico chiarissimo, e l'aspetto esteriore dell'edificio ci fa sentire e capire anche la disposizione interna della costruzione, ciò che è un carattere essenziale della mentalità artistica ungherese; le singole parti architettoniche non si susseguono monotone l'una all'altra, ma sono liberamente connesse fra di loro. I particolari presentano una varietà mirabile, senza scapito però dell'unità. Le forme non sono irrigidite in formule ripetute, ma alimentano la fantasia creativa e l'arricchiscono di molte particolarità pittoresche. È un gotico speciale e tutto ungherese nella sua più bella fioritura. Uno stile individuale: lo stile del Duomo di Cassovia, che non si potrebbe immaginare in nessun'altra parte dell'Europa, in nessun'altra arte nazionale, perché è tanto locale, tanto radicato nel suolo magiaro.

Il Duomo e la città hanno avuto una storia comune; hanno vissuto, hanno sofferto e giubilato insieme. Il Duomo — fondazione di Lodovico il Grande, re d'Ungheria della casa Angioina

L'interno del Duomo di Cassovia

di Napoli — esprime degnamente l'alto livello della civiltà e dell'arte in questa gloriosa epoca della nostra storia, tanto strettamente connessa alla civiltà italiana. Lo scudo nella volta del coro testimonia del favore del re Sigismondo, il quale nel 1412 chiese artisti alla città di Cassovia per eseguire lavori nella reggia di Buda. Fu lui che ordinò di investire la metà delle dogane di Cassovia nella costruzione del Duomo e concedette ai mercanti locali l'esenzione dalle dogane in tutto il paese. La torre meridionale, rimasta tronca, ma senza dare l'impressione di essere incompiuta, è documento del mecenatismo di Mattia Corvino che, — come Sigismondo — visitò la città parecchie volte e nel 1460 vi dimorò tutto un mese. Fu Mattia Corvino che protesse Stefano da Kassa, uno dei migliori artisti dell'epoca in Ungheria, e lo fece lavorare nei castelli di Diósgyőr e di Buda, nonché a Vienna, da lui conquistata.

Al principio del secolo XVI il Duomo venne ancora arricchito con i lasciti di Giorgio Szakmáry, originario di Cassovia, vescovo di Cinquechiese, arcivescovo di Strigonio e cancelliere della corte, uno dei primi protettori dell'arte italiana del Rinascimento in Ungheria. Fece scolpire, tra l'altro, il bellissimo ciborio marmoreo in istile rinascimento nella basilica di Cinquechiese. La sua memoria è conservata nella città nativa nello scalone del palazzo municipale, in una lapide marmorea in purissimo stile italiano, ornata delle sue armi. Le donazioni del Szakmáry, nato da modesta stirpe, gareggiavano con la magnificenza del sovrano, ed anche più tardi molti borghesi di Cassovia fecero larghe donazioni, il cui uso, radicato in una vecchia tradizione della città, diventò quasi un dovere sociale da parte dei più agiati. Il Turco non giunse mai fino a Cassovia, ma il Duomo volle contribuire alla difesa contro il comune pericolo, offrendo nel 1526 gran parte dei propi tesori. Insieme con la città, il Duomo venne varie volte devastato da incendi, fra i quali il più memorabile fu quello del 1556 quando si liquefecero anche le campane, che vennero rifuse già nell'anno susseguente in una sola di 72 quintali, la cosidetta campana di Sant'Urbano, collocata nell'apposita torre massiccia al lato settentrionale della basilica. Fu al suono profondo e solenne di questa vecchia campana che l'11 novembre S. A. S. Niccolò Horthy, Reggente d'Ungheria, fece il suo ingresso a Cassovia tra l'indescrivibile entusiasmo della popolazione.

La torre settentrionale del Duomo ricevette nel 1690 una graziosa cuspide di rame, in istile barocheggiante dell'epoca di

Rákóczi, che fu rifatta in parte nel 1775. Le mura del Duomo vennero danneggiate dalle bombe delle truppe imperiali nel 1706. Nel 1834 un terremoto, nel 1845 invece un'inondazione danneggiarono il gran tempio che aveva già molto sofferto nei secoli precedenti, cosicché nel 1857 venne costituita un'apposita associazione per il suo restauro e s'incominciò ben presto anche a raccogliere fondi. Il primo restauro ebbe luogo tra il 1857—63 sotto la direzione dell'architetto Carlo Gerster, originario pure di Cassovia, il quale mantenne fedelmente la costruzione originale, ciò che non si potrebbe dire del secondo e radicale restauro, incominciato nel 1877 dall'architetto viennese Schmidt, continuato poi dal prof. Emerico Steindl di Budapest e terminato nel 1896, anno delle feste millenarie.

L'interno del Duomo, con i suoi immensi pilastri che conducono gli occhi in alto, con la fine nervatura gotica delle volte, con le tre navate incrociate dal largo transetto, dove si aprono cappelle laterali e nel piano superiore, delle gallerie, ci dà un'impressione ricca e variata, l'impressione di un interno mistico, ma ciononostante chiaramente logico e spazioso. Malgrado la schietta struttura ogivale, similmente all'architettura esterna, l'interno non è schematico e gretto, ma si svolge liberamente, ed invece di destare la sensazione deprimente di uno spazio racchiuso e limitato, solleva l'anima nella serena luce che lo inonda attraverso le vetrate multicolori. Le sculture interne vivono ; dai capitelli ci sorridono teste e figure, creature della fantasia medievale, o i caratteristici autoritratti scolpiti dei maestri che lavoravano alla decorazione del Duomo. Sulla parete della navata laterale veniva collocata, sotto un baldacchino con leggera guglia spirale, la statua di Sant'-Elisabetta d'Ungheria, patrona della Cattedrale ; sotto la galleria del coro invece sfilano le statue colorate ed intagliate in legno verso 1480, di tre altri santi ungheresi, Santo Stefano, Sant'Emerico e San Ladislao, tutti della casa reale di Árpád. Ma la scultura più gloriosa dell'interno è il mirabile tabernacolo gotico che si eleva quasi fino all'altezza della volta con la sua indovinata costruzione di innumerevoli guglie, opera geniale di Stefano da Kassa che fu anche capo dell'Opera del Duomo dalla metà del secolo XV in poi, quando, — sotto il regno di Mattia Corvino — l'Opera aveva il suo maggiore splendore. Già al principio del secolo Cassovia era il gran centro artistico di tutta l'Ungheria e questa sua egemonia, la città la conservò fino alla battaglia di Mohács. L'influsso artistico di Cassovia in quei cento anni varcava anche le

L'altare della «Visitazione»
nel Duomo di Cassovia
(1516)

frontiere del paese facendosi sentire soprattutto in Austria ed in Polonia. Maestri ed artisti di Cassovia trovarono lavoro non soltanto alla reggia di Buda ed altrove nel paese, ma anche nei paesi vicini. Alla chiesa di Santo Stefano a Vienna lavoravano parecchi scalpellini ungheresi ed in quest'epoca troviamo nella capitale d'Austria anche degli orafi e pittori di Cassovia. Il maestro Jacopo, sorto dalla bottega di Cassovia e stabilitosi poi a Vienna, portò l'alito fresco dei tempi cambiati nella plastica tedesca, irrigiditasi nel manierismo medievale, e la avviò ad un sano realismo ; l'attività di Jacopo da Kassa significa il principio di un nuovo periodo nella scultura tedesca. Accanto però agli ungheresi che lavoravano a Cassovia, troviamo artisti anche di altra nazionalità, fra essi dei polacchi, giacché tutta l'arte dell'Alta Ungheria, e specialmente quella delle provincie Szepes e Sáros, aveva i più stretti rapporti con l'arte polacca.

Nel Duomo di Sant'Elisabetta esistevano 27 ricchissimi altari, la maggior parte dei quali andò distrutta nell'incendio del 1556. Scamparono quattro soli, e un quinto con la rappresentazione del Cenacolo proviene da Bártfa (provincia Sáros). Ma anche questi quattro rappresentano degnamente l'alto livello della pittura e della scultura di Cassovia nei secoli XV—XVI. L'altare maggiore è quanto di più artistico e perfetto abbia creato l'arte di Cassovia, e possiamo dire senza esagerazione che è il maggiore e più bello altare a sportelli movibili di tutta la storia dell'arte. Con lo scintillare della sua cornice d'oro in istile gotico, con lo splendore delle sue statue — la Madonna fra Sant'Elisabetta d'Ungheria e Sant'Elisabetta biblica, madre di Giovanni Battista — collocate nella parte mediana, con i tre suoi grandiosi sportelli a ciascun lato, con la visione serena e ricca di colori delle sue 48 caselle, l'altare maggiore desta già da lontano una impressione affascinante e domina su tutto l'insieme artistico dell'interno. Le caselle raccontano, accanto alle scene della vita della Vergine e della Passione di Cristo, anche la vita di Sant'-Elisabetta d'Ungheria, interpretata poeticamente e con le suggestive espressioni della lirica religiosa, che è un carattere fondamentale e proprio della pittura di Cassovia. Questa tendenza ad una nobile espressione formale, ad una profonda spiritualità ed alla trasposizione del soggetto nel poetico, venne ancora rafforzata al principio del secolo XVI dall'influsso del Rinascimento italiano, di cui parlano le graziose ed altrettanto attraenti rappresentazioni sugli sportelli dell'altare della Visitazione, opere eseguite nel 1516

da Michele da Kassa. Questo pittore ha un senso speciale per il paesaggio lirico e nello sfondo paesistico delle sue pale d'altare, benché riproducano la mite ed ondeggiante regione della valle dello Hernád, si manifesta l'evidente influsso della pittura umbra, tanto affine all'animo artistico di Cassovia. Si può osservare, non solo nelle particolarità del paesaggio, ma anche nella modellatura della figura della Vergine, l'orma del Pinturicchio. L'analoga espressione della lirica religiosa caratterizza quest'eccellente pittore ungherese del Rinascimento come i pittori umbri, e così ai piedi dei Carpazi si abbracciano l'Umbria Santa e la devozione artistica, sviluppatasi intorno alla leggenda di S. Elisabetta d'Ungheria. L'animo di Cassovia propenso a meditazioni, dimostra del resto molte affinità con la terra di S. Francesco, di cui S. Elisabetta d'Ungheria è figlia spirituale e la maggior propagatrice dei suoi insegnamenti nell'Europa Centrale.

Il continuatore di questo orientamento è Michele Babocsay, il quale dipinge per il Duomo pure nel 1516 il quadro votivo del farmacista Michele Czottmann e della sua moglie. Questi due artisti iniziano la corrente italianizzante della pittura ungherese del Rinascimento, la quale però molto differisce tanto dalla pittura del Rinascimento germanico, quanto dai cosiddetti romanisti fiamminghi, riflettendo più da vicino lo spirito italiano: infatti gli ungheresi sono stati sempre fieri di meglio comprendere le rivelazioni del genio italiano. Non bisogna dimenticare che l'Ungheria fu il primo paese europeo che accolse ad accettò la civiltà e l'arte del Rinascimento italiano, precedendo così gli altri paesi europei, e che fu dall'Ungheria che il Rinascimento si diffuse nei paesi circostanti. Ricorderemo anche che nel secolo XVI si sviluppò appunto nell'Alta Ungheria, attingendo a fonti artistiche lombardo-venete, una speciale architettura del Rinascimento, diffusa anche nella vicina Polonia, dove si modificò poi in parte. L'attaccamento dell'arte ungherese e soprattutto di quella dell'Alta Ungheria all'arte italiana viene spiegato in ultima analisi dalle profonde affinità psicologiche esistenti fra i due popoli, dall'eredità pannonica della civiltà ungherese e dal felice, amichevole incontro della nazione italiana ed ungherese nei momenti più critici della storia. A tale incontro l'Ungheria deve con profonda riconoscenza le sue gioie di questi ultimi giorni, che hanno reso finalmente possibile di rialzare sulla torre del Duomo di S. Elisabetta d'Ungheria a Cassovia la bandiera ungherese composta dai tre stessi colori che risplendono in quella d'Italia.

TIBERIO GEREVICH

Kassai vekenyhár

Gerevich, Tiberio:

Il Duomo di Cassovia.

Corvina. Rassegna Italo-Ungherese. Nuova serie № 10. Nov-Dic. 1938

624 – 628. l. 3 képpel

RAPPRESENTANZA PER
L'UNGHERIA:

BUDAPEST, VI.,
LISZT FERENC-TÉR 11.

L'altare della «Visitazione»
nel Duomo di Cassovia
(1516)

Kassai tékeseghai

Corvina. 1938. 10. 27

Kassai nékescsjhár
főoltára

l. 1477

Hekler Ung
66. l.

...

...igler
[illegible] Evag 131–132 l.
...lasius Höfel 1839 árv. 13. szám. Egy
...gyobb, Mária koronázása – középszob-
...os oltár mozgatható szárnyai l. még 9. a–b.

...enthon RMF, 45 l (repr. Sz. István megh-
ův 22. kép, Kálvária 23. kép)

...rzeichniss einer Sammlung altdeutscher
Gemählde ... Bécs 1839.

...immel: Lexikon der wiener Gemälde-
sammlungen. II. kötet, München
1914, 175–176 l.

Kassai nőrendszyház

Nobrai

Dívald 1927

73. P.

Lássa Kezelő!

1. ja kérvény példányok a
kiküldöttnek kiadandók

Kassai wczesegyház

(dom)

1804-tól wczesegyház

Divald 1927

64, 65 l.

66, 67 l.

68, 69 l.

Érk: 1906 JUL 17.

mell. felz. mell.

Hárásbíróság!

Érk: 1906 JUL 23.

mell. felz. mell.

t Jánosné

alperes az A., alatti

en eleget nem tevén, tisztelettel esedez

~~kor. fill tőke, ennek~~

~~% kamatja~~

már megitélt és következő ujabbi, u. m.

. . . . . 4 kor. ÷ fill.

és benyujtása 1 „ ÷ „

0. fill . . 1 „ 40 „

. . . . . — „ — „

összesen . . 6 kor. 40 fill.

ejéig a kielégitési végrehajtást alperes

Kassai tehercsyhász

Emil Kassai egyhm

I. kötet

Szamos Éppel

tak helyet. Az apszisban Mária a
ti kis kupolában: a Szentlélek eljö-
Mihály arkangyal alakja disziti,
gyház püspükei, doktorai, a templom
k. A kupola - tehát a világot uraló
okon a négy nagy ünnep ábrázolása:
e, Bemutatás a templomban és Jézus
rnokot a lábmosás, a Keresztrefeszi-
te disziti.

kiderül, hogy az alakok és a jelene-
igondolt hierarchikus sorrendbe kö-
nstantinápolyban
n kialakult ennek egyházi " etikett-
n belül minden bibliai szentnek és tör-
és a sorrendnek a maga jelentősége.
rmalizmus évszázadokra megkötötte az
gyakran még Itáliában sem tudták ki-

A kassai Kálvária temploma.

Wick Rozália 28. l.

IV.

Trajcsik András ferencrendi atya 1748. ápr. 16-án bekövetkezett halála után, a kassai tanács állandóan gondoskodott arról, hogy a szt. Rozália kápolnának s a környékén lévő külvárosi lakosságnak saját lelkésze legyen. Erre különösen addig volt szükség, amíg Kassát falak övezték s kapui éjszakának idején zárva maradtak. A városi magisztrátus a kápolna épületét is gondos figyelemmel kisérte s példás kegyelettel buzgólkodott azon, hogy az jó karban tartassék s az utódok számára is sértetlenül megőriztessék.

A tanácsi jegyzőkönyvek és más levéltári okmányok érdekes és tanulságos adatokkal szolgálnak Kassa város eme nemes buzgalmáról. Méltó, hogy a továbbiakban összefoglaljuk e történelmi kútfőkben talált följegyzéseket, amelyek nemcsak a fogadalmi kápolna multjára vetnek világot, hanem város- és kortörténeti szempontból is becses és értékes adatok.

A városi protocollumnak egy 1749. április 14-én történt bejegyzéséből megtudjuk, hogy Barkóczy Ferencz egri püspök idejében a szt. Rozália kápolna egy új remetelelkészt kapott. Ez adat a következő:

„Pro Prandio Primitias celebraturo R. Eremicolae ad S. Rosaliam et Assistentibus futuro Die Dominico parando resoluti sunt fl. 8. d. — Justae vini N 50 a d. 18 et unus Antalco Cerevisiae.“

Magyarul: „A szt. Rozálián lévő remetének, aki első szentmiséjét fogja végezni, valamint az ezen résztvevőknek a jövő vasárnapon készítendő ebédjére, ki

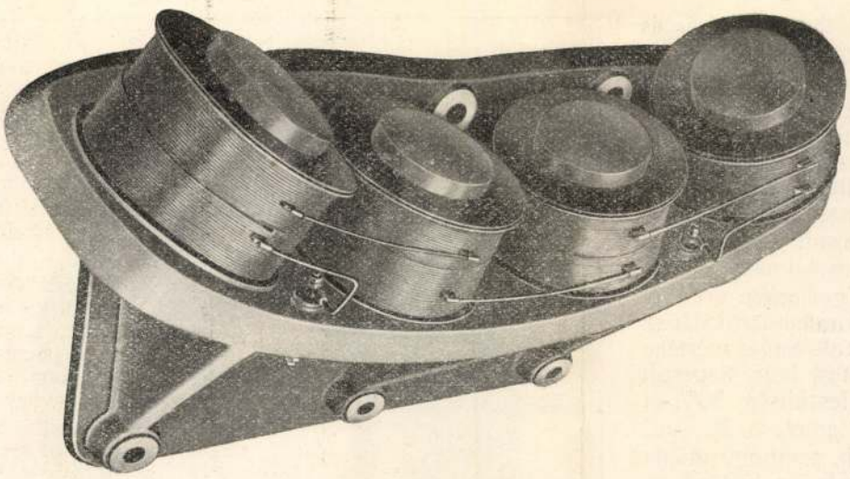

29. ábra. Az almissai generátor fékező mágnesei.

tén azonkívül a terelőlapátok elállításával nem is lehet teljesen lezárni a vízbeömlést. Az egymásrafekvő terelők hézagai közt áthaladó víz pedig rendesen elegendő arra, hogy a terheletlen gépet forgásában megtartsa. Avégből, hogy a vízbeeresztő főszelepet ne kelljen minden megállásnál lezárni és a gép kifutását bevárni, ajánlatos fékberendezést alkalmazni. A Ganz-féle villamossági részvénytársaság az arc-i és almissai generátorok részére elektromos, a castelmadamai épülő telep gépeihez mechanikai fékberendezést készített. Az elektromos fékezőberendezés a forgórész tengelyére ékelt fékkorongból és a fékező mágnesekből áll. A gerjesztett mágnesek a forgó tárcsában fékező tömegáramokat indukálnak és ezzel a forgórészt lefékezik. A fékmágnesbevonat gerjesztéséhez való áramot a gerjesztőgép szolgáltatja. Az almissai generátor fékkorongját a 28., a fékező mágneseket pedig a 29. ábra szemlélteti. A beszerelt fékelrendezést az almissai gép metszetrajza (l. a mellékletet) tünteti fel.

E fékkorong a forgórész mellett van a tengelyre ékelve, a fékmágnesek pedig köralakú öntöttvas ívre vannak szerelve és oldalt a gépgödör széléhez erősítve. Azt, hogy az ilyen nagy kerületi sebességű és tekintélyes lendítő nyomatékú forgórésznek mekkora a tehetetlensége, érdekesen mutatja a schnalsbachi generátor kifutási görbéje. A 30. ábrából láthatjuk, hogy a kerék, melynek $G\,D^2 = 200.000\ kg/m^2$ a lendítő nyomatéka, teljesen lezárt turbinával 500 fordulatról, több mint egy félóra, 36 perc mulva jött nyugalomba.

A fékezés a párhuzamos kapcsolásnál is igen jó szolgálatokat tesz, mert a siető gép fékezésével a párhuzam kapcsolás igen gyorsan végezhető.

A lefékezés hidraulikus úton a tengelyvégre ékelt kis ellenturbinával is végezhető. Ez érdekes szerkezeti elrendezést tudtommal a milanói Riva et Monoret cég alkalmazta; hogy milyen eredményel, azt nem tudom.

Az általánosabb vonatkozású főbb szempontok ismertetése után a schnalsthali telepről és generátorairól kívánok még részletesebben szólani. (Befejezzük.)

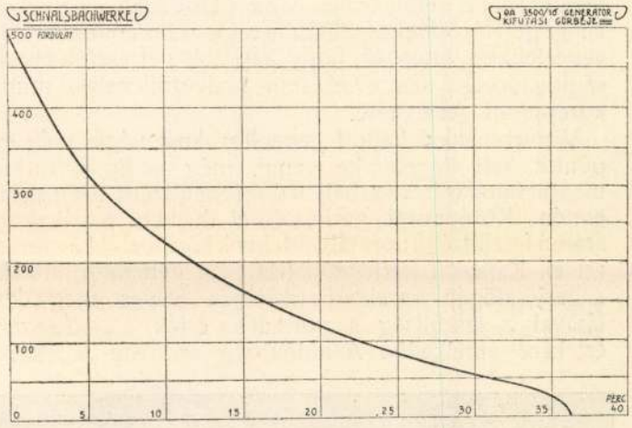

30. ábra.

A kassai szent Erzsébet-templom.

Mihalik József könyve.*)

A kassai dóm monografiájának története nem kevésbbé viszontagságos, mint volt a monumentális épületé, amely gótikus emlékeink sorában hatalmas arányai és művészi jelentősége tekintetében társtalanul áll. *Henszlmann* Imre, művészettörténetírásunk úttörő mestere, a dómról 1846-ban kiadott, kísérletszámba menő első munkájának megjelenése óta, szinte 1888-ban bekövetkezett haláláig, odaadó szeretettel foglalkozott szülővárosának főtemplomával. Doktrinér hajlamai azonban a kombinációk és elméletek útvesztőjébe sodorták, amelyből zseniálitása mellett sem tudta megtalálni a kivezető útat. A nagy mű, amelynek munkássága javarészét szentelte, legfőképpen azért maradt pusztán terv, amelynek megvalósításáról azonban Akadémiánk Henszlmann halála után sem mondott le.

A nagy feladat ekkor az Akadémia régészeti bizottságának fölszólítására *Czobor* Bélára hárult, a jó ízlésű egyházművészeti íróra. *Ipolyi* Arnoldnak ez a legkiválóbb tanítványa és méltó utóda azonban sohasem jutott abba a helyzetbe, hogy az élet gondjaitól menten egész erejét nagyobb szabású munkának szentelhesse s a kassai dóm monografiájának megírásához hozzá sem foghatott. Csak az illusztrálására szolgáló képanyag összegyüjtését kezdte meg, amelyet az Akadémia régészeti bizottsága halála után is nagy anyagi áldozatokkal gyarapított.

Nyolc évvel ezelőtt aztán, amikor az Akadémia megbízásából *Mihalik József* vállalkozott a monografia megírására, ennek ügye végre a megvalósítás stádiumába jutott. S ma a dóm művészettörténelmi jelentőségéhez méltó nagy munkának első része kezeink között van. a második rész anyagának összegyüjtésével már szintén végzett a kiváló szerző, aki két-három év alatt bizonyára ennek földolgozásával is elkészül.

Mihalik József első nagyobb, önálló kutatásokon alapuló munkája *Kassa város ötvösségének története* volt, amelylyel hatalmas barázdát szántott műtörténetírásunknak addig nagyrészt még töretlen mezejére. A mult század folyamán rendezett

*) *A kassai szent Erzsébet-templom.* A Magyar Tudományos Akadémia régészeti bizottsága megbízásából írta *Mihalik* József levelező tag. Első rész. 1 színes melléklettel és 48 képpel, Budapest. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. 1913. Nagy negyedrét. 112 lap. Ára 10 K.

1913 MMÉEKözl

tekintetbe vesszük azok mértékét is, úgy üresjárás és teljes megterhelés között modern telepeknél azt találjuk, hogy a fordulatszám ingadozása a feszültség nagyságát legfeljebb 5%, a váltakozóáramú gép armatura visszahatása pedig induktív megterhelésnél és körülbelül $\cos \varphi = 0{\cdot}8$ értékénél átlagban 20%-kal befolyásolhatja. Középponti gerjesztésnél tehát ha feltételezzük, hogy a gerjesztőgép feszültsége állandó, összesen 25%-kal változik a váltakozóáram feszültsége. Kapcsolt gerjesztőknél ehhez még a gerjesztőgép fordulatszám változása okozta megváltozása a gerjesztőáramnak is figyelembe veendő. Jól működő váltakozóáramú gépek karakterisztikájának hajlását figyelembe véve, ez utóbbi befolyásolás mértéke a gépfeszültségre 5%-ra becsülhető, úgy hogy kapcsolt gerjesztőknél az összes változás a feszültség 30%-át érheti el. Ez a különbség azonban, amely a 25%-ról a 30%-ra kiadódik, sokkal csekélyebb, semhogy miatta a többi előnyöket feláldozni érdemes lenne. Különösen akkor nem, ha magát az egész üzemet tartjuk szem előtt, amikor is kapcsolt gerjesztőknél az egyes generátorok egymástól való teljes függetlensége különösen indítás és megálláskor tűnik ki előnyösen, amennyiben középponti gerjesztésnél minden megindítás, vagy megállás a középponti gerjesztőgép terhelését tetemesen megváltoztatja és ezzel az üzemben maradó gépek feszültségét is befolyásolja. Azok a kísérletek, amelyeket a két gerjesztés összehasonlítására regisztráló Voltméterekkel végeztek, azt mutatták, hogy kapcsolt gerjesztők feszültségingadozása semmivel sem kedvezőtlenebb, mint a középponti gerjesztésé.

Vízturbinákkal hajtott generátoroknál végül még egy pontot kell figyelembe venni, még pedig a turbina megfutamodását a szabályozó mechanizmus üzemzavara esetén. Középponti gerjesztésnél ilyenkor a váltakozóáramú feszültség a normális értéknek körülbelül 1·8-szeresét éri el. Kapcsolt gerjesztőhajtás és a generátor, illetőleg a gerjesztőgép karakterisztikájának helyes megválasztásával a feszültség a normális érték 2·2—2·3-szeres értékére emelkedik. A különbség azonban a felsorolt

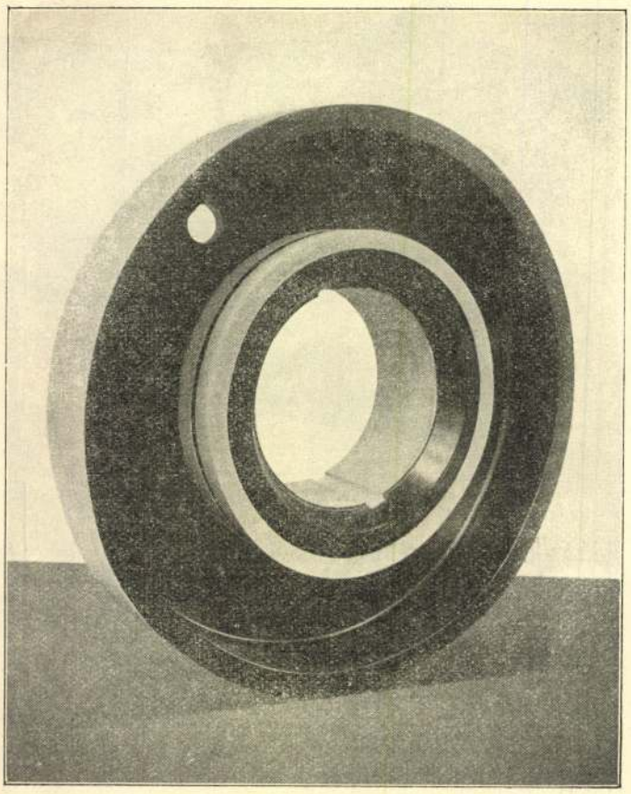

28. ábra. Az almissai generátor fékkorongja.

többi előnyökhöz képest szintén csak kisebb jelentőségű és nem teheti a kapcsolt gerjesztőhajtás előnyeit vitássá.

Kapcsolt gerjesztőhajtás esetén, amint azt már említettük, a gerjesztőgép forgórészét, ha az elrendezés megengedi, a generátor tengelyvégére ékelik. Ha azonban az elrendezés olyan, hogy a két tengelyvégen a hajtóturbinák foglalnak helyet, úgy a gerjesztőt az egyik turbina végéről hajtjuk meg. Ez esetben a gerjesztőt külön kell ágyazni. A tengelyvégre ékelt gerjesztő kommutátora mellett közvetetlenül az áramvezető gyűrűk foglalnak helyet és a mágneskerékhez való áramhozzávezetés az üreges tengelyen át történik. Ha azonban a gerjesztőt külön ágyazzák, úgy az áramvezető gyűrűket a forgórész, a mágneskerék mellé helyezzük.

Fékezőberendezés. A nagyobb teljesítményű turbinagenerátorok forgórészének a nagy kerületi sebesség következtében egyúttal igen nagy a tehetetlensége is, úgy hogy a vízlezárás után is még hosszú ideig forgásban marad a gép. Francisturbinák alkalmazása ese-

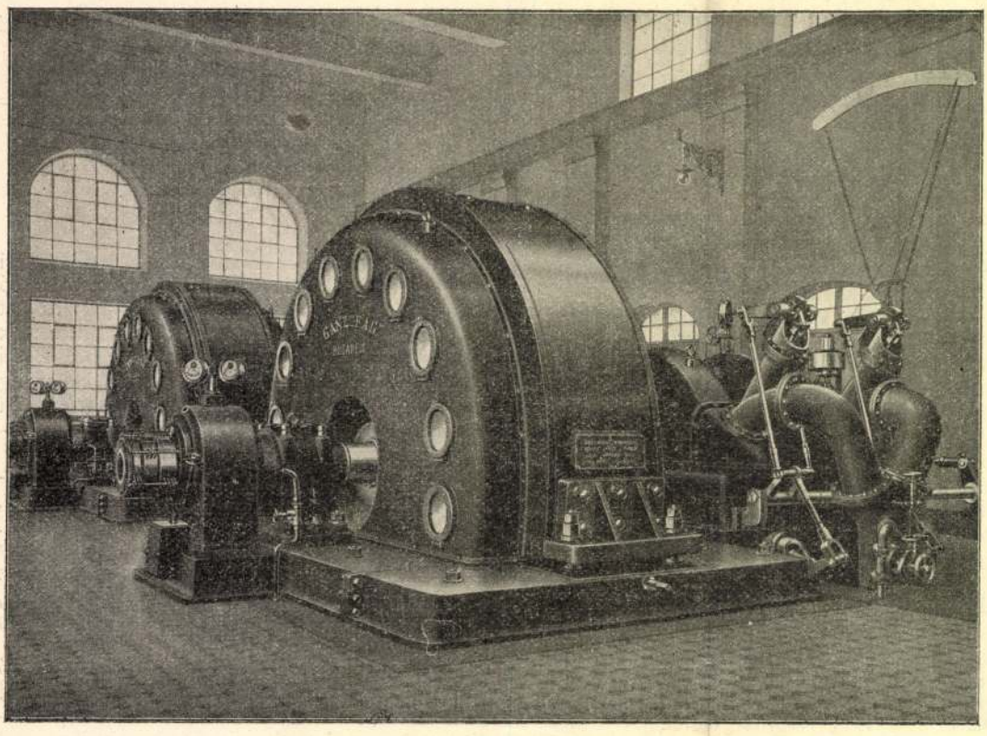

27. ábra. A schnalsthali középponti telep 8000 *KVA* teljesítményű gépei.

A tapadás (béton és vas közt) a nyíró szilárdságnál nagyobbra nem számítandó. A béton és a vas rugalmassági modulusainak viszonya $E_b : E_v = \frac{1}{12}$-re veendő.

Gerendák csak a két végükön alátámasztottaknak számíthatók, a hajlító nyomatékoknak a több támasztásból eredő csökkentése számításba nem vehető. Több támaszú *lemezek* nyomatéka egyenletesen megoszló teher esetére $\left(\frac{p\,l^2}{8}\text{helyett}\right)$ $\frac{p\,l^2}{10}$-re azaz 25%-kal kisebbre vehető, ha az alátámasztó oszlopok felett a lemez felső részében is vannak vasbetétek. A négyoldalt alátámasztott és keresztezett vasbetétekkel ellátott lemez nyomatéka $\frac{p\,l^2}{20}$-ra vehető. Vasbéton gerendákon fekvő lemezekből legfeljebb a gerenda 10-szeres szélességének megfelelő lemezrész vehető számításba a keresztmetszeti tényező számításakor.

A szabályzat továbbá a vasbétont homogén, elasztikus anyagnak tekinti; a béton húzó szilárdságát elhanyagolja; valamely szál feszültségét arányosnak veszi a semleges rétegtől mért távolságával; a béton rugalmassági modulusát pedig a megengedhető igénybevételek határán belül állandónak tekinti.

A 17. fejezet *a vasbéton oszlopokra* megállapítja, hogy csak olyan magasságokban használhatók, amelyek a legkisebb oldalnak, vagy átmérőnek 12-szeresénél nem nagyobbak. A vasbetétek kereszt irányban összekötendők.

Az utolsó fejezet szerint az építőhatóság a vállalkozóval kellő időközökben az épület tetszőleges helyén a számított terhek *3-szorosával* terhelő próbát végezhet, amely próba alatt a szerkezeteknek semmiféle károsodásodást szenvedniök nem szabad.

II. A svájci ideiglenes normáliák vasbéton építkezések tervezésére, elkészítésére és ellenőrzésére.

1. fejezet szerint e normáliák olyan vasbetétes béton szerkezetekre vonatkoznak, amelyekben a vasbetétnek jelentékeny szerepe van a teherhordásban.

2. fejezet a statikai számítás irányelveit tartalmazza. Minden vasbéton szerkezet számításában feltüntetendő a vasbéton szerkezet saját súlya, a többi állandó teher és az esetleges dinamikai hatások számbavételével az esetleges terhelés.

a) *Hajlított részek* számításában a legkedvezőtlenebb terhelések hajlítónyomatékait és nyíróerőit kell megállapítani. Tökéletes elméleti befalazás és többtámaszú gerendák esetében csak a reakciók helyén levő keresztmetszeteket szabad az elasztikus szál elmélete szerint számítani; a tartó közepén a szabadon alátámasztott gerendák nyomatékát legfeljebb 20%-kal, illetőleg a befalazások nyomatékának legfeljebb $^2/_3$-adával kisebbíthetik.

b) *Oszlopokat* excentrikus terhelésre kell számítani.

c) *A belső erők*, illetőleg *feszültségek* számítására vonatkozó föltevések: a *béton* homogén anyag és a vasbetétek keresztmetszetüknek 20-szorosával veendők számításba; a *húzott vas* méreteit úgy számítjuk ki, mintha a béton húzást nem venne föl; a *nyomott vas* kihajlásra számítva 20-szor annyi nyomást vesz fel, mint a béton.

d) *Megengedhető igénybevételek:* a béton nyomó igénybevétele 35 *kg cm*²-enkint, a béton nyíró igénybevétele 4 *kg cm*²-enkint, a vas húzó igénybevétele 1300—5. σ_{bh}-enkint, ahol σ_{bh} a bétonnak kiszámított elméleti húzófeszültsége homogén anyagot föltételezve; közelítő számításokban pedig, a vas húzó igénybevétele gerendákban 1000 *kg cm*²-enkint, a vas húzóigény bevétele lemezekben 1200 *kg cm*²-enkint, a vas nyomóigénybevétele pedig 700 *kg cm*²-enkint, vagy 4-szeres bizfosság kihajlással szemben, kihajlás hosszául a keresztkötések távolságának felét számítva.

3. fejezet az anyagok minőségét köti ki.

Vas-betétül csakis *folyasztott vas* használható, amely a hidakra és tetőkre fennálló szabályzat követelményeinek és szilárdsági próbáknak tegyen eleget.

Cément. Csakis a normáliáknak megfelelő portlandcément használható.

Homok és kavics tiszta és földtelen legyen.

A béton úgy keverendő, hogy 1 *m*³ kész bétonban legalább 300 *kg* cément legyen; a keverés lehetőleg géppel végeztessék 28 napig nedves levegőn állott béton próba (16 *cm*-es kocka vagy 36 × 12 × *cm*³ méretű prisma) legalább 160 *kg/cm*²-enkénti nyomószilárdságot adjon.

4. és 5. fejezet a készítésre, az ellenőrzésre és átvételre vonatkozik. A vasbetétek használat előtt a rozsdától megtisztítandók és elhelyezésük a terveknek lehetőségig tökéletesen megfeleljen.

A mintaállványok leszedése előtt a béton keménysége megvizsgálandó. A leszedésnek a csömöszölés elkészülte után 3 *m* nyíláson belőli tartók és lemezek esetén 10 napon belől; 3—6 *m*-es nyílások és oszlopok esetén 20 napon, nagyobb nyílások esetén 30 napon belől *nem* szabad megtörténnie. + 5 *C* hőfokon alul ezek a terminusok meghosszabbítandók. Több emeletes magas építményeken ez az állványleszedés felső emeletről lefelé menve végezendő.

A készítés csakis kellő szakismeretekkel rendelkezőkre bízható és a tervekkel folyton ellenőrizendő, valamint a béton keverése is.

A próbaterheléskor a méretezés alapjául szolgált hasznos terhelésnél legfeljebb 50%-kal nagyobb alkalmazható és a próbaterhelés csak 45 napos keményedés után végezendő. A besülyedések a terhelés egész folyamán a lehetőségig pontosan mérendők.

A 6. fejezet *kivételes* esetekben megengedi a fenti normáliáktól az eltérést is, ha beható kisérletek és kompetens szakemberek ítéletei azt indokolják.

(*Engeeniring Record* 1903. és *Schweizerische Bauzeitung* 1904. évf. után.) *Bresztovszky Béla.*

Kassai építőmesterek.[1]) A kassai ev. református templomon az egyház levéltárában levő okiratok szerint *Brada Kőmíves* János és *Rainer* Boldizsár is építkeztek. A templom ma az Orsolyarendű apácák tulajdona.

Midőn a sz. Erzsébet templom, mintegy 150 év mulva, mely idő alatt a luteránusok isteni tiszteletének volt színhelye, ismét a katholikus egyház kezére került, már ekkor — az 1673-ik évben [2]) — felmerült a terv, hogy Mária tiszteletére emlékoszlopot emeljenek. Tököly, majd II. Rákóczy Ferencz szabadságharcai s a polgárság elszegényedése a létesülésnek évtizedekre gátat vetett s az oszlop csak 1723-ban készült el.

Talapzatának homorúan kanyarított három oldalát veres rézből vert, domborművű táblák ékesítették: az éhség, dőghalál és háború allegoriái s jelenleg a kassai Muzeumban őriztetnek Mesterük valószínűen *Szilassy* János kassai ötvös. A talapzaton ezüstözött felhőkkel borított oszlop emelkedik s a felhőkből 32 szárnyas angyalfő tekint elő. Az oszlop tetején földgömbön a csillagkoszorús Szűz, amint lábával a kigyóalakba öltözöft Sátánt eltiporja. A talapzat volutás sarkain sz. József, sz. Márton és sz. László szobra őrködik, míg az emléket körülkerítő s vasrácscsal egybekapcsolt oszlopokon sz. Ignác, sz. Mihály, Gábor arkangyal, Xaveri sz. Ferenc, sz. Erzsébet, nepomuki sz. János és sz. Borbála szobra állt, melyek közül csupán a két női szent maradt korunkra. Az egész emlékmű magassága 11 *m*, a trilobus sugara 3 *m*. Az emlék alkotója *Tornyosi* Tamás építőmester volt. A szobrok mesterét talán *Griming* Simon képfaragóban kereshetjük, aki 1723-ban lett Kassa polgára s mint kőfaragó legény Tornyosi szolgálatában állhatott. *Griming* 1733-ban az eperjesi, sz. Józsefről nevezett ferencrendű kolostor részére faragott szobrokat.

Az emlékművet a 19-ik században két ízben is restaurálták. 1856-ban *Kristóf* János képfaragó vésője a szobrok arcát sem kímélte; 1881-ben *Fröde* Vilmos dómépítő felügyelete alatt újították meg; valószínű, hogy 1872-ben is újításnak vetették alá.

Az emlékmű felállításának eszméje a barok uralma alatt fogant meg s ebben a stilben is épült fel. A főalak azonban már a leszűrődött vallási buzgalom korában létesült s nem a harcoló, hanem az uralomra jutott egyház szentjét ábrázolja, mikor a háborgó indulatok elcsendesednek. Elmultak az idők amidőn: „... csak két vagy három ember valahol összegyül, varga, csizmadia és akármi emberek is, — mindjárt csak az religio dolgát forgatják, egymást káromolják“.[3]) *Bernini* hatásvadászó iskolájának csak halvány nyo-

[1]) Kassa v. lt. 19456. sz. a.
[2]) Lásd a Közlöny ez évi II. és III. füzetét.
[3]) Kassa v. jegyzőkönyve, 1637. április hó 21.

Magyar Mérnök és Építész Egylet Közl. 1904.

Ime az ivóvíz-elmélet átalánosan vallott csalhatatlanságának a titka. Nézzünk felületesen; minden körültekintéstől óvakodjunk; keressünk valamely célunkat támogatni látszó adatot, ha még oly jelentéktelen is; ennek relációjára esküdjünk. Ha így járunk el, az ivóvíz elméletét mindenkor diadalra juttathatjuk; ha pedig ezt tesszük, egynéhány közmű hitele tönkre fog ugyan menni, de biztosítva vagyunk arról, hogy munkálkodásunkat alaposnak, jól átgondoltnak, szakszerűnek, becsesnek, kitűnőnek, magasztosnak és a többi mindenféle ezekhez hasonlónak fogják elösmerni.

*

Amidőn programmom minden pontját letárgyaltam, tanulmányomat befejezettnek tekinthetem.

Ha sikerült beigazolnom, hogy az ujlaki rétegek valóban érintettek voltak, hogy ennek az állapotnak megszüntetésére, öntudatos intézkedések történtek, hogy a réteg orvosoltatott is, még pedig az öntudatos intézkedések útján, és hogy mindezek az állapotok és munkálkodások a közt károsan nem érintették; a kitűzött célt elértem s tanulmányomat eredményesnek ítélhetem.

Tudom, hogy ezeket a végkövetkeztetéseket, rövidebb úton is megnyerhettem volna, feladatomul azonban, nem az alakulás jellegzetes mozzanatainak ösmertetését, hanem minden részletében való megvilágítását tekintettem.

Ha ily végigvezetett megfigyelésekkel bőven rendelkeznénk, a körvonalak megrajzolása elegendő lett volna, azonban ma még a nagyban végzett kisérletek kellő számát nélkülözzük, s ezért a részenként való boncolást célravezetőbbnek tartottam. Ha a tárgy ily módon veszített is érdekéből, de alkalomadtán több felvilágosítást fog nyujthatni, mert konkrét esetek megítélésekor a másutt tapasztaltaknak éppen legapróbb részletei adják a leghasznosabb útmutatásokat.

Éppen ez okból közöltem szószerint, az állapotnak, az illető forumok előtt való ösmertetését, amelyek így adhatnak csak tiszta képet a céltudatosság mértékéről. Az átalános tapasztalatok szerint ugyanis, különösen hivatalos jelentésekben gyakran találkozhatunk azzal a nem mindenkor szükséges körültekintéssel, talán jobban mondva, határozatlansággal, amelynek alapján, a nyert eredményt, bármilyen legyen is az, előrelátottnak állíthatják. Az előrelátás valódi mértéke csakis a szószerint idézett eredeti véleményből ítélhető meg.

Hogy a bakteriológiai eljárást ebben a tanulmányomban is erősen birálom, ennek jogosultságát eléggé megokoltam ugyan, annyit azonban még szükségesnek látok megjegyezni, hogy mivel eddigi összes tapasztalatom ez eljárásnak megbízhatatlanságáról győz meg, nem alkudnom, hanem a köz jól felfogott érdekében, a bakteriológiai vízvizsgálatok reformálásáért küzdenem kell. Ama nagy különbség következtében, amely még ma a mérnök alárendeltsége és a bakteriológus fennhatósága között nyilvánvalóan létezik, a hatalmasok tévelygései ellen, az ez idő szerint még gyengébb fél, másként mint elkeseredetten nem harcolhat.

Hogy mindakettő, t. i. mind a szóbanforgó eljárásnak reformálása, mind a mérnökség illetékességének elösmerése be fog következni, az már ma is teljes biztossággal előrelátható. A mind szélesebb mederben mozgó biológiai vizsgálatok útján újabb látópontok keletkezvén, ennek az előbb említett irányban már is igen nagy és üdvös hatása várható, az utóbbihoz pedig nem kell egyéb, mint hogy a mérnökök, a vízvizsgálatok értékét, minden irányítónak figyelembevételével, önállóan ellenőrizzék és így szerzett tapasztalataiknak szabadon kifejezést is adjanak.

A miként jó és helyes, hogy a mérnök szolgáltatta termék kielégítő voltát a köz érdekében ellenőrizzék, éppen ebből a szempontból szükséges és mellőzhetetlen, hogy az ellenőrök tevékenysége is állandóan felülvizsgáltassék. Ennek a feladatnak az felelhet meg legjobban, aki a műnek egész rendszerét a legkisebb idegszálig ösmeri és a viszonyok legcsekélyebb változásának hatását a legvégső határokig biztosan követni tudja. És ezt nem is lehet mástól, mint a mérnöktől elvárni, mert abban a bonyolult szervezetben, amit vízműnek neveznek, tapogatózhatnak ugyan sokan, de öntudatosan csak azok tájékozódhatnak, akik az ehhez szükséges és elengedhetetlen műszaki tudást alapjaiban bírják.

SZEMLE.

I. Mű- és középítés.

Szabályzatok vasbéton építkezésekhez. [1] *I. New-York város szabályzata.*

New-York az első város, amely a vasbéton építkezésekre alapos és szakszerű szabályzatot alkotott, amelynek rövid tartalmát nem lesz fölösleges — átalános érdekénél fogva — itt is ismertetni.

A szabályzat első négy fejezete meghatározza *a vasbéton fogalmát* és tartalmazza *a hatósági engedély föltételeit.*

a) A szabályzat értelmében vasbéton (concrete steel) tetszőleges alakú vasakkal megerősített olyan bétonkeverék, amelyben a vas a húzó igénybevételeket veszi föl és a nyíró szilárdságot növeli. Ha valamely vasbéton rendszerrel olyan építményt szándékoznak emelni, amelytől az építésrendőri szabályzat tűzbiztosságot követel, a készítendő szerkezeteknek az építésrendőri hatóság rendelete szerinti tűz- és oltópróbát kell kiállaniok. Építő engedélyek csak akkor adhatók meg, ha a béton összetételére vonatkozó adatokat és teljes részletrajzokat — speciell a vasbetétekről is — benyujtják. Készítéskor a munkásokat szakértő felügyelő vagy előmunkás vezesse.

A következő 5 fejezet (5—9.) rendelkezik a használandó *anyag minőségéről.*

b) A bétont *nedvesen* kell keverni 1 r. cémentből, 2. r. homokból és 4 r. tört kőből vagy kavicsból és 28 napi keményedés után minimum 141 *kg cm*²-enkinti nyomó szilárdságot kell adnia, amit az építőhatóság kisérleteivel kell igazolni. A bétonhoz csakis legjobb *portlandcément* használandó, amelynek legkisebb húzó szilárdsága; a következők: 1 napi keményedés levegőn 21 *kg cm*²-enkint, 1 nap levegőn és 6 nap víz alatt 35 *kg cm*²-enkint, 1 nap levegőn és 27 nap víz alatt 42 *kg cm*²-enkint.

Esetről-esetre egyéb próbák is követelhetők az *American Society of Civil-Engineers* szabályzatai alapján.

A *homok* tiszta, éles, agyagmentes legyen. A kavics, vagy tört kő szemek 19 *mm*-es gyűrűn átmenjenek. Más anyagra külön engedély kérendő. A *vas* feleljen meg az építő hatóság eddigi szabályzatainak

A 10—16. fejezetek *a megengedhető igénybevételeket* írják elő és a *számítás alapját.*

A béton nyomó igénybevétele hajlításkor 35 *kg cm*²-enkint, a béton nyomó igénybevétele tiszta nyomáskor (oszlopok) 25 *kg cm*²-kint, a béton nyíró igénybevétele 3·5 *kg cm*-²enkint, a vas húzó igénybevétele 1125 *kg cm*²-enkint, a vas nyíró igénybevétele 703 *kg cm*²-enkint.

[1] V. ö. Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 1902. IX. füzet: *„Adatok a födémpróbák kérdéséhez".*

mait fedezhetjük fel a szobron; a képfaragó elkerülte a barok ízlés túlzásait s Máriája nyugodt, szinte classicus formában jelenik meg.

Az *epoque romantique* jelentősebb építőmestere Kassán *Fischer* József volt; ő építette az u. n. Vitéz-házat is. *Kemény Lajos.*

II. Út- és vasútépítés.

Pályaszínben fekvő útátjárók kiküszöbölése a bajor államvasutaknál. *Weikard és Ebert* bajor építő tanácsosok az *Organ für die Fortschritte des Eisenbahnwesens* c. havi folyóiratban részletesen fejtegetik a pályafelügyeleti szolgálat egyszerűsbítésének és az alul- és felüljárók építésének kérdését.

A bajor államvasutak már mintegy 12 év előtt elhatározták, hogy a pályaszínbeni átjárókat fokozatosan kiküszöbölik és hogy új vonalak építésénél, vagy vonaláthelyezéseknél ily útátjárókat egyáltalában nem létesítenek.

A kiküszöbölést a legélénkebb forgalmú kétvágányú pályákon kezdték meg. Oly vonalakon, melyeket egy vágányúról két vágányúra építettek át, ugyancsak kiküszöbölték a pályaszínben fekvő átjárókat. Ez utóbbiaknál olcsó eszközökkel is történhetett az átépítés, mivel az építés folytán személyzet, valamint az építéshez szükséges fölszerelés rendelkezésre állott, sőt legtöbb helyen elegendő töltésanyag is volt kéznél.

Az útátjárók kiküszöbölése a helyi viszonyok szerint a következő ötféle módon történt és pedig:

1. pálya aluljáró építésével,
2. pálya felüljáró építésével,
3. párhuzamos utak létesítésével,

A kassai Mária-oszlop. (1723.) Magassága 11 *m*. A talapzat sugara 3 *m*.

4. kisebb területek megszerzésével, amely területek miatt az átjárást meg kellett engedni és amelyek birtokba vétele után az útátjáró megszüntethető és végül

5. az érdekelt községekkel és birtokosokkal kötött egyezséggel, melynek értelmében azok az útátjáró használatáról lemondanak.

A bajor államvasutak hálózatán az említett 12 év alatt *665 pályaszínben fekvő útátjárót küszöböltek ki,* ami által 338 őrhely volt beszűntethető.

A kiküszöbölés különböző módjaira nézve szabványterveket állapítottak meg, különösen a pályafelüljáró és aluljárók építésére. Az útaluljárókat mindenütt kavicságyát vezetéssel lélesítették, aminek nagy előnyei ma már kétségbevonhatlanok. Ezáltal t. i. a pálya felépítményét változatlanul átvezetik, a vonatok kevesebb zajjal haladnak át a hidon, a dynamikai hatások csekélyebbek, a tűzveszélyes faalkatrészek elmaradnak, végűl pedig a lokomotivról és kocsikról lecsepegő tisztátlan folyadékok nem rongálják a szerkezetet. Az az előny is megvan a kavicságy átvezetésnél, hogy ferde áthidalásnál a talpfákat nem kell ferdén vagy legyezőalakúan elhelyezni.

Az aluljáróknál kétféle szerkezet van használatban, mindkettő vasszerkezet. A vasszerkezetet rendesen már szögecselve készen hozzák az építés helyére. Kis nyilású aluljáróknál a vasszerkezetre egy lapos vasakkal körülfogott kavicsszekrényt helyeznek. A víztelenítést úgy érik el, hogy az egész áthidalást 10‰ esésben készítik. Nagyobb nyilásoknál a hídközéptől két oldalra történik a lejtés. Ily esetekben különben a második elrendezést használják, amelynél a 0·67—0·75 *m* távolságban lévő főtartókat bétonréteggel borítják, amelyre még asfalt nemezlapok jönnek, amelyek a kavicságyat tartják. A kavicságy vastagsága a szerint, hogy fa vagy vastalpfák használtatnak 300 és 350 *mm* között váltakozik. A béton felszíne a tartó felszínénél 50 *mm* magasabbra jut, hogy a vasszerkezet jól meg legyen védve.

A legtöbb útaluljáró a forgalom teljes fenntartása közben létesült. A vasszerkezetet állványon fölszerelték, betonnal felöntötték és a béton megkeményedése után a szerkezetet két vonat között helyére tolták. Két vágányú pályán a szerkezetet két részben, két oldalról tolták helyére.

Ahol nagyobb szélességű utakat kellett áthidalni, ott pillérekkel elosztották a nyilást abból a célból, hogy az építési magasság lehetőleg minimum legyen és így a költségek is a rendes keretben maradjanak.

Az útfelüljárók bétonból vagy terméskőből készülnek, sőt nem ritkán salaktéglából is. Ha a szerkezeti magasság korlátolt, akkor a vasbéton elrendezés célszerű, hasonlóan az aluljárókhoz. A bétontakaró nak itt az a fontos célja, hogy megvéd a lokomotiv savanyú gázaitól. A kocsiutat kikövezik és a hézagokat asfalttal kiöntik, nehogy a víz a bétontakaróra jusson.

A boltozott felüljárók számára vasállványzatot állítottak össze, melyek a külömböző alakú egyenes és ferde boltozatok céljaira használhatók. Az állványzat súlya a felhúzó szerkezettel együtt 12250 *kg*, beszerzési ára 6400 márka. Felállítása és szétszedése a rendelkezésre álló vonatközök szerint 1—3 napig tart és 50—80 márkába kerül. Ezekkel az állványzatokkal, melyek könnyen szállíthatók is, igen jól és gyorsan dolgoztak és rövid idő alatt igen sok boltozott, felüljárót építettek.

A rövid néhány évi tapasztalat bebizonyította, hogy egyrészt a vonatforgalom biztossága növekedett és a közúti forgalom kényelmesebb és biztosabb lett, másrészt a nagymérvű személyzet csökkentés révén tetemes megtakarítást értek el. *N. T.*

Egysínű vasút. Páris környékén most kisérletek folynak egysínű vasutak létesítésére, a melyek levelek, újságok és postacsomagok szállítására fognak szolgálni. Első sorban Párisból Marseillebe akarnak egy vonalat építeni, a melyen a fővárosból a földközi tengeri kikötőbe 8 óra alatt fognak leveleket stb. szállítani. Ez az új postavasút alaposan meg fogja változtatni az üzleti forgalmat, mert virágot, gyümölcsöt, főzeléket, tojást és más élelmiszert igen gyorsan és olcsón fognak szállítani és e mellett a feladás és átvétel is sokkal gyorsabban fog történni. *N. T.*

Osztrák vasutak forgalma 1903-ban. Ausztria összes vasútjain 167,217.220 személyt és 111,569.292 *t* árút szállítottak. Az összes bevétel 641,621.897 korona volt, az 1902. évi 632,144.617 koronával szemben. Minthogy Ausztria vasútjainak teljes hossza 1903-ban 20.267 *km*, 1902-ben pedig 19.851 *km* volt, ezért az átlagos *km*-kinti bevétel 1903-ban 31.659 *K*, 1902-ben pedig 31.845 *K* volt, ami 0·6% csökkenést mutat. *N. T.*

A Valtellina és Albula-vasút összeköttetése. Az Albula-vasút kiépítése folytán az Engadin völgye rendes összeköttetést nyert Svájczczal, Németországgal és Ausztriával, ami által e vidék gazdasági fejlődése biztosíttatott. Minthogy most az Engadinnak Tirollal való összeköttetését is tervezik, az olasz Valtellina völgy lakói attól félnek, hogy ők észak felől teljesen el lesznek zárva a világforgalomtól. Ez okból az érdekeltek a Valtellina völgy sondriotiranói vonalának az Engadin völgy Albula vasútjával való összeköttetését szorgalmazzák. Érdekcsoport is alakult már, mely az új vasút létesítése iránt a szükséges lépéseket megteszi. *N. T.*

Arth-Rigi-vasút. Az Arth-Rigi-vasút alsó részét közelébb villamos üzemre átépítik, úgy, hogy Arth községtől See-Goldauig villamos vasút fog közlekedni. A költségekhez, melyek nagyrészét Arth község fogja viselni, a Gotthard-vasút 70.000 frankkal járul hozzá, azzal a föltétellel, hogy a forgalmat e vonalon megjavítják. Ennélfogva az Arth-Rigi-vasút az eddigi 8—9 vonat helyett 16 vonatot fog naponta járatni. *N. T.*

Baikal-vasút. Az orosz-kinai közvetlen összeköttetésnek egyik akadálya a Baikal-tó, amelyen eddig gőzkomp vitte át a vonatokat. Az utóbbi két évben azonban nagy részben megépült a Baikal-vasút, mely a tavat nyugot és délfelől megkerüli. A vonal *Baikal* állomásból indul ki, az Angara-folyó torkolatánál, mig a végpont *Myssowajá*-nál van. Ez a körvonal 260 *km* hosszú, melyet két részletben építettek. Az egyik a 85 *km* hosszú baikal-kultuki vonalrész, a másik a 175 *km* hosszú kultuk-myssowajai vonal; ebbe bele van számítva a kiágazás Tanchojba, a tó partjára, ahol kikötő berendezés van és a honnan a gőzkompok közlekednek. E gőzkompok a baikal-körvasút üzembevétele után is forgalomban maradnak, hogy esetleges forgalmi akadályok alkalmával az üzem fennakadást ne szenvedjen.

Baikal és Kultuk között a vonal vadregényes tájon halad át, félemletes sziklák és meredek hasadékok között. E vonalrészen 32 alagút van összesen 5870 *m* hosszban, továbbá 210 műtárgy, melyek nagyobbrésze már elkészült. Mindamellett rendkívül magas töltések és bevágások vannak, amit az itteni kedvező geológiai viszonyok megengedtek. Az alagutak mind ki vannak falazva, bár az eredeti tervezet szerint csak 1950 *m* hosszban kellett volna az alagutakat kifalazni. A töltés koronája átlagban 9·6*m*-re fekszik a Baikal-tó vízszine fölött.

Kultuktól Myssowajaig a vonal elhagyja a hegységet és többnyire dombos vidéken halad át. E részen csak egy 78·94 *m* hosszú alagút van; azonban igen sok hegyi patakot, mocsarat és árteret hidal át e vonal.

Az egész 260 *km* hosszú körvasútnak költsége mintegy 112,930.000 márkára, vagyis *km*-kint 434.800 márkára van előirányozva. Előmunkálatokra és geologiai vizsgálatokra 1895-óta 2,150.000 márkát adtak ki.

A töltések koronaszélessége 5·54 *m*, a sziklába vájt bevágások szélessége pedig 5·33 *m*. A legkisebb kanyarulati sugár 320 *m*, a legmeredekebb emelkedés 8‰. A felépítmény 32 *kg*os sinekből áll.

A mozdonyszinek és műhelyek téglából készültek, az állomási épületek azonban fából. A vashidak folyasztott vasból kőpillérekkel. Az alagutak két vágányszélességre vannak építve, de egyelőre csak egy vágányt fektetnek le. Átlag minden 12 *km* távolságban van kitérő. A vonalon 24 óra alatt mindkét irányban 14—14 vonat fog közlekedhetni; egyelőre azonban csak 7—7 vonat járatását tervezik. Az építkezés bejezése, mely 1902-ben kezdődött meg, a folyó év

Kassai könyvkötők

articulusai.

1705. 2-r.

Debreceni ref. föisk.

Nagykönyvtára

Romhányi

276. l

73.

VI.

KASSA SZT ERZSÉBET - D 614

Struhár, Alojz: Prinzipien des geometrischen Systems und der Konstruktion gotischer Masswerke

Ars 9-10. 1975-1976, 259-328

PETROVÁ-PLESKOTOVÁ, ANNA:
BRATISLAVSKÍ VÝTVARNÍ UMĚLCI
A UMĚLECKÍ ŘEMESLNÍCI 18.
STOLETÍ

ABS 4. 1970, 1-2. DR

II. Rákóczi Ferencz vallásos élete és munkái. Irta *Fraknói* Vilmos; ára 1 korona.

Rákóczi! Regényes szinmű 3 felvonásban. Irta *Erdősi* Károly; ára 80 fillér.

II. Rákóczi Ferencz élete, irta dr. *Sziklai* János; ára 24 fillér.

Mindhárom füzet a Szent István-társulat kiadásában jelent meg Budapesten.

Endrődy Sándor: *Kurucz Nóták* Egy koronás kiadás, Budapest, Athenaeum.

EGYVELEG.

* **A skót nyirfajd**-vadász-telepeken évenként átlag 9.720,000 korona haszonbért fizetnek. A bérlők többnyire angol főurak.

A legujabb amerikai összetételü, divatos kellemes. vonzó illatot árasztó parfeum a «*Diana varfeum*», Urak, hölgyek egyaránt csodákat beszélnek a pikáns, elbüvölő illatáról, melyet a pesti uri hölgyek egyszerre felkaptak. Eredeti 5 koronás nagy üvegekben szállitja a magyarországi fóraktár Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Budapest, Károly-körut 5.

Bob-hashajtó a legkellemesebb (10 fillér.)

HALÁLOZÁSOK.

Elhaltak a közelebbi napokban: Bessenyői Beöthy Béla 63 éves korában Törtel községben. — Kraner József nyug. cs. és kir. alezredes 69 éves korában Kolozsváron. — Hadpataki Pataky Menyhért, nyug. törvényszéki biró, ügyvéd, megyei bizottsági tag, 55 éves korában Beregszászon. — Csikszentsimoni Endes József 48-as honvédőrnagy, volt cs. és kir. főhadnagy 90 éves korában Csikszentsimonban. — Eberling József mérnök, bor-nagykereskedő 61 éves korában Budapesten. — Malatini Malatinszky József a Lengyel- és Magyarország közti új apátság czímzetes apátja, székesegyházi főesperes és kanonok, Nyitra vármegye bizottsági tagja, 77 éves korában Nyitrán. — Miklós Gábor, Deés város főpénztárosa. — Borsovai Kórody Sándor ügyvéd, beregmegyei nyug. árvaszéki ülnök, máramarosszigeti jogakadémiai rendes tanár s a beregi református egyházmegye világi tanácsbirája 64 éves korában Mezőkászonyban. — Varasdi Horváth Mihály magánhivatalnok 22 éves korában Budapesten. — Sarbó Vilmos, a Foncière biztosító társaság alelnöke 77 éves korában Budapesten. — Simaházi Totth Móricz 65 éves korában Budapesten. — Scheinberger Ernő, nyug. kir. mérnök, az Első Magyar Ált. Bizt. Társaság nyug. műszaki felügyelője, 73 éves korában Pozsonyban. — Kiss György veszprémmegyei szentszéki ülnök, tanfelügyelő, somogysámsoni plébános, 62 éves korában. — Kelner Henrik puszta-ecsegi uradalmi tiszttartó 42 éves korában Budapesten. — Puntigám Rudolf végzett joghallgató 25 éves korában Győrött. — Uzoni Zayzon Farkas a bodoki ev. ref. egyházközség egykori lelkésze, 68 éves korában Sepsi-Szentgyörgyön. — Mátrai Lajos György szobrászművész, 56 éves korában Budapesten. — Véber József magánzó, 48-as honvédhadnagy 76 éves korában Győrött. — Bánhegyi István, Békés vármegye nyug. kir. tanfelügyelője, 75 éves korában Budapesten.

Özv. Antal Zsigmondné, szül. Jancsó Zsuzsánna, 83 éves korában Maksán. Az elhunyt matróna alapítója volt a református székely Mikó-kollégium tápintézetének. — Schmittné Csányi Kornélia, Csányi László 48-as miniszter leánya, Wismarban. — Özv. dr. Pólya Józsefné 64 éves korában Budapesten. — Özv. Major Sándorné, néhai Major Ferencz dr. orsz. képviselő és Major Gyula kir. pénzügyigazgató-helyettes anyja 77 éves korában Budapesten. — Özv. Tokaji Nagy Imréné, szül. Boross Celesztin Szekszárdon. — Somogyomi özv. Papp Mártonné, szül. Szenkovits Anna 73 éves korában Erzsébetvárosban. — Özv. Reinle Ignáczné, szül. irsai Irsay Francziska 69 éves korában Budapesten. — Özv. Gebhardt Károlyné szül. Pertinger Emma, Gabhardt Károly néhai Rókus-kórházi igazgató főorvosnak özvegye 77 éves korában Budapesten. — Gombos Endréné, szül. kővágóeörsi Kuthy Ilona, 53 éves korában Debreczenben. — Ugrik Andrásné szül. Huber Anna 54 éves korában Ipolyságon. — Horváth Ilona 48 éves korában Albáron. — Pacsay Istvánné 58 éves korában Rozsnyón.

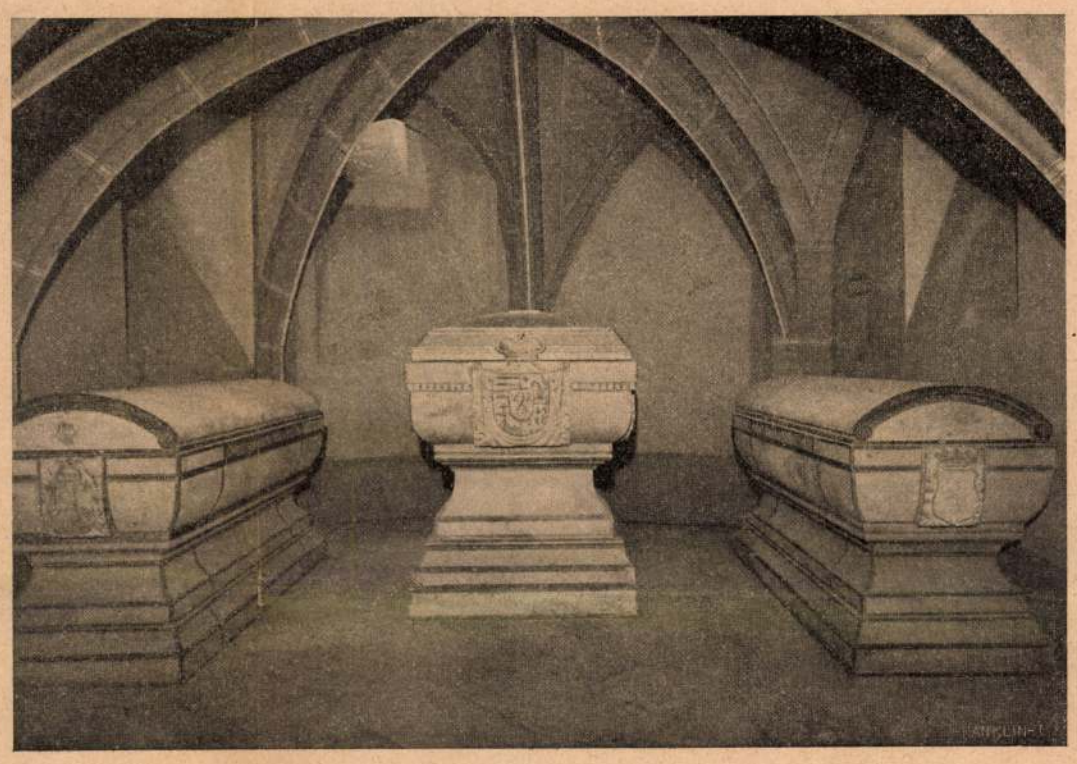

II. RÁKÓCZI FERENCZ ÉS ZRINYI ILONA, BALRA ESTERHÁZY, JOBBRA SIBRIK SARKOFÁGJA.

BERCSÉNYI MIKLÓS ÉS NEJE SARKOFÁGJA.

Szerkesztői üzenetek.

Isten. Nagy dolgokat mozgat kicsi erővel, nem csoda tehát, ha csak az erőlködését látjuk, az eredményt nem.

Pihenni vágyom. Sima nyelvével, jól pengő verselésével kelt egy kis hangulatot, a mi kivánalmaink azonban ennél többre is terjednek. Nem mond semmi oly új, eredeti dolgot, a mi az olvasó képzeletét erősebben megragadhatná.

Álom és való. Száraz, szintelen előadásában a szinte végevárhatatlan hosszú történet nem kelt mást, mint unalmat.

SAKKJÁTÉK.

2507. számú feladvány. Ehrenstein Mórtól Budapest.

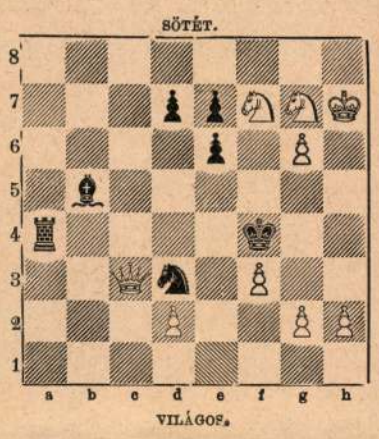

¡Világos indúl és a harmadik lépésre mattot ad.

A 2501. sz. feladvány megfejtése Kintzig Róberttől.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Bc3—e3	... Fg5×e3	1. ...	...	... Fg5—e7
2. Bc7—e7	... F. t. sz.	2. Bc7—d7 †		Fe7—d6
3. e2—e4 † matt.		3. Bd7×d6 † matt.		

Helyesen fejtették meg: Merényi Lajos. — Geiszt József és Stark Vilmos. — Szekeres László. — Gatterer Ferenc. — Kállai Béla. — Gürtler Albert. — Bihari Mór. — A «*Budapesti sakk-kör*» — A «*Budapesti III. ker. Sakk-kör*» (*Budapest*). — Németh Péter (*Csongor*). — Kintzig Róbert (*Fakert*). — Müller Nándor (*Szombathely*). — Nyársik Ágnes (*Szeged*). — Hoffbauer Antal (*Lipótvár*). — Szabó János (*Bakony-Szentlászló*). — A «*Győri Sakk-kör*» (*Győr*). — Szopkó Árpád (*Körmöczbánya*). — Kádár Ferencz (*Alsókubin*). — A «*Franzfeldi Olvasó Egylet*». — Róth Jenő (*Franzfeld*). — Kunszt János (*Zólyombrezó*). — A «*Zborói Társaskör*». — A «*Kalocsai Katolikus Kör*». — Wolf János (*Kalocsa*). — «*Sásdi Társaskör*». — Veöreös Miklós (*Zirz*). — Márkus Károly (*Marburg*). — Szemere László (*Sárospatak*). — «*Leibiczi Gazdasági Kaszinó*» (*Leibicz*). — «*Dunaföldvári Egyenlőségi kör*» (*Dunaföldvár*).

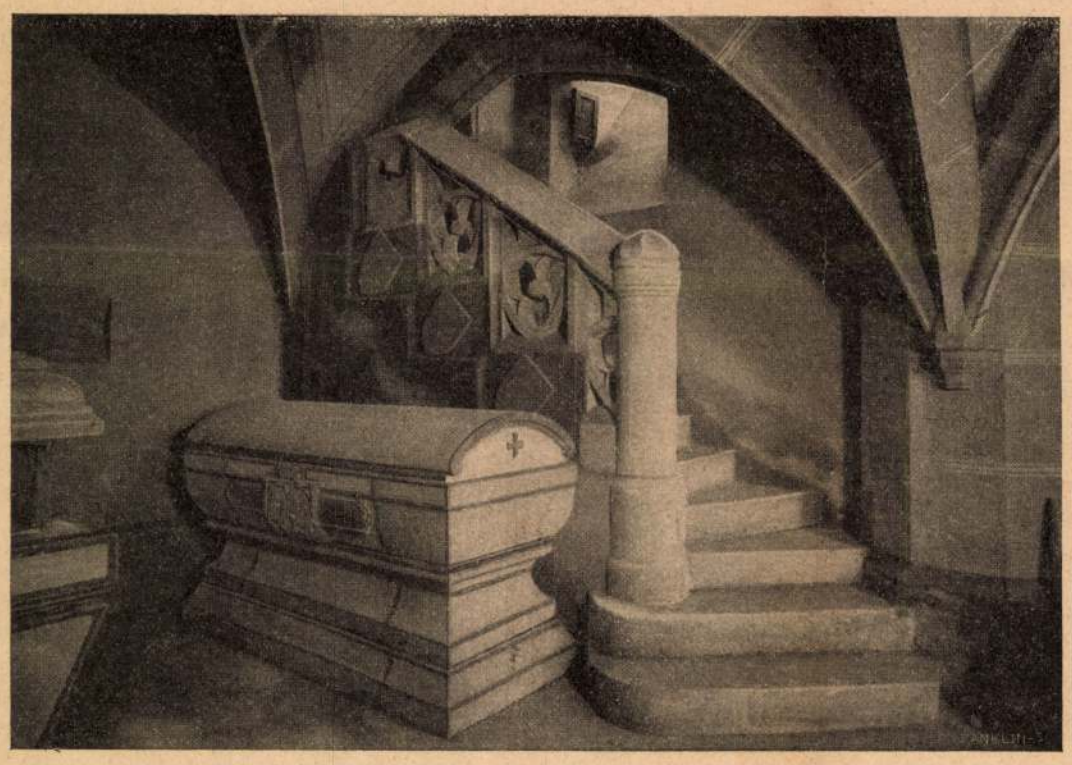

A BUJDOSÓK SARKOFÁGJAI A KASSAI SÍRBOLTBAN. — RÁKÓCZI JÓZSEF SARKOFÁGJA.

Kassai szélcsiklár

KÉPTALÁNY.

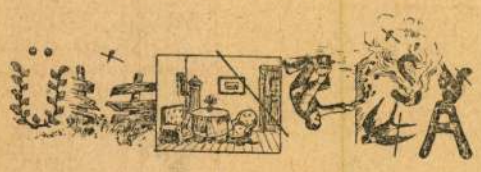

A 40-ik számban megjelent képtalány megfejtése:
Igazi férfi szenvedéseit nem panaszolja.

Felelős szerkesztő: **Hoitsy Pál.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5.
Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utcza 4.

Blous-selyem 65 krtól 11 frt 35 krig méterje — utolsó ujdonságok! — Bérmentve és már elvámolva házhoz szállítva. Gazdag mintagyüjtemény azonnal. **Selyemgyár Henneberg, Zürich.**

Salvator Természetes vasmentes Lithion-forrás kitünő hatású vese-, hólyag-, rheuma- és köszvenybántalmaknál, vizeleti nehézségeknél, czukorbetegségeknél a légző- és emésztési szerek hurutainál. Budapesten főraktár Édeskuty L. urnál.

Reggeli előtt 1 pohár rohitschi «Tempel-forrás» a vizeletre hat, étvágygerjesztő és előmozditja az anyagcserét. A «Styria-forrás» különben hasonló, de erősebb hatással bir. Nagybani raktár Magyarország részére: **Hoffmann József** Budapest, Báthory-u. 8.

MAGGI féle IZESITŐ
javitja az étkek izét.
Készíti **Maggi Gyula és Társa, Bregenz.**

Figyelmeztetés! Figyelmeztetés!
Karácsonyi jutalom.
Minden tisztelt vevőm, a ki október 1-étől november 30-ig egyszerre legalább 40 korona értékben megrendel,— kap ingyen karácsonyi jutalmul: 1 darab 4343. sz. elsőrendü Sas Roskopf «Alarm» ébresztőórát éjjelvilágitószámlappal 4 korona 20 fillér értékben, három évi irásbeli jótállással. November 30 után beérkező megrendeléseknél t. vevőim e karácsonyi jutalomban már nem részesülhetnek. **Ajánlatos tehát a karácsonyi vásárlást nálam októberben és novemberben eszközölni.**
KONRAD JÁNOS első óragyár, **Brüx 748. szám. (Csehország.)**
Épen most jelent meg 200 oldalnyi főárjegyzékem, mely 3000 képet tartalmaz, kivánatra mindenkinek ingyen és bérmentve megküldetik.

A nők szépsége kitünő ápolószerre talál a «Miranda»-crémeben
Ezen kitünő hatásu szer, a legmegbizhatóbban távolitja el az **arczbőr, nyak** és **kezek vörösségét** és mindenfajtáju tisztátalanságát, u. m.: szeplőt, májfoltot, pörsenés. Meggátolja a bőr repedését és az arcznak fiatalos üdeséget kölcsönöz. **Teljesen ártalmatlan, legjobb arc- éz kézfinomitó szer. Számtalan elismerő nyilatkozat.** Egy tégely **«Miranda»-créme 1 kor.,**
egy doboz **«Miranda»-puder** (három szinben) **1 korona,**
egy darab **«Miranda»-szappan 70 fillér.**
Kapható Budapesten: **TÖRÖK JOZSEF gyógyszertárában** vagy a készitőnél: **DIENES I. C. utódánál Eszéken, Felsővárosban,** a hol postai megrendelések azonnal utánvétel mellett eszközöltetnek.

GERŐ ADOLF
orthop. cipész mester, főherczegi udvari szállító
Budapest, IV. ker., Kossuth Lajos-utca 4. sz.
ajánlja készitményét
fájós lábakra.
TELEFON 18—95. TELEFON 18—95.

Kitünt. az ezr. év. orsz. kiállitáson az I. dijjal.
GERTLER-ADOLF
Kézimunka Iparos és Műrajzoló
Budapest, VIII., József-körut 75.
Nagy raktár előrajzolt, kezdett és kész **kézimunkákban** u. m. mindennemü hozzávaló anyagok és kellékek. Evvál lal mindennemü himzés, festés és mintázást. Vidékre kivánatra nagy képes árjegyzéket ingyen és bérmentve küld.
Iskolák szallitója.

LEGJOBB FOG-CRÊME
KALODONT
a fogakat tisztán fehéren, épen tartja.

A legtökéletesebb
TOALETT-ASZTAL
kétségen kivül az, mely Lux-féle piperecziklkkekkel van felszerelve, mert ezek tapasztalat szerint a legjobban felelnek meg hivatásuknak.
KÖLNI VIZ (Eau de Cologne) 1 kis üveg K —.70, 3 üveg K 1.80; 1 közép « K 1.—, 3 « K 2.80; 1 nagy « K 2.—, 3 « K 5.60
XYRIS-CRÉME Ára 1 korona.
-POUDER (Hölgypor) 3 szinben, felülmul minden eddigi ilynemü készitményt ára **1.20 K**
-PARFÜM (Sásliliom-illat).
(SÁSLILIOM) a toalett-asztal dísze, csinos dobozban **4 korona 50 fillér.** — Ugy ezek, mint a legkitünőbb angol és franczia illatszerek, piperecziklkek kaphatók.
LUX MIHÁLY drogériájában
Budapest, IV., Muzeum-körut 7/1.
Részletes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Jól járó feketeerdői óra
szépen faragott szekrényben, megbizható, jó szerkezettel, 3 évi irásbeli jótállással, fehér csontmutatókkal és számokkal, 18 cm. magas, teljesen felszerelve, aranyozott súlyokkal **csak 2.80 korona.**
Évente több mint 50.000 órát küldök szét m. t. vevőim **legnagyobb megelégedésére.** Ez az eddig **egyedül álló szám** legjobb bizonyitéka **czégem megbizhatóságának. Minden, még oly kis megbizást is a legnagyobb lelkiismeretességgel eszközlök.** Szétküldi utánvéttel
KONRAD JÁNOS
óragyár Brüx 742. sz. (Csehország.)
Nagy képes magyar árjegyzékemet 3000-nél több ábrával ingyen és bérmentve küldöm.

1900. Párisi világkiállitás Grand Prix.
KWIZDA FERENCZ JÁNOS
cs. és kir. osztrák-magyar, román kir. és bolgár fejedelmi szállitó,
körgyógyszerész Bécs melletti Korneuburgban.
KWIZDA-féle Restitutions-fluid
csász. és kir. szabadalmazott mosóviz lovak számára. Egy üveg ára 2 kor. 80 fill.
40 év óta az udvari istállókban, a katonaság és magánosok nagyobb istállóiban használatban van nagyobb elő- és utóerősitőül, inak merevségénél stb. az idomitásnál kiváló munkára képesiti a lovakat.
Kwizda-féle Restitutions-fluid
csak a mellékelt védjegygyel valódi. Képes árjegyzékeket ingyen és bérmentve. Főraktár: **Török József gyógyszert., Budapest, Király-u. 12., Andrássy-ut 26.**

Bruyérfa pipák
elsőrendü gyartmány
valódi elpusztithatatlan Bruyérfából
Sima pipafej, erősen meghajlitott nedvtartóval, meggyfaszár, selyem csővel és szaru szopókával, körülbelül 21 cm. hosszu **csak 1 kor. 50 fill.** Ugyanez, de faragott Bruyérfafejjel K **1.60** Kellemes és száraz, ezért tiszta és utoléréhetetlenül kellemes izü dohányzás. A legnagyobb választékot dohányzó-szerekről találhatja árjegyzékemben, melyet kivánatra ingyen és bérmentve küldök. Megrendelhető:
KONRAD JÁNOS kiviteli háza által Brüx, 746. sz. (Csehország.)
Kérje saját érdekében gazdagon illusztrált 3000-nél több ábrával ellátott árjegyzékemet ingyen és bérmentve.

Ne vásároljon selymet
mindaddig, mig mintákat nem hozatott a mi kezeskedett szolid, csodaszép ujdonságainkból feketében, fehérben és szinesben.
Különlegesség: Selyemkelmé menyasszonyi, báli, társasági es utczai toilettokra, valamint blousokra, belésre stb. K 1·15-tól egész K 18-ig méterenként.
Mi direkt magánfeleknek adunk el és a kiválasztott selyemszövetket vám- és portómentesen lakásba szállitjuk.
SCHWEIZER & Co., Luzern U 32. (Svájcz).
Selyemszövet-kivitel. Kir. udv. szállitó.

Serravallo
CHINA-OR VASSAL
erősitőszer gyengélkedők, vérszegények és lábbadozók számára. Étvágygerjesztő, idegerősitő és vérjavitó szer. 11500
Kitünő fs. Több mint 4000 orvosi vélemény.
J. SERRAVALLO, Trieste-Barcola.
Vásárolható a gyógyszertárakban félliteres üvegekben á K 2.60, egész literes üvegekben á K 4.80.

LOTION-SZAPPAN-KIVONAT
RIZSPOR.
Kapható minden nagyobb czégnél.

VERSENY ÉBRESZTŐÓRA
amerikai rendszer, minden helyzetben jól járó, szolgálatképes jó minőségben, jó és pontos járásért **3 évi irásbeli jótállással,** darabja **K 2.90, 3** darab **K 8.— Éjjel világitó számlappal K 3.30, 3** darab **K 9.—** Koczkázat kizárva! Becserélés megengedve, vagy a pénz vissza! Szétküldés utánvéttel vagy a pénz előleges beküldése mellett **KONRAD JÁNOS** első **óragyár Brüx 739. szám** (Csehország). **Nagy képes 3000-nél több ábrát tartalmazó magyar árjegyzékemet órák, arany- és ezüst-arukról kivánatra ingyen és bérmentve küldöm.**

Ha őszül a haja
ne használjon mást, mint a
„STELLA"-HAJVIZET,
mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételü szer, mely a haj eredeti szinét adja vissza. Üvegje 2 K.
ZOLTÁN BELA gyógyszertárában,
Budapest, V/49, Szabadságtér, Sétatér-utcza sarkán. 11186

Szolid belföldi hangszerek szétküldése legolcsóbb gyári árban.
Közvetlen a forrásnál legolcsóbban lehet vásárolni. Szétküldési feltételeim szerint ninesen koczkázat, mivel becserélés megengedve, vagy a pénz visszaadatik. Tanuló-hegedü már 4.80, 5.50, 6.—, 6.80, 7.60, 8.60 koronáért. Hangverseny-hegedük K 12.50, 14.—, 17.—, 20.50. Orchester-hegedük erős hanggal K 24, 28, 32, 36. Solo-hegedük K 50, 60, 80, 120, 160. Hegedüvonó K —.80, 1.—, 1.40, 1.80, 2.—, 2.40 és feljebb. Piccolók és fuvolák szolid kivitelben; K —.90, 1.60, 2.—, 3.—, 7.— és felj. Clarinettek legfinoma bbkivitelben kor. 9, 11, 12, 14 és feljebb. Szétküldés utánvéttel vagy a pénz előleges beküldése mellett. Erczhegyi hangszer-kiviteli cég.
Konrad János Brüx, 744. sz. (Csehország.)
Nagy képes magyar árjegyzéket 3000-nél több ábrával, kivánatra ingyen és bérmentve küldök.

Kassai mester

egy 1474-77 között alkotott főoltár táblaképen kerubok némán imádják az Újszülöttet.

Radocsay Dénes: The Nativity in Hungarian Mediaeval Painting. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1967. 28. sz. 193-197 l. 196 l.

Kassai ismeretlen mester

A kassai ht. Erzsébet templom, 14-15. n.
Gótikus emlék

Művénettörténet az általános gimnáziumokhumán tagozatának 4. osztálya részére Bp. 1957.
108-o.

Kassai ismeretlen mester.

Kassai patikaedény.
19. n. első fele.
Ferete-fehér repr.
21. nám.

Művészi magyar patikaedények. Bp. 1964.

Kassai ismeretlen mester

Antali edény
Kassa. 19. n. eleje
Repr.

Bp Iparművészeti Múzeum: Magyarországi fajám és keményszerép művészet. Kiállítás. 1965. Bev. Katona Imre, Kiss Ákos

32. o.

Kassai ismeretlen mester

Tál, kőedénycserép.
Kassa, 19. sz. eleje
Repr.

Bp. Iparművészeti Múzeum: Magyarországi fajáni és kőedénycserép művészet. Kiállítás. 1965. Bev.: Katona Imre, Kiss Árpád
31.o

Kassai mester

1500 körül származó műve, „Szüzanya a rózsával" néven ismert, igen ritka, felfüggesztett festmény, mely egyike az utolsó, idealizáló, gótikus stílusban alkotott műveknek.

Urbach Zsuzsa: Art of the Renaissance Period in Hungary.
The New Hungarian Quarterly, Bp. 1965. 18 sz. 1991.

Kassai fő oltár mestere

Szt Erzsébet drapériáját E. S. mester Szt. Bartolomé-rézmetszete után festegte
A Madonnában már helyileg meggyökeresedett típust követett.

Balogh Jolán: Középkori fenotrainik stílusszerdetéről
MTA II. Társ.-tört. Tud. Oszt. Közl. II. köt. 1. sz. (1951). 43. l.
44. l.

A kassai Mária halála-oltár mestere

festette a krakkói Szt Miklós templom oltárát

Radocsay Dénes: A gopánnáraljai (Gopannardea) festett famennyezet lengyel rokonsága. MTA II. Társ.-tört. Tud. Ozt. Közl. II. köt. 1. n. (1951). 61. l.

Kassai mester

A Szent Félix Regula és Exuberantia legendájának kassai mestere.

Ujság, 930.X.21.

Kassai festő MDK

Keresztény vértanuk I-II.

Mücsarnok 1934 Bp.Székesfőváros Képtárának katalógusa

MDK

Kassai,kolozsvári ötvös a XVII. században

Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár története II. és III. kötetéhez. II.k. Bp. 1888. 730.l.

Kassai mester

Létrehozta 1789-ben a sárospataki

Ch. plébániatpl. organizát

-Ferenczy Károly-

Magyar Műemlékvédelem 1969-70

12 l. old.

Akad. Kiadó Bp. 1972

Jóízű genre-t rajzol az emlékíró ez időből száza egyik kapitányáról, egy valóságos különczről, a ki sem olvasni, sem írni nem tudott, de mint Dain altábornagy lájb-huszárja, vitézségéért tiszti rangra emelkedett. A régi hadsereg élő typusa volt ez, olyan, a milyenek akkor oly gyakran csináltak fényes katonai karriért. Mikor felbontotta a beérkezett parancsokat és leveleket, egy darab ideig úgy tett, mintha olvasná, azután egész flegmával másnak adta át és felolvastatta. Az idegen nyelvű vezénysavakat a legkomikusabb módon fordította el, például kiadta, hogy a tölténytartókat «lezározzák» e helyett, hogy lakirozzák be. Sok tréfát is üztek vele. Egy alkalommal századát a hóban defiliroztatta el, hogy a lovak patkóinak nyomából itélje meg, hogy megtartották-e emberei a «richtung»-ot. Ő maga hátul lépdelt lován s mikor észrevette, hogy a nyomok közt eltérés van, haragosan felkiáltott: «Ki volt az, a ki nem lovagolt a sorban?» «Az a fekete csákós» — felelte általános hahotázás közt az egyik kópé. N. B. mindegyiknek fekete csákója volt.

Megvolt a maga módja a számadások rendben tartására is. Ha élelmezési pénzeket kapott a kezéhez, akkor az összeget annyi krétavonással jegyezte az ablaktábla hátára, a hány forintról szó volt. Mikor aztán elhozták a számlát, a krétavonásokból győződött meg annak helyességéről.

Ha új manipulánst kapott, úgy próbálta ki becsületességét, hogy a saját pénzét, körülbelől 10,000 forintot mindenféle pénznemből, adta át neki összeszámolás és kiválasztás végett. Számolás közben aztán benyitott előre kitanított gazdasszonya s meglátva a rengeteg pénzt, összecsapta kezeit s minden áron rá akarta birni a számvevő őrmestert, hogy lopjanak belőle, úgy sem tudja a kapitány kiszámítani, mi hiányzik a pénzből. Ha a manipuláns becsületes ember volt, természetesen visszautasította az ajánlatot, de akkor a gazdasszony markolt bele a pénzbe, s jaj volt a szegény manipulánsnak, ha ezt elhallgatta s nem jelentette fel a századosnak.

Originális alak volt maga az ezredes, Mészáros is. Erről az volt a hit, hogy a golyó nem fogja és pedig azért nem, mert volt egy babonája, hogy tudniillik úgy a rohamoknál, mint állás közben kardját folytonosan ide-oda lóbálta. S tényleg e babonával a legerősebb golyózáporban is sértetlen maradt, úgy hogy ordinánczai is igyekeztek mindig a rejtélyes kard közelében keresni fedezetet. Egyszer az 1788-diki török háború alatt Chotyennál kardja véletlenül a hüvelyben maradt s ime egy golyó eltalálta a mindig hidegvérű, mindig flegmatikus magyar katonát, a ki a későbbi magyar hadügyminisztert, Mészáros Lázárt nevezte unokájának.

Még két évvel előbb megkapta Ettingshausen a tiszti pátenst József császártól s következő évben főhadnagygyá lépett elő. A békekötés utáni csendes időket felhasználta arra, hogy hosszabb szabadsággal hazájába visszautazzék. Így látta 12 év mulva viszont szülőföldjét, hol huszár uniformisa, kalpagja és tollas forgója általánosan feltüntek a jó pfalziaknál. Ünnepelték, körülrajongták a tökéletesen magyarrá vált honfitársat, maga a mainzi választó is bemutatta magának. De Ettingshausent szíve csak visszahúzta új hazájába. Vissza is tért s többé le nem tette kardját, melynek hű szolgálatában tábornoki rangra emelkedett idővel az Erdődy-huszároknál. Élete szép példája a magyarság azon assimiláló erejének, mely átalakítja egy távol idegen nép fiát, hogy sorsunknak, törekvéseinknek hű osztályosává tegye. *V.*

A KASSAI SZÉKESEGYHÁZ.

A Fölvidék történetileg hires városa, Kassa, szeptember 6-án ünnepet tart. E napon szenteli fel *Bubics* Zsigmond, a kassai egyházmegye tudós püspöke, a megújított ősi székesegyházat, mely a múlt századok történeti eseményeit átélte, melyet a múlt vihara megviselt, s most új alakban fog ismét egyházi rendeltetésének átadatni.

A magyar felvidék egyáltalán gazdag műtörténeti emlékekben. Ott van a hires *bártfai* templom, aztán a *lőcsei*, melynek művészi kincsekben gazdag fölszerelése már megérdemli az egyházi múzeum elnevezést is; — nem messze tőle a csütörtökhelyi Zápolya-kápolna, finom gót formáival, — de mindezek között úgy nagyságra, mint művészi becsre és műtörténeti fontosságra nézve első helyen áll a *kassai* székesegyház, a gót építészet e valódi remeke, mely mint ilyen, nemcsak hazánkban, hanem a messze külföldön is méltó hirnévnek örvend, miként a *jaáki* apátsági templom, a román stil e pompás alkotása.

A kassai székesegyház első alaprajza, mely alapfalaiban napjainkig fenmaradt, a XIII. század elejéről, talán a XII. végéről való. Akkor csak egy egyszerű, egyhajós templomocska volt, miként ezt az újabban fölfedezett alapfalak tanusítják. Ez a legrégibb épület azonban csakhamar elpusztult, mert már 1283-ban említés tétetik az újabb templomról, mely a régi helyén épült magyar szent Erzsébet tiszteletére. Az új alkotás azonban napjainkig tűzvész és háboruskodás miatt oly sokat szenvedett, hogy az évszázadokon keresztül folytatott megújító munkák sem tudták a romlástól megmenteni, minek következménye az lett, hogy ezen kiváló műkincsünket napjainkban csak gyökeres megújítás által lehetett kellőleg helyreállítani.

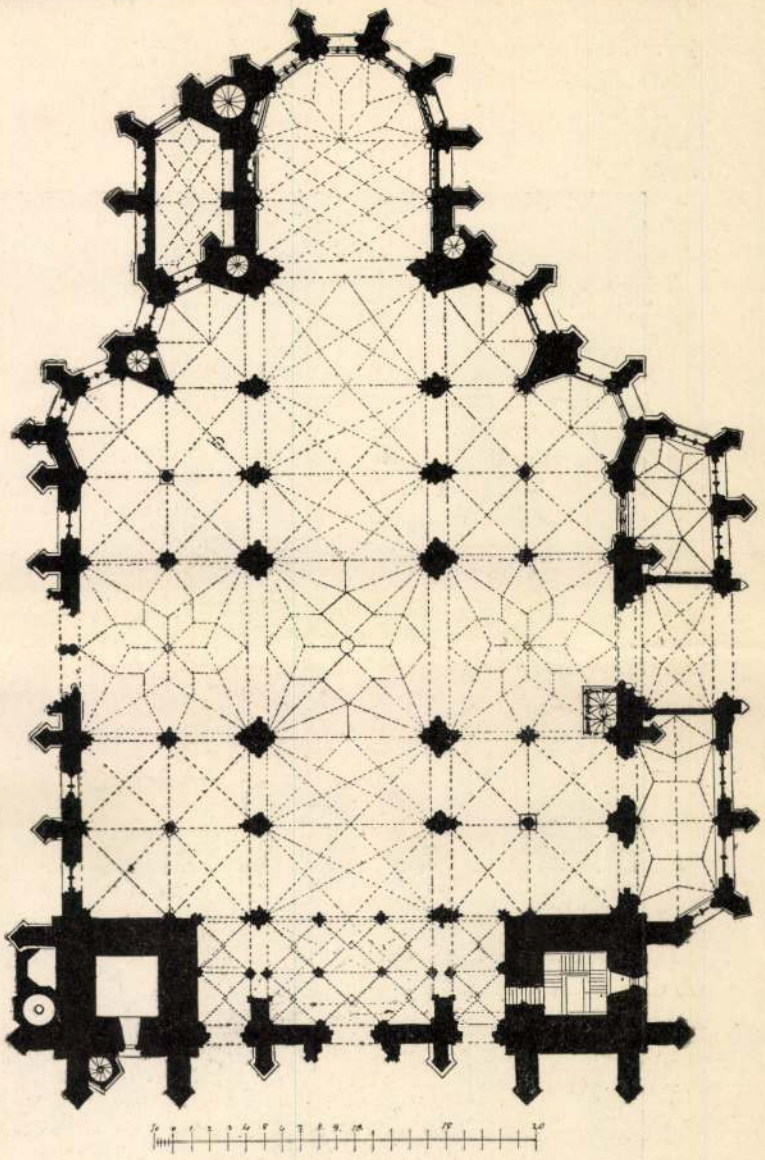

A KASSAI SZÉKESEGYHÁZ ALAPRAJZA.

Már a XIV. század végén a tűzvész erős rongálást vitt véghez a templomon, s a polgárok áldozó készségéből újra felépültek a hasznavehetetlenné vált falak, és *Zsigmond* király, ki 1404-ben Kassán volt, a polgárság által behozatalra és kivitelre szánt árúk harminczadának felét az építés költségeire rendelte fordítani.

Mátyás király uralkodása alatt az országban új élet vette kezdetét; a nagy király műszeretetét és bőkezűségét Kassával is éreztette, s így abból a nagy művészi mozgalomból, melyet Mátyás király az országban teremtett, Kassa városának is kijutott. Az ő nevét látható emlékjel örökíti meg a templomon. A templom befejezésének ideje összeesik az ő uralkodásának idejével, s nem kis mértékben lehet neki köszönni, hogy azt egyáltalán befejezték. Uralkodása elején húzamosabb ideig volt a király Kassán, s a templom építési költségeinek fedezésére azt az újévi ajándékot is elengedte, mely neki kötelességszerűleg járt. És pedig elrendelte azt 1468-tól kezdve öt esztendőre, 1471-ben pedig újabb tíz esztendőre, s ezenkivül a templom építési költségeihez tetemes mennyiségű sóval járult hozzá. Elengedte két évre az adót, a mi évenként 1500 arany forintot tett, s megengedte, hogy a Hernád hídján vámot szedhessenek a templom javára.

Hogy a templom terveit ki készítette, arra nézve nincsenek adatok. *Henszlmann* Imre szerint *Villard d'Honnecourt* a mester; de ez nem bizonyos. A levéltári adatok *Schynnagel Thadeust* (1452), *Crom Istvánt* (1431—1485) és az 1472-ben elhalt *Cromer* Ágostont említik mint építőmestereket. A hagyomány szerint *Nagy Lajos* anyja alapította a templomot.

Habár *Zsigmond* király aránylag sokat áldozott is a templom czéljaira, az építkezés az ő uralkodása alatt csak némi megszakításokkal haladt előre. A székesegyház 1437-ben már nagyrészt készen állott, s tartottak is benne isteni tiszteletet, de a déli torony csonka volt, mint ma. Az éjszaki torony a középhajó főpárkányáig lett kész, mert ott látjuk azt a czímert, melyet V. László adományozott a városnak. A legfelsőbb részt 1496—1497-ben *Crompholz* Miklós építette. A toldalék-épületek, a déli előépítmény, úgy az éjszaki oldalon a Szent József-kápolna, melyek az újabb átalakítás alkalmával onnét újból eltávolíttattak, csak 1440 után kerültek oda.

Az a remek alkotású, 16 méter magas és arányaiban is impozáns, tornyocskákban gazdag szentségház, mely mai napig is a székesegyház egyik kiváló dísze, Mátyás király idejében készült, míg a karzat, a szószék és az énekesek karzata, mely erkélyszerűen diszíti a székesegyházat, még Zsigmond király idejéből származhatik.

A déli előcsarnok fölé egy triforiumokkal gazdagon diszített kápolnát és egy ahhoz szükséges feljárót építettek. Ezt a lépcsőt nevezték el «*Király-lépcső*»-nek, mivel a királyok, ha Kassán voltak, ezeken a lépcsőkön jártak fel a kápolnába, honnét a misét végighallgatták. A déli hajóból, a kaputól balra, két, minden csavarodásnál egymással találkozó csigalépcső vezet a díszesen áttört falak közt a királyi oratoriumba, vagyis az előcsarnok fölött levő kápolnába, és pedig első sorban az erkélyre, mely a kereszthajó homlokzatából messze kiugrik, s korlátja gazdagon áttört kő. A királylépcső innét azonban még tovább vezet a főhajó padlásáig.

Mátyás király halála után *Albert* lengyel herczeg ostromolta Kassát és az éjszaki tornyot kegyetlenül lövöldözték. Az 1556. évben pedig olyan nagy tűzvész pusztított Kassán, hogy a templom kövei 30 czentiméternyire áttüzesedtek, a falak több helyen megrepedeztek, s így szilárdságukból veszítettek, míg az éjszaki torony harangjai elolvadtak. *Bocskay* ostroma alatt is sokat szenvedett a templom; a későbbi javítgatások mind csak felületesek voltak, s mikor 1813-ban és 1845-ben a székesegyházban talajbeomlások történtek, s ezek azt végveszélylyel fenyegették, *Fábry* Ignácz püspök sokat áldozott a kijavítás czéljaira, de a munka kontár kezekbe került, s megint csak tökéletlen maradt.

Az 1875-iki nagy vihar okozta rongálásokat *Perger* János püspök már nem tudta kijavíttatni. Ezért *Trefort* Ágoston miniszter *Schmidt* Frigyes bécsi tanár javaslatára *Steindl* Imre budapesti műegyetemi tanárt, az új országház mesteri építőjét bízta meg a helyreállítás nagy műveletével, ki azt szerencsésen végre is hajtotta.

Szobrászati dísz kevés van a templomon; de a mi volt, azt meg is hagyták. Az éjszaki kapu felett látható Krisztus a keresztfán a két lator között, körülötte négy domborműben négy jelenet szent Erzsébet életéből, ezek között van a nagy tympanon az utolsó itélet jeleneteivel. A nyugati kapu felett látható a nagy tympanonban a Veronika kendője, alatta Pietà, azaz Krisztus teteme Mária ölében, és ez alatt az ajtófőn Krisztus a getsemani kertben.

A SZÉKESEGYHÁZ DÉLI HOMLOKZATA.

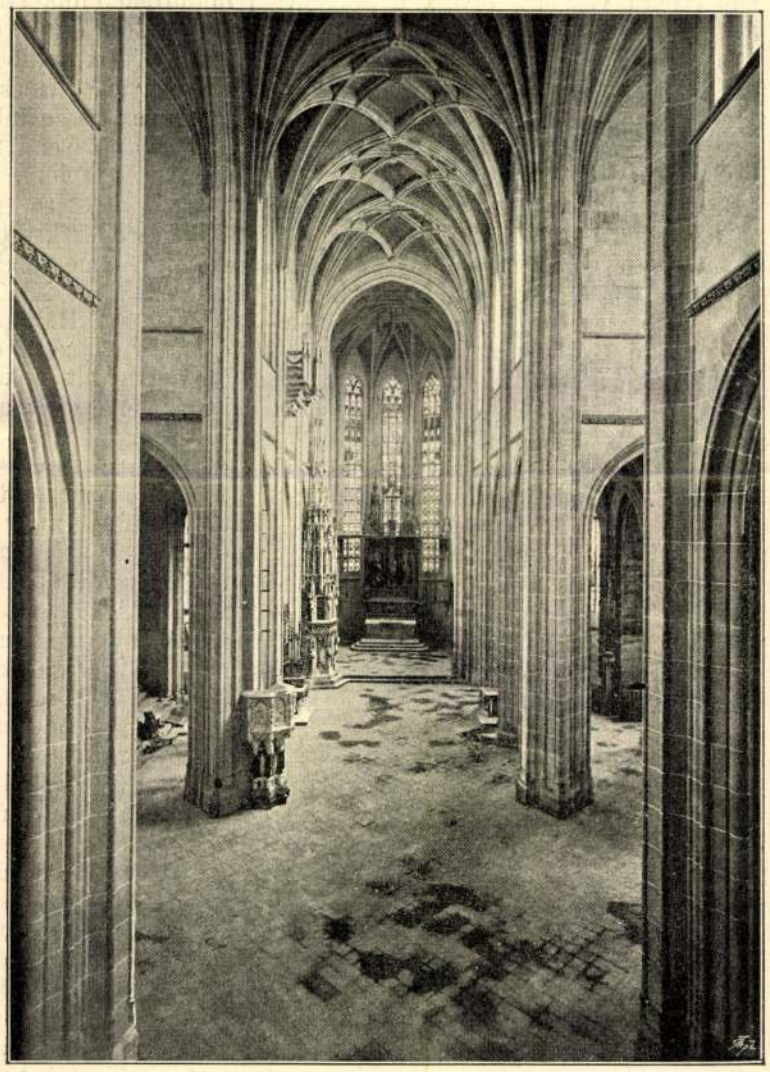

A FŐHAJÓ.

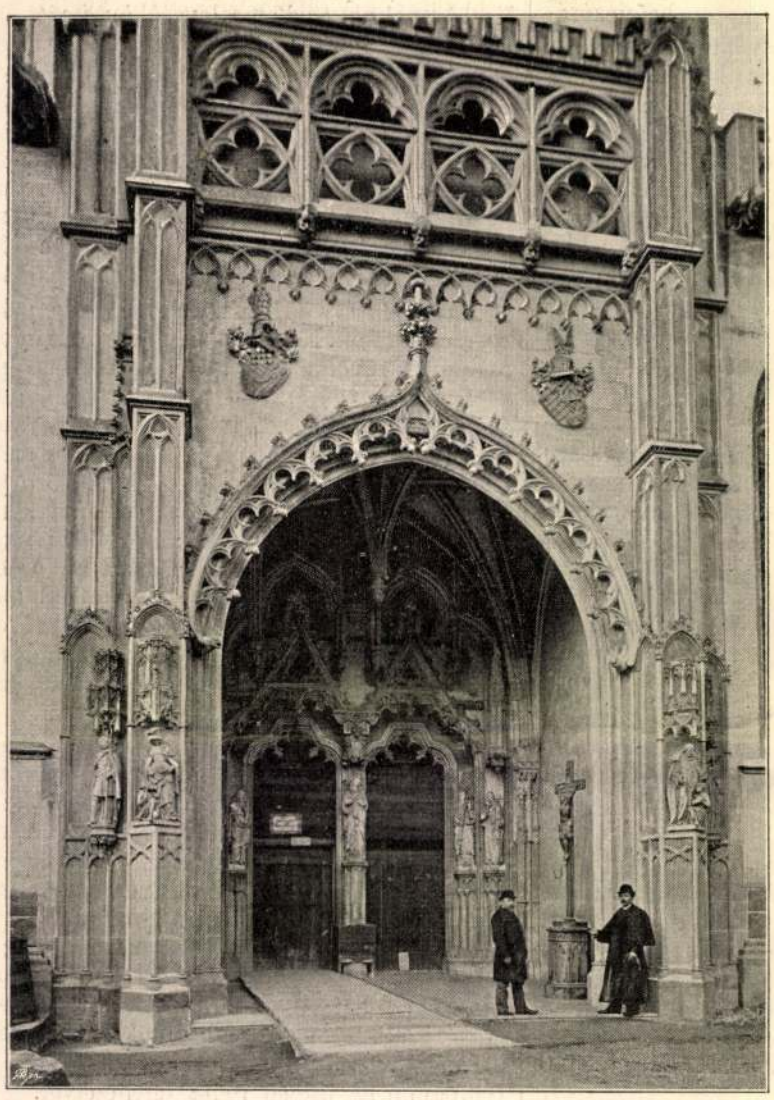

A DÉLI KAPU.

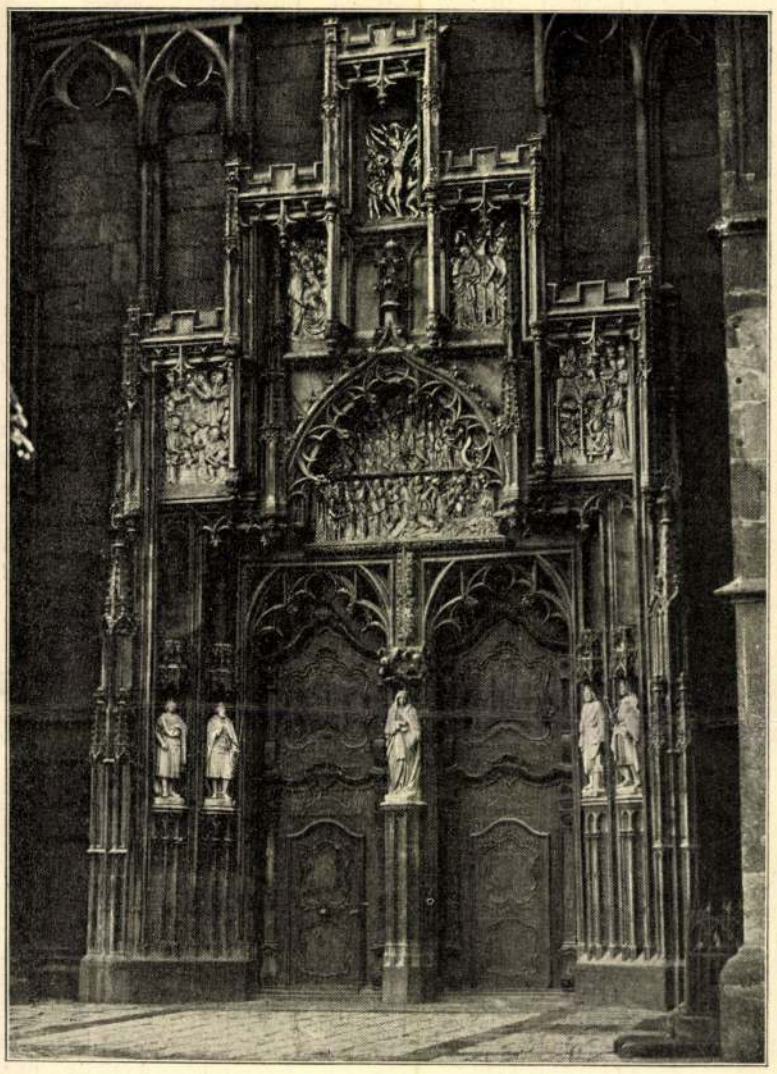

AZ ÉJSZAKI KAPU.

A KASSAI SZÉKESEGYHÁZBÓL.

KERESZTELŐ-MEDENCZE.

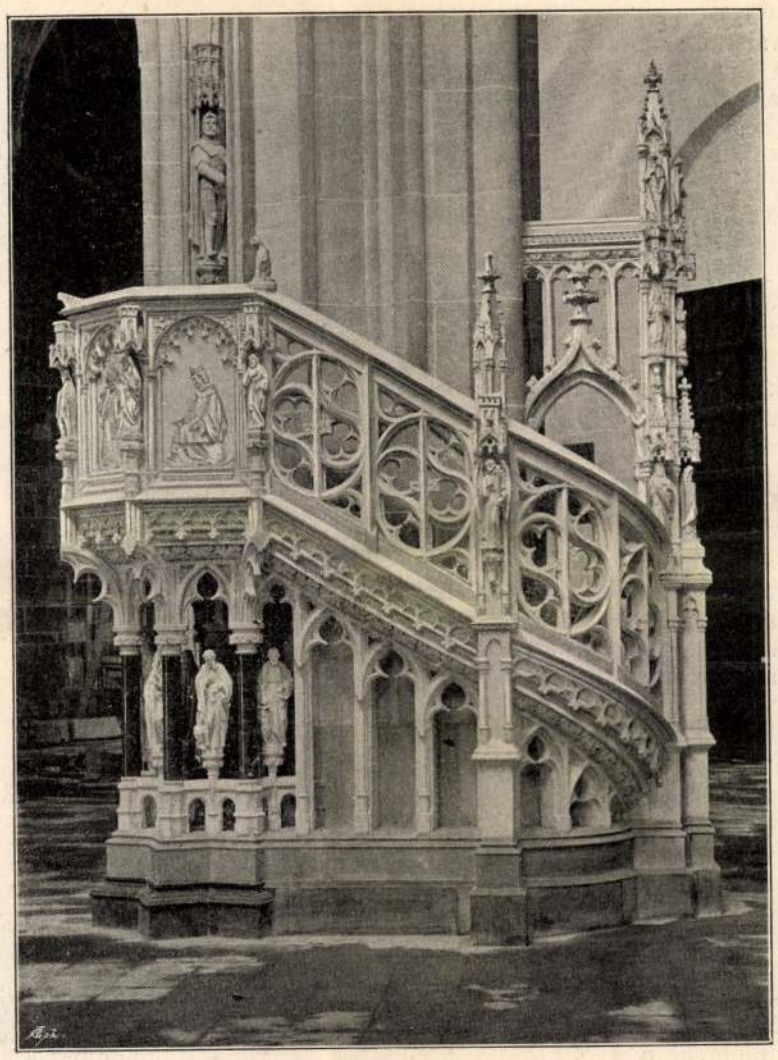

A SZÓSZÉK.

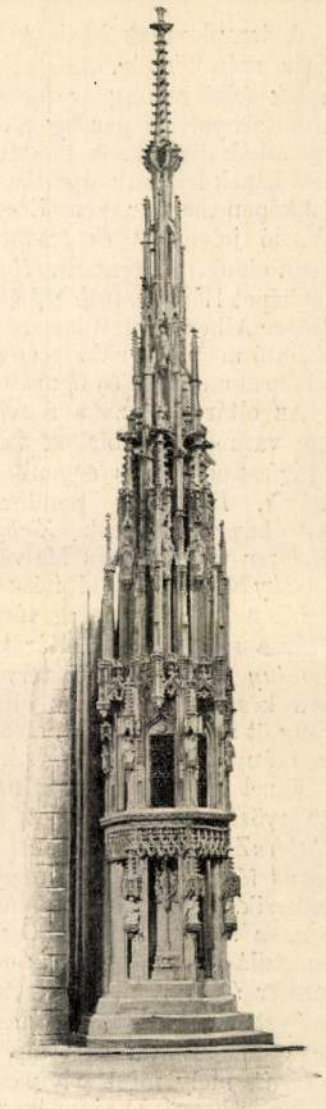

A SZENTSÉGHÁZ.

A FŐOLTÁR PREDELLÁJA.

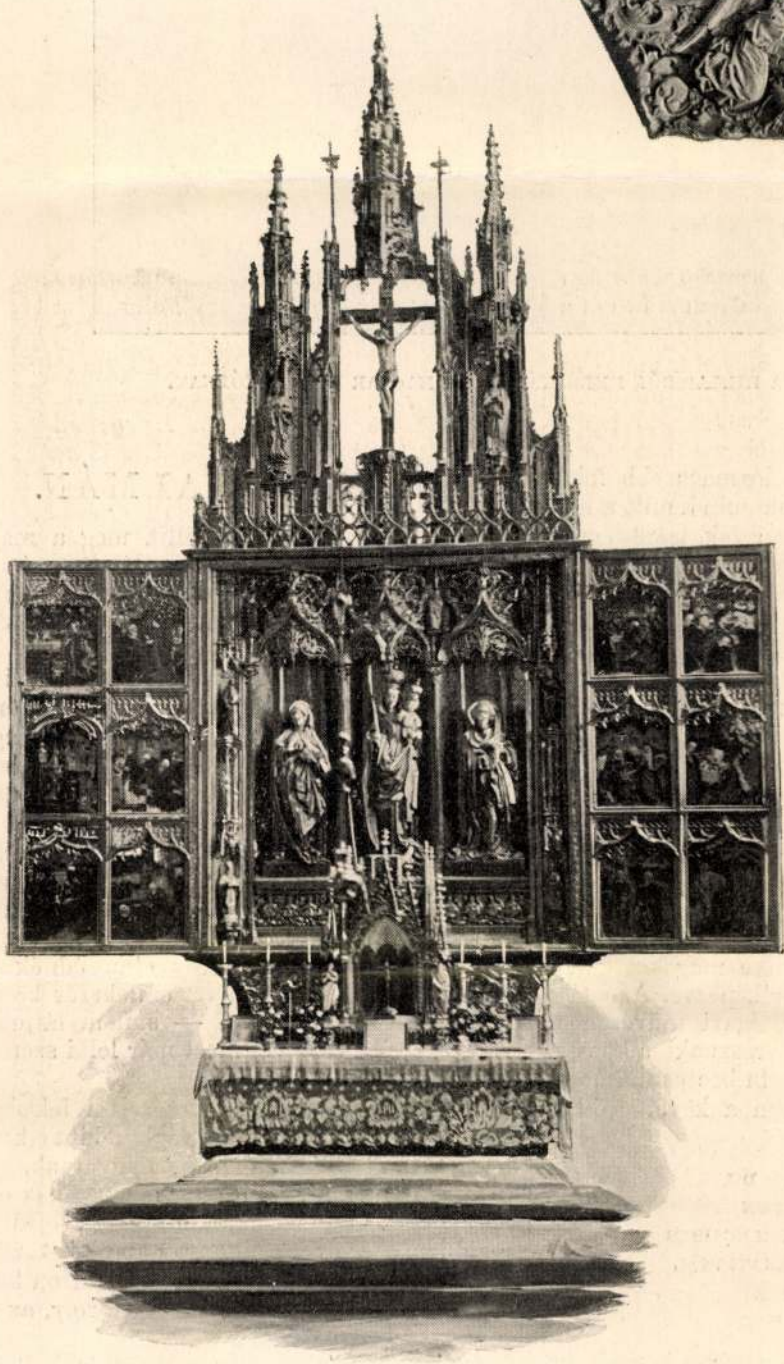

A FŐOLTÁR.

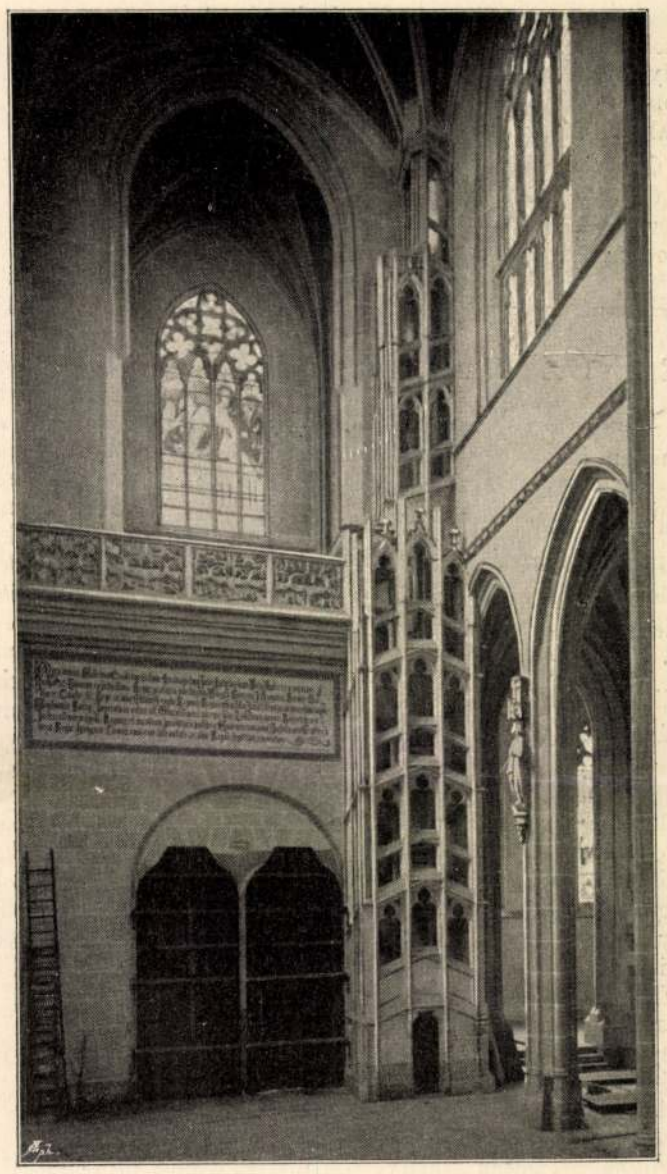

A KIRÁLY-LÉPCSŐ.

A KASSAI SZÉKESEGYHÁZBÓL.

Kassai székesegyház

A templomnak legnagyobb műkincse az a ritka szép főoltár, melynek középső tornya az ablak felső részéig ér fel és ezt, valamint az oldaltornyait is gazdag faragványú apró tornyocskák diszítik. A főoltár szárnyain elhelyezett képek három csoportba vannak beosztva és 12 képen magyar szent Erzsébet életét, 24-en a Passió jeleneteit és 12-őn szűz Mária életét tárja elénk. A szent Erzsébet életére vonatkozó 12 képet *Wohlgemuth* Mihály nürnbergi mester, *Dürer* Albert tanítómestere festette. A főoltáron látható még az a ritka szép predella, mely pompás ornamentális és figurális fa-faragvány.

Az oltárok részben a régiek, részben újak. Igy vannak az ablakok is, melyek gyönyörű üvegfestmények, s egyenként a kassai kanonokok, *Dessewffy* Sándor csanádi püspök, volt kassai kanonok, *Zichy* Rezsőné grófnő, *Melczer* Georgina és Malvina bárónők és *Répászky* Mihály kassai épitész adományai. *Schuszter* Konstantin, jelenleg váczi, volt kassai püspök, a szent József oltárát adományozta, egy *Lantay* Lajos szobrász tervei szerint Brüsszelben készült művet. Az oltár maga bronzöntvény öt zománczlappal, a szobor fehér carrarai márvány, a mensa pedig siklósi márvány.

Ezzel szemközt áll az Innsbruckban készült, gyönyörű alkotású Szent Anna oltára, mely *Bubics* Zsigmond kassai püspök adománya. A műbarát főpap egyáltalán nagyon bőkezűnek mutatkozik, mert több becses műemlékkel gazdagitotta a székesegyházat. Ő mentette meg az elpusztulástól a *Mettercia-oltárt,* egy magyar mester által 1516-ban festett gyönyörű képet, melyet saját költségén megújittatott. Ő szerezte meg Bártfa városától az *Utolsó vacsora oltárát,* mely mint pompás régi műemlék maradandó becsű. Ő ajándékozta a templomnak a *Három királyok oltárát,* egy gyönyörű, szép régi faragványú és becses góthikus munkát, melynek közepén látható a királyok imádása, s jobbról és balról egy-egy szent püspök. A predella közepén van a Mettercia, a baloldalon Szent Erzsébet egy koldúsnak alamizsnát ad, a jobb oldalon Szent Miklós áll.

A kassai püspök adományai közt azonban első helyet foglal el az a két festett, Innsbruckban készült ablak, melyek egyikén a *Patrona Hungariae*-t látjuk a budai királyi palotával, a várbazárral, a Dunával és Szent Zsigmonddal, — a másikon pedig *Assisi Szent Ferenczet* és *Szent Erzsébetet,* mint *I. Ferencz József* király és *Erzsébet* királyné védszentjeit, mely utóbbi ablak ő felségök tiszteletére készült. Az ablakok művészi alkotása igazán meglepő.

A kassai székesegyház, melynek megújitási költsége 1.130,000 forintra megy, mint az ezredik év egyik kiváló művészeti vívmánya lép át a második évezredbe Isten dicséretére.

Dr. Nyári Sándor.

A FRANCZIA HIRLAPÍRÓK EMLÉKTÁBLÁJA A MAGYAR HIRLAPÍRÓKNAK.

FRANCZIA EMLÉKTÁBLA.

A budapesti irók társas körében, az Otthon termében ismét egy szép emléktábla jelöli a nemzetközi kollegiálitást. A franczia hirlapirók, kik a nemzetközi hirlapiró kongresszuson jártak nálunk e nyáron, gyönyörű bronz emléktáblát küldtek az itt töltött napok emlékére s köszönetül a szives fogadtatásért, melyben magyar kollegáik részesitették. A bécsi irók «Konkordia» egylete is évekkel ezelőtt művészi emléktáblával viszonozta a barátságos fogadtatást.

A franczia kollegák gyöngéd figyelmének ékes tanuságát augusztus 29-ikén nyujtotta át Fréderic *Obermayer*, a külföldi hirlapirók párisi szindikátusának elnöke, ki még nálunk időzik. Az átnyujtáskor beszédet is tartott, elmondván, hogy a látogatás és fogadtatás mély benyomásával eltelve váltak meg tőlük az itt járt hirlapirók, s *Bataille* Albertnek, a «Figaro» egyik szerkesztőjének indítványára határozták el, hogy hálájuk némi kifejezésképen az összes franczia hirlapiró egyletek, egy emlékkel lepik meg a magyar kollegáikat. Igy jött létre ez az emlékmű. Megvallotta, hogy Magyarországnak nagyon hiányos ismeretével, sőt elfogultsággal jöttek Budapestre, melyet keleti városnak képzeltek, s azt hitték, hogy Budán még mindig lefátyolozott török asszonyokat és mosékat lehet látni. Találtak pedig egy ragyogó várost, jó izlést, a kultura legmagasabb fokát hirdető kiállitást. És érezték mindenütt a magyarok szeretetének, a francziák iránt érzett igaz rokonszenvének számtalan jelét nemcsak a fővárosban, hanem a vidéken is, a mikor ott jártak. Látták, hogy nem igaz, hogy porosz kulturát, porosz erkölcsöket találnak, mint azt ellenségeink hirdetik, hanem igaz magyar ézést, erős nemzeti öntudatot. Ezek a tapasztalatok inditották a franczia sajtót arra, hogy emléket küldjenek magyar kollegáiknak.

Horváth Gyula képviselő, az Otthon alelnöke vette át és köszönte meg a díszes emléket, melyet mint a testvériségnek és barátságnak jelét fogják őrizni.

A bronz emléktábla egy méternyi magas. Rajta egy plasztikusan mintázott géniusz alakja domborodik ki, a mint röpülve magasra emelt harsonába fuj, a hiradást jelképezve. Az egész mű tömör, az alak bájos, igazi művésznek, *Injalbert* jeles párisi szobrásznak alkotása. Nemcsak kedves emlék, hanem becses műtárgy. A tábla alsó jobb szögletében a következő bevésett sorok olvashatók:

A LEURS HOTES DU
CERCLE OTTHON
LES DELEGATIONS FRANÇAISES
AU CONGRÉS INTERNATIONAL
DE LA PRESSE
A BUDAPEST 1896.

Magyarul: A vendéglátó Otthon-körnek az 1896-iki budapesti nemzetközi hirlapirókongresszus franczia küldöttségei.

PANNONHALMÁN.

Szent kegyelet érzése szállja meg a magyar ember szivét, midőn a bájos vidék hegyei s völgyei közül szemébe tűnik a hármas Pannonhalma s a rajta koronaként nyugodt méltósággal álló ősrégi monostor.

A tisztes ódon falak messze, messze ellátszanak a zöld erdők koszorúzta tájakra s a megszentelt ős épületek árnyából messze, nagyon messze ellát a szem, egy nagy részére annak a hazának, a melynek története szorosan összefügg eme tiszteletreméltó helylyel.

Mégis, a mint elmerengve széttekintünk innen, a bor- és búzatermő szép völgyekre, a közeli s távoli hegyek sötétzöld sűrű erdeire, a tisztán fehérlő falvakra, helységekre: nem sokára úgy veszszük észre, mintha elmosódnék ez a szép panoráma — talán az emlékezés könyűje is fátyolt von szemünkre — s nem látjuk tovább a virúló vidéket; most már lelki szemeink kezdenek látni.

Látjuk, a mint Árpád vezéreivel felrobog a halomra és sas szemeivel végig tekint síkokon, hegyeken, északnak, délnek, nyugatnak, keletnek, azon tájakra, hol immár nemzetének élnie, halnia kell. Majd látjuk, a mint Géza fejedelem, majdnem ezer éve, a monostor alapjait kezdi lerakatni a halomtetőn, oda Szent Márton kápolnája mellé, melyet még Nagy Károly, az avarok legyőzője építtetett.

De harczi kiáltás, fegyvercsörgés hallatszik fel: előtörnek a pogány ősök, kik fehér lovat áldoznak Hadúrnak s szétrombolják az új hit eme készülő mentsvárát.

Kassai székesegyház

Pesti Napló képes melléklete
1938. nov. 6.

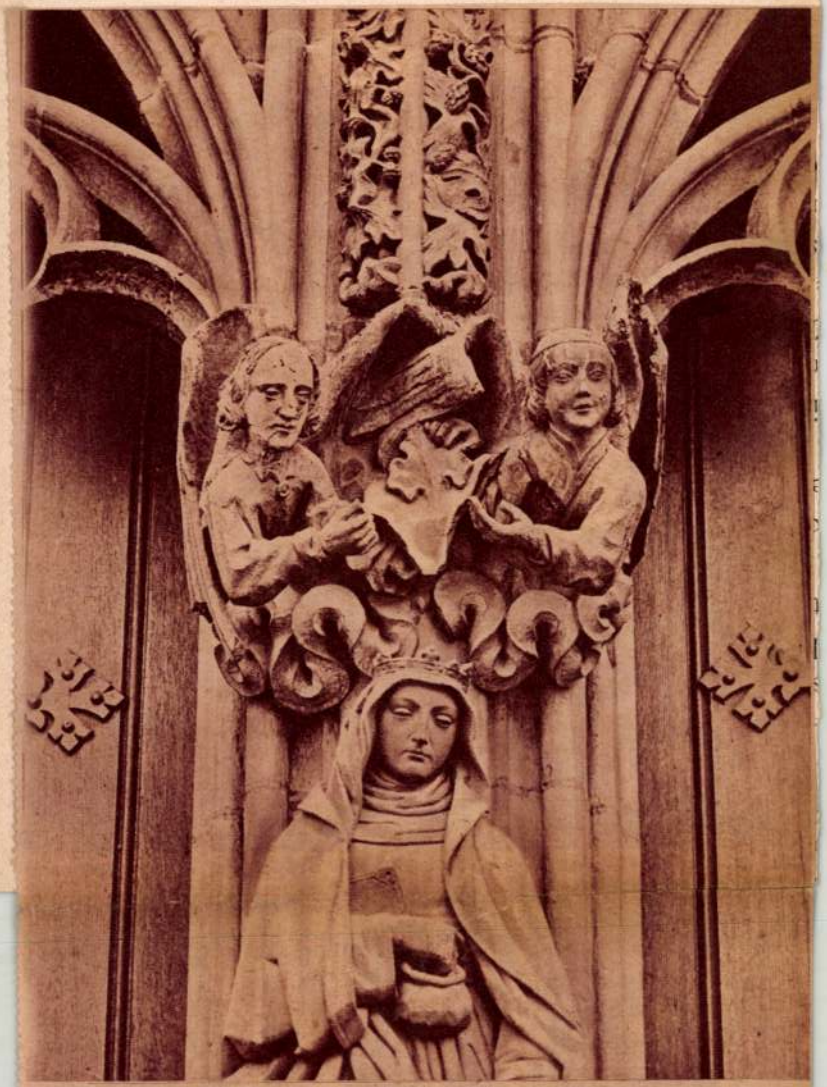

Szobrok a kassai dóm egyik oszlopán

tanagrai szobrocskák képeznek, mely
keresettek, de az utóbbi három-négy
sok következtében, keresettségük n
művészet termékeit az előtt sokáig r
ban feléjök fordult az érdeklődés úg
csúcsívesből a renaissance korba átm
téve, hogy világi jellegüek, vagy ha eg
például keresztelő medenczék, patená
tartozzanak a művészet bármely korá

Egészen sajátos, hogy milyen sze
tárgyak kedveltsége. A 60-as évek v
virágzó és késő renaissance. Ekkor e
tak a kora renaissance alkotásai, mel
van. Ugyanebben az időben ama tárg
a renaissanceból a barokkba való átr
év óta fordul a virágzó és késő ren
ról állítható, mert hisz igazi, jó, elsőr
és értékök állandóan emelkedik. A
iránti izlés is és mindjobban és jobb

KASSA
A Szt. Erzsébet szé-kesegyház

Kassai székesegyház
Vas. Ujs. az Ujs. Magyarsó
kerés hivatal 1920 nov. 6.

Japáni teakanna dömöczkölt díszű öntött vasból ... 210
Váza kék paizszsal máz alatt ... 212
Tányér HABERT-DYS terve után ... 212
Doboz teteje zinnoberlakból metszett diszitménnyel ... 21
Teakanna, szürke-barna kőedény ... 21
Dömöczkölt diszitményű japáni váza öntött vasból ... 21
Kiotói bronz váza ... 21

IV. KÉPEK A S

I. Serleg, tervezte HÁRY GYULA.
II. Zsubrikolás színes selyemmel kivarrva, tervez HÁRY GYULA.
III. Metszett bőrrel kárpitozott kályha ellenz tervezte és készítette JAISER GYULA szobrás
IV. Faragott díszitményű láda. Tervezte HUSZ JÓZSEF, készítette KUPCSAY JÁNOS.

A Műcsarnok Felvidéki kiállításáról

«. . . kevés romvárunk van, amelynek meglehetősen fönnmaradt romjai oly tanulságosak volnának a vár belső szerkezetére nézve, mint Detrekő. Kétfelől hegyes sziklameredeken áll; nyugatnak és délnek azonban szabályosan alakult halmon, a vadonban is még kivehető egykori várkert fasorai között könnyű felmenetelt nyújt. Az első kapunál mindjárt oldalvást áll a bástyákkal és tornyokkal épített gazdasági udvar (zwinger). A belső kapu a sajátlagi várat környező udvarba visz, melyet védfalak, alattok a várőrség laktanyáival (casamates) s fölöttök véderkélyekkel körítenek. Innét a fölső, sajátlagi várba csak lépcsőkön át lehetett bejutni, és még csak ennek azután kiemelkedő közép csúcsán állott a fellegvár magas tornya, — nyilván a legrégibb s legérdekesebb része a várnak itt is: alól köröskörül még kétszeres fallal és védőművekkel körülépítve s a szó teljes értelmében mintegy fal iskátulába behelyezve és beburkolva. Innét északkeletnek vonulnak a kistermek s apró lakszobák, melyek végén a sziklacsúcs legvédettebb hegyén ismét egy torony emelkedik, hol szögbe futva az épület széles része véle végződik. Hajmeresztő valóban ezen merész szikla feletti falrakatról innét a mélységbe letekinteni; de ez volt nyilván a leggyengébben megerősített oldala is; itt nem is volt már szükséges, mert a meghághatlan szirtmeredek eléggé védte a roham ellen.» «Hol állhatott benne Bornemisza nyomdája? Valószínűleg valamely zugban a kápolna mellett, a várpáter egykori lakásában, honnét a szegényt a reformatio kiugrasztotta, és hült helyébe Bornemisza lépett.» (Vas. Ujs. 1859. 495 l.) A korabeli költőket senki nem ismerte úgy, mint ez a Nyitramegyében élő, a detrekői vár tövében dolgozó nagyműveltségű protestáns prédikátor, aki énekgyüjteményében harmincöt XVI. századbeli magyar költő magyar költeményét adta ki. Talán Balassa Bálint, a csapongó kedélyű katonaköltő soha nem találta volna meg azokat a kifejezési formákat, amelyekkel az összes korabeli magyar költőket magasan túlszárnyalta, ha nem korának legnagyobb magyar esztétikusa és énekgyüjtője a nevelője.

Ez a vidék, Nyitra, Nógrád, Gömör a hazája a magyar költészetnek az egész XVII. században. Balassa Bálint ifjú barátja Rimay János Alsósztregováról származott, ugyanitt született egy másik költő, Sztregovai Madách Gáspár, Pozsonymegyében írta verseit Beniczky Péter, Torna várában írta Zrinyi Miklóst, a költőt elsirató énekét Barakonyi Ferenc, a felvidék szülötte volt gróf Balassa Bálint, gróf Rákóczi Erzsébet, Petrőczi Kata Szidónia, Munkács kővárában szerzette verseit gróf Koháry István, a zólyommegyei Radványban énekelte meg szívbeli keserveit a Rákóczi-fölkelés egyik hőse, Zólyommegye alispánja, Radvánszky János, az ungmegyei Radvánc községben született ugyan Gyöngyösi István, a Murányi Vénusz szerzője, Széchy Mária titkára, de életének jó részét Széchy Mária mellett, másrészt az Andrássyak birtokán, Csetneken és Krasznahorkaváralján, majd Gömör vármegye szolgálatában töltötte el. 1686-tól 1693-ig a megye alispánja volt s ő képviselte Gömört az 1687-ik évi nevezetes országgyűlésen.

*

Hazánk északi része, nyugaton a Duna felső folyásától, keleten a Hegyaljától fölfelé elterülő vidék a török hódoltság idejében

A kassai Sz. Erzsébet-templom. (Metszet a XIX. sz. közepéről)

ugyanazt a szerepet töltötte be a magyarság kulturális életében, mint Erdély. Itt állottak a magyar kultúra mentsvárai, rendszerint egy-egy kővár tövében, vagy fallal körülvett város védelme alatt. Nem véletlen, hogy a sziklacsúcson, vagy akár síkvidéken álló vártornyok, vagy nagy városok templomainak árnyékában húzódtak meg, tengődtek, vagy fejlődtek az iskolák. Vár és tudomány egymásra volt utalva: a tudomány műhelye, az iskola, mint az ipari műhelyek, támogatást és fegyveres védelmet, a vár, a kaszárnya írni-olvasni-számolni tudó embereket nyert a kölcsönös egymásra utaltság állapotából. A pataki Perényi-, Rákóczi-vár árnyékában, a rozsnyói, komáromi, trencséni várak tövében, egyébként kis városokban is fészket talált a tanulni vágyó múzsasereg.

Míg az egynyelvű magyar Alföldön, abban az áldott Kánaánban, szinte magától termett a föld, trágyázás nélkül, kevés munkával, — fönt északon, a zordonabb hegyvidékeken kemény munkával kellett megszerezni minden falatot. De bőven volt kő és épületfa, amely kínálta magát házak, kastélyok, várak, templomok építésére, volt vasa, amelyből fegyvert és szerszámot, aranya, ezüstje, réze, amelyből pénzt s a gyönge és hiú női nemnek ékszereket lehetett kovácsolni. S a felvidék, mely sok helyen pénzért hozatta, messze délről a kenyeret, gazdagabb volt, szebb házakban lakott, jobb ruhákban járt, mint az alföldi, zsírban fürödhető magyar. De itt fönt nem volt elegendő az Istentől ajándékba kapott testi erő és józan ész. Itt fönt szükség volt a mesterségekre, a tudományra és művészetre, mert a kő, vas, arany, ezüst, réz feldolgozása bonyolultabb mesterség, vagy művészet volt, mint a földművelés.

S mialatt az Alföld nyögi a török hódoltság rettenetes másfélszázadát, azalatt az áldott, (csak más javakkal áldott) Felvidéken, Pozsonyban, Nagyszombatban, Kassán, a lengyel zálogban levő Lőcsén, Eperjesen, Sárospatakon iskolák virágzanak s biztosítják — Erdéllyel együtt — a magyar kultúra életének folytonosságát. Ezek az iskolák nem voltak egymással jó viszonyban, nem támogatták egymást, de éppen a közöttük lévő ellentét sarkalta őket a legelkeseredettebb versenyre, a katolikus és református hitigazságok megvédésében minél hatásosabb fegyverek nyerésére. Ebbe a versenybe az Alföld csak a török uralom megszünte után kapcsolódhatott be, de akkor, élén Debrecennel, annál hatásosabban és eredményesebben.

A Felvidék népe a honfoglalás óta keverék-nép: magyar-német-szlovák együtt lakott itt s a fiatalok, akik házasodni akartak, rakoncátlanul áttörték az (esetleges) faji és nyelvi korlátokat. Az ilyen házasságból született gyermek már keveredett fajú volt: nagyszülei egyik ágon magyarok, másik ágon szlovákok, vagy németek. Így került ott rokonságba magyar, német és szlovák. A pánszlávizmus gondolata előtt nem volt ellentét tót és magyar között, fegyveres felkelések is csak az 1831-es kolera-lázadáskor, majd 1848 őszén fordultak elő, amikor Bécs a pánszláv hangulat kitörésének szabad folyást engedett a magyarság ellen. A népkeveredés arányszámát nem ismerjük s így nem tudjuk megállapítani, hogy a Felvidék gazdag, színes magyar kultúrájának kialakításában melyik népelemnek, melyik ősi vérségnek mennyi része volt. Arról sincs statisztikánk, hogy hány magyar, hány német, és hány szlovák könyv jelent meg odafönn a könyvnyomtatás kezdete óta máig és nem tudjuk, hogy a nagyszombati, pozsonyi, eperjesi, lőcsei, bártfai, kassai nyomdákban megjelent latinnyelvű munkáknak a humanista divat szerint latinosított nevű (pl. Sylvester, Sutoris, Abstemius, Monedolatus, Lasanosarchus) szerzői magyar, német, vagy szláv fajúak-e, s akiknek magyar nyelvű munkáik nem jelentek meg, hogy milyen nyelven beszéltek? De három élő nyelven jelentek meg könyvek, elsősorban vallásos művek, énekes, imádságos, prédikációs könyvek, katekizmusok, szlovák nyelven: Evangelia a epistoly, speknými Figurami na Nedele, W Zilině, 1676, — W Trnawe, 1702, Evangeliumi (szveti), Koteremi Szvéta Czirkva Katholiczka . . . Vu Česke Ternave. 1694, Zpewowe a neb Pjsnicky Duchownj, XVII. század, Kalendar (Nowý a Starý), na ten Rok, 1673, 1675, 1700, W Lewocy, 1653, 1655 W Trencjne, 1670 W Zilinje, Kalinka Joachimus: Verusmundus . . . Togest: Prawa Ozdoba Prawé Pobožné, Trencsén, 1648. stb. stb.; — német, magyar könyvcímeket fölösleges idéznem, annyira köztudomású e korban való létük.) Tudomást vesznek egymás gondolatairól, nemcsak a tudomány nyelvén, a latinon keresztül, hanem közvetlenül is és lefordítják egymás könyveit. Beniczky Péter Magyar Rythmusait és Példabeszédeit a XVII. században lefordították szlovák nyelvre, de hogy ez akkor nyomtatásban megjelent-e, nem tudtam megállapítani. Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárának második kötete

MAGYARSÁG

Melléklet a Magyarság 1938 november 6-iki számához (211.)

A kassai dóm ismét a miénk!

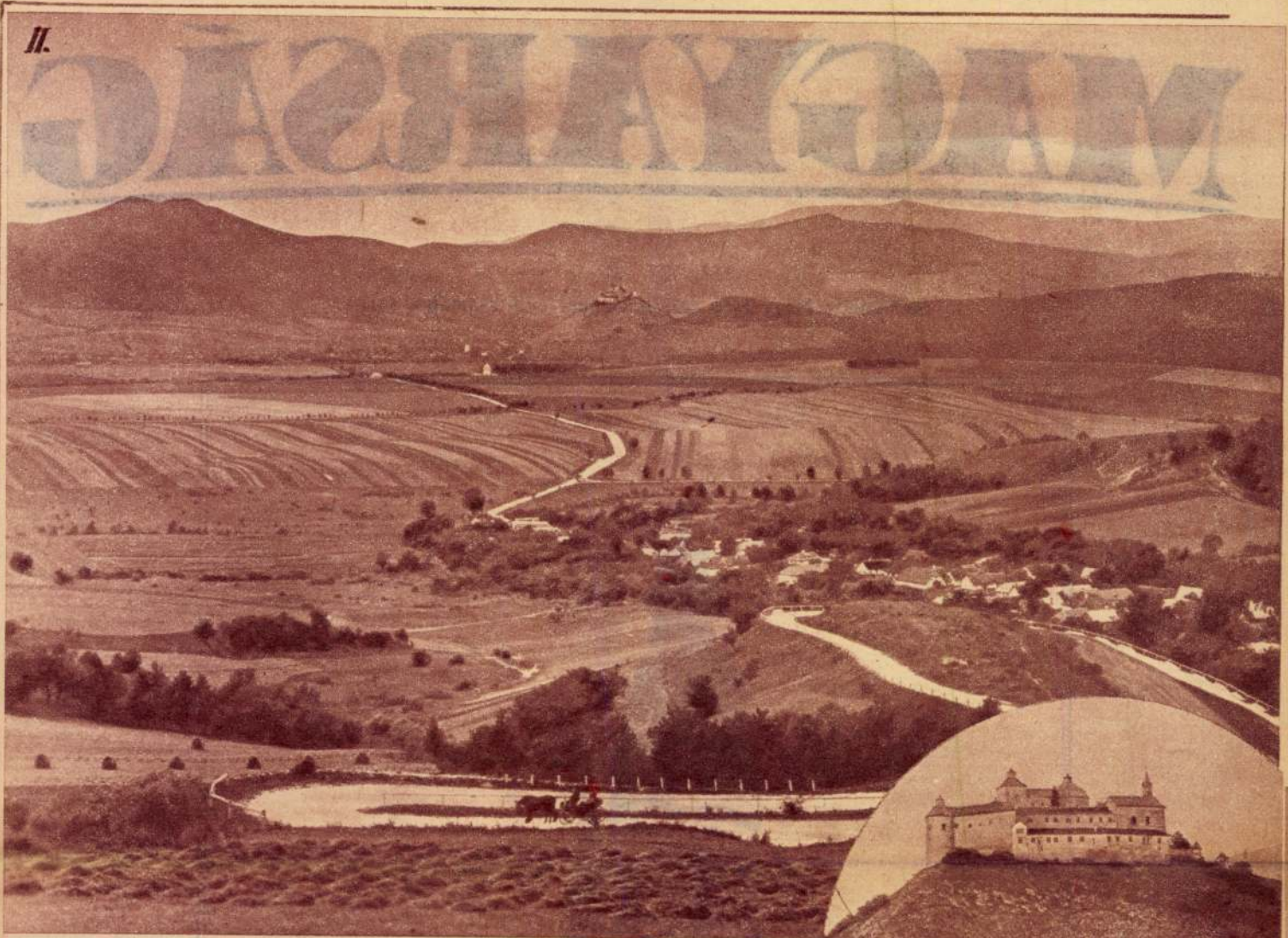

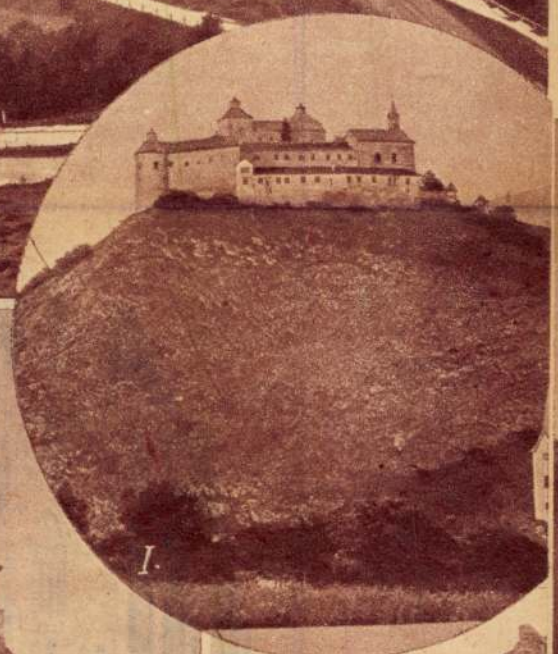

Kassai nékesegyház

Kassai dóm

Kemeny Lajos
cikke

M. MÉE Kőzl

1916. 243, 244
245. 1 ~~2~~

1520

Garantierbeu.

Meret. 145 x 244 cm?

~~91~~

~~79~~

~~76~~

Die Gemälde de KF Mus, 29 l.
Heyne: Norddeutsche Mal XXVI
Glaser 143 l. ~~29~~

Kassai dóm

Sztehlo Ottó: Megjegyzések a kassai dóm tösténetének tisztázásához. MMÉE Közl 1917. 335, 336 l.

Sztehlo Ottó: MMÉE Közl. 1913. 50 sz

u.az: Arch. Ert. 1915. 3. sz.

Kassa.

Dóm.
(Szent Erzsébet-
templom)

MAGYAR MŰVÉSZET
1928. 684. l.

A remek fóltár
mestereinek Divald
kornél Lőrinc
mestert tartja.

~~29~~

~~29~~

~~98~~

~~97~~

~~80~~

~~86~~

~~80~~

Kassai könyvtár

ség támogat. A kúszált és töredékes magyar művészeti multban, a megoldatlan kérdéseknek még egész sora vár az oly felderítő munkára, mint aminő Kenczler mostani részlet-tanulmánya, amelyben őt egyaránt vezette intuicio és pozitiv ismeret. Nem kevesebbet állít s bizonyit be széles apparatussal, hogy a bécsi udvari képtárban az 1395. számú oltárkép («A királyok imádata»), s azok a képek, amelyek a Mária-legenda hat jelenetét ábrázolják s Fischer-Kolbrie kassai püspök ajándéka révén kerültek a kassai muzeumba, korántsem függetlenek egymástól. Csak az idő folyamán szakadtak széjjel s került az egyik — mindkét oldalán festett — rész Bécsbe, mert egyébként összetartozó tesvérek, egy és ugyanazon mestertől valók s egy és ugyanazon szárnyasoltár darabjai. Holott a Bécsben lévő kép például, keletkezési idejét és eredetét illetőleg eddig a legkülömbözőbb megállapításban részesült. A dátumra nézve még nem nagyok és ellentmondók a feltevések, de amíg Krafft például a felső német iskola bélyegét ismeri föl benne, Semper a régi tiroli iskola munkájának nevezi, az új katalógus Dörnhöfer alapján bajorországi eredetűnek. Kenczler először e nézetek ingatag voltát mutatja ki. Aztán stikritikai alapon vizsgálja és hasonlítja össze a bécsi és a kassai oltárképet, s egyaránt külső körülményekre, tárgyi adatokra és belső tulajdonságokra támaszkodva, meggyőzően bizonyítja, hogy itt egy stilus dolgában csehországi befolyásra valló, de minden valószinűség szerint Kassán készült szárnyas oltár képeivel állunk szemközt, a XV. század elejéről. A kiadványt egy melléklet és tíz szövegkép díszíti.

KITÜNTETÉSEK

Hadi emlékművekre az Iparművészeti Társulat révén hirdetett pályázaton, a 600 koronás első díjat WeiszAlbert pályaterve, a 400 koronás második díjat Tóth Gyula műve nyerte. Megvásárolta a bizottság 100 koronáért Steiner István és Kónya Zoltán, valamint Horváth Béla és H. Pintér Gyula pályaműveit. A szabadon álló emlékműtervek közül a 600 koronás első díjat Spiegel Imre, a 400 koronás második díjat Horváth Béla és H. Pintér Gyula művének itélték oda, 100—100 koronáért megvásárolták Moiret Ödön, Fekete Oszkár és Szegő Sándor pályaműveit.

ség bukkan itt elő, aki szót érdemel, ellenben nem jut szóhoz. Még pedig, talán épen egy ránézve ellenséges zsüri miatt. (Ilyesmi is történt és történhet, ez azonban nem «a» zsüri fölöslegességének, hanem «egy» zsüri tévedésének illusztrációja.) Sajnos, ily értelemben nem volt szerencsénk. Félreismert és üldözött tehetség, elfogulatlan és részletes körültekintésünk dacára se akart mutatkozni. A rövid eredmény, amelylyel elhagytuk a kiállítást, a következő: a háromszáz kép és szobor jó részének szerzői megtehetik azt, hogy függetlenítik magukat minden zsüritől. Kijelentik, hogy ilyesmit nem ismernek el, nincs szükségük rá. Valószinü azonban, hogy ez csak következménye annak, amiért a zsürik hasonló vélemény táplálnak felőlük. Mert egyébként, akik a kiállításon a tehetség és tudás bizonyos kritériumaival említhetők: ezek nem új és mellőzött nevek. Ismerjük őket más kiállításokról. Ilyen mindenekelőtt Siligai Ferenc, ilyen Kőváry Szilárd, Scheiber Hugó, Zsombolya Burghardt József, Markó Ernő. Még egy-két kevésbé ismert nevet jegyezhetünk fel, pl. Dömötör Gizella, Ripszám, Szemere M. Miklós, Zintz Henrik. Több azonban már igazán oly liberalizmus volna, amivel a művészetnek, amely lényegében arisztokrata, nem tennének szolgálatot.

MŰVÉSZETI IRODALOM

ZWEI ALTARFLÜGEL AUS DER ERSTEN HÄLFTE DES XV. JAHRHUNDERTS in der Kaiserlichen Gemäldegalerie zu Wien und im Rákóczi-Museum zu Kaschau. Von Hugo Kenczler. Wien. F. Tempinsky Leipzig. G. Freitag. 1915. Kenczler Hugó értekezése először az Archeologiai Értesítőben jelent meg, most pedig német nyelven, előkelő kiadónál, a «Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses» XXXII. kötetének 2. füzeteként.

Kenczler Hugónak a hazai tudományos körök előtt ismert neve van, s a Művészet olvasóinak se kell bemutatni. Több ízben jelent meg e folyóirat hasábjain egy-egy magvas esztétikai, műtörténeti dolgozata. A Nemzeti Múzeum régiségtárának fiatal és tudós tisztviselője Kenczler, akit szorgalmas buvárkodásában alapos képzett-

Művészet 1915 l.

MAGYARORSZÁGI SZENT ERZSÉBET BÉLPOKLOSOKAT MOSOGAT. DOMBORMŰ A KASSAI SZKESEGYHÁZ KAPUJA FÖLÖTT (XV. SZÁZAD)
A HAD- ÉS NÉPEGÉSZSÉGÜGYI KIÁLLÍTÁSBÓL

Az emberiség őstörténetét a többé-kevésbbé primitiv, de mégis művészi megnyilatkozás számba menő emlékek őrizték meg számunkra. Abban az időben, amikor följegyzések még teljesen hiányoznak, az ősembernek sziklafalakra vésett rajzai mesélnek nekünk ama általa felsőbb lényeknek vélt és rettegett állatokról, amelyekkel létért való napi küzdelmét folytatta. Még mielőtt a hieroglifákat megfejteni tudták, a régi Egyptom élete nem volt ismeretlen előttünk, mert az egyptomi művészeti emlékek az akkori élet legapróbb részleteit is nyitott könyvként varázsolták elébünk. Sőt nem egyszer magát a jó Herodotost is, aki Egyptomot bejárta és sok szeretettel leírta, a később fölfedezett domborművek és falképek igazolták abban, amit hihetetlenül hangzó lódításnak tartottak előbb.

Művészeti emlékeknek ilyen forrásul való fölhasználását a történetírás már régen alkalmazta. A művelődéstörténet azonban első sorban támaszkodik reájuk. Vajjon elképzelhetnénk-e kosztümtörténetet egykorú képek nélkül? Mert, ha a könyvnyomtatás föltalálását követő korból maradt is ránk néhány munka, amely kosztümrajzot tartalmaz és ily értelemben a mai divatlap ősének volna tekinthető, a kosztüm történetét mégis ama képek és szobrok őrizték meg számunkra, amelyek vallásos vagy mitologiai tárgyuk burka alatt saját koruknak embereit mutatják be. Régi képeknek sokszor mellékes részletei magának a művészetek történetének homályaiba is gyakran világítanak minden kételyt eloszlató fénynyel. A Cappella degli Spagnuolinak «a harcoló és diadalmas egyház» néven ismert szimbolikus falképe Firenzében a firenzei dómnak egy elveszett tervét tartotta fönn a 14. század közepéről. A Van Eyckek és Memling képein látható keleti szőnyegek biztos adatokkal szolgáltak az ornamentika történetének és a keleti szőnyegek bizonyos fajtái kormeghatározásának. Csak futólag említjük, hogy a középkorban és az újkor kezdetén még mielőtt az arcképművészet mint általánosan elterjedt önálló művészeti ág kifejlődött volna, úgyszólván egyedül a vallásos és mitologiai történetből vett alakokban ismerhetünk az illető korok embereinek hiteles arcképeire.

E néhány példából is világosan látszik, hogy művészek alkotásaiban mennyi kulturhistória rejtőzhetik azok számára, akik e szempontokat is figyelembe veszik. A különböző tudományok története nem egy kérdésre kapott már ily módon választ, amelyet egyebütt hasztalan keresett volna A festészet és szobrászat tárgya minden időkben első sorban az emberi test ábrázolása volt. Csak természetes tehát, hogy az a tudomány, amelynek tárgya pedig ugyancsak az ember «mind egészséges, mint beteges állapotjában» éppen itt találhat tömérdek adatot a saját multjára nézve. Az emberi test anatomiája tényleg régi időktől fogva orvosokat és művészeket egyidejűleg foglalkoztatott. Elég a Leonardo, Dürer és Michelangelo nevét említenünk, Viszont akadtak orvosok, akik az emberi testet esztetikai vizsgálódás tárgyává is tették (Ernst Brücke: Schönheit und Fehler der mensch-

Művészet 1915.

Kassai püspökház

MŰVÉSZET A HAD- ÉS NÉPEGÉSZSÉGÜGYI KIÁLLÍTÁSON

Minden igazi művészi alkotás teremtője lelkének és érzésének tükre, amelynek alakulására azonban környezet és életkörülmények döntő befolyással vannak. A legegyénibb életet élő művész sem vonhatja ki magát e befolyások alól, amelyek egyszer könnyebben, másszor nehezebben fölismerhető formában, de mindig kifejezésre jutnak a képben, szoborban vagy épületben, amelyet alkot. Későbbi szemlélőknek így válnak a művészi alkotások a tisztán művészi élvezeten kívül a megismerésnek is sokszor szinte megbecsülhetetlen forrásaivá. Amint memoárok és levelek apró mozaikkövecskéiből egész embereknek és koroknak külső és belső képét állíthatjuk össze, úgy szolgáltathatnak egyes vonásokat és különben sehol ránk nem maradt adatokat művészeknek alkotásai is. Az a gondtalan barát, aki pergamentje másolása közben talán pusztán a maga szórakoztatására rajzolgatta bele iniciáléibe vagy fonta díszítő keretként egyhangú betűi köré kedvenc virágait és állatait, nemcsak a művészi szemmel néző bibliofilnek szerzett gyönyörűséget, de talán még megbecsülhetetlenebb adatokat nyújtott a botanikusnak és zoológusnak, aki innen tudta meg, hogy azt a virágot vagy állatot ott és már akkor ismerték-e. Michelangelo utolsó itélete nemcsak az emberi test csodálatos Michelangeleszk formáival kényszerít bennünket néma bámulatra, de ó-testamentumi filozofiájának kérlelhetlenségével is egész valónkat megrendíti. Milyen szegényes és szánalomraméltó eszköz a szó, a krónikás száraz meséje és az ezer színben foszforeszkáló íróművész pompázó írása is bizonyos esetekben a művész kifejezési eszközeivel szemben, aki formanyelvével mindenkinek érthetővé válik. A legtöbb leírás csak bizonyos fogalmakat hozhat közelebb hozzánk, de ahol ismeretlen formák és jelenségek megismeréséről van szó, ott a művész rendelkezésére álló formák nyelve minden szónál hathatósabb.

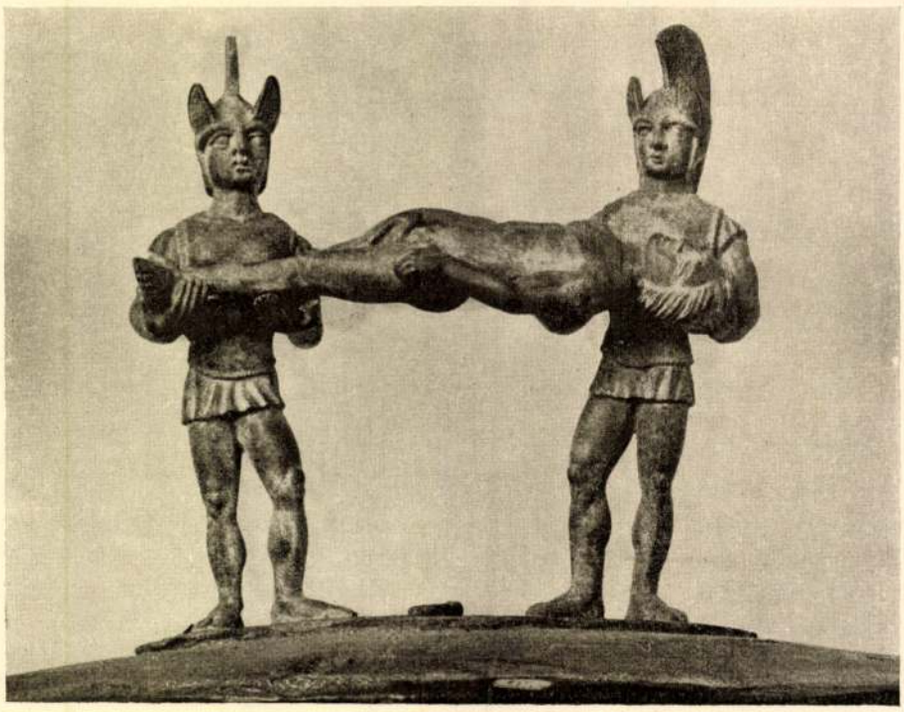

KATONÁK HALOTT HARCOST VISZNEK ETRUSZK SZOBORCSOPOT

A HAD- ÉS NÉPEGÉSZSÉGÜGYI KIÁLLÍTÁSBÓL

Zebedeus és felesége. Fából faragott szoborcsoport a kassai Mária látogatása-oltár oromzatában: újszövetségi tárgya mellett egyben egy XVI. századeleji felvidéki polgárt és nejét ábrázolja.

Kassai szekescephár

Gyevich – Genthon

A magy. tört. kepeskönyve.

Bpest, 1935.

Szent Erzsébet kiüzetése. Szárnykép az 1474—77 között készült kassai főoltárról.

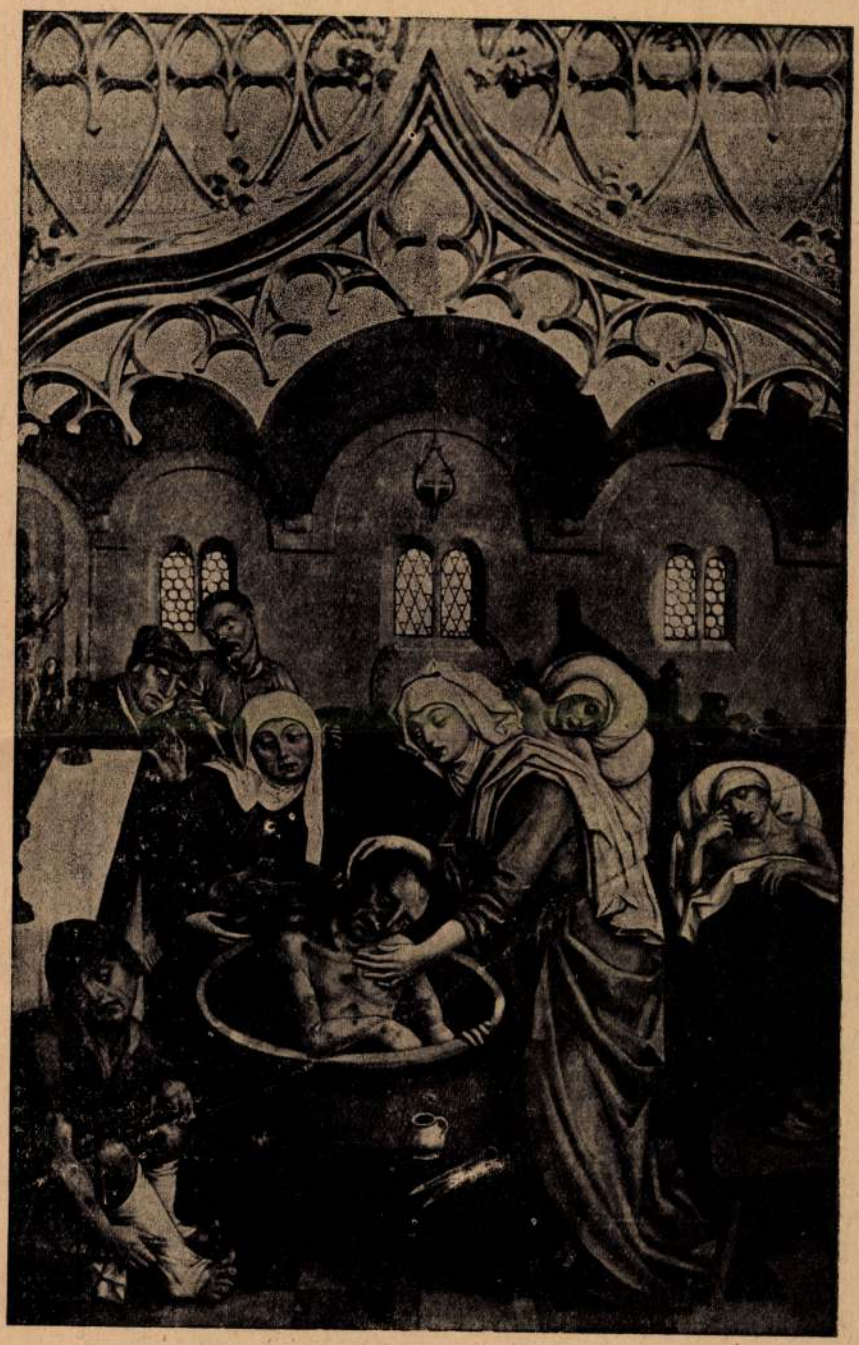

Szent Erzsébet bélpoklosokat mosdat a marburgi kórházban.
A kassai főoltár szárnyképe.

2 1/2 ár.

Kassai nekesaghár

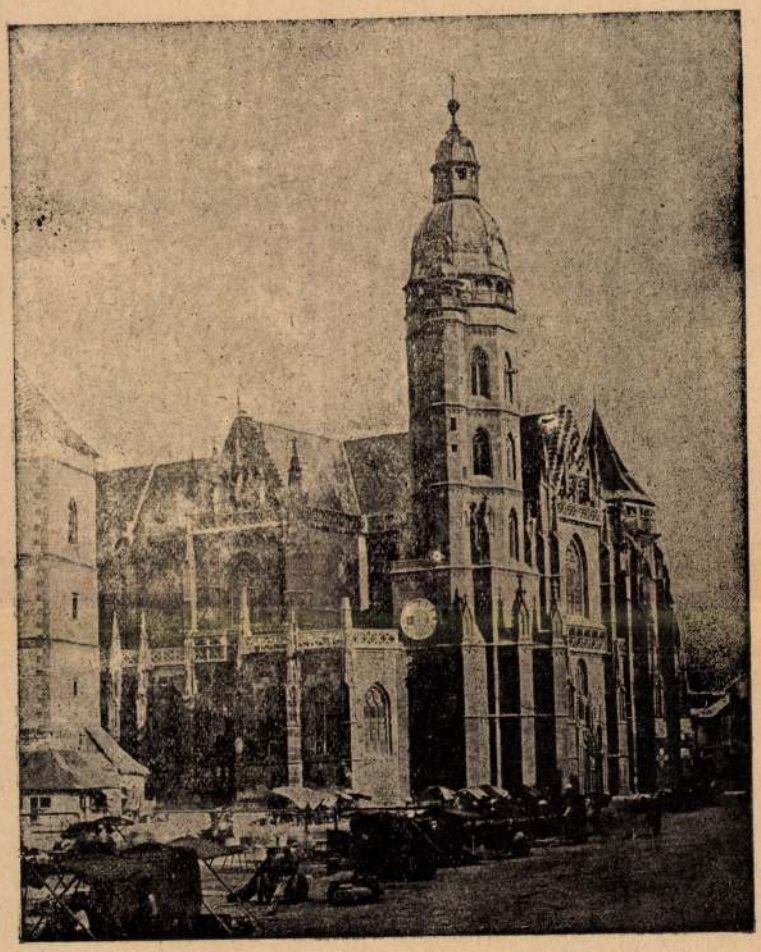

A kassai dóm, helyesen Szent Erzsébet-templom a restaurálás előtt. A templomot régebbi egyházhelyén 1400 körül kezdték építeni s nagyjában a XV. század végén készült el. Rendkívül gazdag és finom tagolásával, de méreteivel is Magyarország legfontosabb csúcsíves izlésű műemléke.

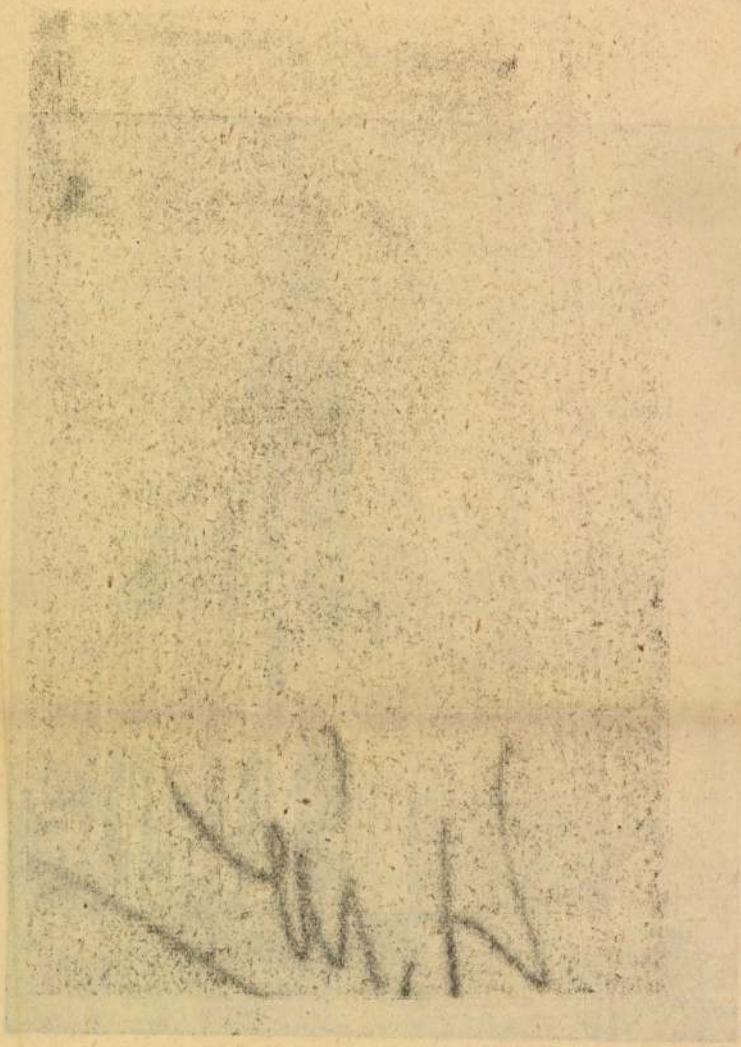

A kassai Szent Erzsébet-templom belseje. Az öthajós, fényesen díszített belső tér hazánkban a legnagyobb gótikus belső terek egyike.

Kassai nőreseszház

A KASSAI FŐOLTÁR ÉS KORA.

A nyugodt, lirikus emlékek sorozatával szemben mozgalmas, jellemzően késő gotikus izlésű művek állanak, melyek közül a kassai Sz. Erzsébet-templom hatalmas, szárnyas főoltára emelkedik ki. Az oltáron több festő dolgozott (van köztük, aki lirájával tulajdonképpen az előbbi fejezetbe tartozna, ha képszerkesztése nem lenne mozgalmas) s mindegyikük iskolát teremtett. Épp ezért képeit a mesterek szerint veszszük sorba s az áttekinthetőség kedvéért az egyes csoportokhoz hozzáfűzzük a hatásuk alatt készült vagy velük rokon egyéb emlékeket. A fejezet legvégén kerül sor azokra a képtáblákra, amelyek mozgalmas, olykor drámai előadásukkal idetartoznak, anélkül hogy közük lenne a kassai főoltárhoz.

A Szent Erzsébet-mester.

A kassai főoltárról az irodalom már igen korán s azóta rendkivül gyakran emlékezett meg, de problémáit, az evolucióban elfoglalt helyét és mesterének kilétét máig nem tisztázta. Többek levéltári kutatásait Mihalik Sándor foglalta össze[1] s munkája nyomán bizonyosan állithatjuk, hogy az oltár, amelyen 1474-ben már dolgoztak, 1477-ben készen állott. Ez évszám hitelességét a képek stilkritikai vizsgálata megerősiti.

Az oltár kettős szárnyain 48 kép látható, tehát pikturális disz szempontjából a leggazdagabb magyar oltár. Egy-egy szárny belső vagy külső területén hat kép helyezkedik el, kettésvel egymás mellett, hármasával egymás fölött. A belső szárnyak belső képei árpádházi Szent Erzsébet életéből mutatnak be 12 jelenetet, a belső szárnyak külsején és a külső szárnyak belsején Krisztus szenvedésének szélesen részletezett, 24 képből álló ciklusa látható, a külső szárnyak külsején végül Mária életének kiemelkedőbb mozzanatai sorakoznak 12 képben.

Az Erzsébet-ciklus tucatnyi képe végigvezet a szent életén.[2] Ott állunk a pozsonyi vár egyik termében, Meráni Gertrud magyar királyné ágya mellett, mikor az Úr 1207-ik esztendejében Erzsébet

[1] A kassai főoltár Sz .Erzsébet ciklusa. (Kéziratban)

[2] Valamennyi Erzsébet képet együtt elsőizben Tarczai György (Divald Kornél) publikálta: Az Árpádház szentjei. Bp. (é. n. 1930), 99—110 l.

Genthon István
A régi magyar festőművészet
Vác, 1932.

A Mária látogatása-oltár szobrait Tamás képfaragó készitette, képei *Mihály festő* ecsetjét dicsérik.[1] Mihály képiró nézetünk szerint a szepesi Sz. Antal-mester műhelyéből került Kassára, az ő stilusát folytatja, különösen alakjainak fejtipusaiban, melyeket a ferde vágású szem éppúgy jellemez, mint mesterének képeit. A kassai mester kompoziciói azonban levegősebbek, kevésbé rajzos karakterűek.

[1] Kemény Lajos: Kassa város műemlékei 8 l.

megpillantja a napvilágot. Vele megyünk Eisenachba, hol négy éves korában Lajos thüringiai őrgróf eljegyzi, látjuk a messzi idegenbe vetődött királyi sarjat, amint a vár kertjében betegeket ápol, mig férje leselkedik reá. Látjuk csodatetteit, künn vagyunk a város szélén vele, mikor megkapó liraisággal ábrázolt jelenetben elbúcsúzik a keresztes háborúba induló férjétől. Sorsa ettől kezdve rosszra fordul, kiűzik a várból, Eisenachban egy koldúsasszony sárba taszitja. Bélpoklosokat mosdat a marburgi kórházban. Halálakor apácák és papok nagy csoportja veszi körül az ágyát, sirjából való felvételekor püspökök versengenek, hogy tetemét kiemeljék az egyszerű koporsóból. (48—51. kép)

A mester, aki ecsetjével ezt a kétszáz esztendővel előbb végigélt életet visszaálmodta, a régi magyar művészet egyik kiválósága volt. Rendkivül gyengéd kézzel nyúlt a legendához s a szent királyleány élettörténetéből, amely nem szűkölködött tragikus momentumokban, leginkább liraisággal áthatott jeleneteket ragadott ki. Ellensége a drámai effektusoknak, a brutális gesztusoknak és acsarkodó mimikának, melyek a XV. század északi művészetében a szenvedés jeleneteire oly jellemzőek. Mikor Szent Erzsébetet kiűzik Wartburg várából, leányát karjára véve, kisfiát kezénél vezetve, lehajtott fejjel lassan megy a felvonóhidon. Néhány szolgáló asszonya követi, meg kucsmás emberek : nők, férfiak egyformán szánakozva, aggódva néznek asszonyukra. A vár tornyaiból, a bástyafokról férfiak tekintenek alá, merev, bámész arccal, mint akik nem tehetnek semmit a sors hatalma ellen. A kiüzetés drámai jelenetéből itt csak az a csendes szomorúság marad meg, hogy a ház asszonya örökre elhagyja kedves környezetét. Nem vonszolják, nem taszigálják Erzsébetet, a várban maradtak nem öltögetik a nyelvüket reá, mint ahogyan annyi más korbeli mester — még a magyarok közül is — képzelné el s joggal képzelné a kiűzetést.

Ott, ahol a téma nemcsak megengedi, hanem hivogatja a csendes érzelmességet, a lirai hangulatot, *a kassai főoltár Erzsébet-ciklusának festője* (nevezzük igy a mestert) elemében van. Erzsébetnek hadbainduló férjétől való búcsúzása a sorozat egyik legszebb darabja. Lajos őrgróf, ez a deli, fiatal, páncélos alak, aki oly előkelő és érzelmes jelenség, mint az umbriai festők szentjei, odahajló tartással, szelid gesztussal szoritja meg ifjú hitvese kezét s gyűrűt készül ujjára húzni. Pompás megfigyelésre vall, hogy a férjétől búcsúzó Erzsébet két kézzel nyúl a nyujtott kéz után, a gyűrűre nem is ügyel, hanem szerelmes

odaadással urának tekintetébe mélyed. Nem az ajándéknak örül, hanem férjét búcsúztatja, törékeny alakja szinte megtörik a válás fájdalmától. A két sziv összedobban, mégegyszer, utoljára s a háttérben várakozó lovasok, szekercés, kopjás és páncélos harcosok lehajtják fejüket, mintha szégyenkeznének önmagukon, hogy elérzékenyülnek.

Az interieurképek közül csak *a kórházbeli ápolás jelenlétére* kell utalni, mely hiven mutatja a mester intencióit. Az oltáron álló gyertyatartók, a feszület, az ágyban fekvő betegek anatomiai hűséggel való ábrázolása, az ónkarikás ablakok, a boltozott famennyezetről lecsüngő mécses vagy a sok kis apró tárgy jelenléte arra vall, hogy a festő szeretettel mélyed el a részletezésben. Epikus hajlamai aprólékoskodóvá teszik, de az apróságok sohasem bontják meg az egységet. Képességeinek más oldalát mutatja *a Sz. Erzsébetet Eisenachban egy koldásasszony a sárba taszitja* c. jelenet. Maga a történet a közvetlen előtérben zajlik le, a gonosz szemű, nagyszájú irigy koldásasszony sötétlő sártengerbe löki a szentet. Ami ezenkivül látható a képen, nem tartozik a tárgyhoz, mégis az adja meg a kép sajátos kvalitásait. A figyelmet egy hatalmas, gotikus katedrális foglalja le, amely jóval hátrább lezárja a kilátás baloldalát, széles, levegős térséget hagyva maga előtt. Ez az egyház lehetne a kassai dóm is, bár apróbb részletformákban nem azonositható vele. Hivők tódulnak ki a templomból, előkelő polgáraszszonyok jönnek, beszélgetnek, figyelmüket kikerüli Erzsébet balsorsa. A jobboldalon egy gotikus házból két férfi lép ki. Az út tovább folytatódik a templom és a ház közt hátrafelé, mig egy csipkézett deszkakerités el nem tériti irányából. A sarkon egy férfi tűnik el, hátát s egyik lábát látni még, amint elmegy. A térképzés meglepően fejlett s a kompozició, amely üde egyszerűségével bepillantást enged a felvidéki városaink hajdani utcai életébe, annak mindennapi, idillikus eseménytelenségébe, Magyarországon egyedülállóvá teszi a képet.

Az Erzsébet-mester egyszerű és rendkivül vonzó alakja tisztán körvonalazódik a tizenkét szárnyképen. Csöndes, elmélkedő temperamentum, aki irtózik a szenvedélyes jelenetektől, szelid lelkével Peruginora és Franciára, Schüchlinre vagy a bécsi Schottenstift-mesterre emlékeztet. Szeret elbeszélni, bő részletességgel mondja el mondanivalóját. Nemcsak az embert ábrázolja, hanem a környezetét is, a természet vagy az emberi kéz alkotásait. Az élettel szemben elfoglalt attitűdje cseppet sem drámai : lira és epika keveréke.

Ami technikai sajátságát illeti, korának nivóján áll, bár azt meg nem haladja. Alakjaiban félénk naturalizmus bontogatja a szárnyait. Fejeit néhány szélesen árnyékolt formából állitja össze, ruharedőzése változatos és gazdag, anélkül hogy túlságos gondot forditana kiképzésére. Az ember ábrázolásában konzervativ rekvizitumok is szerepet játszanak: sokfigurás kompozicióban az arcok túlságosan hasonlitanak egymáshoz, ami az egyénités hiányának jele. Rendkivül jellemzőek sovány, hosszú ujju kezei, melyeket igen gyakran és feltűnően, ok nélkül a mell magasságában egymás fölé helyez. Térábrázolása rendkivül fejlett, tereit sohasem szerkeszti, hanem önkéntelenül adja, bár a hátteret szereti eltakarni (egyetlen egy kép, Erzsébetnek férjétől való búcsúja kivételével, ahol a horizont alján soktornyú városka látható). Képei sohasem tértelenek s még ott is, ahol semleges háttért alkalmaz (Sz. Erzsébet halála) az alakok közötti térbeli különbség tisztán érezhető.

Ki lehetett a mester, aki ciklusával ily szep emléket emelt magának? Régebbi kutatók Schongauernek, Riemenschneidernek tulajdonitották a tizenkét képet, ami csak az összehasonlító anyag akkori gyér voltával, a fotográfiák helyett használt kontúrrajzok fogyatékosságával magyarázható. Sokkal tovább tartotta magát az a nézet, hogy Michael Wolgemut a sorozat mestere, amit azzal támogattak, hogy rajtuk a W jegy gyakran előfordul. Ez a jegy, amely különben a képen szereplő óntányéron látható, négy okból nem lehet Wolgemut mestersége: 1. mert mindenkor forditva, M alakban szerepel, tehát ha betűt jelöl, akkor M az értelme és nem W, 2. mert óntárgyakon látható, tehát ónbélyeg is lehet, 3. mert Wolgemut sohasem használt semmiféle mesterjegyet, 4. végül — s ezt tartjuk a legfontosabbnak —, mert a képeknek semmi néven nevezendő közük nincs sem Wolgemuthoz, sem a frank festőiskolához, amelynek korbeli vezető mestere Wolgemut volt. Mihalik József e hipotézissel szemben a képek szerzőjét a lengyel Bochniai Miklósban véli felismerni, vélekedését azonban, melyet csak egy erősen rongált sirkő mesterjele támogat (Bochniai Miklós egyetlen képe sem maradt meg), nem sikerült meggyőző módon bizonyitani. Egykorú kassai okiratok megemlékeznek Bochniai Miklósról, de sohasem mint a főoltár mesteréről. El kell ismernünk azonban, hogy Mihalik a romantikus Wolgemut-hipotézis elejtésével a kutatást helyes irányba terelte.

Egyelőre bele kell nyugodnunk abba, hogy az Erzsébet-mestert

névszerint nem ismerjük. Stilusának eredete annál világosabb. Nem a frank, hanem a sváb iskolával vannak kapcsolatai, az ulmi-nördlingeni képirással, elsősorban Friedrich Herlinnel. Herlin szellemben teljesen megegyezik vele : alakjai lágyak és liraiak, figuráinak mozdulata gyengédséggel áthatott. Mindketten szeretik az egyszerű, kikerekitett kompoziciót, kedvvel ábrázolják az interieur ezernyi apró berendezési tárgyát, finom ruharedőzésük rendkivül rokon egymással. Szó sem lehet azonban arról, hogy az Erzsébet-képeket Herlin festette volna. A két kéz különböző, ha a rokonság félreismerhetetlen is.

Az Erzsébet mester a kassai főoltár készülte előtt Németországban, sváb földön járhatott s láthatta Herlin műveit, amelyek közül az első ismert 1459-ből való. Bizonyára látott sok más képet is, de Herlin művészete volt az, amely szelleméhez a legközelebb állott. Az hatott reá, csak az hathatott reá s nem a hatalmas rajzkultúrájú, de formalisztikus és kissé száraz Wolgemut.

Lirikus, gyengéd lélek volt, aki előképeit az ulmi művészetben találta meg : ennyit tudni róla. Ha hozzátesszük még, hogy Kassán a XV. század második feléből tucatnál több festő névszerint ismeretes, feltehetjük, hogy a város az ország egyik legnagyobb, legdiszesebb oltárának belső, legfontosabb szárnyképeit nem bizta idegenből vagy más városból szakadt vándorművészre (vándormesterek foglalkoztatása — mint emlitettük — a céhrendszeren alapuló *városi* művészéletben, szemben az internacionális jellegű *udvari* kulturával, amúgy sem jöhetett számba) s igy feltehető, hogy a festő kassai volt.

A kassai főoltár monumentális volta s a Magyarországon oly kedvelt Szent Erzsébet életének kitűnő kvalitású ábrázolása nem maradhatott korára hatástalanul. Az Erzsébet mesterrel három emléket lehet közelebbi-távolabbi kapcsolatba hozni. A szellemében készült alkotások közül kiemelkedik *a bártfai Kálvária oltár*[1] Belső képei hármasával egymás alatt apostolokat ábrázolnak, a külsők a Szent Kereszt legendájának, megtalálásának és felmagasztalásának hat jelenetét beszélik el. A predellán Krisztus töviskoronás feje látható. A külső képek jelentékenyebbek a belsőnél s a kassai Sz. Erzsébet-ciklussal való kapcsolatuk nyilvánvaló. A tipusok, gesztusok, a redőzés, de általában a képszer-

[1] V. ö : Myskovszky Viktor : Bártfa középkori műemlékei. Bp. 1879, 44—49 l. — Divald : A bártfai Szent Egyed-templom. Arch. Ért., Uj folyam, XXXVII. kötet, Bp. 1917, 128 l.

kesztés elvei is megegyeznek azéval: nem lehetetlen, hogy az Erzsébet mester koraibb, kevéssel 1474 előtt készült alkotásával van dolgunk. A kisméretű képek bizonyos mértékig igénytelenebbek, de nem mondhatók provinciálisnak s bizonyos, hogy ha nem az Erzsébet-mester sajátkezű művei, a legszűkebb környezetéből s a kassai főoltárral egy időből, alig néhány évvel előbbről vagy későbbről valók. A belső képeket más mester festette, mint már említettük, a kassai Utolsó vacsora-oltár festője. (52—53. kép)

Távoliabbak s jelentéktelenebbek két másik mű kapcsolatai az Erzsébet-mesterrel. Az egyik az *eperjesi főoltár*, amelynek megmaradt 12 képe[1] ma a szentély padjainak támláját disziti. Mestere inkább külsőségekben kapcsolódott festőnkhöz. Mária és Szent Miklós életét tárgyaló egyszerű elrendezésű, mozgalmasság nélküli képei még külső dekorálásukban, fenn szamárhátú ivvel diszitett keretelésükkel is a kassai mestert utánozzák. A másik *a bártfai Szent Erzsébet* oltár, amely nyolc képben foglalkozik a szent életének jeleneteivel, erősen ragaszkodva a kassai képekhez, olykor — pl. az eisenachi sárbataszitás jelenetében — egyszerűen átvéve az Erzsébet-mester kompoziciós elrendezését. A bártfai festő kontár vidéki piktor, kontárabb az eperjesinél s csak azért említettük, hogy vele a kassai mester kisugárzó erejét bizonyitsuk.

Az eddigi kutatás az Erzsébet-mestert izoláltnak látta a magyar szárnyasoltárfestők sorozatában. Véleményünk szerint nemcsak az említett három emlékcsoport tanúskodik közvetlenül és közvetve művészetéről, előadási módja meggazdagodva, drámaivá fokozódva tovább él a XV. század nyolcvanas éveinek egyik legszebb magyar képsorozatában, *a bártfai Krisztus születése-oltár* szárnyképeiben. (54—59. kép)

A kettősszárnyú bártfai oltárt 12 kép disziti, valamennyi Krisztus életéből, főképp kinszenvedéséből meriti tárgyát. Nyolc közülük (Krisztus az olajfák helyén, elfogatása, ostorozása, töviskoronázása, Pilátus előtt, a nép előtt, keresztvitele és Kálvária) Schongauernek 1474—79 között rézbe metszett passió-sorozata nyomán készült, a kilencedik, az Egyptomba való menekülés jelenete ugyancsak Schongauernek egyik korai (B. 7.) metszete után. Eredeti intenció termékének látszik három kép: a Betlehemi gyermekgyilkosság, a 12 éves Jézus a templomban

[1] Divald: Az eperjesi Szent Miklós-templom. Művészet, I. évf., Bp. 1902, 399 l. és u. ö: Eperjes templomai. Bp. 1904, 41 l.

és Mária halála. Az oltár, mint a felhasznált metszetek bizonyitják, 1479 után kellett hogy készüljön, valószinűleg 1480—1490 között.

A képsorozat jelentőségén mit sem változtat, hogy több mint kétharmada metszetek nyomán készült. Eltekintve attól, hogy az oltár készültének idején ilyféle kölcsönzés megengedett és természetes volt, a bártfai mester nem alkalmazkodik Schongauerhez, hanem felhasználja műveit. Ott, ahol nem felelnek meg céljainak, egyszerűen átalakitja azokat. Az Egyptomba való menekülés jelenetén elhagyja a baloldali pálmafákat s tölgyfaerdőt fest a helyükbe, ami Felsőmagyarország tájhagulatának jobban megfelel. A Kálvária jelenetét Schongauer hat alakkal oldotta meg, a magyar festő ezt kevésnek találja s még hárommal bőviti. A változtatások, kiegészitések rendkivül ügyesen alkalmazkodnak a kompozició szelleméhez.

Sok magyar festő dolgozott Schongauer népszerű metszetei nyomán, de a bártfai mester technikai tudásának tökéletességével valamennyit felülmúlja. A kompozició barokkos szenvedélye nem vész el a részletek között, bár a részletek rendkivül aprólékosak. Minden a maga helyén van s egyforma erővel szólal meg az együttesben. Az Egyptomba való menekülés képén pl. a metszetből kölcsönzött kompozició kitünően olvad össze a virágos földdel s a mélyvonalú, levegős háttérrel. Ott, ahol a mester kompozicióban is önálló, talán kevésbé nagyvonalú, térszerkeztése nehézkesebb, de a részletek finomságából nem veszit el semmit sem. A 12 éves Jézust a templomban ábrázoló kép a külföldön és itthon egyformán hagyományos ikonográfiai tipushoz kapcsolódik, melyet az egyik aranyosmaróti kép már megszólaltatott. Az egyes figurák azonban fejforma és tipus tekintetében változatosak, különösen jellemzi a festőt a sok ráncba törő drapéria könnyű és elegáns rajza. A hajat s a szakállat finom ecsettel, szálankint festi meg s a gesztusok ábrázolásában sok a hasonlóság közte és a kassai Erzsébet-mester között.

Nincs jogunk azt állitani, hogy ez az érdekes képsorozat, amely a nyolcvanas évek magyar piktúrájának kétségtelenül egyik legjelentősebb alkotása, a kassai Erzsébet-mester ecsetjét dicsérné. Az Erzsébet-mester szelid érzelmesség jellemezte, melytől a bártfai, jellemzően késő gotikus, mozgalmas képek meglehetős távol állanak. A bártfai oltár azonban később készült, mint a kassai, talán tiz év is eltelt kettőjük között s ha feltételeznők, hogy az Erzsébet-mester a német metszetek hatása alatt a mozgalmasabb, barokkos ábrázolás felé fordult, nem lenne nehéz a

bártfai oltárt késői művének elfogadni. Annyi bizonyos, hogy a részletekben a két sorozat rendkivüli megegyezéseket mutat s ha egyelőre nem is merjük a bártfai ciklust az Erzsébet-mesternek attribuálni, fel kell hivnunk a figyelmet arra, hogy a kitünő kvalitású oltár csak a kassai főoltárral való kapcsolataival magyarázható meg.

Az Erzsébet-mester kapcsán emlékezünk meg a kassai dóm egyik egyik legszebb és különösképpen mostohán kezelt oltáráról, a *Mária halála-oltárról.* Ez a kiválóan szép festett szárnyasoltár, melyet a feljegyzések szerint az 1556-iki tűzvészből szerencsésen megmentettek, érthetetlen módon hosszú ideig kikerülte a kutatók figyelmét. Wick Béla ismertette ujabban.[1] Középképe rendkivül fejlett kompozicióban Mária halálát ábrázolja. A kvalitásos kép, noha egyes fejtipusaiban még a korai Liechtenstein-mesterre emlékeztet, gondos rajzszerű előadásával, fejlett drapériáival arra vall,, hogy 1480 körül készülhetett. A középkép némi rokonságban van az Erzsébet-mester műveivel, hozzájuk hasonlóan kitünő technikai felkészültségű mester alkotása, ezzel szemben primitiv belső szárnyképei a bártfai Szent András-oltár képeivel vannak szoros kapcsolatban. El sem képzelhető, hogy ezeket a belső táblákat a középkép mestere festette volna. A külső szárnyképeken látható nyolc álló szent nő konvencionálisabb ábrázolás, ugyancsak az az oromkép és a predella is. (60. kép)

A passió-mester.

A kassai főoltár belső képeinek becsukásakor Krisztus kinszenvedésének 24 képből álló sorozata tűnik elő. A gyengéd és érzelmes képek után más világba csöppen a szemlélődő, a passió-képek hangulata és stilusa poláris ellentétben áll a belső képekével. Hasonlóan terjedelmes képciklus nem ismeretes hazánkban. Jézus életének történetét Jeruzsálembe való bevonulásától feltámadásáig a mester a biblia pauperumokra emlékeztető részletességgel festette meg. (61—63. kép)

Előre kell bocsájtani, hogy a passióképek kvalitás szempontjából nem mérkőzhetnek sem az Erzsébet-ciklussal, sem Mária életének jeleneteivel. A kinszenvedés festőjének felfogása nyers és bárdolatlan. Különösen áll ez a kinzásokat ábrázoló képekre, hol Krisztus felsőbbrendségét egyáltalán nem sikerült kidomboritani, egyes jelenetek csaknem a kocsmai verekedések szinvonalára sülyednek. A mester közeledik a

[1] Kassa város katholikus műemlékei. Kassa, 1923, 24 l.

német művészet nyers és realisztikus felfogásához, azonban nem annyira a kinzásokat élezi ki, mint a pribékek tipusait. Különösen vonzódik a durva arcokhoz, a grimászhoz s Krisztus ábrázolásában nem mutat egy szikrányi idealizmust sem. Dicsfényt rikán alkalmaz s a megkülönböztetés hiánya csak fokozza képeinek furcsa, földies, realisztikushatását.

Formafelfogása hűen követi szellemét. A többnyire szenvedélyes mozgásban levő alakok megtöltik a képsikot. Csak az emberek fontosak, a hátteret néhány sematikusan odavetett dombbal és fával oldja meg vagy legtöbbször elhagyja. A tér nem nagyon érdekli, legtöbb képén a térbeli relációk egyáltalán nem tisztázottak. Figyelme az arcokra és a ruházatra koncentrálódik. Pribékjei durva, gonosz arcú emberek, néha az idióták benyomását keltik. Itt a nyelvüket öltögetik, ott annyira mereszgetik a szemüket, hogy szemgolyójuk majdnem kiugrik. A sorozat viselettörténeti szempontból is igen érdekes. A szepesváraljai képekkel ellentétben, melyek a főúri viselet ragyogását őrizték meg, itt a szegény emberek ruházkodását lehet megfigyelni. A rosszul öltözött, rongyos nadrágú pribékek modelljei vándor katonák s egyéb szegénylegények lehettek.

Az udvarhoz, az udvari kultúra légköréhez semmi köze sincs ennek a városszéli művészetnek, de a hetvenes évek általános szinvonalát jól mutatja. Itt-ott, ahol a tárgy megköveteli, elhagyja durvaságait. Krisztus sirbatételének szépen komponált jelenetében pl. az arctipusok is szelidebbre, gyengédebbre lágyulnak. Ilyféle kivételek azonban az együttes benyomáson nem változtatnak.

Az Erzsébet-mester művészetében, mint emlitettük, Herlin-reminiszcenciák játszanak szerepet. A passió festőjének külföldi kapcsolatai sokkal közelibbek. Brutális, tömpe orrú, karikaturisztikus tipusai Jan *Pollack* korai műveire emlékeztetnek. Sajnos, ezt az érdekes művészt a kutatás még nem részesitette kellő figyelemben. Fontos adat, hogy csak 1480-tól kezdve mutatható ki Münchenben,[1] tulajdonképpen lengyel származású és Bajorországba való költözése előtt nyilván dolgozott is a lengyel városokban, tehát Kassától nem is olyan távol. Egyelőre csak müncheni korai képeiről itélhetjük meg a rokonságot pl. a müncheni ferencrendi templom oltárának szárnyképeiről, melyek a Bayerisches

[1] V. Ö: Katalog der Älteren Pinakothek zu München, 16. kiadás, München, 1930, 124 l.

Nationalmúseumba kerültek. Szellemben és formában igen hasonlitanak a passió-képekhez. Verisztikus felfogás és durvaság jellemzi ezeket, megtalálhatók a karikaturisztikus tipusok is. Az övként megkötött kendők hasonlóan éles ráncokban lobognak, mint a kassai mester képein. A fiatal Pollack és a kassai festő közötti rokonság oly szembetűnő, hogy műhelybeli kapcsolatot is feltételezhetünk. A problémát még az is bonyolitja, hogy a kassai főoltár mindhárom festőjének, az Erzsébet-mesternek, a passió mesternek és Mária élete festőjének — szellemben bármily ellentétesek — formailag sok közük van egymáshoz.

A passió-mesterhez kapcsolódik *a kassai főoltár negyedik mestere*, akinek csak két képe ismeretes : a kinszenvedés sorozatának két legutolsó darabja : Krisztus a pokol tornácában és Krisztus feltámadása. Ugylátszik a passió-mester — akinek egyébként a 22 képén kivül más művét nem sikerült felismerni — a nagy munkát ismeretlen okból nem tudta befejezni. A két utolsó kép egy másik festőre hárult, aki talán nem is egy időben dolgozott a három festővel, hanem később, 1480—1490 körül egészitette ki az oltárt a hiányzó két képpel. Felfogása élesen elválik a passió mesterétől, noha művei kvalitás szempontjából hasonlóan másodrendűek. A két kép kompoziciója, szemben a sorozat többi darabjával dekorativ jellegű. Krisztus tipusa idealizált, a festő többet törődik a tájháttérrel, mint elődje s általában ábrázolási módja kevésbé részletező, nagyvonalúbb, ha üresebb is, különösen ami a Krisztust a pokol tornácában mutató képet illeti. Ennek a mesternek sem ismerjük további alkotását. (63. kép)

A passió-mesternek tulajdonképpeni követői nincsenek. Annál érdekesebb az a kör, melybe műveivel beletartozik. Az a két festő, akikkel formailag hasonló törekvésű, különb művész nálánál. Mindkettőt osztrák hatás is érintette. Az egyik *az apostolvértanúságok mestere*, akinek követőit is ismerjük, a másik *Mikó* János. Mielőtt a harmadik kassai mesterre Mária életének festőjére kerülne a sor, az ő munkásságukról kell megemlékezni.

Az apostolvértanúságok mestere.

A XV. század végének felfokozott nyugtalanságát Magyarországon legpregnánsabban annak a festőnek művei mutatják, akit az apostolvértanuságok mesterének neveztünk el. Ez a jelentékeny művész több-

szőr szerepelt már az irodalomban, sajnos azonban sem neve, sem a város, ahol művei eredetileg állottak, nem ismeretes.

Tizenegy képtábla alapján, amely műveiből megmaradt, két oltárra lehet következtetni. Az egyik oltár az apostolok vértanuságának tiszteletére készült s tiz képe maradt az utókorra. A képek stilus és méret szerint feltétlenül összetartoznak, valamennyi egyazon oltár töredéke. Ötöt — Judás Thadeus, id. és ifj. Jakab, János és Bertalan apostolok vértanuságát — a budapesti Szépművészeti Múzeum őrzi. A Judás Thadeus mártiriumát ábrázolót a múzeum Császka György kalocsai érsek (volt szepesi püspök) hagyatékának árverésén vette meg, a többi négy 1885-ig Magyarországon volt, akkor külföldre került s 1912-ben Eduard Loevenich gyűjtő hagyatékának müncheni árverésén szerezték meg. A Péter és Pál apostolok mártiriumát ábrázoló képek a frankfurti Städelsches Institutba kerültek. Két további képét Mátyás és Fülöp mártiriumával Nasz Sebestyén csokoládégyáros 1824-ben a pozsonyi mélyúti kápolnának ajándékozott. A tizedik — Szent András mártiriuma — budapesti magántulajdonban van. (64—65. kép)

A világba való szétszóródásukból származásukra vonatkozóan néhány érdekes adalék kiolvasható. A tiz kép közül hétről bizonyos, hogy Magyarországról való, tehát valamennyi innen indult útjára, mert a képek összetartoznak. Egyik a szepesi püspöké volt, aki csaknem kizárólag egyházmegyéjének régi műtárgyait gyűjtögette. Mesterünk mint alább öt további kép kapcsán látni fogjuk Kassa vidékén is dolgozott. Ezekből és abból, hogy a pozsonyi képek már 1824-ben mai őrzési helyükre kerültek, arra következtethetünk, hogy az apostolvértanuságok oltára eredetileg Abauj-, Sáros- vagy Szepesmegye egyik templomában állott s az oltárt már a XIX. század elején szétbontották. Lehet, hogy középrészén (képben vagy szoborcsoportban) a Kálváriát ábrázolta. Szárnyait szétfűrészelték, két kép — Simon és Tamás mártiriuma — elveszett vagy lappang.

A másik oltár egyetlen ismert maradványát, Szent Borbála vértanuságának keskenyebb és magasabb képével a prágai Nemzeti Múzeum őrzi. A szépen komponált, többalakos, tájképi részében gazdag és friss kép stilus szerint feltétlenül sajátkezű műve a mesternek. Sajnos származásáról csak annyit tudni, hogy 1813-ban már a galériába kerültek, hogy honnan, Magyarországból-e vagy Csehországból, azt homály takarja. (66. kép)

Az apostolvértanuságok mestere jellemzően késő gotikus festő, képszerkesztésében nagy szerepet játszik a mozgalmasság, amely azután a XVI. század elejének nagystilű művészetében kulminál. Nyugtalan hevességgel mozgó alakjai betöltik a kép előterét. A mozdulatok és gesztusok rendkivül változatosak, a kompozició sem nem horizontális, sem nem vertikális: az alakok álló irányában merészen átvágják egymást, tagjaik az előtér képsikjában szétágaznak. A tipusok markánsak, férfialakjaira jellemző a hosszú nyakon előrehajtott ovális fej, a mandula alakú szemeket takaró domború és vastag szemhéjj s az, hogy a hosszúkás orr tövéből két ránc húzódik a kicsiny, szögleteiben lefelé görbülő szájhoz. A ruharedők ábrázolása erősen dekorativ, a széltől lobogtatott ruhák élesen és szögletesen ráncolódnak. A festő szivesen alkalmaz mélyvonalú hátteret, a fákat mécses lángjához hasonlóan, a fehér szin fókusz köré való rétegezésével festi meg. A háttér azonban átmenet nélkül, közvetlenül az előtér után következik, a kettő közötti átmenet nincs megoldva. Néha architektura zárja el a kilátást: tornyos városkapuk, lépcsőzetes paloták, templominterieurök jelennek meg a távolban. Az előtérben itt-ott virágokat szór el. A festő szinezése változatos, szereti a sárgás aláfestésű olivzöldet használni, de a mélyebb tónusok iránt, vagy ellenkezőleg, az erősebb szinakkordok iránt sem érzéktelen.

Stilusának eredetét illetőleg többféle vélemény hangzott el. A külföldi kutatók, tekintet nélkül a képek magyar összefüggéseire, a német származás mellett kardoskodnak. Igen soká tartotta magát az a hit, hogy a frank iskolából, Wolgemut köréből valók s el kell ismerni, több joggal, mint a régebben hasonlóan elskatulyázott Erzsébet-képek. Judás Thadeus mártiromságát a sorozatból kiszakitva a bodeni-tói művészettel hozták kapcsolatba, ez utóbbi nézetnek semmiféle alapját nem látjuk. Az osztrák művészet feltárása óta két ujabb attribució is feltűnt: Benesch[1] a bécsi Schottenstift-mesternek, Pächt[2] a braunaui oltár mesterének tulajdonitja a sorozatot.

Ezekkel a vélekedésekkel szemben már régebben kifejtettük[3] érveinket, amelyeket itt röviden foglalunk össze. A képekben kétségtele-

[1] Két XV. századbeli oltárkép a Pozsony melletti mélyúti kápolnában. Archeologiai Értesitő, XLII. kötet, Bp. 1928, 157—158 l.

[2] Österreichisches Tafelmalerei der Gotik. Augsburg, 1929, 72 l.

[3] Az apostolvértanúságok mestere. Archaeologiai Értesitő, XLIII. kötet, kp. 1929, 166—181 l.

nül sok frank hatás nyilvánul meg — rokonok pl. a peringsdorfi oltárral — de a frank származásnak ellene mond az alakok túlhosszú mérete és mozgalmassága. A bécsi Schottenstift-mester is erős frank hatás alatt dolgozott, igy hát a rokonság vele is fennáll. A bécsi mester azonban két okból sem lehet azonos festőnkkel: először azért, mert felfogása jóval kevésbé dinamikus, mint a magyar mesteré, képszerkezete vertikális, alakjai pedig nyugalmasak; másodszor azért, mert fejlettebb festői kultúrájával az előtér és háttér között szerves, atmoszferikus összeköttetést teremt, amire az apostolvértanuságok mestere képtelen. A magyar sorozat, stiláris sajátosságait, főképp mozgalmasságát tekintve nem készülhetett 1480 előtt, a Schottenstift-mester passiósorozatát 1469-ből datálja s a magyar sorozat készültének idején már a nyugalmas, dekorativ stilizálás felé hajlik, mint késői művei pl. Mária életének ciklusa (Bécs, Schottenstift-képtár) mutatják. Végül a braunaui pékoltár képei, bár sok rokonvonást mutatnak mesterünkkel, jelentéktelenebbek, durvák s főleg későbbiek, 1495 körülről valók. A braunaui festő legfeljebb tanitványa lehetett az apostolvértanuságok mesterének.

A magyar festő későbbi, fejlettebb s formailag előkelőbb folytatója a kassai passió-mester művészetének. Az apostolvértanúságok oltárán és a prágai képen kivül még egy képsorozata ismeretes, mely öt képből áll s Kassa vidékéről került Ipolyi gyűjteményébe s onnan az esztergomi Keresztény Múzeumba. (67—68. kép)

A képek Szent Vid, Modestus és Erescentia legendájának két epizódját ábrázolják: Szent Vid Modestussal és annak dajkájával, Erescentiával Itáliába menekül, és Diocletian halálra kinoztatja őket. Azonkivül három összetartozó jelenetet mutat ismeretlen szentek életéből, a következőket: Három férfiszentet lefejeznek, az angyal megmutatja egy királynak sirjuk helyét s végül tetemeiket megtalálják.[1]

Benesch e sorozatot a bécsujhelyi Windler-epitápium mesterének tulajdonitja.[2] Az attribució közel jár az igazsághoz s érdekes rokoni

[1] Az *Ipolyi Arnold képgyűjteménye*, Esztergom, 1871. névtelen szerzője (Fraknói Vilmos) szerint a képek »Szent Szaniszló krakói érsek és Boleszló lengyel király legendáit, valamint sz. István halálát állitják elő. Szaniszló legendájában ismeretlenek ezek a jelenetek, Boleszló nem volt szent, Szent István halála pedig nem szerepel a sorozatban. — A Kassa vidékéről való származást ő emliti.

[2] Die fürsterbischöfliche Genäldegalerie in Gran. Belvedere, VIII. évf. Bécs, 1929, 69. l.

(a Kassai Mária élete)

A ciklus festőjében új kezet ismerünk fel, amely nem azonos sem az Erzsébet-mesterrel, sem a passió-sorozat festőjével. Az utóbbihoz semmiféle rokonság nem fűzi, törekvései inkább az előbbiéhez hasonlitanak. Felfogása a lira felé hajlik, de művei kvalitás szempontjából jóval kevésbé jelentékenyek. A Mária életéből meritett sorozat nem oly markáns, mint a passió-ciklus és nem oly művészi, mint az Erzsébet életével foglalkozó, talán ez az oka annak, hogy festője nem is talált utódra, a magyar művészet történetében izoláltan áll.

Képei Mária életéből és Jézus gyermekségéből meritik témáikat a következő ikonográfiai sorrendben : Mária templombamenetele, Eljegyzése, Angyali üdvözlet, Mária látogatása Erzsébetnél, Jézus születése, Királyok imádása, Betlehemi gyermekgyilkosság, Menekülés Egyiptomba, Jézus bemutatása a templomban, Körülmetélés, A 12 éves Jézus a templomban s végül Mária halála. Látható, hogy a képtémák nagyrésze inkább lirikus jellegű, mint drámai, ami különösen megfelelt az érzelmességet kedvelő festőnek.

A lirai hajlandóságú mesterek rendszerint nem tartoznak az ujitók közé s ez a sors beteljesedett Mária életének festőjén is. A főoltár mesterei közül ő a legkonzervativabb, fejlődéstörténeti szempontból szinte egy évtizeddel hátrább maradt, mint társai. A királyok imádását ábrázoló kompozíciója pl. erősen emlékeztet Multschernek 1457-ben készült hasonlótárgyú stuttgarti képére. Az Egyiptomba való menekülés előterébe apró fákat fest a távlati arányok leghalványabb sejtése nélkül, olyféle régies módon, mint azok a piktorok tették, akik 1400 körül működtek. Szivesen kölcsönöz mások műveiből. A betlehemi gyermekgyilkosságot ábrázoló képen[1] például Heródes alakját a passió-ciklus Kálváriájának jobboldalt álló farizeusáról csaknem szószerint átvette. Ez annál érdekesebb, mert mint mondottuk, stilusa semmiféle kapcsolatban nincs a passió-mesterével, inkább az Erzsébet-festőre emlékezett, annak vidékiesebb, elrontott változata. Vidékies volta a Mária halálát ábrázoló kompozición ütközik ki leginkább : a sokfigurás jelenet tolongássá fajul, a tér érzékeltetésének kezdetleges nyomát sem lehet felfedezni a képen.

Szerencsésebb pillanatokban itt-ott feledtetni tudja gyengeségeit. A Mária és Erzsébet találkozása-képen meglep a sikerült térbeállitással

[1] Képét közli Divald : Magyarország művészeti emlékei. Bp. 1927, 151. l.

s az alakok szelid bájával. Az Egyiptomban való menekülés távlati hibái ellenére is kikerekitett, kellemes kompozició. A háttérben olykor kedves, felvidékies jellegű, soktornyú városok tűnnek fel, melyek a mesehangulatot ügyesen festik alá. A Körülmetélés jelenetében a festő kitünő ruhaábrázolónak bizonyul : meg kell nézni az ülő főpap gazdag és rendkivül finom redőkben aláomló fehér köpenyét. Ugyanitt feltűnik a főpap mögött álló szakállas férfi (Sz. József ?) nemes metszésű, olaszosan szép feje, bizonyságául annak, hogy a Mátyás-kori magyar piktúra kialakulásába, ha halványan is, de olasz impulzusok belejátszottak.

Jótulajdonságai azonban, mindent összevetve, nem oly evidensek, mint a kassai főoltár másik két sorozatának festőié voltak. Az Erzsébet-mester lirája nagyszabásúbb és spontánabb, jobban is hatott korára. A passió-mester kissé durva, de itt-ott szenvedélyes erőről tanúskodó felfogása pedig különösen sok rokonlélekkel találkozott. Mária életének szintelenebb, gyengébb mestere úgy látszik nem ragadta meg kortársainak figyelmét. A meglevő emlékanyag alapján követőiről nem beszélhetünk.

*

A kassai főoltár s a vele kapcsolatos mozgalmasabb, drámaibb stilus emlékei után néhány oly képtáblára kerül sor, amely szelleme szerint idetartozik, bár nem áll stiláris kapcsolatban az emlitett csoportokkal. Ezek között a legkülönb a budapesti Szépművészeti Múzeum két kétoldalt festett oltárszárnya. Az egyik belül *Szent Márton miséjét*, kivül *Sz. Mártont és a koldust* ábrázolja, a másik belül azt a jelenetet, amint *Myrai Szent Miklós három halottat feltámaszt*, kivül *Szent Miklós és a szegény nemes három leányának* történetét.[1] A meglehetősen nagyméretű képtáblák nyilvánvalóan egy nagyobb, alighanem Szent Miklós és Márton tiszteletére emelt oltár töredékei, az oltár donátora is felismerhető, ott térdel a misét ábrázoló kép jobbsarkában, ezek szerint valószinűleg Mártonnak hivták. A képek származása sajnos ismeretlen, nyomukat csak a Jankovich-gyűjteményig lehet visszavezetni. (74. kép)

A nagyigényű gazdag kompoziciók közül a belsők sikerültebbek. A misét ábrázoló kép perspektivikus felfogása erősen emlékeztet Michael Pacher kompozicióira, a fejtipusok azonban, a markánsan előreugró

[1] V. Ö : Fenyő—Genthon : Régi magyar képek a Szépművészeti Múzeumban. Magyar Művészet, IV. évf. Bp. 1928, 75—76 l.

orrokkal és állakkal Zeitblom emberábrázolását idézik emlékezetbe. A képek tónusa zöldes, ami ellene mond mindkét emlitett festő szinezésének. A ruharedőzés s általában az apró részletek megrajzolása rendkivül finom. Durvábbak, inkább rajzos karakterűek a belső képek, melyeknek felfogása sikszerű és dekorativ. A nem jelentéktelen művész 1485—1490 körül működhetett s egyelőre stilusával izoláltan áll.

Pacher környezetéhez, illetve az őt megelőző tiroli művészethez kapcsolódik az esztergomi Keresztény Múzeum két keskeny képtáblája, az egyik Szűz Máriát, a másik Erzsébetet ábrázolja oly módon, hogy a két kép egymást Mária és Erzsébet találkozásának jelenlétévé egésziti ki. Származásuk ismeretlen. A kesernyés arcok — főleg Sz. Erzsébeté — Friedrich Pacher műveit idézi emlékezetbe. Hasonló tipusok találhatók pl. Friedrich Pacher 1465-ből való neustifti Angyali üdvözleten.[1] Az esztergomi kettős kép sommásan megoldott tájképi háttere azonban arra mutat, hogy későbbi alkotással van dolgunk, amely 1480 körül készülhetett.

Az osztrák hatás alatt keletkezett korbeli művek között megemlithetjük még azt a *kis festett szárnyasoltárt,* amely a szepesmegyei *Felsőerdőfalváról* a budavári koronázó templomba került. Középképe a Szentháromságot ábrázolja, az Atyaistent trónuson ülve, amint két kezével maga előtt a feszületet tartja, mig feje felett a galamb képében ábrázolt Szentlélek jelenik meg. A hieratikus komolyságú kép részleteiben vagy a trónus mögött álló angyalok ábrázolásában sok finomság nyilvánul meg, egészében azonban kissé fáradt és jellegtelen. A belső szárnyképek, melyek Szent János evangelista, Szent Péter, Keresztelő Szent János és Szent Pál ülő alakjait ábrázolják, markánsabbak. Térbeállitásuk, igy pl. Szent Péteré, rendkivül artisztikus. A szárnyképek erős salzburgi hatás alatt készültek, erre vallanak a kifejezésteljes, de nyomott arcok, amelyek a bécsi Kunsthistorisches Museum két jellegzetesen salzburgi összetartozó képén (Kálvária és Mária halála) viszontláthatók. A felsőerdőfalvai oltár 1480—1490 között készült s bizonysága a század vége felé megélénkülő osztrák hatásnak, mellyel a XVI. században is itt-ott számolni kell. (75—76. kép)

[1] Képét közli Pächt: Österreichische Tafelmalerei der Gotik. Augsburg, 1929, 64. tábla.

Ugyancsak a *Szentháromságot* ábrázolja középképén az a festett szárnyasoltár, mely a túrócmegyei *Mosócról* került Ernst Lajos budapesti gyűjteményébe. A megcsonkitott, felül félköralakúra vágott középkép az Atyát, Fiút és Szentléleket hasonló elrendezésben mutatja be, mint a felsőerdőfalvai oltár, kivitele azonban szárazabb és merevebb. Az Atyaisten túlnagy feje kiváltképpen nem sikerült. Az oltár legfőbb érdekessége az, hogy a középképen alul kétoldalt az Ernust-cimer látható, középütt pedig 1477-es évszám. A két adatból kiviláglik, hogy az oltárt Ernusth János kincstárnok állitotta, akit Mátyás király 1470-ben Túróc vármegye főispánjává nevezett ki.[1] A kissé régies középképpel szemben vonzóbbak a szárnyképek (sajnos az oltárnak csak balszárnya maradt meg) melyek belül bájos *térdeplő angyalt* (77. kép) s imádkozó Sz. Máriát ábrázolnak, kivül Kálváriát és Mária halálát.

Itt emlékezünk meg végül két alkotásról, mely izoláltan áll az emlékanyagban. Egyik a *liptószentandrási régi főoltár* (Budapest, Nemzeti Múzeum), melynek Madonnát Jézussal és angyalokkal ábrázoló kvalitásos középtáblájáról (78. kép) már Henszlmann Imre dicsérően emlékezett meg.[2] A kép közelebbi rokonait mindezideig nem sikerült felismerni, festője némi kapcsolatot mutat a kassai főoltár Mária-élete mesterével, de az arcokat plasztikusabban mintázza. Az oltár, melynek szárnyképei jelentéktelenebbek, 1470—1480 körül készülhetett.

Ugyancsak izoláltan áll Erdély egyik legszebb oltártöredéke, a *földvári* oltár képsorozata, mely a brassói Barcasági Múzeumba került. Megmaradt három kétoldalt festett táblája belül Mária és József eljegyzését, a körülmetélést (79. kép) és a 12 éves Jézust a templomban (80. kép) mutatja, kivül Judás csókját, az Ostorozást és a Kálváriát. Az erdélyi átlagnál jóval kiemelkedőbb értékű képek némiképpen hasonlitanak a bártfai Krisztus születése-oltár festményeihez, ugyancsak erősen rajzos karakterűek, térbeállitásuk azonban ügyetlenebb. A tipusokban és viseletekben gazdag képek átmenetet jelentenek a medgyesi oltártól a XVI. század elején működő erdélyi iskolához s minden bizonnyal helybeli művész alkotásai.

[1] Nagy István: Magyarország családai. IV. kötet, Pest 1858, 74 l.

[2] Utijegyzetek. Archaeologiai Értesitő, új folyam, IV. kötet, Bp. 1884, 188 l.

Kassai székesegyház

KASSA

Székesegyház

Divald Kornél: A felsőmagyarszáji rendszance-építészet
MM és ÉE, XXXIII – 1899, 222–
223 l. 392,

ság eszményvilágára. Kívül és belül, a bibliai és teológiai tanulságok mellett, szentjeink alakjában testetöltött nemzeti eszményeink és erényeink tündökölnek. A nyugati kapu faragványai Krisztus kínszenvedésére vonatkoznak, s a megváltás gondolatával fogadják a belépőt. A díszesebb északi kapun szentek, próféták és angyalok alakjai mellett az Utolsó ítélet és a Keresztrefeszítés, a Krisztus által megszerzett túlvilági életre emlékeztet, míg a magyarországi Szent Erzsébet életéből vett két hatalmas, domborművű jelenet a magyar női eszményt, a magyar nő önfeláldozását szimbolizálja. Bent a templomban Szent Erzsébetnek, Szent Istvánnak, Imrének és Lászlónak alakjai sorakoznak az egyetemes Egyház szentjeinek glóriás koronájába.

Nemzeti szentjeink ábrázolásában a magyarság vallásosságáról és erkölcsösségéről, s egyúttal nemzeti érzéséről tesz a művészet által bizonyságot. Nemcsak a vallásnak, az Egyháznak, hanem a hazának hőseit is tisztelték bennük. A magyar érzésvilágban a vallási és a hazafias gondolat elválaszthatatlan összeforrását, egységét jelképezik. A magyar ideálképzésnek, bátorságnak és bölcsességnek, istenfélelemnek és önfeláldozásnak megtestesítői. A magyarság lelki vágyainak legnemesebb összetevői. Résztvevői a magyarság lelki életének haláluk után is. Tovább élnek az imákban és közvetítenek holtuk után Isten széke előtt a magyarság boldogulásáért. Aktivitásuk földi életükkel sem szűnt meg. Így fogta fel őket a magyar művész és így fogadta őket a magyarság, amidőn a magyar történelem színpadáról templomainkba kerültek, s így tanuskodnak ma is őseink vallási és nemzeti ér-

10. Az ágybafektetett bélpoklos csodája. A kassai főoltár Szt. Erzsébet-ciklusának egyik képe. 1474—77.

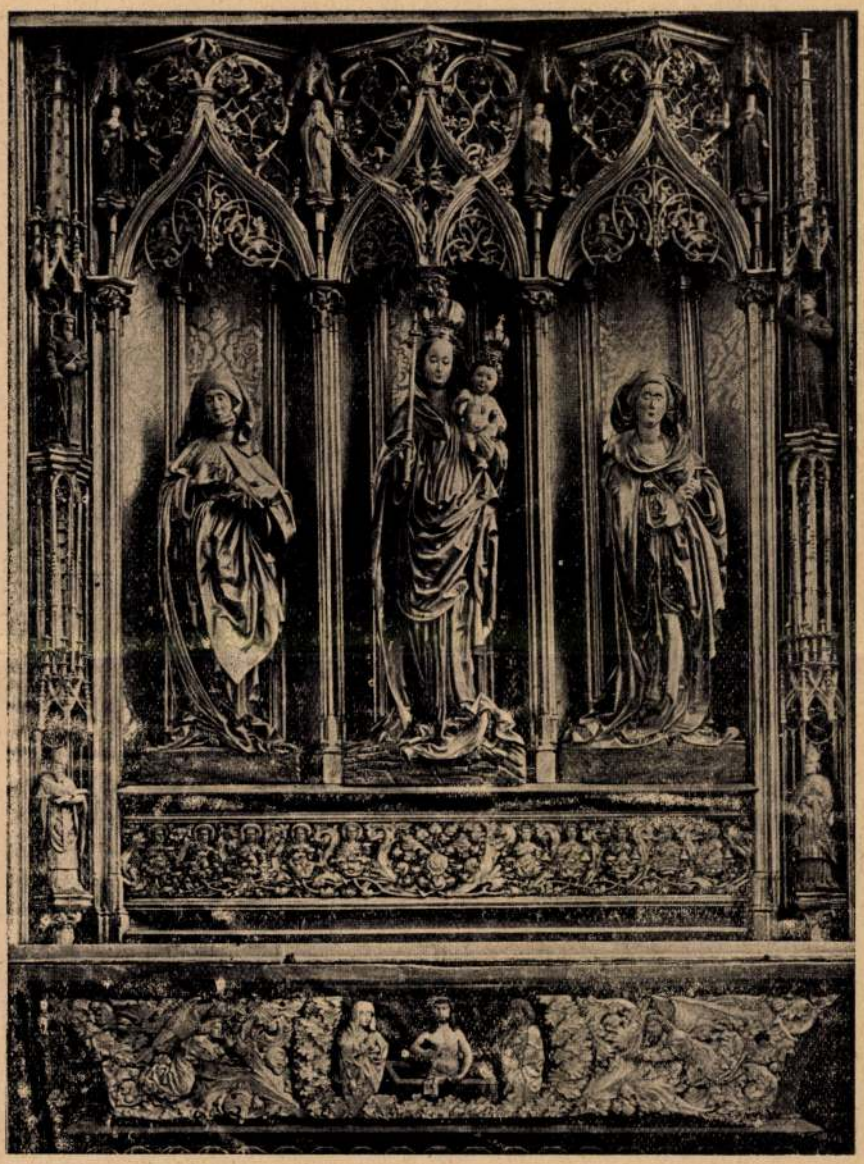

11. A kassai főoltár középső része, jobboldalt Magyarországi Szent Erzsébet alapjával. XVI. század.

zéséről, nemes lelkiségéről. Régi művészeink nemzeti szentjeink alakját abban az elképzelésben fogalmazták meg, amint a köztudatban éltek. Ábrázolásuk gazdag sokaságából a magyar ikonográfia tárul elénk. Legendájukat nemcsak a szóhagyomány és az írott legendáriumok alapján festették meg, hanem azokat nem egyszer maguk fejlesztették, kiemelve azokat a mozzanatokat, amelyek a művészi ábrázolásra alkalmasak voltak akkor is, ha irodalmilag a legendaírók számára nem nyujtottak anyagot. Példát találunk erre a vatikáni könyvtárban őrzött középkori magyar képes legendárium Szent László-sorozatában (11. l.), ahol a miniátor a legendát oly jelenetekkel bővíti, amelyek az írott legendából hiányzanak. Ilyen festőileg kiaknázható s az írott krónikából hiányzó vagy ott másként elbeszélt jelenetek Szent László bevonulása Fehérvárra, koronázása, a kunok és Salamon legyőzése után tartott hálaadó körmenet, Nándorfehérvár felgyujtása, küzdelme az ördöggel és a démonnal, valamint az a gyöngéd szépségű jelenet, amelyen Szent Lászlót, a krónikában szereplő magyar leány helyett a boldogságos Szűz Mária — egy finoman ábrázolt Madonna — gyógyítja meg. Milyen költőien gazdagította magyarországi Szent Erzsébet legendáját a kassai főoltár Erzsébet-mestere, amidőn rózsákkal hinti meg azt az ágyat, ahová a könyörületes Szent Erzsébet a bélpoklost fektette, s akinek alakja Krisztus feszületévé változott, midőn férje a túlzott szánalomért megfeddni készült (10. kép). A szentek életének interpretálásában művészeink a magyar művészi képzeletnek poézisre hajló gyöngédségét juttatják érvényre. Tanulságos e szempontból egybevetni a kassai festő Erzsébet-legendájának azt a jelenetét (29. l.), amidőn az özvegy Erzsébetet gyermekeivel anyósa szinte gyöngéd kézzel tuszkolja ki Wartburg várából, a korabeli német festő párhuzamos jelenetével (Frankfurt-Sachsenhausen), amelyen a gonosz anyós és udvarnépe krudélis módon seprűzi ki Erzsébetet otthonából. Mennyire más Erzsébet karcsú, magas, ifjú alakja a kassai főoltár fafaragású szobrán (11. kép), mint a marburgi főoltáron, ahol, eltérően a történeti adatoktól, idős, ráncos, éppen nem szép arccal, tömzsi, nehézkes alakban, nagy kezekkel jelenik meg. A német szobrász idealizálás helyett torzított, követve a német művészet szellemét, amely a jellegzetest nem a szépben, hanem a túlzott realizmusban keresi. Egyéni ikonográfiai ötlet, hogy a kassai Erzsébet szent jelvénye gyanánt kanalat tart baljában, emlékezetéül annak, hogy a vallás parancsa szerint a szegényeknek ételt adott. Ilyen, a külföldi ikonográfiában szokatlan eredeti

12. Szt. István és Szt. Imre. A mateóci oltár középső része. XV. szd. első fele.

beállításokat és jelvényeket más szenteknél is találunk, ami azt mutatja, hogy művészeink e tekintetben sem ragaszkodtak mereven a külföldi sémához.

Szent Istvánnak a koronázási palástón először megjelenő szakállas és bajuszos képe szolgál alapul a későbbi ikonográfiának, s ha utóbb mind öregebbnek, lengő fehér szakállal ábrázolják is, ideálképe századok folyamán ugyanaz marad, a tekintélyes és bölcs, szent és jóságos öreg király. Szent Imre alakját viszont középkori oltárképeink és falfestményeink igazabban mintázták meg, mint a Magyarországon működött barokkori osztrák festők, s ezek passzív és szentimentális elképzelésével szemben ifjúi alakjában erőt és szentséget egyesítenek, ami megfelel a történelmi adatoknak. Erőteljes férfi a koronázási palástón. Jobbjában lándzsát tart, balját kardja markolatán nyugtatja, hatalmas alakján páncélt visel a XV. század közepén készült mateóci oltárképen (12. kép), nem az a leányos arcú, passzív ifjú, ahogy az osztrák barokk festők képzelték. Középkori ikonográfiánk egyik legnépszerűbb alakja Szent László, akinek a Kolozsvári testvérek által öntött lovasszobra Szent Istvánéval és Szent Imréével együtt a váradi székesegyház előtt állott, s a török harcok áldozatául esett. Szent Lászlót a magyar ikonográfia a magyar lovagiasság és hősiesség eszményképévé alakította. Ugyancsak a lovagi ideált tisztelték Szent Györgyben, akinek nemcsak alakjával, hanem legendájával is gyakran találkozunk középkori művészetünkben, így a jáki, almakeréki, mártonhelyi, ócsai, feketegyarmati, zólyomradványi, nagyszombati falképeken, a kassai festőtől származó hisnyói oltárképen stb. Szent László győri fejereklyetartóján (13. kép) büszke bátorsággal, a szent hieratikus fönségével és a hős király erős tekintetével néz ránk, s sugározza e fényes ötvösműről azt a megfogalmazást, ahogy alakját az ötvösművész mesteri kezén keresztül a középkori magyarság

Kassai Nehcosphár

Jóoltára

Kassai székesegyház

Kassai szekesegyház

Erdély 1940

Kassai dóm

Kemény Lajos: A Kassai dóm. MMÉE Közl. 1918. 325, 326. l.

Azt bizonyítja e cikkben, hogy a Szent Erzsébet-templom alapját 1237-ben vetették meg.

Fiatal férfi mellszobra. Márvány, mag. 31 cm. Reneszánszstílű magyar munka, XV. sz. vége. 1490

Gerevich: PA, 216 l.
Olasz iskolázottságu magyar, a XV. sz. második fele.

Gerevich: A régi m. műv. európai helyzete. Bp. 1924, 21 l.
Olasz mester magyar segédje.

~~Ősz kiállítás, 1930, Ipolyi 20. szám.~~

Gerevich: L'arte antica ungherese. Roma, 1929, 17 l.

Kassa

Szent Erzsébet

templom

Mihalik József

könyvének ismerte-

tése.

MMEE Kozl

1913. 614-616

l

A tagdíjakból rendelkezésre álló c
ványok *ilyen* sorát megteremteni s
nem volt könnyű feladat. A Magya
nagyszabású tudományos munka

A MAGYAR GRAFIK

megírását határozta el választmá

dr. Vayer Lajost és

a magyar művészettörténetírás k
E nagy mű megírásához és kiadásá
A Magyar Bibliophil Társaság el
hogy tisztelt Tagtársunk rövidsége

Kassa

Szent Erzsébet –
Templom

Szetho Otto ukke
MMÉE Kozl
1913. 797–806 f
Hanus átvával.

sima acquirendi, conservandique illa ac ...usumque et stylum, literarum Curiae Romanae ...Venetiis, apud Dom.Nicolinum.1563.4r.,pergtkts 7.--

857 REDERN, C.VON, Bismarck 1888-1898.Berlin, 1899.8r., er.vkts -.20

858 REJTŐ SÁNDOR, Az elméleti mech.technologia néhány alaptétele. Bpest, 1896. 8r.,fvkts 1.--

859 RESETA JÁNOS, Egész esztendőbeli evangeliumok és azoknak magyarázattyaik.Buda, 1821. 8r.,fve 1.--

860 RÉVÉSZ BÉLA, A magunk utján. Énekek, glosszák. Bpest, Világosság. --, Miniatürök. Boest, 1919.8r., 2 kötet,fve 1,50

861 RIBOT, TH., A lelki átöröklés. Ford.: HOLLÓ ISTVÁN. Bpest, Akadémia. 1896 8r.,er.vkts 4.--

862 RICHTER JENŐ, A kommunizmus bukása Ford.: BALOG ZOLTÁN. Bpest, 1919.8r.,fve -.50

863 RICHARD, JULES, En campagne. /Prémiere série/.Tableaux et dessins de A.NEUVILLE. Paris. 4r., er.vkts 2.--

864 RÉCSEY VIKTOR, A kassai dóm régi siremlékei. Első füzet.34 autotypiai kép-másolattal. Bpest, 1896. K.4r.,fve 2.--

865 RÜCKLIN, R., Die Pforzheimer Schmuckindustrie. Stuttgart,1911. 8r.,er.vkts -.20

866 SADLER,JOSEPHUS, Flora comitatus Pesthinenis. Pesthini, 1840. 8r.,fvkts 2.--

867 SAINT-AGEN, ADRIENNE, Amants féminins. Paris, 1902.8r.,fve. Diszes kiállitás sok illusztrációval 3.--

868 SAINTE-BEUVE, Literarische Portraits. Aus dem Frankreich des XVII-XIX.Jahrhunderts.Frankfurt a/M.8r., 2 kötet, er.vktsek -.80

869 SAND GEORGES, Le marquis de Villemer. Paris, 1864.- OCTAVE FEUILLET, Chamillac. Paris, 1889. És még 2 francia szindarab. 8r., 4 kötet, fve 1,50

870 SARDOU, VICTOR, Négy válogatott szinmüve: Divorçons; Les vieux garçons, Nos intimes; Rabages. Paris. 8r., 4 kötet, fve 2,50

871 SÁROSY GYULA, Az én albumom. Pest, 1857.4r., er.vkts. Kőrajzu képekkel. 2.--

872 --, Az én albumom. 1857. Pest, 1857. 4r., er./rong./ vkts. Négány kőrajzu képpel -.20

873 --, Költemények. Pest. 1858. 8r.,fvkts -.20

874 SCENEN AUS DEM BÜRGERLICHEN LEBEN, IN BRIEFEN UND ERZäHLUNGEN. Basel, 1782. K.8r.,fve 1.--

875 SCHäFFLE, ALBERT EBERHARD FR., Aus meinem Leben. Berlin,1905. 8r., 2 kötet, fbőrktsek 2.--

876 SCHEMA TAXARUM AB EXPEDITIONIBUS JUDICIARIIS DESUMENDARUM ANNO 1770.publicatum. Budae, 1820.8r.,fve -.50

877 SCHILLING LAJOS, Az ERdélyi Nemzeti Muzeum. 1906.K.8r.,fve -.20

878 SCHMIDT, C.W., Deutsch-Österreich. Mit 262 photographischen Aufnahmen im Text. Berlin. 1931. 8r., er.vkts 1,50

879 SCHNEFFER, A.A. F., Divus Mauritius panegyrico celebratus. Viennae, 1742. Folio, fve. Cimrézmetszettel. -.20

880 SCHNITZLER, ARTHUR, Reigen. Wien u.Leipzig, 1903.8r.,fve -.20

881 SCHOEPNHAUER, ARTHUR, Die Welt als Wille und Vorstellung.Stuttgart u.Berlin, /1923./ 8r., 2 kötet,egybeköt e, er.fvkts 2.--

882 SCHÖPPNER, ALEXANDER, Hausschatz der Länder und Völkerkunde. Geographische Bilder aus der gesammten nueren Reiseliteratur. Leipzig, 1869. 8r., 2 kötet, vászonkötések 1.80

883 SCHROETTER, FRANC FERDINAND, Diatribe de jurisprudentia Persarum veterum. Viennae, 1757. 8r.,bőrkts. /Vizfoltos pl./ 1.--

884 SCHWARZER, ANTON, Lehrmethode zum Unterrichte der Taubstummen in der Tonsprache für Lehrer.Ofen, 1827. 8r., /rong./fbőrkts 2.--

Árverés Kőlony 1940. okt. 25.

Kassai nékesegyhaz

832 PAPP LAJOS /BOCSKAI/, Történeti elbeszélések az ifjuság számára. Debreczen, 1862. K.8r.,3 füzet 1.--

833 PASTEINER GYULA, A müvészetek története. 352 ábra a szövegben. Bpest, Franklin. 1885. 8r.,fvkts 3.--

834 PATHOLOGIA VAGY ÁLLATI KÖZÖNSÉGES NYAVALA TUDOMÁNY. Anno 1837. 131 oldalas kézirat, papirkötésbe kötve 2.--

835 PAULLUS, Epistola ad Romanos. Ed.: IOH.BENIAMIN KOPPE. /Nov. Test.Graece Vol.IV./, Gottingae, 1806.8r.,fve -.20

836 PAVLOVITY, DRAG., Szrbija za vreme poszlednyey Ausztrijszko-turszkey rata. Beograd, 1910. 8r.,fve 1.--

837 PECHEL, RUDOLF, Rokoko. Das galante Zeitalter in Briefen, Memoiren, Tagebüchern. Deutsches Verlagshaus Bong & Co.1913. 8r.,fve 1,50

838 PEJACSEVICH, JULIAN GRAF, Forschungen über die Familie der Freiherren und Grafen Pejacsevich und die stammverwandten Freiherren von Parchevich, Knezevich, Thoma-Gionovich und Czerkiczy zur näheren Erläuterung der im Jahre 1876 zusammengestellten grossen Stammtafel. 4r., 8 kötet, fvktsekben. Rengeteg genealogiai tábláé zattal és cimerképpel. Lithografált kézirat, amely csak igen kevés példányszámban készült. RENDKIVÜL RITKA! 200.--

839 PESSINA, TH.JOA.DE CZECHOROD, Ucalegon, Germaniae, Italiae et Poloniae flamma belli Turcici ardens. Lithomisslii, Joa.Arnolt. 1664. 12r., fbőrkts. Rézm.cimképpel.APPONYI II.888. 11.50

840 PESTHER TAGEBLATT. 1841.évi II.félév, 1842.II.félév, 1843.I. félév. 4r., 3 kötet, ppktsek 4.--

841 PESTI HIRNÖK. 1866.VII.évfoly.16.számtól 173.számig.- IDŐK TANUJA. 1867.VIII.évf.2.145.számig. Imp. 4r. 2.--

842 PESTY FRIGYES, Horvátors ágról. Bpest, 1882. 8r.,fve. /Cimlapja hiányzik!/ -.20

843 PETERMANN, Jagdbuch, oder Skizzen und Abenteuer aus den Jagdzügen des Herrn Petermann und seiner Freunde. Mit vielen Bildern geziert. München. 4r., 7 rész egybekötve, er.vkts 2.--

844 PETROVITSCH, WOISLAV M., Hero tales and legends of the Serbiens. With a preface by CHEDO MIYATOVICH. And 32 illustrations in colour by WILLIAM SEWELL & GILBERT JAMES. London,1914.8r., er.vkts 4,50

845 PÉCZELY, JOSEPHUS, Pallas Debrecina, seu carmina metrica Latina et Hungarica. Debrecini, 1828. 8r.,fve, er.boritékban 1.--

846 PHILOSTRATES LEMNIUS SEN., Historiae de vita Apollonii libri VIII. Coloniae: Ioan.Gymnicus. 1532.K.8r.,ppkts /Cimlapja és utolsó levele tépett/ 2,50

847 PIRINGER, MICHAEL VON, Ungarns Banderien, und desselben gesetzmässige Kriegsverfassung. Wien, 1810-16.K.8r., 2 kötet, fvktsek 3.--

848 PITROFF PÁL, A győri sajtó története. /1728-1850/.Győr,1915. K.4r.,fve 2.--

849 PLACZEK, Freundschaft und Sexualität. Bonn, 1919.És még 2 hasonló mü. 3 kötet, fve -.20

850 PÓSA LAJOS, Száll az ének. Bpest, Singer. És még 5 Pósa-kötet. Füzve 1.--

851 PRÉM JÓZSEF, A képzőmüvészetek története. Bzsony-Bpest,Stampfel.1896. K.8r, er.vkts -50

852 PRIVILEGIRTE ALLGEM.DEUTSVHE PFERDE-ZEITUNG. Erster Jgg.1845. Hsg.von HOCHMEISTER.Berlin. K.4r.,fvkts 2.--

853 PROBE: DErer zu fernen Nachdencken mowirten Politischen und Historischen Discursen. O.O., 1664. K.4r., fvkts.36 old. 3.--

854 PROTESTÁNS EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAP 1846-ra. Ötödik évi folyamat. Szerk.: SZÉKÁCS JÓZSEF és TÖRÖK PÁL. Pest. 4r.,ppkts 1.--

855 PULSZKY ÁGOST EMLÉKEZETE. Bpest, 1902. 8r.,fv -.50

856 REBUFFUS, PETRUS DE MONTEPESCULANO, Praxis beneficiorum utilis-

Kassai székesegyház

nyugati kapuja

repr. –

Gerkrd. XII. tábla

déli kapuja a res-
taurálás előtt

repr.

u. o. XIII. tábla

Pécs, srehes

480

Ninának azonban ezúttal nem volt kedve sejtelmeivel foglalkozni; a kilátás, hogy Eta hozománya ötvenezer forinttal meggyarapodott, megelégedéssel töltötte ugyan el anyai szívét, de a Hartay *békés ajánlata* fölháborította és megijesztette.

— Hogyan követelheti ez az ember tőlem, hogy átengedjem neki a leányomat? Talán a vöröshaju Erdei kisasszony gondjaira bízzam Etát? Soha!

— Az igazság kedveért el kell mondanom, hogy az Erdei Sarolta kisasszonyra vonatkozó hír nem felel meg a valóságnak. Hartay urat — nem tudom miért? ujabban nagyon gyakran emlegetik mint vőlegényt. Úgy mondják, hogy ezt a hírt egy ellenpárti lap eszelte ki, Hartay bosszantására...

— Egyre megy! mondta Nina. — Én mindenképpen visszautasítom Hartay úgynevezett békés ajánlatát.

— Ezt ő maga is valószínűnek tartotta, mert azt is mondta, hogy az ön esetleges tagadó válaszát nyilt hadüzenetnek fogja venni...

— Hadüzenetnek?

— A mely őt feljogosítja arra, hogy a saját belátása szerint érvényesítse apai jogait.

— Vajjon mit érthet ezalatt? — kérdezte Nina, némileg meghökkenve.

— Magyarázatot nem adott, de ösmerve az ő kíméletlen makacsságát....

Király elhallgatott és az asszony is elgondolkozott.

— Jól van! mondta később, — nem félek az ő fenyegetéseitől. Ha perelni akar: védekezni fogunk...

Abban állapodtak meg, hogy egyelőre nem szólnak a dologról a bárónőnek. Minek izgatná magát a nyanya? Hogy mi az ő véleménye, azt különben is tudták.

E pillanatban hangos perelés hallatszott a veranda lépcsőjén. Eta makacskodott, apó pedig ijedten kérlelte.

— Csitt, Eta! Ilyet nem szabad mondani!

— Azért is mondom, erősködött a kis leány, a ki anyai jusson örökölte az önfejüséget.

— Mit mondasz, kis haszontalan? szólt közbe Nina.

— Elmegyek édes apához!

Ez a vékony gyermekhangon tettkijelentés úgy hatott az egész társaságra, mintha váratlanul ágyúlövés dördült volna el a békés, verőfényes kertben.

A dolognak különben egyszerü magyarázata volt. Apó a veranda lépcsőjén ülve, a térdén lovagoltatta Etát.

— Hová lovagoljunk, Eta? kérdezte.

Erre minden jónevelésü leány azt mondja: A vásárra! Eta azonban nem volt példás nevelésü kis leány és merő vásottságból azt mondta: Édes apához! Ezen aztán összekaptak ketten a vén Párduccal. Tényleg tiszta vásottságból szokta csak emlegetni *apát*, ezt a furcsa hangzásu, ingerlő szót, a mely a Szitakötőházban oly tilos volt, mint több más kifejezés is, a mit a ház körül lézengő parasztgyerekektől tanult el a kis leány.

(Folyt. köv.)

Kassa.

Írta: dr. Jókai Mór.

A magyar földnek isteni ereje van magyart teremteni. Magyarrá lesz, a ki erre a földre lép. A királyi városok nagy többsége germán alapítás volt; bejött az országba a kún, tatár, bolgár, jász, neugor, török, és száz év mulva már csak a faluk nevei emlékeztek eredetükről. Kiirtották a magyart csaknem a megsemmisülésig; három évig nyomta a tatár, százötvenig a török, megtámadta nyelvét, nemzetiségét a latin klasszicitás, a német tudományosság, s annyi száz esztendei folytonos olvasztás után nem fogyott, hanem szaporodott.

És szaporodik folyton folyvást, nő, mint a dagály.

Ennek az isteni erőnek egyik csodálatos tanusága *Abauj-Torna vármegye,* és érdekes, szép, régi dicsőségü fővárosa, *Kassa.*

Germán telepítvény volt Kassa és magyarrá lett nagy részében, magyarrá lesz teljesen nemsokára. Idegen ajku lakosai beolvadnak a magyarba. Irtották a magyart a vármegyében a tatár, török, a német seregek, kegyetlen tábornokok bakói, irtották a vallási harcok: nem fogyott, hanem szaporodott. Oh be szomoru idők voltak, a mikor az egy haza fiainak, a kiket úgyis annyi csapás sujtott, egymást kellett üldözni a miatt, a mit hisznek.

Kiállotta a szomoru időket dicsőségesen.

A magyar irodalom Kassáról küldte szét az ujjáébredés korának első szózatát Kazinczy Ferenc által Magyarországba; a magyar színészet előbb lelt otthont Kassán, mint az ország fővárosában.

Minő kicsiny, minő szegény volt az, ebben a gazdag Magyarországban!

De papjainak szíve volt ide nőve ebbe a földbe; gazdagság, dicsőség csábjai nem birták azt innen kitépni; részvétlenség, mostoha viszonyok, szenvedések nem birták kiszárasztani innen.

Tudták, hogy nélkülözés, nyomor vár reájuk, hogy a siker, a jutalom jeltelen sírjaikra sem fog már találni, hogy össze kell roskadniok alatta. Még sem tértek ki az útból.

Mind szent nevek még most is előttünk. Hőseink, kik a honfoglalókkal egy sorban állanak. Ah, minő munka volt az, a mit ők akkor véghez vittek! Magyar folyóiratot adni ki közönség nélkül, kiadó nélkül!

De mégis hatott. Minden mag, a mit ez a szent csoport elvetett, pálmává nőtt fel azóta s a forrás, a mit Mózes-vesszejük a sziklából fakasztott, ma terhes gályákat hord.

Valóban isteni ereje van ennek a földnek. Isten kertje ez is szép Magyarországon.

A látóhatár szélén a Kárpát bércei ülnek hosszu sorban, mint ezüst koronás királyok átlátszó, kék trónusokban. Egy hosszu fehér felhő-vonal lebeg előttük, a bércek felülemelkednek rajta.

Innen rajtok világoskék halmok, a felföld fenyvesei végtelen távolban. Még közelebb a gömöri hegyek, a tornai hegység, a csodás alkotásu szádelői völgy gigászi sziklafalaival, ködös lilaszínben; a tokaji hegylánc erdős zugaival, festői váromladékaival, árnyékban tartva egy fölöttük álló sötétkék felhőtől; az alacsonyabb halmok csíkos szalagokra szántva, a friss szántás feketéje közt és szerte a völgyekben elszórt falvak, fehér házaikkal, karcsu tornyaikkal; a nyugatnak fordult hegyoldalakban a világoszöld szőllők.

S az ékes zöld koszorúban, a Hernád szurdokában Felső-Magyarország legszebb, legnevezetesebb városa: Kassa.

Uj Idők 1896. II. 27. sz.

Mennyi vér folyt ennek birtokáért ama veszedelmes napokban, a mikor három úr is parancsolt Magyarországon.

Az olyan három úr közé szorult városnak, mint Kassa, ugyan eszén kellett járni, ha azt akarta, hogy látszólag mind a háromnak eleget tegyen, de egyiknek se olyan nagyon, hogy a másik kettőt magára haragítsa.

A vallásháború és a békekötés következtében Kassa a magyar fejedelem hatósága alá tartozott; a magyar fejedelem pedig Erdélyben székelt, annak a fennura pedig a török szultán volt. A török szultán egri és váradi basái pedig, ha eszökbe jött, egész Kassáig, Tokajig elportyáztak, akkor aztán a kassaiak nem vártak, míg az angolok meetinget fognak tartani elszörnyűködésük kifejezésére a Magyarországon elkövetett török kegyetlenségek fölött, hanem lóra ültek, fogták a kardot s ütötték az ő fejedelmök fejedelmének a hadait; még pedig akárhányszor egy társaságban az ő ellenségeikkel, a német császár magyar királyságához tartozó magyarokkal.

Ennélfogva nagy bölcsesség kellett annak a megitéléséhez, hogy a sok átkelő jövevény között melyik a jó barát, melyik az ellenség? Kinek kell igérni, kinek valósággal ajándékozni is? Kit kell fenyegetni a veréssel és kit igazában meg is verni?

A kassai polgárok kemény emberek voltak; ha egyszer azok valamire azt mondták, hogy »nem,« hiába mondta a császár, szultán és a nagyfejedelem hogy »igen«, mert ha a potentátok egymás között olyan mappát festettek, a minek a határa odaesett, a hová a kassaiaknak nem tetszett, hát a kassai főbíró megnyálazta az ujját s letörlé a pergamenről. Aztán egypár esztendei ostromoltatástól sem ijedtek azok meg: próbáját adták akárhányszor.

Szent Erzsébet jelenése.
Részlet a kassai dóm főoltárképéből.

Megmutatták azt már századokkal előbb, Róbert Károlykirálynak, a ki végre is kénytelen volt ajándékon megszerezni a város barátságát.

Csák Máté, ki nyiltan ellenszegült Róbert Károlynak, a négyszer is megkoronázott királynak, hegyei közül alárohanva, elfoglalta egész FelsőMagyarországot; foglalása határait Komárom és Kassa képezék. Itt a szász polgárság lázadt fel a király ellen, elvett szabadalmaiért s a lecsillapításukra küldött Omodé nádort legyilkolá. Benne a király egyet veszíte leghatalmasabb hívei közül és Csák Máté hatot nyert vele. Omodé hat fia mind hozzá pártolt át.

A kardoknak össze kelle mérkőzni, el kellett végre dülni, egy ura legyen-e Magyarországnak, vagy kettő, vagy száz?

A király megindult pártjai seregeivel a trencséni párt ellen.

A tornai csatában előcsapatának vezére, Kompolthi László elesett, de győzött a király és Sáros várát vette ostrom alá. Demeter, a pártvezér, sokáig

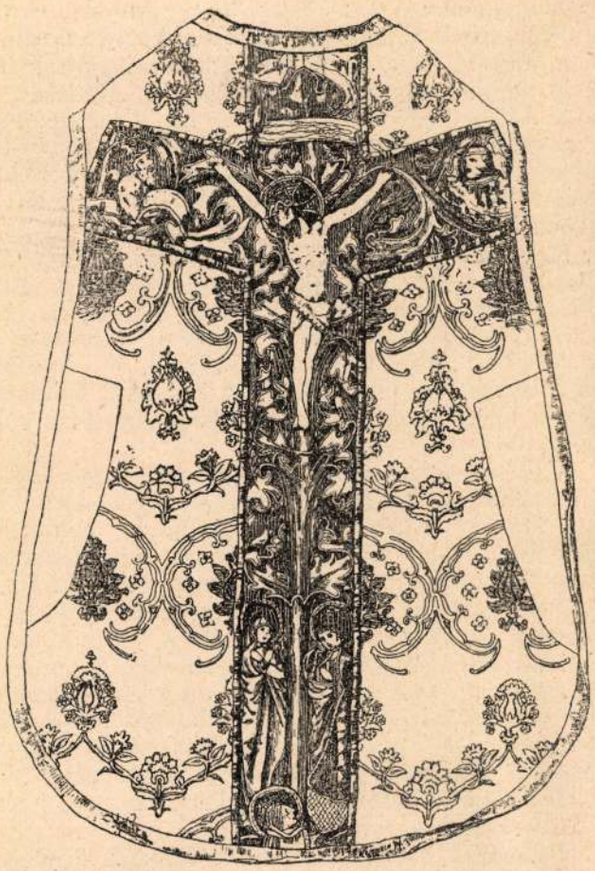

Miseruha a XV. századból.

bátran védte azt, míg Aba vezér alatt tizenhétszáz páncélos lovag tört elő felszabadítására s a király kénytelen volt levonulni a Tárca mellé s elfogadni a nyílt csatát az egyesült pártcsapatokkal. Rozgony előtt ütött egymásra a két sereg. Magyar volt mindkét oldalon, híres jó vitézek itt is, ott is, kiknek egymás kardja által kelle elhullaniok.

A csata első hevében Csák Máté seregei győztek, a két szepesi gróf: Görgei és Jordán több jó bajnokkal halva feküdtek már a mezőn, futott a gyávább itt és amott, midőn hirtelen a Drugeth és Görgei fiuk, a király körül gyülekezve, kétségbeesett rohammal törnek ellenfeleik közé s a csatában az előharcoló pártvezéreket keresve föl, vad viadal közben leverik Abát és Demetert, utánuk hull a két Omodé, utánuk a győzelem, a legdrágább, melyet valaha magyar kéz kivívott. A holtak mezején mindenütt csak magyar hevert.

De azért Róbert Károly csak a megsokszorozott szabadalomért hajthatta a maga kezére Kassát, mely azontúl is féltékenyen őrizte kiváltságait, ügyesen meg is növelte minden következő király alatt. Nagy hatalmat adott első emberének, főbírájának, élethalál urává tette; de épp oly kérlelhetetlenül mondta ki rá is a halált, ha vétekben találta, hűtlenségen vagy áruláson kapta.

Ősi szokás szerint a főbírót minden esztendőben újra szokták választani, három királyok napján.

Nagy ünnepélyességgel ment ez végbe.

A főbíró választásánál a fürmendernek jutott a legnevezetesebb feladat. Kivált azután, hogy a kassai rendek törvénybe iktatták a vallásegyenlőséget s a hitujításkor majdnem egészen luteránussá lett Kassára is ráparancsolt Bethlen Gábor fejedelem, hogy egyenlő jussa legyen a luteránusnak, a pápistának, meg a kálvinistának ezentúl.

A fürmendernek kellett száz polgárt a legtekintélyesebbek közül kiszemelni a választási aktushoz. E száz polgár közül ötven magyarnak, huszonöt németnek és huszonöt tótnak kellett lenni, és pedig harmincnégy kálvinistának, harminchárom luteránusnak, harminchárom pápistának, a mit azután így összeállítani: tekintély, nemzetiség és vallás szerint, nem lehetett tréfadolog.

Mikor a száz polgár együtt volt, akkor bezártak minden kaput a város bástyafalain s idegennek nem volt szabad bejönni.

A száz választott polgár összegyűlt a városházánál és elvégezte, hogy ki legyen a megválasztandó főbíró.

Akkor kijöttek csendben a piacra, a hol egy fekete bakacsinnal bevont menyezetes szekér várakozott hat lóval; hasonlatos a halottas kocsikhoz. Arra a mult évben szolgált és most leköszönt főbírót felültették és azután a többiek utána gyalog, csendesen kísérve megindultak, nemkülönben, mintha halottat kísérnének ki a temetőbe.

És csakugyan a temetőbe vitt ki az út, s az az utca vastagon be volt hintve szalmával, hogy a szekér zöreje ne hallassék.

A temető előtt két sorban voltak felállítva a céhek képviselői, kezeikben hosszu póznára feltűzve mesterségeik jelvényei. S ez ideig semmi lármának, zenének nem volt szabad hangzani a városban.

A menet a temetőbe is bevonult, az is be volt terítve szalmával s ott a kápolna előtt körbe állottak mind.

Itt a leköszönt főbíró felállt a gyászszekéren, mely tizennyolc darab hosszu simára gyalult keményfa deszkával volt megterhelve, s azt mondá a polgároknak:

»Uraim és bíráim! elbocsátjátok-e a ti szolgátokat?«

Mire a fürmender a többiek nevében azt felelé neki:

»Hűséges voltál, elbocsátunk békével.«

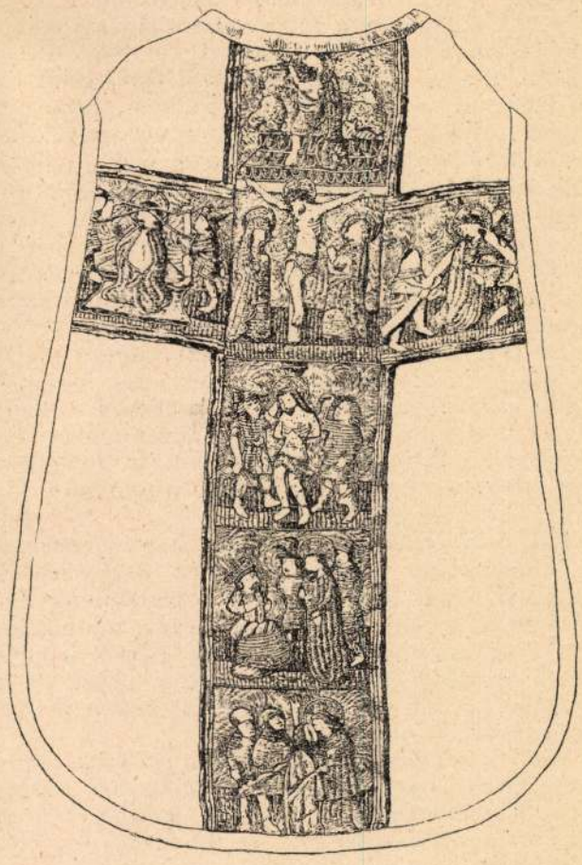

Miseruha a XIV. századból.

Akkor a leköszönt főbíró, leszállva a szekérről, azt kérdezé:

»Kinek adjam ezt a tizennyolc szál deszkát?«

Mire a fürmender kimondá a megválasztott főbírónak a nevét.

Erre a hatlovas szekér megfordult és csendben, a mint jött, visszadöcögött a városba, most már a száz polgáron kívül a céhek képviselői is kísérték.

A szekér megállt az újonnan megválasztott főbíró háza előtt, melynek kapuja és ablakai mind zárva voltak; valamint minden háznak az ablaka és ajtaja zárva tartozott lenni a jelt adó harangszóig.

A fürmender sürgetésére megjelent az új főbíró és kérdésére tudatta vele ismét a fürmender, hogy elhozták a hagyományos tizennyolc szál deszkát, hatot koporsónak, ha időközben meghalna a főbíró a város hű szolgálatában, tizenkettőt pedig máglyának, ha áruló lenne hazája és szülötte városa ellen.

Erre megnyilt a ház kapuja s bedöcögött rajta a nehéz szekér dörömbölve. A főbíró átvette a tizennyolc szál deszkát, melyből hat szál illeti a hűségest: koporsónak, tizenkét szál a hűtelent: tűzmáglyának.

Azzal felkísérték a megválasztott bírót a városházához, ott a két legöregebb tanácsos kézen fogva fölvezette a tanácsterembe s a hosszu zöld asztal fejénél a bírói karos székbe ültette; mire a négy legifjabb tanácsos a szék négy lábát megfogva, fölemelé a főbírót a vállára s úgy vitte őt ki a városház erkélyére, míg a teremben levő száz polgár háromszor kiáltá el a vivátot. A harmadik vivát szónál megdördültek a piacon felállított mozsarak s egyszerre megkondult minden harang a tornyokban, a zenészek megfútták a tárogatókat, az öreg dobot a székesegyház homlokzatán pufogtatá a város dobosa, a párkányzatra felállított polgárőrség nehéz muskétáiból hármas sortüzet durrogatott a népriadal zaja közé, a szalmát egy pillanat alatt fölseperték az utcákról; úgy indult meg azután a városházától a díszmenet, a céhek zászlóival, a polgárkatonasággal, középen a mennyezet a főbíróval, sorba járni minden felekezet templomait, annak tanuságául, hogy minden felekezet vallását, törvény és békekötés szerint tisztelni fogja az új tanácsfő. Ott magyar, német, tót nyelven imádkoztak s a körmenet végeztével a főbírót lóra ültették, kezébe adták a város pallosát, annak jeléül, hogy harc esetén a várost fegyverrel is meg fogja oltalmazni s kisérték hazáig vissza, folytonos harangzúgás, trombitaharsogás mellett. A megválasztott bíró aztán az ünnepélyesség végeztével az egész tanácsot megvendégelte, nem feledkezvén meg annak legkisebb szolgájáról sem.

De már I. Lipót alatt csak az árnyéka maradt meg e nagy kiváltságnak. A hitfelekezetek jogegyenlőségét széttépték, a protestánsok ellen irtó hadjáratot indítottak, a magyar alkotmányos szabadságot egyenesen kivégzésre ítélték a császár tanácsosai. Véres betűkkel írták meg ennek a szomoru korszaknak a történetét.

Kiáltó bizonysága az időknek, hogy megsemmisítő önkény ellen elvégre maguk az ország legfőbb méltóságai voltak kénytelenek az összeesküvés végső módszeréhez folyamodni: olyan nevek, mint Zrínyi Péter, Frangepán Ferenc, Nádasdy Ferenc s mindezeknek vezetője: Wesselényi Ferenc, maga az ország nádora. Csak nemrég még mind hatalmas hadvezetők a király oldala mellett.

Mind katolikus főurak voltak. És ezek szövetkeztek éppen a jogaikban eltiport protestáns rendekkel, a Thökölyekkel, a vakmerő Petrőczyvel. Az egész országon átszövődött az összeesküvés. Nem volt más segítség, mint a fegyveres ellenállás.

Ámde az egész összeesküvésnek a lelke elveszett Wesselényi elhunytával. Igaz, hogy minden beavatottnak a titkát is magával vitte a sírba; de homályban is hagyta őket, a melyben azok nem láttak oly tisztán, miként ő. Zrínyi, Frangepán, Nádasdy a Dunán túl, a Thökölyek, apa és fiú, a merész Petrőcy a felső megyékben, Rákóczy Ferenc a Tiszán túl elhamarkodottan nyúltak a fegyverhez. De már akkor a császáriak mindenütt körülfogták őket: mielőtt a harchoz kezdtek volna, már meg voltak verve.

Ekkor az összeesküvés fejei: Zrínyi, Frangepán, Nádasdy, megrettenve saját rosszul kezdett művöktől, eldobták a fegyvert s futottak Bécsbe, tisztára mosni a kezeiket. Az egész lázadást a protestáns főurakra hárították. Csak a Thökölyek és Petrőczy nem futottak el. Ők kitűzték a zászlókat sziklaváraikra s bevárták az ostromot. Dühös ellenállás volt, de megtöretett.

A császáriak csellel Wesselényi özvegyét, Széchy Máriát elfogva, bezárták Bécsben egy apácakolostorba, Murány várát meg addig dúlták, bontották annak falait, míg ráakadtak arra a kőszekrényre, a mibe Wesselényi elrejté az összeesküvés okiratait. És ezzel aztán ki volt tárva előttük minden titok. Nádasdyt és Zrínyit újra elfogták s osztrák rendkívüli törvényszék elé állíták. Lobkovitz, a mindenható miniszter, sem az egyiket, sem a másikat nem engedte a császár elé jutni. Éppen úgy Frangepán töredelmes könyörgését sem. Elsikkasztá a magyar tanácsosok kérelmeit is, sőt még a római pápa intő levelét is, ki a katolikus főurakért engesztelő szavát közbeveté.

Nádasdy Ferencet Bécsben, a városház egy földszinti termében fejezték le, Zrínyit és Frangepánt a bécsújhelyi fegyvertárban végezték ki.

A nagyok után következett a kisebbekre a sor. Háromszáz nemes urat és protestáns lelkészt fogdostak össze. Ezeket már Magyarországon magyar bírák elé állították; a mi azonban rájuk nézve nem tett különbséget, mert ezek is halálra itélték őket. I. Lipót ugyan a halálitélet közül csak kettőt erősített meg; a többit megkegyelmezték örök várfogságra, vagyonukat elkobozták, ingó birtokukon, a mit az elfogó katonatisztek meghagytak, osztoztak a bírák és közvádlók. A kinek fia, leánya volt, azokat bedugták a jezsuiták és az apácák kolostoraiba.

Le volt már verve minden ellenállás Magyarországon. A ki csak fegyvert viselt, az mind meg volt zsibbasztva: lehetett minden erőszakos rendszabályt keresztül vinni. Neki rontottak a protestánsoknak. Elfoglalták templomaikat, iskoláikat, Kassán visszavették a székesegyházat a luteránusoktól, elvették a templomokat és iskolákat a kálvinistáktól; a protestáns lelkészeket az egész Felső-Magyarországon összefogdostatták, kényszerítették maguk ellen bizonyságot tenni a lázadásban való részvételről, azután elküldték őket gályarabságra.

Ez az erőszakoskodás pedig csak ellenküzdelmet szült; a protestánsok szintén egész csapatokat képezve torolták vissza a hitfeleiken elkövetett sérelmeket, Petrőczy István, Kende Gábor, Szuhay Mátyás, Szepessy Pál fél Magyarországot bekalandozták, a pápistákat zaklatva.

Még akkor nem volt a »kuruc«, »labanc« elnevezés; azt mondták e helyett »német vallás« — »magyar vallás«.

A kegyetlen Kob, a kassai kapitány, legjobban értette az embertelen üldözést. Körleveleiben jelvényül véres bitófa és kerék volt ábrázolva.

A kassai piacon huszonkét protestáns urat láttak az ő parancsára karóba huzatni s negyvennek fejét vétetni, négy protestáns nemest elevenen tűzbe vettetett s lófarkon hurcoltatott meg.

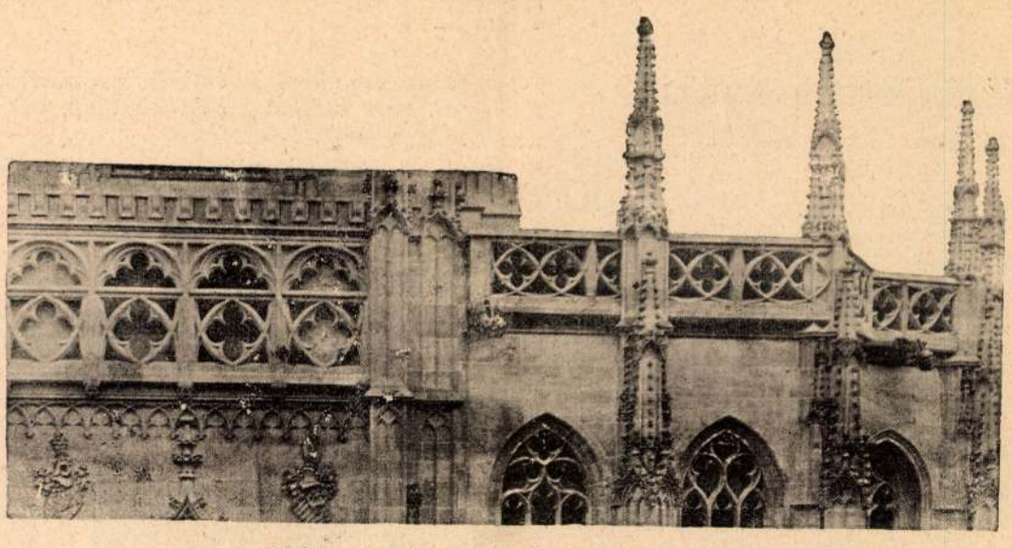

Párkányrészlet a kassai dóm déli oldaláról.

Ezt a kegyetlenkedést aztán a magyarok megint azzal torolták meg, hogy Kobnak egy ezredét elfogva, valamennyi tisztjét karóba húzták. Harmincheten voltak, csak egyet bocsátottak el hírmondónak.

Rettenetes hadjárat volt ez s mellette a kizsarolt köznép szenvedett legtöbbet, úgy hogy az érezte magát boldogabbnak, a ki a pogány török uralma alatt megpihenhetett a keresztény atrocitások elől.

A szabadság zászlaját kibontotta Thököly Imre. A zaklatott, sanyargatott magyar sietett a nemzeti zászló alá.

Thököly gondosan kikerülte megelőző vezértársainak azt a hibáját, hogy a harcot a vallásháboru megtorló pusztításaivá tették; ő visszaadta annak szabadságharci jellegét s ezzel a katolikus hazafi pártot is maga körül gyüjté.

Egyik vezére *Józsa* István tállyai plébános és egri kanonok volt, Ez ejtett legérzékenyebb csapást a császáriakon, kik Szikszónál döntő ütközetet vesztettek Thököly ellen.

Ekkor I. Lipót vissza kezdett hajolni az alkotmányos út felé. Országgyűlést hítt össze Pozsonyba.

Thököly ez alatt maga is alkudozott I. Lipóttal a kibékülés iránt; de alkudozásainak egészen más alapja volt, mint a politika; szerelem volt az. Thököly szenvedélyesen szerette a korán elhunyt Rákóczy Ferenc ifju szép özvegyét, Zrínyi Ilonát, ki azonban két kis gyermekével, Júliával és Ferenccel együtt a császárnak keze közt vala.

Thököly békülékenynek mutatta magát, hogy szerelme tárgyát ellenségei kezéből kivehesse: a színlelés sikerült. Hogy a csalódás még elhihetőbb legyen, Thököly hugát, Évát ugyanakkor az újon választott nádor, Eszterházy Pál vette feleségül. Tűz és víz összeházasult már.

Csak egyet felejtettek ki a számításból. Azt, hogy ez a tündérszépségü hölgy — a lefejezett Zrínyi Péternek a leánya s hogy ez atyja és nagybátyja halálát nem felejté el oly könnyen. Hogy a midőn Zrínyi Ilona a kezét Thököly Imre kezébe teszi, annak a saját lelke erejét is általadja.

A vasvári béke által biztosított keserves fegyverszünet a törökkel vége felé járt. De Thököly nyerte meg a diván tanácsosait, nem I. Lipót. A császár követének azt felelte a szultán a fegyverszünet meghosszabbításának ajánlatára, hogy állítsa vissza Magyarország alkotmányát úgy, a hogy 25 év előtt volt.

Minthogy pedig erről a bécsi kormány hallani sem akart, Thököly megizente a háborút I. Lipótnak. Thökölynek egy ezredese, Szirmay Endre, egy éjjel megrohanta Kassát. Csak a fellegvárat foglalta el; de e sikerre ott termett maga Thököly is egész seregével, a várost vívni. A kassai polgárok maguk rohantak rá a császári sereg főtisztjeire s azokat elfogdosva, megnyiták a kapukat Thököly előtt. A császári ezred nagyobb része is átállt Thökölyhöz s annak seregében a német dandár magvát képezte később.

Majd újra a császáriak kezére került Kassa, a kik folytatták embertelenül a protestánsok üldösézét. Még egyszer felgyujtotta a véres szabadságharc tüzét II. Rákóczy Ferenc s a megzaklatott város készséggel nyitotta meg kapuit előtte. Elveszett a harc. De nem volt gyümölcstelen. Megnyitotta az útját a kibékülésnek. Úgy mint egy század mulva a szabadságharcot követő gyászos korszak egyengette a kibékülés útját a király és a nemzet közt. Ez a dicső nap áldást hozott Kassára is. Azóta megy nagy lépésekkel előre a haladás, a kultura mezején. Hajdan erős vára, kulcsa Felső-Magyarországnak, tűzhelye a harci viadaloknak: ma a modern műveltség vára, a nemzeti élet tűzhelye Felső-Magyarországon.

Bocatius kassai bíró címere.

Galathea kutyája.

Írta: Békefi Antal.

I.

Galathea, szép Galathea, a te hű kutyád jut eszembe, a ki nem szeretett minket és a kinek a bolyhos bőrében valami elátkozott féltékeny lovagod lelke lakott. Ez a kis állat túl tett a mesebeli sárkányon, melynek bár tizenkét feje volt, Tündér Ilonát, az erények mintaképét, még se tudta megoltalmazni a szerelem ellen, de téged megoltalmazott ez a kis hörcsög, mely mindig ott ült a ruhád uszályán.

Eleinte magam is egy közönséges, szemtelen kutyának tartottam Filkót, a ki kivételt nem igen tett közöttünk; de lassankint beláttam, hogy ez az elkényeztetett fekete patkány nem közönséges ebállat, hanem egyike azoknak az állati lényeknek, a kikbe a vándorló lelkek valahogyan beletévednek. Csak akkor kezdtem igazán respektálni Filkót, midőn egy alkalommal valami bolondos merész szót mondtam a lánynak.

Filkó fölugrott az ölébe és fehér, éles fogaival fenyegetőzve, onnét hurrogott rám:

— Aou, aou, krrchch...

Galathea gyöngéden belemarkolt a mérges bestia puha köpönyegébe és kacagva mondta:

— Lássa, Filkó megértette s most összeszidta magát.

— Határozottan mondhatom, a Filkó csaholásában volt valami az ember hangjából, és ha egyfolytában sokáig orgonált a fülembe, gyakran úgy véltem, mintha valami kamasz üvöltött volna rám.

Galathea pedig biztosított, hogy Filkó értelmesen beszél, figyeljek csak jól.

Heléna kisasszony, az öltöztető dáma, a ki odakint vasalt, bekiálteott;

— Filkó, gyer csak ki.

— Hallgassa csak, mit felel Filkó? figyelmeztetett a diva.

Filkó nem váratott a felelettel. Galathea cipője orrán feküdt borzas feje, a mit a hívásra fölemelt és visszaszólt.

Egy hosszú *ó*-t mondott elnyujtva, tompán, de ekkor még nem levén Filkóval közelebbi ismeretségben, nem tudtam biz én kitalálni, mit akar ő kelme azzal a nagy ó-val.

— Tudja-e, mit mondott most Filkó? kérdezte a díva.

— Mondott valamit?

— Azt mondta: Nem lehet, Helén, vendégünk van.

Na, ez már igazán különös megtiszteltetés. Filkó barátom, te okosabb vagy egy konfráternél! bókoltam a zseniális bestiának, mely mint egy játék-ördög hempergett végig a szőnyegen. Bizonyosan tudta hogy őt dicsőítjük s méltányolva diskrécióm, ezentúl nyájasabb ugatással üldözött, vagy hogy a fifikus kutya-lélek nem talált veszedelmes udvarlónak.

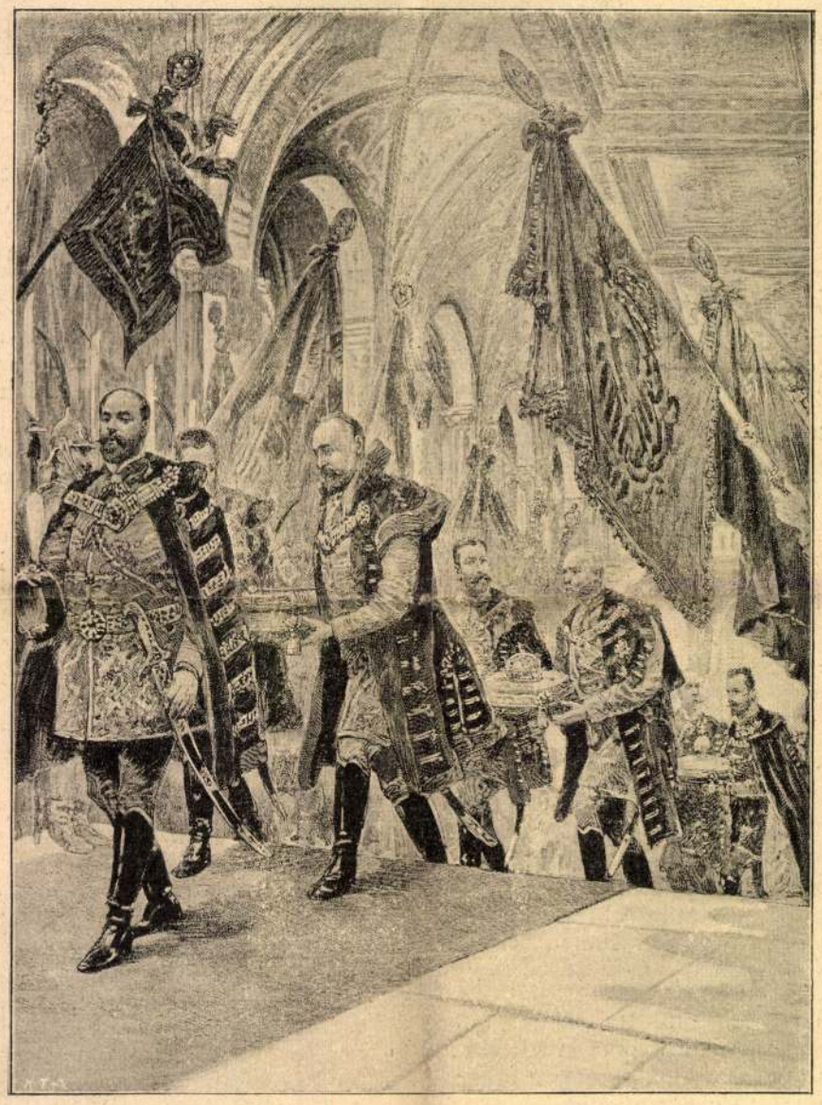

A párisi *Illustration* rajza.

A koronát az új országházba viszik.

Ezt az egyet nem bocsájtom meg a Filkónak soha, de egyébként mindenképpen magasztalom Galathea feketebundás hű kis testőrét, a ki féltékeny lovagként védelmezte úrnőjét, elkisérte a próbákra, ott didergett órák hosszáig a színházajtóban, sőt gyakran fellopózott a színpadra, a hol eleinte nem maradhatott sokáig észrevétlenül, mert, mint a muzsikának született ellensége, hangos vonítással reagált az énekesnők felsőbb hangjaira és a katonabanda őrült trombitálására.

Filkó azonban belátván, hogy ha inkognitóban akar maradni úrnője közelében tartózkodnia kell a próbák alatt a hangos kritikától, a csoda eblélek ezt a veleszületett jóízlést is legyőzte magában a hűségeért.

Sok egyéb bámulni való dolgokat beszélt Galathea az ő önfeláldozó kis nyomorék kutyájának határozottan diskrét lovagi allürjeiről, mint például még azt is, hogy Filkó az éjszakát úrnője ágya előtt tölti, annak a futószőnyegnek a selymes bolyhába mélyítve hű kutyafejét, melyet Galathea hófehér, mezítelen lábai szoktak a leszállás pillanatában érinteni...

Nem volt rá eset, hogy Galathea álmát valami illetlenkedéssel megzavarta volna.

Csak az éjjeli muzsikák, a miket ellenségei rendeztettek az ablak alatt, hozták ki ezentúl a sodrából. Miután Galathea letiltotta a gúnyolódó csaho-

ELRABOLT MŰEMLÉKEINK

IRTA: GENTHON ISTVÁN

Tizenkét év távolába szökött az az idő, mely évezredes műemlékeinktől megfosztott. A katasztrófa első pillanataiban nem is tudtuk, mi mindent vesztettünk: mint akinek lakása ég el, közvetlenül a vész után csak a legfontosabb tárgyaira emlékezik, de később, hetek és hónapok mulva felötlik egy-egy becses emlék, amely a többivel együtt pusztult.

Műemlékeink pompás erdején pusztító tűzvész vonult végig. Elveszett a java történelmi épitményeinknek, művészetünk és műiparunk remekeinek, ingó és ingatlan kincseinknek. Az a kevés, ami megmaradt, nem versenyezhet az elveszettel sem számban, sem értékben. Talán csak muzeumaink azok, melyek mintha megérezték volna a veszedelmet s vásárlásaikban különös tekintettel voltak a Felvidék és Erdély művészetére. De a muzeumok, sajnos, nem állithatnak üvegszekrényeikbe székesegyházakat, ősi kolostorokat, büszke barokk palotákat.

Az elszakitott emlékanyag szépségei szinte kimerithetetlenek. Mennyi minden és mennyiféle szakadt le a hazáról! Közülük mint fárosz emelkednek ki a legbecsesebbek, melyeket nem lehet elégszer emlékezetbe idézni. Hol kezdjük? Melyiket fájlaljuk leginkább?

Szakembernek és laikusnak, azt hiszem, egyaránt a *kassai dóm* jut elsőnek eszébe. Nem tudni, miben rejlik sajátos varázsa, mely kiemeli valamennyi társa közül: grandiózus méreteiben, patinás multjában, művészi szépségében vagy abban, hogy kriptájában porladnak a vezérlő fejedelemnek, II. Rákóczi Ferencnek hamvai. A dóm, helyesebben Szent Erzsébet-templom, legszebb csucsives stilusu templomunk, melynek épitése Zsigmond császár és király korában kezdődött meg s Mátyás király uralkodása idején fejeződött be. Két homlokzati tornya közül csak az egyik épült ki, az sem teljesen, a sisakját már a barokkkor helyezte rá. Az ilyféle befejezetlenség csucsives templomok esetében gyakori s nem bántja a szemet, a tornyocskák, fiálék, ivek, kuszónövények oly dussá és pompázóvá avatják a jelenséget, hogy e hiányokat nem is érezni. A kőcsipkék erdejéből megálmodott templomnak külső szobrászati dísze is nevezetes, különösen az északi kapu öt érdekes domborműve, mely Krisztus kínszenvedéséből és magyarországi Szent Erzsébet életéből mutat be jeleneteket.

Páratlan fény és dísz fogad, ha a főkapun keresztül belépünk a templomba. A hatalmas méretü belső térben a csucsives keresztbordás boltozat alatt szebbnél-szebb műemlékek szoronganak. Legnevezetesebb ezek között a főoltár, az ugynevezett szárnyasoltárok egyik legnagyobbika, mely szekrényében a Madonna, a bibliai és magyarországi Szent Erzsébet szobrait rejti, szárnyain kivül-belül tizenhét kép mutatja be magyarországi Szent Erzsébet életének főbb jeleneteit, huszonnégy Krisztus kínszenvedését s ismét tizenkettő Mária életét. A gyönyörü oltár, mint egykoru oklevelekből megállapitható, 1474 és 1477 között készült s ha szobrászának és festőinek nevét nem is ismerjük, a középkori céhszabályok alapján bizonyosan tudjuk, hogy azok helybeliek, kassaiak voltak.

De nemcsak ez az egy középkori szárnyasoltár áll a dómban, hanem kisebb méretü, de hasonlóan művészi becsü társai is, az Utolsó-vacsora-oltár, a Mária látogatása, vagy Mária halála-oltár, remekei az egykori fafaragásnak és festészetnek. S vajjon emlitetlenül lehet-e hagyni azt a pompás szentségházat, melyet Mátyás király korában Kassai István mester faragott, a miseruhák, kelyhek és egyéb drágaságok hosszu sorát, vagy a kriptában azt a három néma szarkofágot, mely Rákóczi, Bercsényi és Zrinyi Ilona tetemeit rejti magában?

A dóm mellett egykori temetőkápolnája áll, a kicsiny Szent Mihály kápolna, mely páratlanul ötletes homlokzati megoldásával emelkedik ki az egykoru épitészeti alkotások közül. Felmegyünk a dóm tornyának kanyargó körlépcsőjén s kitekintünk az ablakokon. A Hernád szelid, dombos-lapályos vidéke képzeletünkben megtágul s egész Abauj-Torna vármegyét magunk előtt látjuk. Amott messze az a hosszu fehér csík, melyből kéttornyos barokk templom emeli fejét az égnek: Jászó, a premontrei rend ősi kolostora és egyháza, a XVIII. század épitészetének — mert ebben a században kapta mai alakját — egyik legbüszkébb alkotása. Azok a kék látóhatáron ködlő romok Szalánc várának hajdani dicsőségét hirdetik.

A szomszédos Szepes és Sáros vármegyék talán még gazdagabbak a magyar mult emlékeiben. Valószinüleg azért, mert a törökdulás még kevésbé bántotta, mint

A kassai székesegyház.

Emlékezzünk Nagy-Magyar-
oracsról. III. füzet, Pesti
Hirlap

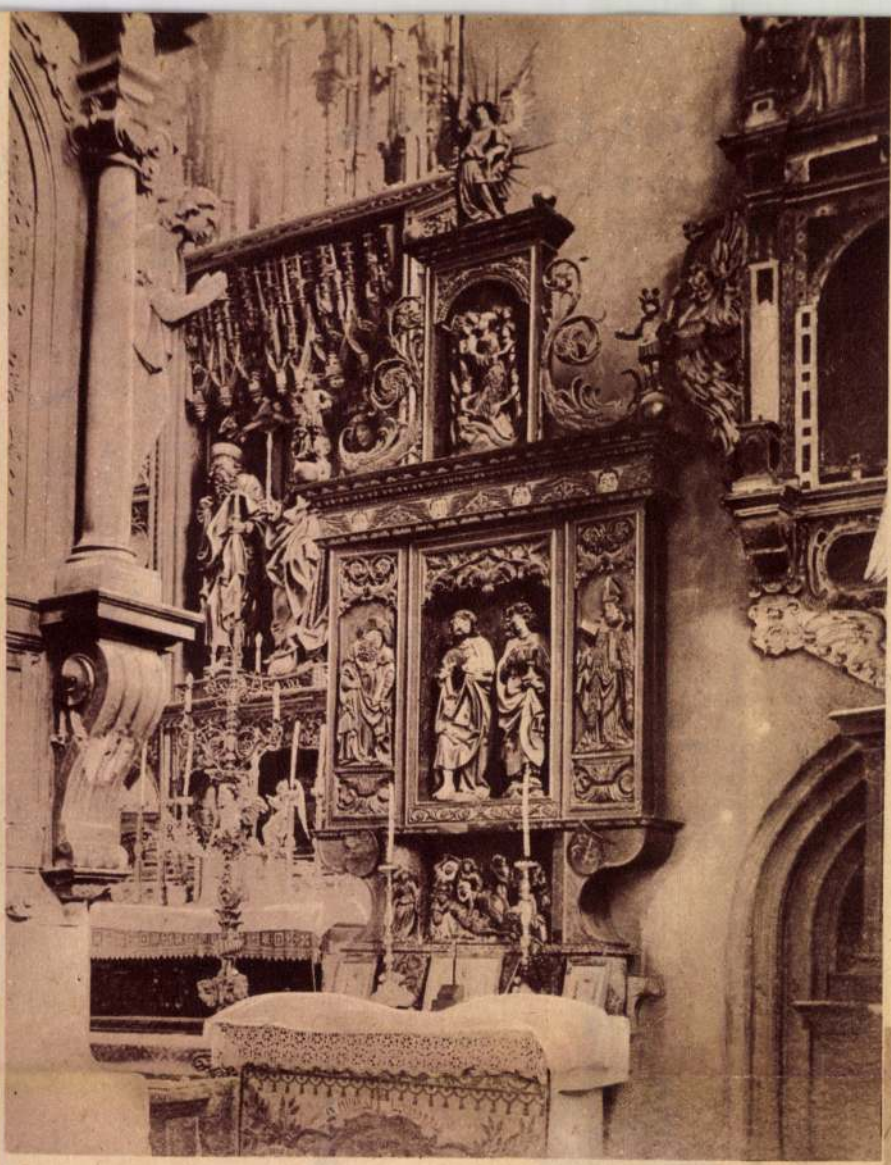

A lőcsei Szent Jakab-templom Szent János-oltára.

Jobboldali kép: a pozsonyi Városháza.

Abaujt, Szepes megye a régi magyar művészet egyik főfészke, mely közvetve arra is reámutat, hogy a töröktől elpusztitott városainkban annakidején mily előkelő kultura tartott szállást. Legnagyobb városának, a hegyen épült Lőcsének falai között áll a nevezetes Szent Jakab-templom, melyről egyik leirója megjegyzi, hogy inkább magyar történelmi muzeum, mint egyházi épület. Külseje nem oly díszes, mint a kassai dómé, bár hasonlóan csucsiveskori épület, de belseje roskadásig telve van szárnyasoltárokkal, középkori falfestményekkel, epitáfiumokkal, egyházi szerelvényekkel. Közöttük legismertebb a főoltár, mely 1508-ban készült s a világ egyik legnagyobb szárnyasoltára, mesterét is ismerjük, aki pompás szobrait faragta: Lőcsei Pálnak hivták.

Nem messze tőle, Szepeshelyen, a román stilusu, de később átépitett székesegyházban rendkivül érdekes magyar történelmi emlék ragadja meg a szemlélődő figyelmét: egy falkép, mely Róbert Károly király koronázását mutatja s 1317-ben készült, talán az első képek egyike, mely aktuális eseményt örökitett meg hazánkban. Ki tudná felsorolni még e megyének különféle, némaságukban is beszédes régiségeit: a rideg és gőgös Lubló-várat, Késmárk finom harangtornyát és a nevezetes Thököly-várat, a zsegrai templomot, mely szinültig telve korai falképekkel, a soktornyu savniki várkastélyt, vagy a nedeci várat. Szepes megye területén a leggyakoribbak az ugynevezett felsőmagyarországi reneszansz-stilus emlékei, a XVI—XVII. század e gyönyörü, oromfalas-pártázatos alkotásai, melyeket Lengyelország megirigyelt tőlünk s áttelepitett határai közé. Ez a Velencéből budai közvetitéssel északra került, rendkivül festői, pompázatos stilus a Szepességen érezte legjobban magát, első emléke a bethlenfalvi Thurzó-kastély, mely 1564-ben készült, további példái a nagyőri, késmárki, frigyesvágási kastély, vagy a görgői, jamniki templom tornya, a poprádi, késmárki, podolini harangtornyok. Különben a Szepesség késői emlékekben is gazdag, meg kell nézni a lőcsei polgári házak finom homlokzatait, udvaraiknak reneszansz izlésü díszitését.

Sáros vármegye csendes és tiszta városkái főkép csucsiveskori emlékekben gazdagok. Amit a lőcsei Szent Jakab-templomról mondottunk, ugyanaz áll a bártfai Szent Egyed-templomra, vagy az eperjesi Szent Miklós-templomra; külső díszitésükben nem vetélkednek a nyugati országok dómóriásaival, sem a kassai Szent Erzsébet-egyházzal, de belsejüket a gazdag helybeli polgárok vallásossága, lokális érzése és kegyelete szinte muzeummá varázsolta. A szárnyas-oltárokban dus bártfai templom őrzi a középkori fafaragás egyik legfinomabb remekét, egy kisméretü szobrot, mely az Atyaistent ábrázolja, ölében a halott Krisztussal; oly mű, melyet a korbeli német fafaragás hatásával korántsem lehet megmagyarázni. Az oromzatos, díszes kis városháza, hátterében a templommal, Közép-Európa egyik legszebb terévé avatja a város főterét. Az eperjesi Szt. Miklós-templom középkori festett és faragott emlékein kivül érdekes bol-

tozati rendszere miatt is érdemes az említésre; magában a városban szebbnél-szebb későbarokk lakóházak sorakoznak egymás mellett. Magyar voltukra elég bizonyság a sok között az, hogy az egyik ház Rákóczi Ferencé volt, a másik Fejérváry Gáboré, a nagy magyar gyüjtőé, a reformkorszak egyik legműveltebb mecénásáé, kinek a szepesi származásu Markó Károly pályafutása megindítását köszönhette.

Körmöcbánya. Városkapu.

Az óvár Selmecbányán.

A hegyes-völgyes Sáros vármegyében itt is, ott is kegyeletes emlékek állitják meg a vándort. A nagysárosi vár után a Makovica időmarta körvonalai vesznek ködbe, az utóbbi a Zudarok, Tarczayak, Rozgonyiak és Serédyek rettegett fészke volt. Zboró vára felett a Rákócziak szelleme leng, a friczi kastély pedig a legszebb pártázatos reneszansz-épitmények egyike, melynek fülkéiben magyar történelmi alakok állnak őrt nemzeti viseletben. A szinyei kastély liliomos tornya, a héthársi templom modern izü, tájhátteres középkori képei nem maradhatnak említés nélkül.

A hely kevés, az emlék annál több. Nem szeretnénk a puszta felsorolás hibájába esni s ezért képzeletünk repülőgépjére ülve csak ott állunk meg, ahol európai jelentőségü emlékekre akadunk. A Felvidék nemcsak Abaujból, Sárosból és Szepesből áll, hosszu és keskeny görbéje nyugattól a legkeletebbig mindenütt megtermette a maga sajátos értékét. Nyugaton Pozsony az első állomás. ősi koronázó székesegyháza gótikus izlésü, finom térelosztással. A kőcsipkés épitési modornak kiváló emléke a ferences zárdatemplom tornya, mely a XIV. században épült, hasonlóan finom csucsiveskori ékszere a magyar épitéstörténetnek a klarisszák temploma. De a patinás koronázó város nemcsak középkori emlékei miatt jelentékeny. A városháztól kezdve, mely a XVI. században épült s különösen árkádos udvari kiképzése miatt jelentős, le egészen a későbarokkig, a XVIII. század stilusáig minden évtizedből van egy-egy jelentékeny alkotása. Barokk palotasorai Bécsre emlékeztetnek. Grassalkovich herceg palotája egyike a kor legnagyobb fénnyel épült alkotásainak.

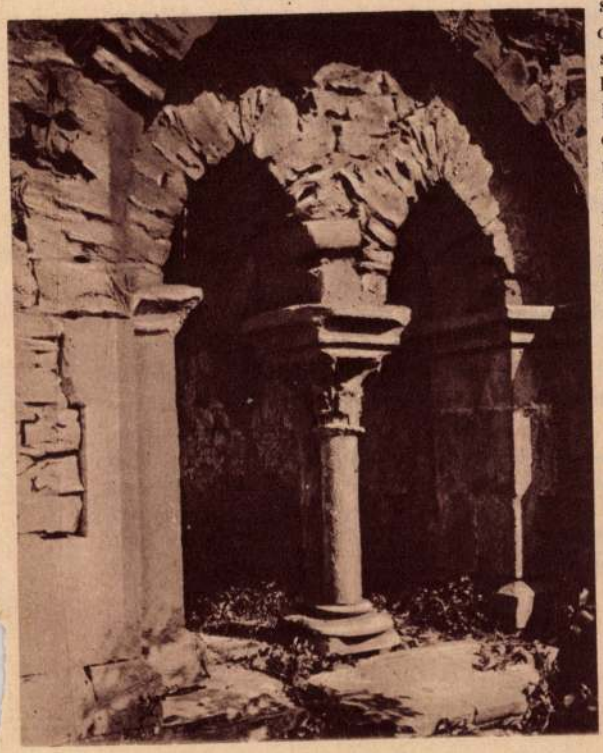

A kerci zárda romjai.

A vármegye, mely Szent István király alapitása, a középkorban a nagy oligarcha-családok küzdőterévé vált. Itt éltek a példátlan hatalmu Szentgyörgyi és Bazini grófok, az ő alapitásuk a pozsonyszentgyörgyi plébániatemplom, remekbefaragott Szent György-oltárával. A harcok idejét századokkal később ujabb harc váltotta fel, az ellenreformáció csatazaja: Nagyszombat, a magyar Róma, Pázmány Péter városa ebből a megyéből tekint szét a megujult Magyarországra. A magyar egyetem legősibb székhelye idegen uralom alatt várja az idők változását.

Keletebbre zordon várak és romok sorakoznak. Nyitra megye, székvárosának pazar diszü székesegyházán kivül ezek miatt érdemes figyelemre. Közöttük a legfényesebb Bajmóc, melyet a XIX. században megujitottak. Korlátkő, Jókő, Brunóc a magyar multról beszél, Csejte romjában Báthory Erzsébet véres árnyéka vetődik a falra. Esztergom vármegye trianoni vesztesége a kisbényi templom, melynek a magyarsághoz való tartozását mindennél ékesebben bizonyitja XII. századi, magyarruhás vadászokat ábrázoló oszlopfejezete. Trencsén vármegye legkiemelkedőbb műemléke a nagybittsei várkastély, Turócé a blatnicai lovagvár, Árváé a merészen ülő Árva vára, a Balassa-család sasfészke. Az ortodoxia sajátos emlékeit teremtette meg a fatemplomok formájában, melyeknek szines pompája hangulatot és zamatot ad a környék természeti szépségeinek.

Nem lehet elmellőzni a bányavárosokat sem, Zólyom várának büszke négyszögével, Besztercebánya pazar díszü szárnyasoltárát, Garamszentbenedek nagyméretü bencés apátságát sem. De nem lehet kihagyni a sorból a körmöcbányai városkaput sem, mely a pénzverő-városnak ma is büszkesége lehet vagy a selmecbányai óvár hatal-

mas komplexumát sem. Az ut Fülek és a szép csetneki templom érintésével a Szepességbe visz, sőt messze keletebbre, Zemplénbe, Ungba, az árpádkori, freskókkal kidíszitett gerényi templomhoz s még keletebbre, Munkács nagyméretü, sok vihart látott erődítményeihez.

Keletebbre, délebbre Erdély földje kezdődik, a fájdalmas veszteségek másik nagy területe. A két országrész műemlékei között sok a rokonvonás, jeléül annak, hogy éltetőjük, impulzusokat adó forrásuk az ország középpontibb fekvésü városaik voltak. A politikai és geográfiai helyzet azonban itt is, ott is sajátos stilusválfajokat termelt ki. Mig a Felvidék építészetére a pártázatos reneszansz jellemző, az erdélyire az erődtemplomok gazdag sorozata. Fényes temploma mindkét vidéknek egyaránt van, ezzel szemben a Királyhágón tul hiába keresnők a pártázatos stilus emlékeit, époly hiába, mint a Felvidéken az erődtemplomokat.

Az erődökké átformált templomokat a gyakorlati szempontok hivták életre: a középkori falu nem volt elég módos ahhoz, hogy török-tatár veszedelem ellen várat emeljen. Megerősitette tehát egyetlen monumentális épületét, a templomot, kerítéssel vette körül, szentélyét gyilokjáróval vagy lőréses folyosóval építette ki. Búzd, Magyarvalkó, Székelydállya, Daróc s a többi község erődített templomai azonban nemcsak technikai érdekességüek: merész és ötletes szerkesztésük, érdekes tömegelosztásuk művészetileg is jelentékennyé teszi ez emlékeket.

Monumentális méretü templomokban Erdély még a Felvidéknél is gazdagabb. Földjén áll Magyarország legnagyobb méretü régi temploma, a román stilü gyulafehérvári székesegyház, mely komor pompájával, gazdag plasztikai díszével és nemes egyszerüségével az árpádkori építészet egyik legszebb emléke. Nevezetessé teszi később hozzáépitett reneszansz izlésü kápolnája is, amely a lombardiai stilusnak egyetlen átvételét jelenti hazánkban. Későbbi, a XV. századból való kincses Kolozsvár messze ellátszó egyháza, a Szent Mihály-templom, melyet a kassai dómhoz hasonlóan Zsigmond császár és király kezdett épittetni. Ha eredeti berendezéséből nem is maradt semmi az utókorra, megemlithető 1528-ban készült díszes sekrestyeajtaja, melyen táncoló puttók vidám sorából a templom akkori plébánosának, Klein Jánosnak hatalmas félalakja emelkedik ki. A harmadik nagystilü egyházi műemlék a brassói Fekete-templom. Épitése a XVI. század elejére esik, emiatt csucsives stilusa már kissé megszikkadt, belső terének hatása azonban vetekszik bármelyik régi egyházunkéval. E három nagy alkotás mellett a kisebbeknek egész légiója huzódik meg. Lehet-e említés nélkül hagyni Beszterce különös művü, széptornyu templomát, a romjaiban is fenséges kerci apátságot, a gyönyörü szárnyasoltárt rejtegető medgyesi egyházat, a szászsebesit, vagy Almakerék freskódíszes templomát? Erdély hasonlóan a szárnyasoltárok hazája, mint a Felvidék: középkori fafaragásunk és képtáblafestészetünk dús kincseit őrzi.

A kolozsvári Szt. Mihály-templom díszes sekrestyeajtaja.

A medgyesi evangélikus templom.

A nagyszabásu világi épitmények, elsősorban a várak, nem oly gyakoriak, mint északon, ami az erődtemplomokkal kapcsolatban emlitett szegénységből folyik. Mégis Erdély dicsekedhet Magyarország legfényesebb kastélyával, a vajdahunyadi várral, mely méretre és díszre egyaránt legelső az országban. Páratlan díszét Hunyadi János adta meg, változatos, játékos tömegü alaprajza a francia várépitészet rokonává teszi. A világi emlékek között, mint ritka ékköveket, meg kell emliteni a brassói városházát, ezt az árkádosan kiképzett, XV. és XVI. században emelt tornyos épületet és Mátyás király kolozsvári szülőházát.

Érdekesek és hatásosak a gazdagabb városok középkori védelmi berendezései, a tornyokkal megszakitott városfalak, aminők Nagyszebenben ma is épen állanak. Az erdélyi barokk építészethez csak a legujabb kutatás közeledett szeretettel s az emlékek — Gernyeszeg, Bonchida stb. — meg is érdemlik a figyelmet és szeretetet.

Néhány sorban ennyi az, amit az elszakitott műemlékek kincsesládájából felmarkolhattunk. Magyar mult emlékei idegen uralom alatt álló területeken, nekünk sohasem idegenül. Bástyái, tornyai, pillérei a szó szoros értelmében ugyanannak a jövőnek, mint amely mult életre hivta őket.

Egy régi illemtan

Hogyan éltek a régi leányok évszázadokkal ezelőtt? Mik voltak kötelességeik, hogyan kellett viselkedniök otthon és társaságban? 1591-ben Nagyszombaton jelent meg egy Pécsi Lukács nevű férfiúnak német forrásmunka alapján készült könyvecskéje, „*Keresztény szűzeknek tisztességes koszorúja*" címen: bájos kis könyv s aki a régi leányzók életére kíváncsi, érdekes adatokat talál benne. Koszorú a könyv címe: erkölcsi oktatásának a koszorűkötést használja ürügyül. Minden virág egy-egy erényt példáz s az olvasót szórakoztatva tanítja. Tudományt és gyakorlati útmutatást nyujt. A leány megtanulhatta, mik a kötelességei, hogyan viselkedjék, hogyan ruházkodjék. Míg Balassa Bálint és kortársainak humanista lírája kényes és kegyetlen „kegyesekre" pazarolta választékos virág-hasonlatait, liliomtermetű hölgyekre, akik szépségükkel gyöngyöt, aranyat meghaladnak, ajkukkal rubint utánoznak s réten, völgyön, erdőn, ahol elhaladnak, „duplált szépség" követi őket: addig az a keresztény szűz, aki Pécsi Lukács mester vezetésével kötötte meg koszorúját, a szerelem virágairól is az erény szépségére gondolt. Osztályrésze nem a „duplált szépség" volt, hanem a duplált munka. A kertben nem Ámorok várták édes nyilakkal, hanem lankadatlan „dolgolódás": vetemények ágyakat ásni, bevetni, plántálni, gyomlálni, öntözni, érett kórót lemetélni, összegereblyézni, nyalábba gyüjteni, összekötözni és a kertből kihordani. Érteniök kellett a konyha és a baromistálló körül való munkát, különösen a „paraszt leányzóknak és némely városbeli szűzeknek és szolgáló lányoknak." A szobában való munka négyféle: konyha, baromistálló, kert és szoba körüli. „Szükség, hogy a lányok fonjanak, motollát töltsenek, gombolyagot tekerjenek, selymet sodorjanak, kötést kössenek, varrjanak, szőjjenek, továbbá szép drágafüvekből különféle liktáriumot és egyéb házi csemegét, szép válogatott gyümölcsöt készítsenek, mind nyerset, mind aszút, melyek néha a házban betegségben szükségesek lehetnek." Az ilyen munkák nem sértik meg a kamukában járó friss szűzeket sem, „bár vastag és darabos tenyerük és kezük támadjon belőle, mert efféle gondviselő, munkás, gyors leányzó szűzre minden jámbor, tisztességes férfiú ma, vagy

Régi leányzó otthonában

ruhákba, hogy már lassan magva szakad a hazai öltözetnek s az újakban majd meg sem ismerhetjük egymást. Asztal fölött illendőséget tudjanak a lányok, várjanak, míg biztos helyre ültetik őket, Várják, míg a gazda hozzákezd az étkezéshez, azután egyenek ők is. „Ha pedig valami tisztességes szép falatot tesznek elébük, először mást kínáljanak, vagy ugyanazt, aki elébük teszi, ha pedig mégis kényszerítik, hogy elvegyék az elébük adott falatot, valami kisded részét messék el és a többit adják annak, aki osztja, vagy szomszédjuknak, ha asszony-állati rend és hozzájuk hasonló." Keveset egyenek és igyanak, mértékletesen. „Ha pedig történet szerint az asztalnál oly szóbeszéd csik, valami trágár, vagy amint most szokták, vigasságtevő csélcsapok miatt, mely nem tisztességes, vagy csak efféle helyhez nem illendő, olyan-

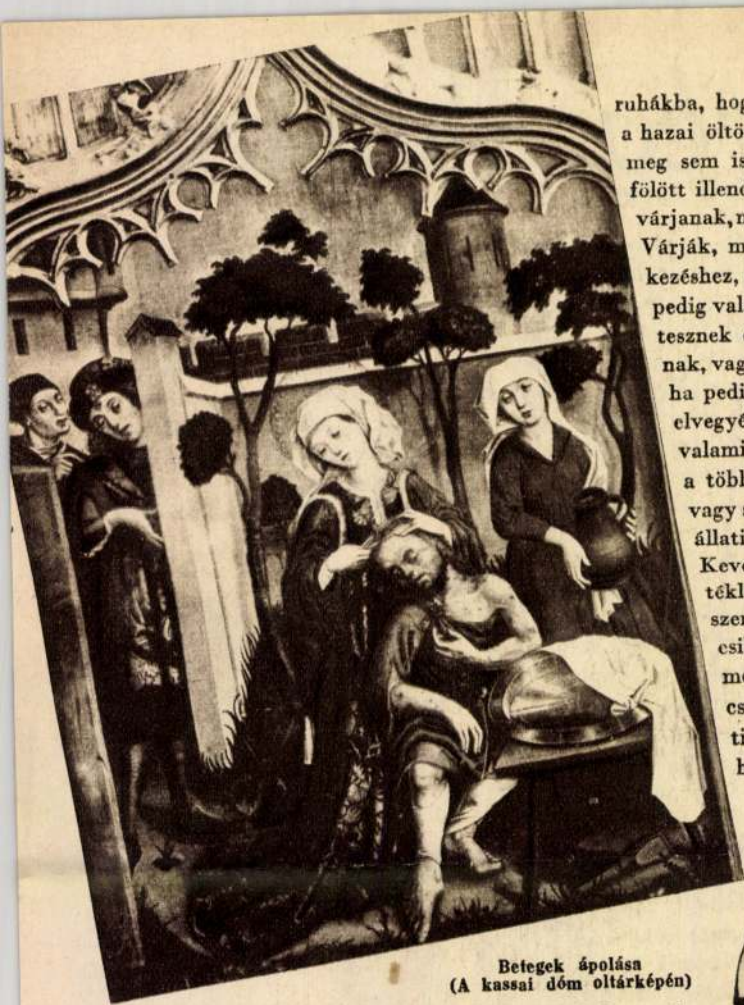

Betegek ápolása
(A kassai dóm oltárképén)

holnap magát reá bízhatja és véres verejtékének könnyebbítő segítségére találkozik, mely okért teremté Isten az asszony-állatot."

Házassága dolgában nem dönthet maga a lány. Ne tegyen semmit szülei, gondviselői nélkül. Fogadja meg tanácsukat, kövesse parancsolatukat „mivelhogy oly állapotra lépnek, melyben szükség a tanácskozás és a vén embereknek okos értelmük; továbbá, mert ők még szülők kenyerén vannak és hatalmuk alatt, tehát szükség az engedelmesség."

Azért a nőnek akkor is jutott rész a földi kedvtelésekből. Megfordul „külső embereknél" vendégségben, lakodalomban, szükséges tehát, hogy emberséges magatartást tanusítson. Ugy öltözzék, hogy mind magának, mind nemzetségének becsülést szerezzen, — nem idegen, újonnan talált

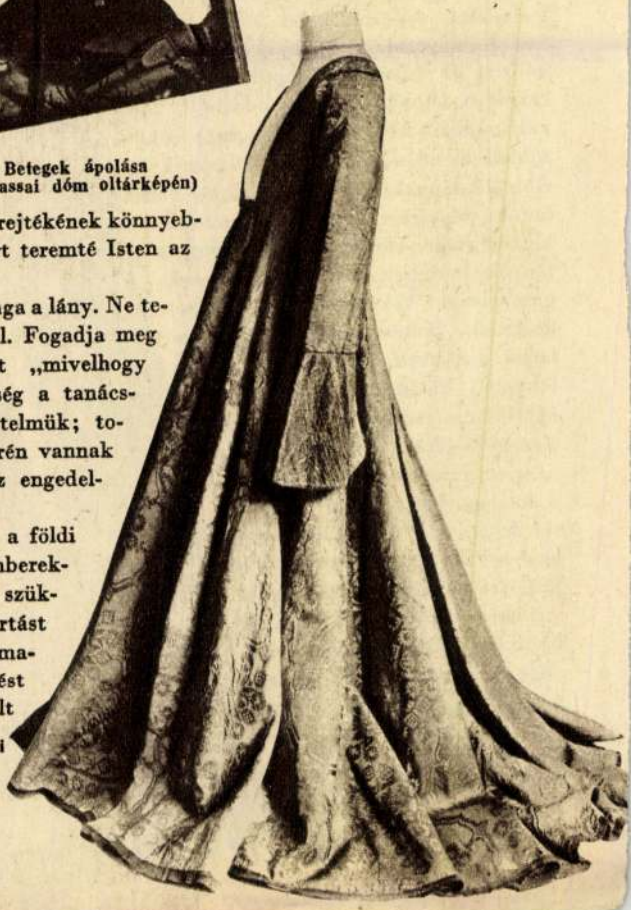

Zöld selyem női ruha a Nemzeti Múzeumban

kor magukat megtartóztassák, minden módon máshova gondolván, mintha ingyen sem hallanák.

Mai embernek furcsán hatnak ezek a tanácsok, illemszabályok. Egy meghittebb, patriarkálisabb, tartózkodóbb kor szava szól belőlük. Nem szabad elfelednünk: a lány számára nem a mulatság volt a fontos, — sem a könyv, sem az élet szerint. Hadban levő urának egész gazdaságát az asszony vezette akkor s a nehéz idők a maiaknál sokkal súlyosabb feladatokat róttak az asszonyra. Talán Pécsi Lukács munkácskájának is része volt benne, hogy a lányok jól fölkészültek sorsukra és híven betöltötték, amit a kor kívánt tőlük. Iktassuk ide még egyik legszebb hasonlatát, mely elárulja: hogyan látta ő az asszony hivatását, milyen szerepet szán neki.

Az irgalmasságról s az azt példázó virágról, a bazsalikomról mondja. Amint a bazsalikom először alsó részein virágzik, aztán följebb halad, egész a tetejéig: úgy az irgalmasság is először azokhoz jelenti meg magát, akik egy gyülekezetből, egy ágból vannak, vér szerint való atyafiakhoz, apához, anyához, testvérekhez. Azután mind tovább terjed, idegenekhez, sőt gyakran, midőn nagy nyavalyába, nyomorúságba esnék, az ellenséghez is. Ilyennek látta Pécsi Lukács az asszonyt, ilyenné akarta nevelni a keresztény lányokat. Virágzó virágoknak a kor sötét ege alatt, világvéghangulatok ködében, komor indulatok villámai között, háborúk és járványok viharaiban egyforma derűvel állóknak, fehéreknek és szeretetükben terjedezőknek, míg az egész földet beborítják a szeretet fehér bazsalikomvirágai. —yy—

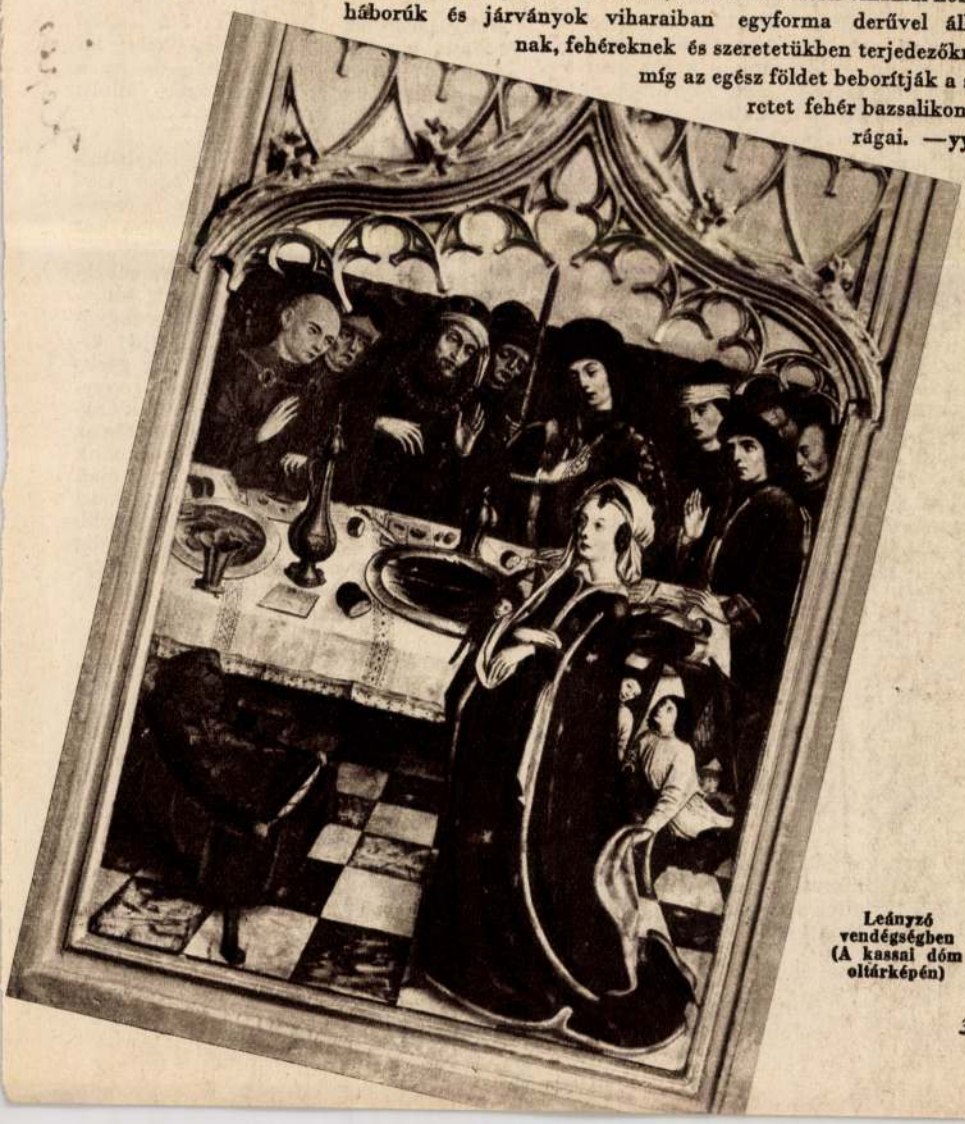

Leányzó vendégségben (A kassai dóm oltárképén)

Kérdezz! felelek!

Tekintettel arra, hogy a klórmész ma zárolt vegyicikk, egyik olvasónk az alábbi, általa kipróbált módszert ajánlja. Szerinte kevesebb munkával sokkal jobb eredményt lehet elérni, mint a klórmeszes eljárással.

Az ajánlott eljárás a következő:

Áztassuk be a ruhát 1:60 higítású „Hydroxygen" fertőtlenítő, lúgos oldatba (6 liter vízbe 1 deci töménylúg). Vigyázzunk azonban, hogy az oldat ennél töményebb ne legyen. Annyi ideig hagyjuk ebben az oldatban, amíg a ruha fehér lesz. Hogy mennyi ideig áztassuk, erre tanácsot adni nem lehet, mert az áztatás időtartama a ruha sárgaságától függ. Utána jó bő vízben áztassuk ki a ruhát. Nagy előnye ennek az eljárásnak a klórmeszes eljárással szemben az, hogy a „H" lúg folyadék alakjában kapható, nem kell oldogatni, mint a klórmeszet és ezzel az eljárással nem kerülhet apró kis klórszemecske a ruhára (ami a legnagyobb elővigyázat mellett is előfordul), amely azután „kirágja" a ruhát. Kevés háziasszonytársam ismeri még a „H" lúgot. Évek óta használom ezt a tisztító és fertőtlenítőszert lakástakarításnál, parketta-, olajfestékkel festett ajtók, faedények, kövezet, kád súrolására és lemosására a legjobb eredménnyel.

*

Ha politúros bútort akarunk megtisztítani, először letöröljük róla a port, a nehezen hozzáférhető helyeket régi fogkefével vagy ecsettel pormentesítjük, majd egyenlő mennyiségben összeöntünk langyos vizet és petróleumot és tiszta, púha rongyot belemártva dörzsöljük le a bútorokat. A fontos az, hogy kis köröket leírva dörzsöljük a bútort. Szárazra törölve, a bútor megújhodik.

*

Érdes, vörös és kicserepesedett kezünk ismét sima lesz, ha esténként langyos, boraxos vízzel megmossuk, utána glicerinnel, amelybe citromlevet csepegtetünk, bekenjük és a glicerint a bőrbe masszírozzuk, mindig az ujjaktól kiindulva. Éjszakára kesztyűt kell húzni. Ha minden kézmosás után glicerinnel bedörzsöljük kezünket, sohasem durvul el, bármilyen házimunkát végzünk is.

*

Kitünő kölnivízre emlékeztető, illatos folyadékot készíthetünk, ha liliomszirmot és rózsaszirmot szélesszájú dugós üvegbe helyezünk és tiszta szesszel felöntjük. Erősen ledugaszoljuk és 6—8 hétig állni hagyjuk. A liliom sárga porzóját ne tegyük a a szeszbe, mert megsárgítja.

*

Halvásárlásnál, ha nem élő halat veszünk, tegyük a halat hideg vízbe; ha alásüllyed, nincs semmi baja, de ha a víz felszínén úszik, akkor már állott: nem szabad enni belőle.

*

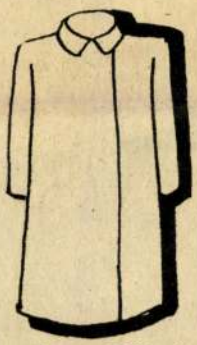

A gumikabátok tisztítása nagy elővigyázatot igényel. Kevés szalmiákot vízzel — fele-fele arányban összekeverünk, ebbe a folyadékba puha rongyot mártunk, majd kicsavarjuk, s a gyengén nedves rongygyal dörzsöljük óvatosan, szálmentén az anyagot. Vigyáznunk kell arra, hogy csak a vászon felületét érje a nedvesség, mert a szalmiák árt a gumibevonatnak. Inkább többször dörzsöljük át a kabátot, mindig megvárva, míg megszárad, mintsem egyszerre erősen átnedvesítsük. Így a kabát tisztítás után, újnak fog hatni.

*

Sokan idegenkednek a sütőportól, pedig igen jól bevált, ártalmatlan kelléke a szakácstudománynak. Tökéletesen pótolja a tojást és élesztőt, ha felhasználásához értünk, éppoly tökéletes, jóízű süteményeket készíthetünk, mint tojással és élesztővel, éppen ezért ma a sütőpor hozzátartozik a takarékos főzéshez. Fontos azonban, hogy a sütőport a liszttel alaposan egyenletesen keverjük össze, a süteményeket pedig lassú, egyenletes tűznél süssük meg.

Erzsébet

Tükör

VI. ÉVF. 12. SZ.
DECEMBER

ÁRA:
80
FILLÉR

FRANKLIN
TÁRSULAT
KIADÁSA

gábor
933.

A TÜKÖR DECEMBERI SZÁMÁNAK ÍRÓI:

Ásguthy Erzsébet

Gogolák Lajos

Kampis Antal

Németh László

Ortutay Gyula

Pukánszkyné Kádár Jolán

Schöpflin Aladár

Cs. Szabó László

Szabolcsi Bence

Thurzó Gábor

Trócsányi Zoltán

Zsindely Ferenc

Többi munkatársunk fényképét a TÜKÖR előbbi számaiban mutattuk be.

A DECEMBERI SZÁM TARTALMA:

A kassai «Mária-látogatása»-oltár oromzata. (Fénykép.) 887
Cs. Szabó László: A felvidéki ember..... 888
Ortutay Gyula: A Felvidék magyar népe.. 892
Jankovich Ferenc: Az esztergomi tetőn. (Vers.) 897
Trócsányi Zoltán: A Felvidék régi kultúrális életéből 898
Gogolák Lajos: Magyar városok a Felvidéken 903
Kampis Antal: Kassa a magyar művészetben 908
Pukánszkyné Kádár Jolán: Felvidéki játékszín 914
Ásguthy Erzsébet: III. osztályon. (Gergely Tibor rajzaival.) 920
Szabolcsi Bence: Régi felvidéki muzsika... 924
Zsindely Ferenc: Az apróréce feltámadása.. 926
Szentpétery Tibor: Tanulmányfej. (Fénykép.) 932
Németh László: A haldokló kulák..... 933
Fenyő László: Tátrai jegyzetek. (Vers.)... 936
Domby Béla: Tulipánok. (Vers.)..... 936
Thurzó Gábor: Árvák. (Szabó Vladimir rajzaival.) 937

MUNKÁK ÉS NAPOK:

Schöpflin Aladár: Színházi tükör..... 946
Írók-könyvek 951
Komor András: Egy mozijáró naplójából.. 954
Haller F. G.: A színes fényképezésről.... 959
Varró István: Ki tudja?..... 962
Kádár Erzsébet: A fenyőgallyas csomag... 965
Neukomm Gyula: Sakk..... 968

A borítékon közölt kép a kassai Szt. Erzsébet-templom. (Metszet a XIX. sz. közepéből).

GerKasErzsszobr

I.

Kassa történetének és műveltségének vázlata. — Gazdasági kapcsolatok. — Céhek. — Kassai művészek vidéken és külföldön, idegenek Kassán.

Kassa már a XII. században fennállott. A legrégibb okmányok Felső- és Alsó-Kassát (superior, inferior) különböztetnek meg. Az előbbi lehetett a magasabban fekvő vár, s talán a Hradovával azonosítható. A tulajdonképeni város Cassa inferior-ból alakult, amelyet Imre király 1196-ban királyi helységgé (villa regia) emelt.[1] Bizonytalan, kik voltak őslakói. Helytörténeti írók közelebbi adatok nélkül német kolóniának tartják. Leginkább az északkeleti Felvidék általános települési viszonyaiból és a város nevének, filológiailag sem kielégítő elemzéséből következtetnek. Viszont Kassa környékén, északra is, sajátos nyelvjárással bíró magyar nyelvszigetek vannak és voltak, tót s csak elenyésző német nyelvterületek szomszédságában. Az eredet kérdését a modern demografikus, nyelvjárási és névelemző módszerrel megoldani nem kísérelték meg. Anyagot, a XIV. századtól kezdve a vegyesen magyar, német és lengyel művésznevek is szolgáltathatnak. A hasonló kutatások mai kezdetleges állapotában egyelőre csak mint sejtést fejezhetjük ki, hogy általában téves vagy legalább is túlzott a magyar művelődéstörténetnek az az álláspontja, mely szerint a magyar nem volt városalkotó elem, s hogy ebben a német tele-

GerKasErzsszobr

Műhely adatai helyesbítve.

pesek játszották volna a fő szerepet. Kétségtelen azonban, hogy Kassának a középkorban volt német lakossága. A művészettörténetet, s általában a kultúrtörténetet első sorban az érdekli, milyen elemekből alakult a kultúrát vivő réteg, ha idegenek is voltak köztük, honnan származtak, s milyen kultúrát, ipart, művészetet hoztak magukkal. Ebből a szempontból fontos adat például, hogy 1240-ben Sz. Jácint Domonkos-rendű szerzetes Lengyelországból Kassára jött, s ott zárdát alapított.[2] Már 1217-ben apácák telepedtek a városba. 1307-ben alakulnak céhei. 1285-ben már áll magyarországi Szt. Erzsébetről elnevezett temploma, melynek helyén a mai dóm épült. A XIII. század második felében épül a ma is álló Mihály-kápolna.

A XIII. században nemcsak kulturális, hanem politikai és gazdasági téren is rohamosan fejlődik. A század közepén királyi kiváltságokkal bírt. 1290-ben András egri püspök a kassai egyházat, a város kérelmére, kiveszi az abaujmegyei esperesség alól, papjának szélesebb hatáskört ad. 1297-ben Kassán tartja székét a kamarai ispán.

A XIV. évszázad harcokkal indul meg. Kassa a törvényes király ellen fordul, Károly Róbert azonban a Csák Mátéhoz csatlakozó várost igen enyhén bünteti és amikor a forradalmi kitörésben Amade nádort, a király hű emberét megölik, mit sem tesz a város megrendszabályozására. Ennek az enyhe bánásmódnak egyik oka valószínűleg az, hogy Károly Róbert kiváló kereskedelempolitikai érzékével átlátta a város fontosságát, a visegrádi kongresszus diadalra jutott politikájának pedig nem esett irányvonalába az északfelé vezető kereskedelem egyik főhelyének elpusztítása. Kassából hatalmas várost és fontos kereskedelmi centrumot ez az évszázad csinált. Hatalmának és rohamos fejlődésének okait a középkor, de főleg ennek a századnak a kereskedelmi helyzete adja meg.

Magyarország délre vezető főútvonala Buda—Zára—Velence. Az előző században Velencével történt kereskedelmi incidens megzavarta az összeköttetést,[3] amit Károly Róbert visszaállít ugyan, de a délen állandóan folyó harcok miatt veszít fontosságából. A másik főútvonal az országot a nyugattal köti össze: Buda—Bécs—Regensburg. Ennek az útnak kereskedelmére bénítólag hatott Bécs kizsákmányoló árumegállító joga, ami miatt Bécs lassanként Magyarország piacaként kezdett szerepelni.

Bécs ugyanígy károsította Cseh- és Lengyelország kereskedelmét. A három ország a visegrádi kongresszuson gazdasági szövetségre lépett Bécs ellen, s az egymás közötti közvetlen kereskedelmet fejlesztették ki. Ez az előzmény természetessé teszi, hogy a nyugaton is akadályozott kereskedelmet az északi út fontosságával akarják ellensúlyozni. Ez a tendencia a középkori magyar politikában is kísért: észak erőivel a nyugati hatást ellensúlyozni. És hogy ez a politika helyes volt, bizonyítja, hogy épen ez Magyarország nagyhatalmi tekintélyének fő ideje. E tény felismerése azért fontos Kassa fejlődése szempontjából, mert a város gazdaságilag, kultúrailag, művészetileg szoros összeköttetésbe került a Magyarországgal politikai és gazdasági barátságban élő országokkal és kultúrterületekkel. Az északi utat Károly Róbert tudatosan fejleszti ki. Nagy Lajos, atyja zseniális politikáját folytatva azzal a két nemzettel kerül összeköttetésbe, amelyeknek politikája a történelem folyamán a legkevesebb érdekellentétet mutatja velünk szemben. Ez az olasz és a lengyel nemzet. Nagy Lajos felismeri, hogy ez a legegészségesebb politika, s az észak-déli vonalat kereskedelmi téren is erősíti. Így a Kestut litván fejedelem legyőzése után kötött békében biztosítja a litván-magyar kereskedelmet. Kassának kiterjesztett árumegállító jogot ad és mindenképen biztosítani igyekszik az észak felé vezető út legnagyobb gócpontját, amely az északi politika kulcsa lesz. Fontos szerepére jellemző, hogy 1374-ben Kassán tartják a lengyel rendi gyűlést.

Nagy Lajos az északi út több városát fejleszti. Lőcsének szintén ad árumegállító jogot, de szűkebb érvénnyel, úgyhogy Kassa vezető pozícióját nem érinti. Kassa az északfelé vezető kereskedelmi utak találkozási pontja és gyüjtőhelye: Kassa—Lőcse—Sandec—Krakkó, Kassa—Bányavidék—Teschen—Brünn, Kassa—Lemberg; ez utóbbi azonban inkább csak a XIV. század végével és a következőnek elejével nyer nagyobb jelentőséget. Ezek az utak nemcsak gazdagságának alapjait teremtik meg, de egyúttal közvetlen összeköttetésbe hozzák az utak mentén eső vidékekkel s közvetve a nyugattal. Morvaországon át Magyarországba német, rajnai, sőt francia kereskedők is eljutnak, akik a kevésbé fontos nyitra—holicsi út mellett a kassai utat használták. A kassai kereskedőkkel viszont nyugaton és észa-

kon, Krakkóban, Prágában, Bécsben, Boroszlóban, Danzigban, Thorn-ban találkozunk. A kereskedelem kultúraterjesztő jelentőségét nem szükséges bővebben fejtegetni.

A középkori kultúrák fejlődésének és terjedésének másik fontos tényezője a szerzetesrendeknek a középkori világot átszövő szervezete. Kassa ebbe a hálózatba már elég korán bekapcsolódik. Egyik legjelentősebb rendje a Domonkos-rend, amint említettük, IV. Béla uralkodása alatt honosodott meg. A ferencrendiek is még a középkorban telepedhettek meg, templomuk 1405-ben már készen áll, s egy évvel utóbb felszentelik.[4]

A XIV. században meginduló kereskedelmi fejlődés a magyarországi kereskedelem belső szervezetében is megnyilvánul. A céhek nemcsak az ipari áruk minőségét biztosítják, hanem belső kapcsolatot teremtenek egyes vidékek között, az anya- és leány-céhek összefüggése révén. Az anya-céhek céhlevelüket kölcsönzik a leány-céheknek, azok peres ügyeiben ítélkeznek, irányítják, veszedelem esetén segítik, pártfogolják őket. Ez a kapcsolat a vándorláson kívül állandó szellemi együttműködést jelentett bizonyos vidékek számára, ami elsősorban a szaktudásra nézve volt igen fontos, de hatását érezte a műveltség minden területe.

Kassán igen hamar kifejlődött a céhrendszer. Már 1307-ből[5] ismerjük a szűcsök céh-levelét. A fejlődés további folyamán a kassai anya-céhek egyre nagyobb területeket kapcsolnak magukhoz. Abauj, Sáros, Zemplénen kívül még Gömör, Bereg és Szatmár vármegyékben is igen sok szerepel fiók-céhként. Számunkra még fontosabbak azok az adatok, melyek bizonyítják, hogy Kassán a XV. században szerves és öntudatos művészélet volt. 1449-ben a festők az esztergályosokkal, asztalosokkal, kerékgyártókkal alkotnak céhet.[6] 1476-ban már az ötvösökkel tartoznak együvé, amiről a kassai Múzeumban lévő közös pecsétnyomó értesít. Megszokott dolog, hogy több különböző szakma egy céhbe tömörült és a céhen belül alkottak szervezetet. A szakok munkáinak szigorú elkülönítésére épp maguk a céhek vigyáztak.[7]

A kassai művész-céhekre vonatkozólag még nem végeztek elegendő levéltári kutatást. Csak elszórt adatokat ismerünk. Tudjuk például, hogy 1519—20-ban Simon mester volt a képírók

céh.

céhmestere. A számbelileg és kereskedelmileg sokszor kevésbé fontos művészek a többi szakmesterek mellett aránylag ritkábban szerepelnek.

A művész-céhek munkája a későbbi korokban sem szűnik meg, van adatunk a festő céh működéséről a XVIII. század elején, 1717-ből, majd a kőfaragó céhről 100 évvel később.[8]

A céhek szervezetében, kivált filiáik révén, fontos szerep jutott a kereskedelmi érdeknek. A kassai céhek be voltak rendezve ipari és művészi exportra. A Felvidék egy részét ellátták művészi munkákkal, s összeköttetésben állottak a környező országokkal is.

Sok adatunk van arról, hogy vidéken kassai művészek dolgoznak. Kassának ez a fölénye már a XIV. században jelentkezik. 1365-ben Péter leleszi prépost Miklós kassai mesterrel négy üvegablak elkészítésére köt szerződést. A kialkudott összeg elég tekintélyes: 100 arany forint.[9] Simon mester (1499—1528) Miskolc és Nagymihály részére fest oltárképeket.[10] Steffen snizer 1510-ben a már nem létező rudnóbányai oltárnak készítője.[11] 1419 táján Gáspár kassai festő a nagyszöllősi templom számára fest oltárképet.[12] Kristóf képíró festi a vathai oltárképet,[13] Weiss János képfaragó 1496-ban Telkibánya számára dolgozik, azelőtt meg a gönci oltárt készíti el.[14] A gönci templomban ugyanakkor Vendel kőfaragó is dolgozott. 1411-ben Nicolaus lapicida Visegrádon végez munkálatokat Zsigmond megbízásából,[15] aki 1412-ben Budára kér mestereket Kassa városától. István mesterről tudjuk, hogy Mátyás király szolgálatában is állott és több helyen dolgozott az országban, Diósgyőrött, Bártfán és alighanem Budán is. De külföldre is egész csoportokban mentek kassai művészek. Legtöbb Kassáról elkerült mestert Bécsből ismerjük, aminek oka a politikai és kereskedelmi kapcsolatokon kívül abban rejlik, hogy számunkra ez az anyag a legelérhetőbb. Bécsben eddig 9 Kassáról odakerült művész neve ismeretes.[16] Lengyelországban, elsősorban Krakkóban több kassai ötvös és festő dolgozott a XV. és XVI. században. Viszont Kassán is megfordultak idegen, bevándorolt művészek, leginkább lengyelek. Kimutathatólag Lengyelországból származtak Kassára: Paulus murator szandeczi polgár, akit 1443-ban Giskra kiűzet a városból,[17] Magister Petrus Polonus pictor, aki 1474-ben nyer polgárjogot,[18] Bochinai Miklós festő és

ced

s Budapesti Szemle 1922, 127. l.

szobrász, aki 1474-től mutatható ki Kassán.[19] Lorencz von Crocaról 1477-ben fordul elő adat a dómmal kapcsolatban,[20] Krompholz István mester után a dóm építőmestere; a sziléziai Niesseben született, Krakkóban dolgozott és onnét jön Kassára. Kricker Máté képíró 1493-ban szerez polgárjogot,[21] Wlodarsch Lőrinc „eyn moler von Croca" 1505-ben szerepel először, polgárjogot csak 1512-ben nyer,[22] Szaniszló képíró 1507-ben lesz Kassa polgára,[23] Tamás Cracowiensis képfaragó 1515-ben nyeri el a polgárjogot.[24] A Németországból idekerült ismert művészek száma jóval kisebb. Kölner János 1465-ben lesz kassai polgárrá,[25] Vendel steinmec de Woufen 1472-ben szerez polgárjogot.[26] Vannak esetek, ahol a származást nem tudjuk biztosan, csak gyanítjuk. Legtöbb művésznél a följegyzések nem nyujtanak semmi támpontot, csak azt tudjuk róluk, hogy nem Kassáról valók, mert polgárjogot nyernek. Ez a pár adat élénk fényt vet a középkor internacionális művészéletére és mutatja Kassa bekapcsolódását a középeurópai művészetbe.

Zsigmond uralkodása alatt jut el Kassa fejlődésének csúcspontjára. A király sűrűn megfordul a városban.[27] A gazdag város többször kisegíti a királyt pénzügyi zavaraiból. Politikai jelentőségére jellemző, hogy Kassa több ízben az Ulászló és Zsigmond között folyó fontos tárgyalások színhelye.[28]

A fejlődés Albert király halálával megakad. Már előbb is, a XV. század huszas és a harmincas éveiben a Felvidéket portyázó husszita csapatok pusztítják végig, Giskrának Kassára való bevonulásával a várost meg is szállják. Giskra V. László nevében jön, mint védelmező Ulászló ellen. A Felvidék kormányzását évtizedekre egy kalandorvezér veszi kezébe, aki felségjogokat gyakorol, a királlyal egyenrangú félként tárgyal, az alájatartozó megyéket gazdaságilag és kulturálisan tönkreteszi. Ezek az ország súlyos belső gyöngeségének kétségtelen jelei.

Ulászlónak, az ifjú királynak trónra lépése ellen irányuló erőket kellett lekötnie. Az ország kicsinyes hatalmi marakodása mögött feltűnt délen a hatalmas ellenfél, a török. Miután trónját biztosítja, a török elleni harcot tűzi ki főcélul. Érthető, ha ilyen körülmények között az ország északnyugati részének felszabadítása elmarad. A király, hogy minden erejét a déli hadjáratoknak szentelje, 1443. szept. 1-én fegyver-

szünetet köt Giskrával, amelyben a királyi jövedelmeket átengedi neki.

Kassa városa az 1444. év elején az Ulászlóhoz induló küldöttségben képviselteti magát. Tehát kétségtelenül Ulászló híve volt. Giskra, Erzsébet megbízásából szállja meg és foglalja el a felvidéki városokat. A város, hogy az állandó harcoktól megkímélje magát, Giskrának behódol. Ez megpecsételi sorsát. A legfontosabb északi kereskedelmi út pusztulásnak indul az állandó rablás és harcok között. Az északi kereskedelem elgyöngülése világosan mutatkozik az Ulászló királylyal kötött fegyverszünetben (1443), amely a közlekedés és a kereskedelem szabadságát a Felvidék és Magyarország között kölcsönösen biztosítja. A politikai hatalom csökkenésén kívül ez a kor súlyos pénzterheket ró a városra. Az 1440—44 között Giskrának kifizetett pénzek 28,186 forintot és 43 nehezék aranyat tettek ki.[29] Pénzen kívül hadi anyaggal is ellátták Giskrát. Az ötvenes években maga a város is belátja, hogy ez a politika a végromlás felé vezet. Volt kapitánya Talafus ellen fordul, összefogdossa embereit és kivégezteti.

Mátyás alatt, mint mindenütt az országban, Kassán is általános fejlődés mutatkozik. Északi hódításai Morvaországot, Lausitzot és Sziléziát az országhoz csatolják, ami újból növeli Kassa kereskedelmét. Mátyás a csehek hatalmának megtörésére egymásután foglalja el váraikat. A felszabadítás 1461-ben befejezéshez közeledik. 1460-ban, valószínűleg ezekkel a háborúkkal kapcsolatosan, maga Mátyás is tölt egy hónapot a városban. Halálával újra lassú hanyatlás áll be. A királyi hatalom gyengülése folytán a városok is jobban ki vannak téve a főurak hatalmaskodásának. János Albert trónkövetelő haddal jön az országba és a stratégiailag fontos Kassát több ízben ostromolja. Úgy látszik, megérzi a középkorban többször megnyilvánuló igazságot: azé a Felvidék, akihez Kassa tartozik. Elegendő példaképen említeni Csák Mátét, vagy Giskrát. Kassa a gyűjtőhelye a Felvidék erőinek.

Az újkorban az északfelé irányuló politikai tendencia csaknem megszűnik. A nyugatról jövő hatalmi erővonalba jutunk. Ez az alapvető változás megmagyarázza Kassa jelentőségének csökkenését. Ami természetesen nem azt jelenti, hogy az észak-déli kereskedelmünk megszűnik, de mindenesetre azt,

hogy a nyugat-keleti út jelentősége jóval felülmúlja az előbbit. Az új hatalmi erővonal Bécs—Buda. A török hódítás kétségkívül megzavarta a gazdasági rendet, megállította a kulturális fejlődést, de nem ölte meg teljesen a kereskedelmet, amit pl. az akkor igen élénk marhakereskedelem bizonyít. A kereskedelmi élet csökkenését elsősorban Bécs gyarmatosító politikája okozza. Jellemző Rothalnak 1669-ben Felső-Magyarországról tett megjegyzése, hogy a Lengyelországgal folytatott kereskedés megszűnt.[30] A XVII. század végével a magyar kereskedelem holtpontra jutott. Ez az a kor, amelyben a kultúrigény és a kultúrtermelés a minimumra csökkent. A magyar életerőnek egyedüli megnyilvánulásai: konok harcok a Habsburgok és a törökök ellen.

Állítsuk be Kassát még egy pár történeti adattal az ország sorsának általános képébe.

1526-ban kezdenek újra jelentkezni a veszteségek: Kassa három templomából 214 márka súlyú egyházi kincset visznek el.[31] A XVI. század szerencsétlen körülményeit tetézik a felekezeti harcok, aminek egyik sajnálatos kilengése, hogy a fellázított nép a Domonkos-templom felszerelésének nagyrészét 1553-ban összetöri. A súlyos időkre való tekintettel az 1445-ben egyesült öt város, Kassa, Eperjes, Bártfa, Lőcse, Kisszeben újra föleleveníti szövetségét, ami azonban most inkább vallásos jellegű, s a cél a vallásszabadság biztosítása. Ezt a szövetséget 1539-ben Stöckl Lénárt teremti meg. A szövetség természetesen a kulturális együttműködésre is kihatott, s egyik megnyilatkozása annak a számos kapcsolatnak, amelyek egyes vidékeket és városokat összekötöttek.

A század végén a török uralom Egerre is kiterjeszkedik, aminek következtében az egri káptalan székhelyét Kassára teszi át. Ez a tény a következő évszázad vallási küzdelmeinek újabb tápot ad. Kassa katolikus székváros lesz, annak ellenére, hogy lakosságának nagy része ekkor luteránus és kálvinista. A katolikus vallást egyideig csak a kisszámú tótok képviselik. E miatt a káptalan nem sokáig marad Kassán, hanem átköltözik Jászóra, majd 1649-ben ismét Kassára teszi székhelyét.

A XVII. századot az erdélyi fejedelemség és az osztrák császárság, valamint a katolikusok és protestánsok küzdelmei

töltik ki. Kassa határváros, majd ennek, majd annak kezére kerül. Sokszor székelnek benne fejedelmek, Bocskay, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, majd II. Rákóczi Ferenc, kik több alkalommal itt tartják az országgyűlést. Mikor a császáriak kezére kerül, rendszerint a felsőmagyarországi főkapitányok székhelye, stratégiai csomópont. Ha politikai vezetőszerepét meg is tartotta, de egykor híres kereskedelme lesüllyedt. A helyzet képét adja egy 1684-ben kelt tanácsvégzés, amelyből kitűnik, hogy a város fizetési nehézségekkel küzdött.[32]

A templomok többször gazdát cserélnek, a politikai helyzet szerint. A berendezést nemcsak, hogy meg nem újítják, de elhanyagolják, mindegyik felekezet a másiktól követeli az anyagi áldozatokat. Ehhez járul az a bizonytalanság, amivel az újabb felekezetek a képzőművészettel szemben állást foglalnak. A XVII. században jobbára protestáns Kassán több ízben fordul elő képrombolás.[33] Ezek mind olyan tényezők, melyek a művészet gyakorlatát bizonytalanná teszik és a csökkent művészi életet részben megmagyarázzák. De magyarázzák egyúttal azt a hiány is, amely a XV. század magas művészi kultúrájú emlékanyagában mutatkozik.

A XVIII. században, a szabadságharcok bukása után a felbomlott kulturális élet a béke és nyugalom hatására ismét kezd kialakulni. A fejlődés lassú, mert nem tudatos. A szétbomlott terület új egységbe rendeződik, a Habsburg monarchia egységébe. Ebben a látszólagos mozdulatlanságban érik meg a XIX. század Magyarországa. Az emlékanyag analizálásából levonható következmények megegyeznek a történeti képpel.

Kassán is, a XVII. század gyér anyagával szemben a XVIII. század derekán és második felében emelkedés tapasztalható. A művészet újra szükségletté válik, gyakorlata fellendül. Újra több művész kap kenyeret, a kassai céhek élete megerősödik, az emlékek száma megnő. A fejlődés jelentéktelen apróságokban is észlelhető. III. Károly a város kövezését rendeli el, 1732-ben akadémia alapkövét teszik le, 1780-ban a vármegye székházát építik fel és a városházát építik újjá.[34] A Habsburg tartományok hasonló kereskedelmi lehetőségeket biztosítanak, mint a középkor és Kassa kisugárzó szerepe a felvidéki művészetben kezd újra kialakulni.

II.

A középkori magyar s különösen felvidéki szobrászat helyzete.

A történeti beállítás sok tekintetben megvilágítja a szellemi alkotások termőtalaját, a kultúrigényt, amely viszont a vallási, társadalmi és gazdasági viszonyokkal áll szoros kapcsolatban. A kultúrigény egyik lényeges, de nem döntő része a rendelkezésre álló anyagi erő s ennek forrásai. A történeti részben ezt a város politikai hatalma és kereskedelmi összefüggései világítják meg.

A műveltséget kialakító tényezők között fontos szerepet játszanak a külföldi hatások. Az 1526-os dátumnak a magyar életre kiható változásai a művészettörténetben is érvényesülnek. 1526 előtt a magyar történelmet a dél-északi erővonal irányította. Ugyanekkor a művészetre az olasz formavilág hat legközvetlenebbül. A latin hatásban szereppel bír az ekkor elég jelentős francia befolyás. A délről jövő kultúra Magyarországon keresztül északra áramlik tovább, amint erre számos példánk van. 1526 után a helyzet megváltozik. A nyugatról jövő hatalmi nyomás győz. A magyar művészet folytonossága megszűnik, s jó időre a német művészet befolyása jut túlsúlyra. Ezt a tényt érthetővé teszi az az élet-halálharc, amit ezekben a századokban a németséggel az élet minden területén vív a magyar szellem. Az olasz és francia hatás egyébként is megfelelt és javára szolgált a magyar művészi szellemnek. A román népek politikailag és szellemileg nem veszélyeztették a magyar etnikumot. A politikai befolyás nem áll egyenes arányban az illető népek kultúrhatásával. Nem lehet az erőviszonyokból materialisztikusan lemérni a kultúrhódítást. A népeknek kulturális akarata nem reagál szükségszerűen a politikai adottságokra. A német hatás nem akkor valóban eredményes és

értékes, amikor egyedüli és hódító, de amikor a politikailag és önálló kultúrájában erős magyar birodalom határain szerényen jelentkezik. Ez a hatás irányítja a Felvidék középkori szobrászatát. Így látjuk az általános képben Kassa szerepét is.

A korai középkorban az olasz és francia hatás jellemző. A Pécsett kialakult kőfaragó iskola a legelsőkhöz és legfontosabbakhoz tartozik az országban. A pécsi székesegyházon határozott olasz orientációról beszélhetünk mind építészetileg, mind pedig Modenai Vilmos és Benedetto Antelami hatása folytán a domborműveken. Ide kapcsolódnak a sári monostortemplom töredékesen megmaradt reliefjei. Kalocsa, Gyulafehérvár, Esztergom, Buda, stb. román-kori szobrászati maradványain az olaszos, vagy olykor franciás hatás egyéni jelleget ölt. Ekkor már országos gyakorlatra lehet következtetni. Az első nagyobbszabású emlék, amin német, bambergi hatást ismerünk fel, a jáki templom plasztikai maradványai. A jáki kőfaragó műhely Bamberg hatását azonban visszasugározza német kultúrterületre (Bécs, Óriás-kapu).

A XIV. századtól kezdve jellemző a magyar szobrászatra szoros stíluskapcsolata a bámulatosan fejlett ötvösséggel, aminek a magyar középkori szobrászatnak európai horizontra emelkedő legszebb emlékét, Kolozsvári Márton és György prágai Szent György-szobrát köszönhetjük. Érdekes emlék a szobrászat és ötvösség határán Szt. László győri és egykor Trencsénben, ma a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött hermája.

Ebből a korból és a XV. század elejéről aránylag kevés emlék maradt fönn. A földvári és garamszentbenedeki oszlopfők, néhány budai darab, figurális és dekoratív töredékek. Az egyetlen összefüggően megmaradt díszítés a kassai kapuzatok reliefjei. A faplasztika emlékanyaga ugyanilyen szegényes. Kassán ekkor már kialakult, egységes szobrászati iskola működik.

A XI., XII. és XIII. század művészi és kulturális gócpontjai inkább délre, vagy az ország közepére esnek. Művészetük nagy egységgé, a régi magyar művészet összefüggő stílusegységévé alakul. Az ország északi határterülete ekkor gyéren lakott és kialakulatlan. A Dunántúl, az Alföld és Erdély nagy területekre tagolt vidékei egységes kulturális és művészeti hagyományt alakítanak ki. Az északi határzóna későbben, abban

a korban indul fejlődésnek, amidőn Európaszerte új történelmi erők és új társadalmi osztályok lépnek fel és éreztetik minden téren, a műveltség és a művészet terén is hatásukat. A szinte érintetlen, az udvari és feudális kultúrához kevésbé kapcsolt terület a lassú, konzervatív fejlődéstől nem gátolva, előreugrik és az új idők szellemét, szükségleteit, berendezését legkönnyebben átveszi. A nagy udvari és egyházi székhelyek, a XI—XII. században fontos szerepet játszó városok olasz művészi orientációjukat később is megtartják. Az olasz tradíció itt állandóan hat. A renaissance a mult élő földjéből nő ki; nem véletlen és nem önkényes beoltás volt. A renaissance kultúra és művészet gócpontjai azok a városok, Buda, Esztergom, Pécs, Gyulafehérvár, amelyek már az Árpádok alatt fejlett művészi életet éltek. Az északi városok, kevés kivételtől eltekintve, nem birtak olasz művészi tradícióval. Kereskedő jellegük folytán hozzákapcsolódtak a német, lengyel, cseh, osztrák kereskedő vidékekhez, ami műveltségükön és művészi életükön is éreztette hatását. Legtöbb figyelmet a német hatás érdemel már azért is, mert ezzel az osztrák, cseh és lengyel művészet is át volt szőve. Az északi városokban sok esetben, a kassai iskolában is, találkozunk a német művészet befolyásával, amelyhez a XIV. és a XV. században a középeurópai művészeteken kívül francia és rajnai hatás is járul. Példákat e művészi orientációra már a legelső faszobrászati emlékeken találunk. A XIV. századból származó szlatvini Madonna rajnai, közelebbről kölni vagy felsőrajnai formák ismeretét árulja el.[35] A nagyőri Madonna a keletnémetországi „Löwenmadonnenkreis" Máriáival rokon.[36] A mateóci feszület Szilézián át Kölnre utal.[37]

Már az első faszobrászati emlékeknél világosak a külföldi összefüggések. A később kifejlődött vidékek művészete megint más irányba mutat.

A XV. század elejéről több emlék maradt fenn, s művészi központok már az anyag gazdagsága folytán is keletkeznek. A szepesi iskolát Lőcse irányítja. A régi lőcsei Szent Jakab oltár úgy látszik a korabeli német agyagplasztikával áll kapcsolatban. Lőcséről kerülhetett ki a dénesfalvi és lomnici oltár is. A régi lőcsei minorita templom Máriája egy további emlékcsoporttal kapcsolatos.[38] A kassai anyag ekkor számra nézve kisebb, de minőségben külömb emlékeket tartalmaz. A Szt. Erzsébet

egyházból a Kálvária templomba került diadalkereszt alakjai tarthatnak igényt különös figyelemre. A XIV. század végéről való ruzsbachi Madonna valószínűleg szintén a kassai iskolához csatlakozik. Már a diadalkereszten jelentkezik az a nemes, nem torzító realizmus, ami később, a XV. század utolsó negyedében és a XVI. elején, a kassai iskolát és a felvidéki stílusterület nagy részét jellemzi. A század dereka táján hanyatlás áll be, amit nemcsak a magyar történelemben bekövetkezett változás, de a német művészet párhuzamos sorsa is érthetővé tesz, ahol mind számban, mind minőségben szintén csökkenést figyelhetünk meg. Az emlékanyag mennyiségét tekintve ekkor is vezetnek a kisebb határmenti városok, mint pl. Bártfa, de tekintetbe kell vennünk, hogy a politikailag sokkal exponáltabb Kassa jobban ki volt téve a pusztulásnak, vagy annak, hogy későbbi korok a templomok régi berendezését kicseréljék. Adatunk van rá, hogy a kassai dómban az 1556. évi tűzvész alkalmával négy oltáron kívül az összes többi megsemmisült. A barok oltárokat és szobrokat a restaurálás idején nem vették figyelembe, s kidobálták.[29] Ha más bizonyíték nem is állna rendelkezésünkre, Kassa megmaradt emlékeinek magas kvalitásából azt következtethetjük, hogy az elsőbbség Kassát illeti.

A felsőmagyarországi szobrászatban a XV. század második felében és a XVI. század elején kétféle stílusváltozat fut párhuzamosan egymás mellett. Az egyik gótikusabb, idealizálóbb s egyúttal dekoratívebb, a másiknak formai kultúrája talán kisebb, nyersebb, de frissebb, realisztikus s helyibb jellegű művészet. Az utóbbi stílus a felvidéki szobrászatban meglehetősen zárt csoportot alkot s egyik legjellemzőbb emléke a kassai Mária látogatása oltár oromzata. Ide tartozik a bártfai Corpus Domini és Krisztus születése oltár a 80-as évekből, a csütörtökhelyi Pietà a XVI. század elejéről, a kassai hétfájdalmú Szűz, a lőcsei Betlehem. A felsorolt emlékek olyan összefüggést adnak, ami a helyi karakteren túl a Felvidéken kialakult stílust jellemzi. A késő gótikában igen nagy fokot ér el a részletek realizmusa, ez a kor művészi programmja, a stílust alakító tényező. Az előbb felsorolt emlékek között vannak olyan darabok, amelyek technikában távol állanak ugyan egymástól, összeköti őket azonban a valóság szemléletének azonos módja. A felvidéki realizmus minden túlzástól mentes,

mind formailag, mind tartalmilag leegyszerűsített, még próbálkozás, de nemes realizmusa már valami éretlen klasszicizmust rejt magában, annyira tudatos és leszűrt. A német művészetben megnyilatkozó realizmus más. Nem leegyszerűsítésre, formai egyensúlyra, de épen a részletek halmozására, expresszionizmusra, sokszor torzításra törekszik.

A felsőmagyarországi szobrászatnak a némettől, sok rokon vonása ellenére, lényegileg különböző stílusát legvilágosabban és a legmagasabb művészi fokon a kassai iskola képviseli. Kassáról sugárzott ki, különösen Bártfa felé, ahol a fejlődés szempontjából legfontosabb emlékek a Szent Kereszt oltár, a Corpus Domini (Pietà) szoborcsoport és a fínom Krisztus születése oltár. A lőcsei iskola egyénibb és régebbi gyakorlatra tekint vissza. A XV. század végéről a Vir Dolorum oltára a legfontosabb, amely azonban még nem mutatja azt az önállóságát, amit később Pál mester a felvidéki magyar szobrászatban jelent. Viszont nem iktatható a megelőző fejlődési sorba sem. Pál mesterrel és körével Lőcse a Felvidék egyik legvirágzóbb centruma lesz. Pál mesternek mind személye, mind művészete egyik égető problémája a magyar kutatásnak. Legutóbb egy északon dolgozó mesterrel azonosították, akinek több városban, elsősorban Danzigban, maradtak fenn művei. Lőcsei Pál késői munkái a gotikát felbontják s barokkos irányba fejlesztik, s ez az ú. n. protobarok Magyarországban is nagy lehetőségek előtt állott volna, ha az általános művészi fejlődést meg nem akasztja a török betörés. A magyar későgotikus szobrászatnak megvolt a frissesége, új felé törekvése, s hogy nem nőhetett a jövőbe, annak okai külső politikai erők. A szepesi iskola stílusának késői emléke a késmárki és szepesolaszi keresztrefeszítés. A bányavárosok iskolájában is jelentkezett a későgótikának ez a barokkos eltolódása. Itt a XVI. század stílusát legszerencsésebben a selmecbányai múzeumban őrzött Katalin és Borbála képviseli. Ennek a stíluskorszaknak egyik legkésőbbi tanúja a tájói Krisztus fej.

A folytonos és természetes egymásból való fejlődés a XVI. század közepe előtt megszakad. Az emlékek mind ritkábbak lesznek, s összefüggést nem alkotnak. A magyarországi barok nem következménye a magyar középkori művészetnek. A természetes összefüggésnek ezt a megszakítását a magyar művé-

szet évszázadokig nem tudja kiheverni. Az importált barok művészet centrumai más városokba kerülnek, mintegy geográfiailag is indokolva s művészetföldrajzilag kifejezve a nyugat-keleti politikai irányt. Pozsony, Győr, Szombathely, Székesfehérvár, Eger, Kassa, Buda és Kolozsvár jut vezető szerephez a barok művészetben. A középkori centrumok nagy része, a városi polgárság művészi vezetőszerepe jórészt megszűnik, s a főpapok mellett előtérbe lép az arisztokrácia irányítása. A legkitűnőbb művek sokszor egy vidéki kastélyban, kegyurasági templomban állanak, a főrangú mecénás, nem pedig a közület ízlését fejezik ki. A középkori Magyarország kultúrája felbomlik, s hosszú ideig más rendszer nem helyettesíti. Az egyetlen összetartó erő az Egyház. A püspöki székhelyek, apátságok, szerzetesrendek, különösen a XVIII. században hatalmas kultúrképző tényezők.

Kassa politikai értéke miatt nem süllyed le teljesen, emlékek az egész barok korból maradtak, de egyéni jellege épúgy meggyengül, mint a többi magyarországi iskolában.

Mélyen belevilágít a magyar kultúrtörténetbe, ha összehasonlítást teszünk a korabeli irodalom és művészet nevei között. Balassi, Gyöngyössy, Pázmány, másrészt Hildebrand, Donner, Hefele, Erdélyben Nachtigall stb.

III.

Kritikai adalékok a kassai Sz. Erzsébet-templom építéstörténetéhez. — A dóm kapuinak szobrászata. — A Mihály-kápolna homlokzati domborműve.

A művészi munka központja a középkorban a dóm, ahol a mesterek az egyház irányítása mellett évszázadokon keresztül kapnak munkát. A műtörténetben is a templomokra, azok díszítésére és felszerelésére vonatkozó feljegyzések, adatok a legfontosabb írott források. A kassai dómmal (1. kép) kapcsolatban ilyenekre csak kis mértékben támaszkodhatunk. A dóm számadáskönyvei, amennyiben voltak, elvesztek. Kassa város számadó könyvei töredékes állapotban 1431-től 1488-ig maradtak fenn, továbbá a Stadtbuch 1460-tól, a Iudiciale pedig 1489-től. Ezek a források kivonatosan és elsősorban kereskedelemtörténeti szempontból vannak földolgozva. A legnagyobb hiányt magának az iratanyagnak szakszerű feldolgozásában érezzük, ami megnehezíti a művészettörténeti kutatást. Az anyagnak ez a hézagos feldolgozása magyarázza, hogy a kassai dóm építészetével foglalkozó számos mű alig tud túljutni a teóriákon. Nem

1. A kassai dóm látképe.

feladatunk a templom építészettörténetének feldolgozása, de a dómon élő plasztikával kapcsolatban szükségünk van adatszerű támaszpontra. A dóm mai helyén egyhajós templom állott,[40] amelynek alapjait a mai templom kőkockái alatt megtalálták. A négyezet és a hosszhajó pillérei alatt 1370—78-ból származó sírköveket találtak, amelyeken égési nyomok voltak. A pilléreket tehát kétségtelenül ezen évek után állíthatták csak fel.

Még talán ennél is fontosabb IX. Bonifác pápa Rómában 1402. március 1-én kelt bullája.[41] A bulla „az egykor leégett, újra épített, de még be nem fejezett" kassai Erzsébet templom számára búcsút és bűnbocsánatot engedélyez. A bullát a templom monográfusa, Mihalik József, nézetünk szerint hibásan értelmezte, s a templom építését jó húsz évvel eltolta. A hibás értelmezés már magában a monográfiában is ellentmondásokat támaszt. Mihalik szerint a bullában „valamivel díszesebb módon történendő újraépítésről, kitatarozásról és befejezésről és erről is csak, mint szándékról esik szó", amiből azt következteti, hogy 1402-ben a régi templom újraépítése még nincs befejezve, s néhány évnek kellett elmúlnia, amíg ez megtörténhetett. Nem valószínű azonban, hogy a nagy anyagi áldozatokkal ép kijavított templomot lebontották volna s díszesebb építéséhez fogtak. Magának a leégés folytán újraépített templomnak helyreállítása is oly mérvű volt, hogy költségeit a város maga nem bírta fedezni és a Szentszékhez fordult segítségért. Ha a reális körülményeket nézzük, míg ez a kérelem Rómában elintézést nyert, egy-két év beletelt. A kassaiak a kérelmet a XIV. sz. kilencvenes éveinek legvégén intézhették a Szentszékhez. A mostani templom egyik pillére alatt talált kövek közül korban a legújabb 1378-ból való, a tűzvész tehát ebben az évben, vagy kevéssel utóbb pusztíthatott. Viszont lehetetlen, hogy a kis templom kijavítása a kilencvenes évek legvégén ne lett volna kész, sőt ekkor kellenek a befejezéshez a legnagyobb összegek. S lehetetlen, hogy amikor a régi kis templomot sem tudnák a maguk erejéből befejezni, újabb és hatalmasabb templomot kezdenek építeni. Ennek a felfogásnak tarthatatlanságát látva kétségtelenné válik, hogy az 1402-es pápai bulla már az épülőfélben lévő, nagy és díszes templomról emlékezik meg.[42] aminek építése a XIV. század végén megakad, s ekkor folya-

modnak segélyért Rómába, mert a nagyszabású építkezés rendkívüli pénzforrásokat igényel. A régi templom az említett időben leégett, az újabb kor stílusköveteimányei és a gazdagodó város érthetővé teszik a modernebb és díszesebb templom felépítését. Az új templom a nehézségek ellenére is, a középkori építési viszonyokhoz képest elég gyorsan felépül.

A szentélyboltozat egyik cikkelyét a luxemburgi ház és a német-római birodalom címere díszíti. Zsigmondot 1410-ben választották birodalmi császárrá, s a kétfejű sast Zsigmond 1420 körül kezdi használni. Ha feltesszük, hogy ezek a címerek Zsigmond egyik látogatása alkalmával kerültek a falra és tudjuk azt, hogy 1429-ben járt utoljára Kassán, akkor ezt az évet a címerek elhelyezésére vonatkozóan, mint terminus ante quem-et vehetjük. Ez azt jelenti, hogy a szentély ekkor már bevolt boltozva. Korhatározó értékű még a déli kapu fölötti belső fal latin felirata, amiben a város Albert király és Zsigmond leánya, Erzsébet királynő újszülött fiát, Lászlót, királynak ismeri el. Az események 1444-re utalnak. Az erre következő évtizedekben a cseh háború miatt az építkezésben szünet állott be és csak Mátyás király felvidéki győzelmei után indult meg újra. Mátyás több rendeletével mozdította elő a templom befejezését, így 1468-tól 15 évre ebből a célból elengedi a város újévi ajándékát. 1461-ben kezdik meg és 1469 után fejezik be a déli, ú. n. Mátyás torony építését. A dóm építési történetének a fentiekben helyesbített adatait megpróbáljuk a plasztikai díszítés történetében felhasználni.

Elsősorban az északi és nyugati kapunak, az architektúrával szorosan összefüggő domborműveivel foglalkozunk. Keletkezésük idejére vonatkozólag az építés történetéből következtetéseket vonhatunk le.

Egy 1382-ben kötött szerződés szerint a Beatum Apostolorum oltáránál a Szent Erzsébet templom plébánosának emlék-miséket kell mondania. Úgy látszik ez az oltár még a régi templomban állott, s ebben az esetben a tűzvészt a nyolcvanas évek derekára tehetjük. Néhány évnek kellett eltelnie, míg az építkezés annyira jutott, hogy a kapukat felállítsák. A templom körül keletkezett kőfaragó műhely munkája legkorábban a XIV. század kilencvenes éveinek elején vagy derekán indulhatott meg. Ezt a legkorábbi datálást később más érvekkel

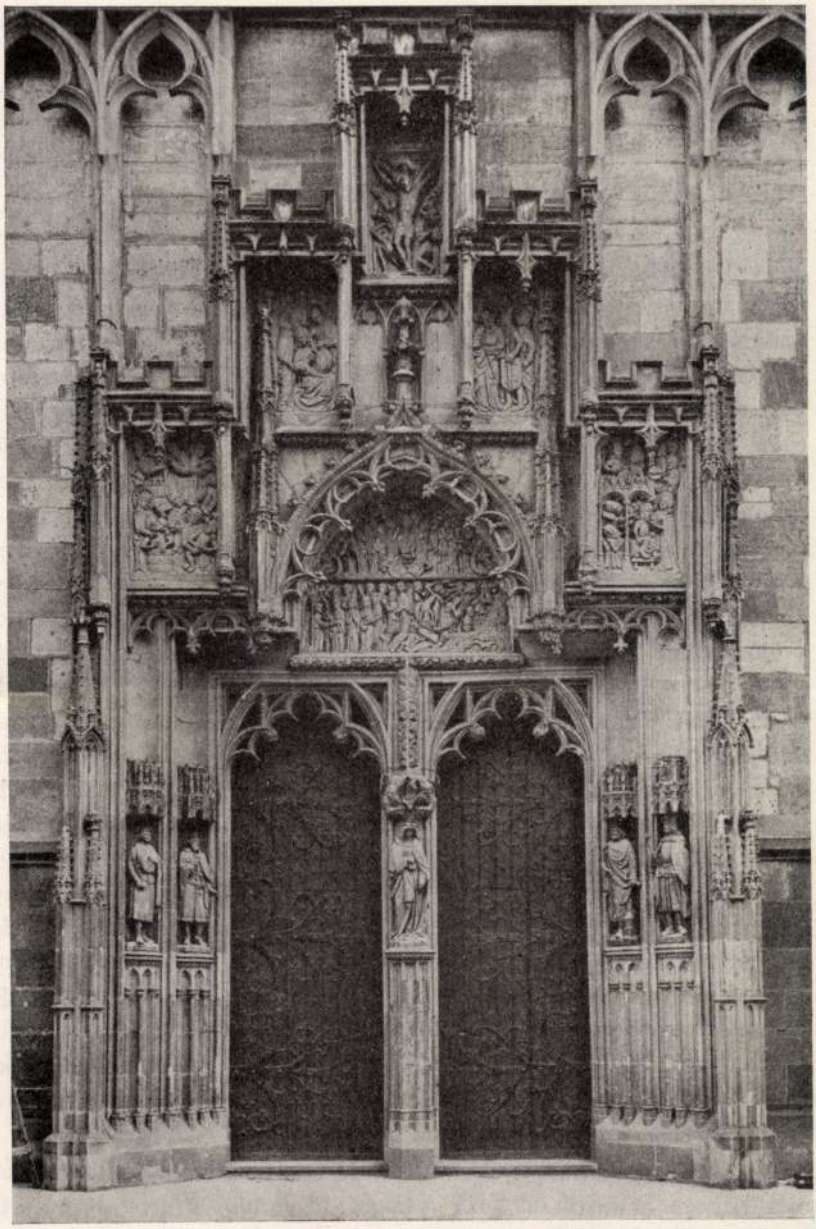

2. Északi kapu. *XIV. sz. vége.*

is megerősítjük. Az 1402-iki pápai bulla, mely valószínűleg az 1399—1400-as állapotokat tükrözi vissza, a szöveg elején a templomot „újraépített"-nek nevezi, lejjebb pedig azt mondja, hogy az újraépítés és javítások befejezésére engedélyez búcsút, amiből azt véljük érteni, hogy ekkor a falaknak legalább egy része és így a kapuk is munka alatt voltak.

A domborműveket eredeti módon helyezték el a kapuk architektúrájába. Az északi (2. kép) és a nyugati kapu megoldása ugyanazon gondolatból származik. Az északi kapu timpanonja azonban keskenyebb és nem fogja át a kettős kaput, annak inkább csak elválasztó pillérét hangsúlyozza. A timpanon két oldalán a kapu fölött két négyszögű dombormű áll, ezek felső sarkaihoz a kapu tengelye felé lépcsőzetesen két újabb relief csatlakozik, végül egy további, mintegy csúcsszerűen összeköti a két oldalt. A különben nem nagy kapu ezzel a tagolással nagyszabású hatást kelt. A kapu tervezője kiváló és ötletes mester volt. A timpanon domborműve az Utolsó ítéletet ábrázolja. (3. kép.) A legelterjedtebb középkori témák egyike, s monumentális formát a francia román katedrálisokon nyert. Első feldolgozásait az Apokalypsisből merítették.[43] A X—XI. század misztikumra és fantasztikumra hajló hangulatának ez felelt meg. Korai ábrázolásainak legnagyszerűbb példáit Moissacban és Charlieuben találjuk. A későbbi korok nyugodt, tiszta, érthető ábrázolásra törekedtek, s az Utolsó ítélet későbbi formája a józan Máté evangéliumából és egyes korabeli népszerű egyházi írókból merített. Ennek is Franciaország a hazája. Laon, Chartres, Paris Nôtre-Dame, már tisztán mutatják a fejlődés újabb fázisát. Poitiers, Bordeaux, Amiens, Rouen, Rampillon, Reims, Bourges jelentik az ábrázolás virágkorát. Németországban kissé később fejlődik ki. A bambergi Fürsten-portálon már készen van, de a legtöbb ábrázolást a XIV. századból ismerjük. Az Utolsó ítélet kiválóan alkalmas a legtömörebben kifejezni a keresztény vallás tanításának lényegét.

A kassai timpanon ikonográfiájának majdnem minden elemét készen találjuk a XIII. század folyamán kikristályosodott francia példákon. A timpanon csúcsában Krisztus trónol, karjait széttárja, mintha e mozdulattal nyitná meg az utolsó ítélet drámáját. Meztelen felső teste a szent sebeket mutatja. Mellette két angyal lebeg kereszthalálának és kínszenvedésének

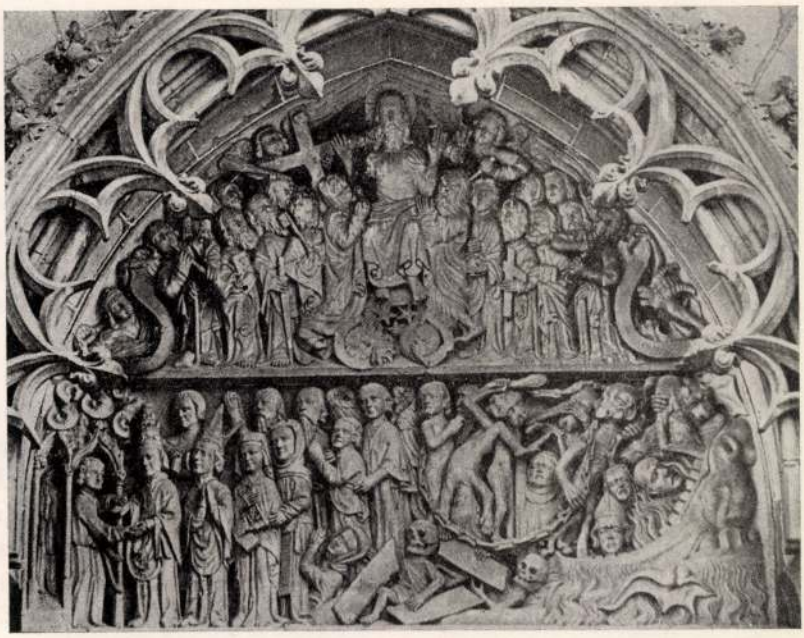

3. Utolsó ítélet. *Északi kapu.*

jelvényeivel. A baloldali angyal keresztet és korbácsot, a jobb szögeket tart kezében. Ez az ikonográfiai részlet Honorius d'Autun Elucidariumából ered. „Annyi fény özönlik a diadal jelvényeivé vált gyalázatos eszközökből, hogy a nap és hold el fognak halványulni."[44] És tényleg a nap, hold és a csillagok, feleslegessé válva, ott hevernek Krisztus lábainál. Krisztus jobbján Mária, balján Keresztelő Szent János térdel imára kulcsolt kezekkel. A tizenkét apostol veszi körül. Valamennyi feléje fordul. Lelki egységbe és szent várakozásba egyesülnek az ítélő körül. Lelkileg részt vesznek az ítéletben. Máté evangéliuma 19. szakaszában mondja: „Ti is benn ültök majd a királyi székben és ítélitek Izrael tizenkét nemzetségét." A felső rész riadt csendjében két oldalról két angyal életre ébresztő harsonája hangzik csak. A timpanon alsó részén két részre bomlik a kép. A jobb oldalon az ördögök lángoló szörny szájába viszik a vergődő lelkeket, ahonnét kivillan egy-egy ördög torz feje. A lángoló torkú szörny Leviathan Jób könyvéből

ered. Majdnem állandó ábrázolás, s ismétlődő részlet az is, hogy az ördög az elkárhozottakat lánccal fogja össze (legszebb példája: Reims). Az előbbi jelenet mozgalmasságával szemben a bal oldal majdnem mozdulatlan alakjai már a mennyország nyugalmával lépkednek annak, kecses gotikus fülkével jelképezett kapuja felé, ahol egy angyal várja őket. Elsőnek, fején tiarával egy pápa, utána püspök, majd kezében nyitott könyvvel egy nő lép be rajta. Az elkárhozottak közt is, akárcsak Dante poklában találunk papi személyeket, infulás püspököt és szerzetest. A boldogok mindenütt ruhában vannak ábrázolva, de a koporsóból kikelő alakok ruhában való ábrázolása szokatlan. Egyebekben a mester jól ismerhette a nyugateurópai Utolsó ítélet ábrázolásokat. Némely ritkább ikonográfiai részlet, mint a nap és hold Krisztus lábánál, szintén nem példanélküli. Hasonlót találunk a nürnbergi Lorenzkirche nyugati kapuján. A nap és hold körül a baloldali angyal és jobboldali ördög kezében kőszalagot tart, amelyek eredetileg bizonyára feliratokat tartalmaztak.

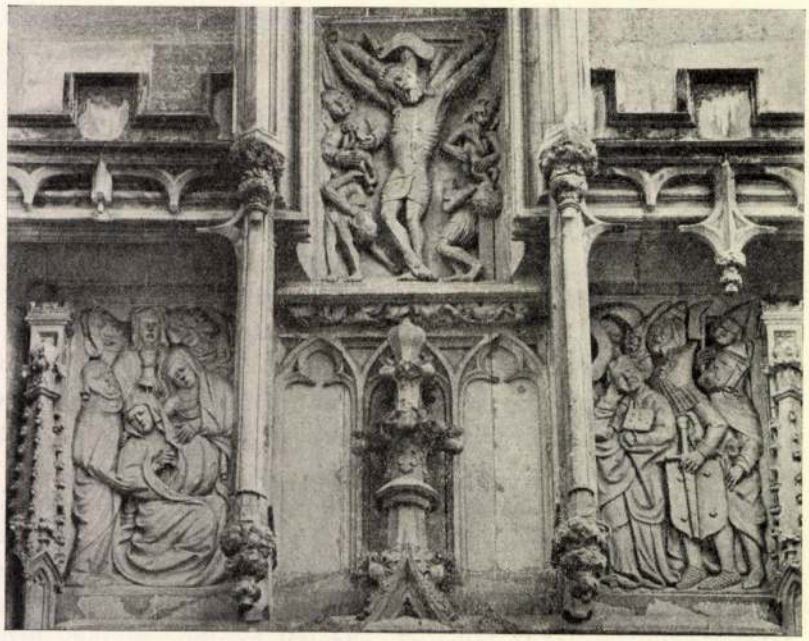

4. Kálvária. *Északi kapu.*

A timpanon fölötti hosszanti téglány alakú domborművön Krisztus kereszthalálát látjuk. (4. kép.) A bal alsó szegletéhez csatlakozó relief Máriát az asszonyokkal, a jobb alsó sarkához csatlakozó pedig Szent Jánost Longinusszal és katonákkal ábrázolja. Mária hátrahanyatlik és két asszony fogja föl. A háttérben még három asszony látható, az egyik, Magdolna, kezében edényt tart. Szent János bal kezében könyvet szorít magához, jobbjával megtámasztja fejét; mögötte öt katona áll teljes fegyverzetben. A keresztre feszített Krisztus mellett a két haldokló latorból távozik a meztelen kis alakokkal jelképezett lélek. A bűnbánó lator lelkét angyal emeli az égbe, a másikét az ördög viszi magával. A legalsó két dombormű magyarországi Szent Erzsébet életéből mutat be jeleneteket. A túlzsúfolt képmezőkön Erzsébet maga többször fordul elő. A baloldali domborművön (5. kép) négy jelenetet találunk. Az egyiken Szent Erzsébet imádkozik, s az ágyába fektetett bélpoklos Krisztus keresztjévé változik. Feltűnik a beteg arcának portrészerűsége. A kereszt köré helyezett kőrózsák a legendában

5—6. Sz. Erzsébet irgalmassági cselekedetei.
Északi kapu.

7. Lebegő angyalok az északi kapuról.

8. Baldachin az északi kapuról.

elő nem forduló új ötlet, amellyel a mester a jelenet ikonográfiáját gazdagítja s amelyet a főoltár Erzsébet-ciklusának festője is átvett. Mindjárt jobbra, háttal érintve Erzsébetnek az előbbi jelenetben szereplő alakját, a Szent kezében edényt tart, alatta ápoltja, egy fájdalmasan rá feltekintő béna, bal kezében mankójával. A bal alsó sarokban Erzsébet beteget fürdet szolgálója segítségével; a jobb sarkon térdére fektetett nyomorékot ápol. Ugyanegy képmezőn tehát négy jelenetben fordul elő. A jobboldali relief (6. kép) felső részén a szűkölködőnek ételt és italt ad, szolgálói halat és kupát visznek. Alsó része a marburgi kórházat ábrázolja, ahol két beteg öreg férfi fekszik ágyban. Az egyik ágy lábán egy beteg asszony ül, akinek Erzsébet enni ad. Ezen a két jeleneten a Szent más, divatosabb ruhát és jellegzetes fejdíszt, aureola helyett pedig koronát visel. Az elválasztó oszlop előtt a XIX. század közepéről származó Mária szobor áll, amelytől két oldalt egy-egy, a domborművekkel egyidejű angyal lebeg. (7. kép.) Az ívbélet szobrai is újabbak. A fölöttük lévő baldachinok azon-

ban a kapuval egykorúak. A baldachinok befelé forduló, gyámkőszerű csúcsait rendkívül fínoman mintázott félalakok, az Atya Isten, Krisztus, apostolok, zenélő angyalok, harcosok (arkangyalok?) díszítik. (8. kép.) A fiálék oldalán pedig hasonló kis méretű állatfejek tűnnek elő.

A nyugati kapu (9. kép) díszítése egyszerűbb. A kapu két oldalát egy-egy erőteljes fiatorony hangsúlyozza. A timpanon két részre tagolódik. Az alsó vízszintesen szétterül s háromszögben zárul, a felső magas, csúcsíves fülkébe mélyül. Az alsó mező (10. kép) a Gethsemani kertet ábrázolja. Középen Krisztus a szenvedéseit szimbolizáló s sziklára helyezett kehely előtt térdel. Jobbról három alvó apostol, baloldalon a kerítés mögött derékig látható fölfegyverzett poroszlók jelennek meg. Tőlük jobbra a Júdáscsók ábrázolása. Különös, hogy Júdás fejét is glória díszíti. Krisztus glóriáját, az előírás szerint kereszt különbözteti meg. Ugyanegy térmezőn itt is, mint az Erzsébet-domborműveken a művész a főalakot kétszer szerepelteti. A széles és alacsony térmező folytán az alakok arányai is eltorzulnak, jóformán csak túlméretezett fejből és végtagokból állanak. A domormű jobb sarkából, a felhők közül az Atyaisten néz elő, jobb karját áldóan tárja ki az alsó képsíkban elhelyezett fia felé. A karon későbbi kiegészítés látszik. Az ábrázolás elemei a XIV. században használatosak, de inkább csak passio jelenetek ciklusában foglalnak helyet. Különálló jelenetként a XV. században fordulnak elő gyakrabban. A magában álló ábrázolások korai példája ez. A relief csúcsa hiányzik, kerete új. A timpanon felső mezejét a Pietà, csúcsát pedig Veronika kendője tölti ki. (11. kép.) A Pietà Krisztusa majdnem vízszintesen fekszik anyja ölében. Jobb karja mereven, életnélkül csüng alá, fejét balról egy asszony támogatja. Jobbról két további szent asszony zárja be a csoportot, az egyik feje fölött összekulcsolt kezekkel szörnyűködik, a másik, Magdolna kezében edényt tart. Veronika kendőjét három angyal feszíti ki. A két különálló ábrázolást tölgyfalevéldíszes friz választja el egymástól.

Az északi kapu csúcsreliefjének, a Keresztrefeszítésnek ábrázolása nyugaton a XI—XII. században terjedt el, de a gotikus típus véglegesen a XIII. században alakult ki. Ekkor kezdték a keresztfán Krisztust halottként ábrázolni, a román kor élő Krisztusa helyett. A kassai domborművön Krisztus

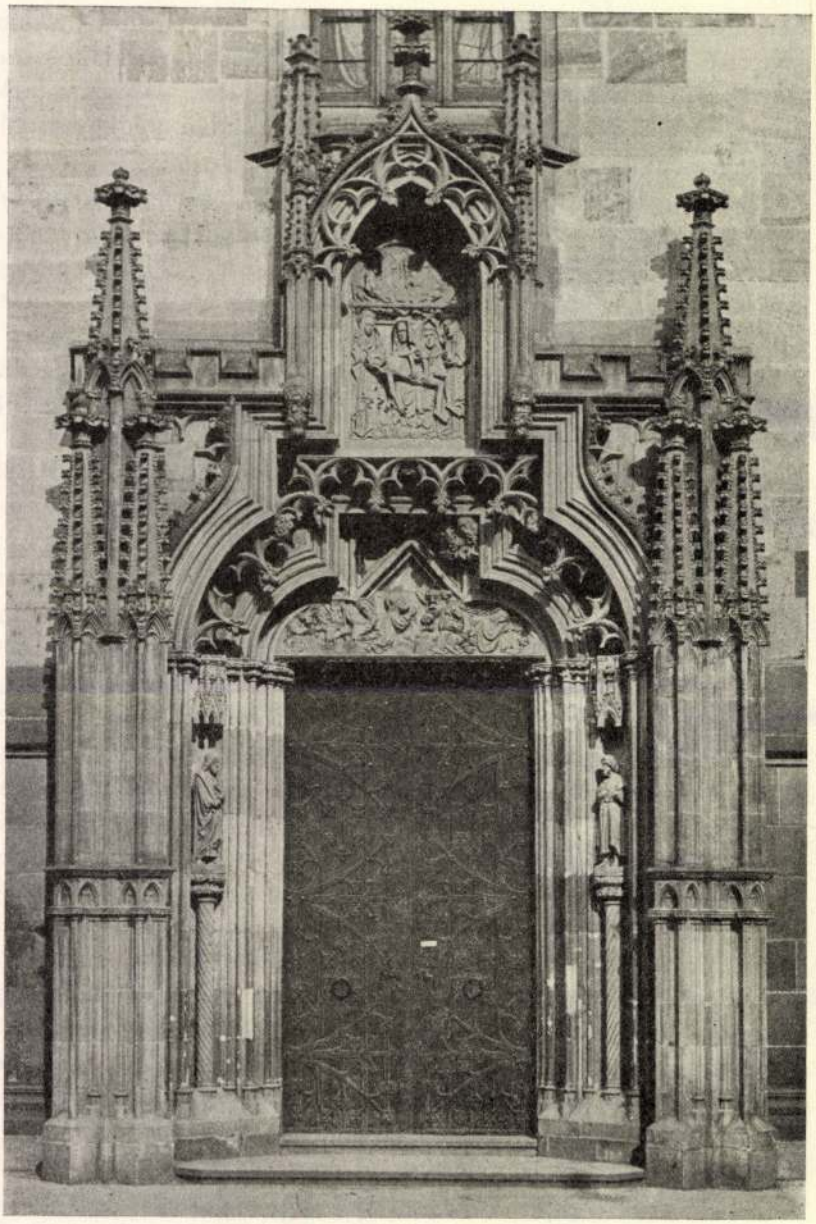

9. Nyugati kapu. *1400 körül.*

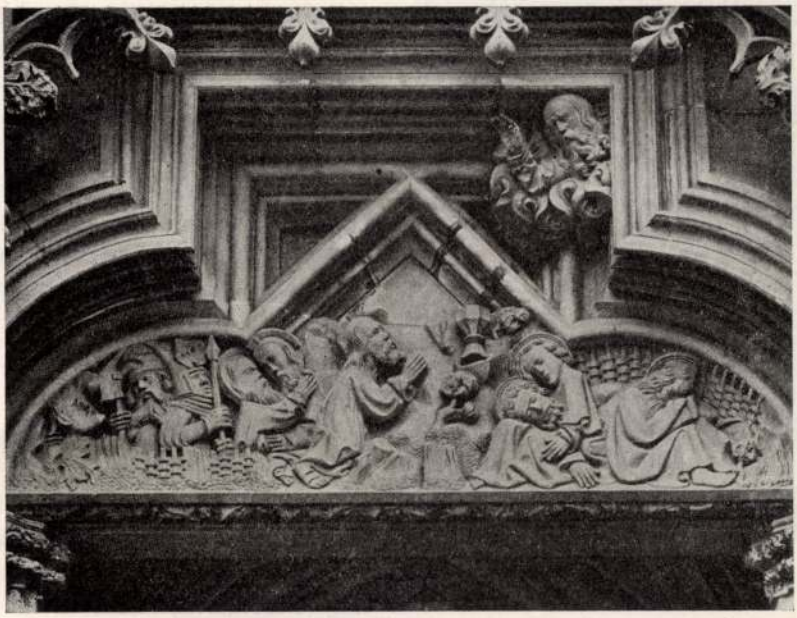

10. Krisztus az olajfák hegyén. *Nyugati kapu.*

halott, feje jobbra dől, teste elernyed és nehézkesen alároskad. Keresztfája gyalulatlan kerek fatörzs, melynek ágait lenyesték s ezek maradványait is látjuk rajta. A naturalista felfogást még fokozza az a körülmény, hogy a keresztfának nincs igazi kereszt alakja, amennyiben oldalszárai, vaskos galyak módjára rézsút ágaznak ki a fa törzséből. Ilyen naturalista keresztfával gyakrabban találkozunk a XIV—XV. századi magyar plasztikában, kőben, fában és kisebb bronz feszületeken is. Németül ép ezért, *Astkreuz* mellett *Ungarkreuz*-nak is nevezik, amely utóbbi elnevezés úgy látszik az aacheni magyar zarándokutakkal kapcsolatos. Krisztus keresztjét a legenda szerint a paradicsom életfájából ácsolták. (Arbor vitae.) Ebből keletkezett a keresztfának ez az ábrázolása, oly korban, a középkor végén, midőn a művészeti naturalizmus ébredezni kezd. Az egész ábrázolás realisztikus felfogására jellemző Krisztus jó anatómiája, különösen a lábakon, továbbá az a mód, hogy az alacsony keresztfájukra ráhajló két lator a földön áll. A kereszthalál

11. Pietà és Veronika kendője. *Nyugati kapu.*

reliefjének bal és jobb alsó sarkához a jelenethez tartozó két további relief csatlakozik s a három dombormű együtt adja a Kálvária jelenetét. Fordítottja ez az Erzsébet-ciklusnak, ahol egy képmezőn több jelenet fordul elő. A Kálvária két oldaljelenetén zsúfolt és tömör az alakok elhelyezése, a képteret teljesen kitöltik. A mester az arcokon megkapóan érezteti a belső drámai kifejezést. A sirató asszonyok a szenvedés különböző fokozatait, a lelki kín eltorzulásait mutatják, míg Mária fájdalma nemesebb. A drámai hangulatot enyhíti a bő köpenyeknek lírai lágysággal, ritmikusan hajló redővezetése, amely kivált Mária alakján sikerült. A jobboldali csoporton is nagyszerűen jellemzett fejeket találunk, egyik-másik portrénak hat. A realisztikus korstílus szempontjából kiemeljük a római katonának sisakos, páncélos középkori viseletét.

A két kapu domborműveinek stílusvizsgálata nyilvánvalóvá teszi, hogy azok nagyjában egy évkörben, 1390—1410 közt készültek, ugyanegy iskolába tartoznak, ugyanazon műhely, de különböző mesterek alkotásai. Három kezet különböztetünk meg. A legidősebb és művészileg legkülömb mester, az iskolafő faragta a Kálvária és az Utolsó ítélet dogmatikailag összefüggő s elhelyezésben is összetartozó jeleneteit. Az európai viszonylatban is kiváló mester mind ikonográfiailag, mind formában és stílusban a gotikus plasztika tiszta hagyományait őrzi, nagy formai és technikai kultúráját képviseli. Kompozíciói, ha tárgyuknál fogva zsúfoltak is, előadásban világosak, az alakok megmintázásában tiszták. Az alakok inkább alacsonyak, fejük túlnagy, a nélkül, hogy az aránytalanság bántó lenne. A lágy, folyamatos, hullámos ruharedőzetre a mester, mint vér-

beli gótikus művész, különös gondot fordít, a vonalas redőképzéssel azonban nem esik túlzásba s nem válik modorossá, sőt azok ritmikáját össze tudja egyeztetni a test organikus érezteté sével. Igazi ereje és egyéni vonása a lelkiséget, a benső kifejezést éreztető arcjátékban és a beszédes mimikában rejlik. Az Utolsó ítélet elkárhozottjainak sírása, görbült ajkai ugyanazt a mimikai formulát követik, mint a Kálvária sirató asszonyai. Az összeráncolt szemöldök és a szájat keretező félköralakú ránc jellemző arcképzésére. Az Utolsó ítélet felső részén az apostolok arctípusait ép úgy differenciálja, mint a Kálvária női és férfi alakjait. Az arcokba, akár nyugodt, akár drámai belső állapotot tükröznek, életet, lelket tud vinni. Anatómiája meglehetősen fejlett. Aktjainak feltűnő technikai sajátsága, amit az Utolsó ítélet egyik ördögén és lezuhanó elkárhozottján, a keresztrefeszített Krisztus, a baloldali lator és az ördög karján figyelhetünk meg, az, hogy hasított véséssel a faplasztika megmunkálását követi, amiből arra következtethetünk, hogy a mester — s amint látni fogjuk, egész műhelye — a fafaragást is művelte, sőt alighanem ennek gyakorlatából indult ki. Ez a sajátság még inkább kiütközik segédeinek munkáin.

Az északi kapu legrégibb reliefjének már Henszlmann is helyesen az Utolsó ítéletet tartotta. Stílusa s hasonló külföldi ábrázolásokkal való egybevetés alapján 1390 körüli időre keltezhetjük. Ennek az első mesternek későbbi műve a Kálvária három reliefje, amelyen stílusa kiérlelődött. Egyfelől redőkezelése lágyabb és szélesebb, ami különösen a sirató Máriák jelenetén tűnik szembe, másfelől az arcokat jobban egyéníti, gazdagabban mintázza, s más tekintetben is a realizmus irányában halad. Belejutott a késő gótika felbomlásából keletkezett új korstílus sodrába, amely Franciaországban már a XIV. században megindult, s hozzánk a XV. század elején jutott el.

Ugyane mesternek, a kassai dóm körül a XIV. sz. végén keletkezett kőfaragó műhely vezetőjének és irányító egyéniségének valamivel későbbi művét ismerjük fel az egykori franciskánus, későbbi jezsuita, majd szemináriumi templom homlokzatán. (70. kép.) A templom eredetileg gótikus stilben épült s szentélye ma is az. 1406-ban szentelték, tehát a Kálvária is ezen időtájt készült. Homlokzatát barok stílben a XVII. sz.-ban megújították, s a kapu fölé, angyaloktól tartott festői függönyöktől

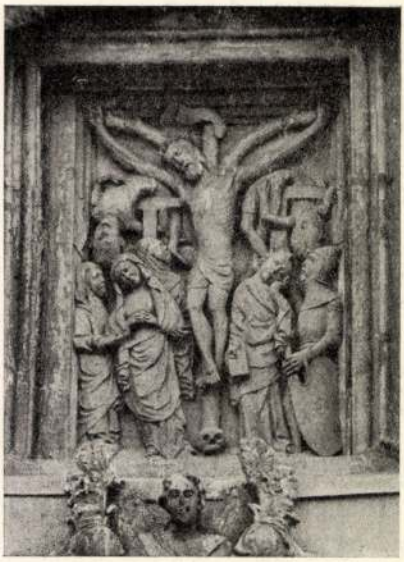

12. Kálvária. *Kassa, Franciskánus-templom. XV. sz. eleje.*

keretelve, befalazták az egykori gotikus kapunak a Kálváriát ábrázoló domborművét. (12. kép.) A domborművet szoros kapcsolatban áll a dóm északi kapujának Kálváriájával, az itt három mezőbe foglalt ábrázolás azonban a franciskánus templomon egyetlen keretben, egységes kompozícióban, kevesebb alakkal jelenik meg. A dómrelief nyersebb, darabosabb realizmusa itt megnemesedik, a formaképzés folyamatosabb, kerekebb, az arányok helyesebbek, a reliefképzés erőteljesebb s egyúttal tisztább. A keresztfa mind a kettőn ugyanaz a naturalista, nyesett gallyú ágas fa. A ferencrendiek Krisztusán, a karokon és a lábakon nyoma van még a fafaragás technikai eredetének, de sokkal kisebb mértékben, mint amott, a korábbi keresztrefeszítésen.

Ezt a két keresztrefeszítést legnagyobb biztossággal állíthatjuk ugyanegy mester oeuvre-jébe. A kifejezés ereje mind az arctípusokban, mind gesztusokban a franciskánus-reliefen mérsékeltebb. A ruharedők jobban alkalmazkodnak a kőanyaghoz, bár a lágyan omló, gömbölyded redők jellemzőek. A mesternek még ebben a kétségtelenül legjobb, legérettebb művében is feltűnik a redőszerkezet kissé régies, XIV. századi jellege. A redők fölületiek, a nélkül azonban, hogy grafikussá lennének. Az időrendet a térképzés megoldása dönti el. A dóm reliefjei még közel állanak a síkábrázoláshoz, a tér mélységét a sík magasságával, az arcok és alakok egymás fölé helyezésével fejezik ki. A franciskánus-templom reliefjén a csoportok térben elosztva jelennek meg. Három egymás mögötti réteget, térsíkot vehetünk észre. Az első balról jobbra egy asszonyt, Máriát, Jánost és egy katonát foglal magába. A második ré-

tegbe Krisztus és a Máriát támogató asszony esik. A harmadik réteg végül a két lator helyét határozza meg. Ez a tudatos és rendszeres egymás mögé helyezés eddigi munkáiból hiányzik. A művész, fejlődése során a modernebb plasztikai problémákhoz jutott el. A latrok hátraállítása azt mutatja, hogy érzi és érti a tér perspektivikus hatását. Kevesebb alakot szerepeltet, mint az északi kapun. A csoportok természetesebben és könnyedébben helyezkednek el. Tér van körülöttük, ellentétben a korábbi ábrázolások zsúfoltságával. Ezek a térközök kihasználják az árnyékok plasztikai hatását. A ruharedőzet ellapult, a test nem telttormájú, de a szerencsésen alkalmazott térközök mégis érzékeltetik a testek tömegszerű elgondolását. A mester műveiben érezhető fejlődés megfelel az európai plasztika egyetemes fejlődési irányának. A századforduló művészetének egyik centrális problémája a tér és a test plasztikai ábrázolása. A kassai kőfaragó műhely vezető mestere elérte a nyugati általános fejlődés vonalát és átlagos színvonalát, s azzal együtt haladt.

A dóm kapuin a vezető mester két segédje is dolgozott. Az egyik régiesebb, tudása kisebb, technikája darabosabb, sokszor egész kezdetleges. Mesterének az Utolsó ítélettel képviselt régibb korszakából átvette az alakok tömzsi arányait, a túlnagy fejet, az aránytalanságot azonban még fokozza, a nagy fej mellett különösen feltűnnek az esetlen nagy lábak, hosszú ujjú rossz kezek. A mimikában is utánozni próbálja mesterét. Jellemző vonása, hogy a legtöbb arcon, a homlokra két párhuzamos vízszintes ráncot vés. Ruharedő kezelése nagyjában követi mesterének sémáit, a nélkül, hogy ennek ritmikai érzékével rendelkezne. Gyakrabban, modorosan alkalmazza a belső hurokredőket. Sajátságos, hogy a baloldali Erzsébet-reliefen a szent kortalan öltözetben, a bibliai személyek köpenyében jelenik meg, míg a jobboldalin divatos, rangjának megfelelő előkelő, világi ruhát visel. Fejét a XIV. század közepétől a XV. század közepéig szokásos bodros főkötő borítja, s e fölött nyitott korona ül. Ezen a domborművön a lágy, kerek redők helyett a szertartásosabb, merevebb, egyenes ruharedők vannak túlsúlyban. A baloldali Erzsébet-domborművön a két mezítelen alak karjának és lábának faragásán kiütközik a fafaragó, ami szintén a főmester műhelyére vall. Ugyanezen a domborművön

a három alsó férfin, a másik Erzsébet-reliefen pedig a két szakállas alakon szembetűnik az arctípusok szlávos-lengyeles jellege.

Neki tulajdonítjuk az északi kapun a két Erzsébet-reliefet, a nyugati kapun pedig az Olajfák hegyének és a Júdás-csóknak jelenetét.

A főmester egy másik, ifjabb nemzedékhez tartozó tanítványát ismerjük meg a nyugati kapunak egységes építészeti keretbe foglalt két felső domborművén, a Pietán és Veronika kendőjén. Stílusa formásabb, választékosabb, ízlése fínomabb, technikája gondosabb. Alakjai arányosabbak, karcsúbbak, bizonyos hűvös tartózkodás jellemzi őket, a drámai tárgy ellenére. A lapos, hosszú arcok szenvtelenek, üresek, egyéniség nélküliek. Formailag igen magas homlok, hosszú, keskeny orr és kis száj jellemzi őket. A fő mestert főként a ruhaszélek ritmikus, kanyargó fodrozásában követi. Rokonok angyaltípusai; a Veronika kendőjét felül tartó angyal testvére az északi kapu keresztrefeszítése szép angyalainak, a Veronika-relief jobboldali angyala az Utolsó ítélet közepén álló angyal egyenesági stílusleszármazottja. Az északi kaput elválasztó pillér két félalakú angyala a vezető mester kezére vall, lehet, hogy az alatta, a mai újabb Erzsébet-szobor helyén állott figura is az ő műve volt; ha el nem pusztult, a stílus és a méret alapján a lappangó eredetit fel lehetne ismerni, ép úgy, mint a régi baldachinok alatt emelkedő újabb Szt. István és Szt. Imre szobrok eredeti példányát. A Szt. István fölötti baldachin némileg rongált, gyámkőszerű kis alakjait talán a vezető mester, a másikéit az Erzsébet legenda és az Olajfák hegyének mestere faragta.

A kassai dómkapukon dolgozó szobrászműhely vezető mestere a művészi problémák megoldásában, a stílus kifejlesztésében, az ábrázolások tárgyi megválasztásában és felfogásában együtt haladt a nyugati fejlődéssel, amely Franciaországból, a francia gótika bő termőföldjéből indult ki s vitte termékenyítő magjait Németországon keresztül kelet felé. Ennek az európai stílusnak legkeletibb állomása Magyarország, s a fejlődésnek ebben a stádiumában ép Kassa, a kassai Szent Erzsébet-egyház volt. A műhely vezető mesterének legrégibb műve, az Utolsó ítélet elsősorban ikonográfiailag, de formai felfogásban is ép

úgy kapcsolódik a francia sémákhoz és példákhoz, mint a hasonló tárgyú és korú német domborművek. Esetleg a közös francia előzményekből folyó összefüggésben áll a korbeli német szobrászat egyik fő vezetőműhelyével és stílusalakító gócpontjával, a svábföldi Gmünddel, s annak egyik iskola-leszármazottjával, Ulmmal, amellyel a XV. századi kassai faplasztika is kapcsolatokat és párhuzamokat árul el. A nyugati kapu alsó részének stílusa az ugyancsak gmündi leszármazású freiburgi timpanonra (Münsterchor) emlékeztet. Ezek az összefüggések azonban meglehetősen lazák, s nem elegendők arra, hogy belőlük a kassai műhelyt levezessük, vagy hogy a vezető mestert a német szobrászatba illesszük. Ha ez a műhely vett is át nyugati hatásokat, egyéni képábrázolási, stílusbeli és technikai sajátságokat fejlesztett ki, s arra a szintre jutott, mint a német helyi iskolák. A szobrászi szemlélet és a relief-stílus fejlesztését a maga módján viszi keresztül, ha ez a fejlődés bele is esik az általános európai fejlődési vonalba, s viszont nem egy régies vonást őriz meg.

A XIV. század közepétől kezdve egyre inkább szakítanak a XIII. század fogalmi ábrázolásával és a bő mesélő kedv a misztérium-játékok mellett a polgári élet jeleneteivel s megjelenített adomákkal, epizódokkal tűzdeli tele a domborműveket.[45] A témának ez a tartalmi megváltozása kihat a forma átalakulására. A művészet kezd tartalmilag, s ami még fontosabb, formailag is demokratizálódni, a mindennapi élethez közelebb jutni. Az időfölöttiséget felváltja az időbeli történés esetlegessége, a térnélküliséget a tér esztétikai hatásának kihasználása. A képnek ez a népies szemlélete majdnem hiányzik a kassai domborművekről, ami archaikus vonás. A korbeliséget a kordivatnak megfelelő férfi és női viselet képviseli rajtuk, a jelenetek egyébként megtartják biblikus jellegüket.

A kassai kapureliefek stílusbeli leszármazásának vizsgálatánál nagy nehézséget okoz, hogy a XIV. századi hazai plasztikai emlékek nincsenek eléggé összegyűjtve és feldolgozva, továbbá, hogy a kapuk álló szobrait eltávolították, s a XIX. sz.-ban újakkal pótolták. Lehet, hogy a hiányzó szobrok külföldi, osztrák vagy német gyűjteményekben lappanganak, hiszen pl. az egész orgonakarzatot Ausztriába vitték s a kassai dóm eredeti faragott kövei ma is előbukkannak magánhelyeken. A ku-

13. Mihály arkangyal a lélekmérleggel. *Kassa, Mihály-kápolna. XIII. sz. közepe.*

tatásnak is pótolhatatlan vesztesége, hogy a régi szárnyasoltárok nagy része tűzvésznek esett áldozatul. A legrégibb kassai szobrászati emlék, a Mihály-kápolna bejárati domborműve (13. kép) a XIII. sz. közepén, tehát másfél századdal korábban készült, mint a dóm kapuzatának reliefjei, s így a középkori helyi szobrászat stílusalakulására nézve csak kevés támpontot nyujthat. A kornak megfelelően kissé nyersen, de erőteljes plasztícitással faragott domborű a csúcsíves kapu fölötti hegyes háromszögű mezőben foglal helyet s a psychostasiát, lélekmérleget ábrázolja. Középen, szembefordulva, kiterjesztett szárnyakkal áll Mihály arkangyal, s jobbjában a lángpallost, baljában pedig a lélekmérleget tartja. A mérleg baloldali serpenyőjét az imára kulcsolt kezekkel ábrázolt tiszta lélek húzza le, aki mellett külön kis talapzaton őrzőangyala jelenik meg; a másik serpenyőben az elkárhozott gonosz lélek fekvő alakja gyötrődik s a serpenyőt hiába erőlködik egy nagy torz ördög lehúzni. A temetői kápolnákon szokásos ábrázolás ez, s ilyen lehetett a Mihály-kápolna is. A domborű stílusa román s még távoli kihangzása a lombard eredetű magyar román szobrászati stílusnak. Gótikus érzést csak az ördögök torz arcában találunk. Feltűnő, hogy a domborű keretelő ornamentikája s a képmező sarkaiban elhelyezett három kőrózsa már tiszta gótika. A figurális részből egész vékony stílusszálak vezetnek a dómkapu reliefjeihez: az aránylag nagy fejek és tömzsi alakok, a kerek, szép angyalarcok, viszont az ördögök kifejező, torz mimikája, a nyugati kapuhoz hasonló módon dekoratíve kihasznált angyalszárnyak. E sajátságok részben magában a román stílusban gyökereznek s továbbélésük hozzájárul a későbbi kassai szobrászat némely archaizmusának fentartásához. A psychostasia ördögfejei a dóm fantasztikus, torz alakokat feltüntető középkori gyámköveihez szolgáltatnak áthidalást.

IV.

A dóm belsejének köplasztikája. — Gyámkövek.

A Mihály-kápolna reliefjétől a dómkapukig terjedő hézagot a dóm belsejének néhány gyámköve tölti csak ki nagy időközökben. A gyámkövek nagy részét a templom legújabb restaurálásakor újakkal pótolták. A megmaradt régieknél is a beillesztés módja nem egyszer azt a gyanút kelti, hogy nem állanak eredeti helyükön, amit a dómnak az átépítéskor eredeti alkatából történt kiforgatása magyaráz. Egyiket-másikat ugyanekkor átfaragták vagy durván befestették. Az északi hajóhoz csatlakozó sekrestye gyámkövei közül legjobb állapotban maradt fenn egy kutyafejű szörny a XIV. sz. közepéről (14. kép), s hasonló időre mutat két erősen átfaragott, grimaszos, torz férfifej, az egyik vonalasan rajzolt szakállal, bajusszal, állati fülekkel. Valamivel későbbi egy nemes arckifejezésű és formájú, csupasz fiatal férfifej (15. kép), az előbbinél szabadabban és tömörebben mintázott, csigaszerű hajkoszorúval. Szintén jókarban maradt fenn, nincs átfaragva, csak orra hegye tört le. A gyámkövek, épúgy, mint a kapureliefek, értékes adatokat

14. Gyámkő a sekrestyében. *XIV. sz. közepe.*

szolgáltatnak a templom bizonytalan építéstörténetéhez. Ily irányú következtetéseknél figyelmet kell fordítani arra, vajjon a gyámkövek eredeti helyzetükben vannak-e, továbbá arra, hogy a fölöttük lévő párkánytag és bordázat milyen szerkezetet és profilt mutatnak, s hogy eredetiek-e, vagy a restauráláskor kicseréltettek. Mihalik József szerint[46] a sekrestye a XV. századbeli toldalék, a dómnak ez a kitűnő monográfusa azonban a mai templom egész építési idejét kitolja, aminek az írott források vizsgálatán kívül az architektúrához szervesen kapcsolt faragványok is ellentmondanak. Három korbeli figurális gyámkövet találunk az orgonakarzatnak a déli torony alatti lépcsőfeljáratán. Az egyik (16. kép) ember és kutya összetételű ördögfejet ábrázol, melynek formái a homlokon és a fülön barátkámzsába mennek át. Erőteljes, negatív konkáv formák jellemzik. A XIV. sz. második feléből való. A lépcsőnek a kórusra való benyílásánál egy másik (17. kép), hasonló időből származó figura tömör formákkal megmintázott szakállas, bajuszos férfit ábrázol, amint fején és meztelen vállán finom mérműwű gyámkövet tart. Arcán jellemzően fejeződik ki az erőlködés, szemeit lehúnyja. A csigavonalakba csavarodó szakáll és bajusz még XIV. sz.-i vonás. Érdekes példája a szob-

15. Gyámkő a sekrestyében. *XIV. sz. 2. fele.*

16. Gyámkő az orgonakarzat feljáratán. *XIV. sz. 2. fele.*

17. Gyámkő az orgonakarzat benyilóján. *XIV. sz. 2. fele.*

18. Gyámkő az organakarzat feljáratán. *XV. sz. eleje.*

rászi karikatúrának. Lehet, hogy magának a kőfaragónak némi öngúnnyal jellemzett portréja. Legérdekesebb a kórus feljárat első szakaszánál elhelyezett harmadik gyámkő (18. kép), amelynek figurája, balkezében hatalmas kőfaragó kalapácssal, idős szobrász félalakját adja, amint görnyedten tartja a párkányt és a ránehezedő boltívet. Minden bizonnyal a szobrász önarcképe. Kétoldalt hanyagul lelógó hosszú hajat, s rajta sapkát visel, hosszú bajusza és szakálla bozontosan egybefolyik. A széles és tömör, plasztikailag leegyszerűsített megmintázási mód, de az arc megformálásának egyes részletei is a gmündi műhely stílusára vezetnek vissza.

A formakezelésben meglepő rokonságot árul el a gmündi Szent Kereszt-templom egyik prófétájának fejével, bár nyersebb kidolgozása elmarad a német példa mögött.[47] A nagy gmündi kőfaragó páholy fontos forrásvidéke a német s a távolabb keleti osztrák, cseh és magyar plasztikának. A XIV. század második felében egy, a formaadásban egyszerűbb és zártabb, a természetszemléletben közvetlenebb szobrászi stílus indul ki innen, s

terjed el főként a Parler-család révén, amely vezető szerepet játszik Németország legnagyobb építkezéseiben, s amelynek egyik ága, IV. Károly császár fényes udvari kultúrájának keretében a prágai dóm műhelyében alakított ki egy rendkívül modern és haladó iskolát. A Parlerek nevével hozzák összefüggésbe a gmündi déli kapu reliefjének új stílusát, ami ugyan véglegesen bizonyítva nincs, de lehetséges, sőt valószínű, ha tekintetbe vesszük, hogy a prágai páholy későbbi másodmesterének, Peter Parlernek atyja, Heinrich P. építette a gmündi Szent Kereszt-templom kórusát. Peter Parlernek köze lehetett a gmündi domborművekhez. Az ú. n. Parler-stílus közvetlenül érkezhetett Gmündből Kassára, amit annyival inkább feltehetünk, mert a kassai északi kapu Utolsó ítélet domborműve formai és ikonográfiai kapcsolatokat árul el a gmündi Hl. Kreuzkirche hasonló tárgyú tympanon-reliefjével, ami a Parler-stílust megelőzi.[48] A gmündi próféták új stílusának távoli leszármazottja a kassai Mihály-kápolna külső északi falában, díszes gótikus keretben álló töviskoronás, sebét mutató Krisztus, a Vir Dolorum. (19. kép.) Kopottsága ellenére is megkapóan érvényesül rajta a Gmündből kiinduló új realisztikus stílus az alak erőteljes és organikus tartásában, leegyszerűsített, helyesen megfigyelt, kerek aktformáiban, nyugodt redőkezelésében, tiszta kőszerűségében és egész szobrászi felfogásában. Tekintetbe véve azt az időt, amit az új stílus Kassára érkezésére és ily érett kialakulására számitanunk kell, a XV. sz. közepére helyezzük.

19. Vir dolorum. *Kassa, Mihály-kápolna. XV. sz. közepe.*

Némi gmündi kapcsolatra utal a kassai északi kapu egyik Erzsébet-domborművén Erzsébet fodros főkötőszerű fejviseleté-

nek azonossága a gmündi Szentkereszt-templom északkeleti kapuján az egyik okos szűz fejviseletével, amit azonban a kordivat egyezéséből is magyarázhatunk.

A kalapácsos önarcképet ábrázoló gyámkövön jellemző a bal karnak és a kéznek helytelen aránya; a bő kabátujjban alig jut hely az alsó karnak, viszont a kéz túl nagy. Ez a sajátos aránytalanság és a kabátujjnak éles, hasított, merev redői élénken emlékeztetnek a nyugati kapu Olajfák hegyét ábrázoló reliefjének kivált az alvó apostolokon jelentkező stílusára. A fej stílusa azonban eltérő, s ezért csak bátortalanul vetjük fel azt a hipotézist, hogy a szóbanforgó gyámkő a kapureliefek egyik mesterének öregkori önarcképe. Keltezése ezen az úton is a XV. sz. elejére, a kapuknál valamivel későbbi időre esnék. Ezt a konzolt épúgy, mint az ördögfejűt, vastag, szürkés-barna festékréteg borítja, amely több helyütt lekopott, s itt kivehető, hogy maga a faragás is erősen kopott, különösen az érintésnek kitett helyeken, orron, bajuszon és szakállon. Ebből a körülményből, hozzávéve azt is, hogy a gyámkő meglehetősen alacsonyan fekszik, valószínűnek látszik, hogy ez eredeti helye.

Az énekkarzat, a dóm legutóbbi helyreállításának művezetője, Fröhde Vilmos nézete szerint,[49] már Zsigmond korában elkészülhetett.

A délnyugati toldalékkápolna belső középső pillérén is találunk egy durván átfaragott gyámkövet 1430—1440 körüli időből. (20. kép.) Körszakállas, bajuszos, hosszú hajú, középkorú férfi mellképe. Fején a jellegzetes középkori kőfaragó sapka, két kezével szélesen áthajló iratszalagot tart. Bizonyára valamely kőfaragó önarcképe. Amennyire mai átfaragott állapotából kivehető, stílusa a prágai Parler-iskola pompás portréira emlékeztet, ezeknél azonban minőségben gyen-

20. Gyámkő. *Dóm, Szathmáry-kápolna. 1430—40. körül.*

gébb. Amint rámutattunk a kassai kőfaragó műhelynek a Parler-stílus kiindulópontjával, Gmünddel való összeköttetésére, úgy könnyen magyarázható a prágai elágazáshoz fűződő kapcsolat is, nemcsak a közelség miatt, hanem a rokoni szálak folytán is, melyek Nagy Lajost és Zsigmondot egyaránt a prágai udvarhoz fűzték. Zsigmond fia volt IV. Károly cseh király, német-római császárnak, s maga is Csehország koronáját viselte. A kápolnát a kassai születésű Szathmáry György esztergomi érsek ősei alapították. 1477-ben már a párkányzat magasságáig készen van.[50]

A délkeleti kápolnát, a mai kanonoki sekrestyét, három eredeti figurális gyámkő díszíti. A legkorábbi (21. kép) groteszk jelenetet, ú. n. drôlerie-t ábrázol, ami oly népszerű volt a középkori művészetben, különösen Franciaországban. A nyers naturalizmussal faragott gyámkő témája is ilyen jellegű: két alak lehúz egy harmadikat s az egyik virgáccsal veri meztelen hátsó részét. Talán valami kőfaragó legény megtréfálása. A XV. század közepére datáljuk, s annak a kőfaragónak tulajdonítjuk, akinek önarcképe a délnyugati kápolna gyámkövén maradt fönn. Rá vall a nyers, darabos faragás, a hosszú, széles, egyenesen levágott ujjak, a rövid, tömpe orr, széles száj, nagy szemköz, a furcsa jelenet baloldali alakján a hajnak az önarcképhez hasonló faragása. Ugyane nyers realizmusú, durva vésőjű mester művei közé sorozzuk a délkeleti kápolna magas keresztboltozatának Veronika kendőjét ábrázoló zárókövét. (22. kép.) Egy ugyancsak realisztikus irányú, de technikailag jóval gondosabb, tudásban kiválóbb mestertől származik a kápolna harmadik gyámköve (23. kép), amely hatalmas ívbordázatot tartó, körszakál-

21. Gyámkő. *Kanonoki sekrestye. XV. sz. közepe.*

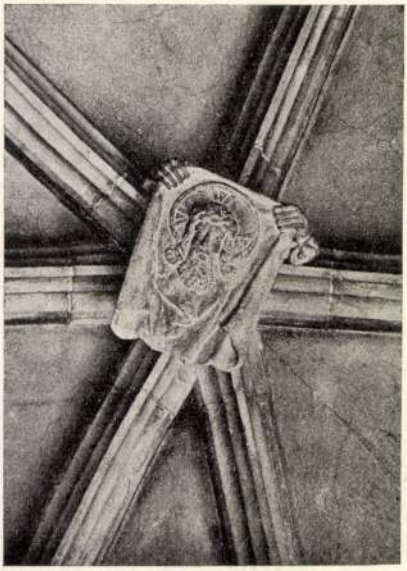

22. Gyámkő. *Kanonoki sekrestye.*
XV. sz. közepe.

las és bajuszos kőfaragót tüntet fel. Alkalmasint szintén önarckép, pompásan jellemzett s részletezett fej, hűen visszaadott korviselet. A templom összes gyámkövei közül művészileg a legfejlettebb, a XV. sz. második felének jellemző alkotása. A kápolnát az írott források szerint Kromer Ágoston alapította.[51] Özvegyének, Mária asszonynak végrendeletéből kitűnik, hogy 1475-ben készen áll.

23. Gyámkő. *Kanonoki sekrestye.*
XV. sz. 2. fele.

45–52. l. Kassai István
csomagjában.

bert-, balról a Rainer-család címere.[64] A konzolok közt, márvány háttérben Krisztus ostoroztatását ábrázoló festmény van vékony keretlécbe foglalva. A festmény az epitáfium korában készült kisebbített másolata annak az 1522-re keltezett s Dürer egy rézmetszetének (Kis Passio, 1512; B. 8) szabad felhasználásával komponált nagy képnek, amely a kassai dómból a Magyar Nemzeti Múzeumba került s eredetileg valószínűleg az epitáfium helyén állott. Az emlékmű mind felépítésében, mind szobrászati részében igen sikerült munka, s még a renaissancehoz közelálló nyugodt felfogásával a kassai korai baroknak jellegzetes műve.

GerKasErzsszobr

VI.

A dóm faplasztikája. — A kálvária.

Kassán a kőszobrászat mellett már korán, kimutathatóan a XIV. sz. végétől a fafaragás is otthonos volt. Az Erzsébet-templom kapuinak domborművei elárulják, hogy mestereik jártasak voltak a fafaragásban is, sőt talán fafaragó műhelyből kerültek ki. Az eddig előkerült legrégibb kassai faszobor — melyet most első ízben teszünk közzé — a dómból a kassai múzeumba került, csonka és szúette Mária. (29. kép.) Magassága 49.5 cm, talpának szélessége 15 cm. A jobb karján tartott kis Jézus alakjából csak egy csonk maradt meg. Fején széles és magas korona, felső része, ágai hiányzanak. Jobb arcát, orrát, állát, ruhájának több részét kiette a szú. Bal karja hiányzik. Derékon szíjjal átkötött tunikát s köpenyt visel. Megfakult fehér színezés nyomai láthatók s e fölött néhol át-

29. Mária. *1380 kör. Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.)*

festés mutatkozik. A korona, a derékszíj s a lábak aranyozottak. Alakja széles ívben hajlik, csípője, a gotika e szakára jellemző módon kiáll. A drapériát vertikális redőrendszer jellemzi, melyet a köpeny két nyitott szárnyán hullámosan alálejtő redőjáték élénkít. Aránylag nagy feje s magas homloka a korbeli kassai kőfaragással rokon vonás. Hajfürtjei, a XIV. századra tipikus széles hullámvonalban omlanak alá. A szobor egész stílusa a XIV. sz. második felére, 1380 körüli időre vall, s fejlettebb, tisztább, gotikus áradásában lehiggadó redőzet ajánlja, hogy a század végére keltezzük. Különösen a tartásban és a redőzetben meglepő rokonságot árul el az ugyancsak a kassai múzeumba került ruzsbachi Madonnával (30. kép), amelyen a kevésbé sematikus, egyénített s arányaiban fejlettebb arc és a lazább hajfürtök már valamivel későbbre, 1400 körüli időre vallanak. Kétségtelen azonban, hogy a ruzsbachi Mária is, a legrégibb eddig ismert kassai fa Madonna stílusvonalába tartozik, s a kassai iskola kisugárzásának tekinthető, ha ugyan nem ép Kassán faragták. Nagyon lehetséges, hogy a ruzsbachi a kassai Madonna mesterének későbbi műve.

30. Mária. *1400 kör. Kassai Múzeum. (Eredetileg Ruzsbach.)*

A kassai faplasztika a XV. sz. második negyedéből egy nagyszabású emlékkel bír, mely eredetileg a Szt. Erzsébet-templom diadalívén állott, s a kálváriát, középen a kereszten függő Megváltót, két oldalt Máriát és János evangelistát ábrázolja. (31. kép.)

Később a templom külső falán helyezték el, míg legutolsó restaurálása alkalmával az 1736—1758. épült Kálvária-templomba került s ennek déli belső falára állították fel, nagyon rossz elhelyezésben. Krisztusnak életnagyságnál jóval nagyobb alakja 3 m 10 cm, a két mellékalak alacsonyabb, 2 m 40 cm. Krisztus alakját újabban átfestették. A mellékalakok színezése eredeti, de erősen kopott; csak János haja van átfestve barnára; az arc kivételével, a formákra erősen tapadó vászon borítja őket s a festékréteg alól sok helyütt előtűnik a vörös bólusz alap, míg a felületeken aranyozás maradványa csillan fel. Mária és János lábán a ruha szélén kiegészítés látszik. A keresztfa három felső végén a négykaréjos mezőbe foglalt három evangélista jelvény, fönt Jánosé, balról Márké, s jobbról Lukácsé későbbi hozzátétel, a XVI. sz. első feléből; stílusos renaissance munkák.

A kálvária méreteinél fogva is hatalmas alkotás. Igazi monumentális benyomást azonban csak Krisztusnak a korhoz képest meglepő realizmussal és anatómiai tudással faragott, fenséges alakja tesz. Megkapó a szenvedő és mégis szelíd, nemes arcnak kifejezése, amelyet hatásosan kísér a leomló hajfürtöknek széles, lágy ritmikája (32. kép). A két mellékalak nemcsak méretre kisebb, de zömök arányaiban is más. Arckifejezésük kissé elkényszeredett. A korstílusnak megfelelően Mária (33. kép) arca pufók és bájos, szenvedése halk és szelíd s inkább az idomtalanul felnagyított összekulcsolt kezek expressziójában, mint a mimikában jut kifejezésre. János (34. kép) markánsabb arcán a szenvedés erősebb hangsúlyt kap; mint típusképzés, őse sok későbbi kassai fejnek. A mellékalakok bizonyára csak a Krisztust faragó kiváló művész segédének munkái, aki se kifejezésben se tudásban nem ér fel hozzá. Mária kezei, száraz alsó s túlrövid felső karja távol van a mester kitűnő anatómiájától. Inkább a drapéria érdekli, amelyet szinte önmagáért, a benne lévő test organikus éreztetése nélkül kezel. A bő ruhák redőképzésében, átlós meg élbefutó mély barázdáiban, a köpenynek a karról zuhatagként aláomló hullámverésében fejti ki maradi művészi szándékát. Még az u. n. lágy stílus kései képviselője. A régi redőproblémákba, a bonyolult, bő redőszisztémába szinte belefullad, s nem képes az új stílus partjára jutni.

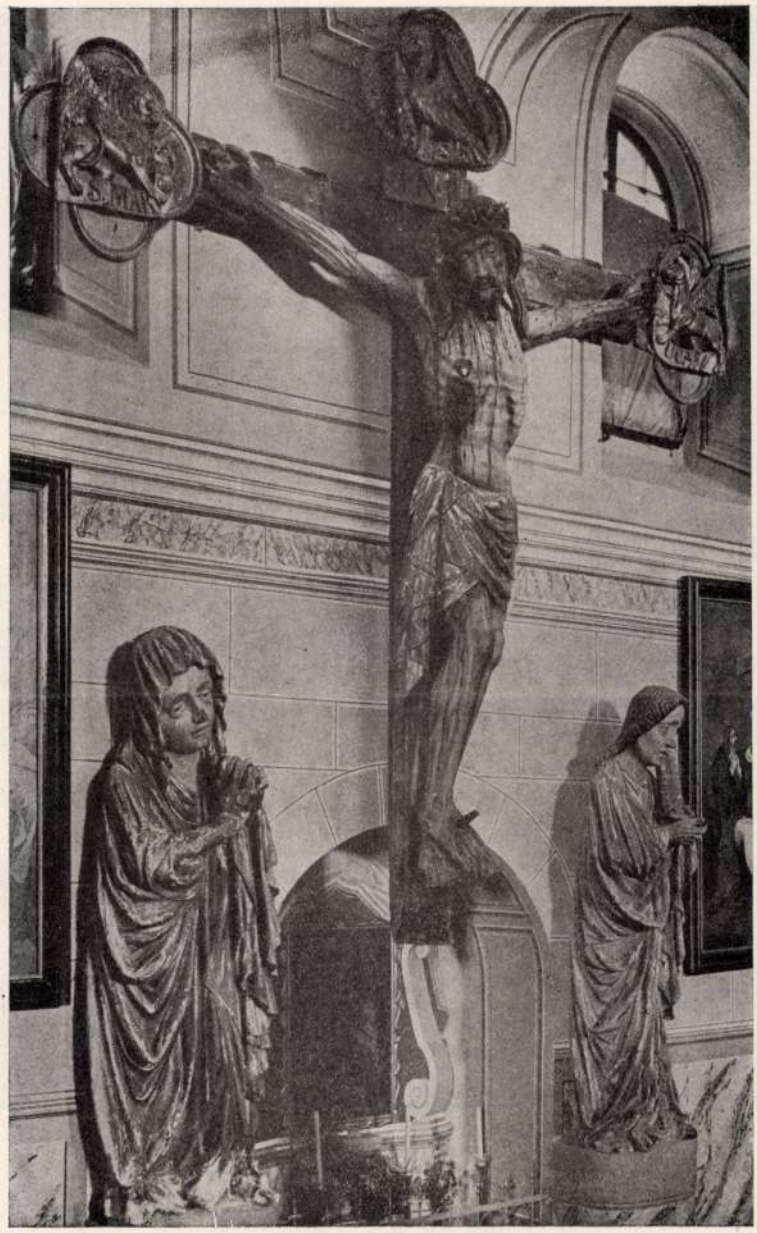

31. Kálvária. *1430-as évek. Kassa, Kálvária-templom. (Eredetileg a dómban.)*

32. Krisztus feje a kálváriáról.

33. Mária alakja a kálváriáról.

34. János ev. alakja a kálváriáról.

Az érdekes csoportnak különös jelentőséget kölcsönöz a magyar művészet történetében az a körülmény, hogy első képviselője a XV. sz. második felében és a XVI. sz.-ban annyira kedvelt monumentális s rendszerint a diadalíveket díszítő fa

Kálváriáknak és diadal kereszteknek (Lőcse, Igló, Bártfa, Nagysáros, Szepesolaszi, Késmárk stb.). Szerkezete, az alakok összeállítása és méretezése egy, a kassai előtt mintegy tíz évvel előbb Sziléziában (Breslau, Dumlose-kápolna) és Csehországban (Prága)[65] feltűnt típusnak egyénien s a helyi hagyományokba illesztett fejleménye, vagy párhuzama. Nem egy tekintetben kapcsolódik a dómkapuk műhelyének műgyakorlatába. Nem meglepő s feleslegessé teszi a külföldi hatás feltételezését Krisztus jó anatómiája, ha visszaemlékezünk a dómkapu műhely vezetőmesterének két kálváriájára, különösen a Franciskánus temploméra. A fa Krisztus karjainak és János kezének jellegzetes hasított, huzalos faragását megfigyelhettük a dómkapukon, ahol a kálvária mellékalakjainak tömzsi arányaival, s Máriáéhoz hasonló aránytalan és idomtalan nagy kezekkel is találkozunk.

A kálvária keletkezési idejét az 1430-as évekre tesszük.

61–74. lapok
Kassai Jakab
csomagjában

VIII.

A dóm szárnyasoltárai. — A Mária látogatása oltár oromzata.

47. Madonna a Mária-látogatása oltárról.

A Szent Erzsébet-templomnak eredetileg 27 szárnyasoltára közül mindössze 5 maradt fenn, s ezek közül csak kettőt díszítenek szobrok, igaz, a két legszebbet: a főoltárt és Mária látogatásának oltárát. A dómban még különálló s az onnan a kassai múzeumba vándorolt középkori színezett faszobrok is bizonyára elpusztult szárnyasoltárok maradványai. A szobrokkal díszített két fennmaradt oltár sem áll teljesen eredeti szerkezetében. A hatalmas főoltár magasba szökő oromzata újabb s az utolsó restauráláskor került rá. A Mária látogatása oltár oromzata pedig eredetileg nem tartozott ehhez az oltárhoz, s ennél régibb. Az oromzat alakjait Ipolyi még látta az egyik mellékkápolnában heverni. De stílusuk is más, korábbi időre vall, mint az oltárszekrényben elhelyezett

GerKasErzsszobr

48. Mária, Cleophás leánya és férje Alpheus. *A Mária-látogatása oltárról.*

s Mária látogatását Erzsébetnél ábrázoló kettős szoborcsoport.

Az oromzat alakjai egy ritka ikonográfiai ábrázolás öszefüggő kompozícióját alkotják. A díszesen képzett késő gotikus oromzat, a Kassai István remek szentségházára is jellemző, kassai stílusnak mondható, egymásba ölelkező szamárhátú íveivel láthatólag eredetileg is a benne foglalt alakok számára készült. A népes ábrázolás Szűz Mária családját, rokonságát mutatja be. „Trinubium S. Annae", Szt. Anna hármas házasságának is nevezik.[74] A XV. és XVI. században találkozunk vele a francia és a német gotikában is. Hazánkban, tudtunkkal, ez az egyetlen előfordulása.

A legenda szerint Szt. Anna, első férjének, Joachimnak, halála után még kétszer ment volna férjhez, Cleophashoz, majd Salomashoz. Mindhárom házasságából született volna egy-egy Mária nevű leánya; köztük elsőnek Szűz Mária, Jézus anyja. Az első Mária Szt. Józsefhez, a második Alpheushoz, a harmadik Zebedeushoz ment nőül. E három bibliai párt, a három Máriát férjével találjuk az oromzat három középső nagyobb fülkéjében. Középen Szt. Annát karján a mellette álló Szűz Mária ölébe kívánkozó kis Jézussal, hátrább a neki almát nyujtó Szt. Józseffel (46. kép). Alatta, megújított gótikus betűkkel a következő magyarázó feliratot találjuk:

De[us] et filius et spi[ritu]ssanctus | cu[m] sancta Anna et Maria fi | lia sua et Josepho viro Maria[e](!).

E csoport fölött, az oromzat legmagasabb pontján, a Szűz Mária, ölében a kis Jézussal áll (47. kép).

Balra lent, az oltár evangéliumi oldalán az Anna és Cleo-

49. Ifj. Jakab apostol
a Mária-látogatása oltárról.

50. József apostol
a Mária-látogatása oltárról.

phás házasságából született második Mária, karján egy újszülöttel és férje, Alpheus foglal helyet (48. kép).

Az alattuk olvasható felirat:

Alphe[us] cu[m] uxore sua Maria Cleo | ph[a]e et fil[i]us(!) Iacobo minore et Io | seph[o] iusto et Iude app[ostoli]s.

A feliratban említett leszármazottak az ifjabb Jakab (49. kép), József az igazságos (50. kép) és Júdás (Tádé) (51. kép) alakjai az oldalsó és felső szomszédos fülkékben állanak.

Jobbról, a lecke-oldalon, Zebedeus feleségével, Mária Salomével s ennek karján egyik gyermekükkel (52. kép).

51. Judás (Tádé) apostol a *Mária-látogatása oltárról.*

52. Mária Salome és Zebedeus *a Mária-látogatása oltárról.*

A felirat szövege:

Sebedeus cu[m] uxore sua Maria | Salome et fi-l[i]us (!) Jacobo majore | et Johanne eva[n]gelista ap-p[osto]lis.

A Mária Salome és Zebedeus két fia, az idősebb Jakab (53. kép) a csoport fölött, János evangelista (54. kép) pedig kissé jobbra áll. Az oromzat architektúrájának szimmetrikus beosztása folytán jobbra lent is keletkezett egy fülke, ide azonban már nem jutott Anna nemzetségéből, az erre a csoportra vonatkozó felirat is csak két apostolt említ. Bizonyára nem hagyták üresen, az eredeti alak helyén a XVI. sz. közepéről származó, kerek és nyugodt renaissance formákban tartott Szt. Cecilia áll (55. kép), divatos korkosztűmben és fésületben, kezében orgonasípokkal, akinek az oromzat többi alakjához ikonográfiailag természetesen nincs köze, s az oromzatnak legutóbbi összeállítása alkalmával helykitöltés céljából keveredett ide.

Az alakok mintegy féléletnagyságúak, 74—91 cm. között váltakoznak. Legnagyobb természetesen a legmagasabb pontra helyezett Madonna, 91 cm.

Durván, rikító színekkel vannak átfestve, mint élénk zöld, rózsaszín, lila, bíborvörös, indigókék, vörösbarna stb. A szegélyek aranyozottak. Az átfestés alatt itt-ott előbukkan a régi festés, mint például a középső csoport Máriájának bíborszínű tunikáján. A Mária Salomén aranyságra tunika, világos kékkel bélelt borsózöld köpeny, kék cipő. Zebedeuson sötétbarna és borsózöld. Mind a legbanálisabb gyári színek. A szobrok kivájt belső részébe ragasztott papírlapokon a régi színek leírását találjuk, amelyek teljesen különböznek a restaurálás új színeitől. Egy ilyen feljegyzés például az egyik Máriáról: „Der Mantel

53. Id. Jakab apostol
a Mária-látogatása oltárról.

54. János evangelista
a Mária-látogatása oltárról.

gold, der Unterkleid lázer, das Futter an Mantel blau." Az átfestéstől eltekintve, a szobrok jó karban maradtak fenn. Némely alakon a kezek kijárnak, de az összehasonltás azt mutatja, hogy sehol sincs kiegészítés. A karok vagy a kezek betoldása az egy fából faragott testbe megszokott a középkori technikában.

Az oromzat alakjain ugyanegy műhelybe tartozó több művész dolgozott. Nyilván egy kéz munkája a három alsó csoport. Egy másiké négy apostol, az ifjabb Jakab, József az igazságos, Judás (Tádé) és János. Két további mestertől származik az idősebb Jakab apostol és fent a Madonna. Valamennyit műhelyközösségbe fogja az alakok felfogásának és jellemzésének sablo-

nokhoz nem kötött leleményessége, az arcok pompás karakterizálása, a gesztusok elevensége, az alakok zömöksége, erős plasztikai érzék. A nem ép előkelő arctípusokban, egy-egy groteszkül ható fintorban, a formalátás egyszerűségében, a csoportok beállításában, az érzés közvetlenségében bizonyos népies, polgárias vonás jellemzi valamennyit, s közösek a részletfínomságra, felületi szépségre nem törekvő, nyersebb, darabos kivitelben. A műhely egész irányában egészséges realizmus érvényesül. A két fő egyéniséget, a Mária-csoportok és az apostolok mesterét elsősorban a drámaiság foka különbözteti meg egymástól. Az előbbi mozgalmasabb, hevesebb a taglejtésekben és a nyugtalan, gyűrött, apróra töredezett vagy szélesebben kanyargó redőképzésben egyaránt. Az apostolok mestere higgadtabb, inkább kontemplatív az arckifejezésben, tartásban, a redők nagyobb vonalú, egyszerűbb, tisztább elrendezésében. Más a kettőnél a hajzat és a szakáll meg a bajusz, továbbá a kezek faragási technikája. Két különböző művész temperamentum s a fejlődési fázisban is különbség van köztük. A Máriák mestere az ifjabb nemzedékhez tartozik, modernebb. Az egy-egy darabbal képviselt két további művész közül az idősebb Jakab apostol mestere a tartásban és gesztusban az apostolok mesteréhez, a bonyolultabb redőzetben a Máriák mesteréhez csatlakozik; egyéni s a két vezető mesternél jobb és gondosabb a hullámos haj, bajusz

55. Sz. Cecilia. *XVI. sz. közepe. A Mária-látogatása oltárról.*

és szakáll faragása. A legmaradibb s bizonyára az idősebb generáció tagja a Madonna mestere. Máriának a régibb kassai iskolára jellemző aránytalanul nagy feje, a testnek ívben hajló tartása s a kiálló csípő archaikus vonások. Eredeti s modernebb gondolkozásra vall a kis Jézus tartása, amint két kezét térdére támasztva ül anyja karján. Az új szellő megérzését jelenti a nyugodt, áttekinthető, a test formáit éreztető redőzet s a köpeny alsó végének visszatüremlése, oly újszerű motívum, amely a kassai plasztikában, beleértve Jakab mestert, már korán jelentkezik, több más újító vonással együtt, köztük az ölben tartott gyermekeknek, kis Jézusnak, a Máriák újszülötteinek ötletes elhelyezésével közvetlen, emberies felfogásával.

A Mária látogatása oltár oromzati szobrainak egy nagyobb évkörben, már az egységes tartalmi megfogalmazás miatt is, nagyjában egy időben kellett készülniök, a XV. sz. 3. negyedében. Az egyes csoportok közötti kronológiai különbség látszatát az egyes mestereknek az általános fejlődéshez mért fokozati különbsége kelti.

IX.

A főoltár. — A Mária látogatása oltár szekrényszobrai. — Alexander képfaragó. — Weiss János.

A dómba lépve, a szemlélőt megkapja és lenyűgözi a szentély misztikus hangulatától körülvett, magasbatörő hatalmas főoltár (56. kép) aranytól s a művészet varázsától csillogó szépsége. A templomnak legfőbb művészi ékessége, a legnagyobb magyar szárnyasoltár, amely jelentőségét és szépségét nemcsak a kettős szárnyképeknek köszönheti, hanem plasztikai díszének s különösen középső szekrényében álló pompás szobrainak is.

Bár a székesegyház restaurálása alkalmával részben megújították, legfontosabb részei, a predella, a szekrény és a szárnyak eredetiek. Az oromzat és figurális elemei, a keresztrefeszített Krisztus, Mária és János új, épúgy, mint a szekrény belsejét két oldalt lezáró karcsú tornyok fülkéibe és a baldachinok közé elhelyezett, összesen nyolc kis alak. A karcsú oszlopokkal és dús lombozatú baldachinokkal három részre tagolt szekrény közepén a félholdon álló s jobbjában jogart tartó Mária a kis Jézussal, balra a bibliai, jobbra magyarországi Szent Erzsébet foglal helyet. Az előbbi balkezében könyvet, az utóbbi jobbjában fínom művű kanalat tart, ami szokatlan, eredeti ikonográfiai jelvény s Erzsébet irgalmasságát jelképezi.

Az oltár architektonikus és plasztikai része teljesen át van festve. A fejkendők ezüst mustrái, az aranyozott köpenyek, a tunikák és a bélések kék, piros, zöld egyszerű színekkel vannak átfestve. A fülkék hátterét vésett és aranyozott renaissance brokát mustra alkotja. Mária és a kis Jézus későbbi barok koronáiba, úgy látszik, belefoglalták az eredeti korona liliomos pártázatát. Mária rendkívül karcsú, magas alakjának mérete, korona nélkül mintegy 188 cm, az alacsonyabb két Erzsébet ma-

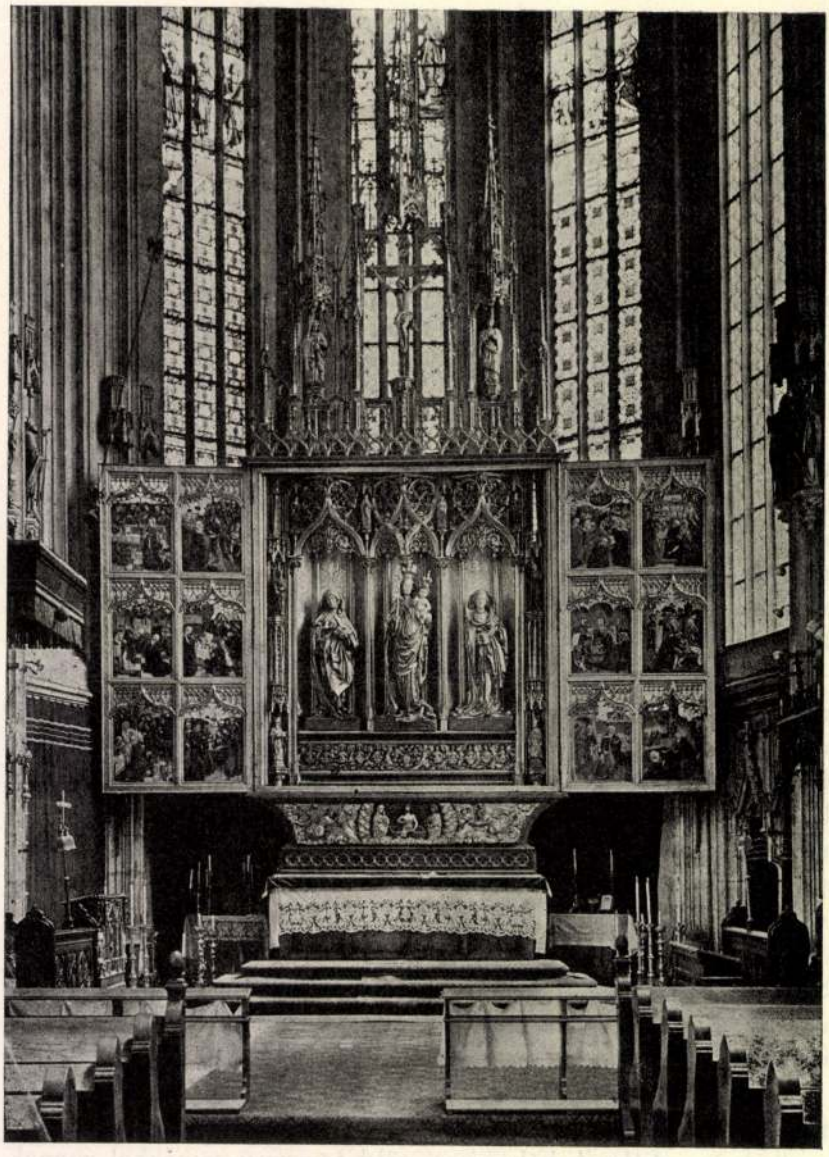

56. A kassai dóm főoltára.

gassága cca 175 cm. A talpfák 84 cm szélesek. A szekrény alsó domborművű sávjában lombok közt, az öt okos és öt balga szűznek virágból kiemelkedő mellképét látjuk. A predella középen, tölgyfalevelek koszorújában, a sírládából derékig kiemelkedő és sebét mutató Krisztust Mária és János háromnegyedalakja közt ábrázolja. A predellát kétoldalt kitöltő zsúfolt levélornamentika közt jobról és balról egy-egy angyal lebeg. Az egészében késő gótikus dekoráció hatalmas akantuszleveleiben már renaissance elemeket ismerhetünk fel, amint a felső gotikus lombfríz közepén is, gránát almából kiinduló renaissance levél- és virágdíszítmény bukkan elő. A szekrényekhez kétoldalt négy szárny csatlakozik, összesen 48 táblaképpel. 12 magyarországi Szent Erzsébet életéből vett jelenetet ábrázol; 12-nek tárgya Mária élete, 24-en pedig a Passio jeleneteit találjuk.

A főoltár felállításának idejét, 1474—1477, okiratokból ismerjük. A feljegyzéseket Kassa városának 1431—1533-ig terjedő régi számadáskönyveiben találjuk.[75] 1474-ben a „Sant Elisabet tofel"-re 50, 1476-ban 50, majd 25 forintot fizettek az oltárra. A legfontosabb feljegyzés 1477-ből származik, s ebből kitűnik, hogy a főoltárt („grosser toffel") ekkor már felállították.

Ezekből az adatokból azt következtették, hogy 1477-ben az oltár minden részletében készen állt. A szekrény három életnagyságú szobrának a stílusa azonban későbbi vonásokat tartalmaz, ami miatt fel kell tételeznünk, hogy a három szobor később, a kilencvenes években került az oltárra. Valószínűnek tartjuk, hogy helyükön korábban más szobrok álltak, amelyek szintén 1474—77. készülhettek. Erre enged következtetni nemcsak az a körülmény, hogy a főoltárt aligha hagyták 20 évig szobor nélkül, hanem következtethetünk a szobrok talapzatának vizsgálatából is. Ezek nem egyformák, s méretben nem mindegyik illik a ma rajtuk álló szobrokhoz. A Madonna alatti, laza falrakást utánzó talapzat meg, realisztikus motívumával épenséggel nemcsak, hogy idegen a fölötte álló szobor stílusától, hanem ha ehhez készült volna, még ha realisztikusan fogják is fel, inkább felhőket ábrázolna, mert fölötte Mária félholdon áll. De a szobrok renaissance-mustrás háttere is inkább felel meg a joggal 1474—1477-re datálható alsó fríz és predella stílusának. Feltehető tehát, hogy 1477-ben a szekrényben, a fríz és a predella stílusában faragott szobrok is állottak, melyeket mintegy 20 évvel ké-

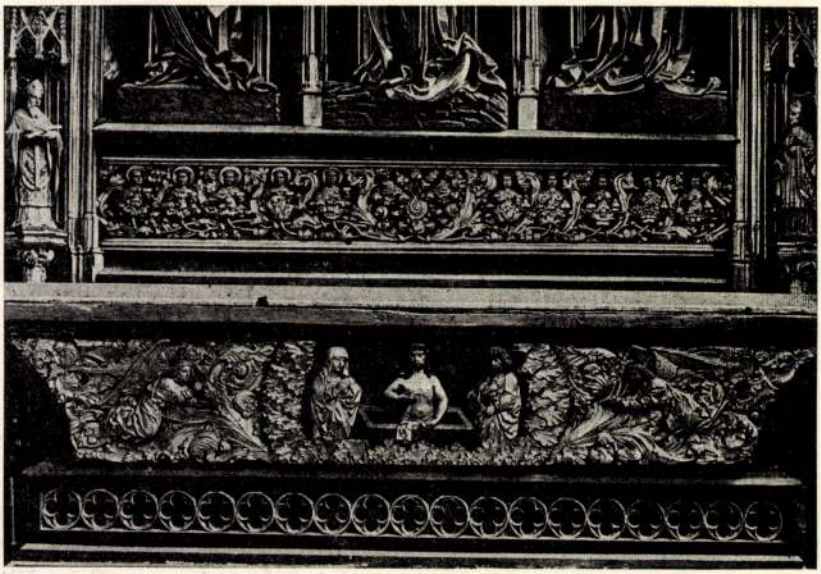

57. A főoltár predellája. *1474—77.*

sőbb a mai pompás alakok kedvéért eltávolítottak s esetleg más, azóta leégett oltárra helyeztek, vagy valamely külföldi múzeumban lappanganak, mint ahogy még a legutóbbi restauráláskor is több faragványt vittek el, részben külföldre.

A predella s méginkább a szekrény alatti sáv (57. kép) kisméretű alakjait, illetve félalakjait épúgy érinti a renaissance fuvallata, mint a dekorációt. Erre mutat az okos és a balga szűzek szép, kerek arctípusa, a predella alakjainak olaszos formaérzéktől megnemesített fínom realizmusa, a formáknak minden apró részletig összecsendülő harmóniája, a tökéletes arányérzék, Krisztus kitűnő anatómiája, Mária és az angyalok nemes szépsége. Kiemeljük e delikát plasztikai miniaturák virtuóz faragását is. A predella figuráinak tartózkodó, nem túlzó realizmusa idegen a német formai kifejezéstől, s a magyar Felvidéken ezen időtájt kialakuló stílusát jellemzi. Ebbe a körbe tartozik a bizonyára Kassán faragott berki oltár, a csütörtökhelyi Pietà, a bártfai Jézus születése oltár.

A szekrény megnyúlt, elegáns alakjai (58. kép) más szellemi és művészi légkörbe vezetnek. A predellánál mintegy negyedszázaddal későbbi fejlődési fokozatot és stílust képviselnek,

58. A főoltár szekrényének szobrai.
Középen Madonna, balról bibliai, jobbról magyarországi Sz. Erzsébet. 1495—1500 körül.

amely az előbbi realisztikus korszak vívmányait, a testnek a ruhától szabadon hagyott részein felhasználja ugyan, de a túltengő ruházaton visszakanyarodik a késői gótikához. Művészi megjelenésükben a lényeg a hosszan aláomló, bő ruhák redőinek dús festőisége és széles ritmikája, a késő gótika legtisztább kifejezése. Késő gótikus vonás, ennek a kimondott redőstílnek eredménye az alakok gyönge lábon álló statikája is. A testtartás nobilis ritmusát a bonyolult redőszisztéma közvetíti. A belső redőjáték rendkívül élénk, lágyan aláfutó, keskeny redők mély barázdát szántó töredezettekkel, hosszantiak haránt futókkal váltakoznak, lent pedig szélesen hömpölyög és kígyózik a földön. Az egészet mindegyik alakon, oldalt egy-egy széles, hárfaszerű ív fogja össze. A Madonna sugárzó szépségű, tojásdad telt arcát szétbontott hajkoszorú övezi. A bibliai Erzsébet élemedettebb, arisztokratikusan fínom fejéből a körülbugyolált kendő az arcnak csak egy részét, állon fölül engedi látni. Ár-

pádházi Erzsébet szelíd mosolyú, előkelő arcát és szép kerek nyakát szabadon hagyja a mell fölött lendületes ívben meginduló, s az arc túlsó oldalán bő redőkben jellegzetesen visszatüremlő fejkendő. A kis Jézus lábait keresztberakva ül anyja karján, jobbjával áldást oszt, míg baljában országalmát tart.

Bár a predella és a szekrény mesterét kor- és stíluskülönbség választja el egymástól, némely laza összekötő szálat is megfigyelhetünk. Mária arca a szekrény alsó sávjában sorakozó szüzek arctípusának továbbfejlesztése. Épúgy telt s belső formái kicsinyek, fínomak, csak megnyúltabb. A három szent nő rendkívül gonddal s tudással mintázott apró, csontos s mégis fínom kezeit viszontlátjuk a predella alakjain, amelyek delikát redőkezelése előkészíti az előbbiek grandiózus ruhastílusát. Ezek az összefüggések sejttetni engedik a két mester közötti iskola összefüggést, ami világosabb lesz, ha a predella és a szekrény szobrai közé, mint összekötő láncszemet a galgóci várkápolna Betlehemét (59. kép) iktatjuk, melyet a szekrényszobrok mestere fiatalabbkori művének tartunk s 1480—85 körüli időre keltezünk. Az egy darab körtefából faragott magas dombormű realisztikus stílusa korábbi korszakra mutat, mint a három kassai szobor, s csak Mária térdeplő alakja árul el idealizáló hajlamot. Mária és a nagyszerű karakterfejet adó József kezei, valamint az angyalok arca, lobogó hajzata és drapériája a predella mesterére emlékeztet, s maga után vonja azt a feltevést, hogy a galgóci Betlehem és a kassai szekrényszobrok mestere az előbbinek tanítványa volt. Erre enged következtetni a domborműnek aránylag kis mérete és a kassai predellához hasonló gondos és aprólékos s mégsem száraz, hanem inkább életteli és csiszolt technikai kivitele. A tájképi háttér és a benne elhelyezett alakok aprólékos leírása is arra vall, hogy az ifjabb mester kiindulása a valóság poézisét átérző, a túlzásoktól tartózkodó, olaszosabb jellegű felvidéki realizmus volt, amelynek sarjazó központját a kassai Erzsébet-templom körül, egyik első képviselőjét pedig a főoltár predellájának mesterében ismertük fel. Mint archaikus vonást említjük a háttérben a vesszőből font sövénykerítést és az alacsony, cserjeszerű fákat. Hasonlóan a predella mesteréhez, a tanítványra sem maradt hatás nélkül a renaissancenak Magyarországon ép erre az időre eső benyomulása. Ennek eredménye a csiszoltabb formaérzék, az a poétikus

59. Betlehem. *Dombormű a galgóci várkápolnában. 1480—85 körül.*

realizmus, amely a XV. századi olasz renaissancet jellemzi, az arctípusok megfínomodása, ami lényegesen különbözik az ú. n. szép Madonnák korábbi, modoros, német stíljétől. Sz. József jellegzetes feje Donatello értelmében vett realizmus: csupa élet és szellem. Az előtérben, angyaloktól terített leplen fekvő kis Jézus arányos, szép formáival, játszi gyermekdedségével igazi puttó, mintha Firenzéből, Luca della Robbia valamelyik Madonnájának karjáról került volna ide. Korántsem gondolunk azonban közvetlen átvételre, csak általános, hogy úgy mondjuk, elvi hatásra. A quattrocento költői realizmusára hajlamos volt a magyar művészi gondolkodás s befogadására leginkább a fejlett művészi kultúrájú kassai iskola érett meg, amely egyébként is a művészi fejlődés hasonló útján járt. Egy, a XV. sz. végén Kassán dolgozott olasz kőfaragó munkásságából Szathmáry Györgynek, 1492-ben készült s jelenleg a kassai városháza lépcsőházába falazott díszes, címeres márványtáblája ad ízelítőt.

A galgóci domborművön már az ábrázolt személyénél fogva is, Mária alakján figyelhetjük meg legjobban a rokonságot a kassai főoltár szobraival.[76] Az arctípusban itt is világos az alsó szekrénysáv kis mellszobraiból való tipológiai leszármazás. S nyilvánvaló közeli hasonlósága a kassai Máriával, ép úgy megnyúltabb az arc, a különbség csak a kassainak ünnepiesebb arckifejezésében rejlik. A galgóci Mária ruharedőzete egyszerűbb és lágyabb, a balkarról több párhuzamos ráncban hosszan lecsüngő s ívben befelé hajló köpeny széle ugyanaz a jellegzetes motívum, amely a három kassai szobron is visszatér s szerepe is ugyanaz, hogy t. i. a belső redőket összefogja, az alaknak zárt kontúrt, tömegesebb, plasztikusabb megjelenést biztosítson. A redőzet híven követi még a test formáit, a túláradó redőstíl csak a jóval későbbi kassai szobrokon érvényesül. A korábbi művön a redő még nem öncél, a formáknak nem elrejtésére szolgál, hanem azokat inkább kiemeli.

A galgóci várkápolna betlehemének fentebb indokolt datálása és egész művészi stílusa megerősíti azt a hagyományt, hogy Mátyás királyé, majd Corvin Jánosé volt, s ennek kincstárával zálogba Bakócz Tamás esztergomi érsekhez került, akitől az Erdődy grófok birtokába jutott.[77] Valószínűnek tartjuk, hogy a mester, akinek művészete kitűnően beleilleszkedik a

60. Pietà. *Bártfa, Sz. Egyed-templom. 1485—90 körül.*

kassai szobrászat fejlődésébe, a domborművet Kassán, Mátyás megrendelésére faragta. Tudjuk, hogy Mátyás megfordult s huzamosabban tartózkodott Kassán, az Erzsébet-templom építését előmozdította s Kassai Istvánnal is dolgoztatott.

Még két művet próbálunk e kiváló kassai szobrász oeuvrejébe sorozni. Az egyik a bártfai Szt. Egyed-templom kis fa Pietàja. (60. kép.) Az Atyaisten alacsony trónon ül és támogatja a

tőle balra, fején töviskoszorúval, élettelen, lecsüngő karokkal álló Krisztust. Stílusfejlődésileg a galgóci betlehem és a kassai oltárszekrény közé esik, s keletkezését 1485—90 körüli időre tehetjük. Krisztus kitűnő anatómiája, négyzetbe komponált arctípusa, kézformája, a művésznek a kassai predella mesterénél történt iskoláztatására utal, míg az Atyaisten köpenyének csapongó redőzete a kassai főoltár későbbi redőstílusát készíti elő, sőt csírájában benne van már a működése utolsó korszakából származó Mária látogatása oltár szélsőséges, felbomlott stílusa. A bártfai redőzet azonban a kassai főoltár szobrainál kevésbé fegyelmezett és rendszeres. A bártfai Pietát az ottani művészeti előzményekből nem is lehetne megmagyarázni. Helye a kassai iskolában van.

Utolsó ismert művének tartjuk a dóm Mária látogatása oltárának szekrényében elhelyezett csoportot, amely Mária találkozását Erzsébettel ábrázolja[78] s 1516-ban, vagy kevéssel utóbb készült. (61. kép.) Az oltár festett szárnyainak belső lapjain két-két jelenetet találunk Mária életéből, a külsőkön pedig Sz. Dorottya és Keresztelő Sz. János, ill. Sz. Borbála és János evangelista alakja foglal helyet, amely utóbbi alatt az 1516. évszám olvasható. A predellakép közepén félalakban a szenvedő Krisztus Mária és János közt, a két szélen pedig az adományozó Günthert Mihály kassai kereskedőnek és feleségének Zimmermann Margitnak[79] védőszentjei, Sz. Mihály arkangyal és Sz. Margit. Az érdekes oromzatban elhelyezett szobrokról már részletesen szóltunk. A szekrényt felül ívben összehajló két körtefaágból képzett, áttört, naturalista, késő gótikus lombozat díszíti, amely bizonyára szintén a szoborcsoport mesterének műve, amint erre a két felső sarokban elhelyezett s gyümölcsöt szedő, kitűnően mintázott két fürge kis puttóból (35. kép) lehet következtetni, akiknek olaszos stílusa a galgóci betlehem kis Jézusát idézi emlékezetünkbe, ennél azonban, a későbbi korhoz képest, elevenebbek, mozgalmasabbak.

A kassai művészet e fontos alkotásának mestereit nagyon bizonytalan alapon azonosították Mihály képíróval és Tamás képíróval,[80] amire már azért is ki kell röviden térnünk, mert az eleinte csak sejtésként nyilvánított véleményt később tényként fogadták el.[81] Az azonosítás alapjául az oltártól egyébként teljesen független az az adat szolgált, mely szerint 1524-ben

61. Mária találkozása Erzsébettel.
A kassai dóm Mária látogatása oltáráról. 1516.

„mester Thomas" „Michel moler"-nek 2 forint munkabért fizet. 1525-ben szerepel egy „Thomas moler", 1515-ben pedig Kassán polgárjogot nyer egy krakói Tamás képfaragó.[82] A három személy önkényes egyesítéséből keletkezett Tamás szobrász, a Mária látogatása oltár mestere, míg a képeket Mihály mesternek

tulajdonították. Az utóbbi még inkább lehetséges, bár bizonyítva nincs. E korbeli kassai iratokban számos művésznév fordul elő, több hasonló keresztnevű is. A Mária látogatása oltár mestereinek azonosításában mutatkozó korbeli különbséget azzal az adattal próbálták áthídalni, hogy a donátor rendelkezéseinek végrehajtóit a városi tanács 1523-ban, véglegesen pedig 1526-ban oldotta fel. Ennek az okoskodásnak ellentmondó azt a körülményt pedig, hogy az egyik kép 1516-ra van datálva, azzal a feltevéssel vélték kiküszöbölni, hogy a művész a megrendelés évét festette a kész műre, ami teljesen szokatlan.[83] A kép stílusa ennek az időnek felel meg.

A Visitatión Mária gyors léptekkel, alázatosan félrehajtott fejjel, balkezét bensőséggel keblére téve közeledik Anna felé, aki szeretettel előrehajolva fogadja és fogja meg köszöntésre nyujtott jobbját. Mögöttük két nem egészen összeérő s késő-renaissance brokát mustrával díszített deszka szolgál háttérül, amelyekből csaknem teljes plaszticitással emelkednek ki. Két tömbből vannak kifaragva s alul ezek sem érnek össze. A két kéz középen nyilván külön van beillesztve. A fényes, csillogó festék meg van újítva s későbbi Mária barok koronája is.

Első tekintetre nyilvánvaló, hogy a két alak a főoltár mesterének későbbi műve. Erre vallanak a tojásdad, de kissé érettebb arctípusok, a ruharedőzet túltengése, Erzsébet fején a fejkendővel, a főoltár magyarországi Sz. Erzsébetére emlékeztető sajátos elhelyezése, sok redőformula, kivált Erzsébet öltözetén, míg a siető Máriának szinte viharosan lobogó köpenye áttöri a főoltárszobrok bonyolult és gazdag redőjátékának fegyelmezettségét. Viszont a drapériák, nyugtalanságuk ellenére kevésbé leplezik el a testformákat. Mária karcsúsága, kivált a deréknál, jól érvényesül, s jobb lábának lépése is kiérzik a ruha mögött. Erzsébet alakja tömegesebben domborodik elő a bő köpenyből, amelyet a mesterre jellemző széles redőív itt mindkét oldalon zár le és fog össze. A főoltárszobrok nagyszabású késő-gótikus stíljének, a művész előrehaladott korával járó hanyatlását mutatja az arányok bizonytalansága, a túlnagy fejek és a túlkicsi s felületesen mintázott kezek, a redőzetnek Mária jobb karján és köpenyének szétterülő alsó részén zavaros túlzsúfoltsága.

E kimagasló mester hosszú művészi pályáján visszatekintve,

A 95-96 lap Alexander nobrár
a 97-98 lap Weiss János nobrár
csonaszaba

62. A hétfájdalmú szűz. *Kassai dóm. XVI. sz. eleje.*

elnyomná az alak plasztikai és térértékeit. A fejet szorosan körülvevő fejkendő mélyen a homlokba van húzva, s árnyéka fokozza az arc borongós kifejezését. A köpeny alsó részének hosszú vertikális redőit a két keresztbehelyezett kar és a kezek megcsukló ritmusa mintegy drámai zökkenéssel elvágja. A több irányból összefutó redők az alak legkifejezőbb részéhez, az összekulcsolt kezekhez vezetik a tekintetet. A tunika alsó része lágy, festői redőkbe omlik. A fej kissé balra dől, a legnagyobb diagonális redő lent jobbra hajlik, ami közel S-alakú elhajlást kölcsönöz az egész alaknak. A testet nem érezzük eléggé a ruha mögött, s ahol mégis hangsúlyt kap, kissé bizonytalan, mint a kiálló bal térden, amely túl rövid alsó lábszárat sejttet. A derék eltűnik, az állás félénk, bár statikailag helyes. Az egész szobor még a késő gotika művészi gondolkodására vall, amelybe azonban harmonikusan s természetesen símulnak az új realisztikus vonások. Jellemző alkotása a magyar későgotikus fejlődésnek. Egyáltalán nem áll függő viszonyban a német plasztika XVI. század elejebeli stílusával. Hozzá képest nyugodt, leszűrt, szerkezetben zárt. Nem látjuk rajta a német késő gotika görcsös vonaglásait, végleteit s a korváltás lázas nyugtalanságát, ami gyakran a zsúfolt és zavaros redőzet viharzásában éli ki magát.

63. Mária halála. *Egykor a kassai dómban. XV. sz. vége.*

Az Erzsébet-templom valamely oltáráról származik egy Mária halálát ábrázoló, 94 cm széles fa domormű (63. kép). Később a püspöki palotába került,[92] jelenlegi helye ismeretlen. Egyike azon számos Mária halála ábrázolásoknak, melyek a XV. század végén és a XVI. század elején gyakoriak a felvidéki faplasztikában.

Mária középen, összecsukolva, vánkoson térdel. Eredetileg bizonyára összekulcsolt kezei letörtek. Mögötte jobbról János apostol könnyedén támogatja. Még tíz apostol veszi körül két sorban. Az összes hasonló tárgyú magyarországi domborművek közül ez áll legközelebb Veit Stoss krakkói oltárához. Nemcsak típusösszefüggésben áll vele, de a mesternek tényleg látnia kellett krakkói mintaképét. Mária alakja, — a fejtartást kivéve, — elől szélesen szétterülő köpenyének elhelyezése és redősémája, vállkendője, a lábai alatti, sarkain rojtokkal díszített párna motívuma teljesen megfelel Stoss krakkói művének. Éppúgy támogatja az egyik apostol. Az apostolok szintén két sorban, de szorosabban helyezkednek el, s arctípusuk

is rokon. Stoss életteli, szenvedélyes, mozgalmas alakjaival szemben azonban a kassaiak szárazak, merevek, csak mogorvák, de igazi drámaiság nem lüktet bennük. A krakkói szekrény teret alkotó, erőteljes plasztícitásával szemben a kassai dombormű szinte lapos, a ruharedőzet kalligrafikus. Az ikonográfiai és formai függés és szoros kapcsolat ellenére óriási a különbség a zseniális krakkói mester és az erőtlen kassai epigon között.

A kvalitásban legjobb szepeshelyi dombormű stílusban és szerkezetben távolabb áll a krakkói példától, szabadabb, egyénibb, líraibb. Bizonyos, hogy Stoss pompás művének hatása Kassán korábban terjedt el, mint másutt a Felvidéken, kezdve Pozsonyszentgyörggyel, mint akár a Szepességen és Lőcsén.

A kassai Mária halála domborművet a XV. század végére kell datálnunk, azon az alapon, hogy mintaképét, a krakkói Mária-templom főoltárát Veit Stoss 1489-ben fejezte be. Minthogy a kassai ennek közvetlen ismeretét tételezi fel, közel fekszik a gondolat, hogy mesterét, a Kassán ebben az időben nagy számban dolgozott lengyel művészek közt keressük. Erre a feltevésre vezet a kassai domborműnek, a merev formáknak, a szegletes vonalasságnak, a mogorva arckifejezéseknek a kassai szobrászat, az egész kassai művészet formai elképzelésétől és érzéstartalmától való teljes idegenszerűsége is. Az eddig ismert okmányi adatok szerint Kassán, lengyel festők mellett csak két szobrász működött. A bochniai származású Miklós festő és szobrász volt. 1474-ben már kassai lakos; a városi jegyzőkönyv 1496-ban mint „pictor alias sculptor"-t említi.[93] Kassán is halt meg, sírkövét a Mihály kápolna külső falában találjuk. Krakkói Tamás képfaragó 1515-ben nyer polgárjogot s neve 1520-ban is előfordul.[94] Műveiket nem ismerjük, a kassai Mária halála dombormű mesterét mégis kettejük közt kell keresni. A stílusból következő datálás inkább az idősebb bochniai Miklósra utalna, míg ellene szól az a körülmény, hogy a mintául szolgáló krakkói oltár megkezdése (1477) előtt már Kassán lakik. Ha őt vennők tekintetbe, úgy kassai megtelepülése után egy krakkói útját kellene feltételeznünk. Tamás mester mellett krakkói származása szólna. Igaz, hogy a rá vonatkozó első kassai adat 1515-ből való, amidőn polgárjogot nyer, míg a domborművet korábbinak kell tartanunk. Lehet azonban, hogy mint

segéd már korábban Kassán működött, s polgárjogot csak már mint önálló mester kért és nyert, aminek az, a céhszabályok és a gyakorlat szerint, úgy látszik, föltétele volt. A domborműű kvalitása nem mutat kiemelkedő művészre, méreténél fogva sem nagyon jelentékeny alkotás; elhihetjük, hogy önálló műhellyel még nem rendelkező, polgárjogot még nem nyert fiatalabb, kisebb tehetségű segéd műve. E feltevést megerősíti az a körülmény is, hogy a kompozíció nem önálló. A fiatal lengyel szobrász szülővárosának egy kiváló alkotására támaszkodott, egy friss hazai emlék és emlékezés ihlette. E fejtegetések alapján a kassai domborművet, ellenkező bizonyítékig, további okmányi adatok vagy emlékek felmerüléséig Krakkói Tamás alkotásának tulajdoníthatjuk.

64. Sz. András apostol.
Kassai Múz. (Eredetileg a dómban.) XV. sz. vége.

Ugyane mester művének tartjuk a Kassai Múzeumnak ugyancsak a dómból előkerült, Szt. András apostolt ábrázoló, kiadatlan fa szobrát (64. kép). Magassága 137 cm, talpának szélessége 30 cm. Többször átfestették. Eredetileg aranyozva volt. A tunika zöld és a köpeny vörös festéke alatt boluszon aranyréteget találunk. A kereszt két felső végét kiegészítették és barnára festették át. A Mária halála domborművének stílusával egyezik a bal és a jobb szélső szakállas apostolra emlékeztető mogorva arc, a merev kéz, az élekbe futó, szegletes redőzet, a lapos faragás, a hullámos, hosszú szakáll éles, vonalas technikája. Az egész alaknak modorosabb stílusa

65. Mária mennybemenetele. *Egykor a berki templomban. 1480-as évek.*

és szárazabb kifejezése a domborműnél néhány évvel későbbi időre, a XVI. sz. elejére enged következtetni.

Mihalik József szerint[95] eredetileg szintén a kassai dómban állott a sárosmegyei Berki község templomának, szekrényében Mária mennybemenetelét ábrázoló s utóbb a Kassai Múzeumba került oltára (65. kép). A község Kassa város kegyura-

66. Angyalok. *Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.) XV. sz. vége.*

sága alá tartozott, s a szép oltárt a Szt. Erzsébet-templombó selejtezték volna ki. Feltevését a kassai dómban, a legutóbbi restauráláskor előkerült s onnan a múzeumba vitt fa angyalokra (66. kép) alapítja, amelyek szerinte eredetileg a berki oltár részei voltak. A bizonyítékok azonban nem helytállók, sőt a három angyal behatóbb vizsgálata arra vezet, hogy nem is tartozhattak oda. Mihalik szerint a berki szekrény hátsó falán, az angyaloktól mennybevitt Mária fejétől jobbra látható két lyuk jelezné az angyalok rögzítésének helyét, s ezek koronát helyeztek volna Mária fejére. Eltekintve attól, hogy ikonográfiailag Mária mennybevitele és koronázása két különböző ábrázolás, a jelzett helyen két angyal nem fér el s mi lenne a harmadikkal, mert hiszen három egyforma angyal került elő. Ez utóbbiak az arctípus, hajviselet, ruházat s ennek redőzete, a pikkelyek alakja és technikája, az egész stílus tekintetében teljesen elütnek a berki oltár angyalaitól. Más oltárról valók, a berkihez nincs közük. A XV. sz. végén készültek.

A berki oltárszekrényt mégis Kassán faragták, nemcsak azért, mert a templom kegyura Kassa városa volt, hanem azért is, mert stílusa alapján a kassai iskolába tartozik. Az 1480-as

években készülhetett, s készítőjében a kassai főoltár predellája mesterének egy további tanítványát, a szekrényszobrok mesterének iskolatársát látjuk. A tájképi háttérnek madártávlatszerű aprólékos ábrázolása a jellegzetes törpe fákkal, a ruházott angyalok típusa, Mária megnyúlt alakja rokon az utóbbi mester fiatalkori galgóci betlehemével, amely azonban a berki domborműnél művészileg magasabb fokon áll, bárha ez is kiváló alkotás. Mária arckifejezése kissé üres, térbeli elhelyezése, lebegése nem egészen meggyőző. Érdekes az a naív mód, amint Mária lábait az előtte térdeplő angyal tartja, mintegy emeli fölfelé. A domborműveken ez a tájképi ábrázolás elterjedt más vidékekre is. A bártfai Jézus születése oltárt már említettük ebben a kapcsolatban. A berki Mária redőmotívumait a bártfai Szent Kereszt oltár Máriája ismétli. Kassa és Bártfa művészete között egyre több összefüggést találunk.

*

A Sz. Erzsébet-templom szobrászatában virágzásának teljében, a politikai és vallási küzdelmek folytán, törés áll be. A XIV. században, sőt az egész kassai szobrászatot tekintve, a XIII. században megindult ragyogó fejlődés, amely úgy a kő, majd a templom kiépülése után inkább a faplasztikában kiváló alkotásokat hozott létre s hatását más vidékekre is kisugározta, a Mária látogatása oltár szekrényszobraival lezárult. Ez tökéletes egész. Gyökérszálai a Mihály-kápolna homlokzati faragványaival még a román stílusba vezetnek vissza. Végigélte a gótikát, magának a szép templomnak stílusát egész a késői korszakig, s közben érintkezésbe jutott a renaissanceszal s kialakította az új realizmusnak sajátos, nemes formáját. Irányítólag folyt be a felvidéki szobrászatba, s ennek legelőkelőbb iskoláját hozta létre. Együtt haladt az európai fejlődéssel, összeköttetésben állott a gótikus szobrászat fontos nyugati és északi centrumaival. Mestereit szívesen látták a külföldi műhelyekben, kivált Bécsben, de maguk a tanulás vágyával is vándoroltak idegenben. Kimagasló művészegyéniségek nőttek ki belőle. Kassai István a legnagyobb magyar műpártoló, Mátyás király számára dolgozott. Kassai Jakab új utakra terelte a nyugati szobrászat fejlődését. Működése határkő a középeuró-

67. Lukács evangelista.
Kassai Múz. (Eredetileg a dómban.) XVIII. sz. közepe.

pai szobrászatban. Újító egyénisége nemzedék- és korszakváltó jelentőséggel bírt.

E nagyszabású és nagyjelentőségű fejlődésnek, külső okoknál fogva több mint száz évre megszakadt folytonossága nem állt többé helyre, s a barok korban új alapokon, új igazodással indult meg újra a kassai szobrászat.

Midőn a dóm hosszú idő után visszakerült a katolikusok kezére, a tűztől és a vallási villongásoktól nagyrészt elpusztított oltárokat újakkal kellett pótolni, ami új lendületet adott a szobrászatnak. A templomban a barok korból csak egy szobrászati emlék maradt fenn, egy XVII. századi márvány epitáfium, amelyet a kőszobrászattal kapcsolatban ismertettünk. A barok oltárokat, a XIX. sz. végén folyt utolsó restaurálás alkalmával, sajnos, eltávolították, s helyükbe ízléstelen neogotikus oltárokat állítottak. Darabjait széthordták, számos közülük szerencsére a Kassai Múzeumba (67., 68. kép), egy szép Immaculata szobor (69. kép) pedig a budapesti Iparművészeti Múzeumba került. Teljesen azonban egyetlen faragott barok oltár sem maradt ránk. A múzeumban őrzött töredékek, nagyrészt jókarban fennmaradt alakok közt sok szép darabot találunk. Hozzájuk véve a többi kassai templomban s az Orbán-torony kis földszinti loggiájában látható emlékeket, a franciskánus-templom homlokzatának szobrait s domborművét (70. kép) és a Fő-utcán emelkedő Szentháromságszobrot (71. kép), a kassai XVII—XVIII. századi szobrászatnak eléggé gazdag képe bontakozik ki. Az anyag rendszeres gyűjtéséhez e sorok írója már hozzáfogott, a barok korszak

68. Allegorikus női alak.
Kassai Múz. (Eredetileg a dómban.) XVIII. sz. vége.

69. A Szeplőtlen Szűz Mária.
Budapest, Iparművészeti Múzeum. (Eredetileg a dómban.) 1700 kör.

azonban kívül esik a jelen kötet zárt körén, s így közzétételét más alkalomra tartja fenn.

A kassai barok plasztika első áttekintésre is nyilvánvalóvá teszi, hogy ha nem is érte el a gotikus korszak magas színvonalát, s ha nem is dicsekedhet ehhez hasonló nagy mesterekkel, sajátos jegyekkel bíró helyi iskolát tudott kialakítani, amely nem volt egészen méltatlan a régihez.

70. A kassai egykori franciskánus-, mai szemináriumi templom homlokzata.

1718—24.

71. A kassai Szentháromság-szobor.
1720—22.

JEGYZETEK

[1] A Kassa város történetére vonatkozó okmányi adatokat első ízben TUTKÓ JÓZSEF gyűjtötte össze rendszeresen, *Szabad Királyi Kassa Városának Történelmi Évkönyve.* Kassa, 1861. c. munkájában. — Később különösen MIHALIK JÓZSEF, KEMÉNY LAJOS és WICK BÉLA gazdagították a város történetére és műemlékeire vonatkozó ismereteinket. Műveiket és cikkeiket a megfelelő helyeken idézzük.

[2] TUTKÓ i. m. 14. l. — WICK BÉLA e megállapítást kétségesnek tartja, s a domonkosokat Kassán egy 1303-ból való lajstrommal mutatja ki, mely a hat dunáninneni konvent között harmadik helyen „Cassa" domonkos zárdáját említi. Adatok a kassai domonkosok történetéhez. Kassa, 1932. 3. l.

[3] MISKOLCZY ISTVÁN: A középkori kereskedelem története. Budapest, 1926. 191. l.

[4] MYSKOVSZKY VIKTOR: Kassa város középkori és renaissance stílű műemlékei. (Budapest, 1900.), 17. l. — KEMÉNY LAJOS: Kassa város műemlékei. Kassa, 1917. 27. l.

[5] SZÁDECZKY LAJOS: A czéhek történelméből Magyarországon. Budapest, 1889. 10., 20., 27., 28., 90. l. — U. e. szerző: Iparfejlődés és a czéhek története Magyarországon. Budapest, 1913. II., 269. l.

[6] Művészet. 1909., 253. l. 1913., 122. l. — Arch. Ért. 1902., 410. l.

[7] HUTH, HANS: Künstler und Werkstatt der Spätgotik. Augsburg, 1923.

[8] SZÁDECZKY: A czéhek történelméből... id. m., 90. l.

[9] Századok. 1871. 620. l.

[10] Művészet. 1909. 254. l.

[11] Arch. Ért. 1902. 333. l.

[12] Századok. 1880. 162. l.

[13] Művészet. 1909. 255. l.

[14] Arch. Ért. 1902. 335. l.

[15] Történeti Tár. 1895. 205. l.

[16] GENTHON ISTVÁN: Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. Budapest, 1927. 83—84. l.

[17] Budapesti Szemle. 1922. 549. sz. 127. l.

[18] Arch. Ért. 1895. 55. l.

[19] Művészet. 1909. 254. l.

[20] Arch. Ért. 1890. 340. l.

[21] Arch. Ért. 1904. 271. l.

[22] Arch. Ért. 1897. 41. l.

[23] Művészet. 1909. 254. l.

[24] Művészet. 1909. 253. l.

[25] Arch. Ért. 1904. 271. l.

[26] Arch. Ért. 1895. 55. l.

[27] Budapesti Szemle. 1922. 41. l. 1., 2. jegyzet.

[28] Az 1412—19. és az 1423-as években.

[29] KEMÉNY LAJOS: Kassa város régi számadáskönyvei. III. Számadókönyv (1440—45.). Kassa, 1892.

[30] TAKÁTS SÁNDOR: Rajzok a török világból. Budapest, 1917. 35—36. l.

[31] MIHALIK JÓZSEF: Kassa város ötvösségének története. Budapest, 1900. 35. l.

[32] A tanácsvégzés szövegét lásd *Magyarország Vármegyéi és Városai*, I. köt. 58. l.

[33] 1550-ben a nép a domonkosok templomában lévő oltárokat összerombolja. Kassa városi levéltár 1762. évi 153. sz. a. Arch. Ért. 1902. 332. l. — 1567-ben Bakay István és Tóth Ferenc a Szent Mihály-kápolna oltárait töri össze. Ezeken kívül még több évben tesznek említést az évkönyvek (jegyzőkönyvek) képrombolásról. A tűz is kiveszi részét a pusztításból. A XVI. században háromszor pusztítja nagyobb tűzvész a kassai dómot.

[34] TUTKÓ, i. m. 171—173. l.

[35] Összevethetjük a kölni Szent Apostolok templomában lévő oltárszekrény szobraival. Képük: BEENKEN, HERMANN: Bildhauer des XIV. Jahrhunderts am Rhein und in Schwaben. Leipzig, 1927. 96. l.

[36] V. ö. BRAUNE—WIESE: Schlesische Malerei und Plastik des Mittelalters. Leipzig, 1926.

[37] KAMPIS ANTAL: A középkori magyar faszobrászat történetének vázlata 1450-ig. Budapest, 1932. 49—51 l.

[38] KAMPIS, i. m. 61. l.

[39] MIHALIK JÓZSEF: A kassai Szent-Erzsébet templom. Budapest, 1912. 109. l.

[40] Alaprajza: MIHALIK, i. m. 24. l. utáni melléklet.

[41] Monumenta Vaticana Historia Regni Hungariae Illustrantia. Serie I. Tom. IV. Part. II. 1396—1404. Budapest, 1889.

[42] Hasonlókép vélekedik DIVALD KORNÉL: A kassai dóm mesterei. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei, V.

[43] MALE, EMILE: L'art religieux du XIII. siècle en France. Paris, 1924. 369. l.

[44] Id. h.

[45] Nürnberg Frauenkirche, nyugati kapu timpanon-reliefjei. Erfurt, a Severi-szarkofág oldallapjainak domborművei.

[46] Id. m. 24. l. utáni melléklet.

[47] Képe: BEENKEN, id. m. 247. l.

[48] E kapcsolatokra már HEKLER ANTAL rámutatott: A magyar mű-

vészet története. Budapest, (1934.) 48. l. — V. ö. még: KEMÉNY LAJOS, Kassa város műemlékei. 3. l.

[49] Magyarország Vármegyéi és Városai, I. kötet, 66. l. — V. ö. még: MIHALIK, i. m. 40. l. és Budapesti Szemle, 1922. 547. sz.

[50] MIHALIK, i. m. 42. l.

[51] MIHALIK, i. h.

[52] Budapesti Szemle, id. c. — DIVALD, id. m. 47—55. l. — HORVÁTH HENRIK: Budai kőfaragók és kőfaragójelek. Budapest, 1935. 41. l. — Adatközlések főleg KEMÉNY LAJOStól az Arch. Értesítőben és a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyében.

[53] DIVALD: A kassai dóm mesterei. Id. m. 54. l.

[54] DIVALD, id. m. 46. l.

[55] Történeti Tár. 1884. 536—537. l.

[56] DIVALD, id. m. 47. l.

[57] DIVALD, id. m. 50. l.

[58] MIHALIK, Budapesti Szemle. 1922. 132. l.

[59] DIVALD, id. m. 54. l.

[60] MIHALIK, Arch. Ért. 1910. 219. l. Képpel.

[61] Kassa városának ó-német stílű templomai. Pest, 1846. 11., 22. l.

[62] V. ö. MIHALIK, id. h.

[63] MIHALIK, id. h.

[64] KEMÉNY LAJOS: Kassa város műemlékei, id. m. 9. l.

[65] A Dumlose-kálvária összefüggést már HEKLER felismerte. Id. m. 69. l. — V. ö. még: PINDER, Die deutsche Plastik. I. 164—165. l.

[66] PH. M. HALM u. G. LILL: Die Bildwerke des Bayerischen Nationalmuseums. Augsburg, 1924. I., 47. l.

[67] GENTHON, id. m., 20. l. — U. e. szerzőnél a rá vonatkozó irodalom.

[68] Magasságuk 107—118 cm. Elég jó karban vannak. A festést csak helyenként újították meg, a régi festés itt is előtünik. Szt. István és Szt. László jogara új.

[69] TIETZE, H., Thieme—Becker Künstlerlex., XIX. 579. — GENTHON, id. m., 26. l.

[70] Képét közli GENTHON, id. m., 2—3. kép.

[71] Alte und neue katholische Kunst. Führer durch die Ausstellungen. Wien, 1933. Kat. Nr. 36. Tafel VIII.

[72] KIESLINGER, FRANZ: Die mittelalterliche Plastik in Österreich. Wien u. Leipzig, 1926. 77. l.

[73] Id. m., II.

[74] Az oromzat ikonográfiáját WICK fejtette meg: Kassa város katolikus műemlékei. Kassa, 1923. 17—18. l.

[75] KEMÉNY, id. m., 14—15. l.

[76] A hasonlóságot PÉTER ANDRÁS is észreveszi, azonban mind a kassai szobrokat, mind a galgóci domborművet, nézetünk szerint későre, a XVI. század elejére, 1505—1515 közti időre keltezi. A magyar művészet története. Bp. 1930. I. 140. l.

65. Mária mennybemenetele. *Egykor a berki templomban. 1480-as évek.* 103
66. Angyalok. *Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.) XV. sz. vége.* 104
67. Lukács evangelista. *Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.) XVIII. sz. közepe.* 106
68. Allegorikus női alak. *Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.) XVIII. sz. vége.* 107
69. A Szeplőtlen Szűz Mária. *Budapest, Iparművészeti Múzeum. (Eredetileg a dómban.) 1700 körül.* 107
70. A kassai egykori franciskánus-, mai szemináriumi templom homlokzata. *1718—24.* 108
71. A kassai Szentháromság-szobor. *1720—22.* 109
Záródísz. Kassa város pecsétje a XIV. századból. 113

A címlapon Magyarországi Sz. Erzsébet feje, részlet a kassai Sz. Erzsébet-templom főoltáráról.

30. Mária. *1400 körül. Kassai Múzeum. (Eredetileg Ruzsbach.)* . . 55
31. Kálvária. *1430-as évek. Kassa, Kálvária-templom. (Eredetileg a dómban.)* 57
32. Krisztus feje a kálváriáról. 58
33. Mária alakja a kálváriáról. 59
34. János ev. alakja a kálváriáról. 59
35. Mária látogatásának oltára. 64
36. Kassai Jakab. *Madonna a freisingi oltárról. 1443. München, Bayerisches Nationalmuseum.* 65
37. Kassai Jakab. *Nicodemus della Scala.* 66
38. Kassai Jakab. *A freisingi oltár. 1443.* 67
39. Sz. István. *Kassai dóm. 1480 körül.* 68
40. Sz. Imre. *Kassai dóm. 1480 körül.* 68
41. Alamizsnás Sz. János. *Kassai dóm. 1480 körül.* 69
42. Sz. László. *Kassai dóm. 1480 körül.* 69
43. Sz. István. *XV. sz. 3. negyede. Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.)* 70
44. Sz. István. *XV—XVI. sz. Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.)* 71
45. Sz. László. (?) *XV—XVI. sz. Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.)* 72
46. Mária, József és Anna a Mária látogatása oltár oromzatáról. *XV. sz. 3. negyede.* 74
47. Madonna a Mária látogatása oltárról. 75
48. Mária, Cleophás leánya és férje Alpheus. *A Mária-látogatása oltárról.* 76
49. Ifj. Jakab apostol *a Mária-látogatása oltárról.* 77
50. József apostol *a Mária-látogatása oltárról.* 77
51. Judás (Tádé) apostol a *Mária-látogatása oltárról.* 78
52. Mária Salome és Zebedeus *a Mária-látogatása oltárról.* . . . 79
53. Id. Jakab apostol *a Mária-látogatása oltárról.* 80
54. János evangelista *a Mária-látogatása oltárról.* 80
55. Sz. Cecilia. *XV. sz. közepe. A Mária-látogatása oltárról.* . . . 81
56. A kassai dóm főoltára. 84
57. A főoltár predellája. *1474—77.* 86
58. A főoltár szekrényének szobrai. *Középen Madonna, balról bibliai, jobbról magyarországi Sz. Erzsébet. 1495—1500 körül.* 87
59. Betlehem. *Dombormű a galgóci várkápolnában. 1480—85 körül.* . 89
60. Pietà. *Bártfa, Sz. Egyed-templom. 1485—90 körül.* 91
61. Mária találkozása Erzsébettel. *A kassai dóm Mária-látogatása oltáráról. 1516.* 93
62. A hétfájdalmú szűz. *Kassai dóm. XVI. sz. eleje.* 99
63. Mária halála. *Egykor a kassai dómban. XV. sz. vége.* 100
64. Sz. András apostol. *Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.) XV. sz. vége.* 102

KÉPEK JEGYZÉKE

Fejléc. Kassa látképe a XVIII. sz. elejéről 3
1. A kassai dóm látképe 18
2. Északi kapu. *XIV. sz. vége.* 21
3. Utolsó ítélet. *Északi kapu.* 23
4. Kálvária. *Északi kapu.* 24
5. Sz. Erzsébet irgalmassági cselekedetei. *Északi kapu.* 25
6. Sz. Erzsébet irgalmassági cselekedetei. *Északi kapu.* 25
7. Lebegő angyalok az északi kapuról. 26
8. Baldachin az északi kapuról. 26
9. Nyugati kapu. *1400 körül.* 28
10. Krisztus az olajfák hegyén. *Nyugati kapu.* 29
11. Pietà és Veronika kendője. *Nyugati kapu.* 30
12. Kálvária. *Kassa, Franciskánus-templom. XV. sz. eleje.* . . . 32
13. Mihály arkangyal a lélekmérleggel. *Kassa, Mihály-kápolna. XIII. sz. közepe.* 36
14. Gyámkő a sekrestyében. *XIV. sz. közepe.* 38
15. Gyámkő a sekrestyében. *XIV. sz. 2. fele.* 39
16. Gyámkő az orgonakarzat feljáratán. *XIV. sz. 2. fele.* 39
17. Gyámkő az orgonakarzat benyílóján. *XIV. sz. 2. fele.* 40
18. Gyámkő az orgonakarzat feljáratán. *XV. sz. eleje.* 40
19. Vir dolorum. *Kassa, Mihály-kápolna. XV. sz. közepe.* . . . 41
20. Gyámkő. *Dóm, Szathmáry-kápolna. 1430—40. körül.* 42
21. Gyámkő. *Kanonoki sekrestye. XV. sz. közepe.* 43
22. Gyámkő. *Kanonoki sekrestye. XV. sz. közepe.* 44
23. Gyámkő. *Kanonoki sekrestye. XV. sz. 2. fele.* 44
24. Kassai István önarcképe. *Gyámkő a bártfai Sz. Egyed-templomban. 1464.* 46
25. A kassai Sz. Erzsébet-templom szentélye. — Balról Kassai István szentségháza. *1470 körül.* 47
26. Sz. Erzsébet szobra a bal mellékhajóban. *XVI. sz. eleje.* . . . 50
27. Sz. Erzsébet szobra a bal mellékhajóban. *XVI. sz. eleje.* . . . 51
28. Epitáfium. *XVIII. sz.* 52
29. Mária. *1380 körül. Kassai Múzeum. (Eredetileg a dómban.)* . . 54

[77] V. ö. DIVALD KORNÉL: Magyarország művészeti emlékei. Budapest, 1927. 138. l.

[78] PÉTER is a főoltár mesterének tulajdonítja. Id. m., I. 141. l.

[79] WICK, Kassa város kat. műeml., id. m. 17. l.

[80] KEMÉNY, Arch. Ért. 1902. 412. l.

[81] KEMÉNY, Kassa város műeml., id. m. 8. l. — WICK, Kassa város kat. műeml. id. m., 16. l.

[82] KEMÉNY, Művészet, 1909. 254. l.

[83] KEMÉNY, Művészet, 1908. 208. l.

[84] Az Erhart-kérdés irodalmát összeállította: OTTO, GERTRUD: Die Ulmer Plastik der Spätgotik. Reutlingen, 1927. 67—69. l. V. ö. továbbá: CHRISTA, JOSEPH: Madonnen Gregor Erharts? (Die Christliche Kunst, 1932. évf. 140—146. l.)

[85] V. ö. FEUCHTMAYR, KARL: Über Gregor Erhart. (Zeitschrift f. bild. Kunst, 1926/27. évf., 25—31. l.)

[86] Arch. Ért. 1902. 334. l.

[87] Arch. Ért. 1897. 49. l. — 1902. 333—34. l.

[88] A Weiss Jánosra vonatkozó adatok: KEMÉNY L., Arch. Ért. 1902. 335. l. és Művészet, 1909. 254. l.

[89] DIVALD: Magyarorsz. műv. eml., id. m., 143. l.

[90] Id. h.

[91] DIVALD: Magyarorsz. csúcsív. szárnyasolt., id. m., I., 25. l.

[92] DIVALD: id. m., I., 13. l.

[93] KEMÉNY: Művészet, 1909. 254. l.

[94] KEMÉNY: Művészet, 1909. 255. l.

[95] MIHALIK J.: Arch. Ért., 1895. 167—170. l.

Kassa klasszicizáló épületei

Csaky - Deseuffy
palota 200, 370. l.
Kép 156. sz
Ev. templom: 190, 318, 322. l.
Kép 35, 64. sz.
Forgách - palota
200, 370.
Kép 157. sz.
Megyeháza 195. l.
Városháza 184. l.
Vitéz ház 200. l.

Zádor - Rado

Lépcőhár

Kassai ferencrendi templom

Csikvári Aladár 116. t.

Kassa: Franciskánus templom.

ntjánosbogárként világított Abauj-Torna vármegye
agyarország történetében, szellemi és kulturális életé-
 által elrabolt székhelyét: a Nagyságos Fejedelem

otthonuktól és megyei székhelyükről elűzött vár-
és elégedetlenség nélkül azt a számkivetést, amelyet
sz nehéz esztendőn keresztül élniök kellett. A községi
kban összezsúfolva végezte országépítő munkáját az
örömmel vehetett részt 1938 november 11-én a

az építőmunkának és amely ébren tartotta lelkünkben
helyéről, Kassáról intézhetjük a közigazgatás felelős-
gét abban, hogy megfelelő új vármegyeházát építsen
vezetőségének. Ebből a kezdetleges környezetből a
erővel áradt a revízió gondolata a vármegye minden
áron megnemalkuvó együttes munkára bírja őket a
asabbrendű történelmi hivatást betöltő tevékenységgé,
ttel és önfeláldozással vállalt, akár mint törvényhatósá-
agy ideszármazott lakója ennek a vármegyének. Talán

Kassai (jezsuita) ma premontrei templom

ÁTMENET A STÍLUSOK KÖZÖTT

Hankiss 212. l

A kassai jezsuita (ma premontrei) templom, XVII. század

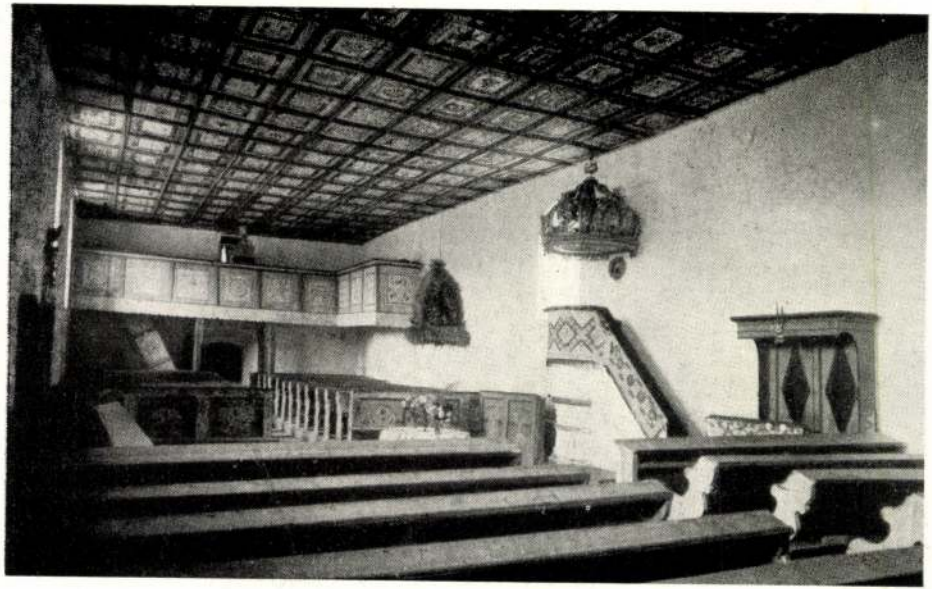

A kőrösfői templom

Kassai régi városháza

Csikvári Abauj 116.l.

Kassa: régi városháza, jelenleg Vitézi Székház.

ÉSZ

RÁCIÓK

Kassa.

Miklós-kapu

Szépművészet
1943. I. szám

KASSA
MIKLÓS-BÖRTÖN, XVI. SZ.
Bürgerhaus, XVI. Jh. — Casa, sec. XVI.

KASSA
SZENT ERZSÉBET SZÉKESEGYHÁZ, XIV.—XV. SZ.
Kathedrale der Hl. Elisabeth von Ungarn, XIV.—XV. Jh. — Duomo di S. Elisabetta d'Ungheria, sec. XIV—XV.

Szépművészet
1943. 1. szám

KASSA
MIKLÓS-BÖRTÖN, XVI. SZ.
Bürgerhaus, XVI. Jh. — Casa, sec. XVI.

ARANYOSMEGGYES
EGYKORI LÓNYAY-KASTÉLY, XVII. SZ.
Lónyay-Kastell, XVII. Jh. — Castello già dei Lónyay, sec. XVII.

Kassai nékesegyház

Kassai nékesegyház

íród

Gerevich Tibor dr.

A kassai dóm.

Pedagógiai Szemi-

nárium

1938/39. 4. nám

Kassai nehesegyház

írod

Varga László:

A kassai nehes-
egyház. 4 r.
Kézirat.
Képzőm. Főisk
könyvtára.

Ferképzőmfoiskévk

1937/39 ~~[illegible]~~ 187. l.

Kassai orsh. izr.

templom

1900-ban épült.

Csíkvári Ábrej

12. a. 116. h.

MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG
SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE
BUDAPEST, IX. RÁKOS-U. 10

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrhölgynek

BUDAPEST,

Kassai premontrei
templom

Szabó Adorján:

Báthory Zsófia
templomra Kassán

A jázó-premontrei
kanonokrend
kassai II. Rákóczi
Ferenc-gimnázium-
mának évkönyve.
az 1941-42. isko-
lai évről. Kassa,
1942. 8-38. l.

ifj. Kellner E. Bpest.

LA SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

invita la S. V. Illma ad intervenire alle

CONFERENZE

che

il Rev.

P. VITTORINO FACCHINETTI

Professore dell'Università del Sacro Cuore di Milano

terrà

sabato, 27 aprile alle ore 18
nella Sala del Museo d'Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—37.) sul tema:

DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA

(con proiezioni); e

lunedì, 29 aprile alle ore 18
nella Sala della TESz (V., Falk Miksa-utca 1) sul tema:

LA RADIO IN VOLO

LA PRESIDENZA

Gli ospiti sono graditi.

Kassai Vármegyeháza

Csikvári Ábrány 116. l.

Kassa: Vármegyeháza.

É S Z

IA VÁRMEGYE

Kassai Szent Mihály kápolna

Csitvári Album 116 l.

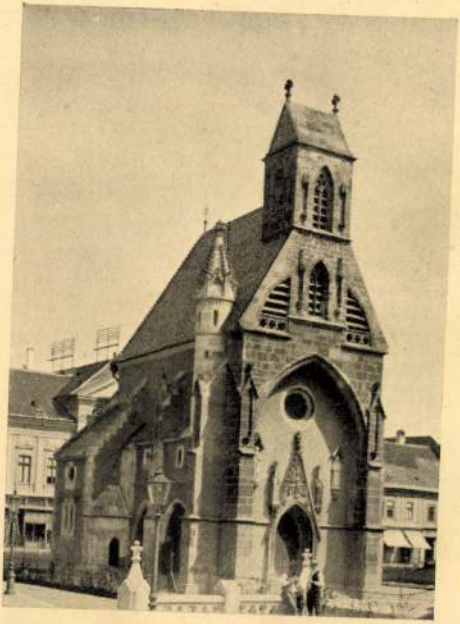

Kassa: Szent Mihály kápolna.

ÉNETE

Kassai rékesegyház

Kassa: (Szent Erzsébet templom)
„Mária látogatása".

Csikvári Abany 117. l

AZ ERNST-MÚZEUM KIÁLLITÁSAI

CVI.

A

MUNKÁCSY-CÉH

II. REPREZENTATIV KIÁLLITÁSA

Kassai Szűz Mária oszlop

Kassa: Szűz Mária oszlop.

Csikvári Abany. 116. l.

ÖTÖDIK TEREM.

ZÁDOR ISTVÁN RAJZAI.

128. Gyermekarckép. Magántulajdon.
129. Szurday Róbert arcképrajza 1,500.000
130. Buda. Rajz 1,200.000
131. A koronázási eskűemelvény. Rézkarc 500.000
132. A hildesheimi városház előtt. Rajz 1,500.000
133. Rechtnitz Béla arcképrajza..... 1,500.000
134. Legelőn. Rajz 800.000
135. Cséplés. Rajz 1,200.000
136. A travemündei strandon 600.000
137. Schober Béla arcképrajza 1,500.000
138. Br. Szterényi József arcképrajza ... 1,500.000
139. Önarckép. Rajz 2,000.000
140. Gróf Károlyi Imre arcképrajza 1,500.000
141. Báró Madarassy-Beck Gyula arckép-

Kassai gradůale és a

XVI. nàradi kassai festészet

Berkovics Ilona cikke

Gerevich - emlékkönyv

64 és kv. 11

Buda.

A középtért elfoglaló váro
török lobogó leng, a keresztény
sátrai láthatók, mig a háttérben
leteivel, Pest és a környékbeli
az iránytü van jelezve. Felirata

CONTRAFACTVR DER HAVBTSTAD
DEN CHRISTĒ BELEGERT GE

és a diszes keretbe foglalt magy
Schlos. és befejezése: O.

Rm., mér. a vk. 15.7: 26.

Kassai nekesegyház

Gerevich Tibor. A kassai dóm.

Europa

1943. 1. sz.

AZ
ORSZ·M·KIR
KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA
ÉVKÖNYVE
1934

Kassai Orbántorony
kapuja

Wannenmacher Fábián
rajza

Repr.
Magyar Építőművészet

1921. 7-12. sz.
14. l.

Kassai szécsi-
egyház

Bubits Zsigmond

Templomszentelési
emlék. 4° 48 l. Bpest
1896.

Genthonnak megvan!

Ngr

Dr Szentiványi Gyu

Kassai vérecsegyház

Lencz Géza: A kassai templomfoglalás hatása Bocskay felkelésére és a bécsi békekötésre.

Protestáns Szemle

1917. 9–10. sz.

Im.

Száradok 1918. 207. l.

Széchenyi-és

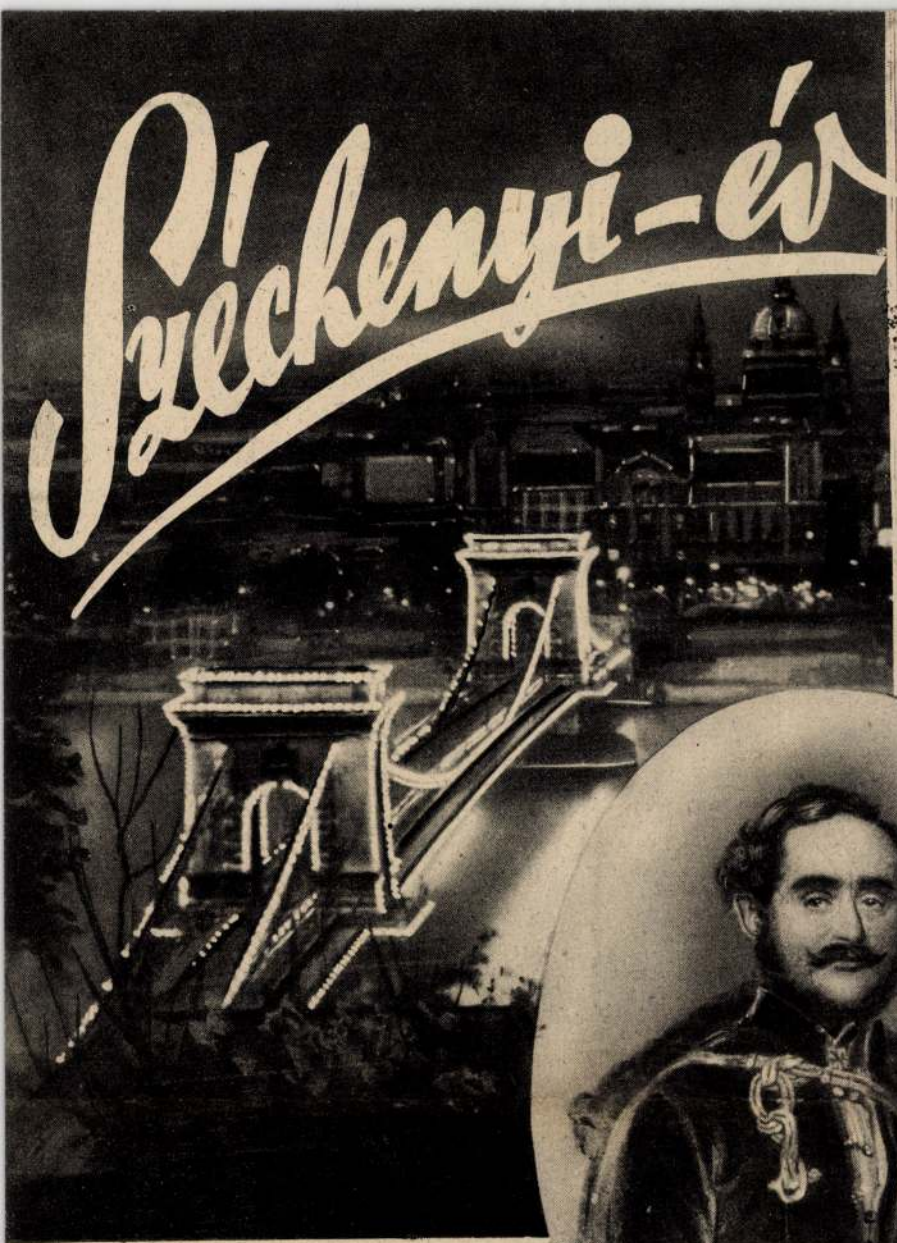

A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása

Az akadémia épülete

Nemzeti Kaszinó

Az Alduna a szabályozás után

Az első balatoni gőzhajó

A budai alagút

Duna, Tisza... ez, mely prüsszögve hordja
Fékét, s szabályhoz törni kénytelen;
Amannak hódol a szikláik csoportja,
S Trajánusz kíre újból megjelen;
Az ifjú szép Pest, ki bizton ölelve
Nyujt Corvin agg várának hű kezet,
S az édes honni szót selypíti nyelve –
Széchenyié mind ez emlékezet!

(Arany János)

az ÚJ MAGYARSÁG

húsvéti melléklete

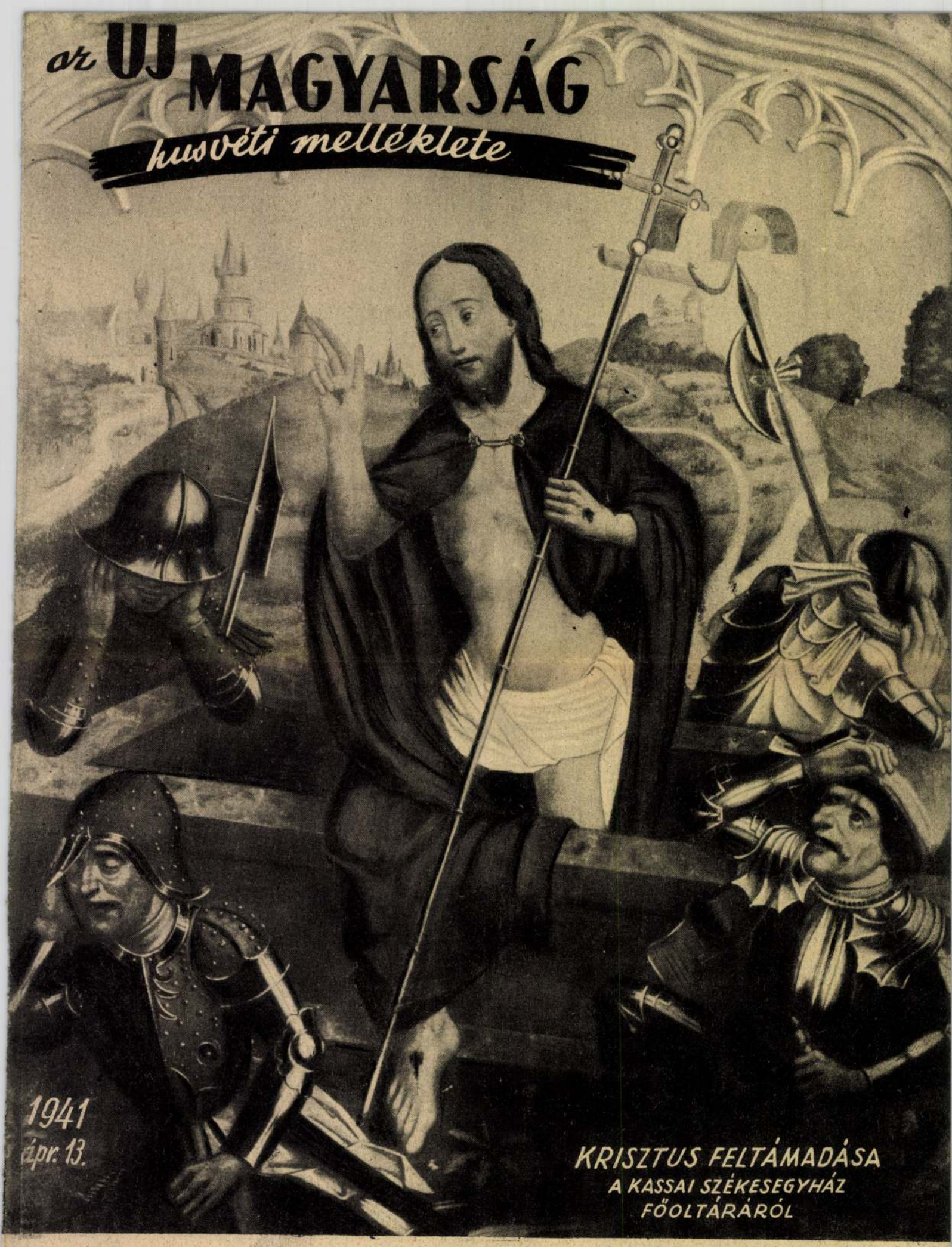

1941
ápr. 13.

KRISZTUS FELTÁMADÁSA
A KASSAI SZÉKESEGYHÁZ
FŐOLTÁRÁRÓL

Kassai nékesegyház

Tóth László: A kassai nékesegyház vekatholizálása 1604-ben

Századok 1932.

487 – 492. l.

Egyháztört. cikk.

műszeti adat vélhül-

Kassai Szt Mihály

Kápolna

Genthon, Etienne: La chapelle Saint-Michel de Kassa.

Kny. Nouvelle Revue de Hongrie
8°, ~~0~~ 3 K, 10 L, Budapest, év nélkül (1940)

Mihalik József: A kassai Szent Mihály-kápolna

8°, K, 71 L, Kassa, 1904.

Kassai St Mihály kápolna

Kassai St Mihály
Kápolna

Mihalik József: A kassai Szent Mihály-kápolna

Ki 8°, 0K, 16L, Kassa, 1904.

Kassai szent Mihály kápolna

Genthon, Etienne: La chapelle Saint-Michel de Kassa. *Nouvelle Revue de Hongrie* XXXIII. (IX.) évf. LXII. k. p. 293—302. 1 t. [3 kép.]

1940.

Kassai Szt. Mihály
Kápolna

Kozova Endre: Alkalmi beszéd. A restaurált kassai Szent Mihály-kápolna megáldásakor, 1904 évi szeptember hó 3-án mondotta....

8° 0 K, 11 L, kassa, 1904.

Kassai Szent Mihály

Rápolna.

Rauscher Lajostól

Repr.

Orm V. 79. l.

Eger, érseki házikáp

88–95, 102, 105,
kópo 89

Kassai szt Mihály kápolna

Vas. Ujs. 1904. 569. l.

A kassai szent Mihály-kápolna sírkövei. A kassai szent Mihály-kápolna felujítását is teljesen befejezték. A tizenharmadik században épült kápolna falából és padozatából nagyon sok XIV., XV. és XVI. századbeli föliratos sírkőtáblát hoztak napfényre. Királyi kapitányokról, császári generálisokról, főnemesekről, városi patricziusokról tesznek említést a német és latin irások. Ezeket a köveket a kápolna külső falába illesztették, a hol a finom, többnyire vörös márványból faragott domborművű arczképek gondos művészi munkája ujabb tanuság a századokon át szakadatlanul működő és virágzó kassai képfaragó-czéh művészi kifejlettségéről. A korképekben és genealogiai adatokban is gazdag emlékeknek csak egy részét lehetett a kápolna falába illeszteni, a többinek nem találtak helyet, mert a kassai muzeum is tömve van. A tavaszszal a muzeumot kibővítik s akkor a sírkövekről is gondoskodnak.

Kassai szent Mihály

Kápolna

Vas. Ujs. 1904. 791. l.

A kassai Szent Mihály-kápolna, irta *Mihalik* József. Kassa város gazdag művészi multjának már hétszázéves tanuját ismerteti meg e könyv, történeti multját, építési szerkezetét, belsejét, külsejét, a kápolna restaurálásának folyását, a kápolnában talált faragványos és feliratos sirköveket. A hazai kultura történetének ez érdekes adatait nagy gonddal gyűjtötte össze Mihalik József a 69 lapot tevő kötetben, mely Kassán Vitéz A. könyv- és zeneműkereskedésének kiadásában jelent meg s ára egy korona.

Kassa ünemlékei

Sziklai Ferenc. Kassa.

Révai Kiadás –

Kassai nőrescghár

Csikvári Abany 117. l.

Kassa: (Szent Erzsébet templom)
„Mária halála".

hatja a kiállítást, az előadásokat és felolvasásokat, részt-
vesz a pénzügyminisztérium által engedélyezett

sorsoláson.

Légrády Testvérek nyomdai műintézete, Budapest. (Igazgató: Kertész Árpád.)

Kassai Szent Erzsébet
templom

Hankiss
190. l.

A KASSAI SZENT ERZSÉBET-SZÉKESEGYHÁZ

XV. század, a Szent Vér-ereklye tiszteletére

szerint a magyar művész józan és derűs ; szereti az egyszerű és célszerű megoldást ; kevésszavú és egyenes úton járó ; nem túlérzékeny és nem túlpatetikus ; aránylag nagyon előre van az emberi test és az emberi lélek ismeretében, de nem szívesen torzít, hogy szenvedélyeket fejezzen ki és nem ás mélyebbre, mint amennyire szükséges. Szépségeszménye közelebb áll az általános szépségeszményhez, mint a német középkori festészeté, s azt nem áldozza fel a fájdalom vagy az érzelem megrázóbb kifejezésének sem. Madonnái, Szent Erzsébetei csinosabbak, kerekebb arcúak, méltóságteljesebbek és egyszóval : szebbek, mint a nyugati mesterek aszkézistől és őrjítő fájdalomtól eltorzított apáca-madonnái és szentjei.

A magyar képeken aránylag ritkák a nagy tömegek, még csatajelenetekben is. A magyar individualista, s az ember érdekli, nem az embernyáj vagy az emberi méhkas. Ha a magyar művésztől függne, minden csatát a Horatiusok és Curiatiusok hármas párharca döntene el a tömegek helyett, aminthogy a magyar katona is az egyéni lovasharcokban volt a legnagyobb, a csatát bevezető vagy csatát döntő, daliás párviadalokban . . . Gerevich

EGYHAJÓS TEREM-TEMPLOMOK

A Farkas-utcai református templom Kolozsvárt (1486-tól)

Kassai Székesegyház

MAGYAROS FEJTÍPUSOK

A kassai székesegyház egyik gyámkövén (XV. század)

Hankó 192. 1.

Hankiss. 14. l

SZENT ERZSÉBET
HÁROM NEMZET
FESTŐINEK SZEMÉBEN

Bélpoklosokat ápol a marburgi kórházban. A kassai székesegyház főoltárának szárnyképe. Kassai mester 1474—1477

A rózsacsoda. Benozzo Gozzoli (1420 körül—1497) Madonna-képén

Alamizsnálkodik. Hans Holbein (id., 1460 körül—1524) Sebestyén-oltárán

nak útján. A skótok védőszentje, Margit, Szent István unokája is Magyarországon született; a lengyelek patrónája, Boldog Kinga, IV. Béla leánya. A magyar szentek számbeli aránya és minőségi értéke arra mutat, hogy épen a nemzet kiválasztott vezetőrétegében tartották fontosnak a legnemesebb értelemben vett példamutatást és mindig ott lebegett szemük előtt az egyéni üdvözülés hite mellett nemzeti és európai kulturális feladatok megoldásának kötelessége is.

A középkor emberének szemében Magyarország a szentek földi paradicsoma volt, amit többek között a Magyarországnak »adományozott« apokríf szentek is bizonyítanak, — így a spanyol költeményben előforduló »Magyarországi Szent Zsuzsánna« és a valóban élt, de francia legendákban magyar királyfivá korszerűsödött pannóniai születésű tours-i Szent Márton.

A korai és minden tekintetben nagyarányú magyar humanizmus és renaissance nem volt eléggé tartós ahhoz, hogy az átlagember magyar-portréjához új színeket adjon, pedig a XV. és XVI. század tudományos világában a magyar humanisták, majd a magyar tudósok nagy szerepet játszottak. A mohácsi csata után Magyarország elsősorban mint hadszíntér érdekli Európát s a török elleni harcokban alakul ki a magyar ember első, csakugyan elterjedt európai képe. A magyar: katona, éspedig kiváló katona — mondják azok a népek, amelyeket »Európa bástyája« vagy »Európa pajzsa« évszázadokon keresztül oly hathatósan védelmezett. S akkor is, amikor a magyarnak más irányban kellett védekeznie s amikor a lelkiismeret szabadságáért vagy nemzete függetlenségéért harcolt, vagy uralkodóit védelmezte idegen támadások ellen, egyre tovább nőtt a magyar katona alakja. Lovas volt, mint ősei, akikről perzsa és bizánci történetírók vázoltak első »nemzetportrét«, s a huszár szó, a huszár fogalma és képe még ma is eszébe juttatják minden nemzetnek a magyar lovaskatonát. Rákóczi függetlenségi harcának befejezése után nagyobb tömegben vándorolnak ki külföldre azok a pompás könnyű lovasok, akik nem egy államban a lovasság újjászervezésének mintája és magva lesznek s például a francia hadsereg 1. számú lovasezrede ma is Bercsényi Lászlónak, a magyar származású francia tábornagynak nevét és a Bercsényi-család címerét viseli.

Másfelől a keresztyénség és az izlám harcai Magyarországra terelik az egész művelt világ figyelmét. Mennyi emlékirat,